

ב"ה

**אין ליכט
פון תורה**

מקראות גדולות - כתובים

איוב

עם ח"י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

878

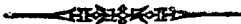
הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשס"א לפ"ק

מקראות גדולות

איוב

מן עשרים וארבעה
נתני קודש

דפוס והוצאת
אברהם יצחק פריעדמאן

מקראות גדולות

ספר

איוב

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

(א) חרנום יונתן בן עוזיאל, על כל הני"ך.	(ח) פי הרד"ק
(ב) חרנום רב יוסף, על דברי הימים.	(ט) פי הרלב"ג
(ג) פי רש"י, שלם, כאשר בספרים ישנים.	(י) מנחת שי, מנוקד היטב עם הערות רבות.
(ד) פי אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.	(יא) מצודת דוד
(ה) פי אבן עזרא, על ישעיה.	(יב) מצודת ציון
(ו) פי מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלושים שנה.	(יג) הגהות הגר"ב, מהגאון ר' ישעי' ברלין זצ"ל.
(ז) פי רבינו סעדיה גאון, על דינאל.	(יד) תולדות אהרן, מסומן בסמינים מדויקים.
	(טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחסר דבר.

ולבין לא יהיו ספרי העו"א האלה חתומים לאלה אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחמם באורן של חכמים, ולהנות מטובם, הוספנו עליהם עוד פירושים אחרים יקרים בשפת יהודית-המדוברת.

מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשחות מהם כל צמא לדבר ה'. והם: (טז) פי ע"מ על כל הני"ך, מתוקן היטב מאוד ביתר (יז) משלי חכמים, פי יקר חדש, מפרש כל פסוק שאת מן העי"ט הנדפס בכל ספרי הני"ך.

(יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, כלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים. הלא המה: (א) אלשיך הקדוש, (ב) אברבנאל, (ג) אבן עזרא, (ד) אפיקי יהודה, (ה) אבן משה, (ו) אמרות סהורות, (ז) ארץ החיים, (ח) אכרי בינה, (ט) אוהל יעקב, (י) אהבת יונתן, (יא) אדרת אליהו, (יב) אור עולם, (יג) באר שבע, (יד) בינה לעתים, (טו) גלי רויא, (טז) דרכי יוסף, (יז) דבר שמואל, (יח) דברי שאול, (יט) זוהר הקדוש, (כ) זקן אהרן, (כא) ארע בוך, (כב) חזון למועד, (כג) חזה ציון, (כד) ילקוט הראובני, (כה) ילקוט השמעוני, (כו) ילקוט חבקוק, (כז) ילקוט חרש, (כח) כלי פז, (כט) כלי הפסץ, (ל) כנף רננים, (לא) כפלים לתושיה, (לב) מדרש רבה, (לג) מדרש הגעלם, (לד) מדרש שמואל, (לה) מדרש משלי, (לו) מגדל דוד, (לז) מדרש תלפיות, (לח) מהר"י ספורני, (לט) מלבי"ם, (מ) ספר חרדים, (מא) ערבי נחל, (מב) פני ארז וזמא, (מג) פרקי דר"א, (מד) פרשת דרכים, (מה) פי צדיק, (מו) קב בשמים, (מז) רמב"ם, (מח) רמב"ן, (מט) רד"ק, (נ) רלב"ג, (נא) ראש אמנה, (נב) רביד הזהב, (נג) ריקאנטי, (נד) שמן המור, (נה) שוחר טוב, (נו) שמן הטוב, (נז) תגא דבי אליהו, (נח) תנחומא, (נט) תיקוני זוהר, (ס) תולדות נח, (סא) תאמי צביה.

לזבלין

בדפוס המשובח של השותפים המפורסמים

הרבני הנגיד מוה' משה נ"י שניידמעסער, והננייה האלמנה מרת נחמה תר

אשת המנוח ר' יעקב ז"ל הערשענהארן.

שנת וזתחנמה מאין תקוצא לט"ז

(אייב י"ח)

א איש היה בארץ עוץ איוב שמו
והיה האיש ההוא תם
וישר וירא אלהים וסר מרע: כי יולדו
לו שבעה בנים ושלוש בנות: ויהי
מקנהו שבעת אלפי צאן ושלושת

א גבר היה בארץ עוץ
 דעוץ איוב שמו
 והיה גברא יהוה שלים
 והרין דחא מן קדם יי
 ופדי מן ביש
 ב ואתילידו ליה שבע
 בנים ותלת בנות: והיה
 גימי שבקא אלפין צאן
 מן אלפא קרי ברא
 והתא אלפין דגמקא
 מן אלפא קרי ברא

ת"א פה היה: כ"ג ע"י: כ"ג ע"י: א"לפי

אלפי

רש"י

שבע שש חלוקות הרבה שנאמר בה (ירמיה כ') ארץ פסילים היא ועשה מגדל ורחשו מגיע בשמים ועשה לנו סם (בראשית י"א) ואין סם האמור כאן אלא פכומ"ו סא"ו וסם חלבים אחרים לא תזכירו (שמות כ"ג) מה עשה הקב"ה יסב עליהם דקין והעמד עליהם עדים שנאמר וירד לה' לראות את העיר ואת המגדל (בראשית י"א) וכי לרץ ירודה לפני המקום לראות והכתיב עיני ה' מאטופות: ככל הארץ (זכריה ד') אלא ללמד הלכה לדורות שאין דנין אלא ע"פ עדי ראיה שנאמר לו ראה לך ויקרא ה'): והיה שפוטו כמו וירי ומשפטו לשעבר ולהכח: הם וישר. חלב בדברים שבין קוט ובינו לא היה לדיק לכך נאמר וירא אלהים וסר מרע: (ג) שבעת אלפי צאן. הרוב מנה תמלה: גרוד מכל בני קדם. מדור השלגה דכתיב ויהי

א (א) איש היה בארץ עוץ. פ' בארץ ארס כמה דכתיב את עין ככירו ובני נהר (ברא' כג): והיה האיש. אע"פ שהוא לטן פתיד כן דרך י"ב עברית ולבין מליצה וירי האדם ההוא גדול מכל בני קדם. בני ארץ הנזכרה שאלם במורחו של עולם הוא שנאמר (בדברים כ"ג) מן ארס ויהי בלק מהררי קדם. דבר אחר עין זה איוב. בוא זה אליהו בן ברחל הכוזבי והרי הוא שומר איוב (לקמן ל"א) ובו משפחה ויהי זה הוא ממשפחתי שמתה דברי ויהי דאמרי אנכי מיטה וביה אבא לזיוג ביה גרמא. ד"א בלוק עין בארץ שטולין ממנה עלות העות על הקב"ה סא"ו (בראשית י') מן הארץ היא יגא אמור ומה עשה נעלו שהיו אחרים לא כל הימנו ליעול את העלוינים וליזן את את התחתונים אלא בואו לארץ

אבן עזרא

(כל תיבה אשר אותיותיה נפרדות אליה ירה הכתב אף פה רבינו):
 א (א) איש. טעם הפלה מביד: (ג) ובטל. בהכנס מדייקים מלא וס"ו וכן נמשכות פרשת בלק ויחזקאל ט"א שגב ה' מלאים וס"ו וכל כחוכים דכונתו מלאים: (ג) שבעת אלפי צאן. ה"ק במלך לכן אבא וקראו בשפטים כ"י מדויקים ויש בו שיקד הכי"ס בשלש ופסק ויבטל כי הוא זה: שבעת אלפי צאן ובטל אלפי נמלים. ח"א מלפי דכתיב אלפי וס"ו במקרא גדולה פ' כי חסד ו' מ"סון ככדון סבוקא:

א (א) איוב היה מבני בניו של נחור אחי אברהם והקרבן הלו שהיו מבני עשו ויעקב ויכה בלוק עוץ כמו שבי וימחה את האדם יוכבד בארץ עין ולא יתכן לומר שלא היה בשלש כשבור באמר ויחזקאל וכן ליהל ואיוב ואסאמר עין חולי איוב אחר הרי שהזכיר הכתיב יאמר לו אם כן אמרו כן בדניאל וכן והנה כחוב כשסוף אחר אם יעמוד משה ובמחל לפני וחקף כי מלאנו שמואל כן עמיכור והנה לא ומלנו איוב אחר כחוב כשסוף הקדם והאומר שהוא יוכבד כן ורח מאלר שמה כחוב ראה כי כי אין לו עמ מה ישען לא על דברי הכתיב ולא על מה שהעתיקו הכתיב ו"ל ולא

רש"י

כדבר היה חס חס וישר ירא אלהים וסר מרע עלה ואלו"ת מלא בקנינים המדומים כמו קיין הכון והכניס וס"ו בני מתחילים כלאמן שלם לפי ההנהגה המדינית בדרך שכלם החיים והאבה ליעים ולוה היו אכלים יחד תמיד כדי שיחוקן הקצין ויגד

אמר כדבר היה חס חס וישר ירא אלהים וסר מרע עלה ואלו"ת מלא בקנינים המדומים כמו קיין הכון והכניס וס"ו בני מתחילים כלאמן שלם לפי ההנהגה המדינית בדרך שכלם החיים והאבה ליעים ולוה היו אכלים יחד תמיד כדי שיחוקן הקצין ויגד

מצודת דוד

קדמו כס האלן על פון סס בנו הסבור כי לו משפט הממלה:
 תם וישר. טעם הכרית: (ג) שבעת בנים. ח"ק זה יחשב לכדסה שהיו בניו הזכרים כשולים מהקבול ועוד וסר:

א (א) עוץ. והן שהיה ארס נהרים כי נחור היה ארץ האלן כמ"ב אל ארס נהרים אל עיר נחור (בראשית ל"ד)
 טען היה כבוד נחור כע"פ את עון כבדו (ס"ג) ועל כן

פתיחה לספר איוב

אזן דעם ספר איוב ווערט דער ציילט. דאס איין מענטש זאל י"ך ארויס געענן פון דעם אמורר השכל. או הש"ת שיקם איין מענטש שפראף. הן ער שפראפט איהם מיט צייקניס. והן מיט אנדערע יסורים. זאל ער דאס אלץ געמען פאר ליב. אין זאל גיט בייא זיך קלערין. אז ער פילט זיך גאר נישט דס ער זאל האבין אזו פיל גיין דיקט מען זאל אים דר פאר אזו פיהל שפראמין איבער דעם דער ציילט אויך דער פסקו. אז איוב איז גינען איין איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע. אין פון דעס וועגן הא ארף אים הש"ת נשיקט אזעלכע פאקן. ע"כ זאל דר מענטש וויסין. אז הש"ת פרוכט דעם מענטש. צו ער וועט אלעס אן געמיין פר ליב. אין זאל אים פרענגין צושרעכט פארמינין ווען. בכדי עס זאל אים שפעטער זיין גיט:

אזן דעם ספר איוב ווערט דער ציילט. דאס איין מענטש זאל י"ך ארויס געענן פון דעם אמורר השכל. או הש"ת שיקם איין מענטש שפראף. הן ער שפראפט איהם מיט צייקניס. והן מיט אנדערע יסורים. זאל ער דאס אלץ געמען פאר ליב. אין זאל גיט בייא זיך קלערין. אז ער פילט זיך גאר נישט דס ער זאל האבין אזו פיל גיין דיקט מען זאל אים דר פאר אזו פיהל שפראמין איבער דעם דער ציילט אויך דער פסקו. אז איוב איז גינען איין איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע. אין פון דעס וועגן הא ארף אים הש"ת נשיקט אזעלכע פאקן. ע"כ זאל דר מענטש וויסין. אז הש"ת פרוכט דעם מענטש. צו ער וועט אלעס אן געמיין פר ליב. אין זאל אים פרענגין צושרעכט פארמינין ווען. בכדי עס זאל אים שפעטער זיין גיט:

פירוש ע"מ

א (א) איש היה בארץ עוץ איין גינען איין מיט מענטשן וירא אלהים וסר מרע אזו האמ סוכה גיהאמ פאר גאמ אזו האמ אפ ניקערט פון ביין:
 (ב) יולדו לו שבעת בנים אזו עס זעגן גיבארין גינארין צו אים זיבין זין אזו דריי מעקשער: (ג) ויהי מקנהו

א (א) איש היה בארץ עוץ איין גינען איין מיט מענטשן וירא אלהים וסר מרע אזו האמ סוכה גיהאמ פאר גאמ אזו האמ אפ ניקערט פון ביין:
 (ב) יולדו לו שבעת בנים אזו עס זעגן גיבארין גינארין צו אים זיבין זין אזו דריי מעקשער: (ג) ויהי מקנהו

אזו

וְחָמֵשׁ מֵאָה פְּרָדִין
 וְהוֹרִין לְגִרְמִיָּה וְחָמֵשׁ
 מֵאָה אֶתְנֶן לְגִרְמִי
 אֶתְמִיָּה וּפְלִגְנָא סְנִיָּאָה
 לְחִדָּא וְהוּדָה בְּקָרָא הוּדָא
 רַב בְּגִנְסִין מִכָּל בְּגִי
 וּמִנְחָא ד' וְאִלִּין בְּגִי
 וְעִבְרִין שִׁירֻתָא בֵּית
 גְּבַר יוֹמִיָּה עַד מִשְׁלָם
 יוֹמִי שְׁבַעָא וּמִשְׁדְּרִין
 וּמִנְגִין לְהִלָּת אֲחִירָתָהוּן
 לְמִיבַל וְלְמִשְׁתֵּי עֲמִידוֹן
 הַ נְהוּדָה פֶּד שְׁלִימוֹיִמִי
 שִׁירֻתָא וְשִׁדְרָא אִיב
 וּמִנְגִין וּמִקָּרִים בְּצִפְרָא
 וּפִסְק עֲרִין סְכּוּמִי

אֵלֶּפֶי גְמָלִים וְחָמֵשׁ מֵאֹת צִמְד־בְּקָר
 וְחָמֵשׁ מֵאֹת אֶתְנֹת וְעִבְרָה רַבָּה
 מֵאֹד וַיְהִי הָאִישׁ הַהוּא אֲדוֹל מִכָּל־בְּנֵי־
 קֶדֶם: וַיְהִלְכוּ בְנָיו וְעִשׂוּ מִשְׁתֵּה בֵּית
 אִישׁ יוֹמוֹ וּשְׁלָחוּ וּקְרָאוּ לְשִׁלְשֵׁת
 אֲחִירָתֵיהֶם לֹאכֵל וּלְשִׁתוֹת עִמָּהֶם:
 הַ וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יָמֵי הַמִּשְׁתֵּה וַיִּשְׁלַח
 אִיב וַיִּקְדָּשִׁם וְהַשְׁכִּים בְּבִקְרָ וְהַעֲלָה

ר"א יו קיפו, וזכר ענה; והכניס, יומא ת:

עולות

רש"י

(ד) והלכו בניו ועשו משתה בית איש יומו. כתיב כל אחד ואחד יומו: ושלחו וקראו. כמו ושלחם וקראו' שהיו עושין כן תמיד: (ה) ויהי ביקיפו. כאשר כל יומו המשתה טובה היה איוב בכל סוף שבועת הימים שחזרו ימי המשחה חלילה היה שולח ומקדשם כלומר מזהים וקדשם כמו התקדשו למחר (במדבר י"א): והשכים בבקר והעלה. מלאתו שהיה משכים ומעלה עולות לכן כתב

בנכסם מקדם (בראשית י"א) אבל בצרכהם אינו כן שהרי בצרכהם כתוב בו הגדול שנאמר ועם הכרוז לנטים קרית ארבע האדם גדול כתב האדם הגדול אלא רמו שהוא לכתוב אדם גדול ולמה כתב האדם הגדול אלא רמו שהוא אדם גדול שעמד בעשר נסיונות לפיכך כותבין אותו שני הרי"ן ואיוב שנאמר בו גדול לא עמד אלא בנחת שנאמר תם וישר וגו' מכל אותו הדור שלא נתפס על אותו עון. (ס"א):

עורא

חייב סמוך לתרון מטעם וילך ארצה בני קדם: (ה) הקיפו. טעמו כאשר השלימו תקופת ימי השבוע כי שבוע בניס היו לו: אולי. כמו פן לטון תגרה ומורא שמה יהי כך וכך

תחמה על מלת איוב שמו כי אינו רשע כלל והנה כתיב ה' איש מלחמה ה' שמו והפך הדבר ויהי איש א' מחר הפרים ושמו מיכיהו אולי בעל הדרש על הרוב הנמלא דבר. מקום

רצ"ב

ביניהם והנה ליראתו הש"י היה מקדם אותם מהיקף לסיקף רוצה לומר עו' ימים לו' ימים והיה עיישיר אותם אל מה שבאו ואחר כך היה מקריב קרבנות ביניהם ליראתו שמה חסלו וכו' הש"י בלבד לרוב תפוסה והשלוה אשר היה להם כי הם סבחו בעניניהם כמו שילאם והנה לא חסר ארחת הכתוב בחכמה לסלוחו בדבוש אשר בעבורי חובר זה הספר ואנ"ש שהיה כבד חסם בענינים הטבעיים כמו שילאם מדיכורו. וזכר אחר זה ממנו כלילי שם היה מדבר עם אשר יבאו עמלו אלו הכרעות המדומות אשר התחלחל מחן וזוהו השען דרך משל וקדשו שטן לטווח מטעם מן הדבר המכונה משה"י כמו שהתבאר במה שקדם ולפי שהוא בלתי מכוון לפלגו אמר ויבא גם השען בחוסם כמי שלא כיוון עמו וזכר ששמו והתלבו הוא בתוך לבד כי שם ימלאו אלו הכרעות לא כנמלאת הפלגויות ואולם בני האלמים הם הכמות

מזעורת דוד
 (ג) צמד. זוג וכן יוקה למד בקר (שמואל א' י"א) על כי דרכם ללכת מנומדים ומחזורים יחד: (ה) הקיפו. סבבו כמו סקף כעם אחת (יהושע ו'): ויקדשם. ענין הזמנה

מזעורת דוד

(ג) צמד בקר. חשב את הבקר אונות לפי שהדבק למדוש כבוקרים יא' לפטר למדות כסאות משנים וכמד משני אבל נמלים ואחרות עומדים לרכיבה ולהטעין משאות והכחד ראו לם: ועבדה רבה. מולאות אלהים נקראו עבדים על כי נאמר צמד בקר וטעורם רכס (בראשית כ"ו): גדול. כמפורסם: (ה) צמד בקר. רצה לומר מכל אנשי אלנו כי אדם הוא כפולת המורח כמו שכתוב אדם מקדם (ישעיה ט'): (ד) והלכו. לפי שהדבר היה תמיד יושב בו לטון עבד חף לטון עמיר וכנ"ש למטה כנס ישעיה לרוב וגו': בית איש. כתיב כל איש יומו הקבוע לו: ושלחו. בכל יום היו שולחין את הבעלים ללכת ולקדשם כפי המנהג: (ה) ביקיפו. כי עשו ימי המשחה כחזו חלילה ואמר בכל פעם הקיפו רצה לומר אחר יום המשפה לטון הפתרון שבהם עמיר הלאשין להחמיל טוב במחלה: ויקדשם. הזמינם ללוא אלנו פירוש ע"מ

אוב ויניי פיה אינו גיווען שבעת אלפי צאן ויבין מווינמ
 שאף אוב דרבי מווינמ קעמלען וחמש מאות צמד בקר
 אוב פינף הונגערט פאר רינדן אוב פינף הונגערט
 איינלען ועבדיה רבה מאד אוב דיא ארביט פון דיא
 פעלדער איז גיווען זייער גרוס ויהי האיש שהיה גדול
 מכל בני קדם אוב דר דאויגן מאן איז גיווען גרעסער
 אין געשירות קער פון אלע לייט וום האפן גיוואנט
 אויף מקרב זייט דאס זענען דיא לייט פון ארם:
 (ד) והלכו בניו ועשו משתה בית איש יומו אוב זייער זעהן
 פלעגין זיין אוב פלעגין פאכן איין סעודה איין דעם

הוא פון איינלייגן מאן פון זיין איינלייגער אין זיין
 טאג ושלחו וקראו לשלש אחריותיהם אוב זיין פלעגין
 שיקין אוב פלעגין רופין צו זייערי דרבי שוועקסער
 זיי זאלן עסין אוב טרינגען מיט זיי: (ה) ויהי ביקיפו
 ימי המשחה אוב עם איז גיווען אז זיי פלעגין ארום
 רינגלען (בלומר אז עם פלעגט יוד אוים לאיין) די
 זיבן פלעג פון דר סעודה וישלח איוב ויקדשם פלעגט
 איוב שיקין אוב פלעגט זיין אן גרייטן צוא זיך
 והשכים בבקר אוב פלעגט זיך פלעגין אין דר פריא
 אוב פלעגט און פלעגין עולות אזו פיר ווי דר צאל

עֲלוֹת מִסְפָּר כְּפֶלֶס בִּי אָמַר אִיּוֹב אֵלֹהִים
 חָטָא בְּנִי וּבָרַכְנִי אֱלֹהִים בְּלִבְבֶם כִּכְהֵ
 יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כְּלֵדֵי יָמָיו: וַיְהִי הַיּוֹם
 וַיָּבֵאוּ בְּנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְיַצֵּב עַל־יְהוָה
 וַיָּבֹא גַם־הַשָּׁטָן בְּתוֹכָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־הַשָּׁטָן מֵאֵן תָּבֹא וַיַּעַן הַשָּׁטָן אֶת־
 יְהוָה וַיֹּאמֶר מִשׁוֹט בְּאָרְץ וּמִהַתְהַלֵּךְ:
 בָּה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן הַשְׂמַת־

ת"א בני האלוהים כ"ב טו: השטן: יב: ממוט: יימא עו ויבר אמור: השמט לך: כ"ב טו ויבר אמור:

רש"י

להתייצב על ה'. לריב עמו שאין להתייצב אלא על דין
 כגומר (ועשית ג') וגם לריב ה': ויבא גם השטן בתוכם.
 לקטרג הכריות: (ז) משוט בארץ ומהתהלך בה: כן
 דרכי לשוט ולרחות רעים וטובים ושעמתי בכל הארץ ולא
 מלאחי כאברהם שנאמר בו קום התהלך בארץ (בראשית
 יג) ואמרו רז"ל שגן לשם שמים נחמין כדי שלא יחא נשכח
 לפני אלהיו: נחמו של אברהם: (ח) השמת לבך על

בלטון עתיד שהיה נוהג לעשות כן תמיד לסוף כל ז' הימים:
 מספר כולם. הכניס והכניט: וברכו. ל' כינוי כלפי
 מעלה: ככה יעשה איוב. כמו כן היה עשה תמיד.
 כשמת בדבר ההוא ודמיו פעמים שכח בו ל' עבר ופעמי'
 ל' עתיד: (ו) ויהי היום. אותו יום שהיה ראש השנה
 [שהוא יום הרועה וזה הקב"ה לבטן להביא זכות וחסד
 על כל הכריות הה"ד מאוט בארץ]: ויבואו בני האלהים

אבן

זכמהו אולי ימושני אבי אולי לא חלפה האשה: וברכו. ל'
 כינוי והפך כמו בך נכות אלהים ומלך: (ו) ויהי היום
 הגאון רב עשדיה אמר כי השטן בן אדם היה מקנה באיוב
 ופי' בארץ בלרזו לבדו ופירש כל אשר לו בידך נחשףך
 וכמהו היד יושב אחר ופירש אך את נפשו שמור שמור נפשי
 שלא תחנק נפשו ואמר כי ההלכות אין להם קנאה והיה
 שכה ויתליך מלאך ה' בדרך לשטן לו ובספר דניאל מפירש
 ואין איש מתחוק עמו על אלה כי אם מיכאל שרבים ועוד

זכמהו אולי ימושני אבי אולי לא חלפה האשה: וברכו. ל'
 כינוי והפך כמו בך נכות אלהים ומלך: (ו) ויהי היום
 הגאון רב עשדיה אמר כי השטן בן אדם היה מקנה באיוב
 ופי' בארץ בלרזו לבדו ופירש כל אשר לו בידך נחשףך
 וכמהו היד יושב אחר ופירש אך את נפשו שמור שמור נפשי
 שלא תחנק נפשו ואמר כי ההלכות אין להם קנאה והיה
 שכה ויתליך מלאך ה' בדרך לשטן לו ובספר דניאל מפירש
 ואין איש מתחוק עמו על אלה כי אם מיכאל שרבים ועוד

רש"י

המנהיגות המלאות בעלמאות הדי' וזכר כאלו הש"י היה מונע מהשמות הכרות לאיוב להיות איש חס וישר ושהשטן סבב שמן לו על ארץ
 לו בידו שגא יחלה יודו אל איוב וזה מלו להסיר לשטן זאת המנובלה בעלמאות כי אם ידבק האדם בשם יתחבר לא ישלום השטן על ארץ

רש"י

מצודת דוד

כמו התקדשו למחר (במדבר י"א): וברכו. ל' כנוי כלפי מעלה:
 (ו) בני האלהים. הם המלאכים הקדושים אל השכינה להיות מבני
 ביתה וכן וירשו כל בני אלהים (לקמן ל"ח): על ה'. סמוך לו וכן
 והמונים עליו (במדבר ז') ואמר כלשון בני אדם: השטן. מלאך
 מקטרג: (ז) משוט. פליג ההלכות איש ואיש כמו שטו העם ולקמו

לפיכך נדרכי ה': בספר כלם. לפי מספר הניסוי הכניט: וברכו. ל'
 אולי. שגא כשזכר טוב לב ממשחה תמיד חטאו והדמו נכנס
 כלפי מעלה וזה כינוי טולות כי הוא מקפדת על הכבוד הנכ:
 ככה. כמשפט היום עשה כל השמים: (ו) ויהי היום. מלאך
 סיבס המונח לשינויו בו לפי המקום מלאחי מעלה ממלוי זכות
 ומכס והוא יושב ראש השנה שבו יום השמט: בני האלהים
 הם ממלחי היום: גם השטן. ללמו חזק ולקטרג על הכריות:
 לזכר טד שחתייל עמו הגדול לזה הפה עמו וזהו: משוט. כל אפי מן
 לומר כינוי הפשתי לראות את משפט בני האדם ולומר כנס

ע"מ

ויה' ביי דעם דין פר נאם ויבא גם השטן בתוכם אונ דר
 ששן איז און גיקומען צווישן יי צו פקטריג יין
 און דר מענטשן: (ז) ויאמר ה' אל השטן האם נאם
 גיואנאם צום ששן פון וואנען קוקסטו וישו השטן את
 ה' ויאמר הט דר ששן גיענטפערט צו נאם אונ האם
 גיואנאם איך קום מיטש בארץ ומהתהלך בה פון דעם
 שוועבין ווס איך האב גיוועקט אין לאנד אונ פון
 דעם גיין וואס איך בין גינאנגען אין איר צו זעקן
 די גינען אונ די גוטע מענטשן: (ח) ויאמר ה' אל

פון אַלע קינדער זעגין גינען פי אמר איוב גני זען
 איוב הט זיה גיבראכט מאמער האבן מיני קינד
 גיונדריגט מכל שמה אונ האבן גיעקטערט: נאם
 אין זייער הארצין דרום פלעגט ער און ברענגען
 עזרות צו מפר יין און זיי ככה יעשה איוב כל הימים
 און פלעגט איוב סארן אלע מאג: (ו) ויהי היום איוב
 עם איז גינען דער מאג וואס איז אן גיברייט צום
 מישפט דם איז ראש השנה ויבאו בני האלהים להתייצב
 על ה' זעגן גיקומען די בהות מלאכים צו ששעלין

יִדְדָה וַיֵּצֵא הַשָּׁטָן מֵעִם יְהוָה: **יְיָ יְהוִה**
הַיּוֹם וּבְנֵיו וּבְנֵיתָיו אֲכָלִים וְשֹׁתִים יַיִן
בְּבֵית אֲחֵיהֶם הַבְּכוֹר: י' וּמִלֶּאדָּב בֵּא
אֶל-אִיּוֹב וַיֹּאמֶר הַבֶּקֶר הָיוּ חֲרָשׁוֹת
וְהָאֲתָנֹת רָעוֹת עַל-יְדֵיהֶם: מו וַתִּפֹּל
שִׁבְאָ וַתִּקְחֶם וְאֶת-הַנְּעָרִים הֵבִו לְפִי-
הָרֵב וְאֶמְלֹטָה רַק אֲנִי לְבַדִּי לְהֵיגֵד
לָךְ: מו עוֹד וְזֶה מְדַבֵּר וְזֶה בֹא וַיֹּאמֶר
אֵשׁ אֲרָהִים נִפְלְאָה מִן-הַשָּׁמַיִם וַתִּבְעַר

וַיִּקַּח סִטָּא בְּהַר קְמָא מִן
 קָדָם יְיָ יְהוִה אֱתַחֲוִי
 יוֹמָא שְׁבֻעָתָא וּבְנֵי
 וּבְנֵיתָיה אֲכָלִין וְשֹׁתִין
 בְּבֵיתָא בְּבֵית אֲחֵיהֶן
 בְּכֹרָא: י' וְאִמְרַת אֵתָא
 לְיָת אִיּוֹב וַאֲמַר הַבֶּרֶא
 הַזֶּה הָיוּ חֲרָשׁוֹת וְהָיוּ
 עַל סְטֵרֵיהֶן: מו וַתִּפֹּל
 בְּהַרְבֵּי לְיָתִית מִלְּפָתָה
 וַתִּקְרַח וַתִּבְרַחֲתֵן וַתִּתֵּן
 עִוְיָ מִן אֶמְלֹטָה
 אֲכָלִיתָ קָדָם לְפִי הָרֵב
 דְּהַרְבֵּי וְאֶשְׁמִיתָ לְהוֹד
 אֲנִי לְבַלְחֹדִי לְתוֹאֵה
 לָךְ: מו עוֹד בְּדִבְרֵי רֵינָא
 מְסֻלִּי רֵינָא אֶתְאֵוֹמַר
 אֶשְׁתָּא מִן קָדָם יְיָ נִפְלְאָה
 מִן שְׁמַיָא וְאִמְרַתָּה בְּעָמָא

ה' א ויבי יחיים, ב' א: ס: ומלך, ב' א: מ' ט: ומלך, ב' א: כ"א: א: אה אלהים, כ"ב: ט: :

רש"י

להיות בני ביתו ועל שם כך נקראו בניו: ל' להתייב על ה'.
 כניחזו כמו (בראשית מ"ה) לכל הנלצים עליו: מאין
 הבא. דבר הכתוב דרך ארץ בהגדלו מדבר תהלה ומרסה
 הקטן לענות: משום בארץ. כלומר מפורש למעלה
 ובהגדה השופתין הוא: להשבת. לטון תימה הוא: תם
 וישר. גלס צמטיו: שבת בעדו. הגנת בעדו כמחילה
 זו כמו הסר מכותיו (יבשה ה') מחילתו וכל בעד החמור
 בלתי עברי איוו הלא לטון כנגדו ובפניו כמו וכפר בעדו
 (ויחרא ט"ו) קח בעין כנגדך ובפניך להיות הכפרה מגן
 בעדך וכן ה' מגן בעדי (תהלים ג'): פרץ בארץ.

אבן עזרא

(יד) ידיהם. מקומם כמו ויד תביה לך: (טו) והפול שבא. מחנה שבל:

רלב"ג

נביסודות כמו החמדשות האל והכוח והקדש לטוב הרע והפול עלד מלחמה להיומו וזהו מלך לבי שחתלתו בכחיה הענוות 36

מצודת ציון

כתי כלפי מעלה: (יד) ומלאך. שלם: (טו) והפול. ענין המים
 כמו טופלים בעננה (שופטים י'): ואמלחה. ענין הלנה: (טז) אש
 אלהים. דרך הנקרא כשרום לנסדיל דבר מה סומנו לנגות כחם
 באל נלשבו הרעה: על ידיהם. אללס בסמוך להם: (טז) והפול
 החורשים עם הבקר והכרשים הם החמוטם: להגיד לך. כי אמנו
 רשואו: "ל' שיהי עמנו עליהם ונקמה ככל לעלמם: ואת הנערים.
 טוד הכתוב מדבר על דבריו על זה הטע וזהו הכח שחוקק וגולם
 נפלה בעשמים וסחילה להבשרי בללן ונלעטים בומתי הלאן וסרף

פרוש ע"מ

העקם צו ש'אנני אים ונאא היקסן פנים פני ה' איך דר
 ישן ארום גינאנגין פון פר קאמ מיט רשות צו פר
 בארביין א'ץ ווס צו איוב איז: (יג) ויהי היום אוב עם
 איז גיווען דער גר'ששער טאג פון דער וואך יבני
 ובנתיא אכלים לשותים ון אונ נייעע זיהן אונ נייעע
 טעכטער האבין גינעקען אונ גימרונגען וויין אין
 דעם הוו פון וייער על'צטין ברוי'ער: (יד) ויפלאך בא
 אל איוב ויאמר איז איין שלמים גיקוסין צו איוב אונ המ
 גינאנט הבקר היו חרשה די רינד'ער האבין גיאקערט
 אונ דרא איינליין האבין זך גיוויידעט לעבין ויאי:
 (טז) והפול ש'בא ונתקם איז אן גיפאלין אוף ויאי דאם

איוב א

כ ויקם איוב ויבוע ית
 כעלה וספר את רישיה
 ויפל על ארצה וסגיד
 כא ואמר עשיתי נפקת
 מן פדקא דאמי ועשיתי
 אהוב לבית קבורתא
 כויקרא דני יהב וימיקא
 דני ובית דיניה נסוב
 יהי שמא דני מקרה
 כב בכף דא לא חב איוב
 ו לא מסדר מלי
 כחטי קדם יי

וכיה מת בזותו רגע . סאל' : (כ) ויגז . תלם כמו (ירמיה
 ז) גזי גורך ומתרגמין תלסם וכמו (תהלים ע"ח) ממש
 אחי אתה גווי . מושכי : (כא) ובמין אבי . החדמה אשר
 לוקחת מטס או אחי מתס : וערום אשוב שמה . לא
 בצנן הוא מדבר ומה שמה אל מקום תשובתו ואל שהוא

ת"א ויקם איוב . מ"ק סח ל"ב טו מ"ק טו ס"ט ס"ז . עובד . ל"ב טו ע"ה ע"ה ק"א : ס' י' טו . כדמות ס' וזכה תלמי סוסת יד . חזר א'
 רש"י

מוכן לכך ולא יתחילוף החוקי לשוב כי אם אל העפר וליפיקך אל
 הולך להזכירו : (כב) תפלה . לא שום שמך ותפלות נתן
 על הקב"ה כמו (ירמיה כ"ג) ובכחיו שימרון רחמי תפלה:
 ולא נתן . להטיל תפלה ועול אל הקב"ה כמו (שמואל א'
 י"ח) נתנו לדוד רכבות ולי נתנו הללפים :
 מנדה שי
 (טל) יתני . לית חזר מ"ק .
 את רשעו שער רשאו וכן הורידו לראשן : (כג) אשוב שמה . רמו לקבר היודע וכן כי עת לכל
 חזק על כל המעשה שם . ויש אומרים כי יבוען אחי היא
 מוסדי הגוף מן הארץ וכנגד הארץ : (כד) תפלה . כמו תפל והענין לא ילא מפיו דבור שאין לו עעס :

אבן עזרא
 עד שזא זה המדבר והוא אחרית הבלים : (כ) ויגז
 את רשעו שער רשאו וכן הורידו לראשן : (כג) אשוב שמה . רמו לקבר היודע וכן כי עת לכל
 חזק על כל המעשה שם . ויש אומרים כי יבוען אחי היא
 מוסדי הגוף מן הארץ וכנגד הארץ : (כד) תפלה . כמו תפל והענין לא ילא מפיו דבור שאין לו עעס :

רעב

ענין הארץ מן הכמות אשר התחלתו במקבל כמו העלה והטעם יקרה וסגור מהם ענין הארץ והוא כן כחלשן לפי שזה
 על ה' מה שזא חזק כן כחלשן לפי שזה ההלך מהנפש חזק בו תהי' העלה הוא מעוות בעלמו לעבוד השכל החשוף ולהענין על טעמו
 וזה מנחה למי שיעיף כספר הכסף וידע כחות הכסף האנושית להיות תכלית נעלה בלשם אלף שכבר יקרה כחלש העמים שיהיה זה

מכריב : על הגערים . כמה בניו ומשפחהם ולא זכר הכמות כי כ"ש
 הוא כיום הנקבות כמה חשובי כה כיומ' : (כ) ויקרה . בעבור
 הלטר והכבד : ויגז את ראשו . תלם שער רשאו וק"ל בדבר המנובן :

מצורת רוד

מפלה : פונה . זיוות . (כ) בעילו . שם מלכות מה : ויגז . ותלם
 כמו קחני וגוי (מיכ"ה) : (כא) יציתי . כמו ילחמי בלתי : (כב) נתן .
 ענינו האמירה על הדבר וכן נתנו לדוד רכבות (שמואל א' י"ח)
 ויתכן שהוא פלגוש שם יתנו לקדם ס' (מושיע ס') : תפלה . ענין
 דבר גבוה שאין בו טעם וכן וככחיו שומעין רחמי' מפלה (ירמיה כג):

הוא כיום הנקבות כמה חשובי כה כיומ' : (כ) ויקרה . בעבור
 הלטר והכבד : ויגז את ראשו . תלם שער רשאו וק"ל בדבר המנובן :
 וישתחו . אל כ' לנכר על הדבס : (כא) ערום וגוי' . רלס גומ' כמו
 שילחם בעקן אחי ערום מגל עובד וכו' : אשוב אל הקבר וזכרם
 וכאומר על כי להתעב על פגדו הכניס והפוער הלא לא נולדו מצי
 ושבו ח"כ כמו שולדתי ונחמתי כדור אחר הל"ה י נתן לי והוא נקה אחר שגו ומה לי להתעב עליו : שמה . ר"ל אל מקום היודע
 המנובן לכל ולא הולך לפעם כי מנחם הוא עלי וכן על כל המצבס סם (קולתו ג) עם כי צלו עליו לזכר תפלות
 סה על ה' ה' על מל מוקם אל חטא להתעבס אלה' ויאל אחר עליו דברי תפלה :

משלי חכמים

(כא) ויאמר ערום ויציתי כפןן אפי שפחה וגר
 דער קנן איז לביש איינער האם געארבעט אין האגדעל
 סאג אונ נאכס אונ יך אז איז רייך גינארדין . אונ יך האם
 געפראכט ביי זיך אז ער איז רייך גינארדין נאר פון זיין ארבייט .
 אונ יך האם שוין אזוי פיל נעלם ער וועט שוין קיין פארהל גיט
 ארבע געדין . אסאךאל האם גיפראדין גולגים זענען געקומען
 ביזא נאכס אונ האבן ביזא אים ארבעק גענומען זיין גאנצן
 ארבעטען . דער ערשטעל האם געמאס גרויס צער וועגן זייניא
 זאכין . ערשטיגס איז ער געבליבען ארעם . ווער וועגן איוב
 ער וועט קענען נאך אסאךאל פארזאמלען אזוי אפארטענין .
 ווי סוף יאהרין עס דארף דערין זיין ער וועט פארזאמלען אזוי
 פיל נעלם ווי ער האם געדייט . אונ גיט אלע צייטן זענען
 גלייך . ערשטיגס פארהל זענען האם געארבעט אונ געמאס גיט זאל
 קענען זאמלען נעלם . דאס צווייטע בעספראכט יך איה האב
 אזוי פיל געארבעטס סאג אונ נאכס . גיט געשלאפן . גיט
 גיגעסן . גיט געפארטענין . פיל פארהל געדין אין סגנות : פשוטה .
 פאר וועמען האב איך געארבעט אונ געמאס גיט . פאר די
 גולגים . ביי דעם סענשש איז דער צער ווער גיטס יך קען זיך
 נאר גיט פרייסן . איוב האם זיך געפרייסט אונ האם גינאכט

גישאקארבין האם יך גיט גינארלס זאגן ווייל ער האם
 פאר שטאגין אז דס וועט איוב אליין פאר שטיין
 ואפלישה יך אנליכדי אונ נאר איה אליין ביי אנטרדיין
 גינארדין צוא זאגין עם צוא דיר : (כ) אונ ווי איוב
 האם דס אליין יך הערמ' ויקם איוב ויקרע את מעלו איז
 איוב אורף גישאקארבין אונ האם צו ריסיין זיין אויבער
 העקד ויגז את ראשו אונ האם זיך אום גיריסיין די האר
 פון זיין קאפ גיפול ארצה גישאקארבין אונ איז גיפאלין צו
 דער ערד אונ האם זיך גיבוקט צו גאט : (כא) ויאמר
 אונ האם גינאכט גרום געאחי מפקן אמי נאקטס ביי
 איה ארויס גינאכטן פון מייין מושערתס בוי' ווערס
 אשוב שפחה אונ נאקטס וועל איה מיה אום קערן אהין
 וואו זי גאנצע וועלמ וועלמ זיך אום דהיינו אין
 דאר ערד ה' נתן ור' לקח גאט וועט מיר גיגעבין דס
 אלץ וום איה האב גיהאט אונ נאמ האם עם וויידער
 צו גינאכען יהי שם ה' סבורד גאטס נאמען זאל זיין
 גילופט : (כב) בכל זאת לא חסא איוב מיט דעם אלימען

האם איוב גיט גינאכט ואל נתן תפלה לאליהם אונ האם
 גיט

ב' וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים
 לְהִתְיַצֵּב עַל־יְהוָה וַיָּבֹא גַם־הַשָּׁטָן
 בְּתוֹכָם לְהִתְיַצֵּב עַל־יְהוָה: 7 וַיֹּאמֶר
 יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן אֵי מוֹת תָּבֹא וַיַּעַן
 הַשָּׁטָן אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר מִשֵּׁט בְּאָרֶץ
 וּמִהַתְהַלֵּךְ בָּהֶן: 8 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 הַשָּׁטָן הֲשִׁמְתָ לְבָבְךָ אֶל־עַבְדִּי אִיּוֹב
 כִּי אֵין כְּמֹהוּ בְּאָרֶץ אִישׁ תָּם וַיִּשְׁרֶרְתָּ
 אֱלֹהִים וְסָר מִרַע וְעַדְנֹנוּ מִחֻזִּיק בְּתַמְתּוֹ

אִתְּוֹהּ וּסְדִינָא רַבָּאִים
 שְׂבוּק סְרַהֲנִיא וְאִתּוּ כְּתִי
 מִלְּאֲבִיא לְמִקּוּם בְּדִינָא
 קְדָם יי וְאִתָּא לְחֹדֶר
 קְדָם יי א
 בְּמִצִּיעֵיהוֹן
 לְמִקּוּם בְּדִינָא קְדָם יי:
 וְאָמַר יי לְסַמְנָא סְנָא
 אִתָּא אֲתֵי וְאִתִּיב סְנָא
 קְדָם יי וְאָמַר מִן לְמִשְׁמֹשׁ
 בְּאֶרְעָא לְמִבְדַּק בְּעַבְדִּי
 בְּנֵי נְשָׂא וּפִן מִהֲלָכָא
 בָּהֶן: 8 וְאָמַר יי לְסַמְנָא
 אֲפָשֶׁר דְּשׁוּיָתָא לְקָדָה
 בְּעַבְדִּי אִיּוֹב אַרוּם לִית
 דְּכַמְוֵהוּ בְּאֶרְעָא דְעַמְמִי
 נְכַר יְשָׁלִים וְתַרְיִץ חֲדִיר
 מִן קְדָם יי וְצַרִי מִן
 בִּישׁ וְעוֹד בְּדוֹן הוּא
 מִתְקַף בְּשִׁלְמוֹתֵיהָ

ר"א ויסי היום, ו'צ סו' מ'ט, שמועה ח'
 והסיתני

רש"י

ב (ב) אי מוה הבוא. איה מקום שכול לומר מוה אני ויחוק בו מחוקי כלווי כלב (משלי כ"ו): והסיתני בו. כ"א: (ג) מחזיק. ארוח כמו (שמות ד') וישנה ידו

אבן עזרא

ב (ג) והסיתני. דברה תורה כלשון בני אדם והענין שיהצו אנשים שאין להם דעת שיכולת להסית רלב"ג

שפספסו זה החלק מהנפש בלתי ישר ועלתי נאות עד שיחדשו מוה הללוים ומלאכים מלך חוש ההנהגה וזכר על ד' המשל שזה השטן השחול בכל אופני ההשחלתות לזיקן ליוזב בגופו ובהס"י נטן הכל כדרכו וזולת נסכו כי הוא חסר לא נתן לבטן מאסלה עליה הכל הוא הענין חסר ר"ל שהיה תמשול עליו ומהנהיגו כאשר מלכו ויחם עם זה טמטמו ביד זה השטן לכשת היותו בל"ז שלם שידעת כחם עד

מצודת ציון

ב (ג) ועורנו. ועודו הוא: והסיתני. מלשון הסתה ופסו: (ב) ויהי היום. כיום המזיק לשיפולו בו מלאכי השרות והמוכס: (ג) אי מוה. איש המקום אשר האביר מוה את כ"א: (ג) והסיתני. דבר כלשון כ"א ו"ל קטלגה עליו להסחיתו כחם עבלי

פירוש ע"מ

ג'ימ ג'יעבין איין ל'קטוערנג אונ איין אום ר'עכט צוא ג'אמ:

ב (א) ויהי היום אונ עם איין ג'יווען איין טאג ק'ם איין יום (פ'ר) ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' וענין ג'יקומען די מלאכים פון ג'אמ צו ש'טעלין זיך בייא ד'עם דין פר ג'אמ ויבא גם השטן בהוקם אונ ד'ער ש'טן איין אונ ג'יקומען צווישין זיי צו ש'טעלין זיך פר ג'אמ: (ב) ויאמר ה' אל השטן האם ג'אמ ג'יאמט צום ש'טן אי מוה תבא וואו איין ד'אם אר'ט נ'ם דו ו'א'ק'ט ו'אג'ין ד'ר'ף פון ד'עם אר'ט קומסטו ו'ג'ו השטן יא' ה' ויאמר האם ג'יע'מ'פ'ער'ט ד'ר ש'טן צו ג'אמ איין האם ג'יאמט איך קום אן ש'ט'ם ב'א'ר'ץ מ'ת'ה'ל'ך ב'ה פון ד'עם ש'טועב'ין ו'אם איין האם ג'יש'טועב'ט אונ ד'ר וועל'ט אונ פון ד'עם ג'יין ו'ם איך ב'ין ג'יאמ'ע'ט איין אור: (ג) ויאמר ה' אל השטן ה'ט ג'אמ ג'יאמט צום ש'טן ש'מ'ט' ל'ךך אל עבדי איוב האסטו ד'ען ג'יאמט ב'יין האר'ץ צו

קרום ג'צאית מ'ק'טן אפי' איך ב'ין ג'יאמ'ין ג'יוואר'ן פון ב'יין מוס'ער. אונ מ'ן ג'עקומען אויף ד'ער וועלט נאק'ט. איך האב ג'אר ג'ים מ'ם זיך ג'עב'ר'ענגט. ו'ער'ום א'שוב ש'מה. אונ נאק'ט נ'על איך ציריק קומען צו ב'יין ו'ערש'טע מוס'ער. צו די ג'רד ו'ואם פון איר און ד'ער ק'ענ'שכ'ט ב'שאפ'ין ג'יוואר'ון אונ ב'יין נאמ'ן פארש'טען ו'עם ציריק ב'ליב'ין אויף ד'ער וועלט. ה' נ'כן. הקב"ה האם מיר ד'עם פארש'טען ג'יעב'ין. ג'יש'ם ב'יין אר'ש'ט האם מיר ג'עב'ר'ענג'ט ד'עם פארש'טען. ו'ה' ל'ק'ח. אונ הקב"ה האם ב'י מיר ד'עם פארש'טען ציריק נ'ענ'פ'ען. ג'יש'ם ג'על'ג'ים קומ'ין ב'י מיר ד'אם פארש'טען ג'ענ'ק'טן מ'ם ו'יש'ר וועל'ט. ג'אר עם איין אר'אפ'געקומען אפי'ג'ער פון ה'ק'על אונ האם אלץ פארש'טען. אונ ו'אם ק'ענ'ש'טן פון ש'ב'א זענען ג'עקומען אונ אר'עק נ'ענ'פ'ען די ה'מ'ות. ד'אם זענען ג'ים ג'יווען ג'על'ג'ים. ד'אם איין אויף ג'עש'ק'ט ג'יוואר'ין פון ה'ק'על ו'יא אלץ ד'אם ב'י מיר אונ'עק נ'עק'ען. ו'ואר'ם אז זיי וואל'טן ג'יווען ג'על'ג'ים וואל'טן זיי ב'י אג'ד'ערע ק'ענ'ש'טן אויף אר'עק נ'ענ'פ'ען ה'מ'ות ו'אונ עם ק'ען זיין זיי זענען ג'עש'ק'ט ג'יוואר'ין פון ש'ט'ן. ד'ריבער זאל זיין ד'ער נאק'טן פון הקב"ה ג'יענ'ק'ש'ט אונ ג'על'ו'ג'ים פאר די מ'ות ו'ואם ג'ר האם מ'ם מיר ג'יס'ת'הן ב'ין אפי'ם:

ב'יין ק'עע'ט א'יוב כי איין כ'מ'והו ב'א'ר'ץ ד'ען עם איין ג'ימ ו'יש'ר איין ג'אנ'צ'ער מ'אן אונ איין ר'עכ'ט פארש'ט'ער. ה'א אלהים ו'ס'ר מ'ד'י ג'ר ה'ט מור'א פר ג'אמ אונ ק'ער'ט א'ם פון ב'יין וועל'ט ב'חוק ב'תוס'תו אונ ג'ר האל'ט זיך ג'א'ה איין זיין נא'עק'ו'י'ט חאמ'ש'ע איך האב איהם אזו

והסיתני בו לבלעו הנם: **ד ויען השטן**
את יהוה ויאמר עור בעד עור וכל
אשר לאיש יתן בעד נפשו: ה אולם
שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל
בשרו אם לא אל פניך יברכך:
ו ויאמר יהוה אל השטן הנו בידך אך
את נפשו שמר: ז ויצא השטן מאת
פני יהוה ויך את איוב בשחין רע מן
רגלו עד קדקדו: ח ויקחלו חרש
להתגרד בו והוא ישב בתוך האפר:

וגריתא מימרי ביה
 לסלעמיתיה סגין
 ד ואתיב סמא קדם
 נאמר אברא אמטול
 אברא וכל די לבר נש
 ומסור אמטול נפשיה
 ה ברם אושית ברון
 מהתינד וקריב לברמיה
 ולבסריה אין לא באנפי
 מינדך רגלך: ו ויאמר
 ה לסמא הא מסור
 מינדך לחוד ות נפשיה
 נטר: ז ונפק סמא
 מהרמא מן קדם ה
 ומחאת איוב בשחין
 גישא מפרסת רגליו
 ועד מוקדו: ח ונסב
 ליה פטר לאתקדפא
 ביה והוא יתיב באמצע
 ת"א ויחסי חרש סגין
 מן רגלו ויחסי חרש סגין

ועד קרי רש"י
 על ממוני: (ה) אולם. הכל: אם לא. הרחל בו מיד של
 פניך וברכך: (ו) אך את נפשו שמור. שלא תלה מלאך
 לחמו חכמים קסה היה לשר כל כשן יותר משל איוב כלומר
 להכירו שכיר הדין זו שמור ייטה: (ח) להתגרד בו.
 מנחת שי
 ב (ה) אולם בלה. געוה: (ז) עד קדקדו. ועד קרי: קדקדו.
 ציין מ"ש בשמואל י"ד: (ח) להתגרד. בלשון רש"י:
 היה חרש וזן לו את המקרה ויש אומרים חרם כמו בגרובחרם: בתוך האפר. כדקך
 רלב"ג
 היה: (ד) עור בעד עור. גוף בעד גוף ויש אומר כי
 מניח האדם להסיר עיניו מן הארץ ומתכח בעבור
 היותה יכעבת: (ה) להתגרד. להתחכך וזן לו את המקרה ויש אומרים חרם כמו בגרובחרם: בתוך האפר. כדקך
 רלב"ג
 על עמוד בלתינו כלשר יוסה וזה אומרו ואלם שלח נא ידך וגע
 על עצמו וכל בשרו אל על פניך וברכך וכן היה הציון על דרך
 המלחם כי איוב לא יתנו כדך ויגבול ענין הסגנה הבלתי והיה אומרו בזה בלתי שלמה בעת קדוה לזו הדעות הכוללות לה שיתע

מצודות דוד
 טון כ"א לבסוף: (ד) עור בעד עור. ל"ל ק"ו הדברים הם דרך
 הכוונה לתת עוד בעד עוד בלא יבאמי לבסוף בעוד פניו הלא ישים
 ידו על פניו וקבל את הסגנה בשאר חרש וז"ל כזה בעקלת נטור אל
 קלמו כ"ש הוא שטון החיב את כל השם לו בעד נפשו וכלומר הכה
 איוב ויחבו סן נגזו עליו המיתא ומחד כל השם לו תפורה נפשו
 במחלובי הגוף עליו הקסה מלכדן הכנים והטוב: אל פניך. כמו על פניך ולכל עוגר בעבור כשאו ינדך כלפי מענה: (ו) הנו
 בידך. ססה הוא סניך לבסוף עליו וכשאו להכילי סך שטור את נפשו לכל סלה מעולל סכס: (ז) ויצא. לבסוף את איוב:
 בשחין רע. הוא כלה ימות: סמך רגלו ויך. ל"ל כלל סמח פירוש ע"מ
 גישמראפט וסיתני בו לבלעו תנם און דו האסמ מיה
 אן גריריפט אין אים אך ואל איהם איין שלינגען
 אים וקסם: (ד) וזמן הששן את ה' ויאמר האם דר ששן
 גיענטשערט צו נאם און האם גינאנט עור בעד עור
 מאראן אפענטש גיט זיין רוט פר די אנדערע הוט
 ווארים דער סדר איז אז סען וויר געבין אפענטש
 אקלאפ פאר שטעלעט ער מיט זיין האנט און סגל
 ששן וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו דם אלץ ווס צו איין
 מאן איז געלט און נומם טויט ער עם געבין צו מגין
 זיין פר זיין לייב (און ווירר דר איוב וויקסם אין וך
 דם ער איז חוב מיתה דרום איז ער וך גיט מציער
 אף דעם ארטיגען ווס דו האסמ אים גישמראפט:

והוא ישב בתוך האפר
 ויחסי חרש סגין מן רגלו
 ויחסי חרש סגין מן רגלו
 ויחסי חרש סגין מן רגלו

קָמָא : ׀ וּבִמְרָתָ לִי
 רִגְוָה אֶתְמִיָה עַד בְּדוֹן
 אֶת סַמְקָא בְּשִׁלְיִמוֹתָהּ
 בְּרִיָה מִיִּמְרָא דְיִי וְסוּת :
 וְאִמְרָ לֵהּ הִיִּקְמָא דִּי
 כִּסְפִילָן וְהָא מִן נִשְׂאָ
 דְעִבְרִין מִלְּמָא גְבִית
 אֲבִמְתְּהוֹן הַבְּרִין אֶתְ
 מִסְפִּילָא לְחוּד יַת מְרָא
 נִקְבַּל מִן קִדְם יִי וְיַת
 בִּישָׂא לֹא נִקְבַּל בְּכַל
 דָּא לֹא חֵב אִיּוֹב
 בְּסִפּוֹתוֹ הִי גְבִים
 בְּרִשְׁעִיָה הִרְהוּ בְּמִלְּוִין :
 וְיִשְׁמְעוּ הַלְהָא חֲבִיר
 אִיּוֹב יַת כֹּל בִּישְׂמָא
 הָדָא דְאֶתְתָּ עֲלוּהִי (כֹּד)
 חֲסוֹן יַת אִילָג

וְתִאמַר לוֹ אִשְׁתּוּ עֲדָךְ מַחֲזִיק
 בְּתַמְתָּךְ בְּרַךְ אֱלֹהִים וּמַת : יוֹאמַר
 אֵלֶיָה פְדִיבֵר אַחַת הַנְּבִלּוֹת תְּדַבְּרִי
 גַּם אֶת־הַשּׁוֹב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים
 וְאֶת־הָרַע לֹא נִקְבַּל בְּכִלְיוֹאת לֹא־
 חֲטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו : וְיִשְׁמְעוּ שְׁלִישֵׁת
 רַעֵי אִיּוֹב אֶת כָּל־הָרַע הַזֹּאת הַבָּאָה
 עָלָיו וַיָּבֹאוּ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ אֲלִיפוֹ הַתִּימְנִי
 וּבִלְבָד הַשּׁוֹחֵי וְצוֹפֵר הַנְּעַמְתִּי וַיַּעֲדוּ

פְּרֻדְסִידוֹן דִּי גִישׁוּם וְלָתָם סְעוּרְתֵיהוֹן אֶתְהַפֵּךְ לְבִיבְרָא חֲזִיא וְחִמְר מִשְׁתִּיהוֹן אֶתְהַפֵּךְ לְרִמָּא וְנִרְמָ
 גְבַר מֵאֶתְרִיָה (וּבְהָא וּבְהָא אֶתְפְּצִיו מִן אַחַר מְיוֹכֵן רֵהוֹן בְּגִדְגָם) אֲלִיפוֹ דִּי מִן תִּפְכִּין וּבִלְבָד דִּי מִן

דל"ת כתוב ו'ל' משה הוא גורדו ומעמידו על גלדו אבל
 גורר כר"ש אינו אלף ל' סמיכה כמו גורר אדם מטה
 וספסל: (ט) מחזיק: אוהו: ומת: לשון זווי כמו ומת כהר
 מנחת ש'
 (י) הכהא עליו: והו' א' מן השלש מלשיל על פי המסורה: הכהא
 עליו: בדפוס יפן כתיב א' ל' ו' ו' ול' למעוך עליו:

(י) בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו. והטורח כי עוד
 התימני. מהשפחת תימני בן אליפז בן טשו והקרב שיהי
 ומ'ל אמרו כי משה כתב ספר איוב והקורב אלי כי הוא ספר
 השוחי. מני קטורה אחת אחרים. את ישכק ואת סות: הניעמתי, לא ידענו אם יחוסו למדינה או למשפחה:
 רכב"ג

במלך שתי הש"י משנת נחמדיה: ר"ל בששים ואלו היה מלויך אליו האלמם בזה לא היה נפקח בשום פנים אל ההלמנה הקלוסו
 והכ סתה היחוס נכון זה השיעור מהמנוחה בזה הדורש יהיה חסדו: בהשגות העיונות אשר להשיגוהו כהם שבת השבט: האלמם מלכו
 הכמות בהמנוחה. וכל ששכר היגע ממוס זה האלמם ויחשו עד שפס אשר סתה אוהו אשמו לגמלו החזיק בחומסו והוכה במחלונות
 חזיקם לא חסה בכל זה בשפתיו אלא שכר אדו"ל שמתכחשו היה נכון: ומגובל כמו שהוכה בסוף הענין אדו"ל בשפתיו הוא דלא חסה

מַחֲזִיק וְצוֹפֵר גִּוְרָה וְאִינוּ חוֹשֵׁב וְכַח קִמְיוֹ : (ט) בִּרְךְ .
 לְשׁוֹן כְּטוֹי כְּלָמִי מַעֲלֵה : (י) הַנְּבִלּוֹת . פְּהוּתוֹ וְגִישׁוּמוֹ : (י"א) וַיַּעֲדוּ .
 מִלְּכוֹן וְעַד וְחִסְפָּה :

ר"ל אם למעט שדי הרע לנו היה עוד יבוא מועד אשר נקבל גם את הטוב ולא נוסף לקבל עוד את הרע: בכל זאת, אם כי נלקח בטוב
 ומלא ממים מכל מקום לא חסה בשפתיו לנכח את הרע: כאלה שהסתיחו אשמו: (י"א) וישמעו. המספרים איש במקומו. כל אחד בלשון מקומו

פִּירוּשׁ ע'י
 חֲרַשׁ לְהַתְּרֵד בּוֹ הָאִיּוֹב גִּיבְנָמֵן צוֹ יוֹף אִיּוֹן שְׁאֲרִיָּין
 צוֹ קְרִיאָצִין יוֹף דֵּר מִיט וְהוּא יוֹשֵׁב בְּחוּךְ הָאֵסֵר אֹבֵב עַר
 אִינוּ גִינְעִסִין אִינוּ אִשׁ צוּא קִילִין יוֹף פּוֹן דְּעַר הִיָּין :
 (ט) וּבִמְרָא לֹא אִשְׁתּוּ הֵם יוֹן וְיִיבֵב גִּינְאָמֵם צוֹ אִים עוֹדָךְ
 בְּחוּזִין בְּתִימְתָהּ נִאָה הֶאֱלִסְטוּ דִּיה אִין דִּיין נִאָנְצִקִיִּים
 בְּדֵךְ אֱלֹהִים וּמַת לִיבְעַר שֵׁם לְעִסְטֵעַר נִאָם אֹנֵם שְׁאֲרֵב
 דִּיבְךָ דְעֵם עוֹן אִיִּירֵד וּנְאֻלְמֵם לְעֵבֵן אִין אֲזַעֲלֵקֵךְ
 יִסְרִיִים : (י) וַיִּאֲסֵר אֵלֶיָה הָאֵם עַר גִּינְאָמֵם צוֹ אִיר בְּבִיר
 אַחַת הַנְּבִלּוֹת תְּדַבְּרִי אוֹהוּ וְיִי אִיִּינַע פּוֹן דִּיא שְׁלַעֲכִמַע
 וְיִיבְעַר אוֹהוּ מִסְקִטוֹ כִּרְדִּין . גִּימֵם גִּינְגוֹ וּמֵם נִאָם הָאֵם
 אֹבֵבֵם בְּשִׂאֲפִין גַּם אֵת הַטּוֹב נִקְבַּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְאֲלִיָּין מִיר
 א

לען נאר דאס גומס מקבל ייין פון גאט ואת הרע לא
 נקבל און דס בייז ואלין מיר גיט מקבל ייין בכל זאת
 לא חסא איוב בשפתיו מיט דעם אלימען וואס עס איז
 איהם אויז שלעכט גיווען האט פארט איוב גיט
 גיוינדגמט מיט ויינע לעפצין: (יא) וישמעו שלישת רעי
 איוב און ויי האפין גיהערט די רכיו לייב האבער פון
 איוב נאר דאס דאונע בייז וואס איז גיקומן אוף
 אים גיבא איש מסקמו ועגען ויי גיקומען איש ליער
 סאן פון ייין ארט און דאס ועגען ויי אלשו ותימני ונ'
 אליפו ההקני אונ בלדד השוחי אונ צופר הנעמתי
 ויגידו יחדו לבוא לגוד לו ולחטמו אונ ויי האפין יוף איין
 גואמילם

אָרְדַּב בּוֹ וְהִלִּילָה אֶמֶר הָרַה גְּבֵר :
י הַיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה חֶשֶׁךְ אֶל־יִדְרָשׁוּהוּ
אֱלֹהֵי מַמְעַל וְאֶל־תּוֹפַע עָלָיו נְהַרְהֵ:
י יִגְאֻלְהוּ חֶשֶׁךְ וְצִלְמוֹת תִּשְׁכַּן עָלָיו
עַנְנָה יִבְעַתְהוּ כַּמְרִירֵי יוֹם: הִי הִלִּילָה

דא תיילדיה ביה
 ויבראקא די ממיני על
 עבורו וילקיא די אמר
 אתברא גבר : י ויקא
 ההוא יהי קבלא לא
 יתבטניה אלהא מן
 קבלא וקא מפע עדי
 שפרברא : ד ימנן
 יהיה חשוכא ומילי
 מותא תשרי עלוי עננא
 יבשתון יהיה הויך כמרירי

ההוא
 ר"מ אומר כי כפי זה
 יוקא (צפרא דאצפער ירסקה על חורבן בית פקד שא ויוגה באסקלוקיה בן שא
 דמורקסם) : ה הילקיא ההוא דברניה קבלא לא יתנחם עם יוסין שבין דשקא קמנו רישו
 רש"י

צבריים היה לו אמר אם יתרום אדם צבריים) ורז"ל אמרו
 מלאך הממונה על ההריון לילה שמו : (ג) היום ההוא
 יהי חשך. תמיד בכל שנה כשגוע אבותיו: אל ידרשוהו
 אלוה ממעל : לטובה : ואל תופע עליו נהרה. יהיה
 כמו גובר ומתנמנע וימור : (ד) יגאלהו. כמו להס
 מנואל (מלאכי א') כמה גאלוך (סס) והוא סאן לילך :
 צלכות. אל של מות (חשך) כאינו מאיר לפועל : עננה.
 אפילה : כמרירי יום. שדים המושלים בצברים כמו קטב

אבן עזרא
 המכשר הורה גבר וכמוהו ויחמר ליוסף. והרה כמו יולד
 וכמוהו ותהר את מרים כי היום נולד בו יהיה יום חשך
 והנכון שיתאזהר להיומן יום חשך עד שלא יהיה יום זה ועם
 יאבד יום וילנה הס כנגד הארץ מפאת השמש בעבור היות
 קדרות הלכנה מפאת הארץ שהיא למטה אין אור הלא ממעל וזה ענין אל ידרשוהו אלוה ממעל כי החשך היא חשך :
 (ג) הלכנה כמו חשקף : נהרה. אור וכמוהו והנורה עמיה שרא ויש אומרים כי כמוהו המנהרות אשר בצברים :
 (ד) יגאלהו. מן להם מנואל ויש אומר שהוא מן גאל
 יפחדוהו שלא ישמור כמו ובשתו הנה רעה : כמרירי יום. כמו קטב מרירי ויש אומרים כי הכ"ף כמו כתלי הלילה.
 כמסיגי גבול. וענין מרירי יום חוזק החוס הדומה לסם המות ואם נולד בלילה הלילה ההוא יקחהו חופל :

אצל הם כולם מגלים וכן במגילת דף ק"ג ובספר העבוד מלאכי ב'
 שוקף : (ג) יום ימי החשך. נשתים (ד) ת' ל' פ' ע' ע' י' כן הוא
 כפסקים מדויקים ולכ"ה בקת' סתוף : פמ"ר י"ו י"ו

רלב"ג
 עניה ומתה שאלון בו קראה לה טובה : (ב) והלילה אמר הורה גבר. הרעון על הלילה שאלהה המעט שהורה בה גבר והוא ליל ההריון
 ימים ההריון לילה להיותה עם המבטל לפי החק האנושי אצל מלאך הממונה על ההריון לילה שמו : (ד) יגאלהו. יגאשוהו ויגאלהו הוא
 ימים הלילן בו שיהו גאלוהו קורבו חשך ואלוהו בדך שישינו עמו

מצודת ציון
 כ"ו) : (ג) אורל. אומר דברים כליו דער קודם הלידה :
 (ג) תופע. הורה כמו תופע מהם פלך (דברים ל"ג) : נהרה. אורם
 כמו והנורה עמיה שיה' הניל ב') : (ד) יגאלהו. כמו יגאלהו
 כפי' ושינוי טעם. ואלוך וכן להם מנואל (מלאכי א') : וצלכות.
 לל' של מות הוא הכנה הקבר : יביתוהו. מל' בעתה והנה :
 כמרירי. ענין מתינו כמו כמור נכמרו (ארכה ה') ובלהם בהכפל

יביתוהו. יפחדוהו חוקף מתינו כיום להל לומר הלידים אשר
 פירוש ע"פ

אוג המ גי'אגמ : (ב) יאבד יום אורד בו הלאוי וואלמ פר
 לארין גי'וארין דער מאג וואם איה האב גי'ואלמ
 גי'וארין ווערן אין אים והלילה אמר אונ די נאכט וום
 דער כבשר וום אוף אים איז מופל צו אגין האמ
 גי'ואגמ הורה גבר דר מאן המ מראגנידיג גי'ואממ
 די אשה דאם מיינט איוב זיין פאמער אונ מופער
 הלאוי וואלמ די נאכט פר לארין גי'וארין : (ג) היים
 הייז יהי חשך דר דאויענער מאג זאל זיין פינצטער
 אלע יאר ווען ער וועט קומען אל ידרשוהו אלוה ממעל
 אונ גאמ זאל אים גי'ם פארשטען פון דעם הימער

ההוא יקבחוּ אֶפְלֵאֵלֵי־יָחֵד בְּיָמֵי שְׁנָה
 בְּמִסְפַּר יָרְחִים אֲלֵי־בָא: וְהִנֵּה הַלֵּילָה
 הַהוּא יִהְיֶה גִלְמוּד אֲלֵי־תְבוּא רִנְנָה בּוֹ:
 וְיִקְבְּחוּ אַרְרֵי־יוֹם הַעֲתִידִים עִירָר
 לְוִיתָן: הַיְחַשְׁבוּ כּוֹכְבֵי נִשְׁפוּ יְקָר־לְאוֹר
 וְאִין וְאֵלֵי־רְאֵה בְּעַפְעֵפֵי־שָׁחַר: מִכִּי לֹא

יִרְחֵא לֹא יַעֲוֹל: וְהָא
 לֵיִלָּא הַהוּא יְהִי צִשְׂרָא
 לֹא תַעֲוֹר רִנְנָא דְתַרְנַגְוֹל
 בְּרָא לְמִקְלָסָא בְּיָה:
 וְלְרִמְטוּנְיָה נְבִינָא דִי
 לְטַמְטִין וְיָמָא דְפּוֹרְעֵנְתָא
 דְאֵי־טוֹמָסָא לְאֶרְפָּר
 בְּאֶתְעֵרֹתָהּ וְהוּאֵן אֵי־תָהוּן:
 הַיְחַשְׁבוּ כּוֹכְבֵי נִשְׁפָּה
 שְׂרִיחָה יִסְתַּבֵּי לְאֶתְהָרָא
 וְלֹא יִסְתַּבֵּי בְּתִיסְכּוּרֵי
 קְרִצְקָתָא: מִ אֲרוּם לֹא

ה'א נכשו, פסחים ג: אל סגר, כבודות פס: רש"י

סגר

להיות ערירים במהרה להוד ליווי שלהם מהכרת אים
 ואשתו מהין כנים, ובגמרא ירושלמי ראינו עורר לויחן
 לקינן על ליווי שלהם כשימות כמו לא יוער על מותו:
 (ח) נשפו, חשך חכמו: בעפעפו, צהרורי כמו ועפעפיו
 וזו מים (ירמיה ט'): (ב) כי לא סגר, מי שיכולת בידו
 לסגור וגם זה מן המקראות דומין להליגה חמר: דלתו

מירי והוא מושל בזהרים שנאמר ומוקטב וסוד זהרים
 (הליכ ז'): (ה) אל יחד, אל ישמה כמו ויהד יתרו
 (שמות י"ח): (פ"א אל יתאחד ס"א"): (ו) גלמוד, יהוד
 וחסר מאדם ומכל דביה: (ז) יקבורו, יקללוהו כמו קבלו
 (נמדכר כ'): אורריו יום, המקללים חק ימיהם, לפי שהם
 מכוונים לקלל קללה מתוך ערס: העתידים עורר לויהן.

אבן עזרא

(ה) יחד, יתחבר מן יחד והכנו בענין שהוא אל ישמה כמו
 ויהד יתרו ענינו אל ישמה להשב בימי סנה: (ו) גלמוד,
 שומם כמו גלמודה: (ז) העתידים, שהם מזוממים לעורר
 אכלם כמו ועתדה כשדה לך, ועתידותיהם ששתי ורין לויחן מקום מ"ס וענינו אכל ובדברי רבותיו ז"ל חשה לך תשור
 לויתה כעומד ויש אוררים כי על אשפי ספינה שהשנה מדבר שקללו היום כעכנה בה שהם עתידים שיאכלם לויתן
 והוא מין דג גדול והקרוי כי אוררי יום הם הספדינים ככל לשון שיקללו הימים: (ח) נשפו, תמאל מלת נשף להתחלת הלילה
 זלחרתיו: בעפעפו שחר, י"א כמו הסקה וכמוהו החתיף עיניך בו ואינו והכנו שהוא על דרך מכל בעינים והשחר
 דמה להם והענין כאשר יתה השחר עפעפיו כענינים שיש להם עפעפים והוא האישון וקרא עפעף על שם האור: (ט) לא

רפ"ג

נמרו רזה לומר חמימות היום ובה במשקל סגרי והלען בו שיצטווה האידים העולים בכבת חמימות היום עד שיאנו אור: (ה) אל
 יחד בימי כיה, הלען בו לא יהיה אחד בימים שלא יבא במספר עמשה: (ו) גלמוד, הלען בו יחידות ל"ל שיה ילכו בלילה הכבת
 הסגרים יחד: (ז) לויתן, אכלם: (ח) כוכבי נשפו, הם הכוכבים כגדולים הגדלים בתחלת הלילה ובכוסם ולא יענע הכחות האור הגמול

מצודת דוד

ערכו בו אזי את אמי: וקבחו אופל, האופל יתקן אורו לחקו
 וישמש בו: אל יחד, אל יתחבר בימי שנה לנהנה עמם להיות
 כמותם ואל יבוא בימי מספר ההודים וכלל הדבר בעלות שומם:
 (ו) יהי גלמוד, כ"כ יגל בו החשך עד שיהיה יחיד רזה לומר
 לא ילכו בו חמורה אשפים יחד לטיל ולא תהא צו אם כן כנכה כי
 דרך חמורה אשפים הסולרים יחד לטיל אשפי יעירו וילגו עדיך
 מערכם אכל כלא ילכו בו חמורה לא ישמע בו רנה: (ז) יקבורו
 ונר, בספדיים המאכרים כהספדים הם יום מיתה המת אשר
 יספדו ומוקטב סנה לעורר אכלתו ולמזו לשונם לאכר וקבלל המה
 יקצוהו אל הילג הסה: (ח) כוכבי נשפו, חף המוכרים הגדולים
 הגדלים כהחלת הלילה ובכוסו יום המה יהיו חמוכים כהלילה כהוא
 כ"א כהחלת הלילה ובכוסו: יקר, הלילה כהוא יקום שיבוא חמרו אור
 כהחלת הלילה כהוא כי לא יאכר אחרי אור הסגר: (ט) כי לא סגר, דלה לומר כעמך זה יהיו מקוללים כן
 על אשר לא שפטו לו מערכם ששנים נסגור ולמי האשפי האשפי ע"מ

מצודת ציון

למ"ד הסט"ל על משקל סגרי (משל כ"ו): (ה) אופל, חשך עב:
 יחד, משפון אחד: (ו) גלמוד, יחיד כמו עדת חקף גלמוד (לקמן
 פ"ו): (ז) יקבורו, עיין קללה כמו לכה קבל לי (נמדכר כ"ב):
 העתידים, המוכנים כמו להיות עתידים ליום הזה (אסתר א'): עיר, מלשון
 מלשון המעוררות: לויתן, עיין אכלת וכירשנמי לא חמורה אשפי
 לויתה כעומד (מ"ק פק מוקדן): (ח) נשפו, תחלת הלילה וכוסו
 שנייהם קרויים כסף וכדו"ל הרי נשפו יום ונר (נכנס ג') והוא
 עיין חשך כמו כנף בערב יום (משל ז'): בעפעפי, הוא האישון
 העין והבטל לבקיעת אור השחר והוא האור הנוקב כפחת המזל

דר צאל פון די חרשים זאל די נאכט גיט קומען:
 (ו) הנה הלילה ההוא יהי גלמוד גון דר דאויני נאכט זאל
 ציין אצליין אן סענעמשיין אל פבווא רנה בו עם זאל גיט
 קומען קיין גיזאנג אין אים: (ז) קבורו אורריו יום ויי
 זאלין אים שעלמין דר דאויגע וואס שעלמין זייער
 סאג פון ענין זייערע צרות השתים עיר לויהן דיא
 וואס זענען און גיבריים צוא זיין אצליין אין זייער
 בהעפאונג פלומר אזו אין פאר פאלק וים בלייבין
 אצליין אן קינדר די שעלמין דאך זייערע מעג זאלין

זי מיין סאג און שעלמין וואס איך בין אין איהם
 גיבארין גיזארין: (ח) יחשבו כוכבי נשפו זיין זאלין
 גיפינצמערט ווערין די ששערין פון דער דאויגער
 נאכט וום איה בין אין איר גיבארין גיזארין יכו לאור
 זאן די נאכט זאל האפין צו לעכט אונ עם זאל גיט
 זיין זאל יראה בעפעפי שחר אונ ער זאל גיט זעקען אין
 דעם שיינגנג פון דעם סארגין ששערין: (ט) דעם
 אלץ איז דר פר) די לא ער דלתי כפני ווייל קען המ
 גיט צו גישלאסן די שירין פון מיין מוועערם בויהן

איך

אחד פאתי בלתי דהנין
 דשי ברסי ושטר עמלא
 מן עיני : י קמא לא מן
 רחמא אמות סברקא
 פד נפקית ואתנגיד :
 יא מה דין אקדימו ותי
 רכוביא ומה חדרא ארום
 איניק : יב ארום השתא
 שכיבית האשדוף
 דמכית כגון גימח לי :
 יג עם מלכיא ויעמי
 ארעא דמשקללין צדון
 להון : יד או עם
 כדבגיא דהב להון
 דמשקלון קורטוריהון
 סימא : טו או היר נפלא

סגר דלתי במני ויסתר עמל מעיני :
 למה לא מרחם אמות מבטן יצאתי
 ואגוע : יא מדוע קדמוני ברבים ומה
 שדים כי אינק : יב כיעתה שכבתני
 ואשקוט ישנתני אזו ינוח לי : יג עם
 מלכים ויעצי ארץ הבנים חרבות
 למו : יד או עם שרים זהב להם
 הממלאים בתיהם כסף : טו או כנפול

ר"ל יסמו . דבטת מ :

רשי

דכריס של אחריו כלשון עתיד : (יב) שכבתני . הייתי שוכב
 בקבר : (יג) הבונים חרבות למו . וזכו דרך למעמיד
 סס כלכות ערים נחרבות וזכרון להם כמו (ישעיה ל"ח)
 ובנו ממך חרבות עלס וקורא לך גודר פרח כלומר עס
 שרים ובעלי סס . או הלאי סלא נודעתי וזהיה כנפל ומה
 שכתב לא זהיה כנפל עומן מפני שעומד על לשון שתחיל
 לדבר כלשון תימה ומוסב על להם לא מדוע קדמוני בריס

אבן עזרא
 סגר . יחסר פותח הרחם : דלתי במני . הטכור שממנו
 יבא המחל לולד קודם שיוולד : (יא) ומה שרים . כעס

במני . שיאחזי ממנו שאס עשה כן ויסתר עמל מעיני :
 (י) למה לא מרחם אמות . מיילאחי מרחם הייתי (ס"ח
 אהא) מוכן למות מיר ומדבר כלשון עתיד כאלו עומד עכשו
 ביום ילאחי הרחם ואומר (למה) לא אמות עתה ולמה לא :
 במבטן יצאתי ואגוע . למה לא היתה לי גיועה מוכנת :
 (יא) מדוע קדמוני . ברכי אמי קודם למותה : כי אינק .
 גזר עלי לניק מהס לפי שהוא מדבר ביום לידה הוא מזכיר

מנחת שי

(יג) חרבות . בהפך קמן : (יד) הממלאים . כן כתיב והוא קל וכ"כ
 לית תן ס' י"ג שטר ד' ובמסכת ג' בקריא והממלאים למני עמסן
 (ישעיה ס"ס) : הממלאים בתיסם כסף . הממלאים בית אלוהים

ר"ל יסמו . דבטת מ :
 ר"ל הכפן אשר היה בו הסינוי וסוף כפן אמי : (יג) הסינוי חרבות
 לו : ואל יראה כעפשי שחר . ר"ל שלא יבקע השחר : (ט) דלתי במני .

מציורת דוד
 דעמי אמי וכו' אס כן כסחר מעיני הפעל אשר אני עתה בו :
 (י) לבה לא מרחם אמות . כלאומי ואס כעבור סכנת אמי נכסתי
 כי בצמיס למה לא שמי מיד כלחתי מן הרחם : כבפון . כלשנ
 ילאחי מבטן אמי היה לי לגוע ולמות וכפל סדכר בעלות שונות :
 (יא) מדוע קדמוני . מדוע כל לפני כרכי פטילדת לקבל אותי
 בלאחי סהרסם כנפספס פטילדת הלא סוב היה לי למול כלכן ולמות :
 ומה שדים . למה נמלא שדים לאמי לטניק אותי הלא טוב היה
 סיטי א"כ עםם שוכב בקבר כהשקט וכלשנ סיטי יפן בקבר או היה לי
 אס כן שוכב עם מלכים ודומה להס כי לא יוכר בקבר יחרון לזס על זס :
 וזממות למתן היות להס לנכרין : (יד) או עם שרים . או הייתי שוכב
 יתרון לא לבעלי הממשלס ולא לבעלי השוסר אכל עשה אל מי אדמה ואשוס :
 הסינוי נומר לו למה כנפל עמון לא סהיס רלה נומר למה לא הייתי
 כפול וסוף סוספל מרחס קודם זמנו עד לא כלו חדשוי כמוד לא חפססו
 פירוש ע"מ

איה נאל גימ גיבארין ווערן ווארום ווען ער וואלמ
 אזו גימאן ויסתר עמל מעיני וואלמ ער פר בארגין פון
 מיינע אויגן דאס מידיקייט ווס איה זעה היינט :
 (יא) זאגט ווייטער איוב למה לא מרחם אמות ווארום
 בין איה גימ גישטארקען הייבף וויא איה בין פון
 סראקט ארום כגפון יצאתי ואגוע אונ ווארום בין איה
 גימ פר זאנגין ווען איה בין ארום גיבאנגן פון מיין
 מוטערס בוך : (יא) מדוע קדמוני בריס ווארום האבן
 מיה גיפעקערט די קניא פון די הייגין וי זאל מיה
 אפ געמען פדי איה זאל געבין יפה שרים כי אינק אונ
 ווארום זענן גיפונן גי ווארין בריסקט צו מיין מוטער
 דס איה זאל וויגין פון זיי : (יב) כי עתה שכבתני ואשקוט

די מלכים אונ די ראש הארין פון דער עיר הבונים
 חרבות למו וואס בווען אוף חרבות פדי עם זאל זיין
 איין זפרון צוא זיי : (יד) או עם שרים ויב להם אדער
 איה וואלמ גילעענין מיט די הארין ווס האבן גיהאמ
 ביי זייער לעבין פיל גאלד הממלאים בתיסם כסף אונ
 האבן דר פילמ זייערי היינען מיט וילבך : (טו) או
 כנפל סמון לא אהיה אדער ווארום זאל איה גימ זיין
 אזו ווי איין פר בארגין נפל לוס ווערט זאגן : גימ דר

מִמּוֹן לֹא אֱהִיָּה כְּעֹלָלִים לֹא יִרְאוּ אֹרֶחַ:
 מִזֶּשׁר שָׁעִים חָדְלוּ רְגוּזוֹשֶׁם יְנַחֲוּ יִגְיֵעִי
 כַּחַ: יִיחַד אֲסִירִים שְׁאֲנֵנו לֹא שְׁמָעוּ
 קוֹל נְגִישׁ: יִי קָטַן וְגִדוֹל שֶׁם הוּא וְעֹבֵד
 חֲפָשִׁי מֵאֲדָנָיו: יִי לָמָּה יִתֵּן לָעֵמֶל
 אֹרֶחַ וְחַיִּים לְמָרִי נַפְשׁ: יִי הַמַּחְכִּים

דְּרָשִׁיעַ בְּמַעֲנֵא לִית
 אֲפִשְׁר דְּרֵאִיה הִיךְ מִלָּא
 דְּלָא מִמּוֹן נְהוֹר
 אֹרְכִיתָא: מוּ פִסְן
 רְשִׁיעָא רַעְבְּרוּ תְהוּבָא
 פִּסְקוּ רוּגוּ גְהַנְס וְתַסְן
 וְנִחְוֹן תִּלְמִיבִיבָא
 דְּאִשְׁתַּלְּהִי חִיָּהוֹן
 פְּאוּרִיתָא: יִי פִחְדָא
 אֲסִירִי מְדַרְשָׁא שְׁלִיאָו
 לֹא שְׁמָעוּ יַגְנִי בֵּית רַבָּא
 קָל אֲמוּרָאָה: יִי יַעֲקֹב
 דְּאֶתְקַרֵּי בְּרַבְּק וְאֶבְרָהָם
 דְּאֶתְקַרֵּי בְּשִׁישׁ תַּבְּרָן הוּא וְיַחֲזַק עֲבָרָא בְּדִי דְנַפֵּק בְּרַ חוּרִין מִן כּוּפְתָא מִן קִירִים דִּידִיהָ: יִי לָמָּה
 יִהִיב לְלַעֲזִי נְהוּרָא וְחַיִּי לְמָרִירִי נַפְשׁ: כִּדְאוּרְכִין לְמוֹתָא וְלִיתֵוִי וְחַפְסִין
 רַשׁ"י

למדת
 ר"א הילן רומן. תפסוהו: כ"ט פס:
 דאתקרי ברבך ואברהם
 דאתקרי בשיש תברן הוא ויחזק עברא בדי דנפק בר חורין מן כופתא מן קירים דידיה: יי למה
 יהיב ללעי נהורא וחי למרירי נפש: כדאורכין למותא וליתוי וחפסין

או מדוע לא אחיה כגם עמו: (טו) בעוללים. חינוקות
 ולכן קורא אותם עוללים כגולם שחוק וליכלוך כמו (לקמן
 ע"ו) ועוללתי בעפר וכמו ויתעללו בה כל הלילה (שופטים
 יט): (טז) חדלו רוגו. מנגעים מרוגוס שהיו מוכנים
 ורגילים להרגיו בחרץ: ושם ינחו. ושם נחו. דבר ההוא
 אבן עזרא
 למה וכמוהו מה יחמוץ: (עו) שם רשעים. הם
 המתנעשים הללו מרוגוס: (כ) ויחפרוהו. יבקשו ויתר

רלב"ג
 לנו. ר"ל מהם בוים המקומות אשר היו מוכנים לקבל שמש על הכנינים ההם: (מו) חדלו רוגו. ר"ל חדלו ידעה כמו הציון בלמנו
 מצורת דוד

איכתיב וברין הוא מקופל וסמן קלמו בחלום: כעוללים וגו'. הם
 הפגים אשר לא ראו אור השולם וכפי הדבר צמח שומט:
 (טז) שם. ר"ל מה החמורה בעיני הקב"ה הוה בעבור כי שם הללו
 הרשעים מרוגוס ולא יוספו להתקיים ולכבוש על אנשיה ונאלצו ל"כ
 שובתי הקב"ה מתנוגע מן הרשעים: יגיעו כח. כוחם שהיה כחם
 יגיע וסוף כל העמל הנה שם יעלנו צמחם: (יז) יחד. האנשים
 שהיו במחשבת עד לא מחו הכח שם כלם יחד כשקם וסאקן אסף מי
 ישמע שם קול גונש הפגים ויענות הפגים: (יח) חפרו. חפרו
 חפשי מהלוחיו כי לא יעבדו עוד: (יט) למה יתן. למה לומר
 שגפשו עמל בלרום ולמה יתן וגו'. וכפי הדבר צמח שומט:
 פירוש ע"ט

קענבם אוף דער וועלט אַנדער וואַרעם נאַר אײך נײַט
 זײַן כּעוללים לאַראַ אור אַזו ווי די קלײַנע קינדער ווס
 שפּאַרבין יונגע היים אין עֵדֶן נאַר נײַט די לעבט
 פון דער וועלט: (מו) שם רשעים חדלו רוגו דארטין
 אוף יענער וועלט ווערין די רשעים פּר מיטין פון
 זײַער רונדֶה ווס זײ פּלענען באַווײַזן אוף דר וועלט
 וישׁ ינחו יגיע כח אונ דארטין טוען רוען די דאָזיגע
 ווס זײַער פּח איז מיד גײַועזן אוף דר וועלט: (יז) יחד
 אסירים שאַנני דארטין זענן גישׁמילט מיט אַנאַנדער
 רי גיבונדענע וואַס זעגן גײַועזן גיבונדן אוף דער
 וועלט לאַ שפּטו קול גונש זײ הערין נײַט אײן קול פון
 אײן פּצווינגער: (יח) קפּו וירול שם הוא קליון אונ
 גרום איז דארטין (בלוטר אוף יענער וועלט ווערט
 דער קענבם ווער עם איז אײן איש חשוב אונ ווער
 פּרײַ פון זײַן האַר: (יט) נאָגם איוב לָמָּה יתֵּן לָעֵמֶל אור
 לעבט וְחַיִּים לְמָרִי נַפְשׁ איז ווערט נײַט נאָגם לעבין צוואַ
 די פּאַר בײַטערטע לײַבער: (כ) הַמַּחְכִּים לִמְחַת וְאֲיַנְטוּ
 וואַס

גים יעבד חפשי פארניו אונ דארטין איז אײן קענעבם
 ו אַרום נאַר נאָגם לעבין צוואַ אײן מײַדן פּענעמטשין
 די פּאַר בײַטערטע לײַבער: (כ) הַמַּחְכִּים לִמְחַת וְאֲיַנְטוּ
 וואַס

לַמּוֹת וַאֲיָנָנוּ וַיַּחַפְּרוּהוּ מִמַּטְמוֹנִים :
כֹּה הַשְּׂמָחִים אֶל־יָגִיל יִשְׁשׁוּכִי יִמְצָאוּ
קָבֵר : **כִּי לַגֹּבֵר אֲשֶׁר־דָּרְבָּנוּ נִסְתַּרְהָ**
וַיִּסַּךְ אֱלֹהִים בַּעֲדוֹ : **כִּי־לִפְנֵי לַחֲמוּ**
אֲנַחְתִּי תָבֹא וַיִּתְּכּוּ כַמִּים שְׂאֵנְתִי :
כִּי כִי פֶתַח פִּתְחֹתַי וַיִּאֲתִינִי וְאֲשֶׁר יִגְרֹתִי
יָבֹא לִי : **כֹּה לֹא שְׁלוֹתַי וְלֹא־שְׁקֻטַי**

לִיָּה כֵן שׂוֹמְעִיא :
 כִּי דָהוּוּ חֲדָן דְּרִיצָא
 הִשְׂתַּא יְחֲדוֹן אַרְוִם
 וַשְּׂחָחַן פִּית קְבוּרָתָא :
 כִּי כִּל אֶלְפִי פִרְיָתָא
 לַגֹּבֵר דִּי אֹרְחִיָּה
 מִסְטָרָא וַשְׂרַל אֶלְהָא
 אֲמִטוֹלְתִּיָּה : כִּי אַרְוִם
 קָדַם פְּעוּדֵי תִּשְׁתִּי
 הַעוֹל וַתִּתֵּן הַיָּד כִּי מוֹי
 אֶכְלִיָּוְתִי : כִּי אַרְוִם
 דְּחֻלְמָא דְחַלְמִית וְאֲתַת
 לְתוֹתִי וַתִּתְּרֵן דְּרַחֲמֵי תִּתִּי
 לִי : כֹּה לֹא שְׁלִוִית
 כְּמִסְתָּרָתָא דְהוֹרִי וְאֲתֵּן

ה"א ה"י ג"ל ג"כ ה"ה ה"ו ה"ז ה"ח ה"ט

ולא

רש"י
 למרי נפש התאבדים ומתאווים למוות וקובלים לאמר איננו
 ויחפרוהו. מרגלים אחריו: כטובבונים. יותר משמרגלי
 אחר ממנוי אחרות: (כא) השמחים אליו גיל, ויששו
 אם היו מוצאים קבר: אלי גיל. ששכל הגילה והשקן
 של (מלאות) קבר: (כב) לגבר אשר דרכו נסתרה.
 כל טובות אשר פעל נסתרו מאת בעל הגמול ולא הביט

אבן עזרא
 על ארץ. והגאון רב סעדיה פירש בו להפך ואמר כי עיניו
 כי אין צורך להיות חלה הנבדק אשר דרכו נסתרה אפילו
 בחילה לא יתענג: (ג) ויהיה כמים שאגורתי. עד
 שיכבה או הוא על דרך משל טלה והעכו כי אם ירוולו זאת
 אחר זהה ולא תפסקה:

רלב"ג
 לב (ג) שכללן בו לב ירא והלאו בזה שפחה היות סרה וכלה הכשפים עמל האנשים: (ד) ויחפרוהו ממטמונים. כ"ל טהה יבקשו האדם
 ויחד ממטמונים: (כ) ויסך אלוה בעדו. ר"ל שגור הכס בעד דרכו אשר ירץ בה פלסא ימנו ממנו כל מנוקשו: (כג) ויהיו כמים

מצודת ציון
 טבטמונים. מאלוהים כי הדך לבנתם צמקום עמון וחסד:
 (כא) אלי גיל. אל גיל: (כב) ויסך. ענין גדר כמו אלה שבת בערו
 (לעיל ה'): (כג) ויהבו. ענין שפחה וליקח כמו עך נחך מים (שמואל
 ב' כ"ח): (כד) ויהיו כמים. אשכ פחד יכן כי
 נעט אשכין (במדבר כ'): ויהייתי. כהה עלי כמו טלה צוקר (ישעיה
 כ"א): יגורתי. ענין פחד כמו ויהי מואב (במדבר כ"ג): יבא לי.

דקומי יקרים
 האבין גיט געראפט שפארבין. און זיי שפארבין זענען די
 זינד פון אדם הראשון. און זיי נאמען אויף זיך די גזרה פון
 הקב"ה דורך דער קופת זיי שער. און די רשעים שפארבין ווייל
 זיי האבן צוויי פאך געזינדען. און זיי ווערן צוויי פאך
 גישטראפט. איין פאך ווערן זיי גישטראפט ווייל זיי האבן
 געזינדען אויף די זעלעם. נאך אפאקל ווערן זיי גישטראפט
 ווייל זענען זייערע זינד שפארבין דר צדיקים:

מעגשמיש (לעבין): (כב) לגבר אשר דרכו נסתרה צו און
 פון גאט נוסף אלוה בעדו און גאט הם פר מאכט פאר
 אים פלומר ער הטאים פר שלאסין אין וסורים און
 דאס מיינט איוב זיך: (כג) כי לפני לחמי אנחתי תבא
 און מיינט גישרייען ווערן גינאסין און ווי וואסער:
 תמיה גפארקמדם מייני קיבדן ואלגנים שטארקן
 און וואס וואס און האב דער פר מורא גיהאט אין
 שלתי ולא שקפתי ולא נתתי איה בין גיט גיעען בן שלתי
 און בין גיט גיעען גישמילט און

הַתִּימָנִי וַיֹּאמֶר: בַּהֲנִסָּה דָבָר אֶלְיָךְ
 תִּלְאָה וְעֵצֶר בְּמַלְיָן מִי יוֹכֵל: ג הַנְּה
 יִסְרֵת רַבִּים וַיִּדְּרֵם רַפּוֹת תַּחֲזֹק: ד כּוֹשֵׁל
 יִקְיֹמוּן מַלְיָךְ וּבְרַפִּים פְּרָעוֹת תֵּאֱמָן:
 ה בִּי עֲתָה וּתְבוֹא אֶלְיָךְ וּתִלְא הַנֶּעַ
 עֲדִיךָ וּתְבַהֵל: ו הֲלֹא יִרְאֶתְךָ כְּסִלְתְּךָ

תִּימָן וַיֹּאמֶר: ב העל
 גסיון שתקמא דקמא
 וְלִמְעַקְבָא בְּמִלְיָא מִן
 יכּוּל: ג הא כסנתא
 סגישין וירדא חלשא
 תקפתא: ד רחמי
 בחובא יקיומן מליך
 וארפוביא דחמין
 בעבירא תחיל: ה ארום
 קדון תחיל וְלִמְעַקְבָא
 ותשתתחי תסמי נבך
 ואתבנהתא: ו הלא רחמיך סבוק סבךך

ת"א סגול: ג הא כסנתא: ד רחמי

רש"י

(ב) הנסה. לשון תימה הנעדר שטיה דבר אלך תלמה
 נסיון אחד שטיך נדרוך וכו' אלך אתה ללאה
 ומעתה עוזר במילין מי יוכל מלהביך: (ג) הנה יברת
 רבים. שהרבו דברים הוכחתם ויסרתם: וידים רפות .
 מכנתה שי

(ב) הנסה דבר . בספרים שלנו הול"ח רמיה כמנהג ובעל לשון
 לעודים ובעל מקנה אכרסם כחבו ככלל אחי מרחיק שילתו
 מעשיו מן ככלל ומנו בחוסם הנסה דבר ונראה שאמרו כי על אל יך
 חלה סכנתו כדגש פ"ס כהנלה מלרע וכן מלחמי במקלח סכ"ו
 מדויקים חלב במקלחם הפ"ו כרטיס כמנהג: ועל . הע"ז בשורא
 לבדו . מלגול דף מ"ט וזיתן מן שט"ח פ' י' ושטר ג' פ' י"ט וכן
 כתבו המדקדקים אחרים:

רלב"ג

(ב) הנסה. הגוין ל' רבים הסמך' מן קום סין והוא' מקום
 אלף וממנו נסה רעיון אור פס"ו: ו' ועלור במלן מי
 יוכל. וי"א הנסה המנסה ועסם דבר בדבר ואלחיים אמרו
 כי הדבר הוא הננסה ועלור במלן לא נוכל שלא כשיבך .
 (ו) בסלתך . דבר שששען עליו כמו וישומו בחלחיה כמלס:

כלל כמו שיתבאר בעכשיות ועוד שאלו הפעילים הנכשלים לרחוק
 מן המדק השלם תחלית השלמות להפנות דברים אשר הם תחלית
 הסמך וטור כי השלם לא ישיג הדברים מלד מה שבה בו פעילים
 אכל תחיה בו ההננה לכמות אחרים כמו הדעין והחוש ועל חין
 כשם יתבך כמו חין כשם יתבך כמו חין חלל כרלות וגו' היה חלל
 השמות שחמלל שיקיים כשם חובב עזרוז כזה סרדוס . וכבר
 יסבך מספיק ויאמר אם היה דעת חובב כי על מה היה מעלה עולות
 ויהאחז שמה השלובני והוא יראה שהתשובה והתפלה אל השם יתבך
 גלתי מעשית להורו גלתי מעשית דוח המולם השלם ויאמר כי חובב
 היה מלאין כשם שאלתה הכבש כמו שורא' מדבריו כשה שאלת חז
 ולמה היה מקריב בניו לעבודת השם יתבך כמו היריות אל"פ שלא היה
 מלאין שיהיה כזה גמול נוספי מלךך לזה שחובב רחל ללאה ידי
 שחין גלתי מעלה שיהיה נכון ומנוכל בענין השגחה השם יתבך
 היה חלל לשמות חללו לפי כל תחת המדעוים ולזה היה עושב פעולות
 המלאין כגמול וכעונש כדי שיבטרו קריו עד שהשיגו מה שרצו
 והוא הכרתה מענו חלמנה חולל לדעתו בעלמא שכחא היה ליק
 ושלו השגח חלו הדעוים על דל העונש למרי שקום: ביאור טרות
 המעשה (ג) הכיב דבר אלך חלל . הוא מענין שיהיה כמחורת
 שפ"ו וס' והל"ף כ"ה וכמא נכס עליו חוב ענין ה' והכלן בו אם נכס
 מעל ונדבר אלך ולחשיב על דברך חלל . או יהיה מענין
 כסיון וכוא היורט כסון והכלון בו האם כאשר נכס השם להגיע
 אלך דבר מן הדעוים חללה ולזה אמר כי פחה חבא אלך
 חלל: (ו) כסלתך .

מצורת ציון

עניה ומשיבה: (ב) הנסה. מלאון כסיון והוא כה"א
 פתויה: תלאה. ענין עייפות ויעיב כמו חל חל התללה
 שמוח"מ: (ג) ועצור. ענין מניעה ומכבה כמו שריב מלח
 במלים (לקמן כ"ט): בבלין. ענין דבור: (ג) רפוח. מלאון רפיון:
 (ד) כושל. מלאון נפילה הכח והתשנה: כורעות. היא הנפילה על
 הדברים: תאמין. תחוק: (ה) ותלא. כמו ותללה: עדיך. אלך
 כמו וכדיכס תמנון (לקמן כ"ט): (ו) כסלתך. ענין כעמון ומקסה

כחלה מלד השערה ולא כהשגחה ככה מלאו היית אחס מעמיו על האצט
 לומר שכל כהשגחה ומלד כהשגחה ומלד כהשגחה על הספט והנה שבו כולס
 והורו לדברך: (ז) כי טעה . וכאשר עשה תמוס אלך מה מהרעות נכשית
 ללאה ועיף להחיות עולך וכאלמר נעמה אלך כדעס נכשית
 מנובל ומגדיל דעס מושבת לדבר דכתי כוח: (ו) הלא יראתך . הכל ענין
 כחלה למפרע ככל ירחקך סיסם נעמן כעמון כס להשעי
 פרוש ע"מ

ג יואנט: (ב) הנסה דבר אלך תלמה אוב פון וועגן איין
 פרובונג ווס גאט פריבט דיר מיט דער אייגע זאך
 ביסט דוא שון מיר גינורארין ועצור בעלן מי יוכל אונ
 דרום ווער קאן זיך היינט אויף האלקטיון מיט רייד
 ער זאל דיר גיט ענטפערן: (ג) הנה יסרת רבים גון
 דו אויב פלענטסט שמראפין פיל לייט ווען זיי האבן
 גירעט פיל רייד אנטפערען גאט ווייס רמה תחוק אונ
 די שלאפע הענטס וואס זיי האבען מורא גיהאט פר
 דעם פורעניות ווס אופ צי איז גקומן פלענטסט די
 גיהאט

רעס מן הרעות נכשית עיר טיף ויגע מלחיות שחוק
 כעמוך ולכן מי יוכל להתפלג לעלור כדברים מדני להביב: (ג) הנסה
 יסרת . הנה מלאו הכל אחס יכרת רבים אשר רכבו דברים כלמי
 מעלס: וירדים רפוח . ירדים שבו רפוח כלאומה מלך אחס סייט
 מחוק כלאמי מוסב: (ד) כושל . האוב כושל סיו מלך מקוים
 חוטו וכדרכים הכרעות נכסול אחס סייט תמלן לכה לומר למי שסי'
 נכון כהשגחה הנקיים בעזר מה שרצו סוכניו חוטו כמטרות כחושבו
 כחלה מלד השערה ולא כהשגחה ככה מלאו היית אחס מעמיו על האצט
 לומר שכל כהשגחה ומלד כהשגחה ומלד כהשגחה על הספט והנה שבו כולס
 והורו לדברך: (ז) כי טעה . וכאשר עשה תמוס אלך מה מהרעות נכשית
 ללאה ועיף להחיות עולך וכאלמר נעמה אלך כדעס נכשית
 מנובל ומגדיל דעס מושבת לדבר דכתי כוח: (ו) הלא יראתך . הכל ענין
 כחלה למפרע ככל ירחקך סיסם נעמן כעמון כס להשעי
 פרוש ע"מ

שפארקין: (ד) כושל יקיומן מליך דעם גשמורכימין
 פלענין רייגע הייד אופ שפארקין וברכים פורעות תאמין
 אונ די קניא וואס האבען גיקניט צו פאלין מחמר .
 צרות האצט דעם שפארקט: (ה) כי שעת תבוא אלך ותלא
 אונ היינט מן גסיון איז יקיומן צו דיר יקיסב
 מיר גינורארין פון צו שפארקין זיך תגע עיר גייד היבחה
 עם האט אן גיריט אין דיר דאס בייז ביסטו דער
 שראקין גינורארין: (ו) הלא יראתך כסלתך פאר וואר
 היינט ועהם מען דס דיין מורא ווס דו האצט מורא

שפארקין: (ד) כושל יקיומן מליך דעם גשמורכימין
 פלענין רייגע הייד אופ שפארקין וברכים פורעות תאמין
 אונ די קניא וואס האבען גיקניט צו פאלין מחמר .
 צרות האצט דעם שפארקט: (ה) כי שעת תבוא אלך ותלא
 אונ היינט מן גסיון איז יקיומן צו דיר יקיסב
 מיר גינורארין פון צו שפארקין זיך תגע עיר גייד היבחה
 עם האט אן גיריט אין דיר דאס בייז ביסטו דער
 שראקין גינורארין: (ו) הלא יראתך כסלתך פאר וואר
 היינט ועהם מען דס דיין מורא ווס דו האצט מורא

וְשִׁלְמוֹת אֹרְחָהָּ :
 וְאִדְבַר פְּדוֹן מִן דְּבִישׁ
 כְּאֹבְדָהּ הוֹבֵד וְקָאן
 תְּרִיצִין בְּיַחְזָק וְיַעֲלֵב
 אֶתְפָּחְדוּ : ח הִיכְמָה
 דִּי חֲמִיתִי דְרָא
 דְּטוֹבֵעֵנָא עֲבָדִי שְׁקָרָא
 יִפְלְחִי לְעוֹת וְיִשְׁתַּלְּמִין
 פְּמִנְיָה : ט מִן מִימֵר
 אֱלֹהָא יְהוֹבְרוֹן וְמִן
 וְעָפָא דְנַחֲבִירֵיהּ שִׁינְעוּן ;
 י אֲבָלְיוֹת דְּשַׁעִיר
 דְּמִתִּיל לְאֶרְיָא טְרַפָּא

וְקָרָא לְדִילֵהּ דְּמִתִּיל לְשִׁחְרָא פְּרִתְחִין דְּבִנְיָא פְּחַטְפוּהִין וּבְרַבְרֵנִי דְּמִתִּילִין לְעִיתָא סַתְרִישׁוּן
 לְמִבְּזוּ בְּהִתָּא : יא הִיכְמָה דְּאֶרְיָא יְהוֹבֵד מְדִלִית עֲדָהּ הִיכְרִין יְהוֹבֵד וְשִׁמְעָאֵל מְדִלִית זְכוּתָא
 וּבְגִי וְלְמִטָּא אֶתְפָּחְשׁוּ מִן אֹרְחִין תְּרִיצִין : ח"א וְשִׁמְעָאֵל דְּמִתִּיל לְאֶרְיָן יְהוֹבֵד מְדִלִית

ת"א נ"י ח"א, כ"ט נח סטודין ע"א וזכר פנחס ;

טרף

רש"י

ב"מ כ"ח) מחמת כסילות היא ולא מדעת שלמה וכך
 תהוה והוא דרכי הכל כסילות : (ז) נבחרו. נעלמו
 ונאבדו כמו ותכחד מן הארץ (שמות ט') : (ח) כאשר
 ראיתי. אחר (כן) נבחרו חרשי און. ומכניס את העון
 במהשגחה כהושג זה שמתן לפני חרשיהו אחריו קו וחרשים
 במעשיהם את העמל וראיתי שהם יקלחו: כלומר רעהם

עורא

עליהם המקום חרות וחיות ופירש רבי יונה נתעו לנתעו מן
 מלחשות ושתייהם רחוקים ופירושו שדמה חף אלהים לשאת

רלב"ג

ר"ל תהוה והלכו בו כמה שהיית ירא אלהים לא היה אלא לתהוה שיבשר קנין ואבשר כלית אבוד הקנינים הסס סבה ויחל השם
 מעל פניו. ווי"ו וזכר דרכי כ"ח"א דעה בלבן ובמעלה והלכו תהוה מוס דרכי ר"ל תהוה שיבשר קנין סבה ויחל שם מוס דרכי
 וזהו כד תענוקך ביום הקנינים הסס : (ה) וחורשי עמל. הלכו בו מל וכן תהא לבוש עמל ומן והשגל הסתפחות בתון למחיש וירעם
 וקילעו להודות על דוד שהתחלפו בו וטובת תפוחות רבות עד ששיבשו כמו העינים עובדי האדמה שיבשו מלחמות רבות להודיע
 חל המגלות בעצמם : (ו) אריות ושלח ופסלים ולום ובלוה"ט. משל לאנשים הערים השד כל מנאמם להוין לנולמם כמו ח"א להיות

מיוצרה דוד

מנוקב ע"י ולא מדעת שלמה מילת כדענוס : תקוה וחס
 דרכי. תקוה דעה עם חוס דרכי. רלס לומה לא תהא חס
 דרכי מלחמתך למה חלל מנשבת תקוה חסה עמס די הלא עמס
 בלבדן תקוה חס : (א) זכר גמ. עמס חלה למסור
 דרכי והלא חן עמס דעק לזכר מי חסה סניו כאלמד מכל וכל
 ואיך הם היבדים השב כהלכו מבלי תקומה : (ח) כאשר. מוסב
 למשלה לומר מי חסה נ"י חכך וגו' להיות דומה פלחך לראתי השב
 חוכמי און וחרשי עמל"ש שם יקלחו פני והעם רלס לומר כמו כהנש
 ככע ושיפחו מקבל הנגזל משלס ויחבר לללח : (ט) מנשבת. מנשיבת הכל פיו ואכחו רלס לומר בעעס סניס ודכר קל להפחת
 דוח בעלמה : ופרחו וגו'. ככל הדבר בענוס שוית : (י) שאגת אריה. עם כי הים להם שפגת אריות עולש שחל לפנים ולהפחה חס
 הכר רחוביו ספירוס להללם בכל עם הכע כדעס חסה נהבו לבלו דעת למלוח חללם מן. כדעה הכלה עולש : (יא) ליש. עם כי הים
 כדעס כלחיה סופו חלוד חס מעלי מלוח ערף וזמן להחיות כפשו וזהו כדעס יספדלו הנה והנה לנכס כללס ומוסב לעמל"ש לומר

פירוש ע"מ

לכין השדה לזרעה וזכר הק זרוע הלא יקלח הרע סודו כן חושב
 מנשיבת הכל פיו ואכחו רלס לומר בעעס סניס ודכר קל להפחת
 דוח בעלמה : ופרחו וגו'. ככל הדבר בענוס שוית : (י) שאגת אריה. עם כי הים להם שפגת אריות עולש שחל לפנים ולהפחה חס
 הכר רחוביו ספירוס להללם בכל עם הכע כדעס חסה נהבו לבלו דעת למלוח חללם מן. כדעה הכלה עולש : (יא) ליש. עם כי הים
 כדעס כלחיה סופו חלוד חס מעלי מלוח ערף וזמן להחיות כפשו וזהו כדעס יספדלו הנה והנה לנכס כללס ומוסב לעמל"ש לומר

וּס אֶתְעֵרִין אוּם רַעֲבִים אוּג וַיַּעֲרִין מִדִּיקָיִים דִּי מוֹעֵן
 אֶפּ שְׁנִיעֵרֵן וַיַּעֲרִין וַיַּעֲרִין (פְּלוֹמֵר דִּי וּס כְּרַאכְמִין
 אוּם רַעֲבִים אוּג מוֹעֵן דָּאֵם אוּם רַעֲבִים דִּיא וַיַּעֲרֵן
 גִּינְעָאֵלֵם נֶאֱדָר וַיַּעֲרִין מַעֲשִׂים נֶאֱדָר : (ט) מְנַשֶּׁבֶת אֱלֹהִים
 יֵאבְדוּ פִּון דַּעַם בְּלֹא פִּון גִּאֲמִים שְׂוֹדְקֵם אוּג פְּרִים
 וַעֲרִין וַיַּפֵּר לְאֶרֶץ וַיַּחֲרִישׁ יִשְׂרָאֵל אוּג פִּון דַּעַם וַיַּחֲרִישׁ
 פִּון זִין גִּרִים צָאֲרִין וַיַּעֲרֵן זִי פִר עֲרֵנָם : (י) שִׁאֲגַת
 אֲרִיָּה וְקוֹל שִׁחַל וְשֵׁנִי כְּפִירוֹם נֶחֱשׁ דֶּס גִּישְׁרִיאֵי פִון דַּעַם
 אֶתְלָמִין לִיִּיב אוּג דֶּס קוֹל פִּון דַּעַם מִיַּעֲלֵין לִיִּיב אוּג
 דִּי צִיִּין פִּון דִּי וַיִּנְגַע לִיִּיבִין דִּי אֱלֵעַ וַעֲנָן פִּר אֲרִיָּם
 גִּוֹאֲרָן : (יא) לִישׁ אֲבָד כִּלְלִי פִּתְּהּ אֲזוּרִין אִיִּין לְעִמְפִּעְרָם
 וַיַּעֲרִין

זכותא ויבגוי דלוש
 דמתייר דליתא ותפרשון
 מקהלא : יב דתני פתגם
 אתאמר בנמיר ואלפית
 אורני קצת דאתמצי
 מניה : יב קבדחשתא
 דמן חותא בלייא פד
 נפתא שנתא על בני
 נשא : יד דחורף ערעני
 ורתיתא וסנעי אברי
 דחיל : טו ויקא על אפי
 יעבר מצדקא על עולא
 בקרי : טז יקום ולא

מִרְגָּו וּבְנֵי לְבִיא יתְפַרְדּוּ: יב וְאֵלֵי דְבַר
 יִגְנַב וְתִקַּח אֹנִי שְׂמִי מִנְהוּ: יג בְּשַׁעֲפִים
 מַחְזִיזוֹת לִילָה בְּנַפְל תִּרְדְּמָה עַל־
 אַנְשִׁים: יד פֶּחַד קָרְאֵנִי וְרַעְדָה וְרַב
 עֲצָמוֹתַי הַפְחִיד: טו וְרוּחַ עַל־פְּנֵי יַחְלֹף
 תִּסְמַר שַׁעֲרַת בְּשָׂרִי: טז יַעֲמַד וּלְאֵ־

אכור

ה"א יבטו סהודקטא

רש"י

אל אבימלך בליל (בראשית כ"ו) וכן ויבא אליהם אל
 לכן וגו' (סס ל"ח) לבלעם נופל וגלוי עינים (מכדבר כ"ב) שם
 לאלופו בהזיות גלילה. אלל בנפואי ירחל כתיב (סס
 י"ב) פה אל פה אדבר בו במראה ולא בחזות. במדרש
 תנחומא מלאתי מינה. לטון ותקח אנוי טון מניה טון מקת
 רוח הכנה: (יג) בשעפיים. כוונתה: (יד) פחד
 קראני. מן הרוח שבה חיל ורוח היא מלאך בנא (תהלי'
 ק"ד) עובה מלאכיו ורתי: (טו) הסמר. הרוח שבה
 בשרי: הסמר. היא לטון אלס שעמדו שערותיו:
 (טז) יעמור. עומד היה בפני ולא הייתי מכיר מראשו:
 דמסה וקול. קול דבר חסי ויחסי שומע. ד"ח דממה

כלים זה האובד כמלי מוזן כך אדכ כחם מעשות חסם.
 אובד אינו נסון אלס האובד דבר ממנו אלל הוא ענמו
 הולך לאיבוד כמו תשתי כשה אובד (תהלים ק"ט) וכמו
 הייתי ככלי אובד (סס י"ח): ובני לביא יתפרדו, מדבר
 דבור הפלגה אשר נפולו חסם על פני כל הארץ: (יב) ואלי
 דבר יגנב. חוזר על חוכמתו שהוכיחו עד הנה מה תועק
 זכר על מי הוא קב אבד וגו' כלמר רחיתי וגו' ועל לודוהך
 חלי דבר נבואה יגונב מן הסגנון כדבר גנוב לפי שאין רוח
 הקודש נגלה על כנאיו עכומ' צפרה סוף משל למלך שהיתה
 לו אשה ופלגש כשבא אלל אשתו בא בגלוי ואלל פלגשו בא
 בסתר ובגנבה כך הקב"ה לנבאיו עכומ' ויבא אליהם
 מנחת שי

(יג) בשעפיים: דגש ספ"ה: נפל: ספ"ה: רפה: (טז) יעמד.
 כשיין בשוא ופתח: ולא ספ"ה: סוף: בנפואי וארבעה אחר בנמ"ד:

אבן עזרא

אריה על טרפו. ופי' נתנו כמו יתעל לכלל מלת נתנו כשה
 על הכפירים וכמוהו קול דודי הנה זה בא: (יג) יגונב.
 בו משע לפי העין והנכון כעניי שהוא מטעם ומה שכן דבר
 כענין פנים ואחר הנזכרים בפרשה כי תשע: (יג) בשעפיים.
 זה במלוא: דמסה וקול. כמו קול דממה דקה וכו' דרך

מחשבות: (טו) הסמר. תרעוד כמו סמר משהדך בשרי ורבינו חלי ז"ל פירש שהוא ממשחורות כי הלכז כמסמר
 נעוש: יחלוף. יהלך כמו חלף הלך לו: (טז) יעמור. זה במלוא: דמסה וקול. כמו קול דממה דקה וכו' דרך

ר"ב

הכר יכסו לערף וילגם מהציה: (יב) יגונב. ר"ל יעלה ויחטא: טון מניה. ר"ל מטע ויגנו וכמוהו ומה שכן דבר כמעט בו: (יד) מלאות.

הכר יכסו לערף וילגם מהציה: (יב) יגונב. ר"ל יעלה ויחטא: טון מניה. ר"ל מטע ויגנו וכמוהו ומה שכן דבר כמעט בו: (יד) מלאות.

מצודת דוד

מי הוא קין אבד כלבד דלמי חל אבן הכשפים מנלי תקימה ואם
 היה הכל מלי המערה ולא בסבנה חלי היה לבית מקדש אחד
 לכל ללוק ולכש: (יב) ואלו דברי יגונב. אלל כשה חלי דבר
 נבואה בגניבה ועל כי לא היה מבני ישראל לא כשה חלי כשמה
 נדבק בכס מאבק בקדש כיה דרך עקלתום על כמות הכנאיה
 ויהיה כלנו גניב הוא מקדושה: יתקא אנו. קבלה חלי מן
 כנאיה כשה ויכש ולא כמו קל חל חלק דגלי: (יג) בשעפיים.
 כשה חלי המערת מלגם מהציה חלי ר"ל מרביט סגנון
 הנלואס בגליל על כמסמר ויהיה חלל חלי שבו הכשפים נלחוד

מל חושה ענינו מל שחשו ודע מה לעשות: (יח) ותפרדו.
 יתפרדו: (יג) שפין. טון מטע ומשור וכן ומה שכן דבר (קמן
 ל"ו) (יג) בשעפיים. טון משפכה וכן לטן שפיי ישיבו (קמן
 ל"ו) בחזונית. טון רחיס כמו וחתה תקיה (בנמ"ד י"ח):
 תרדמה. הוס שיה עמוק: (יד) קראני. מלי מקרה: (טו) רוחה.
 ר"ל חללך: יחלוף. יעבור כמו חף חלף לו וי"ח ס"ו: הסמר.
 מל חללך ויהי יתקפה כמסמר וכן סמך משהדך בשרי
 ותהלים ק"ט: (טו) ר"א אכור. כו"ו הוא כשעם חס"כ וכן

המחשבות כשה ציט. כפול. כשה אלל התדמם ממלע על הנפש
 טעה חלי וכל היד כשה טינות חוספת חוסר ולתפלת המוליד: (יג) פחד.
 חו בשת חסר קביל על פחד וכן ערע ופחד
 סוף הספר זה סוף עמלנות ונלואס חלי וחת: (טו) רוחה וכו'.
 המעוד ומתקפה כמו מסמך דרך המסמר ונפת: (טו) יעמד.
 פירוש ע"מ

וערש פר לארין וייל ער האם קין שפיינים ובני
 לביא יתפרדו אונ די וינגע לייבין ועינן צו שפרייט
 ויווארין דם ואנמ ער אלין אז איין מענטש ארשע
 אפילו ער איז אוי שטארק ווי איין לייב אין ויזא
 אלעמפערט פון דעקס וועגן אז השי"ת שטראפט
 אים פאלק ער אים: (יב) ואל דבר יגונב אונ צו מיר
 אפילו אי פון דינים וועגן איין ואך יגנבית גווארן
 פון דר נבואה ופתח איין עין פתח אונ מיין אויער
 קם גינעקען אפיקעל פון דר נבואה: (יג) בשעפיים

אֶשְׁתַּחֲוֶה עֲוֹנוֹתַי דְּמוֹ
 לְקַבֵּל עֲוֹנוֹתַי חֶשֶׁשׁ וְקָרָה
 סוּגְעִין אֲשַׁמְעֶנּוּ יוֹ אֲבִירֹ
 וְאִמֵּר אֶפְשֶׁר דְּבַר נֶשֶׁן
 מֵאֲלֹהִים וְיָגִיד אִם מִן
 דְּעִבְרִיהָ יִדְפִי גִבֵּר :
 יוֹ הָאֵל בְּעִבְדֵי נְבִיאָא
 לֹא יִימָן וּבְאֲנָדֵי יִשְׁוִי
 עֵילָא : יוֹ קָרָה דְכֹן
 רִשְׁעֵי אֲדַרְשֶׁן פְּקֻבֹת
 מִן אֲדִי בְּעֵרָא

אשתחודע עונויה דמו
 לקבל עינוי חשש וקרה
 סוגעין אשמענו יו אבירו
 ואמר אפשר דבר נשן
 מאלהים ויגיד אם מן
 דעבריה ידפי גביר :
 יו האל בעבדי נביא
 לא יימן ובאנדוי ישוי
 עילא : יו קרה דכן
 רשעי אדרשן פקבות
 מן אדי בערא

ת"א חמש . פקודת בער פה פקודת מ"ד פ"ב :

יסודם

רש"י

ויקול אשמע קול שמעתי מדממה אבל דממה לא שמעתי .
 דממה חלו המלאכים שמוערים שבה כשהאי כדמתרגס ואתר
 הרעש קול דממה דקה (מלכים א' י"ט) קל דמשנהין כשהאי
 משע דממה מעט מהכן שהראשונים כשהמשו בקול והתחרוני
 בנת קול כלומר הוקח בפעמים וקול ההברה כשמע לתרומו .
 וכך הוא אומר : (יו) האנוש מאלוה יצדק . בתמייה :

אבן עזרא

נבואה קטנה : (יו) לא יאמין . אין אמונה בעבדיו כנגדו
 שהוא לבדו שלם בלא הסרן : תהלה . כמו אחרתי הוללים
 אל תהלו בעבור הסרנס : (יט) אף שוכני ברי חומר .
 קלוהומר הדריס בנתי חומר . והכונן בעיני עבדיו ומלאכיו
 הם העליונים שאין להם גשם שהוא גוף ופגשות בני אדם

רלב"ג

אבירי : (יו) לא יאמין . הוא מעיני אמת ר"ל שלא יאמין בהעמות והקיום מעלמותם אבל להם סבה כהיותם אמת כמו שיש
 להם סבה כהיותם נבואים ולזה סרס הסרן בהק חלו המלאכים הקדושים בימים אל הש" וזה כי הם" לבדו יהיה האמתו וקיומו
 מעלמותו . ויו יהיה הולתו בזה שהש" לא יאמין בזה שיכלמו מעינים מה שהקן להם מהפעולות הם לא יהיה בזה עזר מכל" וזה הדבר
 כזה כהכתיוב בזה שאין ספק בו מהמלאך המצוי בספר מלחמות ה' : תהלה . רוצה לומר חורב ויהיו חלה ויהיו חסדי עבדים
 בעיני אלה והולתו זו ולא יאמין כי אדם ר"ל שאין חומר להם והוא הסבה בזה שהם מעינים מלה עלמותם אבל מלה הסבה
 האלוהי והוא השם הידבק והוא השם" אין לו הסבה בזה שיהיו מעולתו : (יט) עש . הכלול בו כלוי והוא שם והפעל ממנו ועלמי עשאו .
 עשאו מדעם מיני . והולתו זו ככתיב ידעוהם מקרים הם מוחן אם מרוע הכוונתם ויפקדו קודם שיהיו הלוי הסביו וזה דבר אמת אין

מצודה דוד

מכיר מלחמה סף כי ביה תמות שני לנגד מיני : דממה וקול
 אשמע . ששמתי בקול נעור מהל כלול הוא ביה מורכבה משתיקה
 וקול : (יו) אנוש . והנה שמעתי חומר האנוש מאלוה ילקד ר"ל
 השם הפעל ביה השם עזרד כדבר הכתובים יתח מן המקום
 צ"ה והם הנביאים שהיו במפעלו וזה מה אלה ששהו והלוי
 כלל אף הדרים השלם המסוד הכתובים מה היה לה יקרה בלופן
 יקום מקרה אחד לרע ועליו וליך הם קן יתבונן מי שמקום ב"ה
 לזקק ולרבע ויקד ח"כ ההשם מלחה : (יה) הן בעברתי . הנה בעברתי המלחמה עם כי הם ירבו עמיתם כהיותם רב עם כל זה
 לא חלן בהם קיום בעלמם בגל ילכרבו בגל מה שפגעת חלום עליהם : ובמלאכיו . מזה לא משפחת בעיני דממה ובעלמתי
 לא יח חלום והוא ככל עיני בעלמם פועל חלום מה לא הם בעלמתי עלמם להיות בהם חלום שהכתיבה כי הכל זה חלום : בגל עש
 ואלו כי הוא חלום מלך . מן מלחתי מעלתי אף מן חלום והיון עמיה : (יט) אף שוכני . והכל כן כמות שם מעלתי הפוכים כנתי חומר
 כלל לומר בעולם הספל אשר יסוד מלכס הוא בעלם חלום ביה סבה נלכה חלום לפני בעלתי והקדקן המושל בהם לא מלחתי מעלה
 השוכנים בעולם העליון אשר לא יקרה להם חלום וההספל והלוייה הלה עשכמות עולם השם : ומקריי בהם סבות מעונות ההשם
 והבעלות ולזה חלום חלום בעלמתי מעלם וכל עקן הוא שגלה רחוק מעדק שלימות המקום ב"ה ולוין יחשבו מי אשר ילקד חלום

פירוש ע"מ

ווי צוענקים פאר מורא : (טז) אונ אביר ולא אביר פראיה
 דר מלאך איז גישטאנדין פר קיר אונ איה האב גיט
 דער קענט זיי גישטאלט פסונה לגיך זיין נאר איין
 גישטאלט האב איה גיטען אנגעקענין פיינע אויגן
 דקתה קול אשמע איין שטייל קול האב איה גיטערט :
 (יט) אונ אזו האט דר מלאך גיטאנדין האגיש פאלות
 יצדק קאן דען איין קענטש גיטעכער זיין פון גאט אם
 בלישה יסר גבר ארער קאן דען איין פאן ריינער
 זיין פון זיין בישעפער (נא ונארום שרייט זיין חבד
 איוב דס גאט הט אים מיט אום רעכט גיטישטם) :

עכרות

יִסְוֹדֵם יִדְבָאוּם לְפָנֵי עֵשׂ: ב מִבְּקָר
לְעֶרְבֵי יִבְתּוֹ מִבְּלֵי מִשִּׁים לְנֹצַח יֵאבְדוּ:
כא הֲלֹא־נִסְעַ יִתְרֵם בָּם יָמוּתוּ וְלֹא
בְּחַכְמָה: ה"ק קָרְאֵנָא הִישׁ עֲזֹנְךָ וְאַל־
מִי מִקְדָּשִׁים תִּפְנֶה: ב כִּי לֹא־יִלְיֵהוּ יִהְרַג
כַּעֲשׂוֹפֵתָה תְּמִית קִנְאָה: ג אֲנִי רִאִיתִי

שִׁי הָאֵסִיחוֹן וְיִדְבָקֵינוּ
 קָדָם וְחָלָא : ב מִבְּקָר
 לְרִבְשׁ מִשְׁפָּפִין מִן
 דְּלִית מִשְׁוֵי לְהוֹן אֲרָפָא
 לְעֶרְבֵי מִא יְהוּבְדוּן :
 כא הֲלֹא מִדְּלִית וְבוּתָא
 לְהוֹן אֲנִסְרָא מִעִיד מְגִדוֹן
 יָמוּתוּן וְלֹא בְּחַכְמָתָא :
 א קְרִי כְדוֹן הָאִית עֲנִי
 לְךָ וְלִמֵּן מִן קְרִישִׁיא
 תִּתְפַּנֵּי : ב אֲרוּם לְשִׁיא
 וְקִמְרֵי רִוְגֵיהּ דְּקִירִים
 וְלִשְׁבִּירָא תְּמִית מְגִנָּא דְּבְרִיתָא : ג אֲנָא חֲסִית שְׁמַיָא דְּפִתְהֵנְצִיב וְלִשְׁמִית מְדוּבְרִיהּ

וְשִׁבִירָא תְּמִית מְגִנָּא דְּבְרִיתָא : ג אֲנָא חֲסִית שְׁמַיָא דְּפִתְהֵנְצִיב וְלִשְׁמִית מְדוּבְרִיהּ רש"י

האוללתן נמותן : (כ) מבקר לערב יבדו. ביום אחד הם כמותים ינדכאים : מבלי משים. על לב לשוב לקום : לנצח יאבדו. וגם זה הוא מקרה חסר : (כא) הלא נסע יתרם בם. כמו (ישעיה ע"ו) יתרה עשה גלות' והכמתם תחבלע בנין והנה נוסעת ונסחת כמו (סס לג) בנחה שני

בנחה שני
 (א) קרא נא. ה' קו"ף נעשה : (ב) יבדו. כעש. בש"ן כמו בסמ"ך וזוהו אחד מן ד' חב"ב בש"ן בלשון ובמסורת הובע סימן ב' נמסר פ"י מן כל מל"ן דבית"ן ש"ן וקו"ן סמ"ך : (ג) הני דלית. ה' אל"ף נעשה בס"ם וכן הוא בעילוי"ס לב"ש ועי"ן מה (א) קרא נא. ה' קו"ף נעשה : (ב) יבדו. כעש. בש"ן כמו בסמ"ך וזוהו אחד מן ד' חב"ב בש"ן בלשון ובמסורת הובע סימן ב' נמסר פ"י מן כל מל"ן דבית"ן ש"ן וקו"ן סמ"ך : (ג) הני דלית. ה' אל"ף נעשה בס"ם וכן הוא בעילוי"ס לב"ש ועי"ן מה ח"י שהוא כמו יתרה עשה שהוא ממון ועניינו שיאבד ממונם נמותם : יבדו ולא בחכמה. הכמו יתרה שיהא חלוני ויבדו נסע יתרם. יא מפרשים יסע יתרון דעתם ויחלדו ויחזרו לחזרו כי הוא כמו כי יתרה פתה שיבטי יתרה חלני והקרב חלי שהוא כמו יתרה עשה שהוא ממון ועניינו שיאבד ממונם נמותם : יבדו ולא בחכמה. הכמו יתרה שיהא חלוני ויבדו נסע יתרם זה הפסוק כי זה אדם לא יבדל אלא שילמד הכמה : ד' קרא נא. אס אינינו כן כאלהם תמלא מי שיענה אותך : ואל מי מקדושים תפנה. או אמור מפי מי מהקדושים שהיו בדרך שמעת : (ג) כי. ידוע כי

מצודת ציון
 חסדו ויהספדו כמו עשהו נעשם (ה' אל"ף ו') : (כא) יתרם. ענין רבוי והוספת : ד' (ב) כעש. כמו כעש בסמ"ך : ופיהה. מלבן פמ"י : שלימות הכתם אם אין בו דעת לך לשמור את עצמו : (כא) הלא נסע וגו'. יתרון ההכמה אשר ניתן בזה יתרה מאלו בעלי חיים הלא נסע והכן נסע כי המקריים המתחיים מוילתם ונעלמם מהם יסבדו להשליך את הסכמה מענד ונתו יענין : ולא תמלא חסדו כל יום יום נסע פסוק ע"י ענין ויהיה ק"י א"ה א"ס כן שלמות האדם לתשוב אשר ילך ממנו : (א) קרא נא. כהחישו בעיני ה' על כי נעשם ביוסרין ונבחו הדבר וקרא עתה אל הכהנים וסדרתם הפס"ס מי אשכ יענה לך ואל מי מעללי' מרום הסנה להשליך טוב בעצורך הלא נכאשם בעיני כולם וזהו לא ידברו כך מעשה : (ב) כי לאויל. לנעשם בעצורך יהונג הכמה אשר יעשם כדוא הכמה כי נעשמו זה לא ימלא מלמד זכות ומשיב דבר : ופיהה. הנפסת בלבו אחר שאותם הללכות הבריות פתית הקנאה שיתקנה בהלכותם הכהנים ומכרה להמרטם על ה'. כי מאבד שולמו כלן עלין יוסה : (ג) אני ראיתי. הכל הני כאלה האמתי פירוש ע"מ

פירוש ע"מ
 עבירות אונ דרום שמתראפט ויאי גאט (נא ווארום שרניים דין חבר איוב) : (כ) מבקר לערב יבדו פון אין דר פריא ביו אופ דר נאכט ווערן זיי צו שמוסין מבלי משים פון וועגן דאס זיי שווען גיט צוא זייער הארץ זיי זאלן תשובה מאן דרום לנצח יאבדו ווערן זיי אופ איינג פר לארין : (כ) הלא נסע יתרם בם פון וואר עם ווערט פון רוקט זייער איבעריקויט ווס אין זיי איין פלוסר או ויאי שמתארבין ווערט פון זיי אפ גיטוהן זייער שקר ופיהו ולא בחכמה זיאי שמתארבין פון וועגן דס זיי האבין גיט אין יף גיין חכמה צו מאהן תשובה :

ה (א) דאס שמתראפט זיאי גאט (נא ווארום שרניים דין חבר איוב) : ביוו פון וואס ער שרניים אופ דיא יסורים. אונ זאנט צו איוב פריב קרא נא דוף גון אונ שרני פיל וועסטו ועדן השל ענה אויב עם וועט זיין איינך ווס וועט דיר ענטפערין ואל מי מקדשים תפנה אונ צו וועסטן פון די הייליגע בולאבים אונ זיי ווערן זיף קערין צו דין תפלה : (ב) כי לאויל יתרה כעש דען צו אונ איין נאר ווי דו ביסט דס דו ביסט מתרעם אופ נאפט שמתראפ דעם דאן זענן אונג הרגלין זיין כעש ופיהה חסית קנאה אונ דעס נאר טוט פייטין זיין צאריין : (ג) אני ראיתי. איל משריש איה אל"פיה האב גי'והן

איוב

אָיִל מִשְׁרִישׁ וְאָקֹב נוֹהוּ פְתָאָם :
דִּירְחֲקוּ בְנֵי מִישַׁע וַיִּדְכְּאוּ בְשַׁעַר וַאֲנִי
מְצִירִי: הִיא אֲשֶׁר קִצְרוּ וְרָעַב יֹאכַל וְאַל-
מְצֵנִים יִקְהֲחוּ וְשָׂאָה צְמִים חֵילָם:
וּכְבִּיב לֹא־יִצָּא מֵעַפְרָא אָנָּן וּמֵאֲדָמָה לֹא־

בתפוח : ד ירחקו
בניו הפוקהא לעקא
דאתי וישתפון
במשקא דגהנם ביום
דנא דנא דגא ודית דפצי
ה די חצירה פפיגי
ייקלון ופולמוסין פפיגי
זינא דברוגיה וזבון
לסמייסין דגסיהון
וארום לא גפיק מעפרא

רשי' : הם קלאוני (ד) ירחקו בניו. זו הוא קללה שקללתיו :
וידכאו . דגש הוא ידכאו ואם הוא נקוד רפי משום ידכאו
אחרים : (ה) **אשר קצירו** . של רשע : רעב יאכל , כי
ימות רשע ויבואו הרעבים עוקץ כהיו ושתלמו גיעלותיו
אבן עזרא
לחול יכרנ כעס : (ג) **משריש** . כמו וחסר שרכיה ששה
שרשיה : ואקב . קללתי כמו מה אקב והטעם קללתי טרו
הוא כי יתו יטוב לו רע פתאום : (ד) **בשער** . בפרהסיא :
בשער קצירו . ורעב שאזלו כח יתכבד עליו ויחבל קצירו :
ואל מצנים . כמו ולנטיים כי הרע כשלא יהיה ממוקא
ירכו החוץ ויקחו הרעבים הקולים מנין ההוים : צמים .
יח' כמו למאס והענין כפל כי זכר הרעבים והלא מאס . ויש
אומר כי למאס האצן התקפה בטון ושמעאל . והוא משה
שפירשו ההטלות בעלות הממות . והוא רחוק : (ו) **כל עול**
שהוא עם חין הוא כמוהו בענין . אמר כי הרשע לא יזמח לכן כן אדם
וילדתו וכאלו לא יולד חלה לעשות עמל ואון כענין
רלכ"ג

מנכסיו : ואל מצנים וקחרו . כמו ויקחו חילך (שמות
כה) כלומר ללורך העני הטובע מצינים וכלי זין של רשע זה
יקחרו הטובע הממונה לכד : ושאר . ובלע הוים מן הנלמים
שגול כהיו : חילם . ממנוס שגול זה כהיו : (ו) כי לא
מנחה שי
מנכסיו : ואל מצנים וקחרו . כמו ויקחו חילך (שמות
כה) כלומר ללורך העני הטובע מצינים וכלי זין של רשע זה
יקחרו הטובע הממונה לכד : ושאר . ובלע הוים מן הנלמים
שגול כהיו : חילם . ממנוס שגול זה כהיו : (ו) כי לא
מנחה שי

כחצתי זמבלי כ"ו : טוה פחאם . לפה ספ"א : (ד) וַיִּדְכְּאוּ
דפוסים יטניס מחלופו ושגלתי חזב וַיִּדְכְּאוּ ולא
מלתי קן בספייס כ"ו שלמי . ורומי . לגאון ר"ש בר
מח צפ"י מוהב העטעם שלו כהיוו שתי הנוכסיות וכן חזב וירדלו
הוא מבין התפעל והיה לחיי כו"ד כתיק והל"ת בדגש חלה
שהוולס הטועה סו"ד צול"ו ובלא הל"ת כדפס של מנכהו קן
מלחתי בספייס מדוייק . ו"ם שהוא ממשו סו"ד כתיק והל"ת
דגושה וכן כחצוהי "י" וכה ו"י וזו דפסיס הספייס ע"ל :
(ה) ושפך "ים שחבוו כהם יעלף צו"ד וקרי ושפך צו"ו ולון
לכמך עלהים ישן לא מנהי זה כמסות עם מלין דכמיינן צו"ד

כחצתי זמבלי כ"ו : טוה פחאם . לפה ספ"א : (ד) וַיִּדְכְּאוּ
דפוסים יטניס מחלופו ושגלתי חזב וַיִּדְכְּאוּ ולא
מלתי קן בספייס כ"ו שלמי . ורומי . לגאון ר"ש בר
מח צפ"י מוהב העטעם שלו כהיוו שתי הנוכסיות וכן חזב וירדלו
הוא מבין התפעל והיה לחיי כו"ד כתיק והל"ת בדגש חלה
שהוולס הטועה סו"ד צול"ו ובלא הל"ת כדפס של מנכהו קן
מלחתי בספייס מדוייק . ו"ם שהוא ממשו סו"ד כתיק והל"ת
דגושה וכן כחצוהי "י" וכה ו"י וזו דפסיס הספייס ע"ל :
(ה) ושפך "ים שחבוו כהם יעלף צו"ד וקרי ושפך צו"ו ולון
לכמך עלהים ישן לא מנהי זה כמסות עם מלין דכמיינן צו"ד

אֲפְרַעֲמֵדֶר אֵהִיגְדֵרְגֶר אֲבָעֶר גִּישָׁם עַר וְאֵל מִצְנִים
יִקְהֵי אֹנֶן כִּישׁ דְּיַדְעָרְעָר וְעֵדֵינן עִם דִּי פְרִי־מֵדָעָע
צוֹא גַעֲמַעֶן דִּי תְּבוּאָה אִינן וְעֵלֵינן גְּאֵר גִּישׁ אֲבָעֶר
לְאָנן וְשֵׂאָה צָמִים חֵילָם אֹנֶן אֵימָלִיקֵר פּוּר דִּי דְרָאֲרַשְׁמִינִי
וְוַאם דְּרִשָׁע הָאָמָן זִיי פִּאָגְוִילָת פִּי זִיינן לָעַבֵינן דִּי
זֵאלִינן אִינן שְׁלִיגְנֵעֶן זִיינְרֵעָלְתּוּ וְוַאם דְּרִשָׁע הָאָמָן זִיי
פִּאָגְוִילָת : (ו) כי לא יצא פקדון לך דען עם גייס גימ
ארום פון דער עירד קרין בראה ופאדריה לא יצא גימ
אונ פון דר עירד שום גימ שפראצין קרין מידקייט
פלומר דר קשע הם דאך גייערן אז די עירד וואקסם

פירוש ע"ש
אפרעדער אהיגדרגר אבער גישם ער ואל מצנים
יקהי אונ קיש דר דערדער ועלין עם די פרימדע
צוא געמען די תבואה אין ועלין גאר גיש אבער
לאן ושאר צמים חילם אונ אימליקר פון די דרארשמיני
ואם דר רשע האמן זיי פאגוילת פיי זיינ לעבנין די
זאלין איין שלגענען זייער געלט ווס דר רשע המ זיי
פאגוילת : (ו) כי לא יצא פקדון לך דען עם גייס גימ
ארום פון דער עירד קרין בראה ופאדריה לא יצא גימ
אונ פון דר עירד שום גימ שפראצין קרין מידקייט
פלומר דר קשע הם דאך גייערן אז די עירד וואקסם

גיט

יִצְמַח עֵמֶל: י כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד וּבְנֵי רִשָּׁף יִגְבִּיהוּ עֹף: ה אִלֶּם אֲנִי אֲדַרְשׁ אֶל־אֵל וְאֶל־אֱלֹהִים אֲשִׁים דְּבַרְתִּי: ׀ עֲשֵׂה נִדְרוֹת וְאִין חֶקֶר נַפְלְאוֹת עַד אִין מִסְפָּר: י הִנְתַּן מִמֶּר עַל־פְּנֵי אָרֶץ וַיִּשְׁלַח מַיִם עַל־פְּנֵי חוּצוֹת: יא לְשׁוֹם

ת"א נעמל יולד. מספריו הם: ובני רשף. נכרות ה' אלו אלהים. עקרם מ"ד פ"ח: כוונת מטר. חמשת כ"ט: וכלת עמל. כ"ד ג' ז"ב פ"ח ד"ב י"ט: וכלת עמל. כ"ד ג' ז"ב פ"ח ד"ב י"ט: וכלת עמל. כ"ד ג' ז"ב פ"ח ד"ב י"ט: וכלת עמל. כ"ד ג' ז"ב פ"ח ד"ב י"ט:

רש"י
 כמו רשפי קשת (תל"ו עו) כשהחך מעופף' קררר רשפי לשון עוף. כ"ט: (ח) אולם אני אדרוש. אם היו כלים על יסורים הללו הייתי דורש אל הקב"ה בחטילה ובחמינה ואלו הייתי שם דכרתו בנקהס: (י) הנותן ממטר על פני ארץ. ארץ ישראל וישראל ממטר על פני חוצות. ע"י מילת לשאר ארלות: (יא) לשום שפלים למרום. הוא נותן את המטר אבן עזרא

הן כעון חוללתי כי תולדות בן אדם קרובה לעשות רע כעטם כי יצר לב האדם רע: (ז) ובני רשף. יש אומרים כי כאשר תולדות העוף לעוף כן תולדות האדם לעמל וכמיהו ולחומי רשף שפירושו אכולי עוף. ויש אומרים כי בני רשף הראויים להיות בניהם ינבזה בעוה"ז. וזה הפירוש בלא רשף רק הוא רק. ויש אומרים כי בני רשף הם ינועלי האש והוא הקרוב בעבור שהלך רגיל לראות השמש זורחת ושוקעת איון וזימתה ושקיעתה אלא בעיניו ובעבור כל הגשם לפרקים מעטים גם יש עמים שיכלא הגשם כבשת הנורץ וייעקו בני אדם אל הצורה ויזוה על העבים המתקיר וזה יהיה להם אזהר גדול על כל המצות והנהיג אומר עושה גדולות הנותן מטר: (יא) לשום

מצורת דוד
 אש כמים לשלם נגמל המפעל וזה כאשר כלאש לרמי האויל המשריש שפסחי בזהו הכלו לריות המהמקבלים העמל וזון כי לו נאה כי לו לקחת מוונתו דבר אשר לא עמל בו: ובני רשף. וכלשם כילולי (ח) אולם. כלמח אל חייתו אל מדוכא ויסורין אל ייחתי המדעס כמותר אבל דוכס הייתי אל ה' להסתכן לפניו: ואל וגו'. ככל הדבר במלות שונות: (ט) עושה גדולות. כי הוא עושה גדולות ולי אפסך לחקור אומס ולדעתם וכמותר ליה הייתי חוקש לבי כי בידו להושיע וישמח בעמרכה המים ולכל אשר יחסון יסם עם כי נראה כאשר תשפוט מעמרכה כן הוא על פי הטוב מכל מקום הכל בידו ונסמי וי לא ידע חסרון הדבר הוא בעבור כי קלה דעת האדם וכאשר הין חקר לכל הגדולות שפוטו במקום ביה: עד אין מספר. לגדול כמינס: (י) הנותן מטר. עם כי ברוח פשטם ללא ידע הטבע על הפשט עם כל זה הוא וזלת הפשט כשפוטו פעמים: ושלח וגו'. ככל הדבר במלות שונות: (יא) לשום. ככדי להשיג למרום בגבהי המעלה אם השפוטו חסריו כלם כי בריח המטר האדם ע"מ פירוש

פירוש
 גימ פון זיך וְעֲלֵבְקֶם נָאָר וְסָמֶן פֶּאָר וְיַעֲמֵן דָּאָם וְאַקֶּסֶם. אַזוֹ דָּעֵם רִשְׁעָה וְעַמְטָה הַשִּׁי"ת בְּצִאלֵין נָאָה זַיְנֵי מַעֲשִׂים: (ז) כי אדם לעמל יולד דען איין מענטש אוי ניגאריין גינאריין צו מדיקייט דאס הייסט ער זאל ארבייטן אוף פרנקסה גימ צו גילינין ביי יענים ובני רשף יגביהו עוף און אזו ווי דאס טבע פון פייער דאס די פיניקן פליען ארוף אזו איז דאס טבע פון מענטשין דאס ווי זאלין ארבייטן אוף ברזש און דרום ווייל דר רשע האט גימ אזו ניטאן וועט אים השיית דער פאר שמראפין. אזוי דאס אלץ אליפו גיישמראפט צו איוב פר ווס ער דא גיישמראפין אויף

מִפִּי נִוּתָא הַקְפוּ פּוּרְקָנָא : יֵד דְבַמְלֵא מַחְשַׁבְתְּהוֹן דְּמַעְרֵא דְחַפְיָמוֹ לְאַבְרָאָה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא עָבְדָא אֵינְדִי הוֹן מִלְּפַת הַבְּמִתְהוֹן : יֵי מֵאַחַד חַפְיָמוֹ פְּרָעָה בְּחַפְיָמוֹ הַהוֹן וּמִלְּפַת אֲסַמְגִינוּתֵי עֻקְמָנָא אוּחִיתָ עֲלֵיהוֹן : יֵד בְּיָמֵם יִשְׁרַעְרוּן חֲשׂוֹךְ וְהֵד לִרְלָא : יֵמֵשׁ כִּי שׁוֹן בְּמִתְהַרָא : יֵוּפְרַק עַמִּיה מִן קַטְלָא דְפּוּמְהוֹן וּמִן רְשֵׁי

ת"א עמ' 3 סנהדרין ו עוקים מ"ה ע"ג : מחרב
 והוא מפר מחשבות ערומים שמדמיון להפקיע שערים ולקטית שדות העניים כעטע הנזאה: וקודרים: בקומים פניהם כרעב: (יב) ולא העשינה יריהם הושיה: אותה עלה

אבן עזרא

שפלים: הכזים שהאילים ממר אז ראו החכמים והערומים שלח היטול מחמת: (יג) הושיה: כעטע הכמה ורבי נושא פירש שיהא מן ים: (יד) בבהרה: כעברה כמו ולבב נמחרים: (יד) יומם: ענינו בזוהם: (טו) ויושע: מחרב: הכיונים והעטע ממרדב אויבים: מפייהם: שאם ירעבו ויכל חיוב לגור עליהם והענין הזה המקום כאשר ירעה ליישר בני אלם ימנע בהם בפתו ובאשר יסובו חלוו יענם ויושיעם:

מנחת שי

נלק: (יב) ולא חשבינה: הו"ל ענינא: חושיה: בקלם ספרים חסל ר"ל והבטחת כחייב דביטויס דביטויס ס"ל כח ומשלי ס"ל ממש ס"ל מן ז' מלאים בליבא ואין זה מללס: (יד) ומששו: קלה

מצודת דוד

חקן יעלה וצא להם הכחמה ירעה גם צה את גדל ההשגחה: וקדרים: הכשחיים מתקן השדעון נחמקן כיטט אליהם ויכלל הדבר מצליח שנות: (יב) ספר: בהשגחתו מפר מחשבות חמשים המהבכתיב בעצמות ותחנותו: הושיה: כל מה שיטעם מחשבותיהם לעשיה: (יג) בעירבים: בדברי המרמם אשר משבו לעשות לזלזול בהם עולמם ליהי חומם ויסול בהתם יפעל: ויצת נפחלים: עלה העקבים עמיתם במרה כי חסוב על עצמם והוא ענין מליצה לומר הו"ל זהו יצא חסר לזלזול מרדב כדבר הכרחה לעין כל הסכל עלתם ויתעו בה: ובכלילה: כמו הוהיק בהשבת הלילה אשר דתס למעט ביד לכל יוכיבו בדבר מה קן ועבשו בעה החרים וזלזול לומר אף בדבר המונע בתחלת המהשכה יהיה עם עיניהם נזרחים מהשכל לנחוס וכפל הדבר בעלמם שנות: (טז) וישע: וכסוגל דעתם ויושיע ס' את מי השכ היו עלתם עליו ויחיה מטע מהרד והוא משיחם כל

פירושי ע"מ

דאם אזי די פיעררער: (יא) אונ דרום גיט ער דעם רענין לשים שפלים לחרום צו טאן די גידערדיגע צוא הוך וקדרים שגבו יגע אונ די שווארצע פלוויר דיא ענינים ויס זיי נעמן גישווארצע פחוקת הונגער דיא ווערין גישארקט מיט הילף: (יב) מפר מחשבות גימזים גאט פר שבערע די גידאנקן פון די קלאגע רשעים ולא תשגינה יריהם הושיה אונ ויוערע הוינט מועין גימזי שלעבטע עצה ויס זיי האבן גישארקט צו טאן: (יג) ליהי חמשים בגימזים גאט באצווינגט די חכמים מיט ויוערע קלוגהרטים אונ די שלעבטע עצה פון די פר קרימטע אילרט גאט צו ברענגן אויף זיי ארעין: (יד) ייק יפגשו השך ביי טאג באנענגין זיי איין פינגער גישפולח ויששו בעצמם אונ אזו זיי פיי טאכט מועין זיי שאקן אין טאגן טאג: (טו) נושע מהרב אונ גאט הערפס

מנחת שי

נלק: (יב) ולא חשבינה: הו"ל ענינא: חושיה: בקלם ספרים חסל ר"ל והבטחת כחייב דביטויס דביטויס ס"ל כח ומשלי ס"ל ממש ס"ל מן ז' מלאים בליבא ואין זה מללס: (יד) ומששו: קלה

מצודת דוד

חקן יעלה וצא להם הכחמה ירעה גם צה את גדל ההשגחה: וקדרים: הכשחיים מתקן השדעון נחמקן כיטט אליהם ויכלל הדבר מצליח שנות: (יב) ספר: בהשגחתו מפר מחשבות חמשים המהבכתיב בעצמות ותחנותו: הושיה: כל מה שיטעם מחשבותיהם לעשיה: (יג) בעירבים: בדברי המרמם אשר משבו לעשות לזלזול בהם עולמם ליהי חומם ויסול בהתם יפעל: ויצת נפחלים: עלה העקבים עמיתם במרה כי חסוב על עצמם והוא ענין מליצה לומר הו"ל זהו יצא חסר לזלזול מרדב כדבר הכרחה לעין כל הסכל עלתם ויתעו בה: ובכלילה: כמו הוהיק בהשבת הלילה אשר דתס למעט ביד לכל יוכיבו בדבר מה קן ועבשו בעה החרים וזלזול לומר אף בדבר המונע בתחלת המהשכה יהיה עם עיניהם נזרחים מהשכל לנחוס וכפל הדבר בעלמם שנות: (טז) וישע: וכסוגל דעתם ויושיע ס' את מי השכ היו עלתם עליו ויחיה מטע מהרד והוא משיחם כל

פירושי ע"מ

דאם אזי די פיעררער: (יא) אונ דרום גיט ער דעם רענין לשים שפלים לחרום צו טאן די גידערדיגע צוא הוך וקדרים שגבו יגע אונ די שווארצע פלוויר דיא ענינים ויס זיי נעמן גישווארצע פחוקת הונגער דיא ווערין גישארקט מיט הילף: (יב) מפר מחשבות גימזים גאט פר שבערע די גידאנקן פון די קלאגע רשעים ולא תשגינה יריהם הושיה אונ ויוערע הוינט מועין גימזי שלעבטע עצה ויס זיי האבן גישארקט צו טאן: (יג) ליהי חמשים בגימזים גאט באצווינגט די חכמים מיט ויוערע קלוגהרטים אונ די שלעבטע עצה פון די פר קרימטע אילרט גאט צו ברענגן אויף זיי ארעין: (יד) ייק יפגשו השך ביי טאג באנענגין זיי איין פינגער גישפולח ויששו בעצמם אונ אזו זיי פיי טאכט מועין זיי שאקן אין טאגן טאג: (טו) נושע מהרב אונ גאט הערפס

מִחֶרֶב מִפִּיָּהֶם וּמִדַּחַק אֲבוֹנֵי :
מִן יָתְהִי לְדַל תִּקְוֶה וְעֲלֵתָה קַפְצָה פִּיהָ :
יִהְיֶה אֲשֶׁרִי אֲנוּשׁ יוֹכִיחֵנו אֱלֹהֵי
וּמוֹסֵר שְׂרֵי אֶרֶץ־תְּמָאִים : יִי כִי הוּא
יִכְאִיב וַיַּחֲבֹשׁ יִמְחֹץ וַיִּדּוּ תִרְפִּינָה :
יִשׁ בְּשֵׁשׁ צְרוּת יִצְלַךְ וּבְשֵׁבַע וּלְאֵינֶע

בך וידקרו רשי

את הנכסלים מחרב ומחיה חרב מפיהם שהיו סבורים לכולם ומתחילים להטעים: ומיד חוק, וישיע חביון: (פז) ועושהו. העליה והרעבה כמו ויהי סוף) יחפשו עולות. עלילות: קפצה. סגרה כמו לה תקפו: (יז) הנה מנחת שי
 כִּסְיוֹן כְּרוֹב הַסְּבִיבִים וְהַיִּדּוּ בְּנֵי־אֵלֹהִים : וְהַמַּלְאָכָה וְעוֹלָה
 מִלֵּא וְהַיִּדּוּ : (יז) וְהַיִּדּוּ כִּי־הָיָה כְּסוּד הַיִּדּוּ לִמַּח לְקָדֹשׁ :
 (יט) וְהַיִּדּוּ קָדֹשׁ : (יט) וְיִלְכָּן . כְּרוֹב הַמַּלְאָכָה וְהַיִּדּוּ לְקָדֹשׁ :

לשונה או יהיה של כל האביון שגור בסוף הפסוק והוא יותר גמון ומנוח הפסוק שהם כושע האביון מחרב ומיד חוק: מפיהם. של הכשעים ומתחילים לרל פשים פיהם ומחפשים לל להשיע בו האביון שגור כוונו לרע לו והאשל כסו וימנו שירדו אחרי שלטו להכני ויכמע הדבר היום מה ויגד מלחם וליה סגור מלכת בדרך הוזה ויגלו או כסיה בנחמדים מסבל העלה מה שלט בו האביון ומשבר כמלאך שהלחן כזה שהשם כזה שיהיה כמו שמהלך ושי כסיהם להמו וסן כסיהם להמו וגם כן הנה ישמרו מלא יהיו ערף לשניהם כמה שישכח השי' ויגלו

מַצוֹרֵת דָּוָד
 מנכסול כמו להשר ישעש העור (הדברים ס"ח): (טז) קפצה. ענין סתמה וכן וכל עולה קפלה קיה (הפלים ק"ו): (יח) ויחבש. מל' תחננת והפולה כמו להנחם לגשכתי לב (ששים ס"ב): (יח) ויחן.
 סיה ולא יוכל להשיע לו ונלה אם כן מכל זה גדול ההבנה: אלוה כמעט יסורין כי כזה ימנע העון להשיע הפסיה וגם הנה אל תמאס מוסר שדי: (יח) כי הוא כפיב. ביסורין הוא מלביב וכה ענין עושה תחננת ויהיה כי כזה ענין קפלה ויחן נה: וידוי. הדיים שדי ימחן כזה הם עלמם תחננת: כזה את התמן מנהל העון וכפל הדבר דלחם סתמה: (יט) ביש' צרות. כזה דע לך שגור היסורים הדלים עלך נחמק העון ועוד לא יפסיה

מְשֻׁלֵי חֲבִיבִים
 אינע פון די אנשען. דר האם געשיקט איין גענעראל איין קורח ניס צו די קלחקה. דעם אנדערן גענעראל האם ער געשיקט איין גענעב זייס צו די קלחקה. דער גענעראל וואס איז געווען געליקט ביי דעם פלך האם פארלארן די קלחקה. האם ער גענעסן ביי הקב"ה און האם גענעסן געוואן נאך דער אנדערער גענעראל אויך פארלארן די קלחקה וועל איך גיט פארשיקט ווערן פון דעם פלך. דער אנדערער גענעראל וואס איז געווען געליקט ביי דעם פלך האם אויך פארלארן די קלחקה און ער האט געגעבן ביי הקב"ה געוואן ואל דער אנדערער גענעראל אויך פארלארן די קלחקה וועל איך גיט וועס בייקע קלחכות פארלארן. וועס ער שוין קיין פלך זיין ביי וועסן וועלן פיר זיין גענעראלן. בייקע האבן געשיקט זינער אייגענע מוכה. פון דעם וועגן אז די ווערשער זינערע זענען אנגעקומען צום פלך. איז די הארץ פון פלך פארקעט געווארן. דעם געליקטען גענעראל האם ער פיינט געהאט און דעם געשיקטן גענעראל האם ער ליב געקויפט. דאס געליקטע איז ביי געליקטן כוונ די מוכה און מצוה. גם זענען דא צדוקים וואס זענען געליקט ביי הקב"ה נאך הקב"ה וועגן זיי גיט דיא ליבשאפט. און גם זענען דא רשעים וואס הקב"ה האם זיין

קַעסער נָאֵם גִּבְעָטָיו עַר נָאֵל מִיַּד הַיִּלְיָן : (טז) אונג וואלט דיר ארום גיקומען אמוקען דהיינו בשש צרות ווען

בְּדָרְעִי כִּי בָרַעַב פָּדַךְ מַמּוֹת וּבְמַלְחָמָה
מִיְדֵי חֶרֶב׃ כִּי בְשׂוֹט לָשׁוֹן תַּחבֵּא וְלֹא־
תִּירָא מִשָּׂד כִּי יָבוֹא׃ כִּי לָשֵׁד וּלְכַפֵּן
תִּשְׁחַק וּמַחִית הָאָרֶץ אֶל־תִּירָא׃
כִּי עִם־אֲבָנֵי הַשָּׂדֶה בְּרִיתְךָ וְחַיֵּית

בְּדָרְעִי כִּי בָרַעַב
 דְּמַצְרִים פָּרַקְךָ מִמּוֹתָא
 וּבְקַרְבָּא דְעִמְלָק מִקְמָלוּ
 סִיפָא׃ כִּי בְגִנְיָקָא דְלִישׁוֹן
 דְּכַלְעָם תַּחבֵּא מַר בִּינֵי
 עֲנִינְיָא וְלֹא תִדְחַל מִן
 חֶבֶל מְרִינְיָא פִּד יִתֵּי׃
 כִּי לְחַבְלֵי סִיחוֹן וְאֶרְצֵי צֹן
 סִדְרָא תִנְחַךְ וְיִמֵן
 מִשְׁרֵית עֹג דְּמֵיתֵיל
 לְחַיֵּית פָּרָא דְאַרְעָא לֹא
 תִדְחַל׃ כִּי אֲרוֹם עִם וְחַיֵּית אֲבָנָא
 דְאַתְיָהִיבוּ בְּפִמְבְּרֵי בְּחֶלְמָא
 קִנְיָה וּבְעִנְיָא דְסִתִּילִין

השרה

ת"א ירעב עדר . מפניו לא יא . באוט . גיטין ס' פ"ז :

השרה . כג ארום עם וחיות אבנא דאתיהיבו בפומבי בחלמא קנינה וכענניא דסיתילין

רשי

יגע כך . ועכשיו הוא מונה אותן : (כא) בשומו לשון . של
 שטן תהבא אלו הן השבע צרות רעב והורג ל' וסוד וגו' וזית
 הארץ הס ליסטים : (כג) אבני השרה . מין אלס הן :

אבן עזרא

שבע על דרך המקרא והחריט ספרו אותם והם ו' במספר :
 (כח) בשומו לשון . כי הלשון הרע הוא כמו שוט ויותר
 ככון היות לבן אומה כמו לשונות הנונים וזוט מן שוכטו כחולות ירושלים כאשר שמועט ל' באלרך תהבא : (כג) ולכפן .
 תרגום רעב או הוא מן כפנה שרשיה ושעמו אספה : (כג) כי עם אבני השרה . כאילו ברית כרתה עם האלנים שלא
 רכב

האלנים הרעים מפטל הפלה : (כא) בשוט לשון תהבא . כ"ל בלחזר השוטה לשון הכעז בלחזר אשר היה כעס מדינות חזקות וכעוט הם
 תחבא ר"ל שלא תהבא : (כג) ולכפן . הוא כעשהבטולה ביד שומרי החולות ולא מדיה ביוקר לא בכמה מספרו הפתוחה ואלוהי הרעב הוא

מצודה דוד

למרות לגמט כך כי יליך ה' גמט יבוא בעולם אחת מששת הלכות
 האצורות לעמם : ובשבע . ובדברי הכיטיות אשר לא תהבא ללס
 כמחם בעל מקום לא יגע כך הרע שבו : (ג) ברעב . בעת כוח
 רעב כבולו פדך ה' שלא תמות מן מספרו האוכל ובעלמיה יסדך
 מיד חרב האויב : (כא) בשומו לשון . בעת יסדמה לבון הרע
 כי לא הדכר ענין ולא חילת הם כן תהבא והאדון הכלה על ידי לבון הרע : (כג) לשוד . גמט הוא כולד לגול הון ה' גמט הוא כפן
 ללא נומי פח ילחיו בהטווחו יליקך הסבד . הנה תשחק ותשבע בללה כי לא יגמו כך לרעם : ומחית הארץ . גמט יהיה משלחת הכוית
 מאלו חילת מחס והיה סם שבע ליות במספר רעב ומלחמה ולב"ד שודדים כפן חית הארץ : (כג) כי עם אבני השרה . אשר עם אבני
 ממשלת האובלים ה"ס השדה היה כללו כרת ברית עמם לכל מנוח כפן נגלך יהיה השביעות אשר לא תחשב ללכ . שם הם
 כלאשונים : וחית השרה . הוא ענין מליה נומר כללו חית השדה היו השלמים בדבר לחוף השלום ביקר וכן אכלי הכדה וכלאו הם
 משללי חכמים

פירוש ע"מ

ווען זיי וועלן קומען אוף דר וועלט וועט דירך נאט
 מציל זיין פון זיי איבער די יוסרים וואס דוא ביסט
 גישטראפט גיווארין מיט זיי ובשבע לא יגע כך רע אונ
 אין דער זיבעטער צרה ווען זיא וועט קומען וועט
 אוף גיט אן רירן אין דיר קיין ביזן : (כ) אונ דא
 ציילט ער דיא זיבן צרות ברעב פדך ממות אין איין
 הונגער ווען עם וועט קומען אוף דר וועלט וועט
 דירך נאט אום לייזן פון דעם טוט ובמלחמה מידי חרב
 אונ אין איין מלחמה וועט ער דירך אויס לייזן פון
 דער שווערד פון דעם פיינט : (כא) בשום לשון תהבא
 אונ פון דר רום פון דעם צוגנג פון דעם שוין וועסטו
 פאר בארגין ווערין ולא תירא משוד כי יבוא אונ דוא
 וועט קיין מורא גיט האבין פאר איין בראך ווען
 עם וועט קומן אוף דר וועלט : (כג) לשוד ולכפן תשחק
 צו איין בראך אונ צו הונגער וועט קומען שפעמן ומחית
 הארץ אל תירא אונ פר די חיות פון דר ערד דם ועגן
 נולגים וועסטו קיין מורא גיט האבען : (כג) כי עם
 איין סענטש ווס קאן זיך איבער ווארפן פאר איין

אבני השרה בריקה דען מיט דיא אבני השרה דם איז
 חיה מיט איהם וועט זיין פיינ פריותה ברית ומח
 השרה

הַשְּׂדֵה הַשְּׁלֵמָה קָרָה : כִּי וַיִּדְעַת כִּי־
שְׁלוֹם אֱהַלְךָ וּפְקַדַת נֹדֶךָ וְלֹא תִחַטָּא :
 כִּי וַיִּדְעַת כִּי־רָב זָרַעְךָ וְצִיָּאֲדָיֶךָ
בְּעֵשֶׂב הָאָרֶץ : כִּי תִבּוֹא בְכַלְח אֲלֵי־
קִבְר כַּעֲלוֹת גְּדִישׁ בְּעֵתוֹ : כִּי תִהְיֶה זֹאת

לְחַיֹּת בְּרָא אֲשַׁלְּמוּ
 עָקֶךָ : כִּי וְתִגְדֵּעַ אֲרוֹם
 שְׁלֵם בֵּית אֵילֶיֶךָ
 תִּמְצִין מְדוּרָה בֵּית מִשְׁכַּנְךָ
 וְלֹא תִגָּזֵק : כִּי וְתִגְדֵּעַ
 אֲרוֹם סְגִיעֵינְךָ בְּגָה וְכִי
 בְּגָה הִיךְ עַקְמָא וְסָקְלָא :
 כִּי תַעֲרֹף בְּשָׂלִימוֹת שְׁנֶיֶךָ
 בְּבֹקֶץ לְקַמְרוֹתָא הִיךְ
 מִסָּק גְּדִישָׁא בְּעֵרְבֵיהּ :
 כִּי הָא דָּא פִּשְׁפִּישְׁנָא יָתָה

ה' א' ט' ה' ה' : כָּסֶה דִּי יִבְרֹחַ סַח סִכְרֵדִין סִי : סַחָה כִּלְתָּ : מ' ק' מ' : חֲקִירוּהָ

רש"י

וככלה חין סמך במקרא להבין מלואו ולפי ענין המליצה יפתר וילמד מענינו שהוא לשון גמר ביטול החבובים כשביטל כל זרעה . ורז"ל פירשו בכלל בנימטריא שנים שנה : כעלות גדיש , כאשר נפתקו הגדיש מן הקרקע כעטו : **אבן עזרא** חנוך בהן ועשית שלום עם החיות : (כז) ופקדת נוך . תמלאתו כאשר עלה במחשבתך ולא תחטא : (כו) בבבלי חין לו הכר כי אם שנים בשפר הזה ועמום שימות במלאת חספר ריזו והוא חוקק : (כז) כעלות גדיש . כהכרת וכמוהו אל תעלינו בהאי ימי :

ר"ב

הסבין תבואה : (כד) ופקדת נוך ולא תחטא . ר"ל בני נוך והם בני יצו ואלו אמר שכבר הטא מעני שלא השגיח בבניו בלופן הלאו לשימור מטעם : (כו) כעלות גדיש . מענין קריחה וכמוהו אל תעלינו חתי ימי : ביאור דברי העבדה השיב אליהם ואמר ויגשו חסם ככה מבל ודבר אליך להשיב על דבריך וכבר עריך חלם שסם כל זה לא אוכל להמטע מלהשיב על דבריך כי מי יוכל לעלות זמניו על דבריך אלה . ואי יבואו כעלון זה חסם כאשר נכסם להטע אליו דבר מן הרעותו הלאה ימי ויכל לעלות זמניו מלהשיב על מחשבתך זאת . הנה בעת שקדם היותך מיסר דברים כלשר בעצת מוסס דברים כללה והידיים אשר היו רפות באמונת חסם היית מחזיק החליט הטיל היו מקוימים מלין והכרבים הכורכות היית מחזיקן והיית חומר לו שגם שהגיעו מהטע הוא על כל העושה לגמרי קדם ר"ל שכל מי שהיה בכרך כאלוהי חסם יתכרך בצדוק מה שהגיעו מהעושה היית מחזק אותו עד שחייבו כולם כי על כל מעשה גמול ומשפט להיות בזה תקון כאלוהי חסם ותקון הנלחת החסם וזה שהעמון חסם לא ייראו מהעושה לא ימנעו מעשיית הרעות כאשר ישיחך חסם לא היה מלה לבשוך והנה עתה לחשך תבואה אליך הרעה לנחת לבלתי ובלשר נגע עדיך היית נכסל הזה זה עמיה שיכוח שיחשך חסם לא היה מלה לבשוך שימונה לך קיעיך ותקוהך שישמור לך חלו הקנינים הייתה סבת התימות דרכיך לא טוב האמונה כי לפי מה שאמר רוחם מנדיך יתה איך מקוימים מלין שיחם בבלת גמול ועושה . והכל אליהם לטוב דבריו מהעושה ואמר ובר לא מי הוא נקי ואשר ויחסי תמלאל שנכחדו ישרים כמו שראינו זה מהאכזבי המשחלים בכל עוז בעשיית העול והקטום שארדו ויכלו מכות חף והולט הקנינים והישרים וחסם היה שיעורם כמו רעות חיים כמלות ונאמדות אותם לגמרי כמו הענין דכרעות האמונה היות רפות הישרים יותר חלשות למיעוט עובדותיהם שהחם מלין ר"ל חסם היית מנין כי לא היה בזה כחל בין הישרים והרשעים והחלם היות רפות הישרים יותר חלשות למיעוט עובדותיהם לא שהיו להם רעות בזאת מהם כמו שהיה מניח איוב כשה האכזבי הרשעים אשר תשובתם לזרעון ערף כמו היות הרעות מלאלו שנחמו עיניהם עד שיבול אמר אשר יזנו לגשמת ומכאן אנשים מעלי זליחולתם ובעינים אחרת חסם היה חלם ויבועו להשיב די טרפס וזה דבר מלאה בלי ספק בחסם כי הרבם מה שהחלם מהאנשים הרשעים אשר כל השחולתם להיוק לאחריים שגדוד חסם לא ימלאו ותמנעו מהשחיתם כרעה וזה עמיה שיכוח שהשחית חס"י הוא בלשי חלם ואמר אליהם אופן השחיתו ואובד יועל מעניי אלם שכר לקחם חו"י שמן נמיהו עמט מנחם ההשחית אשר תעמידנו כי היות השחיתו חסם כשפלים . וזה שכסע"פ"ס מחזיונות לילה כפול הדמנה על האנשים קרואי פחד וכרעה ורוב עמיה השחיר מההגדה אשר לאחא בחלום מהדברים המתמידים לבל עלי אשר סבת הדמנה הוא חס"י וזה שמה שהגיד לי המלאה היותו הוא ענין כוונתי . ועבור על פני תסמט שערית בשרי מדי עולמו מלין המכרס על כדרי ויתודו החלומות הלודקים משחך החלומות שכר יקרם מהם המכרה והתפעמות הכוח כמו שמוכר כספר החסם והמוטע ויעיד על זה מה

סצודרת דוד

השלימו לך חסם האכזבי חסם : (כד) וירעת . בכל מקום שחיה סכא יודע ומוצות חסם כשלוס כחלם : (כז) ופקדת . תומרקו תשימית צמדוקך כי לך חסם ולא תחטא חספר חספר ביד חסר : (כח) וירעת . חסם יודע ובכוח אשר הרבם יסיה זמנך : וצאיאך ובר . ככל סדכר בעמ"ס : (כז) תבוא בבליח . בעת חקוקת תבוא אל הקבר כמו שמתלקין אל ארצות מן ספרים בעת שחייבים לו לכוון קן חסולין מן הסולס בעת ועולוי ימיך : (כז) תבת זאת . העצנה האחת חקקתם ככסלודעת וכן היה האמת לואת שמת אואת להיניה

מצודת ציון היה הפוך : (כד) ופקדת . ענין זכרון והשגחה כמו עקד פקדתי (שמות ז') : נוך . מלי' טוב ומרוד : תחטא . ענינו חטון כמו קולט וגו' ולא יחסי (שופטים ז') : (כו) בבליח . עת חקק וכן ענינו חסר כלה ולקמן ז') : אלי קבר . אל קבר : כעלות . ענין סוף כמו אל תעלינו בהאי ימי (הללים ק"ב) : גדיש . כתי' מן עמרי תבואה :

הוא חקקתם ככסלודעת וכן היה האמת לואת שמת אואת להיניה **פירוש ע"מ** **הַשְּׂדֵה הַשְּׁלֵמָה** קָרָה **אֲוֹן דַּי תְּהָה פֹּהֵן דְּעָם פְּעֵלְךָ נֹעֵמַ** **שְׁלוֹם הָאֲבִין מִיַּם דִּיר** : (כד) **וַיִּדְעַת כִּי שְׁלוֹם אֱהַלְךָ אֲוֹן דַּי נֹעֵמַ וְהִיִּסֵן דָּם דִּינָן וַיִּצְעֵלְמָן נֹעֵמַ נִינָן בְּשְׁלוֹם** **וַיִּבְרַתְךָ נֹדֶךָ וְלֹא תִחַטָּא** **אֲוֹן דִּוֹא נֹעֵמַם יִגְדַּעְנָן אֲוֹן אַקְמוּנָן** **עֲבִין אֲוִף דִּינָן וְהִיאָהֻנָּג אֲוֹן נֹעֵמַם גִּיַם פְּעֵלְךָ בְּלֹקֶרְךָ עִם שְׂדֵה דִיר גִּיַם גִּיבְמִעַרְךָם נֹעֵרִין** **קִינִין יִשׁוּם יִתָּךְ פֹּהֵן דִּינָן וְהִיאָהֻנָּג** : (כז) **וְהִדְעַת כִּי יִרַב זָרַעְךָ אֲוֹן דִּי נֹעֵמַם וְהִיִּסֵן אֲוֹן בְּקִמְוִת נִינָן דָּם דִּינָע**

חֲקַרְנוּהָ כִּי הִיא שְׂמַעְנָה וְאַתָּה דַע־
לָךְ: וְיַעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: בְּלוּ שִׁקְרָה
יִשְׁקַרְכֶם כַּעֲשֵׂי וְהִיִּיתִי בְּמֵאזְנִים יִשְׂאוּ־
יַחַד: בִּי עֵתָה מִחוּל יָמַיִם יִכְבַּד עַל־י
כֵּן דְּבַרִי לָעוֹ: דִּבְרֵי חֲצֵי שָׂדֵי עַמְדוֹ

הַכְרִין הִיא קַבְלָנָה
 וְאַתָּה דַע לָךְ: אִנְיָתִיב
 אִיּוֹב וַאֲמַר: בְּ מַאִים
 מִתְקַר יִתְקַר רִנְיָה
 וְאִתְרַגְשִׁיתִי בְּמִסְחָתָא
 יִפְרִין פְּחָדָא: גְּ אַרוֹם
 כְּדוֹן וְתִיר מִתְלָא דְיָמָא
 וְתִקְרַר בְּגִין כֵּן מִלִּי
 מִשְׁתַּלְתֵּן: גְּ אַרוֹם יִרִי
 שְׂדֵי פְּחָדִי דִּי אֲרִקְרִין

ת"א עקל שקל. ג' כ' סו : והותי קרי רש"י אשר

(מענה איוב):
ו (ב) והותי. שברי. ישאו יחד. עם משקל סנגדה
והפי' הם חול ימים וכד מננו: (ג) רעו. מנומגמין
כנחה שם

לא נמנה זה עם הכשרים שם: (כז) חקרתו כן היא. כ"ס"מ
 מדעיותיקו מלת כן בשגור והגושה מדון חתי מרחוק וכן כתוב
 במלגל דף ק' א' ש"ס שאלת כן היא מלה וזכיר אחר שהיא סמוכה
 למלת היא לא היה לה להיות משפחה כמשפט מנה וזכיר אלה
 שכן מלאה מורה דגושה ומש"גם כמנומר ע"ו על גאלת כדורו:
 ו (ג) כש"י. כש"ן כמו כממך והס"ן בש"א לכד: והותי. רלכ"ג

יבשה למנוהגים מלחו עול וזה כי הארון השלם לא יפליס טיניו מהשפלות הנעשות במדינתו ולא יעשה להם עול כ"ל למנוהגים מלח
 כזה ותו"כ מזה שיהיה מה שהוא יותר אמתי בשלימות יותר אמתי בהתרחק מן הסול וההפסד ממה שיבטיגו להיות היומר שלם מתרחק
 יותר מן החסרון ואלוה מה שיראה מן הרעות אשר לא יוקדם להם ערי הס כבשת האולת והסתיו והם אינם רלויות שיקראו רעות כמו
 שזכרנו וכן היה אפשר שיגויס ואלה הכבה מועדות לרעים אלה מה לא יתקיים כי אם זמן מועט כאשר לאי רלויות אולי מעשים וגו' והנה
 זאת העטפה היא לנחות מלך הפסוק והיומר. והפסוק הרביעי על הכוב אלוסן סודר המלמד בזה הוא על זה המורל אם היה ש"ס בלתי משנית
 הכתמים לרצו מהשפחה הרעה להפסד הטלשים על הכוב אלוסן סודר המלמד בזה הוא על זה המורל אם היה ש"ס בלתי משנית
 בזה העולם השקל היה ההפסד המשך במקום מהמקומות בעליהם ממלךר משע ולא יתכן שיפלטו בו המלחים על הכוב לפי שרוב מה שיחמדש
 מזה הוא מתייחס אל הקרי והסודרן אם לא היה כהן אחד פועל אחד בשמים וזאת טעמו על הכוב לפי שהם ישתלבו בהולאתם
 אשר ירד שם עוד שבה שכבר ישלחו ומשך המלחים על הכוב ותו"כ מזה שש"ס משנית בזה העולם השקל וכנאז זה האלוסן צדיו יסודר
 הרקיע השני אם היה ש"ס בלתי משנית באשר האדם היה ממחבת הרשעים הכתמים ואלת אל המועל על הכוב לפי שהם ישתלבו בהולאתם
 אל המעל בכבות היומר נלוחות כמו שטינו בשאר המלכות אשר יעשה האדם במחשבו וההשפלות שחש"ס יגיע בהם על הכוב עוד שבהם
 אלה האמונא נאלא שמחשבת הרשעים הכתמים אל חלל אל המועל אם לא על המעט ויתו"כ מזה שש"ס משנית באשר האדם היה ממחבת
 השפלות יבסם אליו ומהכבה כאלה אל ארוב למך קרי ממנו ומכיו על האלוסן שבידעו ונתן טעם אליו שש"ס אל זה יתחמאו: ביאר
 מלח המענה: (א) ויען איוב ויאמר: (ג) רעו. נשחמו: (ד) חצי שרי. חלים חוקים על דרך קבול שרי. והיה שרי בלד"ק מחמס. ארסם על דרך

מצודה ציון
ו (ב) לו. ענינו כמו לו כי התייחס אותם (וטופים ח') כעשי. כמו טעמי כש"ס: ודוחי. ענין שדכרן כוח כמו סוס על הים (יחזקאל ז'): (ג) לני. ענין מנומנס ושחטה כמו

כלל בחוק האדם השלם יחשב דבר כזה לעול עם שאינו שלם אף כנלכתי תעלה וכל שכן חלפין לו אמת שלמות המקום כ"ב א"ף
 אם כן יפלה על כדעת ש"ס עול זו בחוקו יסבךר וס"ס כי נלכס שכרוב הפעמים כל כלש: חשפות המערה מכל מקום כל בהשגחה
 ובטבור קולר הדעה לא גודש פתרון הדבר. ויובית עוד על כד סהשגחה מנחית מעט וזלת העצב ומחשכל הרשעים בדעתם אשר השכו
 לזולה ומסכול דעתם בדבר הכה"אל ענין כל ישועות על ימולי הלדיקום אשר יבואו למרק מעט הנון אשר כיסד למען יבאח מחתיים יחסו
 טלחו לארוב לכל יבעט דיסוריו כי הם בלא למרק הנון המוב לו כל הימים: ו (ב) כעשי ודחתי. היא היא כי טנבור סכרין סכרין כיתה יבעט האדם כעלמו וי"ל אם שוקלין אמתם לטומס במצוי משקל ולשחחס
 ידע עם כדכר כחיון לעומתן וכדן סחוקלין: (ג) כי עתה. זו היא טעם טוע על לכל אשר הותי וכד מחול הימים אם ישמעם
 לעומתם: על כן. כעבוד גודל המלכות מה דברי המס מנומגמנים להכריתו חכמושות וליסחחסק כשהגחה ולומר פס"ס קי ופסס כסוקל:
 (ד) כי חצי שרי. חלי סיפורין ככאים מן שרי ממעדים לנכה עמדי (ע"ס י) איוב חשב שכא מלך המערה עם כל זה אמר דכדיו אל

פירוש ע"מ
גיוואנין גל"ייה מיט די אנדעררי זאכן ווס מען וואלט
גילייניגט אנטקענען זיי אוף דר אנדערע זיאג וואלט:
(ג) פי עתה מחול ימים יכד דען היינט וואלטן מייגע
צרות אונ פרעקעניען שווערער גיווען אפילו פון
דעם זאכר פון די ימים על פן דברי לני אונ דרום זענן
מייגע רייד שטאמפלונג גל"ייה ווי איין מענקש ווס
הב קיין פה גיט ארום צו רעדן זייגע רייד: (ד) פי
חצי שרי עפ"י דען גאמס פיילין זענן מיט מיר קלומר
ער שיקסט זייגע פיילין אין מיר אשר חתקם שותה רוחי
דס זייער גיפסט מרניקסט מיין רוח בעמתי אלות זעריטני

אמת שמענה דרום הער י צו דוא איוב ואתה דע לך
אונ דו וויים אונ שרייא גיט אונ רייד גיט קיין אום
רעקסע רייד אנטקענין גאט (זייערסט זיא מקבל
באהבה גאטם שרמף):
ו (א) זען איוב ויאמר הם איוב גיגענעקערט אונ האמ
גיזאמט וויי זאל איה גיט שרייען: (ב) לו שקיל
שקל כש"י ועער וואלט גיגעבין דאם גיוואנין זאל
גיוואנין ועערין מיין צארין והותי כפאניג: אונ מיין
ברעכיגיש זאל גיוואנין ווערן אין וואן שאלין מיט
אנדערע זאכן זשאני יה וואלטן זיי גיטראנין אונ

והות כספתי לסעודתי
 הפן יהיב ותיתי שלימי
 וסברי ופן אלהא :
 ושרי אלהא למססן
 קמי ופיר וביה ופעיר
 קמי ותהי דא תהומתי
 ואבוע ברתתא וקא
 יחום על רשיעא ארום
 לא כפתי כלי קדישא :
 יא סה חילי ארום אוריך
 ומה סופי ארום נגדנא
 נפשי : יא אין חילא חיה
 אבנא חילי אין בסרי
 קרים בנחשא :
 יא המדלית שיעי בי
 וחוקמתא אהבתת

כדני לחמי : מ מיינתן תבוא שאלתי
 ותקותי יתן אלה : מ ויאל אלה
 וידכאני יתרו ויבצעני : י ותהי עוד
 נחמתי ואסלדה בחילה לא יחמול כי
 לא כחדתי אמרי קדוש : יא מהכחי
 כי איהל ומהקצי פי אאריך נפשי :
 יב אספח אבנים כחי אסבשרי נחוש :
 יג האם אין עזרתי בי ותשיה נדחה

ה"א ותישיה סס סס :

רש"י

משה הוא לשון ירא ודואג שחד סולדת בהן מלכות
 כרותחין כלומר אהמול גדלנה ובהילה ובקשה זו : כי
 לא כחדתי ולא חסרתיו חמיו מלקימין : (יא) מה
 כחי : חוק לסכול : כי איהל : כי אמתין עוד על פועה
 או עד יום מיתה : איהל : כמו ויהל עוד דמנ (בראשית
 ה') : ומה : השוב קולי וחוק כי איהל כי לא אוכל להארין
 קולי מלסכול : נפשי : הוא ילך האות אדם כעמה מקומות
 כמו אם יש את נפסכס (ע"ג) : (יג) האם אין

להסתכל בהם ברומה כאשר אני מסתכל במאכלי ולשון
 משה הוא ומסגנו כי דני (כמסכת שבת) : ויואל וירעה :
 וירכאני : לשון מיתה : יתרו ירו : יגל ירו כמכתו כמו
 הנה יד ה' הויה (סמות ט) : ויבצעני : ויכלני כמו כלע
 אמרתו (איכה ב') ידיו תכלענה (זכריה ד) : (י) ותהי
 עוד נחמתי : ותהי עוד זאת לי לנחמה : ואסלדה
 בחילה לא יחמול : ואבקש ממנו סליחה שלא יחמול
 מלכלעני ואני חמול על דמיון במקרא וזלתי שבלשון
 מנחת שי

מנחת שי
 כפי וירא דמ"ג : (ח) חבול סלתי : י"ם ספתי בשוא והלף
 בלתי ובמדויקים ספ"ן בסגול והלף בסתם סגול וכן בספס"ס :
 (יג) ותשיה : כמקל ספס"ס חסד וכו' בתה מ"ו וכן בשמות כן
 ביה סלדה והוא משל לחוק הכחש והתנימה שלא יחמול ואני לא
 כחדתי דכרי ואין לי עזר מנפשי : והני רחמי רב

רש"י
 לא ימלא בו טעם : (ז) כדני לחמי : כמו חליי בשרי : (ט) ויבצעני :
 (י) ואסלדה בחילה : כל הע"פ שיהי עתהמס וכוס בחיל ובמלכות חסד הויה עליו ספ"י : (יב) אם בשרי נחוש : כלל חסד בשרי
 מסבולת הסוף והוא הקנה חתם חסד יעשה ממנו ספרכות : (יג) ותשיה נחמתי : כלל חסד נחמתי משיה הויה : סלדה

מנחת שי
 כי הנה ידמה זה לזה ולדך לך מן אהבתך מנכר עלמי ומדוע א"כ
 לא אועק מדי : (ח) מי יתן : נוחח חספי חסד שלימי ויתן אלה
 הדני שלי מושק ומקוס לה : (ט) ויואל : ויכלס אלוס ויכלס מותי
 מהסולס ויסתם ירו לסמות כי עד ילביס את ימי מיי : (י) ותהי עוד
 נחמתי : חזר לנחם את עלמי ואמר הנה עוד לי נחמה מה עס כי
 אני כוהה ברעד אחרי חסד לא יחמול עלי מכל מקוס אהנחם מעט
 על כי לא מנפתי אמרי קדוש ותין לי להחפסס על עלמי : לויכ ספתי
 על עיה סמאד חליסי הנה כמלכות סיסודיס ומוכר העון וישנא
 על כתי עד סמאד עד שאי אספרי לי לחזור ולחמי : ומה קצי : מסו קן
 ומה לי כסוכס חסר סוף תבוא לחסר זמן על ימיס מעטיס :
 עד סאזכל לשחמ מלכותיס כאלם ולהאור לקדמותי : (יג) האם וכי

פירוש ע"מ
 פירוש ע"מ
 פירוש ע"מ

מנחת שי

מנחת שי

בחרתי אפרי קדוש דען איה האב דאך גיט פר מיטין
 די זאג פון דעם הייליגין נאמ דרום געט איה אים
 דם ער זאל מיה געסער מייטין איידער איה זאל
 לארין יסורים : (יא) מה כחי כי איהל ווארום ווס אין
 דען מיינ פח אוו שטארק דם איה זאל ווארטין ביו
 איה ווער גיהיילט ווערין ושה קחי בי אאריך נפשי אוג
 ווס אין דען מיינ סוף אוו חשוב דם איה זאל דער
 גענגערין מיינ ווילין פון צוא קלאגין : (יב) אם פח
 אבנים כחי אין דען מיינ פח אין שמינגערער פח אם
 בשרי נחוש אדרער אין דען מיינ פלייש שטארק וויא

קדוש ווערט גיגעבין אוף זיי : (ח) דרום פי יתן קבוא
 שאלתי ווער וואלמ גיגעבן דם מיינ גיבעט זאל קוסן
 ותקותי יתן אלה : אונ מיינ האפנג זאל נאם געבין :
 (ט) ויואל אלה וירכאני דאם נאם זאל וועלין אונ זאל
 מיה צו שמוסין יתרו ידו ויבצעני ער זאל גרייסין דעם
 שלאק פון זיין סאנט אונ זאל מיה פאר געבין :
 (י) ותהי עוד נחמתי אונ דאם וואלמ נאך גינען מיינ
 סרייסטונג ואסלדה בחילה אונ איה מוא צימערן מיט
 אצימערניש אוג געט פון נאם רי בקשה לא יחמול
 ער זאל גיט דר בארייען איך מר איוב כי לא

קופער

קופער

מִמֶּנִּי: יִדְלָמָס מִרְעֵהוּ חֶסֶד וְיִרְאֵת שְׂדֵי
יַעֲזוֹב: מוֹ אַחֵי בְגָדוֹ כְּמוֹ-נְחַל פְּאִפִּיק
נְחָלִים יַעֲבֹרוּ: מִזֵּי הַקְּדָרִים מִנִּי-קָרַח
עֲלֵינוּ יִתְעַלְּם-שֶׁלֶג: יִבְעַת יוֹרְבוֹ

נצמחרו

ה"א לם : ספס סב נקוסמ 5 : הירדוקן ספ : אחי נגדו : פירושני סס :

רש"י

עזרתי בי. לשון הומה הגם זאת תבא עלי שאין עזרתי
 נדחיה ריעוש שהיו לי לעזרתי חיים בעזרתי: והושיה
 זי רוחה. עשה עלי ויעלם נדהה ממני שקמהם עלי למקיע
 ולדחות: (יד) לבסם סרעהו חסד. למי שמועז חסד
 מחבירו. והלמ"ד המשתת כמו לרב לשל לנו ומם נס הוא לי
 פועל כמו שאם נד נס חלו לשון עשה. ומם החסד. מכלה
 אוהו כמו וחס השמש וגומם (שמות ט"ו): (מו) אחי.
 בני מלתינו: בגדו. כי כמו החלל הבוגד בידות כמו
 שמפירם בענין: כאפיק נחלים. מולא נחלים יעברו

אבן עזרא

האי זל ספירם והסלדה לשון נכבה: (יד) לםס. כמו וימם
 לכד העס והעיני כי המם מרעהו חסד הוא זעינוטו שחשברי
 להיחל לי עור מחלרסי: (טו) אחי בגדו. כאפיק נחלים. מוזן רדת הקרה יתעלם רדת
 הסלג ולא יראה עליהם בעבור קדרוחם ודומה להס משתת מיס: (זו) בעה יוורבו. כאשר יתקרו. מדברי רז"ל
 משום דמודרבי: נצמחרו. יתקשרו כמו כן מדכריהם באמרם לומת הדין וכוז מקיב שהתהדרו בו והעטם אע"פ
 שהס נכה הוא: בחמו. כשיבא החוס כחלו שבו ממקומם ולא היו עס מן גידען רבו שגעיני לשון כבוז וכלון והכנו
 בעיני כי זה הפסוק כפול בענין כדרך פסוקי זה הסדר וספירם אחרים ויהיה ענין יוורבו יתחממו ואין לו חכר ופי'

רדב"ן

האבות אשר היה ראוי שיחנה בה: (יד) לגם מרעהו חסד. בענין והללון בו היסכן שלמיס המם אשר המסו אוהו כוז הכרות הכחות עליו
 יהיה מרעהו הכסה ויחמר עליו שיראה שדי הים מוזב עלכן נכה עליו הלכה הולת. לו יהיה חסד דבק עם יראה שדי ויהיה פי' אם יסכן
 שייחסו אליו רשיו מפסי שרוע עם חסד ויראה שדי הים מוזב: (מו) הקודרים מני קרם. ר"ל שאלו הנחלים קודרים לרוב עמקם צפחה
 הקרה והסלה היקף ונעלם בהם וזה שקלא הכרות יהיו מיעיבם השגים הגר בהלים כאשר יתחו ואלו הנהרות לא יתמדו כל השם:
 (זו) יורבו. ר"ל יהוו ויגדו ואלו נלמחו ר"ל נכחו ויש מי שפירס יוורבו יתחממו והללון בו יוורבו כמלוק לדי כיון' לפי שהס מנוול
 אחד. ויעיד על סיכוח מה שלמר בחמו דעמו ממקומם ר"ל כהעיו החוס נעקרו ממקומם וזה שלאו הנהרות הויסו מציני' הסמיס

מצודת ציון

(יד) לםס. מלשון המסס והמסס: חסד. עיניו חרפה כמו חסד
 הוא (ויקרא כ'): (טו) כאפיק. עיניו זכס מיראת המיס כמו
 כלפיקים צננב (שוליס ק"ו): (טז) הקודרים. עינין שחרות ומשך כמו
 שמש יורה קדו (יולג ב'): בני. מן: קרם. הוא הגילוי הקרם
 מהיקר כמו משלך קרמו כתיסם (שוליס קמ"ו): יתעלם. מלשון
 העלם ומכוסה: (זו) יוורבו. כמו ילרבו כי זכסרן מתחלסיס וסול
 מעינין חמוס כמו לרבת השמיין (ויקרא י"ד): נצמחרו. עינין כריסם

מזכר עושק המיס והסלג היורד על הנחלים הסס תמסלם ומתכסה
 יתחממו נכרתו ממקומם ואיסם כי נסיכשו סכחלים: בחומו. בזמן

מצודת דוד
 פס זאת יבוא לי שלא יבוא לי פזר מה הכחוי עתה לו יהיה תמונות
 חוסיס: והושיה. וכי יהיה נדחה ממני כל מה אשר יש עם
 ממשפוחי כי השמק על אמני ותלונג לנו: (יד) לבסם. היסכן אשר
 להאים שממם שכו מגדל כהמבוב יהיה לו טול חרפה מדעיסו ויעוב
 ירחם שדי כי הלל אין פחד אלהים נגד עיניו לומב הולד לו בהמבוב
 ולמה טול הקניט: (טו) אחי. רעי נגדו די כמו נחל אשר ירבה
 נגדו כלפסי: כאפיק. מזרס כהחלים אשר יערכו ממקומם וילכו
 להס וכסל הדבר במלות שוטח: (טז) הקודרים. כי הנהלי' הקודרים
 מהתהלם ופי הקרם הים עת כי ירכו מי הנחלים ויחשמו הנחלים
 ככס לרוב עושקם ומשמסס: (זו) בעת יוורבו. בניי הקין בעת

פירוש

קופער דאם איך זאל קענן דער ליידין דיא עירות:
 (יג) האם זאל דען דם אוף קומען אוף מיר אין עזרתי
 בי דאם מיין הילף זאל גיט זיין אין מיר פלומר די
 קברים זאלין מיר אויך גיט העלפין וחישיה נדחה
 פמני אונ די עצה פון ביינע יועצים איז פר שמוסין
 פון מיר דען דו אלפיו מיין יועץ ביקם דוא אויך
 גישמאנען אויף מיר צו קריינין ביט מיר: (יד) דו
 אלפיו ביקם גלייה לגם מרעהו חסד צו דעם ווס פר
 מיר פון זיין חכר חסד ויראת שדי יעוב אונ נאמם
 פארקט מוט ער פר לאיין: (טו) אחי בגדו כמו נחל
 סייער פרידער די האפין גיפעלמטשם אין מיר און

ע"מ
 וזי איין פייה כאפיק נחלים יעברו און וזי די אום נאנג
 פון דיא מייכין וואס מויען איבער פארין פון זייער
 רעכט פארטיגין שטייגער אויף האקען זייא אויף
 גיפעלמטשם אין מיר: (טז) אונ דם איז דם פלעלמטשונג
 פון דיא מייכין הקודרים פני קבה דאם זייא ווערען
 גישווארצט אונ גיפודין פון וועגין קעלט גלייסו
 יתעלם שלג אונ אויך זיי מוט צו דעקין דר שגיי אונ
 דר ווס אין דארשטיג גיפניט גיט קרין וואסער צו
 מרינקען: (זו) בעת יוורבו נצמחרו אונ אין דער צייט
 פון היץ ווערין זיי פאר שטיינן בחומו נדבשו ספיקס
 דוקה דר היץ פון דר זין ווערין זיי אוועק גישפרינגן
 פון

נְצַמְתוּ בְּחַפְזוֹ נִדְרַעְכוּ מִמְקוֹמֵם: יִיחַלְפְתוּ
 אַרְחוֹת דְרָכֵם יַעֲלוּ בַתְּהוֹ וַיֵּאבְדוּ:
 יֵשׁ הַבִּיטוּ אַרְחוֹת תַּמְאָה הֶלִיכֵת שָׂבָא
 קוּוֹי־לָמוֹ: יֵבִישׁוּ כִי־בַטַח בָּאוּ עֲדִיהָ
 וַיַּחְפְּרוּ: כִּי כִי־עָתָה הֵייתֶם לֹו תִירְאוּ
 חַתַּת וַתִּירְאוּ: כִּי הַכִּי־אֲמַרְתִּי הִבּוּ לִי

שִׁבְעָנָא אֲשֶׁתְּרַבּוּ
 אֶת־פְּנֵיָהּ כְּרַתְחִיהָ
 אֶתְמַחִיאוּ מִן־אֶתְרֵיהוֹן:
 יֵה קְטוֹרֵל דְּמִמְלַקְלִין
 אֶמְרֵי אֶתְרֵיהוֹן סְקִין
 לִמָּא וַיְהוּבְרוּן:
 יֵשׁ אֶתְהוּ אֶמְרֵי תִמָּא
 הֶלִיכְתָּא דְּזִמְרַנְד סְבֵרוּ
 לְהוֹן: כִּי בְּתֵירוּ אַרוּם
 אֶתְרֵחִיצוּ בְּמַעֲוֵתְהוֹן
 אֶתוּ לְגִבְתָּהּ וַאֲתַפְסִיפוּ:
 כִּי אַרוּם בְּדוֹן הַיְוִתוּן
 בְּלֵא הַיְוִתוּן חֲמִיתוּן
 שְׁחַדוּ אֶמְטוֹלְתֵי:

ה'א ילמחו ואתה תהיה כן ואתה תהיה כן ואתה תהיה כן
 ומכחכם כצ"ל ואתה תהיה כן ואתה תהיה כן
 רש"י

(כ) בושו כי בטח באו עדיה, בושו שמה כי בעת כל
 איש ואיש לשתות מהם: (כא) כי עתה הייתה לי, הייתה
 נמשלים לאותו נחל: הראו חתת, פחד המכה ותיראו
 לומר האמת ומתעבים את צעלי ריבני: (כב) ומכוחכם,
 אבן עזרא

(יח) ילפרו, יאחזו אורחות דרכם כמו וילפת שמשון
 (שופטים ט"ו) וכן ויהרד האיש וילפת (רות ג')
 שחקתו הששה: (יט) תיבוא, ארץ ישמעאל שהיא נמוכה
 והמים נגרים שם: (יז) לשון קטיו, ד"ל ל' יקו המים:
 מנחת ש"י

ללמחו ככרתו כמו ילמיתם ה': (יח) ילפרו, יתעוזהו כמו
 ויהרד האיש וילפת, וילפת שמשון, והקטע על הנחלים יעלו
 בלח הענין כי המים תולדותם לרדת למטה ואפשר ישבו
 חד יעלו בתהו ויאבדו, ומפסדים יפסדו זה הפסוק על הולכי
 מדברות ולינו נכון: (יט) הביטו ארחות הטיבא, זה
 הערב ומשכן רובם במדבר הגדול שלין ים זו: (כ) בושו
 כי בטח, לכם והענין מאשר בעתו: באו עדיה, עד
 המקום כי ימלא בלשון קבצה כמו ולא עוד שארתי מקומו
 וטעם הנחלים כי השירות יבשו כאשר יגיעו למקום שנקיים
 להיות שם מים והם למאים וכן אחי גדלו זו: (כא) כי
 עתה הייתה לי, למקום כאשר ראייתם החתת שהביא

המ"ם בקטן: (יט) ארחות תמא, חסר ו"ד למח ת"ו ע"פ המסורת
 דישעיה כ"ח וטעם הכתובים אותו מלא ו"ד: הליכת, חסר ו"ל
 למח ק"ף טע"ו והליכת ס"ט: שבה, כס"ל כתיב ש"ח בוא"ו ואין
 לחוש עליו: קווי למו, בפסוקים כ"ו בתנאך בין שתי המלות ובלח טעם
 למח בעלת קווי: (כא) הייחס לו, נכל מתולדת גדול בין הפסוקים
 ולא ראו זה כלפי זה ואין לו שום דמיון בתקלתם כמובן לא בל"ף
 ואין בטעם קרי הכתיב כ"ל וצמקלתם כתיב לו בוא"ו והכבדה טעם
 כתיב לא בל"ף וקרי לו בוא"ו וגם כ' אברהם פריגול פירוש שני
 פירושם ל' בל"ף ו' בוא"ו ויכתיב זו אינה מלאכה בעיני לפי
 שלא נענית תיבה זו עם ס"ו תיבות הכתובות לא בל"ף וקריין
 לו בוא"ו כפי שיעורי הגירסא האלי היא הכתובה לו בוא"ו
 בלח טעם קרי וכתב שכן פירשו רובם המפרשים וכן גמלתו במילופי'
 שבין מערבלי ומדיחאלי ודומה כע"ז הייחס לו בוא"ו ומדיחאלי
 הייחס לא כתיב לו קרי לומר דקום לן כעצמאלי: תירלו חתת,
 כפסד מוגה מלא וי"ד וכ"ק כד"ק כשיש יתח חתת ומירלו
 שייחס כתיביו יו"ד זה שלא לכדרי הולכותו בעת צפוק הליכות
 הכו לי, כל הכו טעמם ב"מ שן דין דעטעגא כ"ה"ל וכן גמסורת כ"ה פ'
 רלב"ג

והקרה והשגל אבדו בעת תיבוא, הם הליכות שבה הם שירות שומרים ההולכות לשבט
 מצורת ציון

תיבואו יקפלו ממקומם וככל הדבר בעלות שוטים: (יט) ילמחו,
 המים הסס ילמחו ארחות דרכם ר"ל לא מרע למי אלה סבלו וכן הם
 לבדים ויודעים ארחות דרכם מהם נתיבשו בתעם וזהם נכלמו בלחין
 וכל המים עלו כתיבו מוקס שלין שם אשקיס להנות מהם וסכי
 הם אבדיים מלאכים: (יט) חבישו, כתיב הםם סיעור ארחות
 תיבוא ללכת שמה ודרך הסוק נלכח עשוהו לעלמון קו ימכ ללכת זו
 וכו' ענין מילי' נשכר כל מרע איהם הם כללו הללו בדרך דמק
 לשמות ענין הקהלים הםם בושו כלאמר צומו למקום הנחל ולא מלאו
 עים: (כא) כלאר כאלו אלים הםם נחפרו וכלנו כי אין מים וככל הדבר בעלות שוטים: (כא) הייתה לי, ודעית אדם להנחל הם
 כי כמו שכתבנו בג' כתיביו וכן לו בזמן החוס אש' ה'א העם הנלמדך ביותר למים קן חתם בגדתם זו בעת לרש עם האלמך
 לתחמוטם האוסיבים: הראו חתת, כלאר ראייתם הכאר הכלה עלי פחדו ונלח האמת מול המקום ד"ס שלא יקיים את שם מקברי:
 (כב) חכי אמרתי, הםם אמרתי חמו לי מה שן הסון: ומכוחכם, ממון נלכח הכלה בעמל וכן עממו חמו שומד בעמורי כ"ל אמרתי

כמו לנקרים אלמית (תהלים ק"א): ענין יתור וקפליה
 כמו דעלו כעש קו"ם טעם ק"ח): (יט) ילמחו, ענין לחיזהו כמו
 וילפת שמשון (שופטים ט"ו): בתרורו, ונקטם עממה: (יט) קרי,
 מלשון קו ומכל: (כ) עדיה, אלים כמו טעם עדין (לעיל ד'):
 אשחרו, ענין בושה: (כא) חתת, שער כמו חתת שפחותם
 (וינמיס כ"א): (כב) הברו, טעו:

ועגן פר ששקמם גיוארין (ויייר גיי האבן גיט גיפונן
 קיין וואסער צו פרייקען): (כא) כי עתה הייתה לי
 דען היינט וענמם איר מיינע יונגים גינלידין צוא
 דעם פיידה איר פעלשט אין מיר אזו ווי דער פיידה
 פעלשט אין די נוס האבין ויה פר וינעקעטם אין אים
 תיראו חתת והיבאו איר וענהט מאן בראך דרום הם
 איר מורא צו יאגען דעם אקת פדי נאמ יאזל איר
 אויה גיט שטראפאין: (כב) חכי אמרתי חמו לי האב
 איר

פון זייער ארמ: (יח) ילמחו ארחות דרכם זיין נעקען
 אן די וועגן פון זייער וועג יעלו בתרורו ויאבדו אונג גייען
 אוף איין וויסמיניש אונג וועגן פר לארן: (יט) הביטו
 ארחות תמא זיין קוקין צו גיין אין די וועגין פון לאנד
 תיבוא (דס איז ישמעאל) הליכות שבה קווי למו די געגנ
 פון שגא מועין זיי שגירלען צו זיין פלוקרן זיי גייען
 אין די וועגין פון דעם לאנד שגא: (כ) בשו כי כפח
 גאי עדיה ויתחירו זיי ועגין גינלידין צו די מיידין אונג

וּמִכַּחֲכֶם שָׁחַדוּ בְעֵדַי: ^כ וּמִלְטוֹנֵי מִיד־
 צַר וּמִיד עָרִיצִים תִּפְדּוּנִי: ^{כד} הוֹרוּנִי וְאֲנִי
 אַחֲרֵישׁ וּמֵה־שְׁנֵיתֵי הַבֵּינוּ לִי: ^{כה} מֵה־
 נִמְרָצוּ אֲמַר־יִישָׁר וּמֵה־יּוֹכִיחַ הוֹכַח
 מִכֶּם: ^{כו} הִלְהוּכַח מְלִים תַּחֲשֹׁבוּ וְלָרוּחַ
 אֲמַר־י נֹאשׁ: ^{כז} אֶף עַל־יְתוֹם תִּפְלוּ
 וְתִכְרוּ עַל־רֵיעֵכֶם: ^{כח} וְעַתָּה הוֹאִילֹו

כִּי וְשׁוֹבְנֵי יוֹדִים מֵעֵינָא
 וְהוּן רִי הוּן דְּמִקִּיפִי
 פְּרוּקוּ יְהִי: כִּי אֲלִיפוּ
 יְהִי וְאֵנָה אֲשֶׁתוּק וּמֵה
 דְּשְׁלִיתִי אֲסִבְלוּ לִי:
 כִּהֵמָּה בְּסִימִן הַנְּנוּן מִלִּין
 חֲרִיצִין וּמִן דְּכֶשֶׁר
 לְכַסְנָא וְכֶסֶן מִכְּבוֹן:
 כִּי אֶפְשֶׁר דְּלְכַסְנָא
 בְּסִיפִיא אֲהוּן חֲשִׁבוּן
 וְלְכַסְנָא אֲסִבְלוּ מִלִּי
 יֵאוּשָׁא: כִּי רָגִין עַל יְתוֹם
 הַשְׁדוּן וְתַחֲשֹׁבוּן עַל
 חֲבָרִיכוֹן: כִּי חֲבָרִין שְׂרוּ

פנו רע"ו

על האמת: (כו) הלהוכח מלים החשבו. הלבנר
 דברים תחשבו: ולרוח. הם משולים: אמרי נואש.
 שאין בהם ממש כמו (ירמיה ה') ותאמרי נואש. איני
 חוששת לדברי הכתובים: (כו) הפילו. דיוכנס אדם
 מפילים האף על עני כמוני בקו משפט ושחברו זוהה על
 ריעכם להפילו: (כח) הואילו. התרלו לטעות חלי ולשמוע

שחדו בעדי. וממוננס: (כה) מה נמרצו. כמו
 קללה נמרצת (מלכים א' ב') לשון דבר נמרצו על אושניו
 (משלי כ"ה) וכן נמללו לחכי (תהלים קי"ט) כולן ל' מליצה
 הם ולמ"ד מתחלפת ברי"ש: אמרי יושר. אם אמרי יושר
 הייתם אומרים היו מבוללים אבל עתה מה יוכיח הוכח
 מכם. כל תוכחה שצוייב בירוד הדברים הם ומעמרים
 אבן עזרא

ועד מגלילי ולית דכוותיה: שמדן. פ"ן מ"ש כדפוסים ה' וליוב ל"ג:
 (כו) טלש. בספר כ"ו נדרכה הו"א' ומסור פלו' לית חסר למסר בשאל
 ספרים מלא וכן במסירת יעניה י"ח נמסר טלש ד' והן הסרש
 מנחת שי
 והוא נכון להדבוק עם תפילו: (כח) ועל פניכם. כמו על
 רלב"ג

עלי וחיראו: (כז) נמרצו. חזקו כמו קללה נמרצת:
 (כו) הלהוכח מלים החשובו. מלים ממש שיתכלו
 להוכיח בהם והענין שאין לכם ראייה: ולרוח. ועוד כי
 תחשבו אמרי נואש ששם רוח והענין שתחשבו שדכריכם נכונים ודברי מי
 זה יורה כי אינכם רחמנים רק אם תפילו קוד או הדומה לו על יתום לא תחשבו ותתקברו ותשמהו כאלו ריעכם: והכרו.
 מן ויכרה להם כרה. ויתכן היות תכרו מן כי יכרה איש בור. והוא נכון להדבוק עם תפילו: (כח) ועל פניכם. כמו על

זונה זכר אלו השיירות לפי מה שחשבו לפי ששכחם ה"י (למקומות הרחוקים כאשר יסעו מן הארץ אשר היה שם ליוב והיה שם באלמש
 דרכם מדרכות לא יבט אלמס שם: (כב) שמדן בעדי. הרגן בו תנו שמד בעדי: (כו) אמרי נואש. קרא עלמו טלש ליתומו טלש מטוב
 לחונק שכלו: (כו) ומסרו. הבלוין ותחברו ותפעיקו סרה:

מצודת ציון

(כג) צר. שונא: עריצים. חזקים: (כד) הורוני. למדוני כמו אם
 מי יורה דעם (ישע"כ: כח): (כה) נמרצו. נחזקו כמו ומלל נמרץ
 (מיכה ב'): והוא. הו"א נמקום אלל: יכחיל. פ"ן דבור כדכתיב
 כמו וכוכיח בדברים (מ"ב ב' י"ט): (כו) נואש. פ"ן דבר שאין בו
 ממש ואין לחשט טליו וכן ותאמרי נואש (ירמיה ב'): (כז) ותכרו.
 ותחפרו כמו בור כרה (תהלים י'): (כח) ותאילו. התרלו כמו ויאל

כואל היה מקום לחשוב כי בעבור הללל הו"ן תחשיבו אותו על כל
 חשם: (כג) ומלשונו. על ידי השומע מלשונו מיד סלל ועוד
 אותו מיד ספרילים וכדומה הלא אין מקום לתח שומד ואין מחשבותיו
 פליו ועדוע אם לן תחשיבו אותו: (כד) הורוני. למדו אותו מם
 קשטי ולמי אחריש לשמוע אחריש והיטו לי מבו הדבר אשר שניתי
 צו לשאלמו שכלו סיפורין למקם הו"ן: (כה) טלש נמרצו. מה
 תלוד חזקו אמרי יושר אלל מם ויטיל סיכות אשר מכם אם לא
 למכרה בישר: (כו) חלעוהב. רלע נטר וכי הפתוכה תחשבו
 סם משולים ואין בהם טעמלת: (כז) אף על יתום. מתוך דכריכם כלה
 עליו ומחפרו בור על ריעכם לטלול בו ולל חממול: (כח) ועתה.

פירוש

איה רען גיואנמ צו אייה גימ קיר עפים פון אייער
 געלם וסאחנס שחדו בעדי אונ פון אייער געלם גימ
 שוחד פר מיר: (כג) ופלוטוני מיד צו אונ מאכט מיה
 אנגמרנגען דורך רעם שוחד פון רעם בליידניג וידי
 עריצים תפוזני אונ פון דער האנמ פון דיא שטארקע
 זאלם איר מיה אום ליינין נוא ווארום סאכט איר
 מיה אום גירעכט: (כד) הורוני ואני אחריש לערונמ
 סיה וום איה האב גיוינדניג רען וועל איה שווייגין
 ויפה שניתי הבינו לי אונ וואסערקע עבירות האב איה
 גיטאן פשונג סאכט מיה פאר שמיין: (כה) מה
 נפטרנו אמרי ישר וום פאר איין שטארקייט ועגען די
 רעכט פארטיגע רייד קלוקר ווען איר זאלם ריידין

אשר מלים בעלגמא יספיק להם אלל לא ק הוא כי אמרי טלש ליהוה
 הואיל ואין ממש בדכריכם התרלו לטעות אל אמרי לשמוע אלמס
 רעכט פארטיגע רייד וואלפען זייא קיר גיוויים
 גיפעלין אקער היינט ויח יוכיח ויכח סגן וום פאר
 איין פווערונג בין איה פאנוערמ גיווארין פון אייה:
 (כו) הלהוכח מלים תחשבו גליייה איר פראכט גאר צו
 פאנוערין אונ סכרר ניין רייד ילרות אפרי נואש אונ צו
 איין ווינט ועגן גילגליכן די רייד וום האגן גימ קיין
 מקשות: (כז) אף על יתום תפילו איין צארין פון רעם
 סרת הרין סאכט איהר פאלין מיט אייערע רייד
 אף איין יתום ותכרו על ריעכם אונ איר גראכט איין
 גרוב אף אייער חקר צו סאכין אים אריין פאלין
 אין רעם גרוב: (כח) ועתה הואילו פני כי אונ היינט
 וויילם צו קעררין ויה צו קיר אונ צו הערן פייני רייד
 וועת

פְּנֵיבֵי וְעַל־פְּנֵיכֶם אִם־אֶכּוֹב : כַּט שׁוּבוּ
נָא אֶל־תְּהִי עוֹלָה וְשָׁבִי עוֹד צְדָקָי
בַּה : לִישׁוּבֵי שׁוֹנֵי עוֹלָה אִם־חָפִי לֹא־
יִבִּין הַזֹּת : ז א הֲלֹא־צָבָא לְאִנּוּשׁ עַל־*
אַרְץ וְכִימִי שְׂכִיר יָמָיו : י כַּעֲבַד יִשְׂאָף

אסתרפלו בו וקדמיכון
 אם אכוב : כט הובנו כדון
 לא תהי רשעא ותובו
 תוב לזכאורי בה :
 ל האית בלישני רשעא
 אין מוריגי לא יתבון
 רגושקא : א הלא חליא
 לבר גש עליו ארעא
 ותיה וימי אנדא יומי :
 כ הדי עבדא רשעא

פנו בי כי חך אחרים מלזכוק על הוותי הלא ידעתה כי
 יש לצבא זמןן לאגוס כמה יחיה : זכוימי שכיר . כשכר לבנה
 יוודע שכלו ימי שכירתו כן זה יודע שכלו שנים הקבוצות
 לו . וחתי אותו לצבא היתת לי : (כ) כעבד ישאף צל
 כעבד שכוז ינע כל היום וישאף ויתאוה ממתי יהיה כל

רש"י קרוי עליו קרוי
 דכרי ותראו אם על פניכם אכוב : ושובו קרוי : (ל) אם חפתי לא יבין
 והכחו בלה חכא עוד עולה ושבו להקרוי והכרי לדקרי
 ימצא בה : (ד) אם חפתי לא יבין הוות . לא יבין כשאלני
 מדבר הוות :

ז (א) הלא צבא וגו' . זה הדבר אשר אמרתי לכם הואילו

מנחת שי

כניסה נעלה וחסר : ושובו קרוי : (ל) אם חפתי לא יבין
 הוות . מסוכת סוף פרשת פנחה כל הוות מלא כר מן ג' חסר ושיבין
 הוות ללבוין כן כסיל (מבטי ימיש) שקר מוזן על לשון הוות (מבטי ימיש)
 אם חפתי לא יבין כות בתכלית פניו על"ס . וכלל ספירוס מדוייקוס
 זה הדבור בשני אורחין . והגרסא היברס גמ"ש בגמסותה מבטי ימיש
 ומבטי ימיש הוות כ' חסר וחסר הייבוס גממלי

רלב"ג

(א) צבא . קן והמן קאוב : (ב) ישאף . שכל פטולמו . כמו היה שכלו חמו ופטולמו לפירו ריל שכל פטולמו :

מצורת ציון

משה (במות ב') : ועל פניכם . לפניכם כמו על פני (סס ב') :
 (כט) שובו . הסתכלו כמו לא יבין בלכתי ה' (הושע ע') : (ל) הוות .
 דכרי ככע וצבר :
 ז (א) צבא . קן והמן וכן הלסיפוט וצבא עמל (לקמן י') : (ב) ישאף .

מנחת שי
 פני אחרן אביהם : (כט) שובו נא אל תהי עולה . אחסס
 תראו לדקרי במלתי :
 ז (א) הלא צבא . זמן קאוב : (ב) כעבד ישאף צל .
 י (א) על ארץ . עליו קרוי :

כיות וכלומר הלא ידעתם הוות מלא שאנינו מדבר עולה
 ז (א) הלא צבא וגו' . עשה החל לחברו לומר הלא לצבא להגוס
 (ב) כעבד . כמו בעבד הפעל במלפני כל היום אשר ותאוה לכל

לקוטי יקרים

(ט) הלא צבא לאניש עליו ארץ וכו' . דער מדרש זאגט צבא
 פיינט זיין יסורים . דאס איז אונגערעייס וויילע צייט דיא
 יסורים זאלין קוקען אויף דעם מענטש און ווען זייא זאלין פון
 אים אונזען גיין . דריי פתויחה האט גיזאגט רבי חלבו האט
 דער צייטלס אפגעשטאן איז אפאהל געשטאנען לעבן אפויף . האט
 ער גיזען אפצורדע ונגארדיק זאכט פראגט אויף זיך אפאלאנג
 און שוויקט מיט דעם שלאנג אויף דעם וואסער . ווי זיי זענען
 געקוקען צום אנדערין זייט פייך איז דער שלאנג אראפגעזאנגען
 פון דער זאכע און האט אכוס גיטאקן אפגעשטויסן און דער
 מענטש איז גיטאקען . נאכדעם איז דער שאנג צוריק
 געקוקען צום פייך און איז ארויף געקראכען אויף דיא זאכע
 און די צייט איז צוריק מיט אים ארבעט דער שלאנג אראפגעזאנגען
 און זיי האט געקוקענט דעם שלאנג אויף זיין ארם וואו ער איז
 גיזען פריער . רבי חנון פון די שטאט צפתי האט הערצייטלס
 אפגעמיט איז אפאהל געשטאנען אין פילד און האט געשטענען
 קבואה . האט ער גיזען עס ליגט אויף דער ערד שיינט גראו .
 האט ער גענומען די גראו און האט געזאכט פון זייא אזוי וויא
 אקרוין און האט דאס געלייגט אויף זיין קאפ . דערנוייל איז
 געקוקען צו אים אפאלאנג . האט ער מיט זיין שטיקען געשאנגן
 דעם שלאנג און האט אים געהרגען . אפגעשטאן איז פארבוי

פרוש ע"מ
 וועט איר זעהן וכל פניכם אם אכוב אוב איה וייל ליגינט
 זאגין פר איה : (כט) שובו נא אל תהי עולה קערט זיך
 בון אום צו פרוכין מייגע רייד וועט איר זעהן דס
 קיין עולה וועט גיט זיין אין מייגע רייד ושובו עוד
 צדקי בה אונ קערט זיך נאך מער אום צו פארשטיין
 מייגע רייד וועט איר זעהן דס מיין גירעכטיקייט
 וועט גיפונגען ווערין אין דר זאך . ווארום : (ל) היש
 בלשוני עולה איז דען דא אין מיין צוגג איין עולה אם
 חפתי לא יבין הוות אדרע פר שמיים דען גיט מיין גוטקען
 אוב איה רייד וועקעניש אדרע גיט דרום הערמ
 סיה צוא וואס איה וועל ריידין :

ז (א) ווארום ווי זאל איה שווייגן פון צוא שרייזען
 הלא צבא לאניש עליו ארץ פאר וואו איר ווייסט
 דאך וואו דס איין גירעצטע צייט איז צו אטליכין
 מענטשין אויף דר ערד ווי פיר ער זאל לעבין גימי
 שכידי פיו און אזוי ווי דר גידנגיגער ווייסט ווען זיין
 צייט וועט זיך אום לאזן אזוי ווייסט יעדער מענטש
 צייט ווס איז גינעעפין גיזאריין צוא מיר איז געבד ישאף
 זל אזוי ווי איין קגעכט וואס ער ארביט אנאנצין טאג האפט ער צו די
 שאטין פון דער נאכט וישכיר יקיה
 פלח און אזוי ווי איין גירונגעקער ווס האפט צו דר צייט ווס ער זאל שון אפ
 געמען דאס גיזאקלט פאר זיין

דס זיינע יארין וועלען זיך אום לאזן : (ב) און דיא
 זל אזוי ווי איין קגעכט וואס ער ארביט אנאנצין טאג האפט ער צו די
 שאטין פון דער נאכט וישכיר יקיה
 פלח און אזוי ווי איין גירונגעקער ווס האפט צו דר צייט ווס ער זאל שון אפ
 געמען דאס גיזאקלט פאר זיין

עַל וְכִשְׁכִּיר יִקְוֶה פְּעָלוֹ: י פִּן הַנְּחֻלָּתִי
 לִי יִרְהִי שְׂוֹא וְלִילֹת עֲמַל מְנַדְלִי: י אִם
 שְׁכַבְתִּי וְאָמַרְתִּי מִתִּי אֶקְוֶם וּמִדָּד
 עָרַב וְשָׁבַעְתִּי נְדָדִים עֲדֵי נִשְׁפָּה: ה רָבֵשׁ
 בְּשָׂרִי רִמָּה וְיִישׁ עֵפֶר עֲוֹרֵי רִגְעַ
 וַיִּמָּאֵם: ו יָמֵי קָלוּ מִנִּי אֲרָג וַיְכַלּוּ בְּאִפְסִ

מִקָּא וְהִד אֲנִירָא
 דְּמִדְּיִק סְמִירָה:
 ג הַיְבָדִין אֶתְחַסְּמִית לִי
 יִרְחִין דְּסַגְוֹ וְלִלְוִין
 דְּעֵשֶׂת חֲשִׁיבוּ לִי: ד אִין
 שְׂכִיבִית וְאָמַרְתִּי אִימְתִי
 אֶקְוֶם וּנְדָדִית בְּרַקְשָׂא
 וְשָׁבַעִית נְדָדִת שְׁנֵתָא
 עַד עֲבוֹן שְׂפָרְפְּרָא:
 ה רָבֵשׁ בְּסָרִי מִוְרָגִי
 וְנִרְגַּשְׂתָּא דַּעְפְּרָא
 מִשְׁבִּי רִמָּה וְאֶתְחַסְּמִי:
 ו יוֹמֵי קָלִירוֹ כִּין גְּרִדִית

הקוה

וגוש קרוי ג' וזערא

הערב וכשכיר אשר יקוה פעלו לערב לפי שהיה לו כל היום לעמל והאוחז לזכות השמש: (ג) כן הנחלתו לי, המתי: ירדו וישוא, ויסורקו אותו וזכה הניתן לחטט עליה הרץ: וקלות עמל מנו לי, (מן השמים): (ד) אם שכבתי, כלילה לפימה ואמרתי וגו': וכד ערב, מהי יחור ויבול עת קומה ועת מידוד הכרך לבין והדד שמי (בראשית ל"א) והמ' הוא עיקר טפל כמו מהמר, המסר: וישבעתי

אכן עזרא
 כאשר השלים מלאכותי: (ג) מנו לי, זמנו לי כמו מנה את מהלכתי: (ד) וכד ערב, מן וימדדו כחבל, ויחסר לבי: נדודים, מן והדד שמי: (ה) וגוש, י"א שהוא מן נבשה: עשירי והרשים אמרו שהוא חיות והקרוי שהוא נבשה: וכאשר על גנעי הרץ, רגע אחד ממנו וענינו חלק ואמר כי וימאס מן נאם והל"ף תחת הסמ"ך כאל"ף אשר זולו נהרים, והנכון בשניו הרגע מן רוגשיו והיה וימאס כמשמעו כעטור ששמתה: (ו) מני ארג, כענין קפדתי

רלב"ג
 (ד) ומד ערב, ר"ל עמד לפני הוי"ו כלל וזה כי נצט הכינה לא ידענו ההרס הרגש שום: (ה) רגע וימאס, נבקע וזה כי נאסם מעל הליכה הכוזבה הרב: (ו) ארג, הוא כלי התורג שבו מוטע האורג שיעשהו האורג בקלות מקלה אל קלי:

מצודת דוד
 (ג) כן הנחלתו, מן אפי מנהלו ופניו ויהי בוא ל"א חלפס חלי מתי וענפו ההרס חילי יקל חילי ביהרס הכוזבה חילי לנחול מהרה חת הכחשי' חלוב כוח לבית לא חול חילי: ודלית עכל, לאל לומר וי"ב בדבר הנהיה פס כי חלפס אחי וענפו לילת העמל אשר הוציאו לי בלח לומר בכל לילה מחלופות הלפס מתי מעורב כהנ לבוא חולתי: (ד) אם ישכבתי, כהנכ השכב כלילה חלפתי מתי חלום ותמד חיצו והלך לה כי חולו יקל חילי ביום ויהסר לה כחול חלפס חת הכחשי' והיה חלף שכל כל היום מתחשבות נדודים עד השכב וכן חוזר חלילה

הוא אם כי החושב כן הפן הוא לקרב עה כעניס כי ייטיב לו מהי נכר ויחלום בזה: עה חלפסו שלמך שכלל באל כבשמהו והרשעים יחפזו בשלש ויחשבו חבל הלקחים ויחלקו מוטע טעם ע"י סיכונים כי נביות כן שפחה הכל כבשמהו יחשב מול יחור לעול כי יחשבה יחפזו היה מתי לער ורשה ח"כ וגמל הלקחים רע מנומל הכשעים: (ה) רבש, כהנ מרוב פלעי הכשעים עתהה הכימה על כשרי וס"א חלפו נכשעו עתס וגוה: (ו) ארג, כהנן כח"ס למעלה והוא יוכב בחוק

פירוש ע"מ
 ב"ן ארבי"ט: (ג) כן הנחלתו לי, אוה הם מנין גימאכט ירשטין צו מיר פון דעם הימקעל אין דער צייט וום איז גינגען גווארן צו מיר גיח' שווא פאלמישי חרשים וליחת קלל מנו לי אונ נעכט פון מיר גימיט האבין ווי ג' וילקט צוא מיר פון דעם הימקעל: (ד) אם ישכבתי ואמרתי מתי אקום ווען איך ליג בי"א נאכט אוף מיין פֿעט האף איך אונ נאך ווען וועל איך אוף שמיין ויחד רבב אונ עם ווען פאר וואלירט ווערען דער גאווינגט (פארקור) ווען וועט דיא נאכט אוועק גיין וישבעתי נדודים גדי נשף אונ איך טוא מיר און ווען גיין מיט פ'ר וואלדונג אהאנצין טאג אוף מיין פֿעט כ"ו דעם אנדערין גאווינגט (דען איך קאן נישט שלאפן ווייל מיין פֿלייש איז און גיקלירט מיט וועריום אונ

גישרוכפנין
 גימאכט ירשטין צו מיר פון דעם הימקעל אין דער צייט וום איז גינגען גווארן צו מיר גיח' שווא פאלמישי חרשים וליחת קלל מנו לי אונ נעכט פון מיר גימיט האבין ווי ג' וילקט צוא מיר פון דעם הימקעל: (ד) אם ישכבתי ואמרתי מתי אקום ווען איך ליג בי"א נאכט אוף מיין פֿעט האף איך אונ נאך ווען וועל איך אוף שמיין ויחד רבב אונ עם ווען פאר וואלירט ווערען דער גאווינגט (פארקור) ווען וועט דיא נאכט אוועק גיין וישבעתי נדודים גדי נשף אונ איך טוא מיר אונ ווען גיין מיט פ'ר וואלדונג אהאנצין טאג אוף מיין פֿעט כ"ו דעם אנדערין גאווינגט (דען איך קאן נישט שלאפן ווייל מיין פֿלייש איז און גיקלירט מיט וועריום אונ

תִּנְנֵן בִּי־תַשִּׁים עָלַי מְשָׁמֵר : יִי כִי־
 אַמַּרְתִּי תִנְחַמְנֵי עַרְשִׁי יֵשׂא בְשִׁיחִי
 מִשְׁכְּבִי : יִי וְתִתְּנֵנִי בַּהֲלָמוֹת וּמַחֲזִיזוֹת
 תִּבְעַתְּנִי : יִי וְתִבְחַר מִתְּנֶק נַפְשִׁי מוֹת
 מַעֲצֹמוֹתַי : יִי מֵאֲסָתִי לֹא־לַעֲלֹם אַחִיהַ
 חֶדְלֵ מִמֶּנִּי כִּי־הֶבֱל יָמָי : יִי מַה־אֲנוּשׁ
 כִּי תִגְדֹּלְנִי וְכִי־תִשִּׁית אֵילָוִי לְבָבְךָ :
 יִי וְתִפְקְדֵנִי לְבִקְרִים לְרֹגְעִים תִּבְחַתְּנֵנִי :

יח והקערהה לצפריא לשעתא הבחנהה : ת"א ע"ה ח"ס. חסדים פ"ג פ"ח וז"ל פ"א : חסדו. כ"ה ט"ז ט"ז :

רשי

אני. שמה עלי חול למשמר : אם הנני. דג גדול
 שהשנה בכביס כי תשים עלי משמר השטן הזה לשמרני
 שלא תלא נפשי : (יג) ישא בשיחי משכבי. מהכב הלילה
 יסבול נגדתי מעט ואחול למעט שחי : (כו) מות
 אבן עזרא

יעזבון לכסית הארץ : (טו) מזה מעצמותי. בחרה נפשי
 מזה יותר משתדור בעלמתי כי הנוף לפש כמו בית עיניך
 רלב"ג

(יג) בשחי. בעלמי וכן חר"ד בשחי : (טו) מעלמתי. מאכחי :

מצורת דוד

כזה דיסורים מבלי לאה מהס כעת מן העמים כאשר שמה את המול
 אל הים להיות לו למשמר לכל יעבדוהו וכאשר חכמה את הליטין
 כדכתיב ים לכל ילא בשום פנים שלא ימריב העולם : (יג) כי אמרת :
 אם הלמתי ערשי תחמני כי משכב הלילה תשכית הלעג : ישא
 בשחי משכבי : משכב הלילה תכמר ותליט בשחי ללנותה וכפל
 הכדב במלות עושה : (יד) ותחנני. לכל נם התחננתי הוה לא
 עתה כדתי כי בעת השיב שבת אחי בחלומות רעים ומתקדש
 אפתי מן החלומות הבקש כי ראה אלי בחלומי כל מחרי היום על
 כי תמיד להכיר בהם כי קי הדך לראות בחלום הכהיר היום :
 (טו) והבחר וגו' : נפשי תכמר למות ממיית חכך ומחנה המול
 ארוך אחי ומרו הכונה חכך אוכל לקבל כונן קר ללאה חלל
 (יז) מה אנוש. עד כמה אמר רכניו לשי דעת אלופי שכל בא כהשגחה ועשה כל לחנות דמותו ולעשה ח"ך אלמין שכל בא כהשגחה
 וזי מה הוא כהלים אשר תחשיב חומו לגדול ומגוד ער פחמתי זו וכי תשים אליו נקב הלא קטן הוא וכתיב מלד : (יח) והפקדני ע"מ

מצורת ציון

(יג) תנין. זה הלויטן כח"י : (יג) ערשי. מעתי כמו מטשו פדס
 כדל (דכ"ג ז) : ישא. תכמר ותלחט כמו ותשא הארץ מפניו (נחום
 א') : בשחי. טיטו סוכר המלחט כמו מרוב שחי וכפטי (ש"א
 א') : (יד) ותחנני. ענין שכל כמו תלאו חתה וכלילי : (טו) ותחננתי.
 ענין לחיט כמו ודחף חמיה (שמות י"ח) וה"ל ההויגות כהאוס
 כהלוס וכפל הדבד בע"ש : תבתיני. מלשון עתה ומדה :
 (טו) מעצמותי. האכתיס יקראו עמותה כי הם פתעושים אומם :
 (יז) תשית. תשים : (יח) ותפקדני. תשיטה עזי כמו ותפקד נוך

יתר מליחתי עם עלמותי : (טו) באסתי. אלאם טיי כי לא לופן
 מני את המים כי הלא כללי ימי ואין כסם מעש כי מעשים הכס :
 וספיה חסד פאר מירי זך פון מיר פון
 פירוש ע"מ
 איה וועל ריידן מיט מיין ענג גימיט אשיקה גבר
 נפשי איה ווער קלאגן מיט מיין בישר לייב : (יב) הימ
 אני אם מיין בין איה דען גלייף ווי דר ים אין אזו ווי
 דר פיש לוקהן וואס דו האסט צו זיי גימאכט אין
 גבול זיי אראָן גימט פארין וויער גרעניץ כי היש
 עלי הסקר דם דו האסט גיטאן ארף מיר אין וויסונג
 דעם קען דס ער היט מיר מיין נפש עם זאל גיט
 ארום גיין פון מיר : (יג) כי אפתי תחמני ערשי דען
 איה האב מיר גיטראכט מיין קעט וועט מיר
 מהייסמן ישא בשחי משכבי מיין גיעלענער פון ביאי
 נאכט דאס איז מיין שלאף וועט פאר מירין מיין
 קלאנגונג : (יד) ותחמני בחלומות אונ צום סוף מוסמו
 מיר צו ברעקען מיט חלומות ויחננינות תחמני אונ
 פון דעם וערונג פון ביאי נאכט מוסמו מיר דער
 איה

יִשְׁכַּח לֹא תִשְׁבּוּק מִנִּי
 לֹא תִשְׁלַנְנִי עַד דְּאֶעֱבֹד
 רַקִּי: כִּי בְחִיבִיתָהּ אֶעֱבֹד
 לָךְ נִמְרִיחַ דְּבַר נִשְׂאָה
 לְמֵא שׁוֹמְרֵי לְמִאֲרַע לָךְ
 וְהוֹיֵתִי עָלֶיךָ לְמִטְוֶה:
 כִּי וְקָא דִּין לֹא תִשְׁבּוּק
 קוֹרְדִי וְיַעֲבֹר רַת עֲוֹנֵי
 אֲרוֹם בְּדוֹן לְעִפְרָא
 אֲשׁוּבוֹב וְתִתְפַּעֲעֵנִי וְלֹא
 אֲחִי: אֲוִתִּיב בְּלִדְר
 דְּמִן

יִשְׁכַּח לֹא תִשְׁבּוּק מִנִּי
 לֹא תִשְׁלַנְנִי עַד דְּאֶעֱבֹד
 רַקִּי: כִּי בְחִיבִיתָהּ אֶעֱבֹד
 לָךְ נִמְרִיחַ דְּבַר נִשְׂאָה
 לְמֵא שׁוֹמְרֵי לְמִאֲרַע לָךְ
 וְהוֹיֵתִי עָלֶיךָ לְמִטְוֶה:
 כִּי וְקָא דִּין לֹא תִשְׁבּוּק
 קוֹרְדִי וְיַעֲבֹר רַת עֲוֹנֵי
 אֲרוֹם בְּדוֹן לְעִפְרָא
 אֲשׁוּבוֹב וְתִתְפַּעֲעֵנִי וְלֹא
 אֲחִי: אֲוִתִּיב בְּלִדְר
 דְּמִן

מלמד רפה ומלעיל ה"ע תחת עליוך רש"י

(יט) ככה . עת ארוך אשר לא תעשה ממני כמו ולא ישנו
 בדברי שקר (שמות ה') וכן שטה מעלי והלך (לקמן י"ד):
 ברעי רוקי . כדי בליעת רוקי: (ב) למפגעך . כפוגע
 האדם בעת חמתו ומעורר עליו כל מעשה איבתו

מנחה שי

כן כתוב בלא וז"ל פתחת המלה וז' הם צמוכות: (יט) כמה .
 מנחם כמ"ט צמוצור ע"ח: (ק) מה אפעל . העי"ן בפתח: (למה
 בכה בומר הכותה על היסודין שהיה נוסר בהם, לו שקול יקבל נעמי והסתעמוות אשר לוי מערעם על יסודי כנגד שבירי במוחזי"י הנה לא יכד
 הכף ההחד מהמחזי"י על הקפההחד ונפי ששבירי יכדל מקויל יפלי"ס דברי נשקתו והיה נעמי כנגד מה שהשברתי זו וזה כי הלו"ס חזקיס
 ענדי אשר הרכם מרה נפשי, ויערבוני תמיד צמוצור חזקיס ויפלי"ס התחשבו שמתרעם ללא דבר, הינה פתח כשנאלה לפניו דשא שיחל
 ממנו, אם ינפה הכור שיענאל מספול לפניו שיחל נעמי, הנה באתת לוי מערעם אלע על מה שראוי להרעם ממנו, היחל דבר השל מנלי
 מנה יתן לו טעם אם יטעם בירר הלמות ר"ל הכריאן קני לרוב חוילי לא אמאל טעם צמוצור, הנה אשר מנלה לננוע נפשי מרוב
 טרשה בהעלותך ומסוכת וכבר ביארתי עינין זה בזהכס בזכרה ב"ז
 רש"י

מנחה שי

(יט) תשעה, תרפה ותסור מהחלבי: (כא) ושחרמני, בקשתני, זהו ביאור מלה המעטה: ביאר דברי המנחה ענה איוב ופען ואתר על נוח שהי'
 מניה שהתחמת והנוסר יהיה ליעריס ולקייס על הטעם שלחם מהסתחיס והמנוע והאכדון והיה לרשעים מלך נולד חסאס ומנלל עלמו על זמם
 בכה בומר הכותה על היסודין שהיה נוסר בהם, לו שקול יקבל נעמי והסתעמוות אשר לוי מערעם על יסודי כנגד שבירי במוחזי"י הנה לא יכד
 הכף ההחד מהמחזי"י על הקפההחד ונפי ששבירי יכדל מקויל יפלי"ס דברי נשקתו והיה נעמי כנגד מה שהשברתי זו וזה כי הלו"ס חזקיס
 ענדי אשר הרכם מרה נפשי, ויערבוני תמיד צמוצור חזקיס ויפלי"ס התחשבו שמתרעם ללא דבר, הינה פתח כשנאלה לפניו דשא שיחל
 ממנו, אם ינפה הכור שיענאל מספול לפניו שיחל נעמי, הנה באתת לוי מערעם אלע על מה שראוי להרעם ממנו, היחל דבר השל מנלי
 מנה יתן לו טעם אם יטעם בירר הלמות ר"ל הכריאן קני לרוב חוילי לא אמאל טעם צמוצור, הנה אשר מנלה לננוע נפשי מרוב

מצודת דוד

וכי תבנה זו בכל דבר וכי תחזון נעמי זו בכל נגע וכי זו היא
 כנודך: (יט) ככה, כלומר ולי חף הם תבנה כי ונמל הנוש
 בלו עלי היסודיס מה זה תכד עלי יך כזה הכרה מן הוהן אשר
 לא תחלל ממני במלכות כי ולי תמן לי בדין חף נעמי טעם משך
 שיסור בליעת הדוק: (כ) חפאתי, ועוד חף הם לי ושתתם עם
 חיי עד שחולל לפגום בך ועוד הלה חסה מלך המלך ולמה בראתי

מצודת דוד

וכי תבנה זו בכל דבר וכי תחזון נעמי זו בכל נגע וכי זו היא
 כנודך: (יט) ככה, כלומר ולי חף הם תבנה כי ונמל הנוש
 בלו עלי היסודיס מה זה תכד עלי יך כזה הכרה מן הוהן אשר
 לא תחלל ממני במלכות כי ולי תמן לי בדין חף נעמי טעם משך
 שיסור בליעת הדוק: (כ) חפאתי, ועוד חף הם לי ושתתם עם
 חיי עד שחולל לפגום בך ועוד הלה חסה מלך המלך ולמה בראתי

פירוש ע"מ

אויף וינגע מנששים וואס ער טומט לנגיס תבתנינו צו
 אילע נגע טוכטו איהם פרוכין: (יט) כפה לא תשעה
 סגני ווי לאנג עם גיווערסט שון דס דו גאט קערקט
 זיך גיט אונעק פון מיר פון צוא שמךראפין מיה לא
 תיפני עד גליי רוקי דו לאנט מיה גיט אפ פון יסורים
 ביז אויך זאל קענין אראפ שלנגן מיין שפניעקן:
 (כ) תפאתי ונען איך האב שון גיוונדקט מה אפעל לך
 וום האב איך דיר גיטאן דר מייט נוצר האדם דו גאט
 וום דו גיטט דר הימער פון די מענטשן לכה שפני
 לכתני לך ווארום האטמו מירך בשאפנין דס עם זאל

דמן שוח ואמר : ג עד
איכתי המלך באלין
וגעפא רבא סימרי
פוסק : ג אפשר דאלהא
יעקם דינא ואם שדי
יגלגלך צדקא : ד אין
דינך חבו קדמוי
ושדרינון באמר
סריהון : ה אין את
תקדם בגלוי קדם אלהא
ולות שדי תצלי : ו אין
קריר ותריץ את ארום
פרון ותגבר עלך וישלם
באת צדקה : ז והיה
שיריך וער וסופך
תלא אפי' רפס :

בְּלֶדְדֵּי הַשּׁוּחִי וַיֹּאמֶר : ב עַד-אֵן תִּמְלֹךְ-
אֵלֶּה וְרוּחַ כְּבִיד אֲמַר-יְפֹךְ : ג הַאֵל
יַעוֹת מִשִּׁפְט וְאִם-שְׂדֵי יַעוֹת צַדִּיק :
ד אִם-בְּנִיךְ תִּטְאוּלוּ וַיִּשְׁלַחֵם בְּיַד-
פְּשָׁעִים : ה אִם-אַתָּה תִּשְׁחַר אֶל-אֵל
וְאֶל-שְׂדֵי תַתְּחִנּוּ : ו אִם-יְיָ וַיִּשְׂר אַתָּה
פִּי-עַתָּה יַעִיר עַלֶיךָ וְשִׁלֵּם נוֹת צַדִּיקָךְ :
ז וְהָיָה רֵאשִׁיתְךָ מִצֶּעַר וְאַחֲרֵיתְךָ

רש"י

(מענה בלדר): ח (ב) ורוח כביר. רוב דברים: כביר. (פסע) הוא געשה שליח להוביל: א אם אהה לטון רוב: (ג) האל יעות משפט. ה"ל נקוד פתח ומלחלו לטון תימה: (ד) וישלחם ביד פשעם. ע"פ פשעם.

מנחת שי
ח (ב) חמל אלס. גלל מלרכ' בלוג: (ג) יעות זרק. למי מה שמלחי בנחם כ"י בחלוסי ב"ה וכו' לבל"ל יפות בלרי"י שוח"ו ובמלרכ' וכלל מקץ בין שתי הפלות וכ"י יפות זרק בסגול שוח"ו וכלל מלרכ' ובמקץ וכן רלתי בשתי מקלות כ"י כ"ב: (ד) חמלו לו. ה"מ"ט במלרכ'.

ח (ב) חמל אלס. גלל מלרכ' בלוג: (ג) יעות זרק. למי מה שמלחי בנחם כ"י בחלוסי ב"ה וכו' לבל"ל יפות בלרי"י שוח"ו ובמלרכ' וכלל מקץ בין שתי הפלות וכ"י יפות זרק בסגול שוח"ו וכלל מלרכ' ובמקץ וכן רלתי בשתי מקלות כ"י כ"ב: (ד) חמלו לו. ה"מ"ט במלרכ'.

רלב"ג

פל כל קנים שיהיה מסרון במקו כ"י וזה כי לא מי שיש לו כח על טעל מה הכה הפעל הואו שלימות לו מהלך שהוא כתי עניו וזאחר לא ילל הכה הואו אל הפעל הואו יהיה זה לבטל הכה הואו מסרון ואלום לא יהיה מסרון ואלום למי שזין לו כח על הפעל הואו אם יאמע ממנו הפעל הואו והמכל שקריאח התרגמו הואו שלאוח לו מהלך הואו כתי עליו וזאחר הפלל ממנו זאח הפעולה הכה יהיה זה מסרון בחקו ולא יהיה זה מסרון בחק האדם או שאר בעלי חיים אם חמנע מהם זאח הפעולה ובכיות הענין כן כהה לא יהיה חסרון לפ"י אם לא יבנה על כל געשה הפלד עם היומו שלעו בכל המליחות ובכלל הכה היה מסרון לפ"י אם חמנעו שלעו יאמחול אלל אם חמנעו שהוא ידע הדברים הנחמייס הנכבדים ולא ידע הדברים האובדים ספוחוים המלך שיש בו אובדים לפחוחוים ויזעם מלך אשר הם בו נלחיים הכה אין זה מסרון בחק הש"י כמו שאין מסרון בחק השלם האנושי חמנע ממנו השגח הדברים הפדטיים אשר ישגוים סחוחיים. הכה זה מנח שלפטר שירמז בעלל שלל יחוייב מעטנות אפי"ז מה שחייב מהס ואלום הכה חמנע בזה ככר ביחלונכו בספר פלחמותו. וביחלונכו בספר הכהש המענה או הפסד: בייאור מלות המענה (א) וישן בלדר השנוי ויאמר: (ב) ורוח כביר אמרי סוף. כ"ל ש"ך תוליא מפך דוח חוק כגוד שפ"י התחשוב לו לשבר הכי לממות הפלונט בענין ההשגח: (ז) ויער עיך. הכה מעורב העוב בעבורך לא יהיה מעיט

מצורת ציין
ח (ג) דרוח. ענינו כעם כמו הניקו אח רכוי (וכריס ו'). כביר. חזק כמו אל כביר (ולקטן ל"ו): (ד) וישלחם. גרעם כמו מלך ממל סני ויכסי (ס"ה) וה"י הוא במקום או וכן אם בתקופי מלכו וגו' ונחתי וגו' וויקרא ל"ו) וכו' לו נחתי וגו': ביד. במקום כמו יד אשבלטם (ס"ב י"ח): (ז) ויך. משלון זכות ובחירות: (ח) מצער. מצער כמו הלא מלכר הלא (ברלמית י"ט): ישגה.

ח (ג) דרוח. ענינו כעם כמו הניקו אח רכוי (וכריס ו'). כביר. חזק כמו אל כביר (ולקטן ל"ו): (ד) וישלחם. גרעם כמו מלך ממל סני ויכסי (ס"ה) וה"י הוא במקום או וכן אם בתקופי מלכו וגו' ונחתי וגו' וויקרא ל"ו) וכו' לו נחתי וגו': ביד. במקום כמו יד אשבלטם (ס"ב י"ח): (ז) ויך. משלון זכות ובחירות: (ח) מצער. מצער כמו הלא מלכר הלא (ברלמית י"ט): ישגה.

פירושים
הוא במקום הפסע שם המשפט: (ח) אם אהה וגו'. כ"ל ומה שמספר: (ז) אב ר'י. כ"ל אהה שבוים וישבות הכלל לל בדמים ופמים לעלל כל מחסורכי די גמול הוא משלם: (ז) ראשיתך מצער.

ח (א) וינן בלדר השוחי ויאמר האם יגענאמפערט בלדר השוחי אונ קם גיאנאמ: (ב) עד אן תמלך אלה גינו ויי לאנג גאך וועקמו ריריין ריא דאווע דעיד ריח כביר אפרי פיך אונ פיל רייד וענן רירייד פון ריין סוף: (ג) חאל געזת משפם וועט דען גאט פו קרימען דעם אשקם ואם שדי געזת ציך אדער וועט דען דער שלקעכטיגע דען גאט פו קרימען דם גירעכטיקייט: (ד) אם גייד הפאז לו דען ווען רייניק יזיהן האקען גיידריגט צו אים וישלחם ביד פשעם האט ער ניא

יִשְׁגֶה מְאֹד: ־ כִּי־יִשְׁאַל־נָא לְדֶר רִישׁוֹן
וְכֹונֵן לְחֶקֶר אֲבוֹתָם: ־ כִּי־תִמּוֹל אֲנִיחֵנו
וְלֹא נִדְעַ כִּי צַל יָמֵינוּ עַל־יֵאֲרִיץ: ־ הֲלֹא־
הֵם יוֹרוּךְ יֹאמְרוּ לָךְ וּמִלֶּפֶם יוֹצֵאוּ
מִלִּים: ־ יֵי הִיגָאָה־גִמָּא בְּלֹא בִצְה יִשְׁגֶּא־
אָחוּ בְּלִי־מִים: ־ יֵי עֲדָנוּ בְּאֲבוֹ לֹא יִקְטַף
וְלִפְנֵי כִלְיָחֲצִיר יִיבֵשׁ: ־ יֵי פִן אֲרַחֲוֹת

שָׂאֵל לְחֶקֶר: ־ ח אָרוֹם
 שָׂאֵל בְּדוֹן לְדֶר קְרִיבִי
 וְכֹונֵן לְחֶקֶר אֲבוֹתָם: ־ ח אָרוֹם
 כִּי־תִמּוֹל אֲנִיחֵנו וְלֹא
 נִדְעַ אָרוֹם הִיךְ טוֹלָא
 יוֹמָנָא עֲלֵינוּ אֲרַעָא:
 י הֲלֹא אֲנִי וְלִפְנֵיךְ
 וְיִסְרוֹן לָךְ וְיִפְרֻעוּתְהוֹן
 וְכִרְעִיגְהוֹן וְיִפְקוּן מִלִּין:
 יֵי אֲפֻשֶׁר דִּאֲהִנְאִי
 נִקְטָא בְּלֹא בִצְה יוֹמָנָא
 עֲרַקָא בְּלֹא מִיָּא: ־ יֵי עֲדָ
 דִּי הוּא בְּנוֹתִיהָ לֹא
 אֲתִלִּישׁ וְקָדַם קֶל עֲקָבָא

אֲתִלִּישׁ וְקָדַם קֶל עֲקָבָא יִיבֵשׁ: ־ יֵי הִיכְרִין אֲקָרַם ה' יֵיגֵה אֲחֵרֵי הַיָּמִים: ־ יֵי פִנּוֹן. עֲבָר וְחֲתָמִי: ־ יֵי תַחַת א' כִּצ"ל

רשי
 ראשיתך מצער. ראשיתך שעברה מעצר לני אחריהך
 טינה מאוד: (ח) לדור ראשון. על דור ראשון כמו
 (דברי' ד') כי שאל נא לימים ראשונים: וכונן. הכן והזדמן
 לעמוד על חקרי אבותם: (יא) היגאה גומא. זאת יאמרו
 אין גומא גדל אלל בעוד שהבילה להם צמיחה וכלילהה.
אבן עזרא

או מתשלים ויחסר כיה ענות לך: (י) הלא הם. יסוד
 להקר אבותם: (יא) בלא בצה. כמו ביאותיו ונכאיו.
 הו עינו אחר זהו כמו ותקריב בצהו: (יב) באביו.
 במקום נמחו: לא יקטף. אפי' שלא יקטפו אדם הוא

בגש. ה"א נחם: יגא אחי. בג"ן ובלחמי כי בגשמים רבים כחוב
 ג' וס' בלחו בגבנון יבגש. ואתחית יבגש מלח. יבגש הוא על יום.
רלב"ג

יש עליך ומה הענין ס' ק"ה אפסדים אמרו ג"כ והתעוררתי כי גאלו רע: ובלג. ויעמד בשלום: טו' לךך. ר"ל נבין כי הגשם הוא
 מוט הלה ומשפט: (יא) היגאה. היגאל: בגש. הוא טעם: אהו. הוא למח אהו: (יב) עוודנו בלחו לא יקטף. עוודנו בלחו ונחמונו
 ונענונו לא הים דלוי שיקף ויבית ונכ"ו ייבש בקלות קודם כל חלף פס הגאל גאלו לחומו ומאונו אהו יקטף. יונו. לא ייבש סלעין

מצודת דוד
 בחלחית יתן יגאל מהר עד לטולתו חסכו נאעם האונה שהם לך
 מלו: (ח) כי שאל נא. טעם שאל דבר לזכות הפקודים וכן
 דעך אל מה שחקרו חסידים ומסרו להם: (ט) כי חסול.
 לערים פנהו לימים בלחו ביום לחסול נולדו ולא דעם כל פקודות
 וכבדו רחיק מן העולם: כי צל ימינו. כמו הלל אשר לא יעמוד
 זמן רב במקום אחד כי יבטח מתקומו עמבור הלך השמש מן האמו
 מקדונו נולדו ולא טבר עדיין זמן רב: (י) יורוך. יגמדו יורוך
 וילמדו לך מה שקבלו מאבותם אשר חקרו מהדברים אשר נחפסם להם מן הפה: וטלבג. סף מלב עולם יזילאו דברים אשר חקרו
 כשכנס על פי הדברים אשר קבלו מהכותם: (יא) היגאה. והים כס יאמרו וכי יגל מן גומא בלא טעם סוף ובי גאל למח אהו
 בלא מים הלל אין דרכם לגדל אלה במקום כמים שהם מביאים החלוחות ושפט כרסיות: (יב) עוודנו בלחו. כשהוא עדיין
 עלחמונו הלאי. הגם אז לא ישבר אלל כאשר פסקה החלוחות דרכו להתייבש טעם כל חלף כי רב החלוחות כפי הוה אהו אהו
 להתייבש מהר כאשר מסור מעט: (יג) כן ארוחת. כן אז דרך של כל בוגמי כסם עט כי בעת הלחמה המה חמולים בעיניה אלל
פירוש ע"מ

דוא ויעקב האבין צום סוף ואתחיתך ישגה פאור דען
 ביין סוף וועט וייער גרום ניין: (ח) גי שאל נא לדור
 ראשון דען פרעג נון אויף דיא ערשטע דורות ובינו
 לחקר אבותם אונ ברייט זיך אן צו אכטונגן עקבין און
 דעם פארשטונג פון זייערע עלטערין: (י) בי תמול
 אנהו ולא נדע דען מיר זענען ערשט געקומין גיבאראין
 גיווארין אונ מיר ווייזן נאר גישט בי צל סיני גלי ארץ
 דען גלייף ווי איין שאמין זענין אונזערע טעג אוף
 דר ערד (דרום פרעג דו איוב די ערשטע דורות):
 (י) הלא הם יורוך יאמרו לך פאר וואר זינא וועלין דייך
 לערנין אונ וועלין זאגין צו דיר וסלכס יוצאו סלח אונ

נא

כָּל־עֲבָחֵי אֵל וְתִקְנֵת חֲנָף תֵּאבֹד:
י אֲשֶׁר־יִקְוֶה כִּסְלוֹ וּבֵית עֲפָבִישׁ
מִבִּטְחוֹ: מו יִשְׁעֵן עַל־בֵּיתוֹ וְלֹא יַעֲמֹד
יחזיק בּוֹ וְלֹא יִקְוֶה: טו רָטֵב הוּא לְפָנָיו
שֶׁמֶשׁ וְעַל־זַנְתּוֹ יוֹנְקֵתוֹ תֵּצֵא: יז עַל־
גַּל שְׂרָשָׁיו יִסְבְּכוּ בֵּית אַבְנִים יחזוה:
יח אִם־יִבְלַעְנוּ מִמָּקְמוֹ וּכְחֹשׁ בּוֹ לֹא

כָּל דְּשֻׁלָּי אֶתְהָא וְסַבְר
 מְדִילְמֹר תְּהוּבֵר: יד די
 הַזֶּה סְבִירָה וְהִיךְ בִּי
 מִמְּוִיאתָא רוּחְצִינָה:
 טו מִסְתַּמְיָךְ עַל בֵּיתִיה
 וְלֹא יִקְוֶה וְתִתְמַךְ בֵּיתִיה
 וְלֹא יִתְקוּם: טו רָטֵב
 הוּא קְדָם כִּדְרַח שְׁמִישָׁא
 וְעַל פְּרִיזְיָה נִקְוֵתִיה
 תִּפּוֹק: יז דִּי עַל אֲיִנֵּר
 שְׂרָשָׁיו חֲרָשֵׁן בֵּית
 אַבְנֵיהָ יַעֲוִן: יח אִם
 יִסְלַעְמִנִיה מִן אֲחֵרִיה
 וּבְכֹדֵב בֵּיתָא לֹא תִּתִּית

יהך
 הילדה הגדל בשנהו כמו מראש וינקחו קטף: (יז) יאבוכו.
 יחאחוז בענף וכסוך: בית אבנים, מקום חיותו רואה
 לו למנוחה ומנחם פיר' יחזו לשון גבול ויגבול חזונו
 יבנו עד גבולו וכן מהו חפסי (תלם ק"ח) וכן מחוה אל
 מחוה (מלכ"י ח' א') כל אלה הם מכתו: (יז) אם יבלענו
 מסקובו, הנפרע ממנו ומקרא הסר הוא זה: וכחש בר.
 סקומו: צא ראיתוך. שאין כשאר ממנו לא שרש ולא ענף
 אשר צוא.
יבש מחלו: (יד) אשר יקומו פ"ה הנאחו הבל השמש
 והוא רחוק לכן הוא מן ונקוטותם ופ"ה כסלו השענו כמו אם
 שמתי זהב כסלי: (טו) רטוב הוא לפני שמש, קודם
 זרוח השמש והרננס לקים רעיעין: ועל גנתו, הענין
 כמו קרן חמות: (יח) אם יבלענו, כאילו אחר בלעו וכלאילו לא
 רָטֵב

רש"י
 טל הקף יחבד: (יד) אשר יקומו, יקאור ויכרות כסלמו
 והשענתו: כסלו, היה מהשבת מצעתו כמו (לקח ל"א)
 אם שמתי זהב כסלי, יקוט לשון קאור כמו (יחזקאל ט"ו)
 מעט קט: ובית, עבביש, שהינו קיים היה מצעתו:
 (טו) רטוב הוא, לה ומוק מולו טרם כה אלו עת פקודת
 מכת חומו המיבשתו ולפי שדימהו גנומה מדבר לפי הענין:
 ועל גנתו יונקתו הצא, יונקתו שורש היונק או ענף
 מנחת שי
 אהינו כסל מכלל ימי ובעל הלשון, וכן מלאתי כס"ה מדויק כ"י
 יבן ונקה דפוסים יבנים וביתו הוא הדין לכסוף עליו ובמפורס
 שפדתי למנחה אם היסר כמובן כן כספרי רד"ק צ"ל שלח לענין
 היתחית לחמה רק על קריאת המלות כמובן: בלמה מקומות:
 (טו) יחיק בו, כה"ל כסלו וספה: (טו) יונקתו, כספר אחד הסר
 כסלו: (יז) על גל, כמו גל הצניס: יחזוה, יסחנך כמו קרן חמות:
 (יח) אם יבלענו, כאילו אחר בלעו וכלאילו לא

מצודת דוד
 עבדו לא יקטף בזוהר שיקטף: (יד) אשר יקומו, יכרות כעטם ונקוטותם: כסלו, ר"ל מצעתו ומחורו וישמו באלהים כסלם: וזית
 עבבים, היה זית שחורגת העבבים והמשל בית זה הכעט דומה לזית הפכדים להעיד על חולשתו: (טו) יחיק על ביתו, הוא חושב
 לכסוף על חוקך ביהוה שלח יוכל להזיק אותו חזק ולא יעמוד ולא יתקיים: (יח) יחיק בו, ר"ל יחיק עמו בו שהוא יחשוב מזה
 חזק ביהוה אשר בו ולא יקום ולא יתקיים: (טו) רטוב הוא לפני שמש, ר"ל הלמה כהוא חל ורענן והשמש מביט בו וזהו הפלג בלתי
 עד שלחו לו וינקומו על גנתו אשר הוא טרם כה ר"ל שלחו לו ונקוטת שרשיו: (יז) על גל שרשיו ויבדו, ר"ל שגל גל המים יבדמו
 שרשיו עד שגזבו מנומיו ויסחטו שרשיו בלעני כסלו, ויהיה יחוס יסחנך כעטם קרן חמות: (יח) יבלענו, ישקמו ויכריחו עד שיכחם

מצודת ציון
 גמך כן חקטף ויחזקאל י"ז: (יז) הרף, כן יקרה הרעש על כי
 מחניף לזרו וממלא שחיו: (יד) יקומו, יבדעו כמו וקטפו בפניהם
 גס י': כסלו, בטחוטו כמו ירחקן כסלחן (לעיל ד'): עבביש,
 שמימי: (טו) רטוב, מלומחל: וינקחו, ענפיו הכדים כמו ועל
 יונק לפניו (יבשים י"ג): (יז) גל, ענין כמו גולה מים (יהושע
 ט"ו): ויבדו, יחאחוזו כמו עד סוכים כסוכים (נחום א'): יחזוה,
 ענין גבול כמו מחוה חפסי (תהלים ק"ז): (יח) יבלענו, ישחטו:

כוא יוס הפקודה תתקן ל"א אבדח חיש חל מסר: (יד) אשר יקומו,
 אשר אז יוכח כחזונו והכי הוא ככרית העבבים שא"ה מתקיימת:
 (טו) ישען, פס כי הוא כסען על חוקך דימו ללחחוק בו הנה לא
 יעמוד בידו ועם כי יחחו בו בחוקך לא יתקיים בידו כי יאבד מעט
 דמה וכלה די גבול גמט מעטה חביב טעשה זאם כן מרבים הטובים
 פיבה היה לו לרעם בקרב חת הפקדון כלשהו מנדיח הלחוחים של
 הגומא והכחו כהוא חסם להחייב מסר: (טו) רטוב הוא,
 רלם נומך ודבכר כהוא חסם הדיקום ישמלו לומר סנה העץ רענן אשר

כוא רטוב אף בעמדו אל מול השמש וטחיו מחפשיים על כל כן
 וטומד גבולו של בית הצניס והוא דבר הטחון, פלג לאילן: (יח) אם
 יבלענו, אם ייחסי ונקטו מחקומו: וכחש בר, ר"ל שיקטף
 עם כל בשריו לכל יחסי שחתיים עם עד שחתיין יכחם בעניינו נומד לא
 ראיךך מעולם על כי לא כשאר פס וזכרון מה והוא ענין מלאם:
פירוש ע"פ

גַּם אֶפְסְרוּ יָי וַיִּגְזַן מִצְרַיִם וַעֲרַם דָּר נֶאֱמָה אִזְ עָם
 קוֹבֵט וַיִּיטֵר סוּף וַתִּקְנֵת חֲנָף אֲבִיר וְעָרַם דָּם הָאֶפְרַיִם
 פֹּה דַעַם חוֹרֵף פֶּר לְאָרִוּ: (יד) אֲשֶׁר קוֹבֵט כִּסְלוֹ דַעַם עָם
 וַעֲרַם פֶּר שְׁרִישֵׁן דִּי מַחֲשׁוֹת פֹּה וַיִּין פֶּר וַיִּכְרַעְרַג
 יבִית עֲבָבִישׁ בְּמַחְסוֹ אֹנֵן אִזְ וַיִּי אִיִּין שְׁפִין וַעֲבָד הוּא הַמֵּ
 קִיִּין קִיִּים נִישׁ אִזְ אִזְ דָּם פֶּאֶר וַיִּכְרַעְרַג פֹּה דַעַם
 רָשָׁע: (טו) יִשְׁעֵן עַל בֵּיתוֹ וְלֹא יַעֲמֹד עַד לְעִקְוֵתָא וַיִּךְ אָן
 אֹרְף וַיִּין הוּא אֹנֵן קִיאָן נִישׁ פְּלִיבִין שְׁמִיִין יִחִיק כּוּלֵּא
 יִקִּים עַר נַעֲמָם אָן אִיִּין דַּעַם הוּא אֹנֵן קִיאָן נִישׁ פְּלִיבִין
 שְׁמִיִין: (טו) רָטֵב הוּא אֲפִי שְׂבִישׁ דַּעַר רָשָׁע אִזְ

גַּם אֶפְסְרוּ יָי וַיִּגְזַן מִצְרַיִם וַעֲרַם דָּם הָאֶפְרַיִם
 קוֹבֵט וַיִּיטֵר סוּף וַתִּקְנֵת חֲנָף אֲבִיר וְעָרַם דָּם הָאֶפְרַיִם
 פֹּה דַעַם חוֹרֵף פֶּר לְאָרִוּ: (יד) אֲשֶׁר קוֹבֵט כִּסְלוֹ דַעַם עָם
 וַעֲרַם פֶּר שְׁרִישֵׁן דִּי מַחֲשׁוֹת פֹּה וַיִּין פֶּר וַיִּכְרַעְרַג
 יבִית עֲבָבִישׁ בְּמַחְסוֹ אֹנֵן אִזְ וַיִּי אִיִּין שְׁפִין וַעֲבָד הוּא הַמֵּ
 קִיִּין קִיִּים נִישׁ אִזְ אִזְ דָּם פֶּאֶר וַיִּכְרַעְרַג פֹּה דַעַם
 רָשָׁע: (טו) יִשְׁעֵן עַל בֵּיתוֹ וְלֹא יַעֲמֹד עַד לְעִקְוֵתָא וַיִּךְ אָן
 אֹרְף וַיִּין הוּא אֹנֵן קִיאָן נִישׁ פְּלִיבִין שְׁמִיִין יִחִיק כּוּלֵּא
 יִקִּים עַר נַעֲמָם אָן אִיִּין דַּעַם הוּא אֹנֵן קִיאָן נִישׁ פְּלִיבִין
 שְׁמִיִין: (טו) רָטֵב הוּא אֲפִי שְׂבִישׁ דַּעַר רָשָׁע אִזְ

איוב ח ט

תרנוב

אִינְנוּ: ש' וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: ב אֲמַנֶם יַדְעֹתִי כִּי־בֵן וּמַה־יִצְדַּק אֲנֹשׁ עִם־אֵל: י אִם־יִחַפֵּץ לָרִיב עִמּוֹ לֹא יַעֲנֶנּוּ אַחַת מִנִּי־אֱלֹהִים: ד חֲבֵם לִבָּב וְאֲמִיץ כַּח־מִי הַקָּשָׁה אֵלָיו וַיִּשְׁלֹם: ה הַמַּעֲתִיק הַרִים

ליתורו: ו אָתִיב אִיּוֹב נֹאמֶר: ב בְּרַם בְּקוֹשֵׁא יַדְעִית אָרוֹם הִיבֵנָה וּמַה יִדְבִּי בַר נֶשׁ עִם אֱלֹהִים: ג אִם יִצְבִּי לְכַנְיָ עִמָּיה לֹא יתִיבֵנִיהָ כִּדָּא מִן אֱלֹהִים: ד חִפְיָא מִן אֲקֻשֵׁי לוֹתִיָּה וְאִשְׁלֵם: ה דַּמְסַק מִקֵּי יָדִי וְהִיָּה

ולא

רש"י

המריעים לך עד אשר ישוב לרשם עלך וימלא שחוק פיך: הוא לריב: ו ואמיץ כח: להפסד: מי הקשה: למנו (מענה איוב): להחוכמה עמו: (ד) חכם ללבב. (ה) המעתיק הרים. המסלק כחופכו סדום: ולא ידעו: (ג) לריב עמו. (ה) ויען איוב: (ב) אמנם ידעתי כיבן: (ד) מי הקשה אליו: לנו: וישלם: והיה שלם:

אבן עזרא

מ (ה) ויען איוב: (ב) אמנם ידעתי כיבן: (ד) מי הקשה אליו: לנו: וישלם: והיה שלם: רלב"ג

ובכלל הנה הש"ל לא ימלא חכם אבל יפנית בו וישמחו חמדי ולא יליל הרשעים מערכות כלשר הכוֹס עליהם כמו שפעה זה בקניס שקסם להם מרי מעט ל"ל שהם בשויעו אל הש"ל ילבוט מערע ההוא ויחפסו להם למוכ. הנה הם היות עושה כמלאמי שהחרי אל כל ויחמקו לפניו ויעו לך מהיבד עד שימלא שחוק פיך מהיבד אשר ייטיב לך ממקום אחר ופסחך ימלא מרוסע מגיב שפמה. ש"אלך וילבשו מוסת ויביבו אונל הרשעים. זה ביחול דברי המנסה: והכלל העולה מהדברים הוא שפעת בלדד היות שלל מוטו הולדס והמוצי ומנגלות ומסודרות מלח הש"ל בלדד כעונש על פול דבר ומה שיחשב מרוסע הסודר כעונות הולדס וכעונות בלדד וזה כי הכין כעונותיו לא דמות הם עונות בלדד ופחות אלא שחמקו לא כדע האופן אשר בעונותיו היו עונות והכחו משל בזה מן האמחים כי קלסם ישמחו ויחמקו ויעקרו ממקום זה ויזכר להם כי מעתה אחר מהיה לימחם אחר עונות וכן הם נעוהו הלקדים. וטובות הכיפיים הם נקוה על לך הרתה שימחו בני הרשעים ויחמדו ולא יועילו רוב עונות אשר עשו אלא שפסחך ימלא מרוסע מגיב שפמה והללם שלחו והמנוגות. ולא כלה מדברי נספר הם שיעו כיום הפעין הולדס לשאר ב"ח וזה שהחשף והפסע וזכירת הולדס והמניעות המעיימות אשר זכר לא ימלאו כי אם נלדס לכונו מנין שלל כענין מים כי לא יסולחו בללו החתרים שלל ב"ח ל"ל שלא ימלא בלדד חכם שהם מעמיס או תנפים או שוכני או לא תמעיס. וכוה מוצר שלכנו ממויב שמי שיורה שהש"ל משגיח בלשוי הולדס ופוקד אותם על כל מעשיהם בלדד ונמשפע שיורה שיורה שיורה כן בענין כן בשאר אישי ב"ח כי אולי ככלל בזה הולדס לפי דעתו להיותו בעל זולת רלווי יוסר שיורה ופקד על כל מעשיו. ומאנס היה עמויב בני שיורה ויחשף"ל משגיח על שלר ב"ח ולא ישיגם דבר מהמקיים אם לא כענשפס בלדד זה בלשוי הולדס כי ימלא הפשמה תדויו ויזכר בני שיורה ויזכר כמו שהחבאר בספר ב"ח וכלל הנה אין לאו שיעינים ללדס ללדס כדעמויו קק כש שנמלאהו מוצר מרוב או מתחייב מהם וזה ה"ל הסכמתו אנהו שיעיה דעת בלדד בהשגחה כמו דעת כח הפשפול"ל כמו שזכר הכר הכולל ל"ל. ומשוב שמה שהיעו לה"מ דעת בלדד ע"ז האופן הוה מה שיעלל מדעות הלכיים המפורסמים בזמנו בהשגחה ולפי שכלל החיפוס"ל בין דעת בלדד ודעת כח המעט"ל"ל חכם משני זה דעת המעט"ל"ל לבלדד. וכלל היה אם היו דעות הלכיים שכל כרד המורה על מספר חלקי הסותר אשר ימלאו בזה הדעות היה רלווי שיעיה חלו הלכיים בדרך שיפדומו לדעות ההם הלכיים שלא יסיו פשי"ל דכיה מנויב הולדס גלויב שיורה הנה דעות הולדס חלו הפשפס שפספס הדעות ההם אשר כלל המעט"ל"ל והכל"עטי"ל וכלל המנויב הנמלאות גלויב שיורה שלר קיימו דעותיהם כדעו העולס וויגנו: שיענו כמו הדעות ההם חלקי המספר כי מהשגחה לא חסול כעמו הדעות ההם חתלה והעיון הלחמי יחתיק: וזה שיענו אנהו בלדדומו זה ל"ל מה שיורה פש"ל דברי אלג הלכיים והכלל וזה מה שדעותיהם הם על מספר חלקי הסותר אשר בזה הדעות לפי מה שהשפעהו החלוקה ללכיים העניינים בעיון ובהו ונאר ב"ח"ה כזה שיורה ח"ך נמלאו דעות חלו הלכיים על מספר חלקי הסותר בזה הדעות. והנה בלדד חלו דבר כדעו המעט"ל"ל ככר ימלא על פנים מן הכחלות כי הכוחות פש"ל יגיע ללדס רע ויחבאר כסוף הפעין שבעה היות סבה ללדד עליו טוב או לרעומו מעט יותר חוק. וימלא פעמים יגיעו ללדס הכוחות פש"ל יבאר כסוף הפעין שבעה היות סבה לחלקי יותר חוק: ביאור מלות המענות (א) היות ח"כ וימלא: (ד) וישלם. ויעמוד עמו בשלום: (ה) המעתיק הרים. עוקר הרים ממקומם וזה ישלם השם ויחברך בלדדומו כדעו הנעלר הנעלר כחמו כמו שהחבאר בספר האמות: (ו) ולא ידעו. חסד ופניו ולא ידעו הלכיים מי הולד הסדר הפסע בלדדו ל"ל שפסע

מצודת דוד

כן הלך כי חשבו ויחוקו כמאלו (העולם הממנסם היות שדעת בלדד דעות אלוים שכלל כח כבשמה ויורה מהלדן בניו בנית המעשה בעתקום שבו כעו הפשפס ויחיה דעתו בעונות הכיפיים שהם למחלים ככ כעו מרביע הלהלוחים בעקלת הלכיים וחקי כעו בלדקיים לטובע חחשכ כמו עקידת קלה המלמים ואלכמה חלו כדע היות מקול הדעת וחקי ינחם חל ח"כ לומר כי יבנה אחימי: (ג) אבנב ובר. לא כלה עמו דברי פש"ל ומה שהחמרת: כאל שיעו משפס וגו' הנה בלדד ידעו גס חלי כי כן הוה בעבור זה שפסמי שכלל כה מלד המערכה חלל כל תלוימי מהו פירוש

מ (א) ויען איוב ניאמר ה"מ איוב יניענשפערךמ אוני ה"מ גי'אנאמ: (ב) אבנב ידעתי כי בן פאר ונאר איך ווייס אז עם איז אנו ויה יצדק אנוש עם אל אוני וי"א קאן איין מענש'ש קרעבט זיין פ"ר נאמ: (ג) אס'יחפון לריב גבו ויען ד"ר מענש'ש וועט וועל'ן צו פאווער'ן זיך מיט נאמ: (ד) יבננו אהה מי אהף וועט אים נאמ זיב'ענשפערךמ איין ויאר'ם פון איוויג'ם ווער'שער

בעניינין

וְלֹא יָדְעוּ אֲשֶׁר הִפְכֶם בְּאָפוּי הַמַּרְגִּיז
אָרֶץ מִמְקוֹמָהּ וְעִמּוּדֶיהָ יִתְפַּלְצוּן:
וְהָאֵמֶר לְחֶרֶס וְלֹא יִזְרַח וּבַעַד כּוֹכְבִים
יַחֲתִים: יִנְמֶה שָׁמַיִם לְבָדוֹ וְדוֹרֵךְ עַל־
בַּמַּתִּיָּיִם: עֲשֵׂה עֵשׂ פְּסִיל וְכִימָה
וְחֲדָרֵי תִבְּן: עֲשֵׂה גְדֻלּוֹת עַד־אֵין
חֶקֶר וְנִפְלְאוֹת עַד־אֵין מִסֶּפֶר: יֵה הֵן

סוריא ולא ידעו ארסו
הפכנון ברונזיה :
המרגיז ארעא מאתרה
ועמודיה מתרפין :
ידאמר לשמשא ולא
ידגח ואמטר פוכביא
ידחום ונמני: חדקתח
שמיא לבדורה
וכמי על רום הקוף
ימא : ח העבר עש
נפלא וכימא ואדוני
שמרי מוליא בספר
דרוקא: דעבדר ברבין
עד דלית סוף ופרישן
עד דלית מנין: יא הא

ת"א האמרו: תכנים י: להרס: חדות ק: פס: כעס נח: עשה גדלות: כוכבם נח פסטים ל' ס' כה ל: א

רש"י

על גובהיו ועל מעשה גדולתו כחמר שגבחו המים
התחתונים לרום למעלה ודרכם: (ט) כסיל וכימה מולות
הם: וחדרי תיבן. ולכנים שם סופה כמו סלמר מן המחר
תכל סופה (לקמן ל"ז): (יא) הן יעבור ונו. ידעתי כי
כל אשר יחפון עשה: יעבר עלי. לפני ולא חרמו:

זל שנהפכו: (ו) המרגיז ארץ. עבדו ארץ וחרעד:
(ז) האומר לחרס. לשמש דום והוא שמר אמרת מלך ולא
יזרח: ובגער. וכנגד הכוכבים ויגור מחילה ולא יאירו:
(ח) נופה שמים לברו. ומלאכים נכראו כיום שני שלח
החמר מוכלל מתח כלפון וגביחיל כדרום: עד במהי ים.

מנחת שי

(ח) כמתי ים. במקרא גדולה נכתב בגליון בספר מונה כמתי
עב ט"כ. וספר מושע סוף ז': (י) עשה גדלות ועו'. ב

אבן עזרא
(ז) לחרס. לשמש כמו פלרס יבא החרס: יחחום.
יעלים: (ט) עש. זה טענה כוכבים: כסיל וכימה.
שני כוכבים גדולים החמד כפלת עמלל מנגלל הטעה והפני כפלת נעב ועש כפלת לפון הגלגל גדול: וחדרי תיבן.

רלב"ג

התעקש ממקום נעלמה מהמעון: (ו) המרגיז. מניד ומניע: יתפלגון.
שלא ידעו הם הכרבים והם צדמו קתם קתם קתם ויהיה שכל טובי לכה נכד. ווא סכתרו כחור הבגש ויהיה שכל כל הכוכבים
לא יהיה הליון כלאמרו ובעד ככבים יחחום כ"ל כל קד ועד אור הבגש כחם כחלקים שם זיכור הככבים: (ח) ודורך על כמתי ים. עיטו
שהוא מוסר השמש מידרין על כמתי ים והוא הכשיר וכוכבו והולכים כחורו גלגל המעולה או כיוון ממנו משט לפון ולדרום: (ט) שם

התעקש ממקום נעלמה מהמעון: (ו) המרגיז. מניד ומניע: יתפלגון.
שלא ידעו הם הכרבים והם צדמו קתם קתם קתם ויהיה שכל טובי לכה נכד. ווא סכתרו כחור הבגש ויהיה שכל כל הכוכבים
לא יהיה הליון כלאמרו ובעד ככבים יחחום כ"ל כל קד ועד אור הבגש כחם כחלקים שם זיכור הככבים: (ח) ודורך על כמתי ים. עיטו
שהוא מוסר השמש מידרין על כמתי ים והוא הכשיר וכוכבו והולכים כחורו גלגל המעולה או כיוון ממנו משט לפון ולדרום: (ט) שם

מצודת ציון

(ו) יתפלגון. יתחדו כצו ותכסי מלוא פסטים ליה: (ז) לחרס.
לשמש כמו מלמעלה כהרס (פסטים ח'ז) יחרום. יסגור כמו

המעמיק את הכרס מהחום והמן הכרבים לא ידעו מי הוא אשר
הפכס כלפי כי נעלמה מכל סיבות הפיכה: (ו) המרגיז. הוא
המניד את הארץ לזר ממקומו ועמודי הארץ יתחדו כי כלשר
חטא כלוח ככחן תעלף עמודים הם חטאיהם הכלין וסך פני
זרע וסוגר מוג הכוכבים לכל יאירו עינים ועל ימי הכסול יאמר כי לא שמשו אז הסגולות: (ח) נופה שמים. עש כי הוא מקיף כל
הארץ כשהוא נגד: ודורך. כוונת על גובה הים לכל יפכו לבטח הכלין מי חוקיטם נבחו מן הכלין כן אמרו כדמיונו ז"ל: (ט) עש כסיל
וכימה. שמות מיי מולות הן: וחדרי תיבן. יש כפלת הדרום מדרים שאלון ככס רוח סופה כ"ש מן המחר מולת סופה (לקמן ל"ז):
(י) עד אין חקר. עד שמי אפשר לתקור חמריהם נכסיים: עד אין בספר. גדולת כמיים: (יא) הן יעבור. קוף כי בכל מה יעבור חללי כי מלל

פירוש ע"מ

(ו) האומר לחרס ולא יזרח ונו. ויגן הכב"ה יאגם צו דיא
ויגן ויא ואל גים שייקין. שייקין ויא גים. איז דאך
אכשין אכשין פיה דע גים אז הכב"ה יועם ויאגין צו דיא ויגן
ויא ואל גים שייקין וועם ויא גים שייקין. צו וואס קציילם
דאס איז אויב. קאר דיא ויגן פיהם קיין יעקב איבני. יעקב
איז געקניקן צו דיא ויגן אויב יעקב קינדער וענין געקניקן צו
די שפעלן ויא יעקב האט געקניקן אין חילום. די ויגן פיהם דיא
עליף שפעלן יעקב ויך צו אים. דאס האט קר געקניקן ויין
פאסער יעקב פיהם יזיע עליף קינדער. פאר דאס האט פון
געווען יעקב די ויגן. ויעיל דער רוח הקדש האט אים אגין
גיזאגם ריכטיג און קלארר ויא די ויגן. און ויגן הכב"ה האט
גיזאגם קר ויאגם דער רוח הקדש ואל גים שייקין אויף
יעקב. די צוויי אונ צוואנציג יאהר וואס יעקב איז גיטען אין

מענטשן ווייסן קאר גים ווער עם ה' יז איבר נקערט
מיים זיין פארין: (ו) המרגיז ארץ מסקוטה ער איז דר
גאט וואס מאכט ציטערין דיא ערר פון איר ארם
ועמודיה יתפלגון און אירו יליין מאכט ער ציטערין:
(ז) האומר לחרס ער איז דר גאט וום וואגט צו דער זון
זי גאר גים שייקין ולא יזרח אונ די זון שייקט גים ובעד
כוכבים יחחום און אנטקענין די שטערין פר שליטם
ער זיי ואלען גים לייקיים: (ח) נופה שמים לברו ער
גיינדיקט און פר שפרייט די הימלען אלליין און
קיינער האט אים גים גיהאפלן ויזרף על במתי ים און
ער האט גימערעטין ארץ די הויף פון דעם ים דס דר
ים זאל גים איבער גיין איבער דעם ברענ: (ט) עשה
זום הייסין עש און פסיל און כימה און המ גימאכט דיא חדרים פון דרום זייט צוא אריין ברענגין אהין
דעם שטורעם ווינט: (י) עשה גדלות עד אין חקר ונו. עש כיון פארשטימק
און וואונדער טוט ער וואס האבין גים קיין צאל: (יא) הן יעבור עלי ולא יאגה נון ער קען איבער פארין

עש פסיל הכימה וחדרי תיבן ער המ גימאכט די מולות
דיא חדרים פון דרום זייט צוא אריין ברענגין אהין
ער טוט דרוקע זאכין וום האבן גים קיין פארשטימק:
(יא) הן יעבור עלי ולא יאגה נון ער קען איבער פארין

יעבר עלי ולא אראה ויחלף ולא אבין
לו: י הן יחלף מי ישיבנו מייאמר
אליו מה תעשה: י אלוה לא ישיב
אפו תחתו שחתו עזרי רהב: י אף כי
אנכי אעננו אבחרה דברי עמו: טו אשר
אם צדקתי לא אענה למשפטי
אתתני: טז אם יקראתי ויענני לא

יעבר עלי בשמי מרומי
 ולא אחיב ויחלופי ולא
 אבין ליה: י הן הא
 יחלופי אנש בעלמא
 ופן יתיבניה פן יפיר
 ליה מה את עבדי:
 י אלקה לא יתיב
 רוגייה תחתוי שחתן
 רשיעאי תהדרון גינהינא
 דמסוקין בסוקינא: י אף
 כי דבן ארום אנה
 אתיבניה אכחר פתגמי
 עמייה: יו דאין יבנית לא
 אתיב לפן דתון יתי
 אצלי: יט אין קרית נאתיב יתי לא אימין

תחתיו קרי

רש"י

ארום
 קראתי לזאת רכב הס שכת (ישיעה ל') על שם פחותם אשר
 אמרו מי ה' וגו' (שמות ג') (יוד) אף. כ"ט: (טו) לא
 אענה. אירא להרסי קול לפניו: רמז שופטי. כמו לשפוט
 (טז) לא אאמין. לא אוכל להאמין מיראתי אותו כי ה'ך
 אבן עזרא

הס הכוכבים שהם כפחת גגב הגלגל הגדול ובעבור היות
 היישוב כפחת שמאל ולא יראו אותם הכוכבים על כן קראם
 חדרי כלום הם נמקום נחבא: (יא) ויחלופי. יתנדך וכן
 אצלי: (טז) אם יקראתי ויענני לא

חלף הלך לו: (יב) הן יחלופי. ישיחית כמו כחלף חלרוב: (יג) עזורי רהב. אשני הממלה:
 רלכ"ג

כסיל וכמה. הס לזכות בגלגלי הכוכבים הקיימים: ומדרי סימן. הס לזכות הדמויות: (יא) ויחלופי. ישיחית: (יב) הן יחלופי. ההר
 ועניו הן יחלופי האדם אם ירצא ולא יחלף מי ששיבנו נעמטיו: (יג) שחתו. שפטו: עזרי רהב. הס השווים בגלגל כחלופי
 (טו) נמשפטי לחמני. בעמיה והללון בו ופך חמני אל השם יתנדך הכה אם קראתי ועניו לא האמין כי יאמין קולי להיותי פחות מאל

מצודת ציון

כי תמוס הוא (ישיעה כ"ט): (יא) ויחלופי. ענין העברה כמו חלף
 סלך לו (ש"ס ב'): (יב) יחלופי. כמו יחלופי ש"ס ועניו מהירות
 בלקחה וכן כחלף חלרוב (משלי כ"ג): (יג) שחתו. כפסו כמו
 יושח אדם (ישיעה ב'): רהב. ענין גלגל והחמקות כמו והכנס
 עמל (הגלים ז'): (טו) למשפטי. כמו נמשפטי:

כי אנכי. ומל' שלם כמוני אך אשיב אמני לו אך אבחרה לנכר דכרי עמו (אף כי רבות פעמים אמר כהלוני הפתוחים עמו הס
 מן כלל נב יתפקד נמני עמ' יאמר כן ופסו כן וכדכר עני אדם): (טז) אשר אם צדקתי. עס כי נדקתי לא חרע אך נדכר
 טמו להשיב אמני לו כי קולו מלך נמנו: למשפטי אתתני. וכי חמני אל השופט אותי חלל מערכת השמים הס כפסו עלי
 הקיבוס ומה ויפיל איך חמני: (טז) אם יקראתי. הס כחלופי אל ה' וישיב לי עס כל זה לא האמין כפמתי אשר יבעט קולי והוא

פרוש ע"כ

פר מיר אונ איך וועל אים גיט נעהן ויחלופי ולא אבין
 לו אונ ער קאן דורך פארין פאר מיר אונ איך נאל
 גיט פר שמיין ויין גישטאלט: (יב) הן יחלופי מי ישיבנו
 גיט ער שלאנט פלוצלינג אונ ווער קאן אים ענפערן
 מי יאמר אלוי פה תעשה ווער קאן נאנגען צו אים וואס
 מוסקטו: (יג) אלוה לא ישיב אפו נאנט טומט גיט אום
 קערין ויין צארען פון וועגען דער מורא פון איין
 מענגשנין תחתיו שחתו עזרי רהב אונטער אים וענין
 איין גיבוגין גיווארן די חיללות פון דעם הימלע וום
 זענין גיקומען דעלפין די סצורים פון זיי ווערן און
 גירופין רהב: (יוד) אף כי אנכי אעננו מכל שכן ווי נאל

דער וויילין צו ריידן מינגע רייד מיט אים: (טו) אשר
 אם צדקתי לא אענה רען ווען אפילו איך וועל גירעכט ויין וועל איך מורא האבען צוא שרייען פאר אים
 גייערט למשפטי אתתני צו מיין שופט דאס איין נאנט מוא איך בעמין: (טו) אם קראתי ויענני ווען איך נאל

אֲמִיץ בְּיַאֲזִין קוֹלִי יִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵהּ
יִשׁוּפְנֵי וְהִרְבָּה פִּצְעֵי תַנָּם יִי לֹא יִתְנַנְּנִי
הַשֶּׁב רֹחֵי בִי יִשְׁבַּעַנִּי מִמְרָרִים :
יִי אִם לָכֶחָ אֲמִיץ הִנֵּה וְאִם לְמִשְׁפַּט
מִי יוֹעִידֵנִי : יִי אִם אֲצַדֵּק פִּי יִרְשִׁיעֵנִי
תָּם אֲנִי וְיַעֲקֹב שֵׁנִי : כֹּא תָם אֲנִי לֹא אֲדַע
נַפְשִׁי אֲמַאֵם חַיִּי : כִּב אַחֲתָהּ יִהְיֶה עַל־כֵּן

אֲרוֹם יִצִּית לְקֹלִי :
 יוּדַע חֲזָפִי בִּינְהָא
 כִּדְרָבֵק עִמִּי וְאִסְגִּי
 הַלְבָּשִׁי מִן : יִי לֹא
 יִשְׁבַּעַנִּי לֹא תִבָּא רֹחֵי
 אֲרוֹם יִשְׁבַּעַנִּי מִמְרָרֵי :
 יִי אִם לְחִיָּא אֲלִים הָא
 הַוּוּא יִקְרִינָא מִן הַיָּד
 עָלַי : כֹּא אֲזִיבֵי אֲנָא פּוֹמִי
 יִתְבִּינֵנִי שְׂרִים אֲנָא
 וּבְקִלְקִלִי : כֹּא שְׂרִים
 אֲנָא לֹא אֲנַדַּע נַפְשִׁי
 אֲרַחֵק מִי : כִּב הָא
 מְכִילָא הִיא בְּגִין כֵּן

אמרתי

ת"א בעשרה י' כל י' נדה כ' : ת"א ח"י : עקרה עשר י' : רש"י

לֹא אֲרַחֵק (יז) אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵהּ . נְתַלְפַּס לֹרְחֵי (כ"א)
 כֹּרְחִי לִפְנֵי : יִשׁוּפְנֵי . וּבְחֲתָנִי וּלְכֹחַ לֹרְחֵי עִמּוֹן (לְדַרְכֵי
 ס') מִתְחַמְמֵינִי וְסָפִית יִתִּיה : פִּצְעֵי . מַכַּה הַמּוֹלִיָּה דַס
 וְלִיחָה : (ד) לֹא יִתְנַנְּנִי . לִיחָה מְיֻחָת לְהַשִּׁיב רֹחֵי אֲלִי :
 נִפְשִׁי : אִם לָכֶחָ . אִיךְ אֲרִיב עִמּוֹ אִם לָכֶחָ הוּא כֹּא חֲמִיץ הִנֵּה
 אֲבָן עוֹרָא

(יז) יִשׁוּפְנֵי . כְּמוֹ יוֹסֵף רֹאשׁ : (יט) מִי יוֹעִידֵנִי . כְּמוֹ מִי
 כְּמוֹנֵי וְמִי יוֹעִידֵנִי : (כ) לֹא אֲדַע נַפְשִׁי . בְּחִימָה וְאוֹ לֹא אֲדַע

רלב"ג

ביתם חלוי : (יז) יִשׁוּפְנֵי . וּבְחֲתָנִי : מַכַּה . כְּלָא עוֹן : (כא) חֵס אֲלִי לֹא אֲדַע נַפְשִׁי . ר"ל כְּגִי אֲפַס וְחַס דַּס שֶׁלֹּא אֲדַע נַפְשִׁי נִפְשִׁי ר"ל חַיִּין

מצורה דוד

מִדְרַךְ הַפְּלֵטָה נֹאצַר כֹּל כִּד דְּרַכְרַךְ נִמְנַע דְּבִינִי מַד אַשְׁרֵי לְכַחֵם נִבַּח
 הַת עַלְמִי : (יז) אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵהּ . שֶׁלֹּא הוּא אַשְׁרֵי כַחַת אֲוִסִי כְּבוֹח
 כִּיכֹה וְהִרְבָּה פִּצְעֵי תַנָּם עַל לֹא תַמַּס כְּכֹפִי וְאִם יִיחִי מְכַבֵּד
 בְּעִינֵי הִים מִשְׁדַּד הַמַּעֲרָבָה בְּעַנְוֵרִי (לֹא־כִי תַלְהֵ הַיְסוּדִים בְּמַשְׁטַט
 הַמַּעֲרָבָה עַם כֹּל זֶה יִחַשְׁבֵּי כְּלָלָה הַתְּקוּם כַּחַת לֹאחֵי כִי הוּא נִתָּן
 הַמַּשְׁבֵּלֵם בִּיד הַמַּעֲרָבָה) : (יח) לֹא יִתְנַנְּנִי . לִיחָה מַעֲרָה חֲוִחִי לְהַשִּׁיב
 לָכֶחָ . לֹא־נִמְנַע הַכֵּס כְּרִמּוֹת שְׂהִלֵּב עֵינֵי אִם מַכַּס מַלְלֵךְ הַכּוּחַ וְהַמּוֹרָק שִׁישׁ לוֹ
 יִבְרַח מִמּוֹן אֲחַל אִם כַּחַת מַלְלֵךְ הַמַּשְׁטַט אֲלִי לְמַדּוֹ הַתִּירִי מִי הוּא אַשְׁרֵי יִקְבַּע לוֹ יוֹם
 יִשְׁעֵד וְנִקְרָבֵם יִמְדֵי לְחַמְשַׁס לְכַדֵּר הַדִּין עַם מִי : (כ) אֲמִיץ . יִתְקַן אִם
 אֲחַמֵּם אֲלִי לְדִקְרָא נִמְנַעֵי וְאוֹ יִשְׁעֵה חֲוִחִי לְרַשַׁע בְּחַמְשֵׁי וְכִי עֲבוּדֵי אֲמַלִּי מִי
 וּבִכֵר וְסוֹף מַשְׁטַט חֲוִחִי לְקַבֵּץ כִּדְבַחֵם הַיְסוּדִים עַל לֹא תַמַּס וְעַל יְדֵי זֶה
 אִם נַפְשִׁי עֲשֵׂה אֲוִסִי לְקַבֵּץ כִּדְבַחֵם הַיְסוּדִים עַל לֹא תַמַּס וְעַל יְדֵי זֶה
 אִם נַפְשִׁי עֲשֵׂה אֲוִסִי לְקַבֵּץ כִּדְבַחֵם הַיְסוּדִים עַל לֹא תַמַּס וְעַל יְדֵי זֶה
 הִיא . כֹּכָא יִשִּׁיב עַל מַכַּס שְׂמַנְתֵּי כִלְדַד כְּרִמּוֹת הַלְּבָדִים כַּמַּס לְטוֹבָה וְעַל זֶה
 חֲמֵם הַלֵּל מִן אַחַת כַּס וְדָרַךְ חֲמֵם

פרוש ע"פ

רוּפִין כַּס עַר נָאֵל מִיר עֲנַם פְּרִיעוֹן לֹא אֲמִיץ בִּי יַאֲזִין
 קוֹלִי קִאֵן אִיךְ גִּיט גְּלִיבֵינִי כַּס עַר וְעַם פֹּאֵר גְּעַמֵּן
 מִיּוֹן קוֹל מַחֲסָת גְּרוֹם מוֹרָא וּוֹם אִיךְ הָאֵב פֹּאֵר אִים :
 (יז) (וּוּאֵרוֹם וְיִוּאֵל אִיךְ פֹּאֵר אִים קִיין מוֹרָא גִיט
 הָאֲדִין) אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵהּ יִשׁוּפְנֵי כַּס דְּרוּךְ דְּעַם שְׂמוֹרְעַם
 וְיִוּנַם קַם עַר מִיךְ צוֹ שְׂמוֹרְעִין וְהִרְבָּה פִּצְעֵי תַנָּם אֲוִן עַר
 קַם גִּימְקַרְטֵם מִיּוֹן וּוּוּאֹנְדִין אֲוִן יוֹסֵם : (יט) לֹא יִתְנַנְּנִי

הַשֶּׁב רֹחֵי עַר לֹאֵם מִיךְ גִּיט אֲפֹּן פּוֹן יִסְרוּרִים אֲוִן אִיין קְלִיבֵי צִימֵם אִיךְ נָאֵל קַעֲרִין אִים קַעֲרִין מִיין אֲמוֹם
 צוֹ מִיר בִּי יִשְׁבַּעַנִּי מִמְרָרִים דְּעַן עַר וְעַם מִיךְ אֵן מִים בִּימְעַרְקִימִים : (יט) אֲוִן וְיִוּאֵל אֲוִן יִזָּר אִיךְ חֵיךְ קַעֲרִין
 מִים אִים אִם לָכֶחָ וְעוֹן עַר וְעַם קַמְעוֹן צוֹא מִיר מִיט כַּח אִמִּץ תִּהְיֶה אִיז עַר נִתָּן שְׂמַאֲרַקְעַר פּוֹן מִיר נָאֵם
 לְחַשְׁבֵּה אֲוִן וְעוֹן עַר וְעַם קַמְעוֹן צוֹ מִיר מִיט מִשְׁפָּם מִי יַעֲיָדֵי וְעוֹד וְעוֹם מִיר קַעֲנֵן עֲדוּת וְאֲנִין פֹּאֵר אִים
 דָּאֵם אִיךְ בִּין גִּירְעַכְט : (כ) אִם אֲצַדֵּק פִּי יִרְשִׁיעֵנִי אֲוִן וְעוֹן אִיךְ וְעוֹל אִפִּירֵו גִירְעַכְט יִיין וְעַם מִיךְ מִיין
 מוֹל שוֹרְלִיגֵן מַאֲכָן מַם אֲנִי וּבִגְלִשְׁנִי אִיךְ בִּין גִּירְעַכְט אֲוִן עֲרִלְיָה אֲוִן מִיין מוֹל וְעוֹם מִיךְ פֹּאֵר קַרְיַעוֹן מַחֲסָת
 מוֹרָא וּוֹם אִיךְ הָאֵב מוֹרָא פֹּאֵר אִים : (כא) תָּם אֲנִי אִיךְ וְיִוּיִם דָּאָה אִיךְ בִּין גִּירְעַכְט אֲוִן פּוֹן דְּעַם וְעוֹן אִם
 אֲדֵי נַפְשִׁי וְיִוּיִם אִיךְ גִּיט מִים וּוֹם אִיךְ קִאֵן גִּירְעַכְט אִיין רֹאֲנֵג צוֹא מִיר אֲמַסֵּם מִי אֲוִן דְּרוֹם בִּין אִיךְ
 קַמַּסֵּם מִיין קַעֲבִין : (לכ) אַחַת הִיא עַל גַּב אֲמַחְרֵי אִיין אִיךְ אִיז אֲפִיךְ דְּעַר וְעוֹלְטֵם דַּס אִיבְעַר דְּעַר וְאָה נָאֵם

אָמַרְתִּי תַם וְרִשָׁע הוּא מְכַלֵּה: כִּג אִם־
שׁוֹט יָמִית פְּתָאִם לְמַסַּת נְקִיִּים יִלְעָנ:
כִּד אַרְצָן נִתְנָה בִיד־רִשָׁע פְּנֵי־שַׁפְּטִיָּה
יִכְסֶה אִם־לֹא אִפּוּא מִיְהוּא: כִּה וַיְמִי
קָלוּ מִנִּי־רֵץ פָּרַחוּ לֹא־רָאוּ טוֹבָה:
כִּו חֲלַפּוּ עַס־אֲנִיֹּת אִבֶּה פִנְשֶׁר יְמוּשׁ
עַל־יֵאָכֵל: כִּז אִם־אֲמַרִי אֲשַׁבְּתָה שִׁיחִי

אמרת שלים וחוב הוא
משיצי: כג אין פרונג
ימות בתקוף בד
מתמסמסין ונאין ודקה:
כד ארצא אתמסרת כד
תיבא מן קדם יד הנהא
יחפי וכותא אין לא דיכי
מן הוא: כה יומי קרילו
תהיר מן טור עופא
דרהט נקרו לא חמון
מבטא: כו חלפין עם
אלפיא רמענין מגרוא
היה גשרא דמים על
מיכלא: כז אין אמר
אתגשי מלי אשבק

ה"א מלכ: פקדים מלד פ"א: אלו: כ"ג טו: אכחה: פקידה טעל כח:

אעזבה

רש"י

הוא מכלה בעבודה. ומה הוא: (כג) אם שוט. לשון של
שטן ימית פתאום את הלדיק: למסת נקיים. שהמית ילענ:
(כד) ביד רשע. כלפי שטן: פני שופטיה וכסה. דבר אמת
מהנהין ומהכין כדבר אמת: ואם לא אפוא. דבר אמת

דבר זה מי הוא המכלה את החמימים: (כה) וימי. עם
כליון שאר החמימים קלו מן רץ: (כו) אבה. שם נהר
שוטף: ימוש. ישרה: (כז) שיחי. דבריו נכרי: פני.
חמתי: ואבליגה. לחזוק כמו המכליג טול על עז (עמיס

מנחת שי
הס אפי שבכמון ועיין מ"ט כפ' כראשית ואלו כי שח' ל: (כג) למסת
נקיים. במקלת מדויקים בשני יוד"ן וכן כיוון טפ"ה שמשמר כי
נקיים חסר יוד"ן ופין זה טעם: (כד) ביד רשע. ככ"וים נגמיה:
הפוא מן הוה. בספרים מדויקים כתיב ח"ף פ"ה ו"ה ח"ף
הכל ככ"ש ח"ף נגמו ד' אפי כתיב בוח"ו ע"ה ו' והקבלה וכולם
כתיב והכחשו ככ"ש אפי לא אפ"ו וכדעה שפוח זה כי הוה הרשעון
נכ לפי סדר הכתובים וגם במספר קטנה מסור עליו ד' ל"כ וכן
באכלול יופי כחוב פלג זה כתיב בוח"ו ע"ה והקבלה. ובעזרת העמוד
מלתי ידיו: של דבר כי שטנש נפל בספרי השמיים שהשמיטו
אין מן מלא אפי. והאכלול יופי וחמרים טעו ממני שכלו אם לא אפי
ואם לא אפ"ו מי יכויצי בכסף סופין ל"ד וכן בשמים ל"י יתן כתיב ואם בוח"ו ואלו יבא אפי חרש וכדכ"ו
בשפת יושב מנו בשתח' וכן מלתי נגוסה ל"י לבון קלד אפי ד' חסרים ח"ף ופין כפיכח ופ"מ ופ"מ ופ"מ ופ"מ
דעו אפי. מי יתן אפי כס' י"ט. אפי מי יכויצי כפיין כ"ד: (כה) ימי קלו. בעל פתח דכ"ו מלאו עם חומס שחם מלעיל כדך

אבן עזרא
רע לנפשי: (כג) למסת נקיים ילענ. הלועג והפד הדבר
כי יתן המקום הארץ כ"ד. הרשע כיכסה פני שופטיה וענינו
כמופני המן חפו שלא יוכלו לשאת פנים: (כד) מי הוה.
יכויוכני: (ט) אבה. יש אומרים שם מקום או שם נהר
שוטף ויש אומרים פירות כמו ולכניה שניא והרשעון נכון:
ימוש. אין לו ריע במקרא ופירושו יעוף לפי הענין:

מצודת ציון
מ"ט: (כג) שום. שרביט כמו כוס לאום (משלי כ"ו): להסת.
מלי המסה והנהג: (כד) ימוש. ישרה ויעוף. ככ"ש טל לאכול
(הקבוק א') תיגוננו ופ"מ למיכל: (כז) שיחי. פסוד התלמות:
הלא גם זאת פוד לטובה יתשב הרשע כי הוא שוקק ומלעני על הספת
(כד) ארץ נהנה. הנה הרשע כמו בעצות כל הארץ שלו היחה נעשות כל
ממנו וכלאו יכסה פניהם בכל ויתכלו בממסיו: אם לא. כ"ל אפי חתמל כן הוה איה עם הליט ועו הוה אפי יכוב את חמתי:
(כה) וימי. אכל חמי עם כל זרקותו הנה עמיו רב יותר מן האדם הין ודמחו ממני וכלאו לא כלאו טובה כי הכל
כשכח עתה כנאו מערכים הרשע: (כו) חלפיו. מוכיח עם הכליטת ההלכות על הבר אפי חמח מערכות ללכת: ככ"ש. עטו מסר
כשכר אשר מנחה לעוף בעבור השנה האכול: (כז) אם אפרי. אפי חמח מערכות ללכת: ככ"ש. עטו מסר

פירוש ע"מ
אוף די מענטשין רעקט ער צו דס פנים פון דעם
שופט דס איו נאט ער זאל גיט פרוברין אונ פר שטייה
ווער ער איו גירעכט אונ ווער גיט אס לא אפוא אונ
אוב עם איו גיט און דאס דר שטן מוט עם סי הוא
ווער רען איו דר גוט פיר לענט די צדיקים: (כה) וימי
קלי פני רץ אונ מיר הט זיה גימראפון וי צו אנדערע
צדיקים דאס מייגע פעג וענין גרינגער גיווען פון
איון רופער אועק צו גיין ברהו לא ראו טובה ויי וענין
אועק גילאפין אונ האפען גיט גיווען גיין נאטם:
(כו) חלפי עם אנית אבה ויי וענין גיה אועק גינאנגין

איך איוב תם ורשע הוא ככלה דאם נאט פאר לענט
איער דר נאך דעם גאנצין אונ דעם רשע גלייך:
(כג) אונ ווס איו דר נאך אם שום ימית פתאום דאם די
רוט פון דר צונג פון דעם שטן זאל מייפן פרוצלונג
דעם צדיק למסת נקום אונ צו דעם צוא גיין פון די
הייגע דר ועגען די צדיקים ווס ער האט ויי גימיט
ילע מוט ער שפעטין: (כד) עם מוח ויין ארץ נהנה
בדי רשע דס לאנד איו איער גיענטמערס גיווארין
איו דער האנט פון דעם רשע דאס אפי ער שטן פני
שופטיה יכסה אונ מיט ויין לשון הרע וואס ער רעט

אֶעֱזֹבָהּ פָּנַי וְאֶבְלִינָהּ: כִּי יַגְרֹתִי כָל־
 עֲצָבֹתַי יִדְעֹתַי כִּי־לֹא תִנְקֵנִי: אֲנֹכִי
 אֲרֹשַׁע לְמַה־זֶּה הַבֶּל אֵינֶנּוּ: אִם־
 הִתְרַחֲצֹתִי בְמִו־שִׁלְגָה וְהִזְכֹּתִי בְבוֹר
 כַּפִּי: לֹא אֶזְבַּח בְּשַׁחַת תִּטְבְּלֵנִי וְתִעֲבֹנִי
 שְׁלֹמֹתַי: כִּי־לֹא־אִישׁ כַּמוֹנִי אֵעֲנֶנּוּ
 נִבְוֵא יַחֲדָו בְּמִשְׁפָּט: לֹא יִשְׁבִּינֵנוּ
 מוֹכִיחַ יֵשֶׁת יָדוֹ עַל־שְׁנֵינוּ: כִּי יִסַּר

דוגמי ואתגבר :
 כה פגשית פולחון צערי
 ידעת ארום לא תזכי
 יתי: כס אנא אתחוב
 קמא דין לקמא אלעי:
 ל אין אסחיות בטי
 תלמא ורבאית באהלא
 ידי: לא היכדין
 בשחוקא תממשני
 והתקין יתי כסותי:
 לכ ארום לא בר נש
 דכמי אתיבניה געור
 פחדא בדניא: לנ לא
 אית בינאן מסכין ושוי
 ידיה על תרוינא:
 לי יערו מעלי מחתיה

ה': (כח) יגורתי כל עצבותי, שלא קרתי רש"י
 תחלתו הוכחת דברים אמעיתו פסק דין, וסופו משער
 יסורין וגיבוי הוי. ופעמים שהמקרא כותבו ע"ש תהלתו
 ופעמים ע"ש אמלעיתו ופעמי ע"ש אהריות: (לג) מוכיח,
 (דרשני"ר בלע"ז) מראה לכל א' הוכחתו וכוונתו: ישה ידו.
 משער אמתו וגיבוי: על ע"ש שנינו, שלא יסוק החוקאת הרפה:
 מנחת שו"ע

ס' וישנין מה שכתבתי לליל סימן ז' על ימי קלו: (כט) למה זה,
 מאל"ך בלמ"ד: (ל) בשו, בני קרי: והזכות כבוד, כמקלם
 ספרים שתי המלות מנח"ס וא"ו והלפ"ס אהר"י יב: (לז) שבו,
 בתקופה פסדים לית ע"ת רכמי וי"ל עי"ה דשוב שס מאמן וי"ל
 רלב"ג

דכתי געוי: פני, כעסי: והלילה, והאחזק ויהי עוד או יהי ואלא ויהי ע"י והזק לני: (מח) כל עולמו, כל הכספים אשר לי:
 (לא) זה בשחת הטענה, ר"ל תהיה גופי בשחת: (לז) כי לא אים כמותי, ענינו הין הכס ימכך אים כמותי לדבר עמו:
 מצורת דוד

לחאסוק מלעוק ומלהתרס: (כח) יגורתי, לחאסוק כל העליון
 אשר לי לאלים מין הולג מעלי לעוק עוד הכה עם כל זה ודעת
 שלא תהיה אותי מן הסודין ולא לחיות א"כ מחמת: (כט) אנכי
 ארשע, ר"ל אף אם רשעתי למה אז בכל חובע נתקנת לפני כי מה
 אויל הלא כ"ל אני מדולא ומעוקב עד שאי אספה ילילתי לקמתי:
 (ל) אם הורחצתי, מל"ק אם חרן מלתי בני של ונתקני כפי כונתי
 המתקן ר"ל אם אשוב לה' ואטעיר מעלי נקלך העון: (לז) או
 בשחת, ר"ל השחובה לא ויעל כ"ה להכתי עלי המיהה לעכול
 חותב מעלי דבורי חותי שחולה וכאומר אך את הטובה היא
 אולג להבן אלל לא תקוה לחזק לקדמותי: (לח) כי לא איש כמותי,
 און המתקן כ"ה אים כמותי שחובני כ"ה כ"ה יחדיו כמשפט נכבד הדין עם מי כי אם אלו היה האשפה להחיות עם או כחבר ילפתי וכלי
 כפי"ה היה מעלי יסוי להחיותי לקדמותי מל"ק על ידי הטובה כי או יהיה די בטובת העתה: (לג) לא ישה, און ביעטו עכבר
 דברים אשר ישים יד מעשלתו על שנינו להיות כשעמתי לו: (לד) יסר, אם יכר מעלי כשנו המכר כי אם היסודין ולא כשעת
 פירוש ע"מ

מיט די שיפען אבה וואס גיינען נעה פנשר יושע עלי
 אוכל אונ אזו וויא איין ארדער פליהט גישווינד פון
 עסין וועגן אזו גישווינד זענען מיינע מעג אוועק
 גינאנגין: (כו) אם אפיר אשחה שיתי ווען איך מראכט
 מיר איך וועל פאר געסן מיינע קלאר רייד אענוה
 פני ואבליגה איך וועל פר לאיין מיין צארין אונ וועל
 מיה שמארקין אונ אוף האלמין פון צוא שרייבן:
 (כח) יגורתי כל עצבותי מוען יך איין ואמקען אלע
 מייני וויימיגן אונ לאיין מיה גיט אפ פון צו שרייבן
 דעקטי בי לי יתקני דען איך ווייס וואל דאס דו גאט
 וועקט מיה גיט רייניקן פון מיינס וינד דאס דו
 זאלסט גיט ווערן גינאליק פון מיר: (לג) אנכי ארשע
 איך ווייס ווען איך וועל קומען מיט גאט במשפט

מוכח

מעלי שבטו ואמתו אל-תבעתני:
 אדברה ולא איראנו כפי-לא-כן אנכי
 עמדי: י נקמה נפשי בחיי אעזבה
 עלי שיחי אדברה במר נפשי: ב אמר
 אל-אלוה אל-תרשיעני הודיעני על
 מה-תריבני: ג הטוב לך | כיתעשק
 ב' תמאם יגיע כפיך ועל-עצת רשעים
 הופעת: ד העיני בשר לך אם-כראות

דחלתי לא תבעתני
 יתי: לה אמר ולא
 אדחל מניה ארום לא
 הכנא אנא בהדי:
 א אתגורת נפשי בחיי
 אשבוק עלי מלי אמר
 במרירות נפשי: ב אמר
 לאלהא לא תחייבני
 אודע יתי מסור מה
 הנצי עמי: ג התקין
 קדמך ארום תמאם
 ארום תרחק לעות ידך
 ועל מלכת דרשיעי
 אופעת: ד העיני בשר
 בשרא לך אין כפחמי
 בר

רש"י

מ' רבה

(לה) כי לא כן אנכי. על כן שאנכי ירא אני מוחזק כי
 שלא לחייב כדון:
 י (א) נקמה נפשי. נפשי מתקוממת על שאני חי והוא
 מנחה שי
 ט' הדומה לאו כי טוב: א' כמעט כל פה גדול מהתקנות קטן
 והגון דומה לתפלת הכתוב והראוי תבעתני מכלל דף מ"ג
 ועית פה סעודי כהנהיג: (לה) אדברה. ולא איראנו.
 ה' הל' פ' נצמח כ"ס:
 י (ב) על מה תריבני. מלת על בגלגל:

י' אומר שהוא מן עובד תעובד עמו. והקרוז חלי שהוא
 (א) נקמה נפשי. נכחה: שיחי. דברי נפשי: (ג) הופעת. עניני ההכנה וההכנה. או יהיה עניני אורח וזוהר. כל שיעור לנפשי
 נצמח אורח וזוהר עד שיכלמהו:

רש"י

מ' רבה

מצודת דוד

אחי סדוד: (לה) אדברה. ח' חזק דברי הכתובה על מה הכי
 הכסה עלי על לא תמאם כפי ולא יורה מנוח כי לא יחל בידי דבר
 כפי כי לא כן חלתי עם עמי כלפי ח' כענין אש תחשבו לנכ
 כפי אש לא כן הוא:
 י (ה) נקמה נפשי. חן גודל הכח כדחה נפשי בפת עוולו חי וזה אשון על עמי מה שסור חלואי וזהו כפי בחיוב נפשי:
 (ז) אבר. א' אש אש כל אלו אל תמאם אחי לנפש להדי על הדעות כעשה ח' אל רשע אודע על מה היני
 עמדי לדין אחי כמעט הכסה מה נפשי: (ג) הטוב לך. ו' כי טוב בעיניך אש תמאם אל גוף האדם על לא תמאם: כי תמאם
 מוסר על היני לך לומר ו' כי טוב לך אש תמאם הוסיף לומר ו' ולא למאם: ועל עצת רשעים.
 ו' כי טוב לך תפוע על עלת כשפי' ר"ל שיעור אליהם והק' בעתם עד שיכלמהו וכוונתו מדוע תמאם כלדיק ותמאם חסד
 לרשע אש תמאם לא ידקו: (ד) העיני בשר לך. ו' כי י' עיני דומים לפני כשר ודס שבו וזוהר בהם הפלומה ל' כי הלא זוהר
 פירוש ע"מ

כמו אשר כוונת ה' (כח' א' ד'): (ז) ואמרו. על אשה ופחד:
 י (ה) נקמה. נכחה כמו אש יקוט כשלו (ל' ח'): אעזבה. ענין
 טעמת משה וכן עזוב תחזוב עזוב (נח' ח'): (ג) העיני בשר
 י (ה) נקמה נפשי. חן גודל הכח כדחה נפשי בפת עוולו חי וזה אשון על עמי מה שסור חלואי וזהו כפי בחיוב נפשי:
 (ז) אבר. א' אש אש כל אלו אל תמאם אחי לנפש להדי על הדעות כעשה ח' אל רשע אודע על מה היני
 עמדי לדין אחי כמעט הכסה מה נפשי: (ג) הטוב לך. ו' כי טוב בעיניך אש תמאם אל גוף האדם על לא תמאם: כי תמאם
 מוסר על היני לך לומר ו' כי טוב לך אש תמאם הוסיף לומר ו' ולא למאם: ועל עצת רשעים.
 ו' כי טוב לך תפוע על עלת כשפי' ר"ל שיעור אליהם והק' בעתם עד שיכלמהו וכוונתו מדוע תמאם כלדיק ותמאם חסד
 לרשע אש תמאם לא ידקו: (ד) העיני בשר לך. ו' כי י' עיני דומים לפני כשר ודס שבו וזוהר בהם הפלומה ל' כי הלא זוהר
 פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

מיר מיין צער דאם איך זאל שוין גיט שרייען אונ
 קלאגין קאן איך מיה גיט אויף האלמין איברה בפר
 נפשי איך מוז ריידין מיט מיין ביטער לייב: (ב) אויפ
 אל אלוה איך זאג צו מיין גאט אל תרשיעני דו זאלסט
 מיה גיט שולדיג מאכן הודיעני על מה תריבני זיי מיר
 מודיע איבר ווס דו קריגסט זיך מיט מיר: (ג) השוב
 לך כי תשוקו איין דען גיט פר דיר גאט דס דו זאלסט
 אנוועק רויבין פון דעם צדיק זיין גירעכטקייט כי
 תפאס גיע כפיך אונ זאלסט ממאם זיין די ארביט פון
 דייע הענט (דאס איז דער מענטש) ועל עצת רשעים
 הופעת אונ אויף דר עצה פון דר רשעים מוסרם מאכן
 שייגן דיין שיינגן צו ווייזן זיי איין פרייליך פנים:
 (ד) העיני בשר לך זעגן דען מענטש שנים איגין צו דיר
 דס דו זייקסט גיט ווער עם גיט אס גראת אונ

מיר מיין צער דאם איך זאל שוין גיט שרייען אונ
 קלאגין קאן איך מיה גיט אויף האלמין איברה בפר
 נפשי איך מוז ריידין מיט מיין ביטער לייב: (ב) אויפ
 אל אלוה איך זאג צו מיין גאט אל תרשיעני דו זאלסט
 מיה גיט שולדיג מאכן הודיעני על מה תריבני זיי מיר
 מודיע איבר ווס דו קריגסט זיך מיט מיר: (ג) השוב
 לך כי תשוקו איין דען גיט פר דיר גאט דס דו זאלסט
 אנוועק רויבין פון דעם צדיק זיין גירעכטקייט כי
 תפאס גיע כפיך אונ זאלסט ממאם זיין די ארביט פון
 דייע הענט (דאס איז דער מענטש) ועל עצת רשעים
 הופעת אונ אויף דר עצה פון דר רשעים מוסרם מאכן
 שייגן דיין שיינגן צו ווייזן זיי איין פרייליך פנים:
 (ד) העיני בשר לך זעגן דען מענטש שנים איגין צו דיר
 דס דו זייקסט גיט ווער עם גיט אס גראת אונ

יב תיים וחסד עשית עמדי ופקדתך
שמרה רוחי : יג ואלה צפנת בלבבך
ידעתי פריזאת עמך : יד אסחטאתי
ושמרתני ומעוני לא תנקני : טו אס-
רשעתי | אללי לי וצדקתי לאי אשא
ראשי שבע קלון וראה עניי : טז ויגאה
כשחל תצודני ותשב תתפלא בי :

אשתיני יכחיו וחסדך
עברתא עמי ודברךך
נשרת רוחי : יג ואלין
אמישקא בלבבך ידעית
ארום דא נבך : יד אין
חבית ונשרפני וכן חובי
לא תזנבני : טו אין
חבית חבל עלי קודינא
כפא וזייתי לא אקוף
רישי מן קדם חבינא
דאסבע חסודא ואחסי
מגופי : טז וארום ידתי
הוך אראי תצודני

ת"א ופקדתך כסודך 56

רש"י

(טו) שבע קלון . אתי : וראה עניי . אין זה וראה לכוך
לוחא אלה סס דכר ראה עניי (בל"ן בע"ז) שכל עשה אתי
רוחא כמו שאתה אומר שבע ימים (לקתן בסוף) כמו ושבע
ימים (במתן תחת ש"ן) כן תאמר ראה כמו וראה עניי :
(טז) ויגאה כשחל תצודני . ויגדל בעיניך להיות לך למשא
ולפס נפש את אשר כשחל תלודני אשר תפרוש לי מזרעה כאלו

תולדותי : (יב) ופקודתך . פקודת משמרתך שמיטה לי
שומרים : שמרה רוחי . בכטן אמר וזה"ל : (יג) ואלה
צפנת בלבבך . לבלעני כאלו אין (אתה) זוכרם וידעתי
כי זאת עמך הכל כמפורש ולא שכחת : (יד) אם חטאתי
ושמרתני . כתת עיניך די מלהלים ולעבור על מדותיך
(ומעטה) ומעוטי אין אתה מתקני אלה הכל אתה פורע :

כמו כהתוך כסף : (יב) ופקודתך . היא הפועלת והוא
כמו לוויד : (יג) ואלה . ענינו על הסגנות והענין
אחר שעשית עמי כל זה החסד מה לך לפון עמך
אחר שעשית עמי כל יום ויום יתגבר : והשבע . פעם אחר

מנחת ש"י
(יג) לפנת בלבבך . הכי"ת פירש במדוייקוס ואין כאן דין אתי
מחיק שאין כסעם כמטעם הראשונה : (טו) אללי לי . מלכך
נמה שמכוח צמיחתי :

שגנותי : (טו) שבע קלון . יחסר מלת אתי : (טז) ויגאה . יחזור על עניי שכל יום ויום יתגבר : והשבע . פעם אחר פעם כענין אך כי יסוד : תראה פלאיך כי :

רלב"ג

לגוף קיום ועמידה ובנידים השלמה חטנות האברים ההלקיות : (יב) ופקודתך . ופקודתך הלון 34 ופקודתך אשר שמת בהמותי
הפועלות למשל על הכחות המצופעות הנה הפקודות הוא שמרה רוחי עקביו כי ילול זה לא הייתי יכול להחזיק כלל וזה כהסדר לרקות
החמו יחסעל בקלות ויספד לולי רכוי הכלים הש"ס כי הם השם לעזור בשמירתו הזמן האשכני : (יד) ואלה עשיתי . במשמר ומתחילת
(טו) ואלה . מקור והלון כזה הכי שבע קלון וראה עניי תמיד : (טז) ויגאה . ר"ל מי יתן ויגדל הכחא הגדל עלי עד שאלדתי כשאל שמיים

מנחת ש"י
(יב) ופקודתך . ופקודתך . ומלוחך : (יג) צפנת .
סכמת : (טו) אללי . מל"י יללה ואלה אל"ף במקום ה"ו"ד כמו
בית ה"ו"ש (ה"ה ר"ב) : (טז) ויגאה . ויגדל כמו היגדל גומל (לעיל)

בצורת דוד
תשובכני . כסית ליכתי הסניעים בעלמות גידיים המקשרים יחד
אח בעלמות להיות משוככים ונחמיה אלו חללי : (יב) ואלה עשיתי .
כמה שהיו עשית עמדי כחיים לחת כי רוח המיוני הוא בעמוד
גמול מה כי עדיין לא עשיתי מלוחם אצל חסד עשית זאת :
(יג) ואלה . ולא סיבת אלה הדברים ואוסן
הוא כנף ההלל נקבים : (יד) ואלה . חף חס השלתי החס רחמי אשר שבתני זה זמן
לחתי אשכטו שאין הגדל בין חסעם ובין כלידי
(טו) ואלה עשיתי . גלחתי אשכטו שאין הגדל בין חסעם ובין כלידי
(טז) ויגאה . מי יתן והיתה הכעס גדולה ע"י כ"כ עד שאלד אותי בה כשחל סוס אשר ילוד דבר מה אשר ישחיתו פעם אחת ולא יבנה
וכן תפאול להיות כשחל סוס ע"ה גדלה הכל כהוב ללוד חותי פעם אחת פעם והכרס כי פלאות לשמור את הכעס ולא תמן פוחה ללחות

בצורת דוד
(יב) ופקודתך . ופקודתך . ומלוחך : (יג) צפנת .
סכמת : (טו) אללי . מל"י יללה ואלה אל"ף במקום ה"ו"ד כמו
בית ה"ו"ש (ה"ה ר"ב) : (טז) ויגאה . ויגדל כמו היגדל גומל (לעיל)

פירוש ע"מ
אזו ווי קעז האקסמו מיה פאר גליווערעם : (יא) עוד
ובשר תלבישני מיט הויט אונז מיט פלוייש האקסמו מיה
אן גיקלוייד ובעצמה וגידים תשובכני אונז מיט ביינגער
אונז ארערין האקסמו מיה בךעקט : (יב) תיים וחסד
עשית עמדי לעבין אונז חסד האקסמו גיטאן מיט מיר
ויפקודתך שמרה רוחי אונז ריין בפעלונג דס המ גיהיט
מיין רוח אין מיין כוואערס בויה : (יג) ואלה צפנת
בלבבך אונז דין דאוועט האקסמו פאר געאמלין אין
דיין ארבעצין אונז רוח באקסט דוה פראקסין ידעתי
כי זאת עמך אונז אך איוב וואלדס עם אלץ אין
מיט דיר אונז דו האקסט עם גיט פראקסין : (יד) אם

פירוש ע"מ
אזו ווי קעז האקסמו מיה פאר גליווערעם : (יא) עוד
ובשר תלבישני מיט הויט אונז מיט פלוייש האקסמו מיה
אן גיקלוייד ובעצמה וגידים תשובכני אונז מיט ביינגער
אונז ארערין האקסמו מיה בךעקט : (יב) תיים וחסד
עשית עמדי לעבין אונז חסד האקסמו גיטאן מיט מיר
ויפקודתך שמרה רוחי אונז ריין בפעלונג דס המ גיהיט
מיין רוח אין מיין כוואערס בויה : (יג) ואלה צפנת
בלבבך אונז דין דאוועט האקסמו פאר געאמלין אין
דיין ארבעצין אונז רוח באקסט דוה פראקסין ידעתי
כי זאת עמך אונז אך איוב וואלדס עם אלץ אין
מיט דיר אונז דו האקסט עם גיט פראקסין : (יד) אם

יִתְחַדֵּשׁ עֲדִידְךָ וְנִגְדִי וְתִרְבַּב כְּעֵשֶׂן
 עַמְדֵי חֲלִיפוֹת וְצָבָא עִמִּי יִי וְלִמָּה
 מִרְחֵם הוֹצֵאתֵנִי אֲנוּעַ וְעֵינַי לֹא תִרְאֵנִי
 יִי כִּי אֲשֶׁר לֹא־הֵייתִי אֱהִיָּה מִבְּטֵן לִקְבֹר
 אוֹבֵל: יִהְיֶה לֹא־מַעַט יָמַי יַחְדָּל יִשִׁית
 מִמֶּנִּי וְאֲבַלִּיגָה מֵעַט: כִּי בְטָרִם אֶלֶךְ
 וְלֹא אֲשׁוּב אֶל־אֲרֶץ חֲשָׁךְ וְצִלְמוֹת:
 כִּי אֲרֶץ עֲפָתָהּ כִּמּוֹ־אֶפֶל צִלְמוֹת וְלֹא־

ת"א עשה. טוטה פס עקרים מה: פ"ג: | אהדל קרי ושית קרי | סדרים

רש"י

אני גבור כשהל: והשב: מיום אל יום: תחפלא בו. לדקדק: ולהפלא: במשפט ל' כי יפלא (כמדברו'): (יו) עדיך. להשיג על חליפת ההלואים ומכאובים: וצבא עמי. ומניס קנזים ליסורי אלו משמשים (גבל א') והורסים ומתחלפים שניים משנים מאלה וממשמן זמן אחר: (יח) אנוע ועין אבן עזרא

(יו) עדיך. הם הנעשים שיעור: חליפות וצבא. הולכות ועומדות כמו הלל לבל והענין שהם עפה בזמן הזה וענינו על התלמות: (כ) ושית ממני. הרף ממני כמו וכשהו מים: ואבליגה. ואתחוק: (כג) עפתה. השך וכמוהו

רלב"ג

בפסח אחת אבל אחת חסוד לבטוח מכה אחר מכה ותחלה פלוח כי: (יו) עדיך. נעדיך ולו זמיון מה בלשון רמתי כי בספחה נקראת עדיחא: מלפוח. מענין כתיבה: ולבל: רעיו: (כ) והדל. המעט מביחש עלי חל הרעות: ושית ממני. הרפה ממני: והבליגה: ואתחוק: (כג) עפתה. אורס: ולא סדרים. ר"ל שאין בלשון דבר שומד סדר ויושר בענינים הפכתיים: ותפוע. ותמיר:

מצודת דוד

סחת: יתחדש. בכל שנת תחדש נגדי עדים אשר יעידו לך על רוח מעשיו ועל רעיו וימלא אשכ ירשיטו אותו: והרב. על ידי זה מרכה כעשך על ידי ארבע להסביב אמרים ונכרוד דברים לא יתהל סעט: חליפות. וכמה מתחלפים עלמם סעט יודר זה ופסע זה וזה בולב אשכ: וצבא עמי. לא יתמכרו לבל אכל יתמכרו עמי אס ככה אלה עושה לי לזה הולאתני חי מרחם אחי סיס לי לגוע כרחם ולא היה עין רוחה אחי על כי הייתי נקבר עיד: (יט) כי אשר גרי. אז הייתי בללו לא הייתי מובל מן הבשן אל הקבר והרי הוא כאלו לא נבלתי מעולם: (כ) הלא כשם ימי. ולס נבלתי בעבוד קבל עוד הקובע הלל ימי מעטים סעט וספי אקבל את הסובב ולהל חדל היסורין וסיל אוחס מעני ואתחוק מעט זמן: (כג) בשרם אלך. כפרס אמות ואלך בדרך אשכ אל אשכ וסיל אל אשכ וללמות חשכה הקבר: (כג) ארץ עפתה וגו' פירוש ע"מ

אז וואלט מיך גיט גיזעקן: (יט) כאשך לא הייתי אהיה הלואי וואלט איך גיזעקן גלייך ווי איך וואלט גיט גיזעקן ספסו לגבר איביל הלואי וואלט איך גיבראכט גיזעקן פון מיין מוסערס בוך צום קבר: (כ) הלא סעט ימי פר וואר מייע סעגן זעקן דאך ווייגיג דרום יתהל ושית ממני פאר מייד יך פון מיר אונט מוא יך אפפון מיר וואבליגה סעט אונט איך וועל מיר שטארקן אביסעל צייט פל זמן איך זעב נאך: (כא) בשרם אלך ולא אשוב איידר איך זעל אוועק גיין אונט וועל מיר גיט אוםקעקן בלוואר איידר איך וועל שטארקן אין וועל גיין אל ארץ חשך וצלמות אין איין פויג צמער לאנד אונט שאפן פון מוט רס איך דס קבר: (כג) ארץ עפתה

יַעֲנֵה וְאִם־אִישׁ שִׁפְתָיִם יַצְדֵּק: ^ג בְּדִיךְ
 מֵתִים יַחֲרִישׁוּ וְתִלְעַג וְאִין מִכְלָם:
 וְהִתְאַמֵּר וְךָ לִקְחֵי וְכֵר הֵייתִי בְעֵינֶיךָ:
 הַיְאוּלָם מִיֵּיתֵן אֱלֹהֵי דְבַר וַיִּפְתַּח
 שִׁפְתָיו עִמָּךְ: ^י וַיִּגְדֵּל־לְךָ תַעֲלָמוֹת
 חֲכָמָה בִּי־כַפְלַיִם לְתוֹשִׁיָה וְדַע וְכִי־
 יֵשֶׁה לְךָ אֱלֹהֵי מַעֲוֹנֶךָ: ^י הַחֲקֵר אֱלֹהֵי
 תִּמְצֵא אִם עַד־תִּכְלִית שְׂדֵי תִמְצֵא:
 ח גִּבְהֵי שָׁמַיִם מֵה־תִּפְעַל עִמָּקָה

לא ותתב ואין בר נש
 מרי שפון יזבי :
 ג כדכוכיך גוכריא
 משתקן ודחכתא ולית
 דמקקר : ד ותימר דבי
 אויפגי וכריר הייתי
 בעיניך : ה וברם מן יתן
 אלהא ממלר ויפתח
 שפותיה עמך : ו ויחוי
 לך כסיון דחוכמתא
 ארום כופלא לחוכמתא
 ודע ארום אנשי לך
 אלהא מעוניך : ז אפשר
 דפשוש אלהא תשפר
 אין עד סיפי שדי
 השפח : ח בגבתי שמאי
 מה את עבר באורייתא
 דעמיקא מן יאור מה

את

רשי

(ג) בדיך. שאתה בודה מלבד: מתים יחרישו. בני אלם:
 (ד) והתאמר. להקט"כ זך לקחי וכר הייתי בעיניך:
 (ו) תעלמות חכמה. ותדע כי כפלים לתושיה יש
 מנחת שי
 יא (ח) ואלם. הו"ל בגי' (ט) וזכר לך. בצמיונים הגי' לך
 כסגול ויש מהדרין כו"ל במקלס: לתושיה. הלמד
 שהוא מן כי תשה כדעך אבל הענין רחוק: (ה) עמקה. על פנת המקום. או ישוב לתושיה:
 רלב"ג

(ג) בדיך. כיבדך: (ד) לקחי. נעוסי והנחתי מהם לי מתנהג בה: וזכר. נקן: (ו) לתושיה. לפי הנימוס והסדר אשר יסודרו ממנה
 העונשים עמרי מרי: כי ישה לך אלוה מעונך. כ"ל שפ"י. העלים ממך וטח אויך. דבדים רבים שיהי ולין אחת משנה שיהיה לך
 עון בהם ואלם אמר זה לפי שיהי רואה שהלם יחטא כשלא יעשה טוב. כההנהגה להשכיל ולדעת הש"י שפי' היכולת ולזה מחשוב
 להיווך דליק והנך מושג וזה האופן מהענין כשלא יעלמו הש"י מן ההלם ל"ל שלא כדלו בחוקים שיהי להשיג זה וזה כי ההלם לקלוזו

מצודת ציון

יא (ט) יענה. מלי עניה ותשובה: (ג) בדיך. כזב הבדוי מן הלכ
 כמו מלך אלה בודלם (הנהיגו): בחיים. אשכ"ח כמו
 ממי עמסר (בשכחות לד): (ד) לקחי. ענין הלמוד וההנהג כמו
 הלקחים לטוב (ירמיה כ"ג): וזכר. זכר ונקי: (ו) לתושיה. לך
 נקדחת חכמת התורה וסוף מלשון יד על פי ישה לעולם ולא מחזור
 להן ככאל הדברים: יענה. יענה כמו אשר ישה כעשהו (דברים
 י: יתן שידבר בך אלוה ויפתח שפתיו להמליכך עמך: (ו) תעלמות חכמה. סודות מהטורי ההקמה אשר יחמיצו הכלח העולם על כל
 השל אשר יפתח ההלם: כי כפלים לתושיה. אשר לפי חכמת החוכה רלוי עוד לך כפלים מן המכאוב אשר בל ענין רלב"ג לך ויוסר
 כלום כי דע אשר כזב הלם לך מה מעוניך והקבל עליהם חקי מעט ה' וכאומר ובי יודע אהם כי הוא ברוחי והקבלה לזיק ומי לגשע יחשב כי הכל
 הדקיק ושל צדקות הכצע וכו' אלה מלמד חקי מעט ה' וכאומר ובי יודע אהם כי הוא ברוחי והקבלה לזיק ומי לגשע יחשב כי הכל
 הוא לפי שיעור מדרגת הכנת ההלם כי מי' הכנתו מרובה ומקלר בעבודת אלהים לא ללדיק יחשב ומי' אשר הכנתו מעטת היה כל דבר
 לכי יחשב ומי' הוא היודע מעטותו לכי מי' הכנתו מרובה ומי' הכנתו מוטעת ויחלו ישיחו על ישימי איוב שכלו על אשר קלר הכנתה
 ומרובה היסה הכנתו: עד תכלית. כאומר לך אף חכמת לדעת מה וכי ימצא מד הפלגית: (ח) גבתי שמיים. הנה סודור אלוה

פירוש ע"מ

גזאגמ דאם פאר היילונג פון דער חכמה וואס די
 ווייסט גיט אונ דא צו דער וואלטם וויסן די כפלים לתושיה דם
 מאפיר איה און צו דער תורה וואס די האקט גיט
 מקיים גווען ווייא וואס די האקט יוא מקיים גווען
 ודע די ישה לך אליה מעונך און ווייס דם גאט מאנט
 זיך נאך ביי דיר פון דייגע זינד: (ו) תחקר אליה
 תמצא ווארום קאנטור דען גאטם פארשמונג גיפין
 אס עד תכלית שרי תמצא אדער קאנטור דען גרייכען
 ביי צום הכלית פון גאטם מצות דאם די מיינטם
 די האקט די גאנצע תורה מקיים גווען: (ח) גבתי
 שמים

כִּישְׂאוֹ מֵהַתְּדַע: אַרְבֵּה מֵאַרְץ
מִדֶּה וְרַחֲבֵה מִנִּיִּים: אִם יִחְלָף וַיִּסְגֹּד
וַיִּקְהֵל וּמִי יִשִּׁיבֵנו: כִּי הוּא יֵדַע
מִתִּישׂוֹא וַיִּרְאֵאֹן וְלֹא יִתְבּוֹן:
יֵאִישׁ נָבוֹב יִלְבָּב וְעִיר פְּרָא אָדָם

אֵת יָדָע: אֲדַנְיָא הִיר
 מִן אַרְבַּא מִשְׁחַתָּה
 וּפְתִיחָה הִיר מִן יָמָא
 י אִין יִחְלֹף וַיִּסְגֹּד
 שְׂמִיָּא בְּעֵנֵי וַיִּכְנָשׁ
 מִשְׁרֹן מִן וַיִּתְכַּנֵּה:
 יֵא אָדָם הוּא חֲכִים
 גְּבַרִי שְׂקָרָא וְאִפְשֵׁר
 דְּחִבְיָ שְׂקָר וְלֹא אִתְבּוֹן:
 יֵא וְגַבַר חָרִף וַיִּחְכַּם
 לְבַיְתָה וְעִירָא דְּמִרְוּרָא
 הִיר בְּרִי נֶשׁ אֲתִירִיד: הִיא וְבַר נֶשׁ סְפִיפֶלֶר יִדְיָק וְעִירָם סְפִרְדָּן דְּאִתְקֵן נְכָרָא רְבָא

ר"א ארבעה . ספירדן לא . וירא חן . דרבי מ . כנב . ד"ב יב

יורד

הִיר בְּרִי נֶשׁ אֲתִירִיד: הִיא וְבַר נֶשׁ סְפִיפֶלֶר יִדְיָק וְעִירָם סְפִרְדָּן דְּאִתְקֵן נְכָרָא רְבָא

שמים . דבר הכול נבוכה עמוס מה תפעלה
 חתה ועמוקה היא החכמה משחול : (ט) כורה . מוד
 שלה (ס"א" מהה שלה) וכחן הזכור מידוד בלשון זכר
 (שלא אמר מדחה) : (י) אם יחלוף ויסגוד . כיסודין חת
 מי טירלה ויקהל כל פמלאות שלו לזוכה על סהכגיר: ובי
 בהן וישבינו . בדרכי למחל של פפעלו ואם מפני שהנידון

אבן עזרא
 (י) אם יחלוף . כמובל בני הלוף . ויקהיר . הוא הפך
 (י"א) וירא אורולא הרבון . וירא האון והיני לרין להתבונן:
 (י"ב) נבוב . כמו נבוכ לזכות ולחול: וילבב . וקנה לב שהיא החכמה כמו קונה לב: ועיר פרא . כמו עיר פרא הוא האדם כאשר וילד

מחברו עליון האון שלולא דרש מה פהאשר לו לעשות מן הזכור אשר הוא חושב לפי דעת לזכר אם יקבל מזה ואולם ס"א" אבב כדל
 ידע עמדי דרש וזו הפעלה לו לעשות מן הפעול ויעשהו אם יקבל מזה . או יסיה בלשון צמח יעלה ויהיה פי מעין מעושן על
 דבר נדון מזה מזהא והפסד כי הכי יעוב בעצוק ויעט עד עת קן מעשך ולינו דלף לבשעך מתן יחד סן ויעמד : (ט) מרס . מדחה
 ר"י מרס מה בעין העובד והעומק . וזו יסיה שב אל חמאת ס"א" ס"ב בחתרו וינד קן תעלמות חמאת : (י) יחנוף . יכרת : ויסגור . ויסיה
 בחכמה וצדקת ללח : ויקהל . שיהפוך חכמים בערוק חסד מו כמדירה חתה מולחט שישימם כחמסר : (יא) וירא אוןולא יתבונן . ר"ל
 וירא חסד מן ופחד לא יתבונן בדרכי ס"א" לשכל ולדעת חסד כי הוא ג"כ חסד . או ירצה בזה כי ס"א" ידע חכמי שוח ומצמח נאבב לחס
 און ל"ל חסד טעם צדקיות וידע ג"כ אלס אשר לא יתבונן בשכל בדרכיו . והנה זכר בזה האון כי מניי הסכנות אשר הוא קנין ואם
 און פסח צדקיות והסכנות אשר הוא העדר וזכר אשר לא יתבונן בהצלחת ויסיה וירא און מעטין הסכנות השכלית כחכסם ועני
 רחם הדגם חמסם ודעת : (י"ב) נבוב . קהל : וילבב . ישכיל : ועיר פרא . ועיר ופרא רלח לזכר שהוא נמשל כהמאות בעת הללוח :

מצודת דוד
 כחשום כחולו לנשים ונשים כחולו רמז כנכחי כמים ומה
 חסן קן תפעל (טו) נעמוד על מתיחסת וכלה היא עמוקה משחול מה
 חובל לדעתם : (טז) ארבעה . מן הסודו הריח ארבעה מן האבן
 והקנה מן הים כהקוף חס כהמים ואך חס כן חשברי להביט בהכמת
 סבב : (י"א) אם יחלוף . קולה חף חס ומלחו מניית אלשים חסר יכו
 כדבר העלול ועל כל זה יעשו צדוקים מתחנפים את מי חסם יכרת
 נחשום חל הפחד נעלם זה כהה עם כל זה חין מי להביט על גמול חשונותיו : (י"ב) כי היא ידע . ח"ל חס לפי דעת הלהם ישו חלם
 כדבר החשול והעלילה על מי אלו יודע שבור הכח כ"ל והחד חלל כמקום ב"ם יודע הוא אבב שוח ר"ל מי חס אשר מעל חלם יכול הים לעמוד
 הפעל יסקרו בעלמם לעשותם חמאות חבב ומי הוא אבב רלח און בלבו ופעם כחשכחו לזכר שחין כאן מעל חלם יכול הים לעמוד
 על החמא : כי שבור הכחם הריח מרוב חלל קלל כחמסם ויודע מי הוא אשר לא יתבונן כלל כי יתבונן כלל כי יתבונן כלל ופעם כחמסן
 הדעת ועל חלם ישום כחמסם ולסימן שיעי חמסם כ"ל לפי חלוחי לו כי בחמסם חל ישום כדבר חמסם : (י"ג) ואיש נבוב . כי גם חסכון
 הריח חמסם עם כי עשה העלול חמסין הדעת עמ"ל טעם יעשה כי רלוח לשים נבוב ויקי חממכה לקחם לב להשחלוד כחמסם השכלי
 דרכי כי כל חס כלל כאשר וינד הוא כעיר פרא מגלי חמסם והפחד יהי : (י"ד) חס יעלול וכלי רלוח לכל חס נבוב נאבב יכו להרנין

פירוש ע"ט
 ואכירימ ער איין אין דעם היוו צום העגגן ופי ושימי
 אוג ווער קען אים . ענטפערין דאם ער משפמ גימ
 רעכט: (יא) פי היא ידע מתי שמי דען נאמ ווייסימ די
 פאלשע מאנען וואס טוהן די . עבירות במזיד וירא
 און ולא יתבונן : (יב) אונג אונג ער נעהט דם אונרעכט וואס
 מענטשן טוען אונג ער פערשטימיט נאר גישט דם
 ער קט גוינדיגט אונג הייט יויסמ בשונג . איבער דעם
 שטראפט ווי נאמ גישט אלע גליון . אונג אפילו
 ער טוט בשונג דאך ווערמ . ער גישטראפט דער
 פאר : (יג) ואיש נבוב ילכב וייר אמענטש ווס האם
 אליידיג הארץ בדארף זיך קויפן אהארץ דאם ער

ט"ו : (י) יחלף . יעבור מן השולשון על שוח חלופי (לקי י"ד) :
 ויקהיל . יחסיף כמו ויקהל מזה (שמות ל"ח) : (י"ב) נבוב . חול
 ורקי כמו נבוב לחות (שם ל"ח) . ילבב . מלי לב כ"ל וקנה לב :
 ועיר . כי בקלה חמסר כחשונותו עיר כן חמוטוב (נבוב ע"י)

פירוש ע"ט
 ואכירימ ער איין אין דעם היוו צום העגגן ופי ושימי
 אוג ווער קען אים . ענטפערין דאם ער משפמ גימ
 רעכט: (יא) פי היא ידע מתי שמי דען נאמ ווייסימ די
 פאלשע מאנען וואס טוהן די . עבירות במזיד וירא
 און ולא יתבונן : (יב) אונג אונג ער נעהט דם אונרעכט וואס
 מענטשן טוען אונג ער פערשטימיט נאר גישט דם
 ער קט גוינדיגט אונג הייט יויסמ בשונג . איבער דעם
 שטראפט ווי נאמ גישט אלע גליון . אונג אפילו
 ער טוט בשונג דאך ווערמ . ער גישטראפט דער
 פאר : (יג) ואיש נבוב ילכב וייר אמענטש ווס האם
 אליידיג הארץ בדארף זיך קויפן אהארץ דאם ער

יִלְדֵךְ: "אִם-אֵתָהּ כִּינּוֹת לִבְךָ וּפְרִשְׁתָּ
אֵלָיו כְּפִיךְ: "אִם-אֵן בְּיַדְךָ הִרְחִיקְהוּ
וְאֶל-תִּשְׁכַּן בְּאֶהְלֶיךָ עוֹלָה: "וּפִי-אֵן
תִּשָּׂא פְנֶיךָ מִמּוֹם וְהִיִּית מִצֶּק וְלֹא
תִּירָא: "וּפִי-אֵתָה עִמָּל תִּשְׁכַּח כְּמִים
עִבְרוּ תוֹזֵר: "וּמִצְהָרִים יִקּוּם הַלֵּךְ
תַּעֲפֶה כְּכַקֵּר תִּהְיֶה: "וּבִטְחַת כְּפִי-יִישׁ

מתעבר: " אין אה
 פנתא לךך ותפרוס
 לותיה בעלו ידך:
 " אין שקר בידך רחק
 יתיה ולא תשרי
 כפש בנך עולא:
 " ארום הידן הנקוף
 אפיה דלא מוס ותהוי
 סנין מחבולא ולא
 תרחל: " ארום אה
 לעות תחנשי היד כה
 דעברו תדפר: " וסמיה
 יוסף יקום נושקך
 דהלך בגר נושקא

דפעפועא דקבלא היך צפרא תהוי: " ותתרחץ ארום אית סבר ותחין בי קבורתא
 ת"א היות. טקיס פ"ד פ"ו:
 רש"י
 זוכה: (טו) כמים עברי. ומלפו כן יהיה לך כל זכרון
 עמל: (יו) ומצהרים יקום ח"ד. ויתר מלפז להרים יקום
 חלד לך. מוז ומזן כמו ומלדי כאזן נגדך (תהלים ל"ט). ד"א
 יקום חלד כמו יקום אור חלודה שלך כלומר שיהיה מקום
 חפילה מחיר יותר. העופה. הפילה שלך ככקר תהיה. ע"א
 נראה (ס"א): " העופה. הפילה שלך ככקר תהיה. ע"א
אבן עזרא

וכמוהו ככש חלופ: (יז) חמר ר' משה כי חלד כמו חלודה
 בלשון רבותיו ז"ל והענין כי תשוב החלודה ותחיר יותר
 מלהרים. והכונן כי חלדך פי' ומך יקום והענין יקום יעמוד
 כמו וקס הנית: תעופה. ו"א תחמל. וכן התעניף עיניך
 בו. ואחרים אמרו כי תעופה מן עיפה והוא ובענין
 אש עכתי תשובה יעמוד חלדך כשמש להרים ובענין
 ההשן

לזהות חלד חמד כמדד בני חלד ויכוין לרכו: (יג) אם
 אהה. היות מחוון לכה אחר יסורין: ופרשת אליו
 כפיה. בתהנה. ותרחק און מידך ואל תשכן
 בזהלך עולה: (טו) כי אז. היות כמות שתאל פיך
 ממוס שתגרוס לעלמד לשאת פיך מכל מוס מתוך כך:
 והיית מוצק. חוק כמו מלוקי חרץ. וכל עמל היות
מנחת שוי
 (טו) מלק. חסר ו"ו ע"כ והל"י בקמן כלל ספרים שלפני
 ובמלול דף ר"ל יבא על מניח סתם והיית מלק בפתח דמקל
 ספרים ובמסרה חין סתם כ"ח מלק נחשת (מ"א ז'): (טו) כמים
 עברי. נמקלה ספרים מדפוסים יבנים וכו' הי"ף בפתח חלד בכל
 ס"ם כשוא וכן במסורת נחשב זה ע"ג רפין וסמניהן ביהמיה ס"ו
 ל"א: (יז) חספה. נחשב עליו כבוד המדוייקים ליה וחסר:
 (יח) ובפתח. כש"ס יב מלדך כש"ו מלדך כשנייה:

תשוב ככקר כענין יסוב לימי עולמיו. תתחדש ככקר נעורייכי: (יח) חומות המדינה:

ר"ב
 (טו) חמל פיך ממוס. חסיר עלמן ממוס הכללים והמקום אשר חולית ככס: מלק. חוק: (טו) עמל חסכה. עמל חלודת אשר כל

חומות המדינה:
 חוק: (טו) עמל חסכה. עמל חלודת אשר כל

מצודת ציון

פרא. המוול הכר: (טו) בוצק. חוק כדכר הילעל ממחבת:
 (יז) חלד. זמן כמו ומלדי כאזן נגדך (תהלים ל"ט): תעופה. ענין

פרא. המוול הכר: (טו) בוצק. חוק כדכר הילעל ממחבת:
 (יז) חלד. זמן כמו ומלדי כאזן נגדך (תהלים ל"ט): תעופה. ענין
 און. אש יב בידך דבר עברה הכחיקה מלק ומעוון אומה ואל תשכן בזהלך עולה כי טלה תשחמך מעין: (טו) כי א. כלש
 כן משה או חרוס פיך נמעה מעלי מוס ליל לא חלק עוד בזהו ופניך למעון ירוסל וקוסל מעלי מוס: והיית מוצק.
 ומל: והלוא סתיה חוק ואל חרוד משה כי לא יקבל לך: (טו) יעל חשבד. העמל סתיה לך חסכה. בעבור כוב כטובה וקמ מעט חסל
 בזכרון כמים העובלים ממקום אשר נכונם יבאר מעט כוב הכלבים וזהו יקום לך ולא חלק מה בחות: (יז) יקום חלד
 יקום לך זמן מלדך יותר ממה להכרס: תעופה. עה בהורן חספן לזיות חלודת מלוד כעוק: (יח) ובפתח. חכב כש"ס ל"ב חקוס
פירוש ע"מ

זאל יא פארשטיין אז מען פאר גישט זינדן גיין
 פרא אדם יולד ווייל יעדער מענטש ווערט גיבארן
 אן פארשטאנד אזוי וויא אוולד אייניל דאך אז
 ער וויל ווערט ער דער גאך אפענטש. אזוי אלץ
 האט ער גאנגט צו איוב: (יג) אם אהה הייטת לךך
 ופרשת אליו כפיה אונ ווען דו וואלסט אן ברייטן דיין
 הארץ אונ וואלסט פאר שפריטלך צו גאט דייןע
 הענט צו בעלן אים: (יד) אם און בודך פרומדי אונ
 ווען ציון אום רעכט איז אין דייןע הענט וואלסטו
 דר ווייטערן אים ואל השמן באהליה עולה אונ וואלסט
 גיט מאבען רוען אין דיין גצעלם איין עולה:
 (טו) ווען דו וואלסט אונ נאמן פי אן השא פיך כמים

דען וואלסטו דענסטמאל בטיח געווען דס דו וועסט
 פר טראגן דיין פנים פון איין מוס (פלוקר דס קיין
 מוס וועסט גיט זיין אין דיר) ויהי מוצק ולא תירא אונ
 דו וואלסט געווען שטארק אונ וואלסט קיין מורא
 גיט גהאט פר קיין שום נאך: (טו) פי אהה עמל השתח
 דען דו וואלסט פר געסען דיין מידקייט וואס דו
 האסט גהאט כמים עברי תחובי און וויא וואקערין
 ווס פארין איבער און וואלסטו גראכט אלע דייןע
 מידקייט פון די יסורים: (יז) ופצתה יקום חלד אונ
 דיין פינגער ארם וועט לייכטען פער וויא דיא
 לייכט פון מיטען טאג יעצט חסכה חסכה דיין
 פינגער גיש וועט זיין און וויא די לייכט אין דער
 פ"א

וְתִקְוֶתֶם מִפְּחַדְנַפְשׁ׃ יב * וַיַּעַן אִיּוֹב
וַיֹּאמֶר׃ יג אֲמַנֵּם כִּי אֵתֶם-עִם וְעַמְכֶם
תִּמּוֹת חֲכָמָה׃ יד גַּם-לִי לֵבָב וּפְמוֹנֶם
לֹא-נִפְלָא אֲנִי מִכֶּם וְאֵת-מִי-אֵין פְּמוֹ-

מִפַּח נַפְשׁוֹ : א וְאֵתִיב
 אִיּוֹב וַיֹּאמֶר : ב בְּקוֹשֵׁמָא
 אֲרוּם אֵתֵן סִבְרִיא
 וְעַמְכוֹן תִּסְרֹף חֻבְמָהָא :
 ג לְחֹדֶר לִי כְּאֹרְדִימְהֶכּוֹן
 דָּא פְרִישׁ אֲנָא מִכְּבוֹן
 וְעַם מִן לִית דְּקָמָת
 אִילִין

הוא מנקה: ותקוהם. מה שהם מקוים לראות כך למפח
 כפשׁ יתי להם: (במענה איוב):
יב (ב) תמוות חכמה. כשמוותו תמות עמכם כל
אבן עזרא
יב (ג) אמנם כי אתם עם. תמות חכמה עמכם
 עשור כשילוחכם ענין נסחיה הכמתם: (ג) ואת מין אין כמו אלה. מי לא ידע בכל אלה:

זאת הסעודה לכל הרוצים אך לקחתם ובה הראויה להם לפי מה שיחבר בהם שאלה: זה הוא מעמד אליהם וזהו הכתם בעלמם כמו שיחבר
 בהם שיבה. ובהם אליהם היה מקורב לזה הדעת האמת כי הוא היה מודה שבאלו רעות לרוב מונבלות מהש"י ובה הרעות אשר תהיינה
 לנו חלק הספרות והואלת אלף שהן רחוי להקדים עליהם כי אין רחוי שיקרלו רעות לפי שהלם כבדא משולל מכל הטובות והרעות
 והקדיש אשר הוא כח מתי' שיהלם עליהם להם כבדות ומכילות רוחם אין לו להשאילן עליהם הם כי יעשו אליו. אלה
 שבהם הלא הם תהווה לו הספקות לפי שלאנו לא נוכל לימס כל הרעות אשר נראה שישול בהם הפחד הסדור וה' הוולת והספיות: וזה
 שורה מנחה וזוהי שאלם הרחיני שמהם הלא יותר הספק דרשות מה נעשה כהפדר הכדור הנמלא כעבודת השמאלות: וכן ארוך והמלא
 מהם הרבה בחי' אחד ואלו חי' דבר ניתוסף לו שהוא בחי' אספר שיחסוהו אל הוולת והספיות כי מה שיגיע מהרעות כיה אספן
 לא יספיק לו זה חזן מוצא ואלו יהיה מעתי' כ"ל בלא יספיק שיגיע בזה הכוון טובות רבות לרעות כמו שיראה בחי' מהם וזה היה אפשר
 כשיספיק בעשותו כמעטות הרבה ללקדים כ"ל שלא יאסר שיחשוב אל הוולת והספיות כי מה שהוא בזה החלק היה מנוח כי היה מליחו
 בקרי' ונבדלנו. וזהו היה דעת אליהם יותר חסר בענין מה מדגות בלדד ולפני יותר שלם בלפון אחר. ואלים היווה יותר חסר לפי
 שהיה אספקות אשר הביאורו לזה הדעת הם נבחרות עשו מהש"י דרשות בלדד ולפני, ואלים היווה יותר שגם כי הוא לא היה
 המושג הכלל היה מנוון בזולת הכחשת המושג שיחיר הספקות כמשפט כל מסך ועוד כי הפחד שלם אמנו כהש"י לפתו הוא אחתי בעלמם
 ואלים שמה בזה האחר השגם וזה כי הוא כשעור שהוא טפל שייחוס לו הטובות והרעות אל גמולו ויחייב החי' לפי מה שהיה
 כמו שיחבר מנחה ומחשבו ויהיה בעל ג"כ מלא יריה בהם דבר מונבל מאלף מהם לפי מעשה החרס לפי מה שיחברו הוולת כמו שזכר הליפו בזה
 הכפר בזה שטען על איוב הכי חייב בהכרח שהיה קולתו מיוחס אל הש"י לפי דרך החרס ורשעו וקולתו בחי' מיוחסו אליו ומולו לא
 חשב הליפו יותר מזה השבירות היה מחוייב היות מאלמדו אמת ואמנם טעם שכלה הכדור בלפון שלם מה שיראה אל פש"י מלאו הסוכות
 והרעות ממה שלא יוחם אליו וזה לא עמד טעמו כי כשטען עליו איוב עם שטען לפתו רעותו כמו שיחבר בהם שאלה זה. ויוד כי
 דעת הליפו היה דיוק יותר אל האמת ולא חייבו בעלמם אמת כי הוא דבר שם כל השמלוהו להסיר הספקות בזולת הכחשת המושג ופי שחבנו
 הכחשת. ואלים בלדד ולפני אחרו מאלמד בחי' אומר ולא הכיתו למישה כרום אלף החיבור הספק כהחיותו מאלו החיבורים בעלמם אמת ואלם
 הוולתו. ואלים היה ידעו מאלו הכדורים הם כהבדד יותר וזהו זה. הגורם זה והיה חין אל מאלו הכחיות ואלו די כשעם שטען זה
 מהש"י האמת בזה הדעות אלף מן שחבנו זה החכמה לא יספיק שישיג האמת בשום דבר כי אם לאלים החקילה לידועים ממה שאלה אותו
 המדברים כהחכמה לא יהיה לידעת דבר דק: כיאיר מלות המשנה (א) ויין איוב ויאמר:

מְצוֹרֵת דָוִד
 לעזרה: והקוהה. כ"ל מוכיחם הם להלפון נפש כלנו יקונו לה כי
 בודלי כן יהיה (העולה מהענינה היות שדעת לומר דעת אליהם
 ובולדד שהכל בזה הכחשת חושב נגמול המעשה שהלך לפי שזכר
 מדגתם הכנת המושגים ומי שהכנתו אמונה קולך בחכמה יחשב לרשע
 ומי שהכנתו מועתק המעט לרוב המעט ער כי ימלא מרובים לכתוב
 יסו בדבר המעט צמיח העט והספלות נגמול וכינסו וינסו
יב (ג) אמנם. האמת כי אמת הרבים נגמול. המשפט נעם כי כבחרו לבדו וכן יס יחזק כדיל אלף ופי שטעור כי אמת הרבים נגמול
 תמותו ההכמה עמכם ר"ל כי כל החכמה היות בכס ער שאלם תמותו תמותו גם היא ואלה חכמה בעולם: (ג) גם לא לבב. כהם לא

פירוש ע"ג
 אַבְדַּ סְנֵהָ אֲנִי פֶר וַיִּכְרַעְנָג אֲנִי אִין אֲנִי אֲנִי אֲנִי
 וַיַּעַן פֶּר לְאִין וַיַּעַן פֶּר וַיִּי וְתִקְוֶתֶם מִפַּח נַפְשׁ אֲנִי
 וַיַּעַן הַאֲפֹרְגָן וְסוּ וַיִּי הַאֲפֹן צוּ וַיַּעַן אִין דִּיר וַיַּעַן
 וַיִּין צוּ וַיִּי אִין מְרֻעַרְנָג צוּ וַיַּעַן לִיב׃
יב (א) ויין איוב ויאמר הם איוב גיענטמפערט אונג הם
גיאנאם: (ב) אמנם כי אתם עם פרו וואר דאם
איר זענט איון פאלק וְעַמְכֶם תִּמּוֹת חֲכָמָה זאל שוין
מיט אייך שטארבין די חכמה פלומר הם איר דען
שוין די גאנצע חכמה אין איך ניט: (ג) גם לי לבב
כמוכם
 השוהב ווענין ויניע נארטלישקייט אדער וייל דאנאם דר האם
 נאך ויין שטארבין ניט קענין אנצולויפן. ניט קענין פארויך השוהב. וכלום אבר כהנה. דאם אנצולויפונג העם שוין ויין
 פארלארן פון וי. נאר ויניעך אויפן וועלן פארקענדט ויערין קענענדיג אייך די טויטס וואס וועלן האבן דיא סטענשלין וואס
 האבן יא גיפארן השוהב:

מְצוֹרֵת דָוִד
 מל' ניסה וברכיה: כהנה. מוסס: מפח נפש. דלפון נפש ע"ש
 שקרובה היפס לפרות ואלהם מן הוול וכן ואפס בעליה הפמתי
 (לקמן ל"א):
יב (ג) לא נוכל. לא פחות וגרוע וכן סוללים מערלים (חזקן ל"ב):
משלי חכמים
 נעשונין איין גולן. סין פריקום אים וואו ונענין אלף גוללים.
 ואנם דר ויין ונענין אפלאפין. סין פריקום אים פאר וואס
 ביישום גר אפלאפין. האם דר גים געוואקסן צוא געפריין.
 היינט דער דין גענוגם וייל די בייס אגאר אונג בייס גיש
 אפלאפין. וינסום געשפראשט ויערין פאר דיינע נארטלישקייט
 אויך. אונג אויב די בייס גיש אפלאפין וייל די האקסן קיין
 סורא פאר דיים שטפאם פון דעם פלך. דארפאקסו געוויס
 גישפראשט ויערין. דאם זעליביגע ואנאם איוב אלף קענישן
 ונענין אונג וועלן גישפראשט ויערין. אויך די נעלם אקדש
 אין גיטיים. וואריום הקב"ה שפיקים גיש אפילו איין געדיה.
 נאל ויי קענין אפלוויפן אונג געשעפס ויערין פון דעם שפראך.
 ויין ואין פארויך השוהב. אונג דער קענישן וואס סורא קיין
 גיש מורא פאר די שפראך. וועם דר שפיקים פון הקב"ה. וועם דר שפיקים
 פארקלערט גיש אפלאפין. וכלום אבר כהנה. דאם אנצולויפונג העם שוין ויין
 פארלארן פון וי. נאר ויניעך אויפן וועלן פארקענדט ויערין קענענדיג אייך די טויטס וואס וועלן האבן דיא סטענשלין וואס
 האבן יא גיפארן השוהב:

אֵלֶיךָ : דְּחֹכֵם לְחִבְרֵיהָ
 אֲחֵי דְקָרִי לְפִאֲרָהּ וְעַנֵּי
 יִתְּיָה חֵן לְפִאֲרָהּ
 שְׁלֵימָה : הָאֲוֵרָא דְבִסִּיר
 לִבְשֵׁי מִן כְּחֹשֶׁבַּא
 שְׁלוּ מִכֹּחַ לְהַרְפֵּתְקֵי
 וּמָנָא : ת"א בּוֹעֲרָא בִסִּיר
 לַעֲשׂוּ דְמִן מְחֻשְׁבָּהּ
 רַחֵיץ שְׁלוּ בְרַם הוּא
 מִעַמֵּד לְאֻדְעֻנְתָּ
 דְרָגָא : י וּבְגֵי עֲשׂוּ

אֵלֶּה : דְּשָׁחֵק לְרַעְהוּ | אֵהֵיָה כְרָא
 לְאֵלֹהֵי וַיַּעַנְהוּ שְׁחֹק צְדִיק תָּמִים :
 הַלְפִיד בּוֹ לַעֲשֵׂתוֹת שְׁאֲנָן נִכּוֹן לְמוֹעֲדֵי
 רְגֵל : וַיִּשְׁלִי אֱהֵלִים | לְשַׁדְרִים וּבִטְהוֹת
 לְמַרְגִּיזֵי אֵל לְאִשֶׁר הִבִּיא אֵלֹהֵי בִידוֹ :
 ת"א שְׁחֹק : עֲנִינָא כ' : לְפִיד סִמְדִרִין קח' : יַעֲלֵי סוּכָה עב (מַעֲרִיב טו) : כְּצִל כְּצִל וְאוֹרִם

דְּשְׁלִיִן מִשְׁבְּכִינְהוֹן וְתַמְסְרִין לְקוֹזִין וּבְגֵי יִשְׁמַעְעָל רַחֵיץ וְתַמְסְרִין לְשֹׂאֵר אוּמֵיָה לְמַרְגִּיזֵין אֵלֶּהָ
 דְּבִקְתֵּהוֹן דְּרָבִן אֵלֶּהָ בִּידֵיהָ : ת"א וּבְגֵי יִשְׁמַעְעָל דְּשְׁלִיִן בְּמִשְׁבְּכִינְהוֹן וְתַמְסְרִין לְקוֹזִין וְעַמֵּינְאָר
 וּבוּמֵינְאָר דְּשִׁרָן לְרַחֵץ וְתַמְסְרִין בְּיַד רִשְׁעֵיָה דְּמַרְגִּיזֵין אֵלֹהֵי הִיךְ פְּרַעְהָ דְּאֵיתִיהָ אֵלֹהֵי

לוי: נבוך, מומון הוא העשמות שאכן להיות כמועדי רגל שרגלם
 מועדת : (ו) ישליו , וידעתי אני כי ימים ישליו אפליים
 לבני קדר השוכני' באהלים המדברי והם סודדים שנה' פרח
 אדם ידו בכל (בראשית ט"ו) : ובמחזורת, שלמות ים למרגיזו
 אל לכל אשר הביא לו הגור השלום בידו חס טוב אס רע :
 אבן עזרא

ואני הוא הטהוב : (ד) שחוק לרעהו , קורא להקב"ה
 ויענהו מלער הקטנתם ומה ענהו לתת לו שחוק ללדיק ;
 תמים , שלם : שחוק צדיק תמים , הוא הענייה אשר
 יענה וידעתי אני כהשר המרתם , כי : (ה) לפיד בוז ,
 אש של גיהנם עומד למי שהאק בעשמותו לומר שלום יהיה
 מנחה שי

(ד) שחוק לרעהו , שחוק קרעאס דפי חסר ומיינא מלאו פן בממו' וכיני
 במו' כן והכריחו בזה וכינייה סתם מ"ח : אלוהם , המלמד בסגול :
 (ס) לעשמות , במקלם ספרים בחולם הם מצושבים כי מצושבים הם
 בזהו שורקם וכי' כד"ק צדשישי שהוא כולם עבדות :

השאקן : לעשמות , כמו אולי יתעשת האלהים , אכדו עשמותיו : נכון למועדי רגל , וזה דבר יבא האדם שמתעבת
 רגלו כענין ואני כמעט כעיו רגלי : (ו) ישליו , כי יראה שהם הסודדים העשויים החתום בפרהסיא כשלוה וישליו יאמש
 עלמו ואחר עמו כמו יחי ראובן ואל ימות עעיניו ואל יהי מתיו מספר , מתיו כענין ואני מתיו מספר : ובמחזורת , ענינו

רש"י

רש"י

(ד) שחוק , לען : (ה) לפיד , מענין לפידים ויהיה אומרו לפיד בוז כמו לפיד בוז : לעשמות , למחשבות , מענין עשמותיו , ואפשר שהיה
 למ"ד לפיד משמשת ויהיה ענינו מי שהוא נכון לפיד ואדו הוא כזהו למחשבות , השאקן וכן מי שהוא נכון למועדי רגל וכל הענין בעלת
 שימות : (ו) לשלדים , לעוצים תמום וסודדים האלמסיים : ובסודות , חסר מלת משכחות והרלון בזה שכתב ימלאו משמעות למרגיזו אל שביעו
 כשיהיה בהם ולא יתחדו תמום דבר : לאשר הביא אלום בידו , ר"ל לצודי' כו"ס שיביאו הכו"ס בידים וישתחוו להם , או יתעו בזה שבידו
 הביא והמליא אלום ר"ל שדיי עשו הספסל ואחר יסגודו לו וישתחוו ולא יפקח עיניו כי הספסל הוא הוא מעשה ידיו כדוך אמרו למעשה ידיו

מצודת ציון

מצודת ציון

כך הוא כי יגס לו יש לב מנין כמו לנס ורטינו טפל בעמלה להיות
 גיבוס ופחות מנס : ואת מי , ועם מי תחשבים איך לב ענין כמו
 יש עם אלום הריעוים וכי הכמה גדולה יש ככס אשר לא תמלא
 בשאר האלמסיים : (ד) שחוק לרעהו , על כי הכסה יסיר לבנות
 אמר אני הכיה לשחוק וללעג למחשבתו אשר בעבור גדול כללחתו
 אשר יכיר על האותו' כאלו בכל השב' קודם להאיל מלואו יעס
 וישב לו למלכות שפלות ליום גבה לבי ער כי יסחוק עלי אשר יבי
 בשמח' לדיק חס' : (ה) לפיד בוז גרי , כי ין הדוך אשר למחשבו'
 הכמה ויפיר לבב רכה כללחתו כי הלל רמיו אשר להלי השודדים המם כשלוה ומשכחות פחותם כמלאים למרגיזו אל לאשר יעבוד

פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

במקום איה האב אבָּעֵר אוֹיֵב אוֹיֵן קְלוֹן הַאֲרָץ
 גְּלִיָּה וְיִיא אִיְהָר הַמָּל גַּזְל גַּזְל מִקָּם אִיֵּב בֵּין גַּיִם
 אֲרָאָם גִּיפְאֵלִין פּוֹן דְּעֵר מַעֲלָה צוּ יִיִן עֲרַנְעֵר פּוֹן
 אִיֵּיִךְ וְאֵז מִי אִי כְּסוּ אֵלֶּה אוֹג מִיִּם וְעַקְשֵׁן אִיֵּי גַיִם
 דָּא אִזוּ אִיִּין הַאֲרָץ וְאֵל פֵּר שְׁמִיִּין אִזוּ וַיִּי אִיר , אִין
 וְאִם שְׁפַעֲט אִיר אִזוּ פּוֹן מִיר : (ד) שְׁחֹק לְרַעְהוּ אֵהֵיָה
 אִין אִיֵּךְ וְאֵל יִיִן צוּ מִיִּין חֲבֵר צוֹפֵר אִיִּין שְׁפַעֲטוֹגָנ ,
 אִין דָּם אִיֵּי אֵלְךָ וְיִיִל יִיִן הַעֲלָקָה אִיֵּי אִזוּ גְרוּיִם
 קֵרָא לְאֵלֹהֵי וַיַּגִּיִּיִן אִזוּ יוֹם עֵר רֹפֵט צוּ גַאֵם עֲנַמְפַּעֲרָם
 עֵר אֵיְהִים , אִין דִּוְרָה דָּעַם גְּרִיִּיקָם וַיֵּךְ יִיִן הַאֲרָץ
 שְׁחֹק צְדִיק תָּמִים צוּ שְׁפַעֲטִין פּוֹן אֲצִדִּיק יוֹם עֵר אִיֵּי

האנמ

האנמ

וְאוֹלָם שְׂאֵל־נָא בְהִמּוֹת וְתוֹךְ
 וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּגְדֵּל לָךְ: "אֹשֶׁת לְאָרֶץ
 וְתוֹךְ וַיִּסְפְּרוּ לָךְ הַיַּיִן הַיָּם: "מִי לֹא־
 יֵדַע בְּכֹל־אֱלֹהַי כִּי יִדְיֶהוּהָ עֲשֵׂתָהּ
 זֹאת: "אֲשֶׁר בִּידוֹ נִפְשַׁכְלֵחֵי וְרוּחַכְלֵי־
 בְּשַׁר־אִישׁ: "הֲלֹא־אֲנִי מִלֵּין תִּבְחָן
 וְחָךְ אֲכַל יַטְעִם־לִי: "כִּי בִישִׁישִׁים הִכְמַתָּה
 וְאַרְךְ יָמִים תִּבְנוֹתָ: "עַמּוֹ הִכְמַתָּה
 וּגְבוּרָתָה לֹא עֲצָה וְתִבְנוּתָה: "יֵהֵן יִהְרוּם

עלוהי סחמא בידיה
 ז וברם של בידו בעיר
 ויפניך ועופא דשמאי
 וימיו לך: ח או סלה
 לארעא ותלפנד
 וישתעון לך גוגי וקא:
 מ טן לא ידע בכל אליו
 ארום מחת ידא דיו
 עברת דא: י די בידיה
 נפשחא דכל חי ורוחא
 דכל בשר ובר: יי הלא
 אורגא מלין תבחן
 ומוריא מילא וטעם
 ליה: יג בקשישא
 חקתתא וטובי יומי
 בינתא: יד עמיה
 חוכמתא וגיבורתא
 דליה מלפא ובינתא:
 יז הא יצרי ולא ותבני

ה"א סאל נא, פקידים שער א': ביטויים, שנת קטן קטט נס: ולא

רש"י

(יא) הלא און מילין תבחן. ולמה לא ידעו זאת השומעין
 אכן עורא משכנת בטומות מן בעת: לאשר הביא אלוה בידו.
 עובדי כ"ס שיעשה אלוהו בידו: (יג) ואורך ימים. עטמו
 ובלורך ימים. ב"ת ביטויים ישרת עטמו ואחר עטמו כמו

יפתחו לנצר טבו אלוהותיו: (ז) הכמות ומוך. תלמדך כל אדם עכש: (ח) שית. דבר: (יז) יסבור מלאכה: ה"ל כבר יביא שם בשמור ולא ואל
 מצודת ציון משכנת טומות וקלר עבדך המוכן: (ז) ותורך. ותלמדך:
 (ח) שית. מלי טיחה ודבר: (יג) בישישים. סוקן הכרה יקרה
 (ז) ואלום. הוא"ל נגשיא כ"ס: (ט) וחקך. בידו הכפאים מוכה ע"ז ועל
 שדכסוק הנמשך ב' הספר: (יז) הלא און. כפי מדויק גמולו טעלה. הס"ס
 רלב"ג
 יפתחו לנצר טבו אלוהותיו: (ז) הכמות ומוך. תלמדך כל אדם עכש: (ח) שית. דבר: (יז) יסבור מלאכה: ה"ל כבר יביא שם בשמור ולא ואל
 מצודת ציון משכנת טומות וקלר עבדך המוכן: (ז) ותורך. ותלמדך:
 (ח) שית. מלי טיחה ודבר: (יג) בישישים. סוקן הכרה יקרה
 (ז) ואלום. הוא"ל נגשיא כ"ס: (ט) וחקך. בידו הכפאים מוכה ע"ז ועל
 שדכסוק הנמשך ב' הספר: (יז) הלא און. כפי מדויק גמולו טעלה. הס"ס
 רלב"ג

ע"מ

האנט דאך גיט אים נאמט שלום און די צופר האקט
 באמת אוך גיט קיין שכל: (ז) וואלש שאל נא בהמות
 ותוך און פר וואר פרעג נאר אפילו בהמות וועלן
 זיי דיך לערנען שכל ויפה השמים ויגד לך אונ פרעג
 דעם פויגיל וום פליהם אונמער דעם הימערל דען
 וועט ער דיר זאגן: (ח) או שית לארץ ויתוך ארער
 בריד צו דער ערד וועט זי דיך לערנען ויספירי לך די
 היס און די פיש פון דעם ים וועלן דיר דר ציילין:
 (ט) מי לא ידע בכל אלה ביד ה' עשתה ונורע ווער ויהיט
 גיט אין די דאויגע אלע זאכן ונאמט האנט המ
 גיטאן דם דאויגע אונ המ דם אלץ בשאפין און ווי
 דו ווייטם: (י) ער אין דער נאמט אשר בידו גפש כל

וְלֹא יִבְנֶה יִסְגֵר עַל־אִישׁ וְלֹא יִפְתָּח:
 מו הֵן יַעֲצֵר בְּפִים וַיִּכְשׁוּ וַיִּשְׁלַחֵם
 וַיִּהְפְּכוּ אֶרֶץ: מו עֲמוּ עֵז וְתוֹשִׁיָה לֹא
 שִׁגְגַ וּמִשְׁגָּה: מו מוֹלִיךְ יוֹעֲצִים שׁוֹרֵף
 וּשְׂפָטִים יְהוֹרֵף: מו מוֹסֵר מַלְכִים פֹּתַח
 וַיֵּאֱסֹר אֹזֹר בְּמַתְנֵיהֶם: מו מוֹלִיךְ כַּהֲנִים
 שׁוֹרֵף וְאִיתָנִים יִסְלֹף: כ מִסֹּר שֶׁפֶה

יסגור על גבר בקבורתא
 ריא ותפתח: מו הא
 אחד בקרא ומתכבשין
 וכד ישלחנן מהתכבין
 בארעא: מו גביה
 עושנא וחוכמתא די
 ליה שרי ומשלי:
 ודמוביד קרי מלכיא
 פד משתלשלין ונגודיא
 ותעלב: ית שושילתא
 דמלכיא משרי ואסר
 קסור פחדציהון:
 ית דמוליק דרברכניא
 קבזתא ותקיפאי
 קקלקל: כ מעדי קשוט

לנאמנים

רשי

מתן ת"ו' אחר אות ראשונה של יסוד כמו וישתכחו בעיר
 (קהלת ח') וישמר הקות עמרי (מכה ו') משחולל בעמי
 (שמות ט) וישתכל הסגב (קהלת י"ב): יהולל. ישוטה ל'
 הוללות וסכלות: (יח) מוסר מלכים פתח. הסיר מוסר
 סבלו של נכודכנלו והעבירו למלוכה: ויאסור אזור
 במתניהם. בחוללתו כסיהיה הפז בו הגר הליוו חזרו לו
 למלוכה: (יט) כהנים. שרים כמו כהן מדון (שמות ג')
 כהן און (כראשית ת"ח): (כ) לנאמנים. חף לנאמנים בו
 אבן עזרא
 (טו) לו שונג. הוא ידע שנגחלו של האדם או שיגנה אחרים
 והס לא ידעו (זו) שורל. כל אחד מהם יוליכם שולל מדעת
 כעטס וסר מרע משחולל: (יח) מוסר מלכים. כמו
 מוסרות ומוטות:

ונ' לדעת כי עמו הכמה ונ': (מו) וישלחם ויהפכו
 ארץ. כסליחתו כאשר עשה לדור אלוס סלגוף סלישו
 של עולם: (מו) זו שונג. האדם השונג: ומשנה. שטן
 המשנה: (זו) שורל. שס דבר הוא שטות מוליכס כשטות
 כהשאר רועה לערבב ולבלע חמתס כמו וסר מרע משחולל
 (ישעיה נט) אשחוללו אכירי לב (תהלים ט) ות"ו אשר
 במשחולל ואשחוללו כן דרך לשון עכרית כתיבה טיסידה
 שי"ן או סמ"ך והוא כל לדבר כלשון נעשה ונפעל או מתפעל
 בכחה שי

בנביא: (פו) ויכשו. כ' יונה כתב כי הוא בחיק הו"ו וטו הו"ד
 ור"ש וזנחנו לא מאלוהינו כן בספרים מדויקים כי אס בש"א
 הו"ו ומיק הו"ד רד"ק כמטלל דף ק"ו ובשפטים:
 ויהפכו. הפ"א כהס כמ"ש בש"א כ"ה: (זו) ושפטים. הו"ו
 בנביא: (יח) ויאסר אזור. סלגוף בשוא לבדו כמ"ש כס' מקן:

רלב"ג

ממאסרו לעולם: (פר) שונג ומשנה. שטי כשפים בענין אחד: (זו) מוליק יועלים שולל. כ"ל כסוא מוליק שולל כל אחד מהיועלים כאשר ילכה
 וזע"ס שסס טובי העולם לא יועלים להסעות עולם: יחולל. מענין הוללות וסכלות:

מצודת ציון

תעלו: (מו) הן יעצור. יעצו היעצוה ביום ועשה במקום יבש:
 וישלחם. ופסס ירבה מימיכה ויבליהם לסוף פני האדמה והספסס
 הלחן כי מאכדיס הכרכ: (טו) עמו עז. בידי החזק והספסס
 חת מי לחוק וחת מי להכסיס כח זרעו: לו שונג. יודע הוא שגנת
 האדם עס כי לא ידע האדם כנסו: ומשנה. יודע הוא הדכך
 אכז האדם משנה בו חת הוללת עס כי לא יודע הוללת: (יח) מוליק.
 חמתי לב בעלי טלח מוליק בדרך שולל ויסכל דעת הסופסס עס כי
 חלה חממו: (יח) פתח. פתח קסל הכטיס: ויאסר. וכלכ
 יתסון יתסון הלוור כמתיכס כלס לעמל יתח מוחס כי אכז הלוור
 כפלי הכתכל לבס ילכו בדרך הנימוס והלמו: (ס) לנאמנים. להמדכיס

פירוש
 ע"ס
 מאכט מיכס גריפין אונ ויגדין דעס מענטשין דר
 איז אוך אין גאטס האנט: (זו) מוליק יועלים שולל גאט
 פירט די ראט הארין פר גארישט ווען ער וויל צוא
 מישין אונ פאר דארבין ויער חכמה רשפסין וילג
 אונ די שופטים טוט ער פאר גארישין: (יח) מיסר
 מלכים פתח דייגד פון די מלכים הט ער געפינט.
 אונ כתיחילת אז ער הט גיוואלט אין זיי גאט אור
 כפתיחה הט ער אן גיבונדין איין גארטרי און ויער
 לענדין אונ האט זיי געעבין פח צו דער מלוכה:
 (יט) מוליק כהנים שולל ער פירט צו צייטן הארין פר
 גארישט ויתנים סלף אונ די שטארקע טוט ער פר
 קריסען: (כ) ססיר שפה לנאמנים צו צייטן טוט גאט

ישש והוא מל' יש כי עמדה בו השות ימים כמים: (יד) יפתח.
 פניו התרה מן המלכא: (טו) יעצור. פניו מניעה: (זו) שולל.
 פניו שטוח כמו אשחוללו אכירי לב (תהלים ט"ו): יחולל. ענין ככלות
 וכן וסופסס סולל (ישעיה מ"ד): (יח) מוסר. קשיו לזעזות העול
 כמו מוסר לוארך וסס ל"ב): פתח. מסר: ויאסר. קיסב כמו
 הסוס אסור (מלכים ז' ז'): אור. תגורה כמו וואור עור (סס ז'):
 (סס) כהנים. שרים כמו וכני דוד כהנים (שמואל ב' ח'): ואיתנים.
 ומזיקים כמו איתן מושך ומכדיס כ"ד): סלף. יעות כמו וכלף

כפלי הכתכל לבס ילכו בדרך הנימוס והלמו: (ס) לנאמנים. להמדכיס
 פירוש
 ע"ס
 מאכט מיכס גריפין אונ ויגדין דעס מענטשין דר
 איז אוך אין גאטס האנט: (זו) מוליק יועלים שולל גאט
 פירט די ראט הארין פר גארישט ווען ער וויל צוא
 מישין אונ פאר דארבין ויער חכמה רשפסין וילג
 אונ די שופטים טוט ער פאר גארישין: (יח) מיסר
 מלכים פתח דייגד פון די מלכים הט ער געפינט.
 אונ כתיחילת אז ער הט גיוואלט אין זיי גאט אור
 כפתיחה הט ער אן גיבונדין איין גארטרי און ויער
 לענדין אונ האט זיי געעבין פח צו דער מלוכה:
 (יט) מוליק כהנים שולל ער פירט צו צייטן הארין פר
 גארישט ויתנים סלף אונ די שטארקע טוט ער פר
 קריסען: (כ) ססיר שפה לנאמנים צו צייטן טוט גאט

**לְנֶאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יָקָה: כִּי שׁוֹפֵךְ
 בּוֹז עַל־נְדִיבִים וּמוֹזִיחַ אַפְיָקִים רָפָה:
 כִּי מַגְלֶה עֲמֻקּוֹת מִבְּיַחַשְׁךָ וַיֵּצֵא לְאֹר
 צִלְמוֹת: כִּי מִשְׁנֵיא לְגוֹיִם וַיֵּאבְדֵם שִׁטַּח
 לְגוֹיִם וַיִּנְחֵם: כִּי מִסִּר לֵב רֵאשִׁי עִם**

סְפוֹתָ מִכִּהְיֶינָן וַיִּשְׁעַם
 סָבִיב יִסְלַף: כִּי שָׂרִי
 כִּסְרֵנוּתָא עַל סְרִבּוּ
 יִתְקוֹף הַקְּפוּיָא מִחֻלָּשׁ:
 כִּי מַגְלֵי עֲמֻקְתָּא מִן
 הַשׁוֹבָא וּמַפְקֵי לְנִהוּרָא
 מוֹרֵי מוֹתָא: כִּי מִפִּישׁ
 לְעַמְּבִיא וּמַאבְדֵנוּן
 מִשְׁטַח מִצִּוְרֵתָא
 לְאוּמִיָּא וְנִדְבָרֵנוּן:
 כִּי מִבְּרֵי חֲכֻמַּת לֵבָא

ה"א פה, ספחים ק"א: ג"א משניא דהארץ

רש"י

פעמים שפתינו נכללים לדבר סרה כגון הברכה והאמין בה' וסוף נכנל כמה את' (בא) ומוזיח אפיקים רפה, והגור החזקין מרפה ומפחה חז'ים להתיב כחם כמו (התלים ק"ט) ולמה המיד יגהרה: אפיקים, חזקים כמו אפיקי נחשה (איוב מ') אפיקי מנינים (שם מ"ח): (וב) מושניא לגוים ויאבדם, יש אומרים כאשר עשה ללגרים שהשיג את יסרלל לפני בעל לפון (שמות י"ז) ענו והמרו חדשו שהסב' ו

אבן עזרא

(כג) מושניא, מן אל בניה: ויאבדם, הפך משניא. שומח, מן וישטחו להם כמו כורם והתגין מפין ונפור: היראות גלגון בשביל לפחות לכן של מלרים להשתחוין פהאל הילל לה טלמו ועליו הוה חוגר משניא לגוים ויאבדם, ויהיה נמי בשמות רכב פשה ע"י ובי לה ביה הקב"ה יכול להליל יסרלל מיד מלרים בזמם כהשגה הלה לקיים מה שנתמר משניא לגוים ויאבדם, וגם צבאצב רכב פשה ל' וילגודו פשה צבך דרבו פסוק משנה ישר' צדק רש בשחורו הוה יפול על צבאצב פשה: ויהיה חז' סביריה נוחם בשמות והוה הערש הוהם בעיריה וכו' ופשה סוטה, פשה רש בשחורו הוה יפול על צבאצב פשה: כן כחוב משניא לגוים ויאבדם, מכל הלה המדברים משמע דברו מנביא לפון שגנו כהלו הוה צב"י ימיהו חלל על כל הספרים מכל צב"י שפתינו וכן קיימו כו' המפרכים מל' ריבוי ודומהו כמו כל אל שניא ל"קן ל"ון וכן מלחתי בדרש אסתר שאיני סבירי' למעלותן מן מתגדלן זה כפ' וישלח את כהן מעל כל הסרים ואל"כ וישנו את המן סב"ד משניא לגוים ויאבדם, גם כפ' ו"ל כחב שיש מפרכים סבירי' זה מנדה' שכלחתי למעלה מהמכילתה ואמר שתי' זה ר"ל עיקר דלי' היה לו להיות על ימין משניא כמו טוהם אלב זה עיקר מנבי' שגור' זה, ויהיה ו"ל כפ' ר' שמעון בן גמל שהיה כענין לפון הוה י"ע משניא משניא ל"ג בנה ויהי סב"ד שגור' זה לפי שהיה בסבירי' והע"ש שגמל' עמדת ע"ל, והן לומר דגמול' הלקות' הן דלא ויהי חיה' וכן פליגי חד דריש כפי התקנה' חמי' שפירק' חמי' דריש כפי המעורר' דהשקנה' צמנה דוכתי ע"ד הל' חיקרי' יאלו ואלו דברו להרים חיים עמ"ש בצלגיה ח':

רלב"ג

דריש וכמוהו ובני חז' כהנים היו: ויהי חיים, חזקים ויסלף, יעוה: (כ) לנחמני, הם החסידים המצטרכים לדבר לחות, או ירלה בזה הלגים הלהמני' בדרכים לגוים טעמם והתמם: וקרים, חמנים: (בא) ויהי חזקים רפי, וחזק חזקים החלים, או ירלה בזה והוה חזקים רפי מענין ולגור מעיד יגורס: (כג) משניא, מרבה: שומח, מפין:

מצודת דוד

בעלי המגלה יסר חמלר שפחחם עד לא יכינו לדבר ויה בלכבם ומחזקים בעלי המדע יקח מיצב חוקן החמרים: (כח) שופך, פשה יגור' כו' סרבה על נדיבים כמים כספסדים ומרבה הגורח החזקים ר"ל יחיש כוחם כי בהגור הוה מנדה: והלה כשריפה סמור': (כג) מגלה, ר"ל מלמד האדם דעת לשביל דברים מעוקים קשי הכנס: צלכות, ר"ל דברים העלולים כחמר מולי' ללול כי חקן האדם דעת ויחיד עיניו להבין דבר מחוק דבר: (כד) משניא, הוה מגליל את הגוים כחמל' רב וכו' מלמד: שמה, הוה יסמסם על פני ההרמה כחמל' רב וכו' יכניסם מהל' ללכח גולג: (כד) בסרי, טעם מסיר חמל' לב רלשי טעם כחמרי' ו

ע"מ

אפ' רייד אפילו צו די בגללייבמע וואס גללייבן אין אים דס זיי רירדין אפאל אום רעכט אנטקענין אים אזוי ווי מיר גיפגיין אברקה אבינו האמ גיללייבט אין גאט און דר גאט איז ער גישמרובליט גיווארין מיט זיין מויל אונג האמ גרעט מיט וואס וועל איה וויסין דס איז וועל רשיגען ארץ וישאל גליידי ווי ער האט גיט גיוואקט גללייבן אין גאט ופשמ וקניס קח אונג דיא רייד פון דיא אלטע מוט ער צוא געמען: (כא) שופך בוי על גיבויים גאט גיטם שאנד אויף דיא גלאזש

דְּרִישֵׁי עִמָּא דִּארְעָא
 וּמִתְעַנּוּן בְּלִמָּא דְלִית
 אֲדִרְקָא : כִּה יִמְשִׁשׁוּן
 חֲשׂוֹךְ וְלֹא נְהִירָא
 וּמִתְעַנּוּן חִיד רִיבִי :
 אִּהָא כּוֹפֵא חֲמַת עֵינֵי
 שְׂמִיעַת אֲוִדְנִי וְאַתְבִּינַת
 לָהּ : כִּה חִיד מְנַדְעֵכוֹ
 וְדַעִית אוּף אָנָא לִית
 פְּרִישׁ אָנָא מִנְכוּן :
 כִּי בְרַם אָנָא לְוֹת שְׂרִי
 אֲמַלְל וּמְכַסְנָא עִם
 אֲלוֹהִים אֲצִיבִי : ד וְכִרְם
 אֲהוּן מְחַבְרֵי שְׂקָר
 כְּפִיאֲסֵי אֲלִירִי וּמוֹדְרָקָא
 דְּפִרְטִיָּה מְכִינָא חֲבָרִין
 פּוֹלְכוּן : ה לְוִי מְשַׁמֵּק
 תִּשְׁתַּקֵּן וְתִהְיֵי לְכוּן
 כְּרוּן מְכַסְתֵּי וּבִצְוֹת

הָאָרֶץ וַיִּתְעַם בְּתוֹהוּ לֹא־דָרְךְ :
כִּה יִמְשִׁשׁוּן חֲשׂוֹךְ וְלֹא־אֹר וַיִּתְעַם
כְּשִׁבּוֹר : יג אִי הֵן כִּלְרֵאתָה עֵינֵי שְׂמִיעָה
אֲוִנִי וְתִכְנֵן לָהּ : י כִּדְעַתְכֶם יִדְעַתִּי גַם־
אֲנִי לֹא־נִפְלֵ אֲנִכִּי מִכֶּם : י אֲוֹלָם אֲנִי
אֲל־שְׂרִי אֲדַבֵּר וְהוֹכַח אֲל־אֵל אֶהְפִּיץ :
י וְאֲוֹלָם אַתֶּם טַפְלֵי־שִׂקָר רַפְּאֵי אֵלֵל
כְּלִכֶּם : ה מִי־יִתֵּן הַחֲרָשׁ תַּחֲרִישׁוֹן וְתִהְיֵי
לְכֶם לְחֻכְמָה : ו שְׂמַעוּנָא תוֹכַחְתִּי

ת"א יצ"ל . חז"ל ק"ה :

ולכמותם: (כד) בתוהו לא דרך: (ד) מפלי שקר . מהכרי דבר שקר :
יג (ג) אולם אני . איני מבקש חלל להכרי חללי ולהתוכח
מנחת שי
יג (ה) סן כל . תחלת הכתיב: (ו) כדעתם: (ז) כ"ף נגועים כס"ם:
(ח) אולם . הו"ו נגועים:

רפ"ג

(ב) לא נופל חכי מעס . לא חסר חכי מעס: (ד) חליל . חלל חליל נזכה מן אל ועיניה חזל :

מצודת ציון

לכס שמוח (במדבר י"ב) : ויחכם . ויעלמו כמו לך ומה שמוח
 ל"ב: (כ) ימשישו . ענין החפוש בידים הכי והנה להשמר
 מנזכר כמו כלשר ימשיש שבו (דברים ל"ה) :
 יג (כ) לא נופל . לא פחות ונרוע: (ד) מופלי . ענין סבור ודבוק
 כמו ותפול על עוני (לך י"ד) : חליל . חליל וכן יקראו
 הכי וכן האון הציגם לכל אחת מהנה שבדבר כי נעשה: (ג) כדעתכם . כשיעור ויעשה ידעתי גם אני לא פחות ונרוע
 חללי מעס בדברי סודיעה ומה . זה חסדו לפני מפלאת ה' (ג) אל שדו אדבר . לא חספן נעמה להסוכה עמכם חליל חל כדו חריב
 ופנו חספון להסוכה: (ד) יאולם . חל עמך חין לי חושלת כי חתם חסדיו כי חסדו חליל חל חן
 הוא ויכתיב כן חתם בולגס רופאי הכל ה"ל מה שהכמו אותי עמד כשהשוב לה' ישנה חסדית הכל חליל חליל חן כי עון נשוב ענין:
 (ה) ותהי לכם לחבמה . כי בדבריכם כלמה ככמותם לכס חליל חסדו ואלו ימשישו מי שחתם חסדו: (ו) שבעור . הכינוי עשה ויכמו

פירוש ע"מ

גִּיְאָאֵת אֲוֹעַק פִּירִין פּוֹן וַיַּעַר לְאָנָר : (כד) חסדו לך
 קִאֲשֵׁי עַם הָאָרֶץ עַר מוֹט אַפְ דָּם הָאָרֶץ פּוֹן דִּי עֲלִצְמַע
 פּוֹן דָּעַם פִּאֲלֵק פּוֹן דָּעַם לְאָנָר וַיִּתְעַם בְּתוֹהוּ לֹא דָרְךְ
 אֲוִנֵי עַר מִאֲכָה יִי פִר אִירִין אִין אִירִין וַיִּסַּם אֲרַט וַיִּי
 קִירִין וַעֲנֵי אִין נִיט : (כה) ימשישו השך ולא אור ויא
 סאפין אִין דָּר פִּינְצִמְעָרְנִישׁ וַוֵּא קִירִין עֲלִמְט אִין נִיט
 וַיִּתְעַם בְּשִׁבּוֹר אֲוִנֵי עַר מִאֲכָה יִי פִר אִירִין גִּלְרִיָּה וַיִּי
 אִין שִׁבּוֹר :
 יג (א) הן כל ראיה עיני נון דאם אֵלִין האם מיין אויג
 גִּיְעֻדְקֵן שְׂמִיעָה אֲוִנֵי וְתִכְנֵן לָהּ מִיין אֲוִיעַר חַטְעַם
 גִּיְעֻדְקֵרְט אֲוִנֵי חַטְעַם פִּר שְׂמִיעָאִין : (ב) כדעתכם ויעתי
 כִּם אֲנִי אֲוִנֵי פִיל וַיִּי אִיר וַיִּסַּם וַיִּיִים אִיר אוּף לא נופל
 אֲנִי כִּסֵּם אִיר בִּין נִיט אֲרָאָה גִּיְפִאֲלִין אִין דָּר מְעֻלָּה
 פּוֹן אִירִיָּה : (ג) אולם אני אל שדו אדבר פאר וואר איר

ס פ ו ת י א צ י ר ו :
 י ה ל א ל ה א א ר ה ון מ מ ל ק י נ
 ש מ ר ו ל ו ת מ י ה מ מ ל ק י נ
 ג כ י ל ת א : ח ה א פ ו י
 ח ה ס ב ון א ין ל א ל ה א
 ת נ צ ון : ס ה ת ק ין א ר ה ון
 ו פ ש פ ש י ת כ ון א ין ה יד
 ד ס ת ל ע ק א ב ב ר נ ש
 ה ת ל ע ב ון ב י ה : מ כ ס נ א
 ו כ סן י ה כ ון א ין פ מ י מ ר א
 א פ ו י ה ס ב ון : י א ד ל א
 ב א ו ד ק פ ו ת י ה ע ל פ ו ר מ י
 ד ג י א ר ת י מ י ה ת ב ע ת
 י ה כ ון ו ר ת י מ י ה י פ ו ל
 ע י ר י כ ון : י י ד ג ר ו ב ון
 מ ת י ר י ל ק ת מ א ל ג ב מ נ א

וּרְבֹת שִׁפְתַי הִקְשִׁיבוּ: י הֲלֹאֵל
 תִּדְבְּרוּ עוֹלָה וְלוֹ תִדְבְּרוּ רְמִיָה:
 ח הַפְּנִי תִשְׁאוּן אִם־לֹאֵל תִּרְיֹבוּ:
 ט הַטּוֹב כִּי־יַחַקֵּר אֶתְכֶם אִם־כִּהְתַּל
 בְּאֲנוּשׁ תִּהְתַּלּוּ בוֹ: י הוֹכַח יוֹכִיחַ
 אֶתְכֶם אִם־בִּפְתֵר פְּנִים תִּשְׁאוּן:
 י א הֲלֹא שְׂאֵתוֹ תִבְעֵת אֶתְכֶם וּפְחָדוֹ
 יַפֵּל עֲלֵיכֶם: י י זְכַרְנִיכֶם מִשְׁלֵי־אֶפֶר

ת"א האלו עניניו א"ב פ"ב: רש"י
 פירוש זה נ"ד הואר שאין לו רפואה ושמו אל(ו) וריבות,
 הוכחות: (ו) הלא הדבר עולה. אחרי אשר תהיה אל
 כחכם לרוב לא טוב שתדבר עולה: ולו תדברו רמיה.
 כשנזכרו תדברו רמיה כמו (לקמן ל"ג) הן אל כיך לאל
 וכו' אל הארץ אשר דבר להם (דברי ט') ללרבי וכמו ילחם
 להם (שמות י"ד) האלה הריבון לכל (שופטים ו') (הוקשה
 בעיני לדמותו כלן. והוא דוגמת ביד משה לו על קרח
 במדבר י"ז): (ח) הפניו השאון. וכי להתיף לו כשאת
 פנים כחכם: אם לא. כשילו תחוכמן על רמיה:
 אבן עזרא

יג (ח) אם לאל הריבון. אם בעד כמו ואמר פרעה
 לבני ישראל: (יא) הלא שאתו. אשו כמו והמשלת
 החלה או כענין רומה על השמים: (יב) משלי אפר. וזכרו

רל"ב
 (ו) הלל. האם צבידור אל: ילו תדברו רעים. ואם צבידור תדברו רעים: (יא) בלתי. ההכחשות: והוממות:

מצודת דוד
 אמרי וריבות. הוא הויכוח וכפל הדבר במנות שטות: (ו) הלא.
 וכי צבידור להלדין חס כלל הדברו טובה נלחוט כי שון כד: ולי.
 וכי צבידור הדברו רעים כהמיה וכי סגון הדבר: (ח) הפניו. וכי
 השלו עניו להתיף לו כשבר תריבו צבידור וכי לזנו כזה: (ט) הטוב.
 כדבריו הלא וכי תסתלו בו לומר אל לפניו מהתלות הסכ לכבוד
 תחכם אכ החניפו לו נשאת כפי כשבר צעמקי סגן כי יודע הוא
 תעלמות נב אשכ כדון תדברו ולא משגש המס: (יא) הלא שאתו
 כשיפת להכ אשו חנעת תמסד ופקדו וכו' ואלך חוכלו להלמד
 במשפט: (יב) זכרונכם. ר"ל הלל בני אדם כולכם והכרונכם
 פירוש ע"מ

בוערונג פון מייגע לעפצין פאר נעקט איר מייגע
 חברים: (ו) הלא תדברו עולה זאלט איהר דען פון
 גאטס וועגן ריידן איין עולה פלומר אז איר ווילט
 יוא ריידן אוף גאטס ארט אז ניש רעכט דאס איר
 זאלט פון זיינט וועגן איין עולה ריידן צו פאכן
 מיה אום זיקט אום גירעכט ולו תדברו רמיה אום פון
 זיינט וועגן זאלט איר דען ריידן פאלטשקייט דס
 איז ניש רעכט: (ח) הפניו השאון ווילט איר דען זיין
 פנים פר מראנג אום ווילט אים חנפיגן מיט אייערי
 רייד אם לאל הריבון ווילט איר דען פון גאטס וועגן
 פאנוערין זיה מיט פאלטשקייט: (ט) הטוב כי יחקיר
 אתכם וועט דען גוט זיין צו אייה או גאט וועט אייה
 פארשטין אוף די רייד אום איר וועט גיפניגן ווערין
 לינגערס אם כהתל באנוש תהתלו בו וועט איהר דען

עומ'ו אליים צבידור זה: (ט) בהתל. ענין לעג כמו החלה כי
 (שופטים פ"ו): (יא) שאתו. לכך השו כמו וקח את המן מפניו

עומ'ו אליים צבידור זה: (ט) בהתל. ענין לעג כמו החלה כי
 (שופטים פ"ו): (יא) שאתו. לכך השו כמו וקח את המן מפניו

לְגַבֵּי-חֹמֶר גְּבִיכִים: י הַתְּרִישׁוּ מִמֶּנִּי
 וְאֲדַבְּרָה אֲנִי וְיַעֲבֹר עָלַי מָה: י ד עַל־
 מָה | אֵשׁא בְּשָׂרִי בִשְׁנֵי וְנִפְשֵׁי אֲשִׁים
 בְּכַפִּי: יו הִיָּקְטְלֵנִי לֹא אֵיחַל אֶדְ-
 הֶרְכִי אֶל־פְּנֵי אֹכִיחַ: יא גַם־הוּא־לִי
 לִישׁוּעָה כִּי־לֹא לִפְנֵי תַנְף יבּוֹא:
 יב יִשְׁמְעוּ שְׁמוֹעַמֶלְתִּי וְאַחֹתִי בְּאֲזֵנִים:
 יג הִנְהִינָא עַרְכְּתִי מִשְׁפַּט יִדְעָתִי כִּי־

גבֵיכִים: י הַתְּרִישׁוּ מִמֶּנִּי
 וְאֲדַבְּרָה אֲנִי וְיַעֲבֹר עָלַי
 מָה: י ד עַל־מָה
 אֵשׁא בְּשָׂרִי בִשְׁנֵי וְנִפְשֵׁי
 אֲשִׁים כַּד עַל גַּב יְדָוִי:
 יו הִיָּקְטְלֵנִי לֹא אֵיחַל אֶדְ-
 הֶרְכִי אֶל־פְּנֵי אֹכִיחַ:
 יא גַם־הוּא־לִי לִישׁוּעָה
 כִּי־לֹא לִפְנֵי תַנְף יבּוֹא:
 יב יִשְׁמְעוּ שְׁמוֹעַמֶלְתִּי וְאַחֹתִי
 בְּאֲזֵנִים:
 יג הִנְהִינָא עַרְכְּתִי מִשְׁפַּט יִדְעָתִי
 כִּי־

י"א וי"ב וי"ג וי"ד וי"ה וי"ו וי"ז וי"ח וי"ט וי"י וי"יא וי"יב וי"יג וי"יד וי"טו וי"טז וי"יז וי"יח וי"יט וי"כ וי"כא וי"כב וי"כג וי"כד וי"כה וי"כו וי"כז וי"כח וי"כט וי"ל

רש"י
 י"ח: י' גבֵי חומר. מה לעבר יהי גבֵיכִים חללו. גבֵיכִים
 גבֵיכִים כלבם כמו והבני לך גב (הקוף ט"ו): י"ג) ויעבור
 עָלַי מָה. מה שיעבור עלי כשן לעקתי יעבור עלי ואל
 תחוט על מה אני לרדף לשאת ולתחת: י"ד) בשרתי בשרי
 לישרתי ולפניי אל השתוקק: ונפשי אשִׁים בכפי. להגיש
 נפשי למות ביסורי שתוקק: (טו) הן אל יקטלני. איני
 כוננת שי

י"ג) לא יחל. לו קרי ויחל. כטוס סוף פ' שם נמשכה ויגמול:
 י"ד) לנפי אשִׁים. לנפשי חומר נשמו גבֵיכִים: (י"ז) ויעבור עלי. י"ז)
 (י"ז) ויחטוי. ויחטוי.

מצודת ציון
 (כ"ח) ה' תבעה. מלי בעשה וחדרה: (י"ז) לנפי. מנין עוף
 כמו על גבי השמי (ההלים ק"ט): (י"ז) אל פניו. לפניו:
 (י"ז) ואחרתי. הנהי כמו ומה דעת (שם ט"ז):

פירוש ע"מ
 י"ח) על מה. בעבור מה כ"ל מה הוא העון אשר בעבורו אשִׁים כל
 כשרה הדבר בשני כמ"ט והתחלטה בעבור שני (קטן י"ז): ונפשי. על מה נפשי קלה להספיד עממי כלתי כלהו אשִׁים
 מיר כשפחה היה השול תחום: (י"ז) הן יקטלני. כ"ל אל תחשבו שלקחי יוכי בשל אשר תחשב שפחתי מוחלתי כשה עממי בעבור
 זה ידעת כי י"ל כן הוא כי אף הם יקטלני עוד אהיה לו לעדן פת נשבי כחמיו הוואתי ומדוע א"כ חסור עממי סודלה וכל דבריו לא
 להחיים מדו קר חללי לכהר דלתי לפניו כשם חוסס: (י"ז) גם הוא. וכן ידעתי כי ילכד דברי אשר דבר ילכדו על זמתי ויפס גם הוא
 לי לישוט בעבור יוסף חללי כי הפלו כמחט ואל להחיים לומר לפניו כן ילקח פן חמיו חמלתי ומה לא כן חלה כי בעל חף לא
 יפול לפניו כי שמה הוא לו: (י"ז) שבעה. הדינו חללי ויכבו כחלוקים: (י"ח) ערכתי משפט. סדרתי מעשים לטען נמשכו

י"ח) על מה. בעבור מה כ"ל מה הוא העון אשר בעבורו אשִׁים כל
 כשרה הדבר בשני כמ"ט והתחלטה בעבור שני (קטן י"ז): ונפשי. על מה נפשי קלה להספיד עממי כלתי כלהו אשִׁים
 מיר כשפחה היה השול תחום: (י"ז) הן יקטלני. כ"ל אל תחשבו שלקחי יוכי בשל אשר תחשב שפחתי מוחלתי כשה עממי בעבור
 זה ידעת כי י"ל כן הוא כי אף הם יקטלני עוד אהיה לו לעדן פת נשבי כחמיו הוואתי ומדוע א"כ חסור עממי סודלה וכל דבריו לא
 להחיים מדו קר חללי לכהר דלתי לפניו כשם חוסס: (י"ז) גם הוא. וכן ידעתי כי ילכד דברי אשר דבר ילכדו על זמתי ויפס גם הוא
 לי לישוט בעבור יוסף חללי כי הפלו כמחט ואל להחיים לומר לפניו כן ילקח פן חמיו חמלתי ומה לא כן חלה כי בעל חף לא
 יפול לפניו כי שמה הוא לו: (י"ז) שבעה. הדינו חללי ויכבו כחלוקים: (י"ח) ערכתי משפט. סדרתי מעשים לטען נמשכו

מצודת ציון
 (י"ח) על מה. בעבור מה כ"ל מה הוא העון אשר בעבורו אשִׁים כל
 כשרה הדבר בשני כמ"ט והתחלטה בעבור שני (קטן י"ז): ונפשי. על מה נפשי קלה להספיד עממי כלתי כלהו אשִׁים
 מיר כשפחה היה השול תחום: (י"ז) הן יקטלני. כ"ל אל תחשבו שלקחי יוכי בשל אשר תחשב שפחתי מוחלתי כשה עממי בעבור
 זה ידעת כי י"ל כן הוא כי אף הם יקטלני עוד אהיה לו לעדן פת נשבי כחמיו הוואתי ומדוע א"כ חסור עממי סודלה וכל דבריו לא
 להחיים מדו קר חללי לכהר דלתי לפניו כשם חוסס: (י"ז) גם הוא. וכן ידעתי כי ילכד דברי אשר דבר ילכדו על זמתי ויפס גם הוא
 לי לישוט בעבור יוסף חללי כי הפלו כמחט ואל להחיים לומר לפניו כן ילקח פן חמיו חמלתי ומה לא כן חלה כי בעל חף לא
 יפול לפניו כי שמה הוא לו: (י"ז) שבעה. הדינו חללי ויכבו כחלוקים: (י"ח) ערכתי משפט. סדרתי מעשים לטען נמשכו

אני אצדק: ים מיהוא ירדי עמדי פי
עתה אחרי שאנוע: י אדשתיים אל
תעש עמדי או מפניך לא אסתור:
כא כפך מעלי הרחק ואמתך אל
תבעתני: כב וקרא ואנכי אענה או
אדבר והשיבני: כג כמה לי עונות
וחטאות פשעי וחטאתי הדיעני:
כד למה פניך תסתיר ותהשבני לאויב

רש"י
 טעמתי כלבי מוש (יט) ואחריש ואנוע. אם לא
 ארוב אחריש ואנוע (כ) אך שתיים אף תעש עמדי.
 דין של מעלה ודין של מטה וחס בזהה הורה למשפט או
 מפניך לא אסתור אם בדין של מעלה אני אומר הטאתי מכסה
 פשעתי לא יגלה ומשלי כ"ח) ואם בדין של מטה אף אנכי לא
 אבן עזרא
 וכוא מן החיה דעי אף הני: (כא) כפך. מכתך בעבור

רלב"ג
 (יט) אחריש ואנוע. העשם אם אחרים אנוע לחונן הכלל והמלא מרגוע בספרי עיני מלאכובי: (כא) כפך. מכתך:
 מצודת דוד
 וידעתי אשך לזקק על פיהם: (יט) מיהוא ירוב. כ"ל מי כוא
 אשך עדין לכו לזכות לרוב עמדי להסתקמי מעלי טעמתי לזכות: כי
 עתה. אם אחרים טתה בעבור טעמתי הסנונוח אשר יגידו הדשים
 הכלל הלאו אלוטו מהלש מניפס הדשים: (כ) אך שתיים. הור פניו
 לפני המזקק וחמר הן אל הפשה עמדי שתי הדשים הם המלכות
 לזכה ואלו הם אסתור עמדי כי המלא מניפס להסנוח: (כג) כפך.
 כהנה כוא אשך בעת כויתוב הכתוב מעני מעה ידך לגבי יכסדוני
 פרוש י"ח

מסדר גיועון מייגע מענות אין מיון הארצין וואם
 איה זאל אפ ענטפערן דיעמי מי אני אצדק איה וויים
 אז איה וועל גירעקט בלייבין: (יט) מיהוא ירוב עמדי
 ווער אין אבער דר ווס זאל ידך באווערין אונ אין
 וויפוח האבין מיט מיר מי טתה אחריש ואנוע דען ווען
 איה וועל היינט שווייגן וועל איה פאלר פר גיין:
 (כ) דאם נאנט אויב צו נאט אף שתיים אל פשע עמדי
 גייערנט צוויי זאכן ואקסמו נאט גיט טאן מיט מיר
 אז ספניך לא אסתור רענטט קאל וועל איה מיה גיט
 פר בארגין פר דיר פון צו באווערין ידך מיט דיר:
 (כא) אונ דס ועגן דיר צוויי זאכן כפך מעלי הרחק פניך
 הענט דער ווייער פון מיר ואפקה על הבשתמי אונ
 דיין פארקט לאו מיה גיט דר שרעקין: (כב) רענטט
 קאל ויקרא ואנכי אענה אונ רוף דר נאט אונ איה וועל
 דיר ענטפערין אז אדבר והשיבני אדער איה אויב וועל

כפך לי יגלות ותפאות ווי פיל האב איה גיטאן עונות אונ חטאים
 מייגע חטאים וואם איה האב גיטאן וויא מיר מודיע די עבירות ווס אין
 גירופין חטאים אונ די עבירות ווס ער טוט במודר ווערין אן גירופין
 עונות אונ ריא עבירות וואם ער טוהט במדר ווערין אן גירופין
 פשעים: (כד) כמה לי עונות וחטאות פשעי וחטאתי הדיעני
 פנים

דְּבַמְרֵיהּ זְחִיל : א בר נש
 דְּאִתְלִיד סַן אִתְהָא גוּן
 יוּמִין וְשִׁבְעֵי רוּנָא :
 ב הִיךְ נִי צֵא גִפְק
 וְאִתְמוּלֵל וְעֵרַק הִיךְ
 מוֹלָא וְלֹא יָקוּם : ג לְחֹדֶר
 עַל רֵין פְּקַחְתָּא עֵינְךָ
 וְהִיא תַעֲרֵל דְרִיקָא עֵקֶף : ד
 ד מַה יִּתֵּן דְרִי סַן גְּבַר
 דְּאִסְתָּא ב כּוּחֵין
 אֲלוֹלְפִין אֲלֵהָא דִּי הוּא
 חַד דִּי יִשְׁבּוּק לֵיהּ : ה אֵין
 לָא יִתּוּב סְרִינֵי יוּמוֹי
 מִגֵּן וְרַחֲוִי גִבְרָה גִרְתָּו
 עֲבִדְתָּהּ וְלֹא יַעֲבֵר : ו פְּסִיק סִינְהָ וְיִפְסוּק

כְּבִגְדֵי אֶכְלֵי עֵשׂ : יד אֲדָם יִלְוֵד אִשָּׁה
 קְצֵר יָמוּם וְשִׁבְעֵי דְרוֹנָה : יב כְּצִיץ יִצְא וְיִמְלֵל
 וַיִּבְרַח כְּצֵל וְלֹא יַעֲמֹד : יג אַף עַל־זֶה
 פְּקַחְתָּ עֵינְךָ וְאִתִּי תִבְיֵא בְּמִשְׁפַּט
 עִקֶּף : יד מִיִּיתֵן טְהוֹר מִטְּמֵא לֹא אֶחָד :
 ה אִם חֲרוּצִים וַיְמִין מִסְּפַר חֲדָשִׁין אֲתָךְ
 חֲקוּן עֲשִׂיתָ וְלֹא יַעֲבֵר : ו יִשְׁעָה מַעְלִין

ה"א ילד חסד : עיקר שער כד : ז יתן, ויהי סוף ויבדל סוף :

יד (ג) אף על זה. ההכל והערק פקחת עיניך לדהק כחטאיו ואותי חתה מבוא במשפט על עוונתי : (ד) מי יתן טהור. מדבר טיפה טרחה ושכחה זרע שהוא טמא לא אחד בהם טהור בלא יחטא : (ה) אם חרוצים

מבואה עורא
 יד (ד) מי יתן טהור. ענינו כענין הן כעון חולתי כי האדם נכרע מדבר טמא : (ה) אם חרוצים כבר גזרת עליו גזירה כמה ימיה והרמת משפטו ושמתו לו חקים וגזילים לא יוכל כעון : (ו) שעה. הרפה כמו שעומי : ויתרל. ישמע כהגלד כמו כן ויחבל מהתרעם : כל ספר איוב במשפט הכי"ו בפתח וזה לבדו כש"ל : (ה) אם חרוצים וגו'. כגון חטאת הסומן. חקו. חקין קרי :

(ב) כלין. כערה : וימל. וכיכח כי הסכה נכחה בקלות וזמן קיומו מעט : (ה) אם חרוצים ימיו וגו'. אם ימיו קצרים וזמן נבולת כמו שצדקה מעיט הניחשו וישלים זמנו : (ו) שעה מעליו. כרעה ממנו : ויחבל. וישלים חבלו וזמנו :

מצודת רוד
 כדבר הנקב וכנגד אשכ חללו חטולתם וכי כבודך היא זו לדורף חקר כריה שפלה כולל :
 יד (א) אדם וגו'. הלא האדם הוא יגור מאשה ולי"כ מקורו משתה כי היא חמת נואה ופי' מלאה דם וחק הוא קרץ ימים ומכונה כחרדות עד כי ישבע מים ונולד רכוס : (ב) כציוץ. דומה הוא ללין אשכ ויכרת עיר כחשך ילה וזה עמוד זמן רב : ויברח. מהר יכרת מן העולם כלל הוא אשכ לא יעמוד זמן רב בעקום אחד כי כלשר יקנה כשמשן כי יקנה הכל מאבוקו : (ג) אף על זה. אף על כריה שפלה כוח פקחת עיניך להשיגה כעשיו ולדהקת חסדיו ויחד מיה שגם אחי כחי' מנוקה עיניו חסדו עתך במשפט לעיני עת אשכ רכתי כהכמה לפי כישוע ככמה וכהכח חבל לול : (ד) מי יתן. וכי אשכ הטורג מן העצה ויחשב כל כך עד שיחיהו ככל עת להכריח לבו כהכמה וכלא חרי ואחז שיהיה לא הו טהורים זה כוח ומלך קשה להשיג הטורג מהם טהור כל כך : (ה) אם חרוצים. אם אמנם ימי החלום הלא קצרים וכרותים כעדם ומספר חדשי ידיו ויסיח חבל עמם כעצם ימיו עד אשר יטולו ימי חוקיהם ויכלה כעמם יחיס ואל יעבור הגבול : (ו) שעה. לוחת הסר מעליו ממות ידיו ויסיח חבל עמם כעצם ימיו עד אשר יטולו ימי חוקיהם ויכלה כעמם פירוש ע"מ

דְּאִרְבִּין וְעֵרְוִין אוֹו וְוִי אֵיין יֵאָד וְוִאם וְעֵרְט פֶּאָר
 פּוֹלְטֵ כְּבִגְדֵי אֶכְלֵי עֵשׂ אוֹו אוֹו וְוִי אֵיין קְלִירִי וְוִים אֵיין
 קִילְבֵ עֵקַם אִים אוֹף נוֹא אִין גָּאָר גִּים דִּיין פְּבוֹד צו
 גָּאָר גָּאָרִין גָּאָף אוֹוִי אֵיין בְּרִיהַ שְׁפֵלְהָ :
 יד (א) אדם ילד אשה קצר ימים ושבע רונו איין מענמש ווערט דאך גיבארין פון איין אשה אויב קטן קורצע מען אונ איז אן גיעקט מיט רונוה : (ב) כציוץ יצא ויגל אוו ווי איין שפראצונג גייט דער מענמש ארום אונ ווערט פון שניטין ויברח כצל ולא יעמוד אונ ער אנבלופט געד פון דר וועלט אוו ווי איין שאמין איז בלייבט גיט שמיין : (ג) אף על זה פקחת עיניך אפילו אוף דעם דאזיגן מענמש נוס ער איז גישט

אוּו וְעֵרְט פֶּאָר פּוֹלְטֵ הַאֶסְמוּ נָאֵם גִּיעֲפִינִים דִּייעַ
 אוּוִין צוּמְדִקְרָק יִין אֵין יִינִי וְיִגְד וְאִיהִי תִבְיֵא בְּמִשְׁפַּט
 עִקֶּף אוּו מִיךְ אוּוִב מוֹסְמֵו בְּרֵעֵינִין אֵין מִשְׁפַּט מִיט
 דִּיר אוּוִף מִינְעֵי וְיִגְד : (ד) עֵם אִין גָּאָר קִיין חִידוּשׁ
 גִּיט וְוִים אֵיין מִינְעֵי וְיִגְדִּינִים מִי יִתֵּן קִיִּיל קִסְמֵה דֵעַן
 וְעֵר גָּאָר גִּעֲבֵן דָּאֵם אֵיין רֵינגֵר זֵאל אֵרוּים קוּסֵעַן
 פּוֹן אֵיין אוּם רֵינגֵעֵם לֹא אֶחָד עֵם גִּיט פֶּר הַאָרְדִּין
 אֵינגֵער צוּוִישִׁין דִּי מִעֲנָמִשִׁין וְוִאם זֵאל רֵיין יִין פּוֹן
 וְיִגְד : (ה) אִם חֲרוּצִים יִסִּי אוּוִב וְוִאָר דִּי יִאָהֲרִין פּוֹן
 מִעֲנָמִשִׁין וְעֵנִין אַף גִּישְׁמִינִין מִיט דִּי צֵאל פּוֹן דִּיר
 מִסְּפַר חֲדָשִׁין אֶתְךָ אוּו דִּי צֵאל פּוֹן יִינֵעַ חֲדָשִׁים וְעֵנִין
 מִיט דִּיר דִּי הַאֶסְט וְוִי אוּוִים גִּיעֲעֵט וְוִי פִיל וְוִי נָאָרִין

וַיַּחְדַּל עַד-יִרְצָה כְּשֹׁכֵר יוֹמוֹ: יְכִי יֵשׁ
 לַעֲיַן הַתְּקוּה אַם-יִכְרַת וְעוֹד יִחְלִיף
 וַיִּנְקָתוּ לֹא תַחְדָּל: אַם-יִיָּקֶן בְּאַרְץ
 שָׂרְשׁוֹ וּבַעֲפָר יָמוֹת גִּזְעוֹ: מִמְּרִית מַיִם
 יִפְרַח וְעֵשָׂה קִצִּיר כְּמוֹ-נֹטֵעַ: יִגְבֵּר
 יָמוֹת וַיַּחְלֵשׁ וַיִּגְזַע אֲדָם וַאֲיוֹ: יֵא אֲזוּרֵי
 מַיִם מִנְיִיִּים וְנָהָר יִחַרֵּב וַיִּבֶשׁ: יֵב וַאֲיוֹשׁ

תקומה עד דיקבל
 סופרית הויך פאנגרא
 ביומיה: ארום אית
 לאיקנא סבר אין תקנן
 הוב ישבשב ונקותיה
 לאתפסקו: אין סתמב
 בארעא יורשיה
 ובעפרא יסוף נצביה:
 סמן הנית מוי ולבלב
 ועבד נאזא הויך נצבא:
 ונגרא ימות ויתמסק
 אתנגיד בר נש ואן הוא:
 אולו מוי מן מארדסיף
 ונדרו לביה פנשתהון
 ויורדנא אתנגיב
 שקיב ולא יקום עד

ת"א חס יקני . יומה עכ :

שכב

וַיִּתְבַּשׂ קָדָם אַרְגָּא דְבֵי וְהִדְרוּ עַל בֵּית פְּרַצִּידֵהוּן: יֵב וְבַר נֵשׁ

רש"י

רדיה

לו ממלאכו עד ירלה בזקמתו וחסות כוחו את יום מותו
 כשכיר הרואה להשלמת עבודת יומו . כי עזרתו מן העולם
 הלוטה ונלמדת משאר כל העוברים: (ז) לעץ . זה ים תקוה
 שיחלף ויונקתו אשר מנועו לא תחדל מלהיות ענף :

מנחת שי

(ו) ויקנו . בספרים מדויקים חסר ו' או' אחר ו' ז' : (י) ויהלם .
 בספרים אחרים ימן מחד כבוד ו' י' לשם כבוד ו' וגם בדפוס ימן
 כפויילאכי כל הברה מחלופ זה וטועים כל האומרי' כי שכן במלכות
 דף כ"ס יש וז' שטובים הזמן שכבר עבר קודם הפעל אשר לפניו
 כמו הן אחר קלפת ונחתפ' ד'ל וכבר הכלמט על כן קלפת עליו:
 ונגבר ימות ויהלם וכבר הלם כי קודם שימות

(ט) ועשה קציר . הוא יונקת כמו (תהלים פ') תשלח
 קציריה עד ים: נמע . שם דבר הוא ועסע הכרתו למעלה
 בז"ל ונקד כולו קמץ מפני שהוא סוף פסוק אך מגורת
 נעט הוא: (יא) אולו מים מוי ים . ממקום סנהר כל

אבן עזרא

עד ירצה . ישלים כמו והרבת חת טבותיה: (ז) ויחליף .
 יעשה מה יהיה חלף לו : (ט) קציר . עסיף כמו תשלח
 קציריה עד ים: (יא) אולו מים . כן דמה האדם :

יהלם ויהלם: (יא) אולו מים . מנאריך האליף :

רלב"ג

(ז) יחלף . יסוף להלחם גזע אחר כמו"ש בע"ז: לא תחדל . לא תמנע מלהלחם: (ח) קציר . בד וסריה בתיק"ה בע"ז: (י) ויהלם . ויכנס
 כמו ויהלם יחוטט חת עמלק והטעם שלא יסוף להחליף כמו שטעם הטן חלל הוא כולו יכרת נעמרי :

מצורה דוד

ויקום לה כשכיסו החולה וצדקתו יסוף ויקום לה: (ז) כי יש לעץ
 הקיף . הלא האדם הוא עשיל ונעזע מן השמש כי גזון יש מקום
 להאר לקדמותו סף חם יכרת עד ויחלף לחדש ענפים אחרים וצדקתו
 ולא יוסף ז' מתי כפויילאכי: (ח) אבן עזרא . קף חס יקני שדבו
 נחמן עד כלל שחר בו להלחם: ובעפרא יסוף . סמן הנית מוי:
 ונגבר . חס המים יהיו ויפידו ויגדו ענף כלא עטו ז' מ' תקופה: (י) ויחליף .
 ויכשר גבר כהכר יתה הלא מאור נהלם כי לא יחזיק עוד לקדמותו
 ילכו להם המים מן הים והבהר הנמשך ממנו הלא יחבר ויכש' ולא יסודו בו המים מעלמו כולמט מ' הים: (יא) ואיש . וכן כללש ית

עכא"ל (ל"ט): (ז) ויגבר . ענפי הכלים: (ח) גזע . גס הוא
 ענין שורש כמו מנש' י' (ישעיה י"ח): (ט) קציר . ענף כמו
 תשלח קציריה (תהלים פ'): (יא) אולו . כלכו כמו ואלול לו אז
 יהלם (משלי כ'): יחבר . גס הוא ענין יוכש כמו חרטו המים

(ט) מריח מים . מכל מקום כשיבוא עליו מעט מים ומיד כשיכירח חם
 חלל גבר כהכר יתה הלא מאור נהלם כי לא יחזיק עוד לקדמותו
 ילכו להם המים מן הים והבהר הנמשך ממנו הלא יחבר ויכש' ולא יסודו בו המים מעלמו כולמט מ' הים: (יא) ואיש . וכן כללש ית

פירוש ע"ט

זיין תקוה קשיה ולא יגבור זיין גיגעץ פון לעבין דראקטו
 נאטגיטאן אונ ער קאן גיט איבער פארין ריגיגעץ
 דם ער זאל לענגער לעבין: (ח) נדרום אין די ביסיל
 מעג ווס דער מענטש לעבט) שעה ספלו ויחלל קער
 זיך אפ פון צו שטראפן אים אונ לאז ער זיין פאר
 מיטין פון ווייטיגין חת ריצה בטיגרי ימו ביו ער וועט
 אליין שטארבן מיטן זיין אלטקייט אזוי ווי אין
 פועל וויי זיין ארבעט זיין זאל זיך אים לאזין:
 (ח) דען דר מענטש איז דאך נאך ערנער פון האלץ
 כי יש לעץ תקוה אם יברת דען צו איין בום איז דא איין
 האפונג ער זאל זיך אום קערין צו זיין פריערדיגין
 שטייגער אפילו ווען ער ווערט שון אפ גישטימן
 ועוד יחליף מוט ער פאר ביטין נייע צווייגן אויף
 דעם ארט פון די אלטע צווייגן וינקתו לא תחדל אונ
 זייע וינגע צווייגן וואס וואקסט פון זיין ווארציל

ליגנט

דלית שפתי לא יתערון
 רשעיא ולא סתערין
 סבית דמקדון: יי קני
 בבית קבורתא המשגני
 המשגני עד דיתוב
 רונקד תשוי לי גורא
 ותדפרני: יי אין ימות
 גברא רשעיא אפשר
 דחיי מסור היבנא כל
 יומי חילי אוריק עד
 דתני חלופי חיי: יי יהי
 קרי ואנא אחיב קר
 לעקבי אידך הרנג: יי
 יי ארום פדון פסיעתי
 הסני לא תנמור על
 סורחני

ויולא ממקורו הבא מאליו מן הים: ונהר. הנח משם יתרכ
 ויבט לעולם. ק איב טכב ולא יקום: (יד) כל ימי צבאי
 אוחר ליהים: (טז) הקרא ואנכי אענג. תמינה היא קרא

אכן עזרא
 (יד) כל ימי צבאי. ומני. הליפתו. מיתתי מן והאל לים
 כ"ל יחלף. או הליכתי כמו חלף הפך לו כי הולד הקרא
 בא והמת נקרא הולך כמו חר הולך ודור בא. אנכי הולך
 בדרך כל הארץ: (טז) הקרא ואנכי אענג. לקחת נפשי
 אין כי כח למחן: הרמבם. כאילו תחלוה לרחות מעשה
 ידיך והיא הנשמה. כענין כי רוח מלפני יעטוף: (טז) לא
 תשבור. רק על הטאחי וכמה חין טוב בחרם שיחבל ושתה
 פ"כ. והכני מבאחן. הכאבון (בר"ה א' כ"ב). השני (בר"ה ב' ו')

ר"ב
 (יג) תשית לי חק ותכלי. ל"ל תשים לי טבט וכו'ו טאבט ליתוח טוד כמו הענין בןן וזהו חזקתי להביט לי: (יד) זכור. מדתי יי:
 מליסי. כרתי: (טז) לא תשבור. לא תחמין משגני ואכזי כמר את הדבר: על טובי כדקן תתעשת סדוק:

מצודת דוד
 (כראשית ח'): (יב) בלתי. ענינו כמו צלה: יקוצו. וערו. ענין
 שטיס התפוררות מן השבים: (יג) הצפני. מל' לפני והסתי:
 חוק. זמן קבוע: (יד) צבאי. זמני כמו הלא לכל נלמט וציל ד':
 איחל. מל' מחולק ומקום: הליפתי. ענין העברה מן השנים ון
 חס יחלף ויסובי (לעיל א'): (טז) חבסי. תתקור כמו נכסוף
 נכספת (כראשית ל"א): (טז) צידי. פסיוטי: השפתי. תמתין

לחור זה: (טז) הקרא. מי יתן אשר תקרא לאמר מדוע סוכני
 פטסי ידיך ונצח א"כ תתקם מי חס הלא זכתי: (טז) כי עזתי.

פירוש ע"ט
 לייגט ידך אונ שטארקט קאן ער גיט אוף שטיין ער
 בלתי שמים לא יקוצו ביו היקלען וועלן חרוב ווערין
 וועלן ידך די מתיים גיט אוף וואכין ולא יערו משנתם
 אונ זיי וועלן ידך גיט דר וועקין פון וייער שלקא:
 (יג) נאנט איוב יי גשו שאלת הצפני ווער וואלט געגען
 דאס דו נאט נאלקט מיד פהאלקטין אין דעם גרוב
 תסתירני עד שוב אפך אונ נאלקט מיד פהאלקטין ביו
 דיין צארין וועט ידך אונ קערין פון מיר תשית לי חק
 תיגורני אונ נאלקט טאן צוא מיר איין גיועץ אונ
 נאלקט מיד גידענקען: (יד) אס ימות גבר היתיע דען
 וען איין מענש שטארקט וועט ער קען ויירער
 לעפעדיג ווערין זייערם כל ימי צבאי איתל א"ל לעב

יִתְּתֶם בְּצָרוֹר פִּשְׁעֵי וְתִטְפַּל עַל־עוֹנֵי :

יִי וְאוֹלָם הֲר־נוֹפֵל יְבוֹל וְצוֹר יַעֲתֶק

מִמְקוֹמוֹ : יִי אֲבָנִים וְשָׁחֲקוּ מִיּוֹם תִּשְׁמַף

סְפִיחֵיהָ עַפְרָיִם אֶרֶץ וְהִקְנֹת אֲנוֹשׁ

הַאֲבֵדָת : יִי תִתְקַבְּרוּ לְנֹצַח וַיִּהְיֶה

ת"א חגים : קריאת :

עֲפָרָא דְאַרְעָא וּפְבַר פֶּר נָשׁ הוּבְדָתָא : כּ הַשְׁלֵמְנִיה לְעֻלְמָא

סְפִיחֵיהָ : יִי חֲתִים בְּסֶפֶר
דְּכִרְיָא מְרֻדֵי וְתַחֲבַר
עַל עוֹנֵיהֶּ : יִי וְבָרַם טוֹר
נִפְלָא יִהְיֶה וְיִשְׁתַּדֵּם מִסְתַּלֵּק
מִן אֶתְרֵיהָ : ת"א וְבָרַם
לוֹט דְּאֶתְפָּרַשׁ מֵאֲבָרְהֶם
דְּמִתִּיל לְטוֹר דְּרָם נִתַּר
וְהִקְפָּא סִיבֵּי אֲבָר
שְׂבָתֵיהָ מִקְדוֹם דְּהוּא
אֶתְרֵיהָ : יִי אֲבָנֵי שִׁפְפָא
מִיָּא שִׁפְפָא בְּתֵיבָא
וַיִּזַּל מִתְּנֵי קְלִסְתֵּיהָ

ממקומו גם הוא יכול לשון תבואה : (יט) אבנים אשר שחקו מיים . בעצמם עליהם תמיד : השטוף . הסטופה : ספיחיה . של אבן ליהפך לעפר ולצמותו בו דבר כאשר ילממו ספמי הקליר שעבר כן יתהפך עפר זה ספיחיה לאבן : והקות אנוש . איזה כן אשר כשימות אבדה סלה : (כ) התקברו . מחזק ממנו ותאנסוהו בתקופ ויחלך מן

אבן עזרא

כאשר פירשתי בספר הקליר : (יז) והטבול . כמו טבול עמי : (יח) הר נופל . יש אמורים שהוא מן הפילים ויש אומרים טבול ויכול : (יט) אבנים . המים הם מהתקם האבנים צומטים רבים : ספיחיה . יסוג לשבולת המים והענין יטעפו גליה עפר כן תקות האנוש האבדה כמותו : (כ) התקברו . תחנך עליו והגיה פניו :

ר"כ"ג

(יז) חמוס בלורו כפטי . הטעם פסחי חמוס ומסוח ולרור בלורו בדרך של יסור הפעם עם מה שיצו עליו מהחוסם נפוצו חלל יסור פסחי חמדי : והטבול על עיני . ותחבר ומסוף פון על עיני : (יח) הר נופל יבול . ר"ל הרם שגשג יבול ויפסד : (יט) חטוף ספיחיה עפר חלך . הללון בזה כמות רבים נחמקו המים והתמו אותם עד שלא יבדו מלאות לאבנים הסם ונמו שחטוף שבולת המים ספיחיה של עפר חלך עד שחטוף ליתחם הספיחיה הסם והלדון כן תקות אלוה האבדה . או יבדו ספיחיה הפון כמו מוצר סוף וכללון בו כשמו שחטוף כל החד פסחיה המים עפר חלך והאבדהו כן תקות אלוה האבדה : (כ) התקברו . תחממו :

מצודת ציון

כמו ואכזו שמר אח הדבר (בכאסיה ל"ז) : (יז) חתום עיני ספיחיה : בצירי . עיני קבור כמו עיני סכסו (ס"ב) : והטבול . ותחבר כמו טבול שרף (לעיל ל"ז) : (יח) יבול . משבול ליהו והכסף : (יט) שחקו . חתמו כמו וסחקה מנחה הדק (מנחת ל') : ספיחיה . עפר המים נוהג ועיניו כהוללים כהוללים בזה הקליר כמו ספח קלידן ויקרא (ל"ח) : (כ) התקברו . עיני הפסחים כחוקר כמו ולא

בכל ספיחיה ומסוח ולא חמקו : מליפסד על השלחיה ללה לואר לא חפצו עיני עמי כי הם על הכל ביהו : (יז) חמדי . ועם כל זה סכסו ספחי בדרך משונה ולא יבדו מה ממש על ידי הספחים אשר הלפו ועברו עלי : והטבול . ועוד חמדי על עיני דבר מן אבן חן כליו אטמו עליו כי יצמיטו עיניה נעורו הכל להם כהכסף ועשה הטוב אשר עשיתו פון יצמיטו כי הסוף חלי : (יח) יבול . וכחמה כמו הר הטבול אשר נבחה מנה ומשפד כל יל וסוף לקום

מצודת דוד

כאשר חלו : (יט) אבנים . וכפי ארבים פסח המים שחוקים מה מים השטוף ספיחיה . וכמו בספריהם של עפר חמדי חבד כמה חמדי והקות אנוש . ודעה למה האבדה תקות האבד כי לא יקום לבוט

במקומו נגדו היה לא יכול לנחמו עשהה : השטוף ספיחיה . והקות אנוש . ודעה למה האבדה תקות האבד כי לא יקום לבוט לקדמוהו פסח המים : (כ) התקברו . הכלודן פהחו לוחו בתימן רב בחרמה סמתיקיהם עד נלה וכרי כוח סוף חמדי כה

אֲרַמְט מוֹט עַר אֹהַב פְּרוּכְמִין קְלִימָר עִם וְעָרַמְט עָרַד פּוֹן אִים : (יט) אֲבָנִים שְׁחָקוּ בִּים אֹנֵן דִּי שְׁטִייעָר וּסֵם דִּי וּנְאָעָרִין צוּ רִיבִין זִי וַיִּזַּל זִי גִיעֵן הַמִּיד אֹהַב זִי תִשְׁחָף סְפִיחֵיהָ עֲפָר אֲרַם טוֹט פֶּר פְּלִייעָר דָּאם פֶּר פְּלִייעָר דָּם וַיִּדְעַר וַאֲקֻסְנָג פּוֹן דִּי שְׁטִייעָר עִם זָאָל וַעֲרֵן וַיִּדְעַר דְּרוּים עָרַד אֹנֵן עִם זָאָל וַיִּדְעַר שְׁטִייעָר דְּרוּים שְׁטִייעָר לְגִיעֵן וַיִּי פִּיעָר גִּזוּ וַיִּי דָּם וַיִּדְעַר וַאֲקֻסְנָג פּוֹן תְּבוּאָה שְׁפָרְצֵמְט דָּם מִין וּסֵם הָם פִּיעָר גִּינְוֵאקְסִין וְתַתֵּי אֲנוֹשׁ תְּבִיבָא אֲעָר דָּאם הַאֲפֻנָג פּוֹן אִין מְעַנְטִישׁן הַאֲסוֹר גָּאֵם גִּינְוֵאן פֶּאֶר לִירִין פְּלוֹבָר אֹז עַר שְׁמֵאֲרָבִט הַאֲמָם עַר שׁוּין גִּיט עַר זָאָל וַיִּדְעַר לְעֻעְדֵיג וַעֲרֵין : (כ) תִּתְקַבְּרוּ לְנֹצַח וַיִּהְיֶה דְּרֻמְתֵּיהוּ דְּרֻמְתֵּיהוּ אִים אֲעָר שְׁמֵאֲרָבִין מִיט בִּינִין שְׁמֵאֲרָבִין

פון מיד אוף איר : (יז) חתום בצרוור פישש עם איז פד חתומיה פייני וינד אונ איין גיבונדין אין איין בונד פון איין קליד פרי זי זאל גיט פד לארין ווערין אזו וויא מען בייגט איין וילבער אונ גאלד אונ פעריל והטבול על עיני אונ דו בהאעפעסט וך אוף פייני וינד צו שטראפן ביה פאר איר האמשע איין מענטש איז ערער פון אלימען וואס אוף דר ועלם איז : (יח) ואל טוט ער וינדער פרוכמין פלוכר עם וערמט איין גאל טוט ער וינדער פרוכמין פלוכר עם וערמט ערד פון אים אונ עם איז דא צו אים איין האפונג מען זאל קענין בנאה האבין פון אים דייניג גראו נועט וואקסן אויף דער ערד וציר יעקס ספיקס אונ איין שטיין ווען ער וערמט אים גיריסין פון זיין שטאריקייט

במקומו נגדו היה לא יכול לנחמו עשהה : השטוף ספיחיה . והקות אנוש . ודעה למה האבדה תקות האבד כי לא יקום לבוט לקדמוהו פסח המים : (כ) התקברו . הכלודן פהחו לוחו בתימן רב בחרמה סמתיקיהם עד נלה וכרי כוח סוף חמדי כה

הַשְׂרָרָה: כִּי שָׂרָן
בִּיקָר בְּנֵי וְלֹא יִדְעוּ
וּבְמִשְׁעָרָיו וְלֹא יִתְבּוֹן
לְהוֹן: כִּי בְרַם בְּסִרְיָה
כִּן רִחֶשָׁא עֲלוּי פְּאָב
וּנְפִישָׁה בְּבֵית דִּינָא
עֲלוּי מִתְּאֲבָרָא: הַיֵּבֶדּוּ
בְּרִיתוֹ יוֹ:

בְּסִרְיָה עֲדָר לֹא יִפְתָּחֶם גּוֹלְלָא עֲלוּתוֹי כְּאִבּ וּנְפִישָׁא שְׂבַעֲתָא יוֹמֵי אֲבִלָּא עֲלוּי מִתְּאֲבָרָא

העולם: (כא) יבבדו. יהיו כנדיים כנסך וזכור והוא לא ידע: וימעטו מכל טוב והוא לא יבין: (כב) אך
בשרו עליו יבאב. קשה רימה למת כמעט בכשרו המי:

אבן עזרא
(כא) יבבדו. מלשון כבוד וכמוהו למען שמי יבבד ה':
(כב) ולא יבין. הו"ו נביא:
(כג) הוא הפך הדבר: (כד) אך בשרו עליו יבאב. ענינו יחס וירקב וישחת כמו וכל החלקה העובה תחליבו
באבנים. ופירושו עניו על עמו ודרך הדרכ ידוע וכברו הוא גופו וכמוהו רכיס בקהלת:

(כא) יבבדו. ירכו טעם פס כדד טון: וימעטו. וימעטו. (כב) תחבול. תחבול ותלעס: ביאור דברי הפעגה טעם השוב
ואמר בתוכו כי אדם צדקתו הטוב והטהור ויטעמו טעמו חממה ופחד לפי שאלהם תחבולם המוחש והוא לא נעשה טעם מהמוחש
לא יבין בלשון תחבול דרך הלא ידעוהם טעם לא נבד ממוחש ולינו חסר מוח. והוא מן מין החבשים לא ימלא לבד ושלל כמוכס. הכי
שמוך ונטע לרעי המללים מה' עד שמרוב הללחתו קולתו לא אלוה ויעטבו בכל מה שיקרא אליו ר"ל שלא יבדל ממנו כל אשר עליו עניו
מרוב הללחתו וזה יענו ויבאק תמיד על דרכי תמים כמוהו והנה חוב זה כנגד נוסף לו כנגד כל רעיו. הנה לאתכות חמים השליו
והפאקו יהיה חמים הנהו למועדי רגל כמו לרד חם שרמית עלמלו וזולתו כשקרב אליו וזהו ויבאקו ממנו ולא די שיבאקו ממנו מפני
ירלתם שיעניו מה' עד כהקדשם אליו כהוא חוב לא כהו שיענים ויבאקו ממנו מלד המלוהם והכוהו. ואחר שהתרחם חוב על נוסף
עמם כבוד אומו על לשונם על דבריו במה שאמר בשרמיתם והם נראה אומו מלמחים הכה חיים נלמחים משרמיתו לפי שכבר יבאקו
פחד תמיד ולא ימלאו מוחם יבאקו עד שאמר על דבריו מוטן על דבריו כהמוחש יבאקו זה. וזה שכבר ימלאו שודדים שיממדו כחלוה באלים
ואם אין חסם שום בנין חזק והסוכה על היסוד שזשים שלא יוקם מויק וימלאו זה. וזה שכבר ימלאו שודדים שיממדו כחלוה באלים
קשה שבעות כמפורסם חוקים מלד יבאקו חם ויבין קיים מהפחד וזה הוא מבורך בדברי נוסף הם בלתי יודעים אוהם חממתם
נוסף להלכין כסבורו חממתם טע"ה הכה לא יבאקו לקחת עדות על הלפתם חממתו מהמעלה והבטחה כמו שפתיח אהז הלל חסרם קח חממתו
שענינם והשוררים יותר שיענינם. וזה שאלם חממתם ונעוף השמים ורגי הים והבטלי חיים הוים בבין
סאקו חם היוק חממת טע"ה במה שנסב בדרכם מהחממה אשר יולאו השמים החמושים מרפח אוטן חממתם הוים כשלמות.
מי לא ידע בכל אלה כי יד' מה טעמה וזה אשר ידעו נסב כל הי וכות כל דבר אלה וסנה הבדיל האדם מין שכל בעלי חיים להיות
דבריותו יוקר נלמלה ירכה כזה שלא יוכל אחד מהמון החבשים כי בלמח יד' מה טעמה אלו הבדלים מלד השלמות הנמלה כדבריהם כי
לא יבאקו שיעמלו זה השלמות הנמלה כדבריות' והיו היחס המבדיל הם היס מיוחס המבדילם אל הקרי והסודות כמו שפתיח אהז הלל חסרם קח חממתו
ונל סכן הנפס והשכל שהתחלתם הוה הכרת מלמד שיהא שכל כמו שהתבאר בספר בעלי חיים' ואלום הלרות המיוחס הוה חסרם קח חממתו
שיענינם כסם והתחלתם הקרי והסודות לפי שכבר יבאקו ממנו מוטן על דבריו כהמוחש יבאקו זה. וזה שכבר ימלאו שודדים שיממדו כחלוה באלים
חממתם הסבבות והלמלה שיה גס כן בלתי חסרם שיענינם כזה הסודות שיהר אלם כשיהים החמושים מהתחלתם שהוא שכל.
המון הדברים כי הוה השלמות אומו והמון יענינם האוכל ישיג הבדלי השענינם והוה יבאקו כזה כי מהחוס נקח ההתחלה שיענינם רכיש מהה שחוקק
יד. וזה מלמלה כשיהים חממתם והלכות הימים סבת המבדיל מלד שכלאוך' וסנין ופחלתו אלסם המבדיל דברים רכיש מהה שחוקק
אחמם כשיהיבוק עליו אוה חממת נוסף שיהיבוק עמנו ליעים או כנגד שיענינו לפי ככר אשר במה שאמר זה ומהה שחוקק עלי
לשיענינו ממנו ליעים וזהו הכה' כנגד חממתם הוה חממת' והגם שגם ישיג שכל' ואמר חוב כי יד' מה שהתבאר אללו מהדברים
המבדילים החבאר לו טעם הפ"ה תמלה תחלת החממה והבכורה אם החממה למח שיענינם משוב הסדר והישיג הפעולות אשר לו חסרם
כסם כשלמות יוקר ואם הבכורה כי חממתו לו כחלוה לואה שיענינם מה שאמר עשיו לפי החממה ולו עלה והתחלתם וזה שכמה שיענינם רכיש
מה דבריותיו מהכנה החומר ימלא לו טוב העלם כדבריהם ההוה להמלה מה שיענינו הסוק חממתו כמו שהתבאר על שענינם כספר בעלי
חיים ולו התבונה במה כדברם הגמשים השעניניים כי כדבריהם מיוחסת אל התבונה כלוממו כון שמים בתבונה והסבה כזה כי מה
שדבריותו וליכרות הוה בעבור עמנוהו יווס אל החממה כמו אלו הצביות השלמות והולם חממתם הגמשים השעניניים וכמותם חממתם
מהלך והטעמה הוה בעבור ואלהם וזה ייוחס אל התבונה כי התבונה הוה הולאת דבר מדבר ואלהם והנה הגמשים השעניניים הוה כזה

מצודת דוד
ולין עזר לו: משנה פנוי. והוא מכה פניו ומשלה אומו שלום
ועומים ולא ישוב עוד: (כא) יבבדו. כן אם צדין יהיו מוכדיים
לל ידע מהו וכן אם ימעטו כבודו אל יבין חסר אמת: (כב) אך בשרו
עליו. כן עתה כשרו עזר עליו או יבאח מדרכ המבאלי
לאחר המיהל לא יבין עוד דבר מהדברים וימלא זוס אל חממתם כן הוא סוף האדם כזה עמנו נעמט ישי חיי יד' לו טוב (הפועל)
מהמטעם הכוה כי יסכל המלי ויבאק לומח כי נעמט בעינין. מה כחללה זכר הוא ידוע יוקר ממנו כלפי יבאח כשרו על אשר יתפול לפ'
וסוים זו טון דבר אשר לא קן ויבאקו דמח נוסף שאחז שכלו עליו הסוירין על כי הלך בחממה לפי שזכר מדרכת הכנה כי ישיג חממתם
כלל כל זה הוא בעבור כי בוגר הוא ממנה ולכן לא אשר להיות מוטטל כן כל וכל יבאקו שיענינם המיוחס פ"ה כי חיים דבר חסרתי:

מצודת דוד
אין דעוךך מת פילמך דעם ווייטונג פון דעם בייטונג
פון די ווערערס גלזיך ווי איין לעבעדיגע רעדער מענטש
פילמך דעם ווייטונג אז מען שפעקט אים מיט איין
גאדליך נפשו עליו תאבל און זיין לייב טוט אויף אים
טרויערין אָבער ווייטער ווייטער ער גיט דרום
קערקט אויף אים רחמנות האבין פון צו שאראפן
דעם קעמפנישן בייא זיין לעבין דען קום איז גינגט
דער ערשט פראם:
פירוש ע"ה
אין דעוךך מת פילמך דעם ווייטונג פון דעם בייטונג
פון די ווערערס גלזיך ווי איין לעבעדיגע רעדער מענטש
פילמך דעם ווייטונג אז מען שפעקט אים מיט איין
גאדליך נפשו עליו תאבל און זיין לייב טוט אויף אים
טרויערין אָבער ווייטער ווייטער ער גיט דרום
קערקט אויף אים רחמנות האבין פון צו שאראפן
דעם קעמפנישן בייא זיין לעבין דען קום איז גינגט
דער ערשט פראם:
ויען

איוב מו

טו א ויען אליפו התומני ויאמר :
ב החכם יענה דעת רוח וימלא קדים
בטנו : **ג הוכח בדבר לא יסכון ומלים**
לא ויעיל בם : **ד אף אתה תפר יראה**
ו תגרע שיוה לפניאל : **ה פניאל**

ב ג י ה קבורתא :
 א ואתיב אליפו דמן
 הימן ויאמר : ב האפשר
 דחכימא יתיב דעתא
 דדמי לזעפא ויפלי היו
 רוח קדומא קריסיה :
 ג דמכסן במלון ולא
 זליף ויפריא דלית
 מששא בהון : ד לחוד
 אתא און הפשא דחלקא
 ותבצור התא קדם

עונך

ת"א הער יראה . ל"ב טו :

ה ארום יאלף

רש"י

(מענה אליפו) : טו **(ב) החכם יענה דעת רוח** .
 תמוה הוא וכי מי שהוא חכם וענה וירום קול דעתת של
 רוח ויכיל : **(ג) הוכח ברבר לא יסכון** . להחוכה בדבר
 שלא תהא לו מהן הנאה כמו ותהי לו סוכנת (מלכים א' ח')

אבן עזרא

טו (ג) החכם יענה דעת קדים . רוח קדים :
(ג) יסכון . ויעיל . כמו לא יסכון גבר . ויש אומרים יכסון ילמד : **(ה) יאלף . ענינו פוך ילמד כן אדם**

רמב"ם

כנה אשר המוח לא יכנס האדם דבר מאלו הדברים שהם צמיון חי . הנה כבר ידעו ויכדו בניו ולא ידע או יעמד
 וימנעו ולא יצו למו . אך בשני דעות מהם עליו חכמי יאלף ויכנס דברים המעמרים אותו ליל בבור כסוף חי ונפשו כנה שיהא עליו
 הנהג וחתרנס למחויבים שקרוב אמנם אחר המוח לו יכיה זה הפעולות והרגש על לבשו ולא נפש . והנה אמר ארוב חי זה הלא דעת
 כעין שרמו שלט המוח חט עליו לעובד על מציו וכו' וכו' ויתקו זה שמה היה ענין כן לא היה ראוי שיזדעקו הש"כ כעמו אלו הפרדפות לפי
 הבה היה דבר יוצא ומה היה משתה הוא מעט ודכוהו הסנין כן הנה הוא מנואל שכר יעשה לו הש"י מול אם יציתו כולו המלכות
 אשר הם מולכות אותו אל מוח לפי מה שהתבאר לו מעט על מיר מעט אשר חשש שכר יעשה לו הש"י מול אם יציתו כולו המלכות
 הוא לא יבד נהיות אשר מוח שיוכל לא להטיב לו הש"י על סוכו אשר עשה : והכלל העולה בחדוברים הוא של אד גייה דעת
 לוצר וכלד שיהיו מנחשים הנחש והמר ארוב כסם היו מבטלים כריפם לפי שכשאר לא יעשה המוח שרש והתחלה לא יכיה כעלן
 ליריעה דרך וגייה מוצר על גשר היה עובד אותו לטוב טעמן ושלו והוא היה כמון למודעי כנגד . ואחר כן הביא ראה מהתאם למחוד
 דברי זופק וואו שאנתנו מאלו המרששים המלליותיו מישון להם פחד כלל ובעש כי היה בלתי אפשר לזכור שידע מפעולת הש"י ונפלאותיו
 השמור אשר היה הוא יודע אותו כזה כי הוא היה לעיר ממנו ואורך המון יוסף למחות צענינים מלד מה שיושב בו מהמוחם ולפי שלט
 התבאר לעופר מהמוח מה שראוי בזה המקרה היה עושה בזה המובן : זה האופן המעטות . ואחר כן גייה לוצר וכלד מה אשר היו
 מנללים הש"י משייתם הניל כעמו אלו המעטות המוכיחות כי זה היה מעט שיוכח שם אמינו ששש"י עושה עול חבל ירום לשאת פניו בום
 החופן כמו שיכסה האדם בשט וחבוו בזהו זה שילד . ואחר כן הביא ראה מהתאם למחוד דעוהים לפי שלט היה לו פשע והיה טם
 זה ענשם בזה העונש כעפוף . ואחר דבר : זה הדעת שיהיה לו ויאלמך לפני זה הדבר יכיה שוא עבדו אליהם
 ועושה ויבד ויבד כי הוא יראה שראוי לאלם שיכיה עופו ונפשו בנחשים המעטות כדי שיעניו לנפש הלהתאם והיה בשם יתכן .
 ואחר כן הביא שיהיה עושה יסודו בזה שיהיה הש"י מנחש בלתי האדם . והכל יתחוד בזה בידור דעת לוצר . אמנם האמננים היה
 שדאם הוא פתוח ובהו ליה לא יתכן שיכיה שש"י בו עס ויחיה בתכלית הכבוד ולא תפסות זאת הפסגה מלפני חלל היה פילוסופות וכבר
 המבטחו בזה הפילוסופים וחייבו מנחה שש"י לא ידע כי אם פלמו . ואופן הביאור בו כי שש"י אם יקנה כמו אלו היריעות הנה יתחוד
 שחוקיי"ב מהו שילב הכבוד בקדמותו זה בחבלי חינוך גמולו . ועוד שהמחה והשלימות יכיה יחד למשיח שיזעג אלו היסוד יכדד ולפי שהמשיח
 בשלם יעשה פועלו בידת שלם כשפער היה יהודי שחוקיי"ב מהו שלט שיהי הש"י כי אם שיעניו היסוד נכדדים . וזה שפסו ולי יכיה
 הש"י כי יח עליו . ואולם המחה בזה ככר ביהיה כספר המלמות ה' . והשעה הכנית שלא יתכן שיעניו האדם על אשר לא יעשה מה שאי
 אפשר לו שיעשה ולפי שאי אפשר לאלם שיעשה היסוד חמיר להיותו חמירי ר"ל שאי אפשר לו שיעניו ויתחון מעיד בפעולת הש"י כנה לא
 יתכן שיעשה על זה . ואחר כך זכר מהפגות מחבויי כבוד היה בומר הכנות עליו . והנה הפתוקחות שהיה לו עס הש"י בזה הענינה הוא לפי דעת
 אלו החכמים החולקים עמו לא לפי דעתו ובו טענה על דבריהם כמו שקדם : ביאר מלות הפענה (א) וישן אליפו חמיוני ויאמר : **(ג) יסכון**
 יועיל : **(ד) שחיה . חלה כעצם ולפי כי יספון שיחו :** **(ה) יאלף . ילמד ויודיע : עונוים . הארשים המדברים בערמה ובערמה .**

מזורה דוד

טו (ג) החכם יענה דעת רוח קדים ודברים טון כסם מעט :
(ג) הוכח ברבר לא יסכון . להחוכה בדבר שלא תהא לו מהן הנאה כמו ותהי לו סוכנת (מלכים א' ח')

טו (ג) החכם יענה דעת רוח קדים ודברים טון כסם מעט :
(ג) הוכח ברבר לא יסכון . להחוכה בדבר שלא תהא לו מהן הנאה כמו ותהי לו סוכנת (מלכים א' ח')

טו (ג) החכם יענה דעת רוח קדים ודברים טון כסם מעט :
(ג) הוכח ברבר לא יסכון . להחוכה בדבר שלא תהא לו מהן הנאה כמו ותהי לו סוכנת (מלכים א' ח')

פירוש ע"מ
טו (א) ויבן אליפו התימני ויאמר האם אליפו התימני
יענבם פקרט צוא איוב און האם גינאגט :
(ב) החכם יענה דעת רוח איז דען רעכט דם איין קלגער
כאן זאל שרייען אונ זאל און הייבן איין קול מיט
איין רעה פון ווינט און נארישקייט ויכלא קדים כעמו
אני זאל רען פילין זיין בוך מיט רעם מודה ווינט :
(ג) הייבן קדבר לא יסכון ער זאל יוף בווערין מיט און
זיין זאך ווס ער נועט קיין הגאיה גיט האבין דער

טו (א) ויבן אליפו התימני ויאמר האם אליפו התימני
יענבם פקרט צוא איוב און האם גינאגט :
(ב) החכם יענה דעת רוח איז דען רעכט דם איין קלגער
כאן זאל שרייען אונ זאל און הייבן איין קול מיט
איין רעה פון ווינט און נארישקייט ויכלא קדים כעמו
אני זאל רען פילין זיין בוך מיט רעם מודה ווינט :
(ג) הייבן קדבר לא יסכון ער זאל יוף בווערין מיט און
זיין זאך ווס ער נועט קיין הגאיה גיט האבין דער

עֹנֶה פִּיךָ וְתִבְחַר לְשׁוֹן עֲרוּמוֹים :
 וְיִרְשִׁיעַ פִּיךָ וְלֹא־אֲנִי וּשְׁפַתְךָ יַעֲנֶה
 בְּךָ : יִרְאִישׁוֹן אָדָם תּוֹלֵד וּלְפָנַי
 גְּבֻעוֹת חוֹלְלֹת : הַבְּסוֹד אֱלֹהֵי
 תִּשְׁמַע וְתִגְרַע אֵלַיךְ חֲכָמָה : מִה־
 יִדְעַת וְלֹא נִדְעָ תְּבִין וְלֹא־עֲמֵנוּ הוּא :
 יִגְמִשְׁבּ גַּם־יִשִּׁישׁ בְּנֵנוּ כַּפִּיר מֵאֲבֹנֶךָ
 יָמִים : יֵא הַמַּעַט מִמֶּךָ תִּנְחֹמוֹת אֶל־
 הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא וּמְלָא בְּנִים חַוִּי לְמַלְלָא נְבִיךָ :
 הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא : הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא : הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא

הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא : הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא : הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא : הַיָּא מְעִיר סִנֵּךְ נִחְמָתָא דְאַרְהָא

לדבר שבכח האלה והיה לך לבחור לשון ערומוים :
 (ו) וירשיע פיך ולא אני . כלומר השיבני על שאלתי
 וגמלא פיך מרשיעכי עוב לי שרשיעך פיך ולא אני וזו היא
 שאלתי : (ז) הראשון אדם תולד . הכתוב אדם תולד .
 ה"א הו"א משמעת לשון תימה לפיכך נקודה בהקטע פתח
 מנחת ש'
 (ה) הוצרך פיך ה"א רפה (ו) הוצרכו נכבד כאלף וכו' ד' כמש"ל מ'
 מ' וזו ה' כבוד . כתוב במש"ל אסוד פ' ל' כי במקלף ספרים כתיב'
 דמשי ע"ל . אמנם בספרים מדויקים ל"ו רפה וכן מלאו כד"ק
 צמללו דף ס"א עט הכתיב וכן המעט מן שכתבו : (ט) ולא

וידוענו עונך : (ח) ותגרע אליך . המגרעת היא להכמה
 והצטרף אליך . או תשים ההכמה אלך גרועה . ומהיה התו'
 לנוכח : (י) כביר . גדול וכן הוא בלשון קדר : (יא) לאב .
 רכב"ג
 (ח) ותגרע אליך חממה . ותמע לך חממה עד שפרה כולל לך ואין לזרים חלק : (יא) תנחומות אל . תנחומות אלו הנחשבים כאלו למת

מצורת ציון
 (ו) יענני ועודו כולל לא תפנה ושמות (ז) (ז) גבעות . הרים : חללת .
 נכבדת כמו ותחולל אתך (ההלים ז') : (י) כביר . הכתוב כמו מוצר

מלא ותפקד בעלום אולם ממך דרכים נולה הכוונה : (ו) וירשיעך פיך . חמ"ל מה סכח נכבד לומר על כי הוא צריך לניחם . ומה י"ב וכן רש"י
 מולדת לזרם ובי נכבדת לפני הנכבדות עד שלא תוקם לך מי מבני אדם וכאומר מכו אשכ הוא צריך לניחם הלא יתכן שקבל חמ"ל
 עמי בקדש לך אשכ שפט גם הוא מן מקום אשכ לזכר כבוד היםים : (ח) הבסוד . ולא תתפלל למולי עמדיס כידועה הכלל מפאת
 החכמה ה"א החכמות בסוד אלוה לבין מחכומיו : ותגרע . ובי הנכבדת א"ח החכמה מיחא הכלשים לקהלה אליך ולמולת ובי כל
 החכמה לקחת לעלמך לך לבדך ואין לזרים חלק : (ט) מה ידעת . מכו החכמה אשכ ידעת אשכ והחמנו לו דע ומכ הדבר אשכ מינ
 ואין כביה ה"א עמנו : (י) גם שב . כלומר ולא תתפלל בחכמה עט הקנה הלא חף בני י"ס גם אשכ חכמה גם ישיש כוקן הכמה
 ויתן מתקין ועס כי לומר כ"ס לניחם הים חמ"ל אז על בלדך אז על עלמנו : (יא) הבכמ . מה תתקדם על היסודים על כי עשית
 מה מן הכבוד והישר ובי מעט הוא ממך מחכומיו מן האל על מלאו היסודים מן הכבוד והכבדמנו סמיה לך מלא אשכ קבלת כסס די גמול
 מעטה הכבוד שטמיה וכמה דבר הטון כמלא כך עדיין הוא עמך כמחר ועמון ולא נקיים עדיין ממנו ועמך כמקבל גם גמול הכתם
 פירוש ע"מ

ותבחה לשון ערומוים אונ דו האקט אבער גיהערט אויס
 דער וויילין דס לשון פון דיר קלונע : (ו) איך אליפו
 וועל דיר פּרעגין איין זאך רשעיך סיד ולא אני דאם
 דיין אייגין מול וועט דיר שוּלדיג מאכין אונ גיט
 איך ושפיך יענן בך אונ ריינע לעפצין וועלין עדות
 זאגין אין דיר דאם דו ביסט אום גירעכט : (ז) זאג
 מיר איוב הראשון אדם תולד ביסטו דען פריער נבארן
 גיווארען פאר אדם הראשון ולפני גבעות חללת אדר
 ביסטו דען בשאפין גיווארין פאר די הויף פון דער
 ערד דוא ווייסקט סקיים צו יין גאר די חכמה פון
 גאט ניקאם : (ח) הבסוד אלוה השפיע הערסטו דען
 גאטם סוד ותגרע אליך חכמה אונ דו מאכסט מערין
 אונ ריינען פון אויבין אראפ צוא דיר דיא חכמה :
 (ט) מה ידעת ולא גרע ווס פראיין חכמה ווייסקט ווס
 מיר ווייסקט לעס גיט תבין ולא עבנו היא אונ ווס איז דיר
 זאך ווס דו פאר שמייסקט אונ מיט אונג איז גיט דא
 דס פאר שטאנדריקייט : (י) גם שב גם ישיש פיך אויך
 אלמעט לייט זעגען דא צווישין אונג בפה פאנדיק ניס
 דס זיי זעגן גימערט פון דיין פאסר בלוזר עלטער
 מיט פיל מעג : (יא) הבכמ ספק תנחומות אל איז דען
 ווייניג פראיר דס מרטיסטונג פון גאט ווס ער הט
 מיט דיר כטיב גיווען און איין אלעק צייט ביו
 אהער

יֵי קִהַּ וְלַפְנֵיךָ בְּשִׁוּבֵךָ
 וְכִּי בְּרִמְזֵיךָ עֲנִיבָה׃
 יֵי אָרוֹם קָחִיב לְאֶהְרָא
 רוּחֵךָ וְהִתְנַחֵם מִפְּוֹקֵךָ
 כִּלְיָאֵי יֵי מַה פֶּר נִשׁ
 אָרוֹם וְיֵי אָרוֹם וְיֵי
 יְלֹד אֶהְרָא׃ מִי הָא
 בְּקִדְשֵׁי עֲלָאֵי לְאִיהִמֵּן
 וְאֶנְגְּלֵי קְרוּמָא לֹא נִפְאֵן
 קְדָמוּ׃ מִי בֵּל דְכֵן
 מִרְחֵק וְהִסְתַּב פֶּר נִשׁ
 שְׁמִי הִיךְ מִוִּי עֲרֵהְתָּא׃
 יֵי אֲחָוִי לֵךְ קִבֵּל מִנִּי
 דְלֹא תִרְזַקְוִי תִימֵי לִי בְּמִסֵּי
 וְכִי יִבְעֵי לִי וְכִי יִתַּעַב לִי

דכטו : ראם . הגשים ולבן פעל הוא ולא כש דבר ולכן הוא נקוד הנין קמן והנין פתח : (יב) יקחך . ולמדך כמו ישרוף כמטר לקחי , דכריס ל"ג : והזבון , כמו ירומון כמו בלמה אבן עזרא

דכר בלחש עמך כמו בכהר (יב) ומה יקחך לבך מה רחיה תקח כמו ויקחו החכמים מילים , או היה מן ישרף כמטר לקחו : (יג) ירובון עיניך , הן לי הכר והסוד בלשון קדמוניתו : (יד) כי השיב אל אל רוחך , כעסק כמו ונתנו הספרים סוףך בתוך סגול : (יז) חוקך , צנקהל ספרים הו"ו צנקהל ספרים הו"ו צנקהל ספרים הו"ו רלב"ג

נלמד ולימד : לטש , סתק ולטש : (יג) חוקך , רלוקן : (טז) ונלמה , נעטב ונלמה : (יז) חוקך , חלוקך : מוצרד רוד

כאשר קבלה נעול חכמה הטוב והזה הסופה מלה מהכס להחזיקין על הכסה ככל מה ענין : (יג) מה יקחך , מה ממדך לך נכסה כשנכסה ומה והחזק להכריס ככל הגשים דמש כחמה : (יד) כי השיב , הכר משיב רוח סוף כי וחוליה מלן נעולו : (יד) מה אנוש , מכו הלחם אשר יוכה ויכסה מן שמימך שמי מעונה מהכסו לעטבו פל לא דכר : וכו' יצחק , במתיס והוא כפל ענין במ"ט : (טז) כי בקדושי , הכה בנחלתו סקדושים לא מן כהם קיום בעלמא לכל יצטריו ככל על המסכת הלוח : ושבים , למה הכסבים עם כי יתס והחזק מהכס ככל עשיתי לא יזון ל"ו למוס יתס והכסין נלמיו : (טז) אחי כי , ל"ט הפחד כהכס כעשיתי והכסאל כעשיתי והכסה נכסות עול מדוך כסוחה לח המיס אשר יוכה נכסות די כסוף על כי לחי כדוך לחס בעזרו מחיר וסל כל ה"כ כו ח"כ ל"ט הוא שיש לו הסתור כל מול כלימות המקום ב"ס ודך ח"כ יתקן : (יז) אחיך , לחד קן דכך ושמע אלי זה הפסל דלמי פירוש ע"מ

אחער ודבר לאם תקף אונ' ויגיע גושע חייד ווס ער המ גירעט מיט דיר פאעלך אונ' מיט זיסקייט : (יב) מה תקח לך ווס לערינט דיינ הארץ ופה ירובין עיניך אונ' ווס ווינקען דייגע אויגן : (יג) כי השיב אל אל רוחך דם דו קערקט אום צו גאט דיינ רוח והוצאת ספיד מלן אונ' ציטט אום פון דיינ מויל רייד : (יד) מה אנוש כי יוכה ווס איז דען דר קעגנש גאר ינאכט דם ער זאל קענין ווכה זיין דרין אקענין גאט ופי יצדק ילוד אשה אדער ער זאל קענן גירעכט בלייבן דער מענטש ווס ווערט גיבארין פון איין אשה : (טז) הן בקדושי לא יאכין ושבים לא וכו' בנתיב נון איין ויגיע הייליגע מלאכים גלויבט גאט ניט אונ' די חילולת פון דעם היסעל זענן גיט רושער אין ויגיע אויגן : (טז) אף כי נתיב ונאפה מפר שגן דם דר פר אום ווערדיגטער אונ' דר צו מישטער דם איז דער קעגנש איש וייתה אום קעכט מפר שגן דם גאט גלויבט גיט אין אים : (יז) אחיך שבע לי אך אליפו וועל דיר זאנען אונ' הער

וְהַחַיּוֹתֵי וְאִסְפְּרָה: יֵי אֲשֶׁר־הִכְמִים יִגִּידוּ וְלֹא כַחֲדוֹ מֵאֲבוֹתָם: יֵי לָהֶם לְבָדָם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא־עִבְרָ זָר בְּתוֹכָם: יִכְלִימֵי רִשְׁעָה הוּא מִתְחַוֵּל וּמִסְפֵּר שָׁנִים נִצְפְּנוּ לְעֵרִיץ: כִּי קוֹל־פְּחָדִים בְּאָזְנוֹ בְּשָׁלוֹם שׁוֹדֵד יְבוֹאֵנוּ: כִּי לֹא־יֵאֱמִין שׁוֹב מִנִּיחֻשׁ: וְצִפּוֹ הוּא

וְהַחַיּוֹתֵי וְאִסְפְּרָה: יֵי אֲשֶׁר־הִכְמִים יִגִּידוּ וְלֹא כַחֲדוֹ מֵאֲבוֹתָם: יֵי לָהֶם לְבָדָם נִתְּנָה הָאָרֶץ וְלֹא־עִבְרָ זָר בְּתוֹכָם: יִכְלִימֵי רִשְׁעָה הוּא מִתְחַוֵּל וּמִסְפֵּר שָׁנִים נִצְפְּנוּ לְעֵרִיץ: כִּי קוֹל־פְּחָדִים בְּאָזְנוֹ בְּשָׁלוֹם שׁוֹדֵד יְבוֹאֵנוּ: כִּי לֹא־יֵאֱמִין שׁוֹב מִנִּיחֻשׁ: וְצִפּוֹ הוּא

ת"א אֵשׁ חַמְסִים, כּוֹסֵף ז' מַלְלֵם עַבְדֵי חַמְסֵי ט' לֹאֵם לְבָדָם, כּוֹסֵף נו: וְצִפּוֹ קְרִי אֵלֶי תָב מִיָּן שְׁבִיָּא אֲמַמְרוּ לְרִישְׁמַעֲלָא מִקִּיפָא: כִּי קָל דְלִזְרִיָּא בְּגַהֲנָם בְּאוֹרְגִיָּה בַד שְׁרִין צִדְקֵי בְשִׁלְמָא בְּחִינֵי עֲלִמָּא בְּזוּזִיתִיה גִּיתִיגִיה: כִּי לֹא יִהְיִימִן בְּחִינֵי לְמַהֲב מִן חִשׁוּבָא וְאַיְמִיכּוּס רַשִׁי' הוּא

ל"ח וְלֹא עִבְרָ זָר בְּתוֹכָם. כִּי הִנֵּה עַל עֵתִיד לֵבָא הַהִלִּיקָא כִּסְפָר (וּמִחְקָל מ"ח): אֲבָל: (כ) כִּי יִבְרֵי רִשְׁעֵי, שְׂחִינֵי שֶׁב מִתְחַוֵּל וְחִימֵי מִתְחַוֵּל. כִּי יִמְיוֹהוּא מִתְחַוֵּל. לְמַחֲזִיקֵי עַל הַבְּחִינֵי שֶׁיִּשְׁלַם רַעְמוֹ (ר"ל מְבוֹשֶׁה לֹא כִּי־יִשְׁלַם רַעְמוֹ וְשִׁין פִּסְקוֹ כ"ג מִהַר"ו) אֲשֶׁר פִּעַל כָּל מִסְפֵּר שָׁנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי לְעֵרִיץ הוּא מִתְחַוֵּל: מִתְחַוֵּל ר' ל' אֲחִינִית וְל"ח מִתְחַוֵּל: (כא) קוֹל פְּחָדִים בְּאָזְנוֹ. לְאִמְרוּ הַנִּיעַ עַת מִתְחַוֵּל: בְּשָׁלוֹם, וְכִשְׁהוּא שְׂרִי כְּשֶׁלֶם חֹז הַשְּׂדֵד יִבְאוּנוּ: (כב) וְצִפּוֹ הוּא אֵלֵי חַרְב. עֵתִיד הוּא אֵלֵי חַרְב. וְשֵׁטֵי לְנִיד לְלַחַם

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

מִנְחַת שִׁי דף קס"ד סִפְלָא מִמֵּנוּ דְגִישׁ: טַעַם לֵי. כְּנַעֲנָא: (כג) וְלִפּוֹ. וְלִפּוֹ קְרִי צִוִּיד כִּן הוּא כְּלֵל הַסְּפָרִים מִחִיבֵי י' מְדוּקָיִים וְשֵׁטֵי נִפְל כְּנַעֲנָא סְפָרֵי הַסְּפָרִים שֶׁכְּנַעֲנָא קְרִי וְטוֹעַ לֵנוּ ז' עַם הַמְּסֻדָּה דְמִנֵּי רַב"ג

אֲבָן עוֹרָא כִּל רוּחַ יוֹלֵיָא כְּסִיל: (כ) מִתְחַוֵּל. מִן חִיל כִּוְלָה: וּמִסְפֵּר שָׁנִים. שִׁינִיקָא כְּנַס מִמֵּנוּ: (כא) קוֹל פְּחָדִים.

אֵלֵי־חַרֵב : כִּי נִדְרָה הוּא לִלְחֵם אִיָּה
יִדְעוּ־כִּי־נִכְוֵן בְּיַד זְיוֹם־חֶשֶׁךְ : כִּי־יִבְעַתְהוּ
צַד וּמְצוּקָה וּנְתַקְפֶּהוּ כַּמַּלְךָ עֵתִיד
לְכִידוּר : כִּה־כִּי־יָמָּה אֶל־אֵל יָדוֹ וְאֶל־
שְׂדֵי יִתְגַבֵּר : יִרְוֵן אֱלֹהֵי בְּצוּאָר בְּעֵבִי
גְּבִי מִגְּנִיּוֹ : כִּי־כִסֶּה פָּנָיו בְּחֻלְבּוֹ וַיַּעַשׂ

הוא יקמלין בחרבא :
 כי מגדר הוא למזונא
 האן הוא ידע ארום
 בשמך גדיה יום
 השוקא : כי יבעתהו
 עקא ויעיקא יהורוגיה
 הדין מליה דאמימום
 לגדיגדקא : כי כחול
 ראויש ראלהא ידיה
 ולות שדי ותגבר :
 כי יר הוט לקמיה
 בתקפא בקושי רום
 הרסוי : כי ארום חפא

ת"א יחד . כי לא זכר פסוק :

פימה

רשי

לי יוד באש של גיהנם הוא סתריב שהתנבא נבוא עליו
 (י ע ז ל) כי ערוך מאתמול חפתה גם הוא מלך הובן
 ל ר : חיליו יקד וזמכה לו כידויו אם יתמלסו (לקמן)
 (נ) [א] אם [ס"א] אש לפידים . אם [ס"א] [א] להצות :
 (ב) רוח אלוהי . היה כן וג הבורא בנובה וקופתארא
 לה יעשו : בעבי גבי גיגניו . בחזקת כחו : גבי , לי גובה כמו
 ותגבי לך גב [יחזקאל ס"ז] : (כו) פימה עלי כסל .
 עשה פה על חללים שחלבו ועושי שמונו כסול על כסלוי ונראין

איה ימאנו : (כב) נדרד הוא . כלומר מוכסח הוא לנד :
 ידעו לו חמתה : כי נכון ומוזמן לבוא בידו כלומר אליו ועמו
 יום חושך : בידו . כמו מן הבא בידו (בראשית ל"ג)
 (כד) התקפרו . תקוק המנוקה ממנו ותאנסהו : כמלך
 עתיד לכידור . לא מאלתי דמיונו יש לפתור בחומיות
 המתחלפות ור"ש בלית כמו אשכנו ויפת כחחרה (סד י)
 (וכדכרי הימים א' ח') אשכנו ויפת . וכן כתיב (דברים
 [ס] אף כח לכידור כמו לכידוד כאותו המלך שהוא עמיד

אבן עזרא

מנחה שי
 כסוב ז' י"ב מלין מסד יו"ד כסוף מיתוא וקריא ויה אחד עסה
 וז"ל הכ"ס כד למח לשוי פסול על משקל כ"ו : (כד) יבסחוא .
 הבלגל סביבות הכדור שהיא הארץ והיא כמו כדור אל חרן
 וכ"ף כדור נושל וכ"ף כידור שורם והוא רחוק : (כו) בעבי
 גבי מגניו . יהוה על עובי העוהר . ומגניו הכ העלמות על דרך משל .
 וגבי הס המיתרים : (כו) כי . חלבו כסה
 רלכ"ג

באחריתו : (כד) התקפרו כמלך . שהוא מוכן להכנס
 במלחמה . ואין לו דומה . יש אומרים כי יסבכוה ארות כהקף
 הבלגל סביבות הכדור שהיא הארץ והיא כמו כדור אל חרן
 וכ"ף כדור נושל וכ"ף כידור שורם והוא רחוק : (כו) בעבי
 גבי מגניו . יהוה על עובי העוהר . ומגניו הכ העלמות על דרך משל .
 וגבי הס המיתרים : (כו) כי . חלבו כסה
 רלכ"ג

יבאשו הקרב והטעם שכך יעבור עליו ההרב ויסלו עליו אמת מוח :
 כמו המלך שמחיר לכידור ומוזמן למלחמה הקרא טורט"ש בע"פ .
 או יסיה בלען בזה מלחמה המנוקס ותחזק עליו כמו שיתקף המלך
 ויאמס אשכס שהוא עמיד להספט בכידור וסס האשכס הגזנים
 וידיהם ותגליס בדרך שפיו כמו הכדור עד שלא יוכלו כשום פיס
 להלל לשעביס : (כו) בעבי גבי מגניו . במקום שגבי מגניו
 יומר עבים ויותר חזקים : (כו) פימה עלי כסל .

יבאשו הקרב והטעם שכך יעבור עליו ההרב ויסלו עליו אמת מוח :
 כמו המלך שמחיר לכידור ומוזמן למלחמה הקרא טורט"ש בע"פ .
 או יסיה בלען בזה מלחמה המנוקס ותחזק עליו כמו שיתקף המלך
 ויאמס אשכס שהוא עמיד להספט בכידור וסס האשכס הגזנים
 וידיהם ותגליס בדרך שפיו כמו הכדור עד שלא יוכלו כשום פיס
 להלל לשעביס : (כו) בעבי גבי מגניו . במקום שגבי מגניו
 יומר עבים ויותר חזקים : (כו) פימה עלי כסל .

מצורת דוד

שוד ממנו לחזור לקדמו : וצפוי . והוא נראה אל הכרב כי הכרב
 כולשו וכל עליו : (כב) נדרד . והוא טרד מעקובו כשבור להכה
 לבקש איה ומלאהו : ידע . יודע הוא כעלמו ביום החושך ויהי נבין
 ומקיים ליו בידו כעלמו יבסוס משר כחמה אליו הכרעה והענוה זכ
 יוסוף ללואו בל עס : (כד) יבעתהו . הלכות ותידור אמו :
 תהקפרו כמלך . הלהס ממהו אמו מתיק כמלך האונו בממלטה :
 עתיד לכידור . מוזמן הוא להיום דומה לכידור כד ועד ותחולל
 ככדור הוא המעולל וכמך מד ליד : (כס) כי נפחה . על אש כסה
 כי משך משר כמו וטולס ידו עסה לו אש השוער : (כו) ירוץ אלו .
 עליו ר"ל על כי היה בופח ככוב חוקי ומקשו : (כו) כי כסה . כי

שוד ממנו לחזור לקדמו : וצפוי . והוא נראה אל הכרב כי הכרב
 כולשו וכל עליו : (כב) נדרד . והוא טרד מעקובו כשבור להכה
 לבקש איה ומלאהו : ידע . יודע הוא כעלמו ביום החושך ויהי נבין
 ומקיים ליו בידו כעלמו יבסוס משר כחמה אליו הכרעה והענוה זכ
 יוסוף ללואו בל עס : (כד) יבעתהו . הלכות ותידור אמו :
 תהקפרו כמלך . הלהס ממהו אמו מתיק כמלך האונו בממלטה :
 עתיד לכידור . מוזמן הוא להיום דומה לכידור כד ועד ותחולל
 ככדור הוא המעולל וכמך מד ליד : (כס) כי נפחה . על אש כסה
 כי משך משר כמו וטולס ידו עסה לו אש השוער : (כו) ירוץ אלו .
 עליו ר"ל על כי היה בופח ככוב חוקי ומקשו : (כו) כי כסה . כי

פירוש ע"מ

די צייט פון פורעניות גיקומען בשלום שורך ובואגו
 אונ אפילו אז ער רענט מיט שלום דענקט קאל
 קומט איין רופער אויף איהם : (כב) אונ אז דאס
 פינצטערניש קומט אויף אים לא יאכין שוב מגי הוישר
 גלייבט ער שון גיט ער זאל ידע אים קערן פון דעם
 פינצטערניש וצפוי היא אלי חרב אונ ער איז בהאלמין
 אונ אן גיברייט צוא דער שווערד . אונ ער איז אן
 גיברייט : (כג) נדרד היא ללחם איה ער זאל זיין פאר
 וואנגילט צוא וזכין וואו ער וועט פרוש גיפיען ידע
 כי נבון בידו יום חשך ער ווייסט דס איז אן גיברייט
 צוא קומען אין זיין האנט דער פינצטערער טאג :
 (כד) בשערהו צר יבצקה עם מודה אים דר שיעקין

די צייט פון פורעניות גיקומען בשלום שורך ובואגו
 אונ אפילו אז ער רענט מיט שלום דענקט קאל
 קומט איין רופער אויף איהם : (כב) אונ אז דאס
 פינצטערניש קומט אויף אים לא יאכין שוב מגי הוישר
 גלייבט ער שון גיט ער זאל ידע אים קערן פון דעם
 פינצטערניש וצפוי היא אלי חרב אונ ער איז בהאלמין
 אונ אן גיברייט צוא דער שווערד . אונ ער איז אן
 גיברייט : (כג) נדרד היא ללחם איה ער זאל זיין פאר
 וואנגילט צוא וזכין וואו ער וועט פרוש גיפיען ידע
 כי נבון בידו יום חשך ער ווייסט דס איז אן גיברייט
 צוא קומען אין זיין האנט דער פינצטערער טאג :
 (כד) בשערהו צר יבצקה עם מודה אים דר שיעקין

פִּימָה עַל־יְיָ כְּסֵל: כַּח וַיִּשְׁכֹּן עָרִים
נִכְחָדוֹת בְּתַיִם לֹא־יֵשְׁבוּ לָמוֹ אֲשֶׁר
הִתְעַתְּדוּ לְגִלְיִים: כַּט לֹא־יַעֲשֶׂר וְלֹא־
יִקְוֶם חִירוֹ וְלֹא־יִשְׂתֶּה לְאָרֶץ מִנְלָם: י
יִסוֹר וּמִנֵּי־הַשָּׁךְ יוֹנְקֶתוּ תִּבְשֵׁל שְׁלֵהֶבֶת
וַיִּסוֹר בְּרוּחַ פִּיּוֹ: לֹא אֶל־יֵאֱמֹן בִּשְׂוֹ נִתְעָה
כִּי־שׂוֹא תִהְיֶה תְמוֹרְתּוֹ: לז בְּלֹא־יוֹמוֹ

אפוי בשוכניה ועבר
רושכא עלוי כפלא :
כח ועבד שכוון בקרוון
צדק יתיב בבתיא דלא
יתכון להון די אתעמדו
ליגורין : כט לא יתעמד
ולא יתקום עתרה
דקבץ ולא יתפחת
לארעא פנהו ויהקין
מקבא דרדק ואבירם :
לא יעדי מן חשוכא
אשביה תיבש
שלהוביתא ויגדי
בנעפא דפוייה דלאהא :
לז בלא יומיה תקבלי

כמין פהפימה. מגורת והיתה הפלזרה פיס [שמואל א' י"ג]. ארלס
זו היא לימ"א של נפשים שיש לו פיות הרבה הפלז פיות :
(כח) וישכון ערים נכחדות. כן דרך בעלי גזוה צווי
מרבית לשם : (כט) ולא יקום חירו. לא יתקיים לימים
רבים : ולא ימה. לא יעשה כמו ויטו אחרי הצבע [ש"א
ח'] וינטו עם עצמם. מלליתו לא נטה מן הכמים לארץ :
כנלם. מתת תמוזתם וימקן מחשבתם והוא כשתי מציבת
מן להם מן הכנסת כמו וימקן להם המלך [דניאל ח'] וזומה
מנחה ש"י

נעשה חירי : (כט) ולא ימה. בלא תהקבץ בלמ"ד : (ל) ותקבץ
צקלת ספדים חסד וז"ל חסד יוד : (לז) וכל מבין נפשם. ככל
ספדים חסד ח"ף וכן יסוד עליו נאקלעת לית חסד ח"ף וקבץ
נעשים שיש בזה והע"ס שיש ספדים שכתב נאקלע חקין
בל"ף זה עינו כמו טוס : (לז) בלא יומי. הכי"ת נעשה :

גלים נלים : (כט) חירו. עברו כמו עשה לו את החיל הזה :
כמו נטוה שמים וכמיהו כנלחתך כהכליך : (ל) ויסור. חפלו ברוח פיו : (לז) בלא יומיה תפלא. רובי הנעפרים

(כח) אכר התפחדו לנלם. אכר היו מעודים גלים. כמו גלים נלים ח"ל פתחון : (כט) מללם. בלמוזת כעין כנלחתך לגוד יגמו חקין (לא) בשוא
מזודת ציון

לכלות כמו חלש על הסבלים [ויקרא י'] : (כח) נכחדות. נגזרות
ונכתיבת כמו ותכחד מן הארץ [נבחה ט'] : לפי. לשם כל דבש :
חתיעתו. חזקתו : גללים. ענין חל ודבור : (כט) חירו. עשבו :
כנלם. הכניסת והבלתה כמו כנלחתך לגוד [נעשה ל'] :
(ל) ותקבץ. עקף חק : (לז) ויגדי. חתיבתו. חתיבתו חלופ :

יעשר. ובעתו וזון לפי לא יעוד עברו וזה יתקיים חילו והוא כפל
והכלת נמוכ כ"ח על חלבים יהול ויקטו הגמול נחשם : (ל) לא יסור. לא יסור
לוחם הכניסת עד שיכסו ותחוקתם ויטו ברוח פיו של המנכס כדרך דבש
החלפתו : (נח) אל יאמן. החושה לנכח כדרך שוה לא הים מאמין חלש
המוחזקו החיים שוא ד"ל בגמולו יסור כעשבו : (כט) בלא יומי.

פִּירוּשׁ ע"ט
הַאֵם גִּימָאֵם אֵיין מויל אויף די פֿלאַנקן (פֿלוֹבֶר)
פֿאָקט גרויס גִּימָאֵם אֵיין זיין שפאָרץ איבער
גִּימָאֵם אֵיבער זיינע פֿלאַנקן אונט עס ווערט אָהן
גִּימָאֵם גִּימָאֵם ווי אײן מויל : (כח) וַיִּשְׁכֵּן עָרִים נִכְחָדוֹת
אונט ער הט גמאכט גוין און די פֿר גִּימָאֵםע שפֿעט
פֿלוֹבֶר פֿאָקט זיין גאון הט ער גִּימָאֵם די וויסע
שפֿעט פֿרי ער יאָל אײן עס האָבן גוים יאָ שׂוֹ לָמוֹ
אונעלע גִּימָאֵם זײַס קיין זיעעו אײַ גײַט גִּימָאֵם אײן
זײַ אָשֶׁר הִתְעַתְּדוּ לְגִלְיִים וּזַם זײַ גִּימָאֵם גִּימָאֵם אײן גִּימָאֵם
צו זיין הוֹפֵן פֿאָקט חִירוֹן : (כט) לֹא־יַעֲשֶׂר וְלֹא־יִקְוֶם
חִירוֹ דֵּר רִשָּׁע וְעִרְשׂוֹ גִּימָאֵם זײַף אונט עס הט קיין קוים
תְּמוֹרְתּוֹ

אֶחְבִּירָה עֲלֵיכֶם בְּמַלְאִים וְאֲנִיעָה עֲלֵיכֶם
 בְּמוֹ רְאִישֵׁי: אֲמַנְכֶם בְּמוֹ פִי וְנִיד
 שַׁפְתֵי יְהֵשֶׁךְ: וְאִם אֲדַבְרָה לֹא יִחְשָׁךְ
 כַּאֲבִי וְאֲחַדְלָה מִהַ מֹנֵי יִהְלֶךְ: אֲדַ--
 עָתָה הֲלֹאֲנִי הַשְׂמוֹת כְּלִי עֲדָתִי:
 וְהַתְקַמְטֵנִי לְעַד הִיָּה וַיָּקָם בִּי כַחֲשֵׁי
 בְּפִנֵּי יַעֲנָה: אֲפֹ מַרְפָּא וַיִּשְׁטַמְנֵנִי חֶרֶק
 עֲלֵי בִשְׂנֵנוּ צִרְוֵי וַיִּלְטֹושׁ עֵינָיו לִי: פִּעְרוּ

וְאֶחְבִּירָה עֲלֵיכֶם בְּמוֹ
 רְאִישֵׁי: ה' אֶחְבִּירָבֶן בְּמוֹ
 פִּי וְאֲנִיעָה עֲלֵיכֶם
 בְּמוֹ רְאִישֵׁי: אֲמַנְכֶם
 בְּמוֹ פִי וְנִיד שַׁפְתֵי יְהֵשֶׁךְ:
 וְאִם אֲדַבְרָה לֹא יִחְשָׁךְ
 כַּאֲבִי וְאֲחַדְלָה מִהַ מֹנֵי יִהְלֶךְ:
 אֲדַעָתָה הֲלֹאֲנִי הַשְׂמוֹת
 כְּלִי עֲדָתִי: ה' וְהַתְקַמְטֵנִי
 לְעַד הִיָּה וַיָּקָם בִּי כַחֲשֵׁי
 בְּפִנֵּי יַעֲנָה: ה' אֲפֹ מַרְפָּא
 וַיִּשְׁטַמְנֵנִי חֶרֶק עֲלֵי בִשְׂנֵנוּ
 צִרְוֵי וַיִּלְטֹושׁ עֵינָיו לִי:
 פִּעְרוּ

רש"י
 לעד היה . הקמטני והקדמתי כשכל עד כחה לעד
 על עמי להשקיני: (ב) צרתי הכתן הוא המלואו וישנה
 כמו לועס כל חורטוני (כרשי ד' ק"ו) פערני עמי בפיהם.
 פתחו כמו ופערני פיה [כרשי ה'] יתמלאון . ויתמספן
 ימכה ישי
 (טו) ילעוש . כמקל כקיסר ישי . כמקל ילעוש לכל כעלש ישי
 הדני ילעוש כמור עמי כמקל הדני כי מזה וזה הכה חסד:
 ימחר השמות המתכבדים עלי: (ז) והתקמטני עלי . ימחר
 קרוטיס: (ט) אפוי מרף . ימחר אל זרי הכה חרשי:
 רכ"ג

ימחר . ל"ג מה ימחר מה כשנתו בדברך: (ה) המוקח חסד כדברי: (ו) וידע כדברי: (ז) וידע כדברי: (ח) וידע כדברי: (ט) וידע כדברי:
 וידע כדברי: (י) וידע כדברי: (יא) וידע כדברי: (יב) וידע כדברי: (יג) וידע כדברי: (יד) וידע כדברי: (טו) וידע כדברי:
 על דרך חסד ומקטן חסד כדברי: (טז) וידע כדברי: (יז) וידע כדברי: (יח) וידע כדברי: (יט) וידע כדברי:
 (כ) וידע כדברי: (כא) וידע כדברי: (כב) וידע כדברי: (כג) וידע כדברי: (כד) וידע כדברי:

מצורת דוד
 כדבריו להחיות עמם ולהפיל במוט הארצה חץ סיחוי מני
 מניס כדברי להפיל ועל: (כ) אכמכסב . מוד סיחוי מתוך
 חסדו כדברי: (ג) השמות כל עזרי . כמח כל היצרי שומים . ובה
 חסדו כל החיות ועל: (ד) וידע כדברי: (ה) וידע כדברי:
 על דרך חסד ומקטן חסד כדברי: (ו) וידע כדברי: (ז) וידע כדברי:
 (ח) וידע כדברי: (ט) וידע כדברי: (י) וידע כדברי: (יא) וידע כדברי:
 (יב) וידע כדברי: (יג) וידע כדברי: (יד) וידע כדברי: (טו) וידע כדברי:
 (טז) וידע כדברי: (יז) וידע כדברי: (יח) וידע כדברי: (יט) וידע כדברי:
 (כ) וידע כדברי: (כא) וידע כדברי: (כב) וידע כדברי: (כג) וידע כדברי:
 (כד) וידע כדברי: (כה) וידע כדברי: (כו) וידע כדברי: (כז) וידע כדברי:
 (כח) וידע כדברי: (כט) וידע כדברי: (ל) וידע כדברי:

מצורת דוד
 כדבריו להחיות עמם ולהפיל במוט הארצה חץ סיחוי מני
 מניס כדברי להפיל ועל: (כ) אכמכסב . מוד סיחוי מתוך
 חסדו כדברי: (ג) השמות כל עזרי . כמח כל היצרי שומים . ובה
 חסדו כל החיות ועל: (ד) וידע כדברי: (ה) וידע כדברי:
 על דרך חסד ומקטן חסד כדברי: (ו) וידע כדברי: (ז) וידע כדברי:
 (ח) וידע כדברי: (ט) וידע כדברי: (י) וידע כדברי: (יא) וידע כדברי:
 (יב) וידע כדברי: (יג) וידע כדברי: (יד) וידע כדברי: (טו) וידע כדברי:
 (טז) וידע כדברי: (יז) וידע כדברי: (יח) וידע כדברי: (יט) וידע כדברי:
 (כ) וידע כדברי: (כא) וידע כדברי: (כב) וידע כדברי: (כג) וידע כדברי:
 (כד) וידע כדברי: (כה) וידע כדברי: (כו) וידע כדברי: (כז) וידע כדברי:
 (כח) וידע כדברי: (כט) וידע כדברי: (ל) וידע כדברי:

לך לא ימחר וידע כדברי: (א) וידע כדברי: (ב) וידע כדברי: (ג) וידע כדברי:
 (ד) וידע כדברי: (ה) וידע כדברי: (ו) וידע כדברי: (ז) וידע כדברי:
 (ח) וידע כדברי: (ט) וידע כדברי: (י) וידע כדברי: (יא) וידע כדברי:
 (יב) וידע כדברי: (יג) וידע כדברי: (יד) וידע כדברי: (טו) וידע כדברי:
 (טז) וידע כדברי: (יז) וידע כדברי: (יח) וידע כדברי: (יט) וידע כדברי:
 (כ) וידע כדברי: (כא) וידע כדברי: (כב) וידע כדברי: (כג) וידע כדברי:
 (כד) וידע כדברי: (כה) וידע כדברי: (כו) וידע כדברי: (כז) וידע כדברי:
 (כח) וידע כדברי: (כט) וידע כדברי: (ל) וידע כדברי:

(א) אך פתח קלמי ביערם היינט האמם הו נאמם מיה
 מיד גימאכמם השמות כל עזרי . וידע כדברי: (ב) וידע כדברי:
 שמייל ימאכמם נאר מיינן אריין ואמלונג: (ג) וידע כדברי:
 לגד היה אך דוד האמם מיה איין גישרוספין אפיכר
 דעם וום דר שמן איין גישרוספין אפיכר און מיינע
 זינד ויכה כי כמייל בפי ימאכמם און דער שמן איין אופר
 גישרוספין און מיה דוד עזרת ימאכמם לוינעם פר מיינן
 פנים: (ד) אפיכר גישרוספין מיינן צארת האמם צר אן
 גישרוספין און מיה גימאכמם דוד על דעני ער האמ
 גישרוספין און מיה מיה מיינע ציין דוד גישרוספין עני ל
 מיינן

עלי בפיהם בחרפה הכו לחתי יחד עלי
 יתמלאון: יי יסגורני אל אל עויל ועל-
 ידי רשעים ירמני: יב שרן הייתי ו
 ויפררני ואחו בערפי ויפצפצני
 ויקומני לו למטרה: יג יסבו עלי רביו
 יפלה כליותי ולא יחמל ישפך לארץ
 מרתי: יד יפרצני פרץ על פני פרץ
 ת"א יתל מלון מ: ק' זערא רש"י

עלי פוקדון פחודא
 מהו יסתי פחדא עלי
 בנסא מתפללון:
 יי יסגרני אלקא לות
 כרי זדונא ועל ידי
 דרשעון פקדמט יתי:
 יב שרן א הייתי
 ובערקני ואחד בקרלי
 ותברגני ואקפצני ליה
 לפרצני סא: יג רחורון עלי
 רברו וקטע פוקדני ולא
 יחום ישרי פארעא
 מריתי: יד וקפצני
 הקוף על אפי הקוף
 ירדום עלי חיה גברא:

והכרה לו דומין במקרה קראו אחריו מלא [ירמיה ה] אשר
 יקרא עליו מלא רועים [עמיה לא] ואינו משתנה מלגו
 כי כל מיליו נאסף הוא: ויהי יסגורני אל אל עויל.
 הסגורני הקרה אל איל לך פולל ללון בני אדו רשעים
 ירמני. רשיית תחמויו ודפוחיו מסר לרשעים שאין
 מנחה שי
 (א) יסגורני אל אל עויל. חכמה בפרסוד פוד השלשון קודם והבטי
 מול ומסוכה קדמה בלתי תימיה בטול וכל קדמה חילוף:
 (ב) ויקפצני ואלהו בפרסוד ויפצפצני ויקמני. בפרסוד
 יבטח וכו' מלא

אבל מקצועים. ד"א ירמני כמו ירמני לכן רמז ותחמויו:
 (יב) ויפררני. ארתו עויל. לי פירורין: ויפצפצני. און
 נסבר לכפרים הרבה בחכמה רבה כמו חכמת אים אל
 אחיו [ירמיה ו"ד] ונפן עיללך אל הסלע [תהלים קל"ז]:
 (יג) רביו. מורה האיו כמו רובה קשת [צדקיהו כ"א]
 אכן עזרא
 (י) יתמלאון. כמו תמלאו נפשי: (יא) ירמני. כמו
 כי ירע הדרך לנגדי ואם הם נשבים שרבים. ויש לחומר וע"י
 ועל מקום, והקרוז כחמשו: (יג) רביו. כמו השמיטו
 רש"י

יתמלאון. יתקפון: (יא) יסגורני. יתסגרי: פולל. בקרן: ירמני. ויש
 בפרסוד פוקדני רש ועמיה: (ב) ויקפצני. שבעני וכחתי
 למעט. כמשל לכן הנה הוא הכובש תחמויו מורי החלים לרות זו: (ג) רביו. מורי החלים חסד לו מנחת ויחזקו וכו' יפלה.
 מצורת ציון

בפיהם. הכ"ה נוספת: לחתי. הוא יונה הפנים: יתמלאון.
 יתקפון כמו מול רועים [עמיה ל"א]: (א) יסגורני. יתסגרי. יתסגורני.
 כולל אל הסגור עבד ודברים כ"ה: כמו עול: ירמני. ענין
 פקוד וכן כי ירע הדרך לנגדי [עמיה כ"ג]: (ב) ויפררני. ענין
 שפירוש תחמויו קראו כמו פוקד המורה [עמיה כ"ד]: בפרש.
 הוא המורה הפנים: ויפצפצני. ענין החלים עם הפנים וכן ופצפצני
 [עמיה כ"ה]: ויקמני. הוא המורה אשר המורה חלים
 ויחמו ללפניו הוא החלים ואלה ענין שפירוש כי נוספת תחמויו מנחת
 ויקרא ק"ש שפירוש מנחת ללפניו: (ג) רביו. המורה
 בקשת כמו מורה קשת [תהלים כ"ה]: יפלה. יבקע כמו יפלה אל
 סיר [עמיה כ"ה]: מרתי. מל מוס: (ד) ויפרצני. מלבון פרץ
 פירוש ע"מ

פיון בליד יקרא דר ישן טוהט שארפין זינגע אונן
 אויף מיר: (י) פצני על פנים מינגע פניגט האבין
 גיטפניגט אויף מיר זינגע מיילער בחרפה הפלתי מיט
 לעכטערניג טוען זיי שלא אין מינגע קין פאקין יעד
 על תפלאן אלע מיט אמאנדער טוען זייא זיך אין
 זאמלען אויף מיר: (יא) יסגורני אל אל עויל גאט הט
 מיר אפער גיענטפערט צו אין שלעכטין דס איז
 דער שפן וזלתי רשעים קרני און דורך רשעים טוט
 מיר גאט פלאקסערן פלוסד דורך מיניג שלעכטע
 חברים טוהט. ער מיר מרייפטיג: (ב) עליו הייתי
 בקרני איך פון מינוען גינגען בשלוח אונ דר עויל
 אין

אין

יִרְצֵן עָלַי כְּגִבּוֹר: מִי שֶׁקַּת הַפְּרִתִי עָלַי
גִּלְדִי וְעַלְלָתִי בַעֲפֹר קִרְנֵי: מִי פָנִי
חֲמַרְמְרָה מִנִּי בְּכִי וְעַלְעַפְעֵי צְלָמוֹת:
י עַל לֹא־הֵמָּס בְּכַפִּי וְתַפְלָתִי זָכָה:
יח אֲרִץ אֲלֵת־תְּכַסֵּי דָמִי וְאֲלֵיָּהִי מָקוֹם
לְעַקְתִּי: יט גַּם־עָתָה הִנֵּה בַשָּׁמַיִם עֹדֵי
וְשֹׁהְדֵי בַמְּרוֹמִים: כ מְלִיצֵי רַעִי אֲלֵי־

בו סקא חזית עלי
 משכי ופ'פ'לית בעפרא
 אוקרי: כי אפי
 משמשין מן רכותא
 ועל תימורי כולי
 מוקא: יי על דלית
 חטופא בירי ועלותי
 דכיא: יח ארעא לא
 הקפין ארמי ולא היא
 אתר לקבלתי: יט לחוד
 ברוך דאתי בשמיא
 מסהרי ומסהרד עלי
 במרומיא: כ פרקליטי
 חברי

רש"י   המרמרו קרי   אלוה

כני מעיה כל' משנה [חילוי י'] וכן מטי המרמרו [איכה ח'] : צלמור, משכו מהמת כבי ודמעה: (יז) והפלתה זכה. לא קוללתי הכירי ולא פללתי לו רעה: (יח) ואי יהי מקום. בזמן להבלעו בו זעקתי לו לשמים טענה: (יט) הנה בשמים עדי. יוצרי היודע דרכי: (כ) דלפח

מנחת שו

מנוחת עט הספרים כ"י ספרה לנפול: (טו) עלי גלדי. זעקת דפוסים כחוב ע'צ"י וזכום הוא: ונולתי בעפר. רכס הכ"ה: (טז) המרמרה. המרמרו קרי וכת"ח בהשף קמן: (יח) ואל יבי. הו"ו' נגעה בש"ס: (יט) ושד' המלפס לביס מלאים בספרים בענין הקבוקות והזמן כמו שפלתה בש"ס הכ"ן בקמן והכ"ל בש"ט ופחט וכן בשמים הש"ן נקרה בקמן כחכ ומשפ"ו עקמן ובלא לחטוף על ה"ס' חושב לקמן רכס והכ"ל שיהא ופחט וישי"ן מה שכתבתי בפי' הלזה על מלה ויבסס. ונלס וז' כל ושד"י כחובה בש"ן שמתלה בכל הספרים וכן בתפוח צמ"י בספרים שבסע שד"ן לחטוף מלאה על כ"י לילה המוקדק בהש"ה שד"ש סהד בסמ"ך וכתב ש"ן דומה לו בעקלה. נס על יגד שדוהת רכס זה לבדו כתיב בש"ן וכל שאר יטעם דסהדוהת כחזוין בסמ"ך ולא

בררתי. מרה שלי: (טו) גלדי. מכה יבשה והעלאת גלד ולפון משנה ר"ה כ"ז] והעמידו על גלדו: ועוילתה. ולכלתי כמו ויתעללו בה (סופטים י"ט) כיוון וגנאו וכמו עוללה לנפש [איכה ג'] קרני. ויוי. ולקו ארמים מידו לו [הקבוק ב']: (טז) חמרמרו. נקמטו כמו נהמרו

אבן עזרא

אל בכל רעים: מררתי. הוא כנגד הכבד: (טו) עלי גלדי. עורי והוא מלשוני קדר: ועוילתה. כמו והעלתי וכמוהו כמעל ידיהם. ויש אומרים שהוא מן עול והוא יורה נכון: (טז) המרמרו. נלכון קדר התחלמו כרוב ההוס או הוא מן הימו ויחמרו מימיו: (יח) ארץ אל תכסי דמי. כמו חוף אם רחתי בלני לא יבטע ה' אכן שמע להלים ה'. וכן והפלתה זכה. ואת ארץ אם אכזב אל תכסי דמי: ואל יהי מקום לזעקתי. לה תמלא ועקתי מקום זה לבדו כתיב בש"ן וכל שאר יטעם דסהדוהת כחזוין בסמ"ך ולא

רלב"ג

יבקע: (טו) גלדי. הוא הקרום שבעל של הענה האלנה הנלדקת: (טז) חמרמרו. נמלאו ממר וללכדו: (יט) ושד"י. ועדי:

מצורת דוד

לה הטייה ולא תתאין הכעיים עד שחנן לה הלאהום: ירוין. חס מהר יבוא עלי היסודים כגבור העומד לרון צמלמיה: (טו) שק הפרה. כי על המכה שבהילה להסדפא והעלה גלד הדק נלוס עליה גדיים רכים בלתי נפן וכדומה הכל הני עמוד היבון והלמד הפחמי שק ללכבו פחמל לגלדי המכה ולכלתי זוכה פני כחפר דרך המים כי היען אשר יכבו יכבו ויטעם אפר על הלשם: (טז) פני המרמרו. מן הכבי ומתולו עקמות פני ועל לישון עיני פתוח השכה המות: (יז) על לא חפס. וכל זה על לי לא בעטר המס כי אם נחם: והפלתה זכה. חסתי לנקום היתם מעונם זכה ויקים עגלי כהרור מעשה המבטל כוחה המסס: (יח) אתה חין אל כל הענה השמים: (יט) נס עתה. כלומר עם כי עתה נלכתי בשמי רכי אף שגמו הסיוקו אחי ללדיק עמה כדלוחם ביד ה' עשה כי חזרו לטות כי מן רכ חלזן כבשים גס עתה מנחתי עד לי ויבס לזכי וזכום ה' היודע הכל: ושד"י במרומים. כל הדבר כמלת שמוק: (כ) מליצי רעי. הנה רעי המרמרו טעדי בדבר מלילה

פירוש ע"ט

איין גבור לויפט גישווינד: (טו) שק הפרתי עלי גלדי איין נאק האב איה מיר גינייש אוף מיין דארע מכה ועללתי בעפר קרני אונ איה האב איין גרעכט אין אש מיין שינונג: (טז) פני המרמרו מני כפי דיא ערשער פון מיין פנים וענין ווארין איין גישרוכספין פון וויינין ועל גשפיי צלמתי אונ אויף מייענע ברעמיין איז דאס פינצטשענדיג פון דעם טאום מחקתי גשוויין: (יח) דם איז גיווען על לא קדיב בעפיי ווייל קיין גלדיה איז גיט גיווען אין מייענע הענטס יתפתי זכה אונ מיין תפלה

מצורת ציון

ושכר: (טו) גלדי. הוא הקרום שבעל של המכה ודכדכ' הוגל פי המכה (מחזות ט"ו): ועוילתה. ענין ללכד ועש"ו יקח הקיץ מולל כי הוא מלכד בעפר וזעמן: קרני. ענין זכר כמו קרן פור פני משע (שמות ל"ד): (טז) חמרמרו. נלכדו וכן מטי המרמרו (איכה ח') ודכדכ'ל המכוו בני מעיים [סוף ל' צדפות, ללו של מות הוא השכה הקבד: (יט) ושד"י. כמו ושד"י בסמ"ך והוא עד על לחמי: במרומים. בשמי מרום: (כ) מליצי רעי. ענין משפוח צמיטב הדכור בדכר היותם יקחה מנין: דלפח. ענין משפוח

אל חבל על דמי הנגדם מפלעי לנכותם מן העין אלה יהיו נדלים ויבס לזכי וזכום ה' היודע הכל: ושד"י במרומים. כל הדבר כמלת שמוק: (כ) מליצי רעי. הנה רעי המרמרו טעדי בדבר מלילה

אֱלֹהֵי הַדְּלָפָה עֵינַי: כִּי וַיּוֹכַח לְגִבְרַת עֵם
אֱלֹהֵי וּבְכִי-אָדָם לָרַעְהוּ: כִּבְכִי-שָׁנוֹת
מִסִּפְרֵי יָאתִיו וְאַרְחָ לֹא-אֲשׁוּב אֶהְלֵךְ:
יִז אֲרוּחֵי חֲבָלָה יָמִי נִזְעֲכוּ קַבְרִים לִי:
ב אִם-לֹא הִתְלִים עִמָּדִי וּבְהַמְרוֹתֵם

חֲבָרֵי קָדָם אֱלֹהֵי זִלְמַת
עֵינַי: כִּי אֲפִשֶׁר דְּמִכְסֵן
בְּרִגְשׁ עִם אֱלֹהֵי וְהִידֵּה
אֲנִשׁ עִם חֲבֵרָה
כִּבְמִטְוֵל דְּשִׁנֵי מִנְיָן
אֲתִיב וְאֶסְרִמָּא דְלֵא
אֲתוּב אִיזֵל: א נִפְשִׁי
מִתְחַבְּלָא יוֹמֵי יַעֲכוּבוּ
קַבְרֵינִי מִתְקַנְנִי לִי: ב אִין
לֹא מִתְלַעְבֵּינִי בְּהִידֵּי

ובפרוגיהו

רש"י

כ' הגרשה

יז (א) נזעבו. נקפצו כמו נזעמו [לעיל י']. קברים לי.
מוכן אני לקבר. (ב) אם לא. וזאת בלתי שני
אלם החוליס נעודו עמי בתנחומי להתל לי. ובהמרוחם.
כמו וימרו בי [ומקרא יז]. ממרים הייתם [דברים ט']
לי בהקצתם: תלן עלי. עיני ולבי ומחשבתי לניס בהז'
אבן עזרא

דומעה וזולפה דמעה לי ללוף: (כא) ויוכח לגבר. והולואי
יעשה לי וזח שיתן לי מקום להתוכח גבר עם אלוה להשנות
שני הריבוס ריב גבר עם קונו וריב בן אדם לרעבו:
(כב) כי שנות. הקצונים מספר לימי חיי: יאתיו. יגיעו
וזה ארצה לא חשבו אהלך:
מנחת שי

יז (א) חומרים ארץ גלי חמסי ואל יהי מקום שעתכ שם
זעקתי אלה תעלה מיד: (ב) דלפה. כמו חול וכמהו וילנן
הכית: (כז) כי שנות מספר. דבר שיש לו מספר
במרה: יאתיו. ישלמו:

יג סהודות: במדומים. כדוב הספרים מלא וס' וכן הוא במסורת
באן במספר ד' מלאים וזה אלה מהם אבל צהלים קת"מ נמסר ג'
מלאים וזין זה מהם: וכו' דלפה. מאריך דל"ח:
יז (ג) ובהמרוחם. דנהג המ"ס לתפלתה. מכלול שקל פ'ע"ל וכו' כ"ס:

יז (ה) נזעבו. מהענין יתפרס שאלן לו חבר במקרא: (ז) אם לא
החוליס: ובהמרותם הלן עיני. לא אישן עד שימרוו חיי. או מן סורר ומורה כמו כל איש אשר ימרה את
ד"ר ב"ג

יז (ה) נזעבו. מהענין יתפרס שאלן לו חבר במקרא: (ז) אם לא
החוליס: ובהמרותם הלן עיני. לא אישן עד שימרוו חיי. או מן סורר ומורה כמו כל איש אשר ימרה את

(כ) דלפס עיני. הדמע עיני: (א) חוליס. כמחה: נזעמו. נכרחו: (ב) החוליס. חזבו מהתחול ובל בשקל צלמיים שהול אשוי עולם:
ובמהמרוחם. ובמהמרוחם מותי ממנין מנין עולמי לא דוח קדשי: מלן טיני. ר"ל שטיני כוזה הכעסות ולנה שם:

מצודת ציון

היוכות הלא אל אלוה הדמע עיני והלא לפניו גלוי יושב דרכי:
(כא) ויוכח. הלוא סיה מקום גבדו להתוכח עם אלוה בלשך בן
אלם עם רעבו: (כב) כי שניתי. כלומר היה יש עמדי מה להתוכח
כי הלא שנות מספר הקולבו לפי זמן העמדת בלחות הלא ינולו לי
כי קרבו השלמחם בעבור רוב המכאוב אשר מהבו להשייבם אם

כמו דלף טורד (משלי כ"ג) כי דמעת הדבי יודעת טפה טפה:
(כז) יאתיו. יבולו כמו אחת בקר (ישעיה כ"ה):
יז (א) נזעבו. כמו נזעמו וכו' ויכוח וקפירה כמו נזעמו ממקומם
(לעיל ו'): (ג) החוליס. ענין לגב כמו המלה בי (שופטים)

בלחות והמיתה קרובה לבוא ולכן ר"כ בצדוק אשר לא
יז (ה) רוחי הובלה. הלא כבר רמזי שחטה וימי סיי בלא מקום וכו' וכו'
קבוצ לתיאור כולו וכו' ככל מקום וכו' לי קבד: (ז) אם לא החוליס. היה מגדול כהלך אני קבוצ לתיאור אף אם לא היה עמדי
כדי בהחוליס כי ופסל לא הממדים עיני ללחות כמה שחם ממרים ומקניטים אותו וכו' ככל עיני בלחות שנות וכו' היה כלא סם אני

בלחות והמיתה קרובה לבוא ולכן ר"כ בצדוק אשר לא
יז (ה) רוחי הובלה. הלא כבר רמזי שחטה וימי סיי בלא מקום וכו' וכו'
קבוצ לתיאור כולו וכו' ככל מקום וכו' לי קבד: (ז) אם לא החוליס. היה מגדול כהלך אני קבוצ לתיאור אף אם לא היה עמדי
כדי בהחוליס כי ופסל לא הממדים עיני ללחות כמה שחם ממרים ומקניטים אותו וכו' ככל עיני בלחות שנות וכו' היה כלא סם אני

פירוש ע"מ

מיינ אויב טריפין פאָרערין אונג איה פֿעט אים דאָס
דאָוויגע: (כא) ויוכח לגבר עם אלוה וכן אדם לרעה דם
הלואי איין פֿענטיש זאל זיך קענין פאָווערין מיט
גאט גלייך וויא איין פֿענטיש פֿווערט זיך מיט זיין
חבר: (כב) כי שנות מספר יתני דן יארין וואס
זענין אויס גיזעצט זיי זאלין זיין איין צאל צו זיין
לעבין די יארין וועלן דאך קומן לענטן מאל יארה
לא אשוב אהליך וועל איה אויב אנוועק גיט אין אזוי
איין וועג ווס איה וועל מיה שון גיט אום קערנין:
יז (א) רוחי חבליהי גיזעצט מיינ גימיט איז פֿר דאָרבין
גיוארין אונג מייגע טעג זענן אנוועק גשפּרנגן
קבדים לי אונג איה בין יעדער צייט אן גיברייט צוא
שפּארבין אונג צו גיין אין קבר אריין: (ב) גוא זענן
דאך די צרות אלזין אוך גיגוג אם לא החוליס יחד ווען
די שפּעטער זאלן שון גיט קומן צו מיר צו שפּעטין
פון מיר אונג היינט ובהמרוחם תלן עיני אונג אין זיער
ווידער שפּעניגקייט מודהם איבער געכטיגין מיינ
ארום שפּאָגיאָן פון מיינ זיין זיערי שלעכטע רייד וואס

וא רוחי חבליהי גיזעצט מיינ גימיט איז פֿר דאָרבין
גיוארין אונג מייגע טעג זענן אנוועק גשפּרנגן
קבדים לי אונג איה בין יעדער צייט אן גיברייט צוא
שפּארבין אונג צו גיין אין קבר אריין: (ב) גוא זענן
דאך די צרות אלזין אוך גיגוג אם לא החוליס יחד ווען
די שפּעטער זאלן שון גיט קומן צו מיר צו שפּעטין
פון מיר אונג היינט ובהמרוחם תלן עיני אונג אין זיער
ווידער שפּעניגקייט מודהם איבער געכטיגין מיינ
ארום שפּאָגיאָן פון מיינ זיין זיערי שלעכטע רייד וואס

וכפרוניהוהן תבית עיני:
 ג שני כרון ערב יתי
 עקב מן הוא לירי יקום:
 ד ארום לפרון אמשתא
 מסבלתנו מטור הכנא
 לא הרובם להום:
 ה למפלג על אחות
 חבריא ועיני גנוי
 השמיצון: ו ועקרני
 למתלין בעמיא ונהום
 מן קצו אחי: ז ובהות
 מן רגז עיני וקלקהורי

תלן עיני: ג שימה נא ערבני עמך מי
 הוא לירי יתקע: ד כיי לבם צפנת
 משכל על פון לא תרומם: ה לחלק קניד
 רעים ועיני בניו תכלינה: ו והציגני
 למישל עמים ותפת לפנים אהיה:
 ותתבה מפעש עיני ויצרי בצל כלם:

ג'א הכלנה

רשי

ישבו

(ג) שימה נא. הכורא: ערבני כף להחוכה
 ידה כי מי הוא מאלה לירי יתקע ויטיב לו: (ד) כיי: הכה:
 לבם צפנת מושכל. ועל כן לא תרומם הפארךך על

אבן עורא
 פד: (ג) שימה נא. חזר לתקום: ערבני: ערוב אחי
 מן ערב אח הנער: מי הוא. מקברי לירי יתקע:
 (ד) צפנת. הסהרת והעלמות וכסית: לא תרומם. חותם.
 (ו) והציגני. יאמר על הכאב. ויש חומרים על אלפיו: למישל
 תפת לפני בני חדם ועיניהם, ויש חומרים כי החיורן עיף והוא כמו תוף: (ז) ויצורי. הם האכזרים הגולמים:

ירוסס: (ה) לחלק. לחלקות: יגיד. כל מה מהס אח
 רשו ואת תבא לרס עיני בניו תכלינה: (ו) ותפת. כמו
 תוף: לפנים. של כריות אחי: (ז) ויצורי. האכזרים שאני עגור

מנחת שי
 (ו) ויצורי. כולו עמיא: (ז) מנחת. כדון כמו כסאך על
 ומי יגיד לרעיו הלכות נקום ממנו ועיני בניו תכלינה:
 (ח) ומישל עמים. להיות למשל ולשגיטה: ותפת לפנים. כמו מקום
 תפת לפני בני חדם ועיניהם, ויש חומרים כי החיורן עיף והוא כמו תוף: (ז) ויצורי. הם האכזרים הגולמים:

וכן שימה לא ערבני עמך. שימה לא לכך כי להטיב על דברי צדונתך עמך והן לי ערב כולל לבנותו כי בחטאי על דברי כי בחטאי הוא
 להחוכה עמך כי עם חלו החכמים: לירי יתקע. הוא משני תקום כף לקיים כף לקיים על דבר: (ה) ותפת. משני סתו חלקות: דמים. חסות
 וכוונות טעם נחת לפני: (ו) למישל עמים. להיות למשל ולשגיטה: ותפת. הן כענין סתמי המורה בדליל: לפנים. קודם:
 (ז) ויצורי. מהשטני מנוח לירי כל האדם:

מסורת דוד

מסורת דוד

קדוש לוחה וסמה מוספוס לו פור לעב וינין: (ג) שימה נא.
 חוס פני כלפי המקום ואתם יום פחה לכך חלו לרס לי ערב כמתקן
 להיות עמה כי שכלל סתו: חכמות עיני כורא על האמת ומי הוא
 הכר יתקע ירו תוך ירו קבל על עלמי בקיום גמור להגנים אח
 ההתחלכות: (ד) כיי לבם. און כי ספן בעיני אלה כי לבם סתתם
 מנכני ויה סתתם ידענו על כן לא תרומם מי כי און יירס מענה
 לפלוג לירי יתקע לוחת סתתךך: (ו) יגיד רעים. כולו מן הכרים
 יגיד לרעיו חלקות ומקן ולא דעת ידכר כי ילמי כולו אהד
 יקבל נאול כי תכלה. עין בניו ככל ידענו סתתם כי רע עורך כדכר
 למשל לכל העמים כי כסבר יקדם למי רוע סתתם ואתנו סתו נמשל
 כי מנחות מחולקים דונתה יסירי גיהסם: (ז) ויצורי. כל

מ"ו: ובהסרתם. מל מל וקניס: תלן. ענין סתמי כמו
 לרס לין ק"ו וסטיס א': (ג) יתקע. ענין סתמי יד עיה לקיים
 דבר כמו וסות חקייס ומכני א"ל': (ד) ותפת. סתו סתו חלקות: דמים.
 וסיה משני קרוי לין מייס: (ו) והציגני. העמידני כמו תלן
 אחו לכך כוספוס: (ז) ותפת. כן יתקע סטיס כמו כי ענין
 מחתול סתה וסטיס לו ע"ש סגל סתתם עילתו יסל כו:
 (ז) ותפת. ענין סתמי כמו כסה סגל ויקסל א"ל': ויצורי.

פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

זי: זאגן מיר: (ג) נאמט איוב צו נאמט שימה נא
 מוא קם גזן צו קיר דו נאמט ערבני עמך צו מיש מיה
 מיט דיר בהקנישת פף מיר זאלן ייה באווערין מיט
 אנאנדער ווארום ווען גיט דו נאמט מי הוא לירי יתקע
 ווער דען איז דר וום זאל מיר תקנישת פף געבין אין
 מיין האנט ער זאל ייה באווערין מיט מיר: (ד) כיי
 לבם צפנת מושכל דען דאס הארץ פון מייגע חברים
 האקטור פך בארגין פון שכל על פן לא תרומם דרום
 וועם גיט דר הובין ווערין דיון שיינקייט דורך זיי:
 (ה) למישל יגיד רעים אויף גלאמקייט פלוטר אויף
 חניפה מוטאיינרפון מיני חברים זאגן צו מיר אין
 דר פאר זשני בניו הכלנה וועלן די אויגן פון ייגע
 קינדער פאר לענט ווערין: (ו) והציגני למישל עמים
 און נאמט מיר אויב שיעקלם צו יוין איין משל
 צו אלע העלקער והופת לפנים אהיה און איין פויק
 אוי וויא מען הערם אפויק און הערם מען מייגע
 פון וועגן פעם מייני אויגן יטיבו בצל בולס און מייני

קום אים וואס ער קם אים פאקאייפס שיואקע סתוה. קם דר
 קרעקער נואמט איין אנדער מירין פאר וואס דיא קאפאטס איז
 צוריקטן. זאגט איז אבער די קאפאטס צוריקטן ניווארן איף
 אויז איין אים וואס מען קאם קיין מירין גיט געקום זאגן פך
 וואס זיא אים צוריקטן. נאר קיין עין געקום פאקט אז די סתוה
 איז פאקן איין שראקע און זיא יתקע צוריקטן פון דר אפון.
 דאס וועלניע איז דאס לעבן פך פששין. פול פקששין זענען
 דא וואס עקן די נילס און ויגער שיקן פון דעם וועגן זענען
 וויא גיט צו צוריקטן פון דעם לעבן ווייל זיי ווייסן דאס לעבן
 איז גיט שראקע עס קען אלע מינים צוריקטן וערין. דר נארישר
 קענשט הערם דיא שייגע וועלס געקעלם זיא אים ויגער שיקן און
 ער ברשים יוד פאר צוא לעבן אויף אים מיט פארענעקען. דער
 ווייל גיט צו צוריקטן אים נאם און עקום א לנה פרינס ער ווער
 איז נישטארקן. זאגט מען אים. זיגט ער דאס לעבן קען צוא
 ריקטן וערין. ווערם ער דרששאקן. דער ווייל הערם ער מען
 זאגט דער פקשש קאם יוד פאקאייפס איז ער קאנק ניווארן
 און איז נישטארקן. קאם ער יוד שיקן נישטארקס אויך וועל פוך
 בין איה פאר דעם פעם פנים פון אלע עיניקייט גיווארן
 (ו) ובהקנישת פף מיר זאלן ייה באווערין מיט מיר זענען
 גליקער וום איה פון בשאפין ניווארן מיט זיי זענען

מִיָּה שׁוֹמֵר כּוֹלְהוֹן :
 ח יִשְׁתַּקֵּן תְּרִיצֵי עַל
 קֵא וְדָבִי עַל דִּלְטוֹר
 יתְנַבֵּר : מִיּוֹחַד צְדִיקָא
 אֲרֻחִיהּ וְדָבִי אֲדִי
 יוֹסִיף אֶתְחִלְתָּא :
 י וְכִרְם פּוֹלְהוֹן תְּהוֹבּוֹן
 אֲהוּ בְדוֹן וְלֵא אֲשַׁבַּח
 בְּכּוֹן חֲפִים : יא יוֹמִי
 עֲבָרוּ רֵעֵינִי אֶתְבַּטְּלוּ
 לֹחִי לְרֵבְבִי : יב לִיִּיא
 מִיָּה וְיִטָּא יִשׁוּן נְהוּרָא
 קְרִיב

ח יִשְׁמְרוּ יִשְׁרִים עַל־זִמְתָּא וְנִכְן עַל־חֲנִיף
 יתְעוֹרֵר : ט וַיֵּאחֶז צְדִיק בְּרַבּוֹ וַיִּתְהַרֵּר
 יָדָיו יִסֹּף אֲמִץ : י וְאֵלֶם כָּלֶם תִּשׁוּבוּ
 וּבֹאוּ נָא וְלֹא־אֲמַצָּא בְכֶם חֶכֶם : יא יוֹמִי
 עֲבָרוּ זְמַתִּי נִתְקַן מוֹרְשֵׁי לְבָבִי :
 יב לִיִּיא לַיּוֹם יִשְׁמְנוּ אֹרֶךְ קָרוֹב מִפְּנֵי־

רש"י

זכס : (ח) ישימו . ונתמהו . ונכין . אם יש לדיק שומע
 זכהלות ההגיפוס האלה : ויתעורר . לריב זכס :
 (ט) ויאחז [כל] צדיק דרכו . לעמוד כנגד כת הנפוסים :
 (י) ואולם כולם . אני אומר לכם תשובו כא וצאו נא :
 ולא אמצא בכם חכם . כמה אהם מלענים על קבלתי :
 מנחת ש

(יא) זמתי . מחשבותי וכלונאי . קדר . דבר שיקטור וזהו קשר
 המחשה . מורשי לבבי . כפי הענין שפוסק ויהנה ז"ל
 אמר שהוא מן את מורשיהם בדרך רחוקה : (יב) ליריה
 במסורת וטכר ג' קמלין ב' מכוון בענין דעמין ודין עב"ל . ולי
 מטפין זה אחר זה לעולם אשכח שיבא חשך קמן קודם קמין מט"פ
 מלת ומגער בך שהמיל"ל בחש"ף קמן (ישמיה ל"ד) וכן כתב בעל
 הלשון ובסמיכות א"ב ט"כ ל"ב ועבר ידים הראשונה חשך קמן ושנייה לה קמן חשך : (י) ואולם . הוסיף בגימטריא . וצאו נא .
 יש פסוקים שכתוב יצאו יצאו ל"ב וצאו בוא"ל אכלל במדוייקים חין קמן קרי ומתיב כלל גם לא לבדי במסורת במסורת אוח יו"ד ע"ס
 רלב"ג

(ח) ישימו . יתמהו . יתעורר . יתמה ויפלו ויקבלו התפעלות רב : (יא) זמתי נתקן . מחשבותי נפסקו : נוכח ש"ס במחשבותי כי הלכתי ייבש מנהגה
 מצורת ציון

כן יקרא היות הלכ כי הוא פוטל המחשבות כמו וכל ילך מחשבות
 לכו וכלהו"ו ויהלכהו כי מנחה מאלו וימאס בו וישקו חסדו בהלכתו כהמשך ויחלל חסדו והלכתי על דרכי ימתי ויחלל חסדו
 כ"ח : ויתעורר . מל' התעוררות : (ט) דרכו . הנהגתו : אוסף .
 הוסיף : (י) ויהוה . המחשבותי כמו מחשבותי זמס (דברים ט"ט) . נתקן .
 כ"ה שבת הטוב וקבל בעמנו הנפש : ובהר ידים . מי שהסוד עבר ידים
 דברי יוס"ף ובהלכות כי מנחה מאלו וימאס בו וישקו חסדו בהלכתו כהמשך ויחלל חסדו והלכתי על דרכי ימתי ויחלל חסדו
 שפירס הירח והמר הדרכים עוד יוסיפי זה : (י) ואולם . ובאמת אהם כולכם חסודו ומהו להשכיל האמת הדבר ולא אהלא ככס חסד
 כי לא כהמנה שפוסק לומר שהלכי יפטר הירח : (יא) ישי עברו . הכה מרוב המלאכות עברו ימי חיי והכתי קרוב למות ומצוי כלכל
 הדעת נתקן מחשבותי הכר חיל אלא לבדי נמוכס רלס לומר עס כי מאלו חושב ביימי מחשבות חכמה כלכל לבדי כחל אוחס לה לנהלה
 הכה מנחה לעמקו וכסו : (יב) ליריה ליום ישימו . כוב המלאכות

משלי

מִיָּה שׁוֹמֵר כּוֹלְהוֹן :
 ח יִשְׁתַּקֵּן תְּרִיצֵי עַל
 קֵא וְדָבִי עַל דִּלְטוֹר
 יתְנַבֵּר : מִיּוֹחַד צְדִיקָא
 אֲרֻחִיהּ וְדָבִי אֲדִי
 יוֹסִיף אֶתְחִלְתָּא :
 י וְכִרְם פּוֹלְהוֹן תְּהוֹבּוֹן
 אֲהוּ בְדוֹן וְלֵא אֲשַׁבַּח
 בְּכּוֹן חֲפִים : יא יוֹמִי
 עֲבָרוּ רֵעֵינִי אֶתְבַּטְּלוּ
 לֹחִי לְרֵבְבִי : יב לִיִּיא
 מִיָּה וְיִטָּא יִשׁוּן נְהוּרָא
 קְרִיב

בכס חסד דאם איה וועל ניט גיפגינען צווישן אייך
 מייגע גוטע פגעג אנוועק גיפארין ! מיט נתקן אונ
 גיפגינען צווישן אייך

קרוב קרובי קרובי מן הקרוב
קשוקא י י אין אבא
קבר דרבי קבורתא ביתי
בבשוקא מאבית שווי:
י לישקתא קריתא אבא
אנא אבי ואחתי
קרנשאי יו וראן דרבי
קברי וקרנשי מן
קסקתא יו קנרד רבי

לי מוזי ערת העך לילה . אור קרוב כאשר יבא השמש נראה
 לי עתה מקרוב האיר היום ונקבד והלך לו . כמו (בראשית
 י"ט) העיר הזאת קריבה נתייבצה מקרוב מהרש וכמו כי
 רגלה רשעים מקרוב [לקח כ'] וכמו רשעים מקרוב בלו
 רגלים ל' כ' (ג) אם אקוה שאול . כמו אם חרשים ימיו
 אבן עזרא

ליום ישימו . הכירונו (טו) בדי שאול . כמו סעפי
 שאול על דרך משל כאלו השאול עץ למטה כמו ותעש
 גדום והראוי להיות אל כדי שגול תהרסה הנכבדות או ישוב

רל"ג

התקוות אשר יבאנן ביום פקדונותיו כדבר דבר (וי) לחדתי ילוצי . הפניתי
 שמואל הם יחד על עשך חת . הם ימותו יחד על עשך וכמותו בשבול הכלל
 ספק השמים שהוא המעלה בעומקו . ביאור דברי היענה ענה השוב והמר
 התחנן עול וסוב . הנה מלאך וקריביו יחזק ויבול כמו שם דרכים או
 דרך כי עם הדבר ביתי חזק עתה ככל י ביום בעקבותי אחרי עליהם
 וסילת עולו בלהבת . הם הם המין בן הדין המלך כדברי ומה שהגיד
 משה כד הכנה יחפסו יו כסוכה כשה יגודו לו יום גדו אותו כחוק
 עניו או אם אהב מהרבה לא ועל לו ולא יסור דבר מלפני . אך פחה
 ליתו כי קטנו"ו שני טוב הכריות יעשו עלי והבי יודעו על הקוה שריו
 ויבטו יבית הכרת הם ונצוי עם שדבריו הקוה עלי כדיוו לכתבו עלי
 כהתחננות המה הם המכסים אותי סבו לחי יחד עלי והקבולו כל
 חותו . יחשוב חותו כפי"ו צד שקר וכל ידו רשעים המה חותו
 ויבטו ויקראו לו וישעיה ליתו כח חיו . יסובו עלי וזרים חללים
 כדבר המעט והמכובדות אלה חלו בו . יפלו"ו כנס סקר על
 דעו . על זה שחובל ומחנן פתחו פק שאול עוד קשה ויהיה סוף
 מנוח עניו כי שבת יתנו יחזרו חלשים בן יעלו עשך על רגלם . סעי
 שכל עניניו גלותו . כל החרט הלא כדברי על לא חסם כדברי וגם
 עניו מתחנן לבם יתכרן קודם גוה אלי החרט וגם שחזבו כמו שזכרנו
 ידו חתיתו וזה היה מקריב קרבותו אל הים ואל חסם המהם
 הכדור העשירי מהם יתכרן אל הים ואל חסם המהם העשירי רעי
 מלת הש"ו על כל הסיכוי ולא ישי מקום להרעה עם זקנתו על המהם
 העשירי לי . גם עתה הם כדברים עדי שחתם חתי אם היה הש"ו

סצורה דוד

אל הדברים הנפלאים ונעים כלור היום : אור קרוב . סהרם
 כהנחה כחיה עמי קרובה לי הלכה לה מפני שבת הלכות וסוף
 מתקן קוה כללו חת אור לונה קרובה מפני חשך (יג) אם אקוה .
 לחיות יורה הכל הנחמני לומר שהחיות יוכל מהו כי הלא אם
 אלו כל ק בחוק המלוכה עד חבי אקום שיהיה בית כבאלו וכלת
 מנכני בשבת הקבד (יד) לשחת . אקרה לשהת חבי חתה ואל
 הלה אקרה חתי ואתו חסר למה עמד קרינה ענין לכת
 שתי ליתו עם כהנח כבן עם חלבי ואמו ואתו: (טז) ואיה
 אהך קן הלהו העשירי אכל אקום לה: (טז) בדי שאול וכו' .

פירושי

די פח שבות פון חקמה ווס מיין הארץ המ גרשוק
זענין פאר רוקם גינוארין: (יב) לילה ליום ישיבו ריא
וויסאג המ מיה גימאכט אוו צו מישימ או די זאגן
וואס איך האב גיוויקט קלאהר וויא פמאג זעגען
גינארין פינצער וויא פמאכט איך קרוב ספני חישך
אין די לעכט פון דער חקמה וואס עם איז גיווען
גאהניגט צוא מיר זעגן אוועק גינאנגין דורך דעם
פינצערניש פון די צרות: (יג) אם אבנה שאול ביתי
זענן איך האף דם די גרוב איז מיין הוו איז דאך דר
עקש אלרין אויך גינג פאר מיר פחישך רפתי יאצני

למנו י"ד כלומר מאחר שאני מקוה שאול בניו : בחושך
 רפרתי . שיטתני יוצי נקבר : (יד) לשחת קראתי אבי
 אמה . להחלין כי ימים רבים כאלו הוא אבי מאחר
 שתקומו זאת היא : (טו) ואיה אפוי הקורני . זאת למה
 נמכת ומי יזכרה להרילע עמי : (טז) בדי שאול
 מנחת שי

רש"י

מין דחזיקין י"ד ביום מנוחת יקריין וכו' ואלה סבו מלקח
 בין מנחלי למיחלי ובהוליסם בלגו לה נחבד כל הלוק:
 (טו) ואיה אפוי . חד מדן דליתין סוף כפיסוף ועיין מה שהבחי
 בספרו ט"ו

רל"ג

התקוות אשר יבאנן ביום פקדונותיו כדבר דבר (וי) לחדתי ילוצי . הפניתי
 שמואל הם יחד על עשך חת . הם ימותו יחד על עשך וכמותו בשבול הכלל
 ספק השמים שהוא המעלה בעומקו . ביאור דברי היענה ענה השוב והמר
 התחנן עול וסוב . הנה מלאך וקריביו יחזק ויבול כמו שם דרכים או
 דרך כי עם הדבר ביתי חזק עתה ככל י ביום בעקבותי אחרי עליהם
 וסילת עולו בלהבת . הם הם המין בן הדין המלך כדברי ומה שהגיד
 משה כד הכנה יחפסו יו כסוכה כשה יגודו לו יום גדו אותו כחוק
 עניו או אם אהב מהרבה לא ועל לו ולא יסור דבר מלפני . אך פחה
 ליתו כי קטנו"ו שני טוב הכריות יעשו עלי והבי יודעו על הקוה שריו
 ויבטו יבית הכרת הם ונצוי עם שדבריו הקוה עלי כדיוו לכתבו עלי
 כהתחננות המה הם המכסים אותי סבו לחי יחד עלי והקבולו כל
 חותו . יחשוב חותו כפי"ו צד שקר וכל ידו רשעים המה חותו
 ויבטו ויקראו לו וישעיה ליתו כח חיו . יסובו עלי וזרים חללים
 כדבר המעט והמכובדות אלה חלו בו . יפלו"ו כנס סקר על
 דעו . על זה שחובל ומחנן פתחו פק שאול עוד קשה ויהיה סוף
 מנוח עניו כי שבת יתנו יחזרו חלשים בן יעלו עשך על רגלם . סעי
 שכל עניניו גלותו . כל החרט הלא כדברי על לא חסם כדברי וגם
 עניו מתחנן לבם יתכרן קודם גוה אלי החרט וגם שחזבו כמו שזכרנו
 ידו חתיתו וזה היה מקריב קרבותו אל הים ואל חסם המהם
 הכדור העשירי מהם יתכרן אל הים ואל חסם המהם העשירי רעי
 מלת הש"ו על כל הסיכוי ולא ישי מקום להרעה עם זקנתו על המהם
 העשירי לי . גם עתה הם כדברים עדי שחתם חתי אם היה הש"ו

סצורה דוד

אל הדברים הנפלאים ונעים כלור היום : אור קרוב . סהרם
 כהנחה כחיה עמי קרובה לי הלכה לה מפני שבת הלכות וסוף
 מתקן קוה כללו חת אור לונה קרובה מפני חשך (יג) אם אקוה .
 לחיות יורה הכל הנחמני לומר שהחיות יוכל מהו כי הלא אם
 אלו כל ק בחוק המלוכה עד חבי אקום שיהיה בית כבאלו וכלת
 מנכני בשבת הקבד (יד) לשחת . אקרה לשהת חבי חתה ואל
 הלה אקרה חתי ואתו חסר למה עמד קרינה ענין לכת
 שתי ליתו עם כהנח כבן עם חלבי ואמו ואתו: (טז) ואיה
 אהך קן הלהו העשירי אכל אקום לה: (טז) בדי שאול וכו' .

פירושי

די פח שבות פון חקמה ווס מיין הארץ המ גרשוק
זענין פאר רוקם גינוארין: (יב) לילה ליום ישיבו ריא
וויסאג המ מיה גימאכט אוו צו מישימ או די זאגן
וואס איך האב גיוויקט קלאהר וויא פמאג זעגען
גינארין פינצער וויא פמאכט איך קרוב ספני חישך
אין די לעכט פון דער חקמה וואס עם איז גיווען
גאהניגט צוא מיר זעגן אוועק גינאנגין דורך דעם
פינצערניש פון די צרות: (יג) אם אבנה שאול ביתי
זענן איך האף דם די גרוב איז מיין הוו איז דאך דר
עקש אלרין אויך גינג פאר מיר פחישך רפתי יאצני

בְּעֵינֵיכֶם: ד טרף נפשו באפו הלמענד
 תעזב ארץ ויעתק צור ממקמו: הגם
 אור רשעים ידעך ולא יגה שביב
 אשו: ו אור השך באהלו ונרו עליו
 ידעך: ו יצרו צעדי אונו ותשליכהו
 עצתו: כ כִּי־שָׁלַח בְּרִשְׁתּוֹ בְּרַגְלָיו וְעַל־
 שִׁבְכָה יתהקך: ט יאחו בעקב פח

אמטולקיה יספי: ו יתעקן פסיעת הוקפיה ותמלוקניה סלפיה: ה סור דא שפדר
 כמקתא ברגליו ועליו סרנא יספי: ס אחרד בתקלא דקא יתקופו
 עליו

רשעו בעיניכם עומקו ואין יסוד חביבה זו וולתי ע' מ'
 כמו עומקו פלמחין בראש' ל' א' תרגום של המנוס פלמחי'
 יב מפרטס לטון עמוס ועשות הוא בידס שא"כ לריכה
 הריכה שתי טונן אחד ביסוד ואחד במנוס של רביס:
 (ד) טורף נפשו. חורר על איוב לכ' אזי חומר הטרף
 ומחלל נפשו כלפי ובכעסו: ה' הלמענד. הלמען לוקחך
 השוכן החרן מחבטס מדת: ו יעתק צור. היולר:
 אכן עורא

והיכן שאין לו דמות ועינו רוב: (ח) כי שולח
 ברשת ברגליו פי' כי רגליו שולחו כרשת: שבכה. כלטון
 קרה כמו רשת והוא כענין מסיבך: (ט) יאחו. השם
 רכב"ג

ובכעסו שולח המהולל לריומו להגלות אחד מדבריו יתחול בשעה ההיא
 מכוונת משהו בדין והכריז והטעות. וזה כי יתכן שמהמרג
 שגלות מדתו קריס דכתיב חך יתחולו לכה לחורר הספיקות עמה
 בעיני החוקים עמה על דמס: (ד) ויעקב אור. ויחזק אור:
 (ה) ידעך. יתקך: (ו) יצרו צעדי אונו. ויחזק אור. ויחזק אור:
 (ז) יתקן. יתקך: (ח) יצרו צעדי אונו. ויחזק אור. ויחזק אור:

מצודת דוד

איוב כמו בדין עד כי יאמר עליו נכס נקטת משכל: ובסיני
 בעיניכם. בעיניכם ישיג יומר השטותים המנוס מהמנוס: (ד) טורף
 נפשו. הרה חרוב הטרף חת נפשו ומבחימה כהרלות כמס' מול
 המנוס וכי לעקך המנוס המנוס כלס לומר כי על ידי לעקך חשב
 תחלה לדיק חמה ועומד על לל המס וכי כעבור זה חללי לומר
 שחוק עומד ביד מפרטס השמים ויחול עקב המקום העולם וזה
 יתחול פי' (ה) גם אור. הסס לרן הוא כי כלשך המלשן כן גם
 והוא מכל על גבי מדין ההלכה: (ו) אור השך. כחול חשב כלהו
 וזה חך לב כשנכנס ס: (ז) יצרו וגו'. הכעויות ספספ כמס
 כמס' עליו יחיס כשכל כנגלו כנחו כחך הכמס לחיס כנגד ס: ועל
 שבכה. משלחו יתקך על הכמס העמוס עמס כנגד כנגד כנגד כנגד
 פירוש ע"מ

דוד איוב גליך וויא איין בהמה נפשי בניניכם מיר
 יענן גיאכט אין אייערע אויגן דס מיר האבין פאר
 שאפאמע הערצער: (ד) דוא איוב טורף נפשו באפו
 ויס דו פר ציקסט דיוין לייב מיט דעם פעם ווס דו
 נאקט דאס דו ביסט גירעכט תלכנך תלכנך איין זאל
 איך נאנין דורך דיר אז נאט פר לאוט דו ערד יעקב
 צור מפקטו אונ דר באישעפער פר רוקס יוד פון זיין
 ארם פון אכטונג צו געבן אור דר וועלט ווער עס
 איז גירעכט: (ה) איך קען אזוי גיט נאנין גירעכט
 איז רשעים ידעך אויך דיא לעבט פון די רשעים וועט
 אונזק גישפרונגען ווערן פון זיין ארם ויא ששכב

עין

יחזק עליו צמים: טמון בארץ חבלו ומלכדתו עלי נתיב: יי סביב בעתהו בלהות והפיצהו לרגליו: יביהירעב אנו ואיד נכון לצלעו: ייאכל בדי עורו יאכל בדי בכור מות: יינתק מאהל מביטחו ותצעידהו למלך בלהות: מו תשכון באהל מבליו יורה על--

עליו נברא: י מקיע בארעא אשליה ואוחדתיה עליו שבילא: יי חזר חזר יבעתוגיה אתרגושין ומבדרין יתיה לרגליו: יי יהי כפן ביר בוקריה וצערא מבין לאנתתיה: יי יהי כפן באנינתיה וצערא מובין לסמריה: יי ייכול בוגין לחפן למשכיה יגמר בניו מלאך מותא: יי ייכול בסרא תקוף משכיה יגמר בנהי שריו מותא: יי תשרי אנתתיה

יד יתגור ממשכניה רוח צניגיה ותבלגניה למלך רגוש תא: נהו

רש"י
 יאחזו צעק פח: (י) טמון בארץ. תחת רגליו: חבלו. הכל מלדתו אשר ילכד בה: ומלכדתו. עמון עלי נתיבו. כבש שטומיין חבל מלכות לשופות: (יא) בלהות. שדים: והפיצהו לרגליו. ויפסלהו יחכמהו על הארץ: (יב) אנו. כמו: לצלעו. אשתו: (יג) יאכל בדי עורו. ויאכל כל מנחת שי

במשכניה
 שחר בדיו בניו וצמתי: בכור מות. שר המות כמו [הה] יס פ"ט] גם אלני בכור אחיהו: (יד) ינתק מאהליו. ממתו: מבמחו. שאיל בעתהו זו. (הנעמו) מכמתה שלו שאיל בעתהו עליו והיא תצעידהו ותשלהו [מעליה] לקבר למלך הקדים: (מו) תשכון. היא אהלנו אלמנה: סבלי זו. אבן עזרא

סוף בנעמי: (י) חבלו. ה"ה כפתה ע"ה וטעות נפל נדסום לאפלי שנקד בסגול: (יא) וספלו. ה"ה ספלו כדום כחלו במלה זו בנקודת ונחמתים ובספלים מו"קיים סוף" סגול וס"ה כחף סגול ומלא י"ד תהי סוף" הסל סוף" חלף לרי: (יג) עכלנו. ב"ה כתיב מעלנו בחיכה חסם וזלום ב"ה סם

הכפן ל"ע אמר הבתולות. וחחרים אומרים בלשון קדר אבנים הפך כי עם אבני השדה בריח: (יב) יהי רעב אנו. כמו בן אנוי והענין שיטבע ממנו: לצלעו. כמו וזללנו המשכן: (יג) בדי עורו. כשפי עורו כל דרך משל: יאכל בדיו. לגדלו

בכור מות. הוזהר לו ראשית. והענין שיכבד המות כאלו: **בבלות:** (טו) תשכון באהל. היה זרה סבלי לו. מכלי שידור הוא סם: יורה. יורש וכן וחתם אורה

הכפן ל"ע אמר הבתולות. וחחרים אומרים בלשון קדר אבנים הפך כי עם אבני השדה בריח: (יב) יהי רעב אנו. כמו בן אנוי והענין שיטבע ממנו: לצלעו. כמו וזללנו המשכן: (יג) בדי עורו. כשפי עורו כל דרך משל: יאכל בדיו. לגדלו

רלב"ג
 (י) חבלו. החבל שיקפו בו כנליו וילכד בו: ומלכותו. הוא הפך שילכד בו: (יב) אנו. וזעו כעסם ראשית אנו: (יג) בדי עורו. כשפי עורו וכדיו: יאכל בדי בכור מות. יאכל איכיו הגדול שחללים המתימים: (יד) ינתק. יסתלק: למלך בלהות. אל המזק והקבש שבעלמות: (טו) מכלי לו. מכלי שלא היה שלו אצל גו'.

הכפן ל"ע אמר הבתולות. וחחרים אומרים בלשון קדר אבנים הפך כי עם אבני השדה בריח: (יב) יהי רעב אנו. כמו בן אנוי והענין שיטבע ממנו: לצלעו. כמו וזללנו המשכן: (יג) בדי עורו. כשפי עורו כל דרך משל: יאכל בדיו. לגדלו

מצורת ציון

כח: צמים. כמו לנאום: (י) טמון. נסתח: נתיב. דרך: יחזק עליו. מלשון בעתה: בלהות. הוא הסוך מן כהלות וכן כלהות הסוך (מקול כ"ו): והפיצהו. יפצו כמו וספיק ה' (דברים ל"ה): (יב) אנו. בניו הכהים עמקו וכן ורשית אויב (נבאשית מ"ט): ואיד. מקרה בע כמו הלא איד לעול (לקמן ל"א): לצלעו. לאשתו ע"ה כאלה וכן גו' חת סלעו גו' לאשה (כדף"ז): (יג) בדי. כשפי כמו וחסד בדים (מקול י"ז) הוא מושאל על ה"ה כדים: בכיר. ענין שר כמו גם עלי בכור אחיהו והעלם פ"ט: (יד) ינתק. ינתק: סאהרו. זו אשתו ונצין זה הדול על ויבן ממון האלעו יקד"ו והצעידהו. מל למדס והתקן: יורה.

מצורת דוד

כח והמקום יקח עליו חם הנומים: חש"ה: כח: (י) טמון. חבל ספח אהל ילכד בה יהיה עמון כחין לכל ייגע בה נהיום נצמר מנכד: וסלכותיה. הפת אשר ילכד בה חסיה סדום עלי נתיב המקום סהלכו יאכר כצאל לשון סופל כנלדית סהיות: (יב) סבוב בלהותו. סביבות מכלבו כצמחו סדים מבהלים ומדו: ספח אל כליו נכסול בה מחרדת סענתה: (יג) יהי רעב. ככעס סיה על בניו ומקרה הם מוקן על אשתו: (יג) יאכל. יבסח עכ"ה מוכ נישו הם ה"ה כדים סיה כדים אל ה"ה וזמר ופיהס אכר בה הפנת הוא יבסיה א"ת כדיו (וזכר הסור ל"ה ספ"ה ל"ה סהיות חלה על ספח סניף ממעו): (יד) ינתק. יסתלק מאלשו: בסבחה. ל"ל מנכס שנו סיה סביב בעתה עליו: והצעידהו. היא ס"ה ל"ה סמו כל הקבר למסו: ביר גדול סדים: (טו) תשכון. (יז) חש"ה

כח והמקום יקח עליו חם הנומים: חש"ה: כח: (י) טמון. חבל ספח אהל ילכד בה יהיה עמון כחין לכל ייגע בה נהיום נצמר מנכד: וסלכותיה. הפת אשר ילכד בה חסיה סדום עלי נתיב המקום סהלכו יאכר כצאל לשון סופל כנלדית סהיות: (יב) סבוב בלהותו. סביבות מכלבו כצמחו סדים מבהלים ומדו: ספח אל כליו נכסול בה מחרדת סענתה: (יג) יהי רעב. ככעס סיה על בניו ומקרה הם מוקן על אשתו: (יג) יאכל. יבסח עכ"ה מוכ נישו הם ה"ה כדים סיה כדים אל ה"ה וזמר ופיהס אכר בה הפנת הוא יבסיה א"ת כדיו (וזכר הסור ל"ה ספ"ה ל"ה סהיות חלה על ספח סניף ממעו): (יד) ינתק. יסתלק מאלשו: בסבחה. ל"ל מנכס שנו סיה סביב בעתה עליו: והצעידהו. היא ס"ה ל"ה סמו כל הקבר למסו: ביר גדול סדים: (טו) תשכון. (יז) חש"ה

פירוש
 ער גיין: (טו) יאחזו בעקב פת דרא נעץ נעקמם אים אן בריא ייגע מריום יחזק עליו צמים אונ נאמ שסארקמ אופ אים די דארשייגע אונ די נום וענן שוואך פון כח: (י) טמון בארץ חבלו עם איז באהאלטין אין דער דער די שטרק פון זיין נעץ נום ער זאל בצוואונגין ווערן אין איר ויפלדקיהו עלי נתיב אונ זיין בצווינגניש איז בהאלטין ביי דעם שופעם נום ער גייט: (יא) סביב בעתהו בלהות ארום אונ איהם מויען אים דער שרעקין די סוקים הפייעוהו לרגליו אונ זיי צוקלאפן

והצעידהו

נָהוּ גַפְרִית: מִן מִתַּחַת שְׂרָשְׁוֹ יִבְשׁוּ
 וּמִמַּעַל יִמַּל קִצְיוֹ: "זְכַרְוֹ אֲבָד מִנִּי"
 אֶרֶץ וְלֹא שֵׁם לוֹ עַל־פְּנֵי־חוּץ:
 יח וְהִדְפְּהוּ מֵאוֹר אֱלֹהֵי־שָׁמַיִם וּמִתְבַּל
 ינְדָהוּ: יִשְׁלַח־נֶגֶן לוֹ וְלֹא־יִנְבֹד בְּעַמּוּוֹאֵין
 שְׂרִיד בְּמִגְרֵיו: כ עַל־יְיוֹמוֹ נִשְׁמוּ
 אַחֲרָנִים וּקְדָמָנִים אָחוּזוֹ שְׂעָר: כא אֲדָ־

בְּשִׁשְׁבְּעֵהוּ כְּדָלִית לִיחַ
 וְיִבְדֹּר עַל כְּדוּרִיהַ
 גַּפְרִיתָא: מִן מִתַּחַת
 בְּנֵי וְשִׁרְשֵׁיוֹן וּמִשְׁמָיָא
 יִתְבַּשׂ אוֹבְדָנִיהַ:
 הַיָּא כְּפָרַע שְׂרָשְׁוֹ
 יִתְבַּשְׁוֹן וּמִן קְשִׁיר
 יִתְבַּלֵּל וְאִזְוִיהַ:
 יי דְּכַרְגִּייהַ הוֹבֵד מִנִּי
 אֶרֶץ וְלֹא שְׁמָא לִיחַ
 עַל אֲנָפִי אֲשַׁקֵּן:
 יח וְהִדְפִּיעִיהַ מִן־הָאֵרָא
 לְחֻשׁוֹכָא וּמִתְבַּל
 ינְדָהוּ: יִשְׁלַח כִּיר לִיחַ
 וְלֹא בִיר בְּעַמִּיהַ
 וְלִית כְּשִׁיבֵי בְּתוֹבִייהַ:
 כ כְּמִזְרַל יוֹסִייהַ אֲצַפְדִּיאֻוּ כְּהָרָא וּקְדָמָנָא אַחֲרוֹ עַל־עוֹלָא: כא וְיִמְכְרוּן

אלה ת"א יא טו. מנחה טו.
 כ כמזל יוסיה אצפדיאו כהרא וקדמונאי אחרו עלעולא: כא וימכרון
 רש"י
 [שלא תהא שלן] שרי מת וסיף יזורה על טובסגפריית: (ב) נשמו אחרונים. תמהו נשימם על איד אשר כל ליל
 (יח) יהדפוהו. מן הכמים: (יט) נבד. גן הכן: שער. לא יתכן להיות מנורת שער שאין טעם שער [כס"ן]
 מנחת שי
 אכן עזרא

שמי חיות וכן נלמס מהפסוקים: (יז) וכלו אבד. כ"ד כבוד
 הספרים עם מחרין כו"ן ונמק"ף בין שמי האלות: (כ) אהו
 שער. ענין אברה ופחד בחילוף סמ"ך בש"ן שמלית ודין הוא
 במסרה כהלא לוח סמ"ך:
 חד מן ג' בער דמכין ש"ן ובימכון
 רלב"ג

(הו) ימל קציו. יכרתו עמיו: (יח) ינדרו. ישלמוהו. יעלמוהו. יעלמוהו קן סם לעילכס חכמו אהנוט מם שלמנה וזהו נדבר ונענה אהר שאין
 נלדו ואמר עד ליום מקום חסריו דברים והשמו קן סם לעילכס חכמו אהנוט מם שלמנה וזהו נדבר ונענה אהר שאין
 נלדו ויעים דבר לני דכ"ך. ענין נכסבט נכסמה וסיונו טמחים בעיניך ומנוקסין על שמת אהנוט כמחיותי סמ"ך
 וזהו המר דבר סכר אחר ליוכ עליהם טכרוסם מעלי חסר ובלא ימלא כהם חסם וסכסם יתבדך לכן לכס מעל. אהר
 כהם שמדוב טעם טוף ומשמים נשמו סלס בעטור העדות בלחה עמיד בעיניך נשמו שהלך נענית ויסר סמ"ך ומחוקס חסר
 ענינו ולכו סם ר"ל הים נשמו שהלך נענית מפי העדר הסדר הוולל בעיניך לפי דכ"ך שאין סמ"ך שבעה בלחי האדם אהר
 בלחנה נמלא וס הענין הסיק נבאר האנשים על הסדר שזכמו רולס לומר שהלדקים שימאם כס הוא נבטוהו שיה אהר וזהו סמ"ך
 הקודם על שבעה האוח הוא טוב בעלמו וסם לא נשכר וזהו לא חללא שיה לנידך דם נמלה אוחו חלל הכס שיהא לנישום הוא נמלה
 לוחס וסם אהר אוחס הוא הסנין קן ח"ן לו להלמיך אוחו על זס חלל לאחיך סכר מיתם כדכ"ך שיהו ק"ו סעוס. או כהן הנה הכס
 לניך מיתם אוחו וסם מחכב וס. וסם בלדך כסבור העדות סופלות לרשעים ללחמ דעתו סעוס על כל האשכס. ואמר סמ"ך די חס
 כוואוס כמלות לרשעים חלס סם אורס דיער ויבשר רולס לומר כסור ממשמחם ונחמם ויחמך וילמו כחשך ככל סכרבים שיבחה וחס.
 ענדי כהו יהיו לריס עד בלא ימלא בעלמו יכולת ללחם בלש"י ילסם ועלמו סכרלכס ומעטכס עד בלא חסול עלמיו חס סיביר טע. יי

סודות דוד
 עליו גפרית עופרה: (טו) כחתח. כשרשים אשר מחמת יסיונו
 וסעק אבד ממעל ירכח: (יז) זכרו. ירשם הכקרא סלפיו לומר
 זכרו יהיה חסד מן הכקן כי לא יבאר מי מעניו ובעטור זה לא יהיה
 לו סם על פני חולת העינים כי מחר ישנה סעו: (יח) יהדפוהו.
 כמלות כמלות עליו יסדו אוחו מלוד סעוסם אל סכסס כקכ"ך:
 וסחבל. מן בעולס ינדרו אוחו וכסל כדכ"ך כמלות סעוס:
 (יט) לא נין. לא יבאר לו כיוך עמו לא נין ולא כדכ"ך ולא יבאר מי
 עכס כמקום סיהי גר סם כי מתי ינעוהו וססם ילכו סבי אל עס
 לחס: (כ) על יומר. על עכס ימו וססמו הכחכוכים הדיוסים
 ימכרו מלוד ויחלסו כמס כמו מלות סערה: (כל) אך אלה. ר"ל כהס לנידך לא יקרה כולח לך מקהלות קסום כלהס כליס על
 פירוש ע"מ

מאור אל חושב די צרות פר שמוסם אים פון דר ריכט
 צום פינצשענדיש וסחבל ינדרוה אונ פון דער וועלט
 טוען זיי אים פר וואקלין: (יט) לא נין לא ולא כדכ"ך בלמו
 עם כלייכט גיט פון אים קיין זון אונ קיין אייניקל
 ויאן שריד בבעריו אונ עם כלייכט גיט קיין איבער
 בלייבונג אין זיין וואונג: (כ) על יומו נשבו אחרונים
 אופ זיין טאג פון דער כקרא פר וואונדערין זיך די
 אינבערששע וקדסנים אחו שרי אונ די ערשטע ווס
 האבין אים גיקענט די נעמם אן איין צאיינערעיש:
 (כא) אך אלה משבנות על צאיינרם דיא צאיינע ביינע
 ואכן

אלה משכנות עול וזה מקום לא ידע
אל: יט "וען איוב ויאמר: כעד-אנה
תגיון נפשי ותדפאוני במלים: וזהו
עשר פעמים תכלימוני לא תבשו
תהברו לי: ויאף-אמנם שגיתי אתי
תלין משונתי: האם-אמנם עלי תגדילו

חוד ארין משקת
 עולא ודון אתר דמן
 דלא ידע אלהא:
 "ואתוב איוב ואמר:
 ב עד אפית הנקמון
 נפ שי ותשפפוני
 בבריא: ג דגן עשר
 ומנין הכפפוני לא
 תביתון השקמורדעון
 לי: ד וברם בקושא
 שריתי גבי תבית
 שרתי: ה אין בקושא
 עלי

אלה תגיון ואינו הסך לקמן בחתחתא וסוף פסוק. ל"ט:
 (כא) אלה משכנות עול, זה אהריתם:
 (מענה איוב): יט (ב) הוגיון, לכן תונה: (ג) עשר
 מנחת שי
 יט (ב) הגיון. ב"מ נחבר עליו לית ומלת: והדגלוני במלים.
 קריאת סוף בשוק והל"ף מה וסוף חד מן גליון נסבין
 הל"ף במלכות תיבתא ולא קריין:

פעמים: עשר פשוט יש עד כאן: תהברו לי. תהברו
 לי: (ד) אתי הרין. אלי הוא הלוקה מכות על משגתי:
 (ה) אם אמנם. ארס טספס על ללרתי: והוכיחו עלי
 אכן עורא
 כחיתו: וקדמוני. הם הכרוי. (כא) וזה מקום לא
 ידע אל. עול ישרת עלמו וחרר עמוכן הוא וזה מקום
 עול לא ידע אל:

יט (ב) עד אנה תוגיון. מן גיון: (ג) זה עשר פעמים. אמר הגאון רב סעדיה ז"ל בין בדברי איוב ותשובת הכרוי הם
 עתה עשר פעמים. והגון בעיני שהוא כמו ואלו עשר נסים בעבור היות השבון עשרה טך השבון: (ה) עלי
 רב"ז
 שילה ברשת כגלגל עד פול וזל לנכת חים וזל רמת יתהק וילך טס. הפח יתחזו בעקבו עד שלא וזל לנכת מחז עליו איש
 הקף ויפיק ויתקפו. טמון בלחן ההכל אשר ילכו בו ומלכותו טמון עלי כתיב אשר ילך בו עד שלא וזל לחותו ולשכמו מחז אצל ילך
 לנכת בו וסוף לה עשר. כתיב מכל לדדו. בעתה כליות חזקות והפילות ממקומו לביתו חיה ואלה חזקו ולא יחיה לו בעתה לנכת
 עיניו. ויירשע וישו בלא יחיה לו דבר להט לאחלו ומכה ימנה לבוא לנצלו. והכל לו הדע ענפי עורו ודברו ר"ל שלא יפח בלחן
 עורו חלק שלם שלא יפלו איבריו הגדול בעליות המצויים. יתחלק מתחלו מנחה עד שלא יחיה בזה בו ותשדדו עולמו אל פקוס
 אשר יהיה לו עש התקן בעבלות. טמון הבהל כהאלו מפי שלם היה שנו אצל כנחו כעוסק וגזל לזה וזרה על וכו: וזרה לבטח
 ויחרי. מתחת כשפיו יבשו ומתול יכרת קלרו עד כירית נגמרי ולא ישר לו שורש ולא עקף. והללון בו שכבר יצרת זנו. וזרו אבד מי
 חן ולא שם לו על פי קון. והפיות בלוח הכמות עלי מחור הכיים אל הסך ומתול יצדוהו וישליכוהו. ולא ישר לו ולא נדל וזה יהיה
 בלדו בתימו. על זיו סגול והלשע כמות עליו כל הלו כמותו יתחזו הכתים החרוי ומחזו כקוומים עד שתחום כפיו בזה. היה לו
 שמונת חיים השול וזה מקום הרוב אשר לא ידע והכיל השם וזה דבר מאלל ומכך כמות לוי דעת בלדו. וחלום הכמות בלדוקים
 חיים מה העין כי חיים מלכות חיים נגמרי עד שלא ישר לו זכר: והכל העולה בהדרים הוא סלדד כתיב על מה עבד עמר מלו חיו
 כעוב הכשעים והכשים הוא חיה בעינו והוא חומר החת הוא על כן אפתיים הם ורשע הוא מלך שרין העין. כן אצל מאלל כמות שונט
 הכשעים מחלק מלך לעולם השיכים והפליג ימיהם עד כירית הכמות שמואלו מגויות להשים ולפי כמותו אלו הכמות כשמואלו מלחמה
 מגויות לפי מחלק מלך להשיע לבר הכשעים הוא רשעם וזה לא יפול מזה חלם עד שכתוב בלדו הכמות הספק על
 מה שיראה אותו מדוע הסדור בללו הכשעים. והמר בלש"ם שריו יטעון ערד מה כשפיו עליו שרין העין כן. שרין כחוי לבעול זמתי מיריה
 ומחלת לפי דעתו לזרק כמות כמות מפי שיעון חיוב עמולו כי היה השכר שחיה חיוב וזה לא יפול עליו עול. מפי שלם הבהל כשפיע
 הכש כפי הכולה כי זה לא חסא הללו וזה חמר וזה מקום לא ידע. אל: ביאר פתח המענה (א) וישן איוב ויאמר: (ב) תוגיון. מענין
 גיון: (ג) סכדור לי. משיגיו לי. לו יהיה מענין ענות פנים:

מצודת ציון

מכמות העול וכמו זה בעלמו כל פול מקום איש אשר לא ידע אל ר"ל
 האקלה כחכמה לדעת את החלשים העולם המענה העולם כי ישיב
 לחיוב לומר שלא יורה לדבריו שרין העקום משגתי בעולם אף כי
 יעקב אבי כמות מיוס: על לא חסד והיות לראש ממלכת הכשעים
 בעלמם כמות שרין העין כמות שרין העין כן. שרין כחוי לבעול זמתי מיריה
 כעבורה הכל ויעטו כחכמה לפי הכחה המדונה אשר יחיה לראש הכשעים (ול):

יט (ב) תוגיון. מלשון גיון: (ג) תהברו. מלשון נכחי וזה:
 (ד) שגיתי. מל' אמנם. משל שגגה: תלין. מל' לינת לילה וכו'ל
 כככת: (ה) אם אמנם. אשר אמנם: ותוכיחו. מל' אבקה
 בעלת עולמם עד פי יבכה כמות ולא ירקה כן בלדוקים ואם בייבדו
 יט (ב) עד אנה. עד מתי תפירו חת נפשי והדלו חוסי בלחתי קמיו: (ג) זה עשר פעמים: פי עד הכה עמם חיוב חסד
 משום ודעו פכיוו פכיוו חסד מעשית פעמית קמיו וזה חמר כל המלמחם חוסי: פי עשר פעמים כי גם מה חיוב ככלו
 ומצדו ללכת חסדו בו: לא תבשו. מן לא תפשו לנשתי פנים: מל' תעלום כלו חסד נכחים וזכים מצוי ולא ידעם
 אלו: ויאף אמנם וכו'. אף אל חלשע בנתי לנשות הרע הלא אל לבר חין משגתי ר"ל הלא אל לרתיא מעני ממונה דע
 חולס וזל להיות ששתיא את הדע ביי לטין עמלי כהלעז ומה לכס עלו: פי אך מוכלו לדעת משגתי: (ד) אה אמנם. אשר האמת עם
 ע"מ

מיט רייד: (ג) זה עשר פעמים תכלימוני דאם תאניע
 איז שוין צעיהן קאל וואס איר מוט מיה פאר שיעקן
 דען ביז אהער איז שוין צעהן מענות לא תבושו תהדר
 לי איר שעקמט אייך גיט צו פר פקעדין ידך צו מיר:
 (ד) ויאף אמנם שגיתי אונ אוף פר וואר ווען איך האב
 בשונג גיזונדיגט אתי תלין משגתי. מוט דאך מיט מיר
 איפקער נעכמיגין מיין שונג (כ'פוזר) איך ווער דאך
 גישלעאן מיט מכות פון וועגין דעם שונג: (ה) אם
 אמנם

זאכין קומט אוף דיא רואונג פון דעם שלעקמין ויה
 פקום לא ידע אל אונ דאם קומט אויף דעם ארם פון
 דעם פקעמישין וזם האט גיט גיוואלט קענען גאט
 דרום האקמו איוב אויף גיט מיהרה צו זיין נאך גאט:
 יט (א) וישן איוב ויאמר חט איוב גיענטפערט אונ קמ
 גיוואנט: (ב) עד אנה תגיון נפשי ביו ווי לאנג
 נאך וועט איר מיינע חברים מאכין מווערין מיין
 לייב ויהקאנוני בקלים אונ אר וועט מיה צו שמויטין

וְתוֹכִיחוּ עָלַי הַרְפָּתִי: וְדַעַרְאִפוּ בִי--
 אֵלֹהֵי עוֹתָנִי וּמְצוּדוֹ עָלַי הַקּוֹף: יִהְיֶה
 אֲצַעֲקַת חֲמָס וְלֹא אֶעֱנֶה אֲשׁוּעַ וְאִין
 מִשְׁפָּט: אֶרְחִי גֵדֵר וְלֹא אֶעֱבֹר וְעָלִי
 נְתִיבוֹתַי חֲשֵׁךְ יִשִׁים: כִּי כְבוֹדִי מֵעָלַי
 הַפְּשִׁיט וַיִּסַּר עֲטֹרַת רֹאשִׁי: יִתְצַנֵּי
 סָבִיב וְאַלְךָ וַיִּסַּע כְּעֵץ תִּקְוֹתַי: יִיחַד
 עָלַי אִפּוֹ וַיִּחְשַׁבְנִי לֹו כְּצִדּוֹ: יִיחַד
 יִבְאוּ גִדּוּדָיו וַיִּסְלּוּ עָלַי דְרָכָם וַיִּחַנוּ
 סָבִיב לְאֵהָלַי: יִי אֱהִי מֵעָלַי הַרְחִיק

עָלַי הַתְּרַבְּרָבוֹן וְתִכְסְּנוּ
 עָלַי חֲסוּדִי: וְדַעַרְאִפוּ
 הַשְׂמָה אֲרוֹם אֵלֶיךָ
 תִּקְפְּנִי וְסַרְגִּינְיָה עָלַי
 אֲחֹזֵר: וְהָאֵת אֶקְבֵּל מִן
 קִדְּם חֲמוּרִי וְלֹא אֶחֱוֹתֵב
 אֲצַלֵּי: וְלִית דִּינָא:
 הִ אֶכְרַמֵּי חֲסֵר וְלֹא
 אֶעֱבֹר וְעַל שְׂכִילֵי חֲשׂוֹךְ
 לְשׁוֹ: כִּי אֶקְרִי מֵעַלְיוֹ
 אֲשִׁלַּח וְאֶעֱבִי כְּלִילִי
 דְרִישִׁי: וַיִּצְדַּנְנִי חֲזוֹר
 חֲזוֹר וְאִינִי וְאִמֵּל הֵיךְ
 קָסָא סְבָרִי: יִי וְתִקַּף
 עָלַי רִוְגִינְיָה וְתִחְשַׁבְנִי
 לִית הֵיךְ מַעֲיָקוּרִי:
 יִי כִּפְחָא גִי הַגִּן
 אוֹכְרִיסוֹתִי וּבִבְשׁוֹ עָלַי
 אֶרְחַתְתּוּן וְיִשְׁרוּן חֲזוֹר
 חֲזוֹר לְמִשְׁפָּנִי: יִי

הרפתי מרמים ומוכיחים הרפתי על פני: (ו) אצעק על חמס: (ז) ולא אענה: (ח) ודעארפתי (יב) ויחסרו.
 אבן עזרא

הגדילו: נפשותים: (י) ובצדור: עינו מלידתו: (י) ויסע: כאשר יוסע העץ ממקומו: (יב) ויחסרו.
 רלב"ג

(ו) ומלואו: רמזו: (ז) כבודו: הונו: (ח) ויסע: משני כפיס: (יב) גודו: גודו כלות: ויסעו עלי דכס: כלום סדוקס וסלולס
 מצודת דוד

סלחס מנדילס עלי שון כי תוכיחו לכר עלי הרפס עווי מוכס
 ככגוב ככסל ומוס תפסו כי כי עין כד: (ז) דעו: ככס לך כן
 סום כן דגו מוכס סה סחוכוכס עזרי כי סלוק מווס סכסי לך
 ככסו סכס סיכס עלי ללכסי סול ככסו לל ככסו עין עס:
 (ז) הן אצעק: ככס עלי לוקע על כחמס סכס נעסס לי וסין לי מעסס: וואן משפס: סין לי משפס הגוול ככסו: (ח) ארחי
 גדר: עסס גדר כדך מוכלי וכל סולק לעבור סוף כס סח סחוקך כעקוס נוכיסי כיל נה סלכל לסכסי סלי ככסו מן ככסיס:
 (ט) הפשט: סכס ככדו מעלי וסלי ככסו ככסי: עשרת ראשי: כיל ממסלו: (י) ויצני: כן סוס מסכס וסלי סוך
 מוון וכל סול לככס: ויסע: סק מנני סקחי ככו ככסי לעקוב סח ען סין ממוון סכס לל יסוב עוד נמוון סקחי: סוב ככסיס
 כן לל סקיס עוד נמוון סל קדעוקי: (יב) ויחשבני: יחשב סחלו סייסי עלי מן גווי וסלי יסוב וסכס לסכסו כ: (יג) ויחד:
 כל גודו סמכוכוס כלו ככסו וסלמו כדך סולקס וככסו וכל סחסו מן סכס כדך סמכוכו וסמס סייסי לסללי וכל סלמו לסס
 עי: (יד) אחי: גודו סמכוכו סחוק מעלי סח ככוכי כי ככוכוס יחכוכו לכס כעס: ורחי: סכס כיו ורחי ככסיס ככס
 פירוש ע"מ

אָמַנְס עָלַי תְּגִדְלוּ אֹנֵן פֶּאֶר וְאָר מוֹט אִיהֵר זֶיךָ נֶאֱמָר
 גְּרִיִּסִין אֹנֵן מַעֲרָן אֹנֵן מִיַּיְנִי צָרוֹת וְתוֹכִיחוּ עָלַי תְּרַפְּתִי
 אֹנֵן אִיר בְּאוֹעֲרֵם אֹנֵן וַיִּוּיָמִם מִיָּן שֶׁאֵדָר אֹנֵן מִיָּן
 פְּנִיָּם: (ו) דעו אפיו כי אלוה עתי וייוסם נוך דאם גאמ
 קמ מיה פר קרימס ויצדו עלי הקוף און וין נעץ קמ
 ער ארום גרינגילמ אוף מיר: (ז) הן אצעק חסס ולא
 אענה גון איה שרייא אוף קעם אום רעכט וום עם
 ווערמ מיר גיטאן און איה ווער גיטם גינגמפערט
 אשע וואן ספסס איה שרייא און עם ווערמ גיט גיטאן
 צו מיר קיין רעכט מישפס: (ח) ארחי גדר ולא אעבור
 מין ווער האם גאמ פר פשטס און איה קאן גיט
 איבער פארין ועל נתיבותי חושך גיש און אוף מייני
 שמעגין קס ער גיטאן איין פינגערעקניש: (ט) ככדו
 מעלי הפשט מין כבוד קמ גאמ אפ גיצוגין פון מיר
 ויפר עשרת ראשי אונ ער האמ אפ גיטאן די קרון פון
 מין קאפ: (י) ויצני סכס ואלך ער קמ מיה צו שמסין
 ארום און ארום און איה גיי ארום צו שמסיעקער
 הייטשועץ קעץ סקחי און ער האמ אום גיריסין מין
 האפנג און ווי מען רייסמ אום איין בוס מיש קעם
 ווארציל קס מען האפמ שון גיש קס ער זאל נאך
 צוריק וואקסין: (יא) ויחד עלי אפי און עם גרימס אוף
 מיר גאמס צארין ויחשבני לי ככדו: און ער רעכטי
 מיה צו זך גל יך ווי יניע ככדו ויחד און ארומ
 שטראפמ ער מיר אוי: (יב) ויחד יבא גודו אלע
 מיש: גאמקער קמען אוף מיר יניע חילולת דאם
 זעגין די ווערים סללי עלי ככס און ויי סרעפין אוף
 מיר ויער וועג וקני סכס לאללי און ויי רוען ארום
 און ארום מין גיעלמ: (יג) אחי סלל סחוק סייניע
 ברידער

יִדְעֵי אַךְ־זָרוּ מִמֶּנִּי: יִדְחִלּוּ קְרוֹבֵי וּמִדְעֵי שְׂכֵחוּנִי: מִן גְּרֵי בֵּיתִי וְאִמְהַתִּי לָזָר תַּחֲשָׁבֵנִי נֹכְרִי הִיִּיתִי בְעֵינֵיהֶם: מִן לְעַבְדֵי קְרָאתִי וְלֹא יַעֲנֶה בְּמוֹתִי־פִי אֶתְחַנֶּן־לָז: "רוּחִי זָרַח לְאַשְׁתִּי וְחַנוּתִי לִבְנֵי בְמִנִּי: " גַּם־עוֹלִים מֵאִסוּ בִי אֶקְרָא וְיִדְבְּרוּ־בִי: יֵשׁ תַּעֲבוּנִי כְּלִמְתֵי סוּדֵי וְהִיאֲהֵבְתִּי נִהְפְּכוּ־בִי: כִּבְעוֹרִי וּבְבָשָׁרִי דָבַקָה עֲצָמִי וְאֶתְמַלֵּטָה

מעלי ארחיק וידעי את עבדיו חילונאי מני: יד פסקו קרובי ומידעי אנשיני: מן דרוי ביתי ולחייני לחילוני יחשבונני ה'ך פר עממן הויני בפתמיהון: מן לעבדי קריתי ולא יתיב בפימי אבשא מני: י רוחי נבתיא א לא התי ואתחנני לבר מני: י רחוד גקנא רחוק מימרי אקום ומסלון מני: יש רחוק ותי כל אנשי רוי ודינוד רחמית אתהפכו בי: כ כמשבי ובבשרי דבקה גרמי

רש"י
למן מחלה: (יג) אך זרו . למן חסור: (יד) לבני במני . לאותן שגדלתי כבתי כללו הם בני: (יח) עוילים במאסו מנחת פי

במסכת ב' וס' ק' וזו ממש . לא זרו ממאסו: (יח) קדלו . כותבי במאסו: (יח) ויודעי . הו"ל במאסו כס"ם: (יח) זכס להצדי . לית בטעם הנוצרי וכן נראה במסכת מ"ג זביבה חלה הכל והנה נהיה כותבי מנעיל: (יח) ויודעי . כבוד המצויקים מלמד וכן נראה במסכת ב' ויודעי וכן תחתיה שם חלק: (ט) ונשפלו רלב"ג

לרוב העולם: כס: (יג) זרו ממני . היו בזים: (יד) ומתולדי לבני בני . כתיב במעשרי מנחה עקוב כמו שכתב הנהי אל וכלהן בזה פהייתו חוק אולם בעבור שכתבו מנחה בנים זכ הו"ל והנה המלה כלל ל' והפכה שיהי לו פחה בעם כי לא ידעו העון אשר היה מנחת הנהן בניו עד שם הסוכנה עם דעיו ויהיה פירושם וזה שמי הנהן הוא הוא זה להם: (יח) עוילים . הכני שול והם: (כ) ואתמלטה בעור שיני . מזה לומר כלה נשאר לי פור שלם מצורת ציון

ועודו על זה וכתבתי (יח) ויודעי ומיני כמו ונודע לבני הקב"ה ונשפלו: (יח) ויודעי . הנהו כמו הנהן עוקב כוונה וישיבתי ל' והנהו . על המהו . (יח) עוילים . בעיני וכן ידעו כללן עוילים וקטן כ' (א) והנה על עול ימים (בעיני ס"ר): (יח) נשפלו ב' . נשפלו עליו וכן הכתוב אשר חסר חסד עם (מנצח) ב' (ו) ונשפלו נני מכל מקום הוא אינה נמצאת לי: (יח) גם עוילים . חף העצרים מהם כי נכתב הקומה לפניהם לבנים והמה ידעתי כי דברי בני וגם יתכנו כעודי מנחמה: (יח) העבדתי . כל חשי עלתי הטבו אותי: זה . כל' ונשפלוים פה לפני אשר הכבתי עוילים הנה נשפלו עלי לאויעים והנהו אותי: (כ) בעדתי . לנדל מצורת ציון

פִּרְשֵׁי קָרִיבָהר קֵאָמַת עַר דֵּר וְיִישְׁעָרְט פּוֹן אַפּ מִיר וְיַדְעֵי אַךְ זָרוּ מִמֶּנִּי אִין מִינֵי לִיב הַאָּקְעָר נַעְנָן וְאִרְיִן אִין דֵּר בַּאֲרָמִי אִין מִיר: (ד) הַדְּלוּ קְרִיבֵי מִינֵי קְרוֹבִים הַאָּקְעֵן וְיָךְ פִּאר מִינֵי פּוֹן מִיר וְיִישְׁעֵי שְׂכֵחוּנִי אִין מִינֵי לִיב הַאָּקְעָר הַאָּבִין מִיךְ פִּאר קָעִסִין: (ט) גְּרֵי מִינֵי וְאַחֲרֵי לֵךְ פִּתְחֵינִי דִיא וְאִיאָעֵר פּוֹן מִינֵי הַזֵּן אִין מִינֵי דִינְקִסִין הַאָּלְטִין מִיךְ פִּר אִינֵן פִּרְעַקְטִין גְּרֵי מִינֵי בַּאֲרָמִי גְּרֵי מִינֵי וְיִישְׁעֵי קְרָאִי וְלֹא יַעֲנֶה צוּ מִינֵי קָעִקְטֵר רוּךְ אִין אִין מִינֵי כִיף מִן אִין קָעִטִין צוּא אִיהֶם: (יח) חִי וְהָ לֵאשְׁתִּי מִינֵי וְיִלִּין אִין פִּאר פִּרְעַקְטֵר צוּ מִינֵי וְיִישְׁעֵי לָקִי מִינֵי אִין אִין מִן פִּעִטִין צוּא

דיא קרנדער פון מיין בויד: (יח) גם עוילים מאסו בי אפילו מיניע ויגנני די קעקט האפן מאסא גיווען אין מיר כפר שפון דיא הארון אקפס נידבתי בי איה שטיי פר נוי אונ זיי רייקן פון מיר פרי מיניי אוגין: (יט) קעניני כל פתי מיר ויניא האבין מיר פאר אום וערדריקט אלע דיא לייט פון מיין עצה ויה אהבתי נחמתי בי אונ איטל'קער פון די ווס איה האב ליב גיהאט נעגן פיר קערט גיווארן אין מיר צו פיניט: (כ) בעודי ובשדתי דבקה בעיני און מיין הוט און פלייש נעגען מיניע ויגער פארהאפט פון וועגען גרויס מאנערקייט (אחפ'טת פיני שני אונ איה בין גאר אנטרונגען מיט דר הויט פון מיניע ציין וואס נעגן גיצול גיווארן פון צרעת: (כא) הני הני אפס הני דער

בְּעוֹר שֵׁנִי: כִּי חָנְנִי חָנְנִי אֶתֶם רַעֵי כִּי
 יַד-אֱלֹהִים נִגְעָה בִּי: כִּי לָמָּה תַרְדְּפֵנִי
 כְּמוֹ-אֵל וּמַבְשָׁרִי לֹא תִשָּׁבְעוּ: כִּי מִי-
 יִתֵּן אִפּוֹ וַיִּכְתְּבוּן מִלִּי מִיַּיִתָּן בַּסֶּפֶר
 וַיַּחֲקוּ: כִּי בְעַט-בְּרוֹזַל וְעִפְרַת לְעֵד בַּצּוֹר
 וַיַּחֲצְבוּן: כִּי וְאֲנִי יָדַעְתִּי גֵּאֲלֵי חַי וְאַחֲרוֹן
 עַל-עֵפֶר יָקוּם: כִּי וְאַחֵר עוֹרֵי נִקְפוּ-זֹאת
 וּמַבְשָׁרֵי אַחֲזָה אֱלֹהִים: כִּי אֲשֶׁר אֲנִי

ואישתהרתה בשישה פנים
 כה חוסרו עלי חוסרו עלי
 אמתו חכמה ארום סודתא
 היו קרובת בוי יב לזא
 תרדפוני דכמת אלקא
 ומבשרי לא תשבועו:
 כי מן יהב יתי ויכתבו
 מלי מן יהב כפתקא
 ויתרשמוו: כד פקולמוס
 דפרז לא וברקמישא
 לעזא קא בסיגרא
 הפסקו: כד וזא
 ידעית דפרוק קום ויון
 כמר פרוי פוקקיה על
 עפרא יקום: כד ויון כמר
 דאקטח משיבי תתי דא
 ומבשרי אחזתי תוב אלקא: כד דר אקא

ת"א חנוני . ג"כ קשו : מי יתן . ג"כ ים : נקפו . פתח חסר פי וזל : אכזר :

רש"י

היה לני בעתון וכתולעים חוק מחיתי שניו: (כד) בעט
 ברזל . יחזקו לצור וזל"כ מעשיתו את העופרת עליהם
 לזה לזיתיות מראש סתרויות להכיר וכן דרך הוקקאקו.
 ולא יתכן לפרש עם של עופרת כשרי רך הוא חלל האבן:
 אבן עזרא

לא נולעתי אלא כמו שי בעור: (כז) כמו אל . הוא
 הקדום: (כח) לעד בצור ויחצבוו . היה מתאווה שיהלכו
 במקום שבה ימותו . והתאוירו שאלו שנולדו שיכיר
 שבבלי עוב הוא היום בחיים או יהיה אחרון שיוולד:
 (כט) ואחר עורי נקפו זאת . כמו וקף שכתי היער ועיין

רלב"ג

כי קם כדעק לפרש שני: (בא) ד' אלוה . מנח שסס: (בג) ויחוקו . ויוכתבו: (כד) יתקפו . יתקפו . כמו נקפו

מצודת דוד

עלום גם כשעור . ואשתהרת . קין עתום כשכתי וכולו מוכה
 ונעט וזק נענשתי ען בקרו ככספס הדוק ככספס סניס הדומה
 לעור: (כז) חנוני . חסד וחננו על חסד דשי ולא חוסיו
 להפני כי מפת יד חלוד נעט עי ודי לי בלעט חסד: (כח) למה
 תרדפוני . ל"ל לעט חסדו חסדו כדכתי קוף כמו כנולעט חסד
 הול ככספס כהמחוס וכי עינין חסדס כעניס ען כהמחוס חסד
 אפי . עי קין לי חס וסוס פס כעמסס ויכתבו לנתי ונז יתן ויחוקו כספר ובוה כפל ענין כתיבת שמוט: (כט) בלם ברזל .
 ויכתי ויתחוקו חסדן עט מי כד אחר כדעו כדעו ינול חסד כדעו ענין כתיבת שמוט: (כז) ואני ידעתי .
 קדל לא קן חיה כי קן חיה ידעתי עט כהנול ענין כתיבת שמוט: (כח) ויחוקו חסדן עט מי כד אחר כדעו ענין כתיבת שמוט: (כט) בלם ברזל .
 אחרון עט חסדן עט מי כד אחר כדעו ענין כתיבת שמוט: (כז) ואני ידעתי . עט חסדן עט מי כד אחר כדעו ענין כתיבת שמוט: (כח) ויחוקו חסדן עט מי כד אחר כדעו ענין כתיבת שמוט: (כט) בלם ברזל .

פירוש ע"ת

קענען לעד בעור ויחוקו אויה אייבוי ואלין זיי ויערין
 אוים גיהאקם אונ אוים ינקרעט אין איין שטיין:
 (כד) (נאקם איוב) ונאני ידעתי גאלי די אויה וויים דאם
 מיין אוים ליינער לעבט ויחוקו על עפר יקום אונ אז
 אלע מענשטיין פון די ערד וועלן שטארבן ווערן
 ער פלייבן דאסן . וויים אויה דאן וום אויה דאסן
 ווייסן: (כז) דאסן שטאקם ער סוף מיט סבית ואמר
 עיר קפוי וזת אז נאך שנין הויים ויערין אפילו מינע
 ביינער צוז בראבין ויבשרי אחזת אלום אונ פון מיין
 פלייש זעה אויה ינגנו משפטים אונ יסורים: (כט) אונ
 די יסורים אשר אני אחזת לי וום אויה זעה אליון פיית
 מיר שני דאן ילא יי אונ מינע אונ יי ווען יזיא אונ

הוא קרי דקא: ואתיב
 צופר דמן נעמה ואמר:
 ב מטור דרעיוני מתיקן
 לי ומטור דרעיונהי כי:
 ג מוכר ורודף דכסופי
 אשמע ורודף פוקא כי
 ביונה יתירבני: ד דקא
 ידעהא מן ארעא מן ערן
 דאשתנו בר נש עליו
 ארעא: ה ארום ברעת
 רשיעי שצית בעל
 וחדות דיקטור עד
 שיקא: ו אין ופק לצית

רש"י
 (מענה נוסף): כ (ב) שעפוי ישיבוני. מהכחותי ישיבוני
 מענה לפי. ובעבור שאני חס ושותק ובמתי בני שתיקותי
 ישיבוני כעפוי לעמית: חושי. כתיקותי כמו עת לחכות
 (קהלת א'): ג) מוכר בליבתי. אני שומע ממך דבורי כליבתי
 אבן עזרא
 כ (ב) לכן שעפוי. חושי בו. מהירותי להביך. כי (ג) מוכר. כלמה שמעתי ממך ורוח תנוהתי טעמי:

רלב"ג
 עמי וזה כי אכל האבני והבני לי ישלוחם והרפוי חפצתי רבות. היה לרוב כחשותי דקק עמי יחד כשורי וכשלי כלאו אין כי
 צמר כלל וזה נשאר כי טור שלם טלה קצתוה שמתקן חס הדבק לרוב השמיים כחוד רומה לעור. מטני חונוי אחס כפי כי ממת הסם
 נעמה כי ללא פשו. למה תרדמתי כמו אלה המליכס אמחריס חות. ולי יכלה אל כסס רודף חושי כעמו אלו המכות למה תרדמתי כעבור
 עד טלה תשבוני וכשלי לרוב שחלמס אחרי. מי ימן חופה ויבטחין מלי בדך שימחני ללכת. ואלס אמר זה לשבורו שריכיו ידקיס
 והע"פ כשפיו היו מרחיקס חותו כשעמיתים הכוזבות ואין לאומר שיהא כחני תשמי כלאו כשתלמי לרעה כסס כפי היכולת כמו
 שהיה בלדד על חוב כלאו זה מקום לה ידע אל כי חני ידעתי כי מי טהול: כשי' ומעט והלחאת אכל הוא חו וקיס ללח. וידעתי
 כלהון אכל עד עפר יקום וזה חס"י ר"ל שבהחזון השעמטם הליכס על הארץ הוא חס"י וקרלו אמרין ליהוה לחזון מלל מתיקתמ
 כי תמתי יתחיל מן הנחומר וכן ממנו אל הקודס ולמס כולל הארץ כמליחות. והשכל שיהיה חומרו וזהרון על עפר יקום מוכר על הלחות
 והקודס על דך הארץ וכלי לשון וה"י חזרון והמס: הויכור החלחון כסין יותר מלה העליון ומלה הלבוש. ועס כל זה כפי מכות עד שחמר שקבו
 מר' שכבו חס והבשם על כל המעשה הארצי חס"י ומתני. ולי יכלה בזה ככר הפלגו מחוטי שלל ככר הפלגו שקבו פורי שכרו עליו עם היותי
 כולם חסס והב"י חותו יותר מבש"י. ואמר זה לפי ככר כי מי תחסיס לו שחמו ככלל ידע חס"י כמו שקדס בעמטס הקודס הנה מס
 שקדס מסיפור הכמות היה דבר נגלה. והלכס כרס כשפוי חושי חס"י לחושי לילכד הוא חס"י משכל כי מרוב חלי' כולל ללותי מן
 גופי. הנה הוה חס"י ללס כשתמרו למה נדחק חותו והנה נמלה כי ככר דכר ר"ל כרואי לו להחכסם על מה שחני ממרסם והשפוט ממני
 גופי. חס"י חס"י מענה כשפוי העדס דעמכס חס"י ידוק ויכר ורואי שיעסם כי מעס שיהא כי כרס כולל החקיקס. הנה כעבור עס
 כשפוי שכבו דין והבשם על כל המעשה הנהס גורו ללס חכמיתס חושי כמו חלי כשכפוטו כדי שיהא ככר כי החסס אכל חסס מביחיס
 לו בזה החזון הוא עון גמול שטעמו האכילס בקבל לבחון מתקיסם כשנעוט: והכלל העולה בהחריים הוא שיהא שחמר בלדד שחון
 רחוי שיהא הנהס הכולל עש כשהס עמל מה כשפוי חושי מעלמו הנה ילכר חושי כשפוי ככרס כהסו כלאי שיקמו ממה שח"י
 נעמי כי השרעות שרס זה הדכר והתקלתו להחמת חללס כהסו לדוק וידי יותר מן כשתמחמו אכל ללס כלאיכס אכל הנהס עד
 כשפוי חושי חסס. ועוד שהנהס כחולל כלאו חס"י לודק כלאו חס"י חושי כחונה ומה שפוט בלדד כי חושי חושי חס"י כלאו ידע
 חס"י ככר סמר חושי מעלמו ויכר כחולל ידע חושי חס"י היכוח כמתמר מוכר כחמה כהסו ידע חושו והסו חומרו כי כהסו חס"י על
 עפר יקום כי זה החזון אכל יעשו כי חל הידעתי כשי' ר"ל כשתקור מסכות הלו העניינס כמתמסס הפועלות חותס עד שיעלס אל כסכה
 ההחריס ויכר גנה חותס חושי על כרס כי חושיס השא נעלה כשכעיסס חושו כזה החלפן עס הכוללס שיש על כל כשפויס גמול
 ומשפט: ביארר מלות הטענה (א) ויען אודר העמתי ויאמר: (ב) כשפוי. מתשבוני. חושי: כרס"י:

מצודת דוד
 כ (ב) לבן. כשפוי מרמזת דכרין היה מהכחותי יכרתי חושי
 להביך לך ועל כי יס כי כשפוי מרמזת קחוס וזהרניס כדכר
 כלמה ללס עומר כשפוי מרמזת דכרין ובעבור מכותי כרס"י
 חס"י לך: (ג) כוידר כליבתי. על כי כשפוי יכרתי כלמס
 (ד) היות. כל המעט הוא אכל וזה ידעתי וי' ויבאמר הלא לל
 עד דכר כחולל מן טולס מן הסת אכל סר על הארץ - חס"י
 ממן דכר כד שילמתי הנה הוא ממן כחוק: עדי רגע. ללא לומר
 פירוש ע"מ

כ (א) ויען צופר התנבתי ויאמר האמ צופר הנעמתי
 ג ענקטפערט אונ האמ גיאגמ: (ב) לכן שפוי
 ישמתי דרום טוען מיה מייגע מןחשבות דר וועקען
 איה זאל דיר ענקטפערין ובעבור חושי כי אונ ווייל
 מיין שווייניג איז אין מיר דרום דער וועקען מיה
 מייגע מןחשבות איה זאל דיר ענקטפערין: (ג) מוסר
 כלמתי אשקע די שטרראף פון מיין שאנד ווס דו פאר
 שענקסט מיה טוא איה העררין דרום ורית כדכתיב יעני

נ"מ

יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שִׂיאֵי אֲרָאֵשׁוּ לְעֵב יַיַעֲ:
 יִבְגְּלֻהוּ לַנֶּצֶחַ יֵאבְד רֵאיוֹ יֵאמְרוּ אִיוֹ:
 כִּי כִחְלוֹם יַעֲוֶף וְלֹא יִמְצָאֵהוּ וַיִּדַּד כִּחְזוֹן
 לַיְלָה: עֵינָי שׁוֹפְתוֹ וְלֹא תוֹסִיף וְלֹא אֶעֱזֹד
 תִּשְׁוֹרְנוּ מִקוֹמוֹ: בְּנֵי יִרְצוּ דְלִים וַיְדִיו
 הַתְּשַׁבְּנָה אוֹנוֹ: יֵא עֲצֻמוֹתַי מִלֵּאֵי
 עֲלוֹמוֹ וְעֵמוֹ עַל־עַפְר תִּשְׁכַּב: יֵב אִם־
 תִּמְתִּיק בְּפִיו רָעָה יִכְחִידֶנָּה תַּחַת

שִׂמְיָא וּקְפִיָּה וְרִישִׁיָּה
 לְעִנְיָא יִמְשִׁי: יֵהִיךְ
 רַעֲיוֹהִי לְעִלְמָא יִהְיֶה
 חִמּוֹ יִמְרוּן הָאֵן הוּא:
 כִּי הִיךְ חִלְמָא יִמּוֹס וְלֹא
 יִשְׁבַּחֲוֵיהָ יִגְלִי הִיךְ
 חִזְוִיָּה דְלַיְלָא: יֵא עֵינָא
 כְּקַרְתִּיָּה וְלֹא תוֹסִיף
 וְלֹא תִעֲזֹד תִּשְׁוֹרְנֵיהָ
 אִמְרוּ: יֵבְנֵי יִרְצוּ
 סְכָנֵינוּ וַיְדִיו מִשְׁלָמֵן
 הַקּוֹף צִבְרִיָּה: יֵא גְרַמּוֹ
 אֶת־כִּי־אֵן חִלְיָה
 וּבְהִדְרִיהָ עַל־עַפְרָא
 תִּשְׁכַּב: יֵב אִם־
 מִתְּתִיקָא מִפְּמוֹתֵיהָ
 בִּישְׁתָּא יִכְחִידֶנָּה תַּחַת

ת"א ש"א, יתא עו סהדין י: עלוביו קרי לשונו רש"י

רבע. זומן מועט חכלה: (ו) שיאו. גובהו: (ז) בגללו. כה נלל על ריש: (ח) ולא ימצאוהו. וידעו: (ט) שופרו. רחמיו: (י) בניו ירצו דלים. על אנשי סדום נח' מענה זו שהיו גזלנים ואכזריים על עניים: וירדו השבנה. חמס מנחת שי

(ז) בגללו. כה"ף בניעול בספרי ספרד: (ח) וידעו כחזיון לילה. כי יכורה סדום כבוד על הקל ודומה כי ספרו שלמד בו השנה בשלל וידע סוד' בחוקק וא"כ היה מסקל לכל אשר שאלתו ככל הספרים הירד' בקפון שפתיים הוא משלל לנכר שכלו עליו ספק. ששים: (ט) עלומו. עטמוני קרי: חשבה ידיו אוט כמו הזנו כמו מלאתו אין לי ואמון כמו המון: (יא) עצמותיו מלאו. חשבת עלומיו: (יב) יכחידנה. רלב"ג

(ו) שיאו. רוממתו: (ז) בגללו. כלאומו: (ח) וירד. מענין נהודים: (ט) שופרו. כלאו: חקמו. עין אנשי מקומו שהיו דורסים אותו שמיר: (י) רצו דלים. יעשו לזון דלים: אנו. גולתו: (יא) שאלתו מלאו עטמוני. כל עצמותיו יחללו משלל עטמוני. מצורת דוד

מל' ההשגות: (ז) בגללו. כלאוהו כמו בגלל האדם (יחזקאל ד'): (ח) כחזיון לילה. מנחמת חמס הלילה: (ט) שופרו. כלאוהו כמו ולא שפחו עין איה (לקמן כ"ח): תשורנו. חלמו כמו חלמו ולא קיבו (במדבר כ"ז): (י) ירצו. מל' רצו וכן נבנה יתהלל (ש"א ל"ט): אנו. הגלל אשר ככה וכן כלום אלוים (הושע ט'): (יא) עלומיו. שורנו כמו בן עזר העלם (ש"א י"ז): (יב) יכחידנה. עוד ללאומו ואובי עקמו לא ילכוהו עוד: (י) בניו ירצו דלים. לא כחיי יותכ כהו ובש"כ ידיו עלמן חשבה הגולה אשר גזל ככה זנושו: (יא) עצמותיו. לפי שאלתו יחללו משלל עטמוני כחזיון וחכס עמו על השנה לה לומר לא שכ אדם עוד כי ימות ויקבל: (יב) אם תמתיק. כלשון מתקב כפון מלה כעס והיהה כעס ע"ש

פון ביי נאכט דס מיינט גער אדך איין חלום: (ט) עין שופרו ולא תסיף דים אונ וום האט אים געזעהן וועט אים שוין גיט מערין צוא זעהן ולא ערד תשורנו מקומו אונ זיין אים וועט איהם שון גיט אהן קוקן נאך: (י) בניו ירצו דלים קינדער בליש צוא שמוקטן דיא אריבער ליים וום ער האט ווי בגוילט גדי קשקשה אונ אונ זינגע אייגע הענט מיזין צום סוף אום קערן זינגע גוילות וום ער האט געזינגען מיט פסו: (יא) עצמותיו מלאו עטמוני זינגע ביייער זענן פול מיט פח פון זיין זינגט וישן על קפי תשקף אונ מיט דעם פח ליינט גער אין דר ערד: (יב) אונ אונ איז דער סדר פון דעם רשע וים פתית ביי רעה זענן עס איז גרויס אין זיין מיל

לְשׁוֹנוֹ: יִחַמַּל עֲלֶיהָ וְלֹא יַעֲזֹבֶנָּה
 וַיִּמְנַעֶנָּה בְּתוֹךְ חֲבוּ: יִי לְחֻמוֹ בְּמַעֲוֵי
 נְהַפֵּךְ מְרוֹרַת פְּתָנִים בְּקִרְבוֹ: מִי חִיל
 בְּלֹעַ וַיִּקְאַנוּ מִבֶּטְנוֹ יִרְשָׁנוּ אֵל: מִי רֹאשׁ־
 פְּתָנִים יִינֶק תְּהַרְגֵהוּ לְשׁוֹן אִפְעָה:
 יִי אֲלֵי־רֹא בַפְלָגוֹת נְהַרֵי נְהַרֵי דְבִשׁ
 וְחֻמָּאָה: יִי מִשִּׁיב יַגַּע וְלֹא יִבְלַע כַּחֲלוֹ
 תְּמוֹרָתוֹ וְלֹא יַעֲלֶם: יִי כִי־רִצֵּן עֹזֵב

שְׁלֹחַפְיָה וְלֹא יִדְוֶן: יִי אֲרוֹם רַעַע עֶסְקָא ת"א וַיִּחַמַּל עֲלֶיהָ: דְלִים

רש"י

וכחידנה תחת לשונו. עד כאן עמה שמלליה: (יד) לחבו
 במעיו. כיס חרוד הפך למרות פתנים: (טו) חיל.
 ממון: (טז) אפעה. נחש שרץ: (יז) בפלגות נהרי.
 נחלי. גן עדן שמתוקן כדכש והמאה: (יח) משיב יגע.

עורא

ולענה וכסוף משיב כל מה כיגע בו כחיל תמורתו שכל לו
 הדבר הפוך: (יט) עזב דלים. במוחו:

רלב"ג

יבחו חיל בלע. הפוך חבו בלע ובלע: (טז) חיל פתנים. מענין חלל ופתנים הם נחשים: (יח) יגע. גם והכלן משיב יגעו:
 ולא יעלם. לא יבטא: (יט) כי רצן עזב דלים. כחבר רצן הדלים עזב אותם ר"ל שלא עזב אותם עד אלה הן אותם:

מצודת דוד

כצונו לעשותה זה היה מונעם מחלוצה והסחירה פתח לשונו נכח
 יודע לני עד אשר עשלה: (יג) ויחילו. מרוב חשבתו לה כחלו
 יחמול עליה ולא יעזבה ומעט מחלוצה ומסחירה בחוך חבו:
 (יד) לחבו. וזהו געונו אזה חמלו הסך דמעיו ללכת הסך האנחה
 כי חסכו ללחם דרך פיהו דהקלח והוא קרוב בעטו במרה של נחשים
 ובעיני יחלש הסך כי לא אפשר לעכל אותה ור"ל ככל דעיו
 הוא נכסו הסך הנכסו: (טו) חיל בלע. עם כי בלע השוער לא
 יתקיים ביה יקרא אותו והמקום ירבה העושר מנכסו: (טז) ראש
 פתנים. יימר לנפשו חלו יינק ומלך אדם נחש שהוא כעין שדלשם ושון אפעה שהנחה בלחבו: (יז) אל ירא. לא ירא לחלו נפשו כשפלות
 של נהרי דכש והמאה כ"ל אדם הנחש יחלו ר"ל לא יראה עוד שבעה כ"ל אדם הדע וקבל: (יח) משיב יגע. בעי"כ יהיה משיב יגעו
 כל קצונו מה כחיל חלו ממנו ולא יבלע אותה להצונו לעלמו: כחיל תמורתו. כשעוה העושר כי יהיה תמורתו כ"ל כי יהיה שוה
 השוה ולא יעלם. לא יבטא עוד כי לא יחזור לקדמותו: (יט) כי רצן עזב דלים. כחבר רצן את הדלים או עזבם ולא יקראם כחלוצה:

פירוש ע"ט

אל פון זיין בוך מוט גאט ארום טרייבן דעם גוטס:
 (טו) ראש פתנים יינק דעם גיפס פון די שלאנגן מוט
 דר רשע זיינן פתנהו לשון אפעה עם מוט אים הרגינן
 דער צונג פון דעם ברענר זיין שלאנג: (יז) אל ירא
 בפלגות נהרי דבש יתקחה דער רשע גיט
 זעהן אין דיא פלייצער דעם טייכן פון דעם גן עדן
 ווס זיי האבן אזו איין מעם ווי האניק אונ פייסער:
 (יח) משיב יגע ולא יבלע ער מוז אים קערן דיא גיילה
 ווס ער האט גינליך אונ שלאנגט זי גיט איין כחיל
 פתניה או לאנג ווי ער איז גינען איין עושר וועט
 זיין זיין פד באמונג דעם ארמקייט לא יעלם אונ קאן
 זוך גיט פרייזען מיט זיי: (יט) כי רצן עזב דלים קאך
 דעם ווי ער האט צו שטויבן דעם ארימאן האט ער
 מול דעם פיינ נאר ער קען עם אציגט גיטמאן בידיעה
 מהת לשינו מוט ער זי פאר מיידן אונטער זיין צונג
 אונג נאנט גיט אום פאר קיינעם ביו עם קוטם די
 ציונים ווס ער קאן זי שווען: (יג) חמול עליה ולא יעזבה
 ער דר ארימקט זוך אונג אר אונג פו איין זי גיט
 וימנענה ביהו חבו אונג ער פר מייד זי איין זי גוטען
 קיינער זאל גיט וויסן פון איהר ביו ער וועט זיא
 מאן: (יד) דרום שטראפט אים נאט להבו כענין נהפך
 דעם זיין ברות ווערט פאר קערט אין זיינע גידערים
 אין זיין בראך מאן זיינע פתנים קרבו צו פייסערקייט
 אונ גיפטען פון שלאנגן ווערט דעם עסין פר קערט
 אין אים: (טז) חיל בלע וקאט דעם געלם ווס דר רשע
 האט איין גיטלונגן מוח ער אום שפייזען דעסו ירשנו

דבר פוקא : כה שלף
 זנפק מהיקה ברקא
 ספרותיה והלוח עליו
 דחיליא : כי כל חשוקא
 סמיע ל שירותיה
 הנמרניה נור דגהים
 דלא גפיה ישרי משוג
 במשפניה : כי פרסמו
 אנלי ארוא סורחניה
 הדרי ארוא קרמו
 ל מ ב א ש א י ה : כח ינצל עבור בתיה

ר"א ללויי, ספרותי לא ימרו לא חילן קול :

רש"י
 את נופו לעבור מעבר אל עבר, ל"ה ההפסול כמו הקליפהו
 [הקלמיה] קשה נחשה: (כה) שלף, השולף עניו חת
 הנקס: ויצא, הנקס: כבודה, מחוך טעיה: וברק,
 (פלגדור"ש גלע"ה) כמו למען היה לה ברק (והקחל כ"ה)
 (פרכי"ר): במוררתו, של נקס יהלך ומסע יהיה המים
 ופחד על הרעע: (כו) לצפוניו, לנורך מלפני גנוזים
 אבן עזרא

הנכוסים לו: איש לא נופח, אם של גיהנם: רעע שריר
 באהלו, הפה רעה לשריר שיאשר באהלו, כל הפרסה כולה
 באכזבי כוס, רעע שריר באהלו, אפילו לטע הנמלט מהם
 באה רעה לאהלו זו אכזבו סכיתה לניב מלה, כן מלחתי
 במדרש רבי תמומה: (כו) מתקוממה, לשון איוב הקס
 כנדה: (כח) יבל, לשון גלות: נגרות, יהיו אולמותיו
 מנחת שר

וכה וילא מנה, בסמכות ופנות ספדות מספרה ס"ה רפה ולפי
 סתגום ופנים מהפחדים ס"ה צמיק וד"ק סידה סתי הדינות
 כשרש גו: (טו) רפס, מלתי וס"ה צמחה שפנים שיש רעע:
 (כו) מתקוממה לו, הלווקים הספדים הם הוא מעטיל או מלתי נכסל

יהלוק ויש חומרים כמו וחספה רקחו: (כה) שלף, יסלף
 הקץ מהאספה וילא ממוכה וכמו ברק ירוק כן יבואו חומים
 עליו פתע פתאום: (כו) האבלהו, איש לא נפח, כדי
 שיענה ולא תלא נפשו במהרה: (כח) יבל, יגלה מתקומו:
 יבול ביתו, כנהרות נגרות, ויבין שיסחר עם ביתו או יבול חדש רעע:

(כה) מנוס, מהתיק אשר לו או ילח זה עמו הדשע: וברק, היה לבט הכרז: מנורתו, הוא המנה אשר בה מבין האדומים:
 (כו) ללויי, כשכל המעשים אשר לן: יוצ, יבשר: (כז) מתקוממה לו, שיהיה חמו: וסתי יבל, יגלה מתקומו ויהו: נגרות:

מצורת דוד
 נמוסה חטובו בו חלו מעכב אל עבר דרך מלכו כל עם כי
 יגל מלה אלה קטוב אופס הלכה פניה: (נה) שלף וגו', על
 כי נפון הוא להרס ליה פחשה תי יסלף סהר צמיקה לו להכרז
 מגור המכירה והליצה קיש בו וסלף ויסלף עניו פחדים כי יהיה
 לכו חל בקרנו: (טו) כל חשך, כל מני משכת הלכות פומים
 ושומרים כללם מלפני גנוז: האבלהו, הפחדתו אש חשכ לה
 טפה נמסות להכזיב ביוצר כי סכיתו קן אל תלא נפשו עבר
 ויהיה מנוסה וכן רב: ירע, יבשר ויסלף חס כספכר באהלו וחס
 הפנים יהיה כגלה וינפס לל סכוא כל עש: מתקוממה לו,
 (כח) יבל יבול ביתו, תחולת חשני יגלה עמס ויהיה עניו אף כי כשעולת ספוח יספון עליה הקף כמים כהמנרים ממני

מצורה ציון
 חף הקלו (ס"ה ב'): (כה) שלף, ענין הולאה כמו שלף איש נעלו
 (מה לו): מנה, ענין כמו גיית באלו (ס"ה ל"ה) והסבל על
 חיק הכרז שהוא כמו כוף להשפ: וברק, הוא להכ הכרז כמו
 ברק חרבי (דברים ל"ב): מנורתו, מפחדו המל: איש, מל'
 חיה וסח: (טו) ירע, יבשר ויסלף כמו מנוסה כשכט כול
 (הסלים ב'): (כח) יבל, מל' גלות: יבול, למח ההרעה כמו לח

לוקמי יקרים
 כח כל חשך סמון לצפוני האבלהו איש לא נפח וגו', רבי
 אליעזר ור"ה וסבדרין צב דא שמוב ויאם אין איר ויעקב
 גים גילעדיגים ור"ה ביי נאכס, וועם אפייער פאר ברענין דא
 שטיב, וויא עס שפייט אין פסקו כל חשך, אלק נעקם ויאם
 וענין פינאסער, סמון לצפוני, אונ די רייד פון די תורה איז
 בעהאלטן, וויא ווערן גים יעקער, תאבלהו איש לא נפח,
 וועם אים פארברענגן דער פייער פון גיהנם ווס קיין דארף אים
 גיש אויף גלאון, אונ דיא שמוב וועם אויף פון ברעניג ווערן
 פון א נרויסן פייער וואס קיין דארף אים גים אויף גלאון, נאך
 האם רבי אליעזר וואקסם יעדער טעגש זאך נאך דעם קיין
 לאון שפיקלאך ברויס אויף דעם שיש, ביז נאך דעם בענאסן
 אונ אן ער לאמס גים שפיקלאך ברויס אויף דעם שיש נאך דעם
 קיין, וועם ער קיין ברקה גים האבין אויף ויין נאנאנין לעבין,
 וויא עס שפייט אין פסקו און שריר לאבלו, ווייל ער האם גים
 גלאום ברויס נאך ויין עסין, ער קן לא תיל מינו, דעריכער

פירוש ע"ט
 צאיען ופסר עליהם בלחמו אונ גאם וועם מאבין
 רענינען און אים מיה דעם צארין פון ויין מלחמה
 פייער אונ שוועקיל: (בר) ברח משאך ברג ווען דר
 רשע וועם אנמלופין אויבין וואפנינגו תהליפהו
 קשת נחשה וועם דורך אים דורך גיין די פיילין פון
 דעם קופערנים בוגין: (כה) שלף דר ווס וועם אום
 ציהען דם פלי ויין אוף דעם רשע ויצא מנה אונ ער
 וועם דאם פלי ויין ארום ציהען פון דר שריר וברק
 ספרותו יהלך אונ איין גלאנג וועם גיין פון דעם
 אום לייטערונג פון דעם פלי ויין אונ איבער דעם
 עליו אים וועם ויין פארקמקייט אויף דעם רשע:
 (כו) כל חשך סמון לצפוני אלערלייא פינאפעקנעש
 איז באהאלטין פון ווענין דעם באהעלמינגעש פון
 דעם רשע האבלהו איש לא נפח עם וועם איהם פאר
 פון דעם גיהנם רעע שריר באהלו עם וועם ויין שלעקם
 אין דעם גייעלם פון דעם רשע: (כו) יבל שפנים ענו
 נאך סתקוממה לו אונ די ערד איז אויף גישאקען צו ויין איין פינימ צוא אים: (כח) יבל יבול ביתו עם וועם
 פאר

א יאמר אויב ואמר : ב שמוע וקבילו מלתו
 והיה דא תתקפתכון : ג סבורו ותי ואנא אמלל
 וכן דבר דמלליית
 תדבר : ד ראשי תאמר
 דבר לשמלתו ואין קרון
 לא תשיק רוחו :
 ה אהבו קומו ושתקו
 וישון אדא על פומא :
 ונאידברות ואתקבלית
 ואחד

(צנעה חיוב) כ"א (ב) והיה ואת הנחומותיכם. את
 שבר תרחשו ותקעו עלי זאת מהו לי תכחו מהחכם :
 (ג) שמוע : (ד) האנכי לאדם שיחי. למה
 תעמדו על אעקבו כי חני לאדם כמנוי שמה שמוע קולי :
 אבן עזרא

כ"א (ב) שמוע שמוע : (ג) שאוני. מעט :
 וכן משולל הוא"ו בעיה : (ה) וכמו. יש מחלוקת בין המדקדקים מהם אמרו כי הוא קורא בקמן ספק תחת ה"ו
 ובכ"ו נגמרה וכן דעת רבי יצחק וזהו אמרו רמב"ם בקמן ה"ו כדפריש"י פ"ו וזו היא הקריאה הנכונה לדעת רמב"ם כפי
 וכן פ"ו חוב יבן לא מועד עם המהדר מלחיה כחוב לבטוח היה וכמוהו לוי משופך והכ"ו בקמן ולא בקמן ספק ללמד חסד רבים
 וככ"ו ספק כלתוי ע"כ וכן נמצא בספרים המדויקים שלנו ור"ן פ"ה דבריו דף ס"ט ובספר הרמב"ם פ"ה חוב"ו : (ו) ולס זכתי.

רש"י

ואם מדוע לא הקצר רוחי. לזעוק מלרה לי : (ה) פנו
 אלי. לשמוע : והשמו. ההמה לדברי : ושיבו יד על
 פה. מלא הדעו להביא : (ו) ואם זכרתי. דבר שאני רוצה
 לומר מדוע רכעים יחיו : ונבחרתי. שלא רוצה רכעי
 מנחת שי
 כ"א (ב) הנחומותיכם. כן הוא בספרי ספרד בשם מאלכין
 ובספרים אחרים חיים : (ד) ולס
 ויש מחלוקת בין המדקדקים מהם אמרו כי הוא קורא בקמן ספק תחת ה"ו
 ובכ"ו נגמרה וכן דעת רבי יצחק וזהו אמרו רמב"ם בקמן ה"ו כדפריש"י פ"ו וזו היא הקריאה הנכונה לדעת רמב"ם כפי
 וכן פ"ו חוב יבן לא מועד עם המהדר מלחיה כחוב לבטוח היה וכמוהו לוי משופך והכ"ו בקמן ולא בקמן ספק ללמד חסד רבים
 וככ"ו ספק כלתוי ע"כ וכן נמצא בספרים המדויקים שלנו ור"ן פ"ה דבריו דף ס"ט ובספר הרמב"ם פ"ה חוב"ו : (ו) ולס זכתי.

ואנכי לאדם שיחי. למה
 תעמדו על אעקבו כי חני לאדם כמנוי שמה שמוע קולי :
 אבן עזרא

כ"א (ג) שאוני. מלבוש מצא וסבל : (ד) שיחי. אמרי : הקצר
 רוחי. הישב לעצב קלידי כשימחו ולא יוכל להלךין בה :
 (ה) והשבר. החמה כמו פליזמו כמו (שלי יוח) : (ו) מלצות.
 משיב לי מדוע ח"כ לא תקלך כוחי ודף לא חלוק בגד נפש :
 לא תמלאו מעטה להביא : (ז) ואם זכרתי. וכלבד זכתי
 ע"מ
 פ"ו גישרייא האנכי לאדם שיחי רייד איך דען פייגע
 רייד צו איין פגעמשן פ"ו וואר איך רייד דאך קאר
 צו גאט גוא ואם פריד לא תקצר רוחי און ווארום זאל
 גיט גיקורצט ווערין פ"ו רוח צו שרייען פון ווערין
 פייגע צרות ווס איך האב : (ה) פנו אלי והשמי געקרט
 איך צו קיר צוא הערין פ"ו רייד וועט איר זיך
 פ"ו וואונקערט אף פייגע רייד וועט יד עליה און
 איר וועט פאן די האנט אף דעם מול (ווארט איר
 וועט גיט וויסן ווס צו ענטפערן אף זיי) : (ו) זייס
 זכתי ונבחרתי און ווען איך דר פאן זיך אין דר נאך
 ווס איך וויל דא ווייטער זאגן ויער איך דר שיקאן
 און

מצודת ציון

כ"א (ב) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ג) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ד) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ה) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ו) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ז) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ח) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ט) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (י) ויהי זאת. מצודת ציון

מצודת ציון

כ"א (ב) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ג) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ד) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ה) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ו) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ז) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ח) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (ט) ויהי זאת. מצודת ציון
 כ"א (י) ויהי זאת. מצודת ציון

וְנִבְהַלְתִּי וְאַחֵז בְּשָׂרֵי פְלִצוֹת: י מְדוּעַ
 רְשָׁעִים יִהְיוּ עִתְקוֹ גַם־גִּבְרוֹ הוֹלֵ:
 זָרְעוֹ וְנִכְוֹן לְפָנֵיהֶם עִמָּם וְצִאצְאוֹתָם
 לְעֵינֵיהֶם: ט בִּתְהִיֶם שְׁלוֹם מִפְּתֵר וְלֹא־
 יִשְׁבֹּט אֱלֹהֵי עֲלֵיהֶם: י שׁוּרוֹ עֵבֶר וְלֹא־
 יִגְעַל תְּפִקֵּט פָּרְתוֹ וְלֹא תִשְׁכַּל:
 י"א יִשְׁלַחֵו כֶּצֶאֱן עֵוִילֵיהֶם וַיִּלְדֵיהֶם

נאמר בפסוק התיאור:
 י פתח רשעים יהיו
 אתפיהם להוד קנני
 נכסין: ה פתחון לבון
 קדמיהון עתהון יפני
 פניהון קפחיהון:
 = פתחון יפנים התיאור
 דלוחא ולית פתח אלקא
 עתהון: י תורה
 פכסין ולא יפלי קשוב
 הורהנה וקא תחפל:
 י ישרון דיק ענא
 פלחון ורובחון ופסיון:
 ה"א יפני: פסיון ופסיון
 יפני: פסיון ופסיון

רש"י

למחזה מנוי עור כדי שיבא חלק ומחלק את הרומח
 והתנית המכה בו והוא כמו שרים משהו (מן ופעייה כ"ה):
 הפלם פרתו. בעת חלד את וולדה ורא השכל כלל עתה
 (יא) ישלחו כצאן עויליהם וכו'. בעת לידתו היה חלק
 ומרקק מיד ואם פועג כמותו בלחם בו והיה האונרת לו אלו
 הכה לי מספריים ואלהתך שרך בהגדת בראשית לך והדליק
 אבן עזרא
 (ו) פלצות, כמו ועמודיה יתפללון: (ז) עתקו, כמו כמני
 עכו כמו ולא עתק מפוכס הון עתק: (ח) עבר, לבון
 הרינון: י געיל, מלקון רבוחיו זל מנעילן ברותהון העטון
 סקפא זרע הקרי: (יא) עויליהם, מן על ימים:

רלב"ג

(ז) עתקו, הוקיעו מעטין פתקו ועמו: (ח) ולא געיל, ולא יפלי האזע מון להם: חפלו פתחו, חלד למן כליו והוא מעטן והסר ולא
 הפלע: (יא) עויליהם, מעטין פול ימים ר"ל בטרם הקטנים:

מצודת דוד

בדברים הללו נבדלתי ובעתה התייחס כדבר כי יום עלי המעשה:
 (ו) פדיון, וזה האר הנושע יהיו הדברים והקושי של חוקי נשפכר:
 (ה) זרעם נכון, נכונים מהם כצאן לפסחם ליל פסחם והאדם
 עתים יחד כמקום חלד ויבטחו זה בזה: וצאצאותם, כלל הדבר
 בעלות שמוט: (ז) פתח, מפתח דבר פתח מביט סה: ולא
 שבם, לא כל עתים שבם פועלות מלוח: (ח) שורו עבר,
 מעבר את קבצתו כי ישתך אצלו כצומק קתעה ולא יפיע כליו חוקן
 (יה) ישלחו, הם שולחים עויליהם לנפש מניו חומטס ומדלס
 פירוש ע"מ

ואתו כשרי פלצות אוב מיון פלויש נעקמם אתן איין
 צימערנישא אז איה נעה ווי אוי מיט דעם דור המבול
 איז דר גאנגען: (ז) אוב דאס זענן מיינע רייד פדיו
 רשעים יהיו ווארום זאלן די רשעים לעבין יתקו גם
 גברו חיל לוי האבין ויך גישמארקט אוי האבין איה
 גיברייטש אוב גימערט גוטס: (ח) זונד גען האבין
 עקם וייערע קינדער זענן אן גיברייט מיט גוטס פו
 זיי און מיט זייא וצאצאיהם לעגיהם אוב וייערע אום
 גאנג פלומר וייערי קינדס קינדער ווס גייען ארום
 פון זיי די זענן פאר וייערע אונזן: (ט) פתיהם שלום
 תפטר וייערע הייער זענען שלום פון פארקט גיין
 מויקון זענען גיט שולם איין זיי ולא שבם איהם עליהם
 אוב די רומ פון נאט איז גיט אויף זיי: (י) שורו עבר
 ולא געיל זיין אקס הט גימאכט מראבין זיין קוא אוב
 השכל זיין קוא מאכט אנמריגען אוב גיורען איהר
 כצאן עויליהם זיי שיקון און זיי שאק וייערע קינדער
 וילדיהם

ליר המבול: (ז) עתקו גם גברו חיל: (ט) שרוע עבר, את
 שאל היו מתיקין בולעין בהן: (י) שורו עבר, את
 הנקובה: ורא יגעיל, לא יורה בה זרע פסולת שיבא חוזר
 ונפילע מגופה כלל הרינון, כל ל הגעלה פליטה היא וכן כל'
 משכה מנעילן ברותהון וכן כיסם נעל מן כדורים (שמואל
 ב' א') נפלטו משיחתו והיה כליו לא נמשה בשמן שהיו רגילין
 מבחתי שי

יש פסוקים שכתבו אם בלא וסוף והאדם בצמורה נזולה נאמה זה עם
 י"ל הכותבים בזה"ו בראש פסוק וסוף י"ל גספר הויכ כמו שמתברר
 בצמורה קטנה: והבדלתי, בדפוס לפסול ונכסלו וטובה הוא:
 (י) ולא געיל, אין דגם בעמיל:

מצודת ציון

בעדה כמו והסתי פלצות ותכלס ל"ה: (ז) עתקו, הוקיעו כמו
 נסתיק ומוין (ועל"ל ז'): (ח) געיל, ענין המכלה אל חוקן ונבדל'
 נעולו עויל' וסוף י"ל: הפלם, גם הוא כמלך ונחלה אל חוקן
 ונבדל' ל פולחן סכנת ורע (בכת פ"ו) ומעטנו חל לא כלל מן העיר
 (מלכים ב' ט'): השכל, מי כבדו אכזרים קרוי שכול כמו להקט
 שכלתי מכלתי (בכאש"ט מ"ג): עויליהם, עווליהם והוא אל

ופרתו חלעו הסודר בזמנו ולא השכל אל הולד להפילו ככל:
 דקומי יקרים
 חס זרעם נכון לפניהם עקם גוה' דיא גמרא נאמס דער פסוק
 שכינתם פון דיא וליקלעב צייט וואס האבין נעבאם דיא
 מענטשן איידר זיי זענן דר מרוקן גינארין אין פבל זיי האבין
 גיעלעם לאנג אונ גיערע האם גיערע פיל דורות, קינדער אונ
 אייניקלאך אונ אייניקלאך פון אייניקלאך, זענן וייערע וייערע
 זענען מעוברת געניארען, אויף קינד דרייען קאג האבין זייא
 גינארין און קינד, אויב קינד איז גינארין גינארין זיי
 פאן פלעגס די פוסער זאגן צום קינד זיי פרעגט מיט א פאסער
 וועל איה אקשענינדו ביין נאפיל, אויב ער איז גינארין גינארין
 זיי נאכט פיערעם די פוסער זאגן צום קינד זיי זינד אן אייבם
 אקאל האם גינארין א אשה האם גינארין א קינד זיי נאכט
 האם דיא כוונער גינארין צום קינד זייא ארין צום קינד דארטין
 קרעגט פיערע וייערע אן זייערע אן אייבם, דאס קינד זיי ארום
 גינארין פון פשוט אונ האם גינארין זיין צום קינד, האם איז
 גינארין א קינד, האם רעד שר זאגט צום קינד זיי זאג זיין
 כוונער דער האן הם שייך נעקרייעם, דארף קען שייך גיט אן

דמ גיט גימאכט אים שפייגען זיין זרע תפלו פרתו ולא
 ולד אונ זי איין גיט מפרס פר דער צייט: (יא) ישלחו

יב ויפיון בתפיון וכגרוו ויהדון לקל אבובא יב ויגמרוו במבא יומיהו ויבסרגו עא רבי קבורהא נחתין : יד ואמרו לאלהא : ויד מנא ויקטחם אורקה לא צבינא : טו מה שדי ארום נפלחניה ומה צרוף אית ביה ארום נצלי בפימריה : טז הא לא וישפטר בדיהון טוביהון מלכת רשיעי רחוקת מני : יז כמא שרנא דרשיעי ויפיו

ירקדון : יב ישאו בתף וכןור וישמחו לקול עונב : יג יבלו במובימיהם וברגע שאול יחתו : יד ויאמרו לאל סוד מפנו ודעת דרכיך לא הפצנו : טו מה שדי כירנעבדנו ומהנועיל פי נפנעבנו : טז הן לא בידם טובם עצת רשעים רחקה מני : יז כמה נרירשעים ידעך

ה' א וישאו לא . (בכח מ) : מה שדי . סוכודין קח שקיים מ'ד פי' : קמץ בלי אס'ף ויבא

רש"י

לי את הנר . בראשית רבה : (יב) ישאו . היו נושאין קול כשיר בחוף וכנור . עונב אינו אלא ל' שחוק עם הענבות (אשרימלט' כלע"ו) . כ"ש : (יג) וברגע שאול יחתו . כשמגיע יום מותו היה מה לפי שעה בנחת בלא יסורין : יחתו . ירדו וכתרום יחתו : (טז) ומה נועיל . מה הנאה אוב עורא

(יב) ישאו . קול בחוף וכנור : (יג) וברגע . בלא עניוים : (טו) כי נפגע בו . כמו אל חפגע די לטון בקשה : (טז) הן לא בידם טובם . רק מהמקום ניתן להס אף עלפי שעתה

יחמך כהן שנתעורר גם הוא מחילוף זה בין קלה במשפטים כמ"ש והגלתי : וקריין כ"ף וסימן נמכר במסורה גדולה במשפעת אות הני"ת כד"ש חושב ובריש דברי הימים . ובפי' וזהו משפט לה"ש בר למח כחוב כלשון הזה יבלו קרי כד"ף וכחוב כד"ת . והמטע ויוסף אליאח סימן ל'ו יבלו קרי וכתיב כד"ף ובפסוק יבלו כחרי (ישעיה ס"ט) צמורה לית כחוייבו בקרי'ס והוא על האוב כחוב כד"ת וקרי כד"ף מ"כ כך נראה לי לנביא לשון זה שכתוב שם ובמטע ויוסף אליאח יבלו קרי כד"ת ומכ"ש ענות הוא כי ספק ולכך נתחוק מלת כד"ת ולא כל קישו' לדידי אריריה ומגירסת הספרים ובמטע : (טז) מה שדי . כדמות יין כחבי צורא וטעוה הוא :

ר"ב

(יב) ישאו בחוף וכנור . ישאו רים כללו היה לפניהם סוף וכנור מצוב השמחה : (יג) וברגע שאול יחתו . ובזמן קלח מלך ימותו זה כלו מצוב ההלכה שלא יעניש למר גדול ככל עליהם סיבות : (טז) נפגע בו . נחלל אליו : (יז) ידעך . יכזה וימחך : חבלים . יצרים ומלאכות :

מצודת דוד

כלאן כוח טאן מי מגדלם וצום תקוים : ירקדון . בקמטום מלאו כח לרקד כדרכם של המדיים : (יב) ישאו . סיו טשאים ומדיים קול זמר בחוף וכנור והיו שמחים לשאר ישמחו קול עונב כדרך השמחה ומתענג : (יג) יבלו . הוקינו ייבש כטובה וכשאר כל עסם ירדו אל קבר כרגע מנלי אריהם המלכות : (יד) ויאמרו . האנשים הם אמרו לאל סוד טעמי מננו וכל חלוט לנו ומאמה וכל כיר נעטר לו ומה פועלת יבוא לנו כלשר נחלל אליו : (טז) מה שדי . וכי כחמת לא היה בידם כל טובם אשר כללו עיניהם חתציה : עצת . כלומר חל חתציה שגם לוי אכזה לרכס כי לא קן סוה טעל סרעטיה הסם רחקה מפני ולא חספון כה : (יז) כמה . כלומר

פירוש ע"ט

והידיהם ירקדו אונ ויעירי קלייע קינדער שפרניגין : (יב) ישאו בחוף וכנור די רשעים הייבין אוף איין קול פון גיזאנג מים דר פוק אונג מיט דר הארקע וישמחו לקול עונב אונג זיי פרייען זיך צום קול פון דעם פירעלי : (יג) יבלו בשבב ייביהם זיי האבין פאר לענגס אין גוטס זייערדי טעג וכרגע שאול יחתו אונג אין איין רגע האבן זיי גינדערט אין דעם גרוב (פלופר זייא האבין קיין יסורים גיט ניהאם) : (יד) ויאמרו לאל סוד מפנו אונג זיי האבין גיזאנג צו גאט קער אפ פון אונג פון צו שאפין דייני מצות צוא אונג ודעת דרכיך לא חפצנו אונג צוא ויסיין דייגען וועגן יליין סיר גיט : (טז) מה שדי פי געברייט וום איין ידען גאט וום סיר זאקין און ריבין פיה גועלי פי נפגע בו וואם ווערין סיר האלפין ווערין אז סיר ווערין יוא בעמין פון איהם : (יז) הן לא בידם טובם גון איז דען פון דעקס וועגען גיט גינען אלץ דם גוטס אין זייערע הענט האמשע זיי זענין גינען רשעים . אקער איך איוב האב גיזאנג עצת

צידען די ליבם ווארום קס וועט פאלר זיין סאג . ווארום ווען דער האן וואלס נאך גיט געקיינשט אונג עם וואלס נאך גינען נאכט וואלס איך דוך געדרעט . האפס דאס קינד גיזאנג צום שד זיי דו אונג זיין בוצערס כוסער אז דיר האם גיזאפין א גליק וואס מיין מוסער האט סיר נאך גיט אפ געלינגן דעם נאפיל . ווארום אז מיין מוסער וואלס סיר שוין געהאט אפ געלינגען דעם נאפיל וואלס איך דוך געדרעט :

וַיְבֹא עֲלֵינוּ אִידֵם חֲבָלִים יַחְלֵק בְּאָפוֹ:
יִהְיֶה פִתְּכֵן לְפָנַי רוּחַ וְכִמְזִין גְּנָבְתוֹ
כּוֹפֵת: יִשְׁאָלוּ יִצְפֹּן לְבָנָיו אֹנֵנו יִשְׁלֹם
אֱלֹהֵי יוֹדֵעַ: כִּי יֵרְאוּ עֵינָנו פִּידוֹ וּמַחֲמַת
שָׂדֵי יִשְׁתָּה: כִּי בִי מֵה־חֲפָצוֹ בְּבִיתוֹ
אֲחֵרָיו וּמִסִּפְּרֵי חֲדָשׁוֹ הֲצִנּוּ: כִּי הֲלֹא־

וַיָּבִיאוּ עָלֵינוּ חֲבָלֵי הַיָּדָיו
 שָׂדֵיכֵן וְפָלַג בְּרִדְתֵיךָ:
 יִשְׁאָלוּ מִיָּד מִכְּנֵס הַיָּדָם
 וְעַפֵּא וְכִמְזִין אֵלֶיךָ:
 יִשְׁאָלוּ יִצְפֹּן לְבָנָיו אֹנֵנו יִשְׁלֹם
 אֱלֹהֵי יוֹדֵעַ: כִּי יֵרְאוּ עֵינָנו
 פִּידוֹ וְכִמְזִין גְּנָבְתוֹ
 כּוֹפֵת: כִּי בִי מֵה־חֲפָצוֹ
 בְּבִיתוֹ וּמִסִּפְּרֵי חֲדָשׁוֹ
 הֲצִנּוּ: כִּי הֲלֹא־אֲחֵרָיו
 וּמִסִּפְּרֵי חֲדָשׁוֹ הֲצִנּוּ:
 אֲחֵרָיו: כִּי הֲלֹא־אֲחֵרָיו

ישׁ
 חוזר למה רשעים וחיו כמה החרוך זמן זה וחזר ומקלס
 נר רשעים ידעך וגו': חבליים, גורל האלוהים להם:
 (א) אדוה יצפון לבניו אוננו. בהמיה וכי מדע הוא
 עם זה הרשע כל ימיו ויהא צבולס וימות בשללו ויחשבו
 יאשון הקב"ה לבניו ללקות להם: ישלם אלוהי יודע, שנה
 הוא להקב"ה שסלס לרשע עמיו נמולו ויכין שררשע לעשו:
 (ב) יראו עיניו כידו, שברו ויאני יכול למלוא לו דמיון
 (כ) חזרה כי אם על ענין הפסוק נראה שבר וכן הרב לא מלמו
 מנחת שׁי
 (ג) יראו עיניו, עיניו קרוי:

הכלים נמלו לי בשמימים. וי"א מן חבלי יולדה והראשון נכון: (יע) אוננו. רשעו כמו מחשבות הולך כעס פוקד עון
 אבות: יודע, כמו ודע אלמנתי: (כ) יראו עיניו, כל אחד ואחד מכניו: בידו, כמו אידו, מן הענין ולו לו הכר:
 (כא) כי מה חפצו, מה יושל לו כל מה שהשאר אחריו: חפצו, כמו לא יהנו וימיה: (כב) הלא ילמד דעת,
 רבב

(יג) אוננו, גולגול: (ד) כידו, אידו: והתאם שני ימיה, כל משפט התאו, או יחיה מתה כלד ויחיה סלון מוס וכתה מהתה כסם
 יתכרך ויפול כל שבתה מוס התעלה: (כא) חלו, מהתמו ונגמלו, ויחיה חלן והלס מיו שרשים פנין פחד:

מַצוֹדֵת צִיּוֹן
 דַּעַם כָּלֵךְ קוֹלֵם (חללים קו"ה) וְיָלֵךְ וְיָחֵךְ הַשְּׁלֵכָה וְחַס כְּבוֹד:
 אִידֵם, עַלֵן מַקְסָם דַּע: חֲבָלִים, לְיָסֵם וּמְחַלְוִים כְּמוֹ חֲבָלֵי
 יוֹלָה וְחֻבְשֵׁי (י"ג) (י"ג) וְכִמְזִין, יוֹהֵ כְּסוֹלֵת הַחֻבְשָׁה: (י"ג) אֹנֵנו,
 עוֹן גְּבוּל שֶׁעָשָׂה כְּכֵן וְחֻבְשֵׁי (כ) בִּידוֹ, עֲשִׂימוֹ כְּמוֹ אִידוֹ חֵן רוּחַ מְלִי
 כִּידוֹ וְחֻבְשֵׁי (כא) חֲפָצוֹ, קִבְּלוֹ כְּמוֹ יוֹלָה חֵן כְּמוֹ (מַלְכֵי ל'):

ישיו כיוון שיהו סופה גונכ אדוה ומתקמו ויגדלו אלה ואלה הלא מעשים
 לוסר חלל מסלנת סוקרניות סוקרניות חסידה הכתובה וישיב הוא נואח הלא מעשה יקנה אלה חסד ויפלו ויפלו ויפלו ויפלו ויפלו
 יעוים: (יג) אלוה יצפון, ולא כמה חלום משפון לבני נמול סון גמול בלום כעמו הלא חסדוהו הלא חלו צעונו וכלס נמול
 הדעס יודע כי ים אלחיס סוכסס בלחך: (כ) יראו, מן חלויי חסדס עמיו ודלו כידו וחסדו ודלו עמיו וחסדו וחסדו וחסדו וחסדו
 על המקוס: (כא) כי מה חפצו, מה הליו סוקרת ביתו חסדו ויחיה חלן והלס מיו שרשים פנין פחד: (כב) חלל
 סליו וקבל חס סלו וככר כעלמו: (כב) הלאל, חס מן אלה כעמו חלל חסדו ויחיה חלן והלס מיו שרשים פנין פחד: (כב) חלל

פִּירוּשׁ ע"ט
 וַיִּיטֵם פֶּן מִיר אִידָךְ בֵּין גִּיטֵם גִּיוֹעֵן צְוִישֵׁן וַיִּיעֶר
 שְׁלַעֲכַמֶּשׁ עַצְהָ צוֹ וַיְגִדְגִין אֶקְעִין נָאֵם: (י"ג) נָאֵם
 וַיִּישָׁעֵר אִיבֹב אֹפֵךְ דִּיא רְשָׁעִים כֶּסֶה וַיִּיאֵל לָאֵגֵב נָאֵךְ
 וַעֲרַם גִּיוֹעֵרִין דִּיא צִיִּים פֶּן וַיִּיעֶר לְעֵבֵין גַּר רְשָׁעִים
 יִדְקֵה לָאֵ שוֹן אֹנְעָקֶשׁ שְׁפָרִיגְעֵן דִּיא לְעֵכֶם פֶּן דִּיא
 רְשָׁעִים וְבֵאֵ עֲלִישׁ אִידָם אֵגֵב לָאֵ קוֹמֵן אֹפֵךְ וַיִּיעֶר
 בְּרָאֵךְ חֲבָלִים יַחְלֵק בְּאִפּוֹ דִּיא גִּוְרָלוֹת וּסֹם וְעֵקֵן רָאוּי צוֹ
 זִי נָאֵל נָאֵם מִיִּלְיִין צוֹ זִי מִיִּם זִיִן צָאֲרִין: (י"ח) יִהְיֶה
 כְּכֵן לְפָנַי רִיחַ זִיִן זְאֵלִין זִיִן פֶּאֵר וַוֵאִגִּילֵם אֹנוֹ וַוִי דִּיא
 שְׁמִירוֹא וְעֵרַם פֶּר וַוֵאִגִּילֵם פֶּאֵר דַּעַם וַוִינֵם יִכְמוֹ
 נְבִיחֵי סוֹפָה אֹנוֹ אֹנוֹ וַוִי דִּיא פִּלְעֵוִי וַוֵאֵם דַּר שְׁמוֹרְעֵם
 וַוִינֵם נְבִיחֵי זִי אֹנְעָקֶשׁ פֶּן אִיר אִידָם אֹנוֹ צוֹ שְׁפָרִיִים
 זִיא פֶּן אִיאֵ אִיעֶר: (י"ג) אִיר אִידָם רַעֲכֵם אִיעֶר וַוִינֵם

יִלְמַדְדָּעַת וְהוּא רְמוּס יִשְׁפוּט: כִּי זֶה
 יָמוֹת בַּעֲצֵם תָּמוּ כִּלּוֹ שְׁלֹאֲנָן וְשָׁלוּ:
 כִּי עֲשִׂינוּ מִלְּאוֹ חֶלֶב וּמִחַ עֲצָמוֹתָיו
 יִשְׁקָה: כִּי זֶה יָמוֹת בְּנַפֶּשׁ מֵרָה וְלֹא
 אֲכַל בְּטוֹבָה: כִּי יַחַד עַל־עֵפֶר יִשְׁכְּבוּ
 וְרָמָה תִּכְסֶּה עֲלֵיהֶם: כִּי הֵן יִדְעוּ
 מִחֲשִׁבוֹתֵיכֶם וּמִזְמוֹת עָלֵי תַחֲמוֹסוֹ:
 כִּי תֹאמְרוּ אִיָּה בֵּית־נְדָבִיב וְאִיָּה

דְּלֹאֲהָא יִלְמַד דְּעַת
 וְהוּא רְמוּס יִשְׁפוּט דְּעַת
 כִּי זֶה יָמוֹת בַּעֲצֵם
 תָּמוּ כִּלּוֹ שְׁלֹאֲנָן
 וְשָׁלוּ: כִּי עֲשִׂינוּ
 מִלְּאוֹ חֶלֶב וּמִחַ
 עֲצָמוֹתָיו יִשְׁקָה:
 כִּי זֶה יָמוֹת בְּנַפֶּשׁ
 מֵרָה וְלֹא אֲכַל
 בְּטוֹבָה: כִּי יַחַד
 עַל־עֵפֶר יִשְׁכְּבוּ
 וְרָמָה תִּכְסֶּה עֲלֵיהֶם:
 כִּי הֵן יִדְעוּ מִחֲשִׁבוֹתֵיכֶם
 וּמִזְמוֹת עָלֵי תַחֲמוֹסוֹ:
 כִּי תֹאמְרוּ אִיָּה בֵּית־נְדָבִיב
 וְאִיָּה

רשיי

ישפוט. כגון אני והלדיקיי' ההשוכים הוא מייסר ודן ונפרע מהם כמו (לקמן כ"ד) ולא יפיה דרך כרמים האמור בנה ובמטולה כגבית הלך. "לא הלא אלמד דעה כלומר האני לריך ללמדו דעה לביטות הוא עמו יודע שכן אכל הוא ישפט דינים רעים בגבהו ובנדלו וחיוותם לדיקק. והשעתי ולא הראבין: (כג) זה. הרשע: ימות. (ענש): בעצם רומו. במראה שלמותו לא הסר: שלאנן. כמו שאנן: (כד) עשינו מלאו הרב. ל' משנה הוא (מנחת סוף) עשנו בבית הכד לזכרים היתים יחד וזמנן מהענל

אבן עזרא

כאילו לא ידע המקום מה יעשה: (כג) שלאנן. הלמד נוסף: (כד) עשינו. כלבון ושמעאל המקום שיכרבו

רלבני

(כג) בעל חנו. בחוקף שלמוסו: (כד) עשינו. הם השדים וזמנן עלצמוני יסוקס. כ"ל שלל אחד מפלגיו מלג מיה גרוב בסומן וכדעשה: (כו) תחמוסו. משני חמס:

מצורת דוד

דע"ס שכל גזבו ומכונת המוס: (כג) זה ימות. ככה חף כרשע"ס ספחד יתם בחוקף שלמוסו וכל ימי חייו יבך כהשקט וכשגוה: (כד) עשינו. השדים בלו מלאו חלב ולא מתייבש פוח עלמותיו כשלו היו משקין חסוד בדבר המעלה כי כל יעו החנו: כחמטנים: (כה) וזה ימות. והאלהד ימות נכפש מרס מן קושי כמול שנו ולא אכל מולוס כהמורה טובה וענוה: (כו) יחד. והצפ שוכים לאלהד הכימה על הכספר יחד זה כזה וכרעה חכמה על שוכים דומה בדומה וכמועז מוטעו יסיה כן כלה שוכים היו שיים בדבר והאלהד כנפש מרס: (כז) הן ידעתי. ככה ידעתי וגם חלמנס כלומר ככה הדברים הסמייעים להם חלמנלו ולא את העקבילות: ספס מקבילות ומענוות להם סיה חותם חסוד בעכויו ונס חלמנס כלומר כלה לא ימלא ל' דים חוק להחמוק כה כי יחסס כסתר חסנו מלל' סחד (גח) כי תחמבר. חלכ סחכסו וענל' סיה ביה נרבי וכלומלר כלה לא ימלא ל' דים חוק להחמוק כה כי יחסס כסתר חסנו מלל' סחד

פירוש ע"מ

יִלְמַד דְּעַת גִּוֹן אִיז דְּעֵן פֶּר תֵּאבְדִין פִּוֹן אִיָּה אִיָּגְעֵר
 וְיוֹס זְאֵל לְעֵרְגִין פִּוֹן נֶאָמֵס וְעֵגִין וְיוֹסִין שְׁאֲמֵס אִוֵּן
 זְאֵל זְאֵנִין פֶּר וְיוֹס דִּי מֵרָה פִּוֵּן נֶאָמֵס אִיז אִוֵּן דִּס דְּעֵס
 רְשַׁע גֵּיִם וְוֹאֵל בִּי יִוִּן לְעֵבִין וְהוּא רְמוּס יִשְׁפוּט אִוֵּן
 דִּי הוּיָבֵעַ כְּלוֹמֵר דִּי צְדִיקִים אִוֵּן וְוִי אִיָּה אִיָּוֵב בִּין
 מוֹטֵס נֶאָמֵס יוֹא מְשַׁפְּמִין אִוֵּן שְׁמֵרֵאֲמִין מִיִּם יִסְוִרִים
 אִוֵּן וְעֵרֵס גִּיָּצֵאֲלֵם פִּוֵּן וְוִי בִּיָּא וְוִיעֵר לְעֵבִין אִוִּיָּה
 דְּעֵם בִּיָּוִן וְוֹאֵם וְוִי מוֹעֵן אֶקְאֵל: (כג) זֶה יָמוֹת בַּעֲצֵם
 הוּמִו דְּעֵר רְשַׁע שְׁמֵרֵאֲבֵם מִיִּם וְוִין נֶאָגִין גִּישְׁמֵאֲלֵם
 כִּלּוֹ שְׁלֹאֲנָן וְשָׁלוּ כִּלּוֹ יָמִי חִיָּו דִּיָּעַם עֵר גִּישְׁמֵאֲלֵם אִוֵּן
 בְּשִׁלְוָה: (כד) עֲשִׂינוּ מִלְּאוֹ חֶלֶב יִיָּגְעֵר בְּרִיסְמֵעֵן וְעֵגִין

אֵהָרָא מִשְׁכַּנּוֹת רַשְׁעִים כִּם הָיָא
שְׂאֵלְתֶם עֹבְרֵי דֶרֶךְ וְאַתֶּם לֹא
תִּנְפְרוּ לִּי בִּי לְיוֹם אִיד יַחֲשֹׁךְ רַע לְיוֹם
עֲבָרוֹת יוֹבְלוֹ לֹא מִיִּגִיד עַל־פְּנֵי דֶרְבִּי
וְהוּא עֲשֵׂה מִי יִשְׁלֵם־לֹו כִּי וְהוּא
לְקַבְּרוֹת יוֹבֵל וְעַל־גְּדִישׁ יִשְׁקֹד :

פִּרְסָא דְמִשְׁכַּנֵּי
 דְרַשְׁעִיָּא : כִּם הָיָא
 שְׂאֵלְתוּן עֲרֵי אֹרְחָא
 וְאַתֶּם לֹא תִנְפְרוּ
 לִי בִּי לְיוֹם אִיד
 תִּשְׁחַדְדוּן : ל אֲרוֹם
 לְיוֹם הַבִּירָא וְהַמְנַע
 בִּישׁ לְיוֹם הַגְּזוּתָא
 וְתַעֲלֹן : לֹא מִן יַחֲוֵי
 קַדְמוֹ אֹרְחִיָּה וְהוּא
 עֲבַד מִן יִשְׁלֵם לֵיהּ :
 לֵב וְהוּא לְקַבְּרוֹן יַתְעַל
 וְעַל גְּדִישֵׁן יִשְׁקֹד :

בכספן
 וחשכתים להודיעם עד יום הרב ומלחמה : (א) מי יגיד
 על פניו דרכו. מי הוא המלך הגדול אשר יגיד על פניו
 דרכו ולא ירח ממנו כמה הוא שבג זה הקב"ה שעשה :
 מי ישלם לו. וגמול רשעו מי יגלס לו : (ב) והוא
 לקברות יובל. סופו יובל לקבר : ועל גדיש ישקוד.
 כשהוא קוצר בשדות אלל הגדושים : (ועל גדיש ישקוד.
 ידונו אותו על שלל קיים הממות השייכים בשדה לקט שכמה

רש"י
 אורח ומשכנות אשר רשעים כלומר כמוהו כמוהם נרשעו
 אכזר ביהו (ולמה אחס בוטחים בשלוחתם) : (כמ) הלא
 שארתם וגו'. כל זה אחס מושלים עלי משלות ואחרותם.
 אשר הודיעו אחכם לא חכמרו לשם על כל כמו ויתנכר
 אליהם (בראשית מ"ב) : (ג) ב"י אמרו לכס אשר ריום איד
 יחשך רע. הרשע מונע ונחשך מרעה ושומר ליום הקבוע
 לאידו כמו אשר השכח לעת זר (לקמן ל"ח) הנעתיים

מנחת ש"י
 (ל) עבדות. העטס ב"י"ש : (לב) ועל גדיש. הוא"ו נעטיף בכספני
 סכרד :

יפלה מן החרץ כענין יום ענן וערפל : (לח) מי יגיד על פניו דרכו.
 כן והוא יעשה מה שיראה ואין מי ישל לו. ויש אומרים שהוא דבק והענין על מחשבת הרשע שיפסח מה שיראה ואין מי
 ישלם לו : (לכ) ועל גדיש ישקוד. אמר רב האי ר"ל שהיא הקונה שעל הקבר כמנהג ארץ ישראל. והקרבן שהוא עפר

אבן עזרא
 נדיב. בעל ממון ואינו נדיב : (כט) הנכרו. כמו
 תנינו : (ל) ליום איד. ליום השן. וקרו ממנו ואיד
 חוזר למקום והענין מי הגיד לו דרכו לזכות
 חזון למקום והענין מי הגיד לו דרכו לזכות

רלב"ג
 (ל) יחשך רע. ימנע האיש הכע שלא יגיע אליו האיד : עבדות. מענין עבדה : (לב) ועל גדיש ישקוד. ר"ל שהוא יהיה שוקד לעמוד על
 הקבר ונקלח הקבר גדיש להחזיק עליו עפר ואישים ויבנה על הארץ כלורת גדיש. ואפשר שהיה גדיש כמשתמש ויכלה בזה שהוא יעמוד
 בזמן עקבך אשר אלל הגדיש שהוא עבדה :

מנחת ש"י
 (ל) איד. מקרא רע : יחשך רע : עבדות. מל' עבדה
 וחסס : יובלו. יובלו כמו יובל מי יבטיח י"ח) : (לכ) גדיש. הוא
 כרי מלחמונת הסבואם : ישקוד. ימנע כמו כי שוקד ח"י (ינעיה)

כי הלא שאלת לעובדי דקך סודעים הקורות המהווים בעולם : ואחרתם. האות וקס"טן אשר נחמ לפסוקים הלא לא חוולו להתיכר
 אומן כומר שהסמימן זר ויכלי ולא כן הוא : (ל) כי ליום איד. והנה הם ספרו אבר לעת חסר יבואו עבדות וכספים וכלל הדבר נמ"ש וכלומר
 עליו תהיה : ליום עבדות יובלו. מוסב על יחשך רע לומר שרע נחשך לעת חסר יבואו עבדות וכספים וכלל הדבר נמ"ש וכלומר
 הלא בעבור זה יאמנו לבנו ולא יתם ולא יפחד ממעדים לדרכים ולא חלמוס : (לח) מי יגיד. ובעבור רוב הלהות פי ח"כ וכל
 להגיד דרכו לפניו ולחזונו ולהסמיו מן העושה כי הלא נמאד ילעג לנו : והוא עשה. ועס כי הוא עשה את הרע אשר חשב לנשות
 סוף מי ישלם לו גמול : (לכ) והוא לקברות יובל. כשיבוא יבוא ויכה לקבורה כדקך כל הארץ : ועל גדיש ישקוד. ימנע לשכוב על חל
 הקבר הפשוט נגדיש כי נח יתעמטו בקבורתו ילעגן לא יתכור החב המיטה (וקס"ט) גדיש ע"ש סופו כי אמר הקבורה נעשה חל וכן
 פ"ר ש"י ע"ח

מצודת ציון
 מנח : (ל) איד. מקרא רע : יחשך רע : עבדות. מל' עבדה
 וחסס : יובלו. יובלו כמו יובל מי יבטיח י"ח) : (לכ) גדיש. הוא
 כרי מלחמונת הסבואם : ישקוד. ימנע כמו כי שוקד ח"י (ינעיה)

כי הלא שאלת לעובדי דקך סודעים הקורות המהווים בעולם : ואחרתם. האות וקס"טן אשר נחמ לפסוקים הלא לא חוולו להתיכר
 אומן כומר שהסמימן זר ויכלי ולא כן הוא : (ל) כי ליום איד. והנה הם ספרו אבר לעת חסר יבואו עבדות וכספים וכלל הדבר נמ"ש וכלומר
 עליו תהיה : ליום עבדות יובלו. מוסב על יחשך רע לומר שרע נחשך לעת חסר יבואו עבדות וכספים וכלל הדבר נמ"ש וכלומר
 הלא בעבור זה יאמנו לבנו ולא יתם ולא יפחד ממעדים לדרכים ולא חלמוס : (לח) מי יגיד. ובעבור רוב הלהות פי ח"כ וכל
 להגיד דרכו לפניו ולחזונו ולהסמיו מן העושה כי הלא נמאד ילעג לנו : והוא עשה. ועס כי הוא עשה את הרע אשר חשב לנשות
 סוף מי ישלם לו גמול : (לכ) והוא לקברות יובל. כשיבוא יבוא ויכה לקבורה כדקך כל הארץ : ועל גדיש ישקוד. ימנע לשכוב על חל
 הקבר הפשוט נגדיש כי נח יתעמטו בקבורתו ילעגן לא יתכור החב המיטה (וקס"ט) גדיש ע"ש סופו כי אמר הקבורה נעשה חל וכן
 פ"ר ש"י ע"ח

מצודת דוד
 ומכלי מוקד ואיה אהל משכנות רשעים כי לא ימלא מי מהם שוקן
 כהאל כי לנכח פחד לבנו יסחור עלמו בבית הסוקן יסמך מהאלל
 והחשבו ח"כ לומר שהפחד הוא כולו בעלמנו יחשב ללס לעמול וימנע :
 (כט) הלא שאלתם. כלומר והנה הסבחתם בעבורי מה משכנות

פירוש ע"ח
 וואם איר מומט מַרְאָכְמִין אֹאף מִיר אִים רַעְקֵט וויים
 אַיִךְ וואַל : (כח) כִּי תֵאֲמְרוּ אִיהּ בֵּית דָּרִיב דַּעַן אִיבְעַר
 דַּעַם בִּיזוּ וּום אִין גִּיקוּמֵן אֹאף מִיר זְאָנְט אִיר אִיבְגַר
 צוּם אַנְדֶּרְעִין זְעַהמְט וואו אִין דַּם הוּז פּוּן אִיּוּב וּום
 עַר אִיזוּ גוּעַן אִיין קָרִיב וַאִיהּ אֹהֵל מִשְׁכַּנּוֹת רַשְׁעִים אִין
 וואו אִין דַּם גִּיצְעֵלְט אִין דִּי רואַנג פּוּן אַנְדֶּרְעַע
 רַשְׁעִים (פֿלֹאָר אִיּוּב אִין אַזוּ אִיין רַשְׁעֵי גִלְיִיף וַאִיהּ
 אֹאף מִיר הֵלֵל שְׂאֵלְתֶם עֹבְרֵי דֶרֶךְ פֿאַר וואַר אִיר הֵאֵמ
 גִּיבְרַעַט דִּיא עֹבְרֵי דֶרֶךְ וּום זִין ווייסִין פֿיל זְאָכִין
 וּום עַם מַרְעַפֵּט זִיךְ אֹאף דֶּר וועֵלְט וואַחוּתֶם לֹא תִנְפְרוּ
 אִין וַיַּעֲרֵי צִיבִין וּום זִין הֵאֲבִין אִייהּ מוֹדִיעַ גוּעַן
 מוּט אִיר גִּיט פֿאַר פֿרַעַמְדִּין פּוּן צוּא סָאן זִין אֹאִיף

אִייער הארץ : (ל) אינ דאם איז די נאך וואם זיי
 האבין אייך דר ציילט פי ליום איד יחשך רע דם דער
 רשע ווערט פיר מיטין פון שלעכטן און איז גידים
 און אן גיברויט צו דעם סאן וואם איז גינעט צו
 זיין בראך ליום עבדות יובלו אונ צום גרים צאריגין
 סאן ווערין דיא רשעים גיבראכט : (לא) מי יגיד על
 פני דרכי ווער איז דר ום זאל קענין זאגין פיר איוב
 זיין שלעכטן ווען אונ זאל גיין מורא גיט האקען
 פיר אים והוא עשה אונ דר שמשארקער גאט דם
 גיטאן אונ ווען גיט גאט פי ישלם לו ווער דען וואלט
 גיקענט באצאלין צו איוב פיר זיין ביזו : (לכ) והוא
 לקברות יובל אונ זיין סוף וועט זיין דאם ער ווערט
 גיבראכט ווערין צום קבר ועל גדיש ישקוד ביא

אִייער הארץ : (ל) אינ דאם איז די נאך וואם זיי
 האבין אייך דר ציילט פי ליום איד יחשך רע דם דער
 רשע ווערט פיר מיטין פון שלעכטן אונ איז גידים
 און אן גיברויט צו דעם סאן וואם איז גינעט צו
 זיין בראך ליום עבדות יובלו אונ צום גרים צאריגין
 סאן ווערין דיא רשעים גיבראכט : (לא) מי יגיד על
 פני דרכי ווער איז דר ום זאל קענין זאגין פיר איוב
 זיין שלעכטן ווען אונ זאל גיין מורא גיט האקען
 פיר אים והוא עשה אונ דר שמשארקער גאט דם
 גיטאן אונ ווען גיט גאט פי ישלם לו ווער דען וואלט
 גיקענט באצאלין צו איוב פיר זיין ביזו : (לכ) והוא
 לקברות יובל אונ זיין סוף וועט זיין דאם ער ווערט
 גיבראכט ווערין צום קבר ועל גדיש ישקוד ביא

בַּמִּתְקַדְלֹו רִגְבִי נִחַל וְאַחֲרָיו כָּל־אָדָם
יִמְשֹׁךְ וְלִפְנָיו אֵין מִסְפֵּר : יָד וְאֶיךָ
תִּנְחַמוּנִי הַבֵּל וְתִשׁוּבְתִיכֶם נִשְׂאֵר־

לֵב בְּסִימֹן לַיהוָה נִרְגַּשְׂתָּא
 דְּנִחַלְתָּא וּבְתַרְוֵי קֶדֶד בַּר
 נָשׁ יִגְוֵד וּקְדָמוֹי לַיהוָה
 כִּנְיֹן : לֵד וְהִידָה תִּנְחַמוּנֵינוּ
 לְמִאֲחֻזְיָהוּבְהַבּוֹן אֲשַׁתַּר
 בְּהוֹן

ומה ואשר מלות המהיגים בעומר ובגדים ולכן שקדו
 וימהרו עליו הסורעניות הג"ה מרע"ט : (ג) רגבי .
 (בלש"ט "לע"ו) ולפניו אין מספר. למשטטס לחוזת דרך

אבן עזרא

והדומה לו ואין לו הכר : (ג) רגבי נחל. בלי ישמעאל
 מקום הפירות הנחל והוא קרוי בעומר ורגבים ידובקו : ואחריו כל אדם ימשוך. שימותו אחריו. ואין מספר לתמים
 שנפשו : (לד) והשוברותיכם. כן ענינו נשאר מעל בתשובותיכם מן ומעלה מעל :

רש"י

(ג) רגבי נחל. בקצי המישור אשר הוא קבוע שם : (לד) והשוברותיכם נשאר מעל. ר"ל השוברים נשאר כחזקתו ובלשון : ביאור
 דבריו המענה ענה ח"ו ואחר לרעיו עממו שמוע מלתי והתקיצו ותתי זאת התשובותיכם שתקמוני בה כלה לומר אם התקיצו
 על דברי כי יותר טובה לי הוא שתיקתם מהשוכתם אחר שאתם מנעיסים אותי בה כעם נפלא. בכלו דברי ואנכי הדבר ואחר
 דברי מה שתקומוני בו המיית לבדי תלמיג על דברי אם תהיה. והנה אמר זה כענין לומר האם ברקו לזהם שאוכל להשיב מלחמו בהתחזקה
 ומזה לא תתקד רוחי אחר שדברי עם הסי' אשר לא חולק להשיב חסו ממני. אחס רעי ברעיו חלי ותמחו ישימו יד על פה מרוב החמיה
 והוא סיבה למה אם ישר כחמי מוכה כעמו אלו המנות והפלאות על לא פשו ולא תשחת. אם בלתי יאמר מוט בהקדו הוסף עלו
 סענינים נלתי האדם היה נבלתי ואחר שברי פלגות ובעתה. איך חשבר שיהיה לרשעים מה כחמלה לרם מרוב ההלקה מרוב רשעים
 ימו ויקומו גם נגדו בעובד ובתי. והיה ידוע מן עמם לפניהם ר"ל שיסבו כבלום בהשכמה אחת והוא לפניהם והללתי הם
 לעיניהם עד שישמחו בהם חמיד. תהיה יבוס שלא יגיע בהם פחד ואין מנה הם עליהם כלל ר"ל שלא יגיע שום רע. אורו עבר
 סרסו ולא יענילו ויולו אולם תהיה לכן פחמו מלד פחמו ולא חשבל אך יחיה רשעו זה עם עלו הלא חסם בקניניהם בכל יענינם.
 ישלחו דביים הקנינים ויולו בלאו שילבו הקץ ויעלימו לקדקון מרוב השמחה. ישאו רכס מרוב שמחה כללו לפניהם חלו ויטמנו
 כללי יהיה לפניהם קול עוגב. ולא דבשו יעביש ר"ל שאל יראו רע כל יעביש ויחל בהמלה לפני זאת ועל זאת חלו מרוב ההלקה.
 ואם חממו מי היה אלו המעלינים בזה האופן חמד בלתי כי הם היו הרעים שבאנשים עד שאמריו לאל סור ממנו ודעת דרכך לא תסלמו
 ולא תלבו חמיד דברי הרשע. וכיו הסי' ואחרו מה שירי כי נעבדנו ומה טובלי כי תתקלו חלו ונתקם ממנו רענו. היה בחמת עם כל
 לא לשבח הרשעים כלל דהקדק ממני נשמו. וידע כי תחמ מחיותו בשם הסי' והה סי' והסי' יראו מימי חממה חלדו ורעו ויחמם בשם
 הענין בכללותו נכס חלד הוא קון עמם ולא אמר שטוב חלו בידם ולא היה ירד תהיהם בעורם בשום. כמה האופן חלדו שידבק
 הרשעים ויבא עליהם חלד הוא קון עמם כל היום והשליש והשליש בשמו ונקפו עליהם. והיו חממה לפני זאת ועל זאת חלו מרוב ההלקה
 צעקת אל דבשו עמם שאתם מפסלים מעיני הרשעים הלא זה יעלה מעט זה שהגדת מרוב הללתי הרשעים יעלה הדבס ולבו יהיה החוש
 מועק על הרוב עם האמריים. ואין כך התגלות כמה שאמרת שאל לא יבא העיוב לרשע יבא לפני ואין לפשו להם חסא גזילתו
 שדבר היו ראוי שיהלם העומס חלו בענינו. וידע כי תחמ מחיותו בשם הסי' והה סי' והסי' יראו מימי חממה חלדו ורעו ויחמם בשם
 ויעלבי כי יחיה עונש יהיה לו אשך כמה שיעל לביני אחרי מותו. והנה מספר דרבינו אשר היה לו לחיות הונבלו ועלו ובכס לבד יגיע לו
 הענין וההכחה אשר אחר המות לא יגיע בענינים התלמיים והתמיים. הלא ילמד האדם דעת מהסתכל בהם איך חלו שחיה היות
 הסי' בזה העולם השפל עד שיהיה הכל בדרך התפשט ואין אפשר זה ר"ל שילמד האדם לאל דעת והנה הוא בתקומתו יסמוס הגמלים
 כחממה כמו המלתיים והגרמיים והסי' בזה הסי' והה סי' והסי' יראו מימי חממה חלדו ורעו ויחמם בשם הסי' והה סי' והסי' יראו מימי חממה חלדו ורעו ויחמם בשם
 דחשך דרכיו בזה האופן עד שאמרת שהסתלקה אחר תהיה לרע הוא עד הנה יתחייבו מה שיהיה בשם קרע על לדיקום ולרשעים.
 ומה שמרנו עינן בעלם שחלם ויבא עליו כל שחיו עליו ויבא עליו כל שחיו עליו ויבא עליו כל שחיו עליו ויבא עליו כל שחיו עליו
 ומה. וזה אשר יעלה בעמם מרוב וזה אכל כחממה כלל כמה תהיהם יחד אל מות ורעה תהיה עליהם וכן שמעו שחיה הללתי הוא על
 הנה יקם מה שיהיה לו מה שקרה להם תהיהם עד היו אלו האנשים לדיקום או רשעים היה בהתקדק העול מהם תחממו לו וזה
 בתמליל המול והגמות. הנה דעתי מהשוכתים והסי' והה סי' והסי' יראו מימי חממה חלדו ורעו ויחמם בשם הסי' והה סי' והסי' יראו מימי חממה חלדו ורעו ויחמם בשם
 לחשוב בתשובות המם לענין עלי ולעסוק בהחיות מעני. או יהיה הרלון בלחמו : וימועו חלו התקומם שאתם בהיותם מוקינים בזה
 הדבור אשר אלהים מתיחם בו לא תחול כל המעשבות והקבילות אשר תעלה בזה הדבור אצל החממו ותגלו קלמם בעצורי ולל
 סרסו לא המעשבה אשר תחול לאמת דעתי ואמנם אמר זה לפי שהגדך החוקר דברתי תקיפה שלימה שיקח כל חלקי הסופה השול
 עליהם המעשבה ואחר יבדוק האדוק מהכילתו וקח את לא תקחם כלם לא תשלים לו הקריה ולפי אשר ח"ו שיעניו היו לוקחים
 המעשבות והלוקות עליו והו מומטים המעשבות האסורות לדעתו. והנה זה תשלים לו הקריה הוא יתקן ענין מה שחממו. והנה זכר כדלק
 המעשבה אשר לקוחה לאמת דעתם וזכר חמ"ו זה המעשבה אשר חממו ואחר הנה דעתי המעשבה אשר ניתמם בה כמה שאמרת
 שהשעשעו ענינו מהסתדר. כי חממו ח"ו בזה חלדו והוא חלד משכנות רשעים ר"ל שהגדו להבדל ממנו הספד לא ישלם בענינים

מצודת דוד

(י' ע"ב מ"ו) וסתי קמח : (ג) מחקו לו. לחכות עטר הנחל אשר
 יקבד בה לא יתקן לו כי יקבד בתקום השפולה והנינה וקף

כדור יעשו לו בצמות כי חמ חמו יתקן כל חלם לזנות וגם לפני
 הרשעים : (לד) ואיך. כשומר ובהיותו כן כדלח אי"כ מבית אבות
 התיחתי ומה יועיל תשובה אל ח"ן משעים : מה שבעתם לו מעגול
 השמים הוא הכחוש אחתי כי מעשים המה
 אשר יונגלו רע ומרובים מעם יקבלו את העובד ושאל איך תשובתם מעל ושקר
 (הפולה המעטה היה לסחור לומר אופר אשר יוכיח
 ההשגחה מהסגלת שודעיותו רשעים כי ישיב אמרים לומר הלא
 מעשים המה אשר יגיע להם הסורעניות ויזכר יבגו בעיני יעיים

פירוש ע"מ

איין שייקר פון איין פערלד וועם ער איילין צוא
 ליבין : (ג) קפזי לי רגבי נחל וי ועלתי גיניקם ניין
 צו אים די שטיקער ערד פון דעם טאל קום ער וועם
 באגראבין ווערען דרינגען ווארין פל אדם יסידוך אונ
 נאך אים וועלן ויך אלע מענטשן ציהען פלאקער
 אים יאקער כוז דאך שטארבין וילפניו אין מספר אונ

מַעַל: כב "וַיַּעַן אֱלִיפַז הַתִּמְנִי וַיֹּאמֶר:
י הֲלֹאֵל יִסְכַּן גִּבְרַת כִּי יִסְכַּן עָלֵינוּ
מִשְׁכִּיל: י הַחֲפִיץ לְשִׂדְי כִּי תַצְדֵּק וְאִם
בָּצַע כִּי יִתְּתֶם דְּרָכֶיךָ: י הַמִּירָאתֶךָ
יִכְיָחֵךְ יָבֹוא עִמָּךְ בַּמִּשְׁפָּט: י הֲלֹא

יְהוֹן שֶׁקֶר: א וְאִתִּיב
 אֱלִיפַז דִּמְן הַיִּמִּין וְאִמְר:
 ב אֲפֹשֶׁר דְּלֹאֲהָא יִאֲלֵף
 גְּבַר וְגַד דְּלֵף אֲפֹשֶׁר
 דַּעֲלֵי הוֹן מִשְׁנָד:
 ה גִּשְׁמָקָא אוֹתֵי לְשִׂדְי
 וְרוֹם הַזְּכִי וְאִין קִמּוֹן
 וְרוֹם הַשְּׁלֵם אוֹרְחֵךְ:
 ז הַמִּירָדְחֵל מִנְּךָ וְיִסְכַּךְ
 חִיתִי עִמָּךְ כְּדִינָא:
 ט הֲלֹא עַל בִּישְׁמֵךְ

רעתך

רש"י

מעל. אם דבר הוא לך נקד כולו קמץ וטעמו מלעיל. כ"ט:
 (מענה אליפז): כב (ב) הלא יסכן גבר. הלורד
 ולהנחח היוצר יועיל גבר ויהנה כאשר ילמד דעת על הכריות
 והכמה. יסכן הראשון לשון הנייה כמו ותהי לו סוכת
 (מלכיס א' ח') והשיני לשון למדך כמו ההסכן הסכנתי
 (במדבר כ"ב) וגם הראשון יתכן להיות נפתר לשון למד
 מנחת ש"י

כב (ד) המיראתך. בספרי ספרד ה"ה הגיעו בין שאל לפתח:
 יסכן. הסך ופ"ו ומלא וי"ד ופינו מה סכנתמי במשלי י"ט:

אבן עזרא

ר"ב

כב (ב) הלא יסכן גבר. יועיל כמו הוכה גדבר לא
 יסכו וי"א ישמן וגיטו הישמן האדם במשאו

ר"ב

הטובת היוצר ולזכרו גבר כאשר ילמד דעת עליו הסכל:
 (ג) ההנחה והשש לו אם תלדוך מעשך בהחובה לפניו
 שיבא עמך להחובה בדכרין: ואם בצע. ממון לו אם
 תתם דרכיך: (ד) המיראתך ויבחיך. או אם מיראה
 שירא מפניך יבוא ויתחובה עמך: (ה) הלא. יודע הוא
 אבן עזרא
 כב (ב) הלא יסכן גבר. יועיל כמו הוכה גדבר לא
 יסכו וי"א ישמן וגיטו הישמן האדם במשאו

ר"ב

הטובת היוצר ולזכרו גבר כאשר ילמד דעת עליו הסכל:
 (ג) ההנחה והשש לו אם תלדוך מעשך בהחובה לפניו
 שיבא עמך להחובה בדכרין: ואם בצע. ממון לו אם
 תתם דרכיך: (ד) המיראתך ויבחיך. או אם מיראה
 שירא מפניך יבוא ויתחובה עמך: (ה) הלא. יודע הוא
 אבן עזרא
 כב (ב) הלא יסכן גבר. יועיל כמו הוכה גדבר לא
 יסכו וי"א ישמן וגיטו הישמן האדם במשאו

ר"ב

הטובת היוצר ולזכרו גבר כאשר ילמד דעת עליו הסכל:
 (ג) ההנחה והשש לו אם תלדוך מעשך בהחובה לפניו
 שיבא עמך להחובה בדכרין: ואם בצע. ממון לו אם
 תתם דרכיך: (ד) המיראתך ויבחיך. או אם מיראה
 שירא מפניך יבוא ויתחובה עמך: (ה) הלא. יודע הוא
 אבן עזרא
 כב (ב) הלא יסכן גבר. יועיל כמו הוכה גדבר לא
 יסכו וי"א ישמן וגיטו הישמן האדם במשאו

ר"ב

הטובת היוצר ולזכרו גבר כאשר ילמד דעת עליו הסכל:
 (ג) ההנחה והשש לו אם תלדוך מעשך בהחובה לפניו
 שיבא עמך להחובה בדכרין: ואם בצע. ממון לו אם
 תתם דרכיך: (ד) המיראתך ויבחיך. או אם מיראה
 שירא מפניך יבוא ויתחובה עמך: (ה) הלא. יודע הוא
 אבן עזרא
 כב (ב) הלא יסכן גבר. יועיל כמו הוכה גדבר לא
 יסכו וי"א ישמן וגיטו הישמן האדם במשאו

ר"ב

רַעֲתֶךָ רַבָּה וְאִזְנֵי קַן לַעֲזֹנְתֶיךָ: י כִּי
 תִּחְבַּל אַחִיךָ חֲנָם וּבְגָדֶי עֲרוּמִים
 תִּפְשִׁיט: י' לֹא־מִים עֵינַי תִּשְׁקֶה וּמְרַעֵב
 תִּמְנַע לֶחֶם: י" וְאִישׁ זָרוּעַ לֹא הָאָרֶץ
 וּנְשׂוּא פָּנִים יֵשֵׁב בָּהּ: י"א אֲלֻמְנוֹת
 שַׁלַּחַת רִיקָם וּזְרָעוֹת יְתֻמִּים יִדְבָּא:
 י"ב עַל־כֵּן סְבִיבוֹתֶיךָ פָּחִים וַיִּבְהַלֶּךְ פֶּחַד
 פִּתְאוֹם: י"ג אֹדֵי הַשֶּׁךְ לֹא תִרְאֶה וּשְׁפַעַת
 מִיָּם תִּכְסֶּךָ: י"ד הֲלֹא־אֱלוֹהֵי גִבְהַת שָׁמַיִם

דְּסוּגֵיָא וְלִית כּוּף
 לַעֲזֹנְתֶיךָ: י אַרְוִם
 הַמִּשְׁבֵּן אַחֲרָה מִן
 וְלִבְוִשָׁן דְּעֲרֻמֵי־אִין
 תִּשְׁלַח: י' לֹא מֵיָא
 לְמִשְׁרָהֵי תִשְׁקִי וְכֵן כִּפֵּן
 תִּמְנַע לֶחֶמָא: י" וּבְגַדֵי
 גִּצְוִן לִיה אֲרַעָא וּסְבִיר
 אִפִּין וְתִיב קָה:
 י"א אֲרַמְלָהָא שְׂדֵרְהָא
 סְרִיקָהָא וְאֲרַדְרֵת יְתוּמֵי
 תִּשְׁפֹּךְ: י" מִטוֹר הִיבְנֵא
 חֲזִרְנִיקָהּ פִּתְחוֹן וַיִּבְהַלֶּךְ
 דְּלוֹחָא בְּתַבְּרָא: י" ב או
 בְּחִישׁוּכָא תִשְׁרִי וְלֹא
 תִחֲמִי וּסְגֻעַת מֵיָא
 תִּחֲפֶקָה: י"ד הֲלֵא אֲלֵהָא
 כְּבֹכְרֵי שְׁמַיָא וְחֲמֵי

ה' א"א וי"א וי"ב: מ"א: רש"י
 כי רעתך רבה: (ח) ואיש זרוע לא הארץ. בתמיה
 ובי תמיהת שהיה גדול תרם את הארץ כלום הוא ראוי
 להתקיים: יושב בה. יאריך זה כמו ותשבו בקדש (דברי)
 אבן עזרא
 על המקום או ישען אלם נשכיל על המקום ועל הגדר רק
 כפי מעשיו. והקרוב שהוא כמו יוכיה וקרוב ממנו הסכן לא
 עמו ושלא והענין הלא יוכיה גבר או יוכיה בין שניהם
 מכביל: (ט) וזרועה יתומים ידובא. כל אחד מהזרועות:
 (י) או חושך לא תראה. השבת שאלה בזהך לא

ה' א"א וי"א וי"ב: מ"א: רש"י
 כי רעתך רבה: (ח) ואיש זרוע לא הארץ. בתמיה
 ובי תמיהת שהיה גדול תרם את הארץ כלום הוא ראוי
 להתקיים: יושב בה. יאריך זה כמו ותשבו בקדש (דברי)
 אבן עזרא
 על המקום או ישען אלם נשכיל על המקום ועל הגדר רק
 כפי מעשיו. והקרוב שהוא כמו יוכיה וקרוב ממנו הסכן לא
 עמו ושלא והענין הלא יוכיה גבר או יוכיה בין שניהם
 מכביל: (ט) וזרועה יתומים ידובא. כל אחד מהזרועות:
 (י) או חושך לא תראה. השבת שאלה בזהך לא

ה' א"א וי"א וי"ב: מ"א: רש"י
 כי רעתך רבה: (ח) ואיש זרוע לא הארץ. בתמיה
 ובי תמיהת שהיה גדול תרם את הארץ כלום הוא ראוי
 להתקיים: יושב בה. יאריך זה כמו ותשבו בקדש (דברי)
 אבן עזרא
 על המקום או ישען אלם נשכיל על המקום ועל הגדר רק
 כפי מעשיו. והקרוב שהוא כמו יוכיה וקרוב ממנו הסכן לא
 עמו ושלא והענין הלא יוכיה גבר או יוכיה בין שניהם
 מכביל: (ט) וזרועה יתומים ידובא. כל אחד מהזרועות:
 (י) או חושך לא תראה. השבת שאלה בזהך לא

ה' א"א וי"א וי"ב: מ"א: רש"י
 כי רעתך רבה: (ח) ואיש זרוע לא הארץ. בתמיה
 ובי תמיהת שהיה גדול תרם את הארץ כלום הוא ראוי
 להתקיים: יושב בה. יאריך זה כמו ותשבו בקדש (דברי)
 אבן עזרא
 על המקום או ישען אלם נשכיל על המקום ועל הגדר רק
 כפי מעשיו. והקרוב שהוא כמו יוכיה וקרוב ממנו הסכן לא
 עמו ושלא והענין הלא יוכיה גבר או יוכיה בין שניהם
 מכביל: (ט) וזרועה יתומים ידובא. כל אחד מהזרועות:
 (י) או חושך לא תראה. השבת שאלה בזהך לא

וְרָאָה רֵאשׁ כּוֹכְבִים כִּי־רָמוּ: י וְאָמְרָתָּ:
 מַה־יֵּדַע אֵל הַבְּעַד עֲרַפֵּל יִשְׁפּוּט:
 י יַעֲבִים סִתְּרוּ־לּוֹ וְלֹא יִרְאֶה וְחֹג שָׁמַיִם
 יִתְהַלֵּךְ: מו הָאֲרֶח עוֹלָם תִּשְׁמֹר אֲשֶׁר
 דִּרְכוֹ מִתִּי־אוֹן: * מו אֲשֶׁר־קָמְטוּ וְלֹא־עִתָּה
 נָהַר יוֹצֵק יִסּוּדֵם: יז הָאֲמָרִים לֹא־סוּר
 מִמֶּנּוּ וְמַה־יַּפְעֵל שְׂדֵי לָמוּ: יח וְהוּא

רֵישׁ כּוֹכְבֵי אֲרוֹם
 זְקִיפוֹ: י יְתִימֹר מַה
 יַדַּע אֱלֹהֵי הָאֲפֶסֶר
 דְּלִהְיָ לְאִמִּיתָא יִדְוִן:
 י יַעֲבִיבָא שְׂמִיר לִיה וְלֹא
 יִחְמִי וְתִקְוֵה רֹמָא
 דְּשִׁמְיָא יִמְלִי: מו הָאֲרוֹרָה
 דְּהָהּ מִן עֲלְמָא הַגְּמֹר
 דִּי מִלּוֹ אֲנִישֵׁי שְׁקָרָא:
 מו דְּאֶהְבִּימִלּוֹ מִן אֲרַעָא
 בְּלֵא עֲרֻנְהוֹן בְּאֶרְצֵיהּ
 נְהָרָא אֲחִיהּ גִּפְרוֹן:
 יז דְּאֲמָרִין לֹא־לָהּ זֹר
 מִנְּנָא וְקָא יַעֲבֵד שְׂדֵי
 לְדוֹן: יח וְהוּא מְלֵא

ת"א סה י"ב. * ערקיס מ"ד פ"ח: יחיון. * כדכ"ט כ"י. * אשך קומטו. * חגיגה י"ג:

חצי הספר בסיקום רש"י

וראה עניי שבסוף מעשה החמישי (לעיל י) כלומר וכותן
 אלה עין בראש כוכבים כי רמו ובשגיל כך אמרת: (יג) מה
 ידע אל. * נעמשה ההשך: הבעד ערפל ישפוט. הכנגד
 ההשך היה יראה ושפוט. הנה: (יד) עבים סתר. לפניו
 ולא יוכל לראות: וחג שמים יתהלך. ולא ידע את אשר
 נבחה שי

גלגל. * ה"א געוהא בספרי ספרד: (יג) ולאמרת מה. * ה"א
 געוהא בספרי ספרד: הצעד. ה"בית רפס במדויקים וכן מלאו
 המגלגל דף ס"ה עם הכתוב ובלא געוה: (טו) השמור. * כלל הספרים
 עולל וז"ו ועיין מה שבכתוב לעיל סימן ז"ד: ערה לון. * בעתק:
 (טז) אשר קמטו. מלי הספר:

(טז) קומטו. נכרתו בלא פתח: נהר יוצק יסודם. הם אשכי דור המבול ששכ הארץ שהוא יסוד בני אדם כמו
 רלב"ג
 (יז) ראה ככבים. הענין שגלגלים שיהאלו בו כוכבים והוא הגלגל המזלות. או יקרא לראש הכבים המקום שיהיו בו הככבים הנכונים
 תמיד במעמדם האמיתיים כי המקום ההוא הוא בחלילת הדוממות וגובה כמו שביארנו בספר עלממות כי וכהנה גובה המקום כזה יעמידנו
 על אמתה מתקם הככבים מן הארץ בחלילת מה שאפשר מקושרן השיפור כמו שביארנו בס: (טז) קמטו. * נכרתו מן העולם. ונכר יוצק
 מצודה ציון

(ס'): (יג) ברפל. * טב הענין: (יד) וחיון. * ענין פגול כמו חוק תג
 על פני מים (קמן יז): (טו) רבבו. * הללו: (טז) קומטו. * מתלווה
 כמו ותקמטי לעד היה (לעיל ע"ו). * וז"ל: (יז) קמטו כי בדרך הזקנים
 אשר מעפיקי יביה עוד חיבה לטוב: (יז) עבים סתר לו. הלא הפל"ס לו נאמחת ולא יראה דרך כס כי הלא יתחנן על פגול
 וה"כ העבים יפסיקו ציטו לאסן: (טו) האורח. * האם שממך בלבך הדרך אשר עמו על כל בני עולם וקצר ופירש אשר דרכו בו חשבו
 חון הם אשכי דור המבול: (טז) אשר קומטו. * אשר בעבור זה הזקין ומלאו קמטים בלא פתח: * אל נכרתו מן העולם קודם ונכס
 כי נכר מי המבול נשך ביסודו לרובו נוגד בחנן אשר עמדו עליה: (יז) האומרים. * אשר אמרו על הלא ככה היה פך ממנו ומזה הדבר
 אשר יפעל שדי לכם הלא סך השמחה ונכר הכל ביד מערכת השמים: (יח) והוא מלא. * ואף כי המקום כ"ס עולל את כתיבם
 מצוב ומס היה להם לכתם כשנחמו. ובאמת ענת ההשכים הסך נחזו ממני כ"ל לא אוכל להבין מה לאו לכמות זה הלא לא היה
 פירוש ע"מ

מוען דיה גאם צו דעקין די ואלקם גים זעהן וואס
 אוף דר ערד מוט זיך אונ דו איוב האקט גינאנט:
 (יב) הלא אלה גובה שמים פאר וואר גאם רועמך ראה
 אין דר הייה פון די היפלען וראה ראש כוכבים כי רמו
 אונ איה איוב נעה די שפיץ שמערין דאם ויי זענין
 דר הובין: (יג) ואמרת מה ידע אל הדרום האקטו איוב
 גינאנט וום וייקט גאם וואס אוף דער ערד תערמ
 גינאן הבעד ערפל נאש קאן דען נאר זעהען אונ
 משפמין דורך דעם געפיל: (יד) עבים סתר לו ולא
 יראה די וואלקן פאר בארגין אים אונ ער קאן גים
 זעהן וום אוף דר ערד אין וחג שמים יתהלך אונ אוף
 דעם צערקלי פון דעם הימעה מוט גאם גיין אונ ער
 ווייקט גים וום אוף דר ערד אין (און האקטו איוב

בְּתִיּוֹן מִבְּאֵר מַלְכָּתְהוֹן
 דְּרִשְׁיֵי רַחֲמֵי מִנִּי :
 יֵשׁ יַחְמוֹן צְדִיקָא וַיַּחְדוּן
 וַיַּפְקֵהוּ יִדְרֵךְ לְהוֹן : כִּי אִין
 לֹא אֲתַמְנִיעוּ מִלְּמָקוֹם
 וּמִתַּרְהוֹן נִמְרַת אֲשֶׁמָּא :
 כִּי אֶלֶף פְּרוֹן עֲמִיּה
 וַתִּשְׁתַּלֵּם בְּהוֹן עֲלֵיךָ
 מוֹבָא : כִּי גִבֹר פְּרוֹן
 מִפּוֹמִיּה אֲרִיחָא וְשִׁי
 מִיִּמְרֵי בְּלַבְבְּךָ : כִּי אִין
 תְּהוֹב עַד שְׂרֵי תִתְבְּנִי
 תִּרְחַק עוֹלָתָא מִמְשַׁבְּנָךְ :
 כִּי וְשִׁי עַל עֲפָרָא פְּרָה
 פִּקִּף וְהוּךְ מִיִּגְרָא
 רַנְחִילֵי

בתיכון מביא מלכותו
 דרשי רחמי מני :
 יש יחמון צדיקא ויחדו
 ויפקהו ידרך להון : כי אין
 לא אתמניעו מלמקום
 ומתרהון נמרת אשמא :
 כי אלף פרון עמיה
 ותשתלם בהון עליך
 מובא : כי גבור פרון
 מפומיה אריחא ושי
 מימרי בלבבך : כי אין
 תהוב עד שרי תתבני
 תרחק עולתא ממשבנך :
 כי ושי על עפרא פרה
 פקף והוך מיגרא
 רנחילי

(ב) אם לא נבחר קימנו . התשומר וראית אם לא נכחד
 ויקום : קימנו . כמו קומנו של אותו הדור כמו (הושע י"ב)
 בית אל ימאלנו ופס ידבר עמנו כמו עמו : ויתרם . גאומם :
 אכלה אש . ברותחין דגו . ר' תנחומא דרש שהיו בעלי

אבן עזרא
 נהר ביזק : (יע) יראו צדיקים . על נה ועל בניו :
 (כ) אם לא נבחר קימנו . רובי המפרשים אמרו שהוא
 קימנו במקן קטן שהוא ליר"ל תחת המ"ס והגוון שהוא חסר
 דגש וטהר קיימנו וכמוהו ודינוס . אם לא נכחד הקני הנזכר
 למעלה הוא קיימנו בעולם והענין כי אמתו עדים שלא מת הנקי :
 והרנן או הוחכם : ושלם . חיה בשלם : בהם . חיה בין טובים או בין רעים תנא לך טובה : (כד) בצר .

יבוס . ר"ל ביסוס ובמעמד עד שבצו חן נהר רב והוא מי המצול : (כ) אם לא נכחד קיימנו . כלמת בלשך מת האיש אשר קיימנו
 והענינו והוא נח אם אכלה עמיתו בעלי הדעת הירא והיא אשפי סדום : (כא) הסכן . הרגל כמו הסכן הסכני : ושלם . והתשומר בשלום :
 (כג) חכנה . ר"ל תשוב לבנות אחר ההיכר כללו הפעמים הריסו אשר קרו לו . או יהיה חכמה מנחם כיס ר"ל חכמו לו כיס וזו
 הפעם י"ל חכמה גם חכמי מנחם : (כד) בצר . זכר : וזכר חמלים אופיין . ר"ל שבהולות האור חמלים בשפע ובכרין כי תפספס הסי"ל

מצודה רדו
 הכרים כלום ולמה זה קשה בהשגחת העוקם : (יע) יראו צדיקים .
 נח וכניו כלדיקים רלו בהשגחתם ושמחו על חכ עללו אחרי ה'
 ולא נעשו אחרי דעסם : תקי . כל אחד מהם נגע עליהם בצדק
 סכול דעסם : (כ) אם לא . כלמת חליש משר קיים והפעיד אלהונו
 והוא נח שנתנו בהשגת העולם הלה הוא היה מנעם והגדל מלהיות
 כלונו עם בני דוכו והנותרים מלאשי הדעת הויה הלה שפסם
 הויה הלה עמנו לאשי הדעת הויה כחש בהשגתה כי בילם נלמדו וכה לנד ליל וכל הנותנים מלאשי הדעת הויה כלו טן
 העולם : (למ) הסכן נא . לזאת מטפה הכגל עלנך עם ה' להאמינן בהשגתו והחש עמו בשלום ולא תחרטם עוד לעונו : בהם .
 בעשוי הדברים הלה חנוף הלך טובה : (כז) קח נא . מטפת קח ללנך החוהם הנהוים מפיו כדרך המאמינן בהשגתם : (כח) אם
 השוב . כלשר השוב לכו' תחזור ותבנה ממש שתיית הכלם : תרחיק . אך תרחיק מהלילין עונה שלא תהיה כעוול ובזך ביונו :
 (כד) ושיה . ר"ל המקום יויה לך לחוק כלו שמת לך מלכר בניו על עשר הארץ החוקק יוסר מהעשוי ממעל בנוסה : ובצור . תג' .

פילתם וייערע הייזער מיט אללים גומין אונ זיי האבין
 פארט גיין גידינגט אקענין אים ועצת רשעים רחקה בני
 אונ די עציה פון די רשעים איז דער ווייטערט פון
 מיר אריין : (יט) יראו צדיקים וישפחו די צדיקים נדם
 איז נח מיט זייגע קינדער) די האבין גייען זייער
 מפקה אונ האבין זיה גיפרייט גיין יעג לכו אונ נח
 דר ריינער צדיק הם גישפעט צו זיי : (כ) פרוואר
 דו האקטן מיטן גייען אים לא אב נבחר קימנו אוב עם איז
 גיט פרו האקטן גיווארין רם בשמאנר פון רשעים דור
 המבול ויתרם אכלה אש אונ וייער באנה אדער וייערי
 איבערניע הייך האם פאר פרענטן איין פיייער :

רייכיות

וּבְצוּר נִחְלִים אוֹפִיר: כִּי וְהָיָה שְׂרֵי
 בְּצִרְיָהּ וּכְסָף תּוֹעֲפוֹת לָךְ: כִּי בִי־אוֹעֲלֵי־
 שְׂרֵי תִתְעַנֵּג וְתִשָּׂא אֶל־אֱלוֹת פְּנִיךָ:
 כִּי תַעֲתִיר אֱלֹו וַיִּשְׁמַעַךְ וַיְנַדְרֶיךָ
 תִּשְׁלֵם: כִּי וְתִגְזַר־אִמֵּר לָךְ וְעַל־
 דְּרָכֶיךָ נִגְהֵ אֹר: כִּי בִי־הַשְּׁפִירוֹ

דַּחֲלִיאַי דְּהַבָּא דְּאוֹפִיר:
 כִּי וַיְהִי שְׂרֵי הַרְבֵּה הַקֶּפֶף
 וּמִן כְּסָף הַקֶּהֶף רִמָּא
 דִּלְךָ: כִּי וְהָיָה הַיְכָדִין
 עַל שְׂרֵי הַתְּפִרְנִק
 וְהַקֶּהֶף קָדַם אֶל־הָא
 אִפִּיק: כִּי תִפְעַל קְדָמוּי
 וַיִּקְבַּל מִנֶּךָ וַיְנַדְרֶיךָ
 תִּשְׁלֵם: כִּי וְהִגְזַר
 מִיִּמְרָא וַיִּקְוֶם לָךְ וְעַל
 אוֹרְחֶיךָ וַיִּזְהַר דְּהוֹרָא:
 כִּי אֲרוֹם דְּרִיא דְּאִמָּא
 וְהַעֲבַד גִּוְתָן וַיִּשְׁחַ

ר' אהרן אשכנזי, פירוט מן המדרש, פסוק יב כ"א ק"ו פסוקים מן הפסוקים הללו

רש"י

בצור. על אשר תשוב אליו תשית על הארץ חוסן ומבצרים:
 ובצור נחלים. כסלעים נבזיהם שבנחלים עמוקים יהיה
 לך אוסף לבירת אופיר הוא סוגלת מלכיהם שהיו מסבילים
 ולאורים והב העל מאופיר: (כה) והיה שרדי בצריך.
 אם שרדי זה קדם תמהתי על פתרונו משמעו קללה שימנה
 עם אויביו כמו ואלת היית שבוכרי (שופטים יא) עם שבוכרי
 ע"י זורח דגונו מן המקראות החסרין (כמו והיה שרדי שופט
 בצריך. ואם טובל לאחורו חול לבנו דין וחוסן על פתרונו)
 מנחה שי

כסורהגא
 והיה חוסן מבצריך. כמו ושית על עשר בצר כלומר הון
 עמק חסיה נבצר. ולפי הענין כן פתרונו שהרי סופו מוכיחו
 וכסף תועפות לך ל' חוסן כמו תועפות ראש לו (כמדבר
 כ"ג): (כו) ותשא אל אלוה פניך. לא תבא להרים
 פניך אלא לשאול לרכיך הימנו: (כז) ונדרריך השלם.
 מובטח אחת שרדו קרבתו משלומי נדרריך: (כח) ויקם
 לך. כמו ויקום לך (במ"א) כי השפילו והאבדו גוה.
 ואם רואך דורך שפל תאמר בהבטחה להגביהו ויגבה:
 אבן עזרא

כמו כסף: ובצור נחלים. זהכ אופיר: (כה) והיה
 שרדי. יהיה תקוף כמו כסף שרדי: בצריך. כספך: וכסף
 תועפות לך. הענין כפול על המנהג. ותועפות אומץ ותזקף
 כמו ותועפות הרים לו. כתועפות ראש לו. וי"ל והיה שרדי
 בצריך כמשמעו כמו עמו אנכי בצרה. והראשון יותר נכון
 להדבירו כסוף הפסוק: (כט) כי השפילו. כי הגה

ומדקדקים אחריים במלות הויות והמבצרות: (כה) והיה שרדי.
 הגוף רבינו שפירא והבב"ן ו"ל פירסוהו קדם וכן במתום וכן
 נדבש בפרק הכהוא כל המשפך שם שמים בצלעו מוטלים לו פרכסו
 נחלמו ויהי שרדי בצריך וכסף תועפות לך וכן מלאחי במבמות רבה
 סוף פרשה מ' שדרכוהו ע"ש הנכבד ע"פ טוב לומר שלא למוחקו
 ועיין דר"ק בפ"י יחזקאל סימן א' על קבול שרדי נבצרות ועבדו שרדי:
 בצריך. כתב הר"ש בר למח שהוא לשון ימיד לפי שאין בו וי"ד
 והכ"ס כסגול משט החתמה וגם דר"ק כתב ויש ספרים מדוייקים
 אין בו וי"ד ע"כ. ובספרי דין כו"ד: תועפות. במקלות סלעים
 טע"ן בחטף פחה אבל במדוייקים בקמן וי"כ בעל הלשון שרדו יספ וי"ל
 תועפות לך ובסמיכות פותח עפ"י ר' אלעזר (מה) ותגזר אמר. הוא' כ' בשלם
 רב"ט וזכר הר"ש בר למח שהיו"ן בשלם: (כט) גוה. ה"ל רפה:

רדב"ן

זהכ אופיר: (כה) והיה שרדי בצריך. הלשון שפירא רכ הבדך על דרך קבול שרדי שמונה על החזק ועל ההפלה: תועפות.
 לשון חוסן כדרך תועפות ראש לו. או יהיה משני הכפל כדמתרגמין ופלתו והעוף: (כו) ונדרריך השלם. ר"ל שלא יבטל

מבצרות דור
 כ"ל יתקיים עושך כאלו תאמר וזה אופיר ככל חק אשר בעמקים
 אשך יתקיים מפאת מקומו ומפאת עליו כי זהכ אופיר הוא החוק
 פה"ס עפ"י וסודותיו לך כ"ל יתבטל כל עת: (כו) כי או.
 כשחשבו אל ל' או החתנו בטובם על מבצרת ה' ר"ל הוא יעגן כספך: והתשא. תוכל ליהא פניך אל ל' לשפול לנכך כי תהיה נדמים
 שמואל שפלתך: (כז) והיה שרדי בצריך. אהה תפתיך אליו והוא יעמך לך: ונדרריך השלם. לך השלום לנכיסם עמך המאוס נגדור נדמים
 על הגל כח"ס אש ה' לנחם עמדי וגו' (בדבשות כ"ח) וזה: חזק הכה השלם לנכך כי ימלא מעלתו: (כח) ותגזר אומר
 ר"ל שפלתו שדעתך לעשות דבר מה או המאוס יקיים לך את הדבר שהוא: נגה אור. תורת אור ההלכה: (כט) כי השפילו.
 פירוש ע"כ

(כז) תעתיר אליו וישמעך דו וועקט בעמין צו אים אונ
 ער וועט דיר צוא הערין ונדרריך השלם אונ דייגע
 נדרים וועקטו בצאלין ופלאר דו וועקט עין במות
 דם די קרפנות פון דייגע נדרים וועלין פאווילינגט
 ווערין פר גאט: (כח) והגזר אפ"ה ויקם לך אונ ווען
 דוא וועקט גוזר עין איין נאג וועט דיר גאט מקיים
 עין דין נאג וכל דברך נגה אור אונ אור בייני וועען
 וועט שייגען איין לעבט: (כט) כי השפילו ותאמר גוה
 אונ ווען דו וועקט נעמן בייך דור וועט עין נדרערג
 וועקטו נאגין אונ וועקט נ"י סבב"ם עין דאם נ"יא
 וועלין דר הובין ווערין אונ נ"י וועלין דער הובין
 ווערין

(כו) תעתיר. ההפלה כמו יעלה אל אלוה (לקמן ל"ג): (כה) נגה.
 שבוסיס: (כה) והיה שרדי בצריך. המקום יהיה מנצריך: וכסף.
 כשחשבו אל ל' או החתנו בטובם על מבצרת ה' ר"ל הוא יעגן כספך: והתשא. תוכל ליהא פניך אל ל' לשפול לנכך כי תהיה נדמים
 שמואל שפלתך: (כז) והיה שרדי בצריך. אהה תפתיך אליו והוא יעמך לך: ונדרריך השלם. לך השלום לנכיסם עמך המאוס נגדור נדמים
 על הגל כח"ס אש ה' לנחם עמדי וגו' (בדבשות כ"ח) וזה: חזק הכה השלם לנכך כי ימלא מעלתו: (כח) ותגזר אומר
 ר"ל שפלתו שדעתך לעשות דבר מה או המאוס יקיים לך את הדבר שהוא: נגה אור. תורת אור ההלכה: (כט) כי השפילו.
 פירוש ע"כ
 רייבקימין ובצור נחלים אופיר אונ אין דר גרוסי שמיניך
 וום ועגן אין די טיפע פאלין וועט דארשין עין צו
 דיר איין איין זאמלונג פון דעם גאלד ויאם קומט
 ארום פון דער מדינה אופיר: (כה) והיה שרדי בצריך
 אינ גאט וועט משפטין אין דייגע פלוידיגער וכסף
 תועפות לך אונ שפארקע וילבער וועט עין צו דיר:
 (כו) כי או על שרדי תעתיר דען דעקסט קאל או דוא
 וועקט תשובה מאן צוא גאט וועקטו ויה תענוגים
 אן מאן אורף גאטם בבחון והתשא אל אלוה פניך אונ דו
 וועקט מעה גיט דארשין צו אויף הייבין דין פנים
 צו גאט נאר צו בעמין פון אים דין פדענפיגיש:

אֵינֶנְקִי וְנִמְלֹט בְּכַר פְּפִידָה: כג וַיַּעַן
 אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: ב גַּם־הַיּוֹם מְרִי שְׁחֵי יָדִי
 כַּבֵּדָה עַל־אַנְחָתִי: ג מִי־יִתֵּן יַדְעֵתִי
 וְאַמְצֵאֲהוּ אָבוֹא עַד־תִּכְוֶנֶתּוּ:
 ד אֶעְרַכֶּה לְפָנָיו מִשֶּׁפֶט וְפִי אִמְלֵא
 תוֹכְחוֹת: ה אֲדַעֶה מַלְאִים יַעֲנֵנִי וְאֲכִינָה

רש"י
 אומרי' מפי' יעקב כמו לטון אדם כשרוי כעשר וצאנקה
 והיו' י' תורה בחיבה שהוא הושיבי בשמים (תהלים קכ"ג)
 אכל לא שמעתי מפי הרב:
 (מענה איוב): כג (ב) גם היום. אחר כל תחומין
 אבן
 שהמקום יושבי שח עינים שהוא אדם חסו נס ימלע מי
 נקי כמו יובב האי היה והפך ארץ כי תחטע לי: ונמלמ
 בבור כפיך. ונמלט תהיה צבור כפיך:
 כג (ג) גם היום כרי שיחי. מורה הוא שחיי מכל

ר"ב
 לשי' בדרך הדיקה היה אם כן הוא מבורר שלא יעני לו ויתכרך היות ברשע הרשע. והנה דיבר זה אליפו על זה האופן לפי מה שביטא
 אליו שלא יעני ופועל לשם יתכרך בדרך האדוק לפי שהוא מושיל לעלמו לבד והוא ברשע הרשע היה אפשר להסב שיזיק בראון מה לאס
 יתכרך לפי שהוא מפיסד ומשחית בעולות השם כמה שהוא מוזיק לשאר האנשים והפועל לעצמו כשישחיתו פעולותיו לפי מה שימש
 ואפשר שיתאר שאליו לא יזכר המבצע האחד מאלו השנים אבל היחיד כל אחד מהם על שהוא מבורר בעולות והוא מה שהיה טוען איוב
 ממנו שגלו עליו מהמכות והנגעים וההפלות בלא קשר בהם אליפו ישיב על זה שכבר חשב איוב חטאים ופגמים ולא לא הכריע בהם מהם
 שכבר היה לוקח למשכון בנד האנשים השור' הכנדים ושאריו ערומים והיו מחים בקרה ולא היה טוען לעני האלא מים לשמות ולעצ
 לחם לאכול והיו מחים ברשע ובזמא. והולם השעירים והתקופים היה מכבד אותם ומתעלים ומשקם והם היה בחליות כגונות והם שלא לא
 היה טוען דבר מהונו לרש' מהאנשים היה לו התגלות מה על מה שלא היה משיב לעינים והוא כי אהבתו ממונו היחד הסבה המונעת
 מה שחלו העינים והלוקה והולם כשהיה מבור וטוען לנשירים ובלתי טוען דבר לעינים היה מבורר כי משחלתו העינים והלוקה היה
 יגוע מזה. ומשם שלא היה חונן אלמנות כמה הם היו מבקשות ממנו עושיקים והיה מניח היחומים ביד עושיקים ביד עושיקים ולא היה
 עוזה אותם. ומשם שכבר חשב כמה שהיה אורחם שהם עוב את הארץ והוא טוען פלילי כי בזמן זה הכנין שהוא חשבי ולא המנוע ואכתי
 כדום ועמורה ועל זה הביעם מהמנוע מה שכבר הביע. והביא לרש' אליפו על שהם שוקקו להרדע על מעשיו מזה שקרא
 לאכתי דוד המנוע שלא יגל מים כי אם כי הוא לבדו היה לדיק היות הוא ומה שהיה להשי' כדום ועמורה שלא היה
 הכנין לפי מהמכות היה בחליות היותו שישבים במקרה בזה הרבה היסאל הרשע לנוע המצטרך ולזה נתן ענה אליפו לאיוב
 שישוב אל השם ויתכרך בשם ויתכרך בשם כעלה לא ישיבה: ביאור מלות המענה (א) וימן איוב וימנ: (ב) מני שימי.
 הלאו פן שהמניו והעלתי' כעמפי להרשע על שכרי תענומות רב: ידי. מכתי: (ד) תומכות. דברי תומכות:

מצורת ציון
 ושא. ענין כפיסה המסמלה כמו וישח אדם (ישעיה ב'): (ג) אי
 נקי. כמו אין קין אר' כיבוד (ש"ל ד'): בבור. מל' כבוד ונקי:
 כג (ב) פרי. ענין זכר ופרי: (ד) פשוט תלומדי: ידי.
 אכתי: ע"ש שהנך להכות ביד: (ג) תכונתו. מלשון קן

עליו לשב אל כ' הלאין בהשגחה כ' ולשחוק מן החטונות ואז יטען אחייתו: (ג) כג (ב) היום. כ"ל שם פחה אשר הרביכי
 להרשע ולפטר התלומד כבוד ופרי: ע"ל עוד מכתי כדה על אהתי כי אין להפקה בדרך העל: (ג) ידי. דעת מקום האל לאשר
 מפלה אותו או כיהי כל עק אמתו כחה: (ד) אערכה. כייתי מסדר לפניו מפשם להכשע עמו ודחיה מלגלי פי דבריו ויחז: (א) אדעת

לוקובי יקרים
 עו פי יתן רדתי ואבצארו וכו'. איוב האם גינאמס ויער ועמ
 גדין איה זאל וויסן ווי איה קב'תא איז איה זאל אים גינאמס.
 הו גמס אג'וד וז'ינו. איה בין גינאמג'ין אים סורה ויש אים
 ווקני. איז ער גינא. ואחר זאל ג'ין לו. איה בין גינאמג'ין
 אין פקרב ויש אים ווקני. האב אין איה פארש'אמג'ין ער איז
 גינא. וישאל בשמותו ולא אהו. איה בין גינאמג'ין אין צ'מן
 ויש אים ווקני וצ'מן איז לוקמס האב איה אגנעט'סין ער איז
 דארם איה גינא. ג'סוף ג'ין ולא אראה. איה בין גינאמג'ין

על אהתי מייני שלעק איז נאה שוערער פעהר פון מייני ז'פ'ין: (ג) פי יתן רדתי ואבצארו ויער וואלט
 גינעבין דם איה זאל וויסין אונ זאל קענען גיפ'נען מייין שופמ אבוא עד הכינתו אונ זאל קענין קופמן פיו
 אין דעם אהן גרייטונג פון זיין שמו: (ד) אערכה לפניו כששם דען וואלט איה אן גירעכט פאר אים רייד
 פון באווערונג וי' אמאל תוכחות אונ מייין מול וואלט איה דר פילמ מים באווערונג: (ה) אדעה מלים יענני
 איה

מצורת דוד
 אף ידקי עליו דין המקום כלאמרו הכה כולח וכוזת משה ולאש
 כמות ומשכ לרב כי בכל ילמדו מתוך אף ירעס עליו למד אל אמנס
 כוזת משיח ומכשע למד לדקתי כי תחלו בדעת אשכי זול המנוע
 כהשעו בהשגחה והלא מנוול מפשם והלאת נח ומתסיפת כדום
 והכרתיים אשר לחזו כדעת היות עמס ויכר ההשגחה ויפיה לו
 פירוש ע"מ
 ריין פון זיינע זינד וגיבלם בבור פפיד אונ דר גקי וועמ
 אגמ'רנען ווערען דורך דעם לויש'עק'קייט פון
 דייע'ה העגמ:
 כג (א) וישן איוב ויאמר המ איוב גיענט'פערט אונ המ
 גינאמג'ין: (ב) גם היום כרי שיחי אפ'ריה אינ המ
 נאה דעם גאנצין מרייט'סין וואס איר האט מיה
 גימ'רייט'ס אין פארמ' גיב'ימ'ערט מייין צער ידי כבדה
 על אהתי מייני שלעק איז נאה שוערער פעהר פון מייני ז'פ'ין: (ג) פי יתן רדתי ואבצארו ויער וואלט
 גינעבין דם איה זאל וויסין אונ זאל קענען גיפ'נען מייין שופמ אבוא עד הכינתו אונ זאל קענין קופמן פיו
 אין דעם אהן גרייטונג פון זיין שמו: (ד) אערכה לפניו כששם דען וואלט איה אן גירעכט פאר אים רייד
 פון באווערונג וי' אמאל תוכחות אונ מייין מול וואלט איה דר פילמ מים באווערונג: (ה) אדעה מלים יענני
 איה

איוב כג

מה יאמר לי: הפרב כח יריב עמדי
לא אך הוא ישם בי: ישם ישר נוכח
עמו ואפליטה לנצח משפטי: הן
קדם אהלך ואיננו ואחור ולא אבין
לו: שמאול בעשתו ולא אהו יעטף

כה יימר לי: והקסמלי
חילא ינצי עמי לא קדם
הוא ישו תגרא בי:
י פמן תריצא וממן
עמי ואשפתיב לעלמא
מדראין יתי: ה הא
לפרנחא אהלוך וליתוי
ולמערכא ולא אתבין
ליה: ה בצפונא
במעבריה ולא אחמי

רש"י יהיר וואו בלעיל ימין
לפניו: נוכח. מוכח וסם אפלטא לנצח כי לא ימצא בי עון:
(ח) הן קדם. למעלה הוא חסוד למי יתן ידעתי וגו':
קדם. מורה שנלמד קדמה מורחה (שמות כא): ואחיר.
מערכ הואיל והמורה קדמה עולם נמלח המערכ אחורוי
של עולם: (ט) שמואל. לפון: בעשורו. כשכרלו לא
עשה מקום כסלו שם שראנו שם: אחו. תרנום של ארחה
ומדע שהעטם המח האל"ף וחס: לפון אחיה הוא היה

פנחה שי

כב (ה) מה יאמר. לית מעלי: (ו) נוכח. לית מעלי: (ז) ולא אבין.
הוא"ו ינצי: (ט) שמואל בעשתו. כן כחוב מלא אל"ף
ול"ו כדכז ספרים מעייקוב ואל"ף קריב לוא"ו: ולא אחו. ככז
הכ"ש כז למח שבח לפון ראה ובראו בתשלמו אחו ולכן הוא
מעלי וזילו ביה לפון אחיה והאל"ף שרש ביה מעלע ע"כ: וכן
כשנלמד דף קי"ד ובמסורה אחו"ו מה מעלי וסומן אחו יכתי מלשם
והנה אחו בקדמותו נמחה. שמואל בעשתו ולא אחו. כמחל מעלי
וגל שום גבר קמן ומלרע. גס כסוף מסורה גדולה נמסר סימן משטא

רלב"ג

(ו) ישים די. הלאן בזה ישים די כח: (ז) נוכח עמו. מחוכה עמו: (ח) קדם. מוכח: (ט) ואחור. מערב:
(ש) שמואל. לפון. ולא אחו. ולא ארחה: יעטף. יכסו ועלים: ימין. דרום:

מצודת דוד

ידע סימי מה ישיב לי כי חנין אמריו ועל הכל לחזור ואשיב לו:
(ו) הברב כח. וכי יביע עמדי ברב כח בולח שמיה: המשטא בלח
בדלי לא אך הוא ישים די כפי הראוי בשמיה המשטא הוא מקרא
כל ויובן הדבר מאליו: (ז) שם וגו'. שם במקום המשטא הווכח
עמו יוסר מפעלי ימי ידעתי שמואל זכאי וחסיה נמלח לנצח
מקום כדורו אח חלק נכסוף כשאל אהונו ר"ל לא אהלכו

פירוש ע"ט

איך וואלט גיווארמט די יריד וואס ער וואלט מיר
גייענבערעמט ראגינע מה יאמר לי אונג איך וואלט פאר
שטאנען וואס ער וואלט גינאנגט צו אונג: (ו) הברב
כח יריב עמדי וועט ער זיין קרייזן אונג באווערין
מיט מיר און מיני וינד מיט זיין פיל פח לא אף הוא
ישים די ער וועט גיוויס גיט טאהן אין מיר זיין
גייענעניש אונג זיין פארקמט: (ז) שם דארמיט אין דעם
ארט פון דעם באווערונג ישר נוכח עמו וועלן מיני
מעשים בווערמט ווערן מיט אים אונג ער וועט וויסן
דס איך בין גירעכט ואפליטה לנצח משפטי אונג דארמיט
ווער איך ווערען אנטרונגען אויף אייביג פון מיין
שופט ווארוב ער וועט גיט גיפיענען אין מיר קיין
זינד: (ח) נאכער היינט) הן קדם אהלוך נון ווען איך
גיין קיין סורח זייט פון דר וועלעט צו גיפיענען נאט
וואינע איז ער גיט דא ואחור אונג אהינבער קיין מערב
פון דר וועלעט גיין איך צו גיפיענען אים ולא אבין לו
אונג איך פר שטייא אים גיט: (ט) שמואל בעשתו אונג
אז נאט קמ בשאפין די גינעקע זייט פון דער וועלעט

דס איז עפון גייט ולא אחי קען איך דארמיט גיט נעהן
יעטוף

יִמִּין וְלֹא אֶרְאֶה: פִּי יִדַּע דְּרַךְ עַמְדֵי
 בַּחֲנִי כֹזֵב אֵצֶא: בְּאֲשֶׁר אֶחֱזֶה
 רִגְלֵי דְרַבּוֹ שְׁמֵרְתִי וְלֹא אֵמֵ: יִבְּ מִצֹּת
 שִׁבְתִּיו וְלֹא אֲמִישׁ מִחֶקֶן צַפְנֹתִי אֲמַרִי
 פִּיו: יִהְיֶה בְּאֶחָד וּמִי יִשְׁיבֵנו וְנַפְשׁוֹ
 אֹתָהּ וַיַּעַשׂ: יִבְּ יִשְׁלִים חֶקֶן וְכֹהֵנָה

כד מכבד דרוקא ולא
 אספי: י ארום גלי
 קדמוי אורקא דעמי
 כחן ימי חק דקבא
 אפיק: יא באספוריה
 אחרת רגלי אורחמה
 נמרית ולא צלית:
 יב פוקדנא דספורתו ולא
 אעדי מנרתו אמישית
 מימרי פמוי: יג ואין
 הוא יחידאי ופון
 יתרכניה ונפשיה רגנת
 עמיה

ועברת: יד ארום ישלם חק בקדמיתא גרתי ורבמתהון סגנין רש"י

עמו מלע תחת הקי"ת: יעמוף ימין. יכסה פני הדרום כפי למען לא אראנו: (י) בי ידע דרך אשר עמדו. מהו לפיכך אינו כל לריב עמדי: ברנני אשר כזהב אצא. אם ירוב עמדי: (יא) באשורו. כמעטנו כמו אם תטה אשורי (לקמן ל"א) כגון אשורי (תהלים מ'): ולא אם. אינו רגיל לנעות:

מנחה שי
 חדל דכל חד ומד מלילי ליל דמנחה ויהי ה' מס: (יג) וכפשו ב"ח ונפשי כחבי ונפשי קרי ונאמר עליו ב' חביב נפשו וקריין נפשו וסמיהון ונפשו חובה ויש. פה נפשי (חוב ל"ג). נפשו קרי ע"כ. ונאמר ו' יהיאלה הוה ולא קריין חובה דכולו ספרי פלוגי עלה ולא השכחה במאברה רבחה כדרי מלן דמתרין י"ד כסוף חובה קריה ו"ו' רק פה נפשי מעבר בשלה דלמדו וכו' כמטר חב' צ"ג וכפשו ח' ודון דה מנחה ונאמר חובין כן קריין ובהה הכי השכחה בשכחה עתקא מהחון ויעלה ו"ו' וכפשו חובה

(י) כי ידע דרך עמדו. הדרך שהיה עמדי ולא הטה ימין ושמאל: (יב) מצות שבתיו. עשיתי ולא הטיח והיה חוקי לפנות אמרי כי ודענו שהיו לפנינו גלגלי ולא יזונו משם: (יג) והוא באחד. יב חומרים שהביא נוסף והאמת שאינו נוסף ולא אוכל לפרש כי ים בו סוד גדול: (יד) כי ישלים חוקי. ימלא החוק כגור עלי:

מנחה שי
 חדל דכל חד ומד מלילי ליל דמנחה ויהי ה' מס: (יג) וכפשו ב"ח ונפשי כחבי ונפשי קרי ונאמר עליו ב' חביב נפשו וקריין נפשו וסמיהון ונפשו חובה ויש. פה נפשי (חוב ל"ג). נפשו קרי ע"כ. ונאמר ו' יהיאלה הוה ולא קריין חובה דכולו ספרי פלוגי עלה ולא השכחה במאברה רבחה כדרי מלן דמתרין י"ד כסוף חובה קריה ו"ו' רק פה נפשי מעבר בשלה דלמדו וכו' כמטר חב' צ"ג וכפשו ח' ודון דה מנחה ונאמר חובין כן קריין ובהה הכי השכחה בשכחה עתקא מהחון ויעלה ו"ו' וכפשו חובה

רלב"ג

(יא) באשורו. פשוטו: ולא אש. ולא אטה: (יב) ולא אמיש. ולא אכוס מנחה. והנה מלות שפתיו דבק עם ולא אש והלען ולא אטה מלות שפתיו ולא אמיש או יכיה ולא אש דבק ולא אמיש והיה ו"ו' ולא אמיש טכסא כמו ו"ו' והיה ומטה: (יג) בלמד. בענין המד: וכפשו חובה. ורלנו כנספס: (יד) מקי. המלמד עלי כי המלמד ללמד יקרא חק בלמדו העריפני למח מקי:

(יא) באשורו. פשוטו: ולא אש. ולא אטה: (יב) ולא אמיש. ולא אכוס מנחה. והנה מלות שפתיו דבק עם ולא אש והלען ולא אטה מלות שפתיו ולא אמיש או יכיה ולא אש דבק ולא אמיש והיה ו"ו' ולא אמיש טכסא כמו ו"ו' והיה ומטה: (יג) בלמד. בענין המד: וכפשו חובה. ורלנו כנספס: (יד) מקי. המלמד עלי כי המלמד ללמד יקרא חק בלמדו העריפני למח מקי:

מצודת דוד

בשפתו. עס כי הוא עשב וכדאם פתח הלפון עכ"ל לא אראנו כלל וכאלו עסק נלכות פתח הדבור ולא אלהינו גס עס: (י) כי דיב. לזה הסתיר מלפני עמני כי יודע הוא דרך אשר דרכנו זו והוא כהן אש מעשי ואלחתי קרי כמו אבא מעלי סיג עין: (יא) באשורו. רגלי אהוז כמעטו ורלניו שבתיו ולא ימנתי נועה מיה: (יב) מצות שפתיו. מוסב על מלת שבתיו. ואלו אפיק חומם מלני ויחד. מלפס חוקי לפשו אצתי פיו ובעבור זה ימנע להקונם עמדי: (יג) והוא באחד. יב חומרים שהביא מעלי הכוסים ומי ויכל להביא חומם ומחללו וכאשר ימלאו נפשו כך יעשה בין בשמט בין בזולת השמט: (יד) כי ישלים. הן ידעתי כי יכלים בי כל הסורים כפי החוק אשר גזר עלי ולא יסרים ממני כעבור כושר דרכי: וכתנא. כמו סדנלים אשר מוטה עמדי ין פירושו ע"מ

מצודת ציון

מלי עיפס וכסוי: (יא) באשורו. כלעזו כמו ואשכו כדקן דינה (מלני ט'): אש. מל עיפס: (יב) אמיש. אש כמו לא יעש (שמות י"ג): סודקין. דבק קבוע וטכך קריי חוק: צפנתי. סתרתו: (יג) ונפשו. ורלנו כמו חין נפשו אל העס הזה (ירמיה שפתיו. מוסב על מלת שבתיו. סלמד בקמקא שלפניו וכלנו אשר אצתי פיו ובעבור זה ימנע להקונם עמדי: (יג) והוא באחד. יב חומרים שהביא מעלי הכוסים ומי ויכל להביא חומם ומחללו וכאשר ימלאו נפשו כך יעשה בין בשמט בין בזולת השמט: (יד) כי ישלים. הן ידעתי כי יכלים בי כל הסורים כפי החוק אשר גזר עלי ולא יסרים ממני כעבור כושר דרכי: וכתנא. כמו סדנלים אשר מוטה עמדי ין פירושו ע"מ

יעמוף ימין ולא אראה ער המ צו גידעקט דיא רעכעקע זייט פון דר וועלמ דס אין דרום זייט כרי איה זאל איהם דארמין גיט קענין זעהן אונ זאל זיה קענין באווערען מיט אים: (י) אונ באמת פר ווס וויל גיט גאט מיט מיר זיך באווערען פי יעד דרר עמדי דען ער ווייסט דעם וועג ווס מיט מיר איז: בחנני כזהב אצא ער המיט גיט יגריבמ דס איה וועל ארום גיין לוטר או ווי גאלר (דרום קובמט ער גיט צו פווערען זיך מיט מיר): (יא) באשורו אהוז רגלי אין זיין טריט המ אן גיטקען מיין פום דרבו שפתי ולא אש זייגי ווענין קאב איה גיהיט אונ איה גייג מיה גיט אנועק פון זיי: (יב) סעות שפתיו ולא אמיש דיא מצות פון זיינע לעפעצין קאב איה גיט אפ גיטאן פחוקי צפנתי אמרי

יעמוף ימין ולא אראה ער המ צו גידעקט דיא רעכעקע זייט פון דר וועלמ דס אין דרום זייט כרי איה זאל איהם דארמין גיט קענין זעהן אונ זאל זיה קענין באווערען מיט אים: (י) אונ באמת פר ווס וויל גיט גאט מיט מיר זיך באווערען פי יעד דרר עמדי דען ער ווייסט דעם וועג ווס מיט מיר איז: בחנני כזהב אצא ער המיט גיט יגריבמ דס איה וועל ארום גיין לוטר או ווי גאלר (דרום קובמט ער גיט צו פווערען זיך מיט מיר): (יא) באשורו אהוז רגלי אין זיין טריט המ אן גיטקען מיין פום דרבו שפתי ולא אש זייגי ווענין קאב איה גיהיט אונ איה גייג מיה גיט אנועק פון זיי: (יב) סעות שפתיו ולא אמיש דיא מצות פון זיינע לעפעצין קאב איה גיט אפ גיטאן פחוקי צפנתי אמרי

רבות עמו: **מִן עַל־כֵּן מִפְּנֵי אֲבֹהַי**
אֲתַבּוֹנֵן וְאֶפְחַד מִמֶּנּוּ: מִן וְאֵל הַדָּךְ לִבִּי
וּשְׂרֵי הַבְּהִילָנִי: "כִּי־לֹא־נִצַּמְתִּי מִפְּנֵי
הַשֶּׁךְ וּמִפְּנֵי פֶסֶה־אֶפֶר: כִּד " מִדּוּעַ
מִשְׂרֵי לֹא־נִצַּפְּנוּ עֵתִים וַיִּדְעוּ לֹא־חָזוּ
יָמָיו: בְּגִבּוֹלוֹת־יְשִׁינוּ עֵדֶר גָּזְלוּ וַיִּרְעוּ:

עמיה: פו כטוול דהיקנא
 מן קדמוי אהבהל
 אהבן ואדחל מגיה:
 פו ואלהא רפה לכבי
 ושדי בהלנני: י ארוכ
 לא אהנתרת מן קדכ
 חישוה ומן קדמי טמר
 קבלא: א מרין משרי
 לא אהמישו עדניא
 ודחפמינתי לא חמין
 יומיו: ב תחומיא ישגון
 שדרא אנסון ודעון

חבור וידעיו קרי ת"א נזחח ימיו, סכדדיו סס: רש"י

זה למה לא נלפנו עתי ימי האדם מן הקדש כיוך הוא
 שלא ידע יום מות האדם שמה לא ימהר פורענות ויקדמנו
 יום המיתה: ויודעיו לא הוא ימיו. מיום האדם כמו
 הדש ימים (ומתרגמין עידן כעידן סא"ח) ומדוע יודעיו
 ואזהבו של הקב"ה חיון וכולין לראות סוף דרכו ומדוחיו.
 ימיו זו היא דרך שנהג בימיו כמו לא יהרף לכבי מומי
 (לקמן כ"ו) ומה הן המדות התמוהות: (ב) גבולות
 ישיגו. אותן שדרכן להשיג גבולות שהן קוין שדות
 מנדה שי

ישלים חוק נירוחיו פורענות אשר גור עלי: ובהנהרבות
 עמו. כי כהנה רבות עשה: (טו) על כן. שאינו גימל
 לאדם כפי דרכיו: מפניו אבהל. וכשאתבונן בדרכיו
 אפחד ממנו: (יז) כי לא נצמתי מפני חשך. נזחח חני
 נכחל כי לא נלמתי להלוטין וזמיותו קבר משני ההשך הזה
 הנח עלי וכי לא כסה מפני את האופל הזה עד מותי:
 המפני ככה אופל. על כי לא שבראש הפסוק חוזר:
כד (א) מדוע משרי לא נצפנו עתים. כלה הוא
אבן עזרא

ומהתא היא לי: (פו) הכהילני. בספרים מדויקים מלא וי"ד:
 כד (א) וידעו. וידעיו קרי ונמ"ל וידעיו קרי וכן מתורגם והסמינן
 ימו פלל ככל בספרים המדויקים וידעיו קרי וי"ד ו"א
 וכן פירשו כל המפרשים וקף כמסורה נזחה מזה עם מנין דהספרים
 י"ד כמלמע תיבוחה וקרין וכן ו"א בסוף: לא חזו ימיו. מלעיל.

(יז) כי לא נצמתי. היה מתחזה סכרת וימות כאשר היה
 כחושך קודם שלא לאויר העולם:
כד (ח) מדוע משרי. רובי המפרשים ישרו שדי כמקום
 היה שדו וכן פירשו למה לא נלפנו עתים משרי:
 ויודעיו. לא יראו הימים והענין חילו נלפנו עתים משדי לא
 הייתי מתרעס עליו כי יודעיו לא ידעו מה יהיה אלף הוא שידע העתים שיעשו בהם הרשעו' הרשע למה יתריס:(ג)גבולות

ר"ב וזו נלמתי. נכחתי: מפני חשך. קודם כל חשך המקרים הרעים: ומפני כסה אופל. וזהו מכסה ומעלים מפני אופל הלכות כאלו ב"ל

מצודה דוד

עמו רבות עמיניס כלמה אשר יעשה לפני אדם: (פו) על כן.
 כדלוחי שחיו חוזר מקום נזחחו חכבל מפניו וכהלח חתונגן משעיו
 אפחד ממנו והוא כשל ענין בע"ש: (טו) ואל הדרך לבי. טכף
 על היסודים היא כלל ערך ענין כללי כהיו חתונגן כיוס: ושדי
 הבהילני. ככל הדבר צמנות שופט: (יז) כי לא נצמתי. ובספרים
 היא כי משולם כשהיה חושך ואכדיו בעולם לא נכחתי חני מפני
 מפני חשו וכל כי לא הכנלתי כלל ולא נלחתי עימי לזס פסה דכל
כד (ה) ברוע. טמה הטל לקבול וכתלונק על פוכת כשעמיס ועל כי בנה הוא כדעמו לומר שכנג חלוי כנעסרת כשמיס אשר שטפו בעת
 אפל. טפלה:
כד (א) חזו. ענין גבול כמו מתי חסלס כס ק"ו): (ב) ישיגו.

החשך כי לא היחה עלי וכשהיה אופל בעולם היה המכסה את האופל
 כד (ה) ברוע. טמה הטל לקבול וכתלונק על פוכת כשעמיס ועל כי בנה הוא כדעמו לומר שכנג חלוי כנעסרת כשמיס אשר שטפו בעת
 סכריין וכלכס לזה אמר מדוע לא יהיו כוללות העתים הכס נלפניס ובספרים ונכעמיס לפני המקום: ין כדלוי היה כעולם
 יפה יהתכס מפני ולא ימרו סוי כי הלא כל יודע המקום מן הכחמי' והכנימיס לא הגזיבו לו זמן לומר שיהא מחודש טס כעולם כי כולם
 סד אכס והכסו ספרים נלמנס מפני חלילת וכוח הסתדר מערכת כשמיס ומדוע אס כן לא ימשול ככס להיות נלפניס מפניו ונכעמיס
 לו נכס היה מה שחורר כדעמיס כעמיס: (כ) גבולות ישיגו.הן כליו רחשו כחשי שטע שישנו גבולות רעיהס כי יגמרו נדלס אל גבול רעיהס
 פירוש ע"מ

פינצמערניש פון פד מיר בין איך וואלט גשטארקן
 איבער דר גאט וום גאט גיט מיט אזו גיטאן בין איך
 ווארין דר שרעקין:
כד (א) זאנט איוב מידע שפירי לא נצפנו עתים ווארום
איז פון גאט גיט בהאלטין דיא יארין פון
דעם מענטשיניס לעבין דען וואלט זיך צוא ציימין
גינקענט שרעפין דאס דער מענטש וואלט פריער
גשטארקין איירר גאט וואלט אויף אים גיבראכט
דעם פורענגיות אונ ווידער ווארום זאל דאס זיין
ווידעיו לא חזו ימיו דאס נאמס ליב האבר זאלין גיט
קעגן זעהן אונ וויסן דעם טעם פון די ווינדרליכע
מדות וואס גאט איז זיך נוהג אין זיינע טעג:
(ב) אונ דס זעגן זיינע ווינדרליכע מדות אזעלכע

רבות כמו אונ אזעלכע פיר זאקין זענען מיט איהם
 (בלבד ער האט פיר מאל אזו גיטאן): (טו) על כן
 איבר דעם וום גאט בצאלט גיט צו דעם מענטשין
 אזו ווי דעם מענטשיניס זענען זענן דרום ספניו אבהל
 שקעק איך מיד פון פד אים אהבונן ואפחד כגניו אונ
 אז איך גיב אכטונג אין נאמס זענען טוא איך מיד
 פארקטין פון אים: (טו) ואל הדך לבי אונ גאט האט
 ווייך גיטאכט מיין הארץ ושדי הבהילני אונ גאט המ
 מיד דר שראקין: (יז) אונ מיט דער זאך בין איך
 איוב ווארין דר שראקין) כי לא נצמתי כפני חשך דס
 איך בין גיט פד שנימין גיווארין פון דר וועלט פד
 דעם פינצמערניש וואס אופ מיר און דא גיקומען
 יכניו כסה אפל אונ דס גאט המ גיט צו גידעקת דס
 רשעים

ג חֲמֹר יְתוּמִים יִנְהֲגוּ יַחְבְּלוּ שׁוֹר
 אֶלְמָנָה: יִטּוּ אֲבִינִים מִדֶּרֶךְ יַחַד
 חָבְאוּ עַנְוֵי־אָרֶץ: הִי הֵן פְּרִיאִים בַּמִּדְבָּר
 יֵצְאוּ בַּפְעֵלִם מִשְׁחָרֵי לַטָּרֵף עֲרֵבָה
 לֹא לָחֵם לַנְּעָרִים: בִּשְׂדֵה בְלִילֹי יִקְצְרוּ
 וְכֹרֵם רָשָׁע יִלְקְשׁוּ: עָרוֹם יִלְיֵנוּ מִבְּלִי

ג חמרא דיתמי ידברון
 ימשכנון הור ארמלא:
 ד יצרון חשיבי מן
 אורחא בחרא אמרו
 מסכני ארעא: ה הין
 דין פמרודיא במדברא
 נפקו לעובדיהון בישא
 מקרמין לבוא במשרא
 אגס ליה מונא בליליה:
 ו בחקלא מרלא דלחון
 חצרון ופרמא דרשיעי
 יכסחון: יערמלי ויתרו
 דלית

עניי קרי וקצורו קרי

רשי

כנגד שדות אחרים וכללה הם מרבים גבוליהם שהיו עושים גדריהם בלילה כחוף בלילה חתום שכיניהם (והכו משיג דמתרגמינן משנה שהיו משנים הנובל סא"ח) ועלר גזלו וירעו לעמנן: (ג) חמור יתומים ינהגו. יעטין כל רעות האמורות בענין. סוף דבר ולאזה לא יסיס חמלה להודיעם עונם ולהמליאם גמולם: (ד) יחד יחבואו עניי ארץ. מפני שיראים מהם: (ה) ואומר הן פראים. שהם לימודי מדבר לארוב את העוננים: יצאו בפעלים. יצאו למלחכתן. ומה הוא הפעולה: משחרי לטורף. מנקשים סעור: ערבה לו לחם לבערים. למחרתו ומערוו של רשע הערבה והמדבר היה לו לחם לנרסם שמשם הוא מנחתו שי

מכלול דף קנ"א: (ד) עניי קרי: (ו) יקצורו קרי: (ז) יחד יחבואו. מפניהם: (ה) והם כמו פראים במדבר. מן הערבה לו: ילקשו. ענינו יכרותו הלקש כמו מסמף פארה יכרית הסעף: (ז) ערום ילינו. פועל יוצא ישמטו הערום עד רב"ג

שלא הייתי רואה אותם: (ג) יחבאו. יקמו למשכון (ד) חבואו. כ"ל שגנו מהדרך להחבא מפני הרשעים מן ישאקום: (ה) הן פראים במדבר. שהם חלו הרשעים הם כמו פראים במדבר שהם חיות רעות ויעמדו הם לרסם ולקצורו מן המדבר: (ו) יקצורו קרי: (ז) ערום ילינו. פועל יוצא ישמטו הערום עד רב"ג

מצורת ציון

כמו ימינו בסמ"ך ומנינו הדמקה לאחור כמו לא חסין גבול (דברים י"ט): (ז) חבוא. מלשון מחבואה: (ה) פראים. חמור בכר: משחרי. דורכים ומנקשים כמו ומשחרי ימלאוני (משלי ח'): ערבה. ענינו ממו מדבר: (ו) בלילו. מלשון יבולתוהוא: ילקשו. פנין יחמור כמו וסיסם פעמו למלקוש (לקמן כ"ט): (ז) ילינו. ליראסם מהם: (ה) הן פראים. הנה הם כמו הפראים אשר במדבר כי מרף הכרוב להסיס: ערבה לו. מוליא לפלסו מהסכרם מאלל נעריו כי גזול כל העובר בה וממנו סוכסח חשי ביתו: (ו) בשרת. ככל שדה אשר ימלאו קולרים יבולו ואם אינם שניהם חלל כרמו של השע עט כי עות יתהר לקחום ענבי כרם מלקצור יבול שדה מ"ח יחמור מלקחום מה ממנו עד שר לא ימלאו. מנקום סחר כי אוהבים הם את הרשע ולא יתהירו לקחם את שטו: (ז) ערום ילינו. גזולים מהלכש ע"ט

פרוש

רשעים גבולות ישינו וום טוען פר רוקין די גימארקין אין די צאמין אין חכרם פלער אריין בפדי יענים צו גזלען אשטיקיל פלער עבר גזלו נרעי אונ איין סטארע גזלען זיי אועק אונ פאסין זיי פון זייערם ווענין: (ג) חמור יתומים ינהגו דעם אייל פון דיא יתומים טוען זייא אועק פון יתגלו שור אגבנה אונ טוען משכנן דעם אקס פון דער אלמנה: (ד) יחד יחבואו עניי יחד חבואו עניי ארץ אונ די אביונים פון דעם ווען יחד חבואו עניי ארץ אונ די ארייע פון דעם פאנד ווערין אלע מיט אנגדער בהאלמין פון פאר זייא ווארום זיי האבין כורא פאר זיי: (ה) הן פראים בחדר נון אזוי ווי די כויר איינלען וענען גיוואונקט אין דעם כדבר אזוי וענען זייא אויך גיוואונקט אין זייערע

לְדִית פְּסוּתָא וְיִרְדִית
 לְהוֹן חוֹפְתָא פְּקוּרָא :
 הַּ מְקַלְחֵי תְּשׁוּרֵי
 מִטְּמִשׁוֹן וּמְדִלִית מִשְׁרׁוּי
 נִפְפוּ מִיִּנְרָא : מִ יִאֲכֹסוּן
 מְבֹת יִתֵּם וְעַל עֵגִיָּא
 מִמְשַׁבְּנִין : י עֲרִשְׁלִי
 אוֹרִיכוּ מְדִלִית פְּסוּ
 וּקְבִינִן נִטְלוּ מְנַהֵן
 עוֹמְרָא : יִי בְּיָנִי
 אֲשׁוּתְהוֹן וְעֲצָרוֹן מִשְׁחָה
 מִעֲצָרְתָּא וְעֲצָרוֹ מְרִיהוֹן
 אֲצַחֵיאוּ : יב מְקַרְתָּא פְּנִי

ת"א יתירו : יבמס :

ונפש

כסויין : (ח) מורם . היורד מן ההרים ירעבו ויתלחמו
 אותן העומות לוי שמגלו כימי און מחסה להסחות זו :
 חבקוק צור . הנחלים בנקיף הסלעים וגם שלם הורם יורד
 ומקלה עוילס ורוטבס . רעוב . תרגום של לח וכל מי
 שאינו מנוגב קרוי לח (מיויטס"א) : (ט) משוד יתום .
 יניקה היתום מקום מוצל מתכלו ומזומתו כמו טוך מלכיס
 חינקי (ישעיה ס') : יחבלו . לשון אם הכול תחכול (שמות
 כ"ב) וכמו הכול לח הבל (יהוקלל י"ח) : (י) הלכו .

אבן עזרא

שילין בלי לבגס : (ח) מורם הרים . על הערומים ידבר
 שיחבוקו הצור בשביל שאין להם מחסה וירעבו מהזרם היורד מן ההרים :
 (יא) יצהירו . ישאו הילרם והוא שמו ית שילרם כעבור הגר :
 רלבג :

יאהרו : (ז) בקדס . בזה הקור : (ח) מזרם הים ירעבו . מהמים כהספים מההרים יתלחמו העניים אשר הפסידום אלו הרעבים כי הם
 ישעמו מפני זה אלל ההרים להיות להם למחסה : ומגלי מחסה חנקו לור . פטי שאין להם מחסה חנקו הנזרים להיות להם למגן :
 (ט) יגולו משוד יתום . מבוז הבדו אהי ישעו יגולו היתום ולא ירחמו עליו : ושלטו עליו . ר"ל מה שעל העני והוא לבגס כמו שכתב יתמסס
 בה יקחו למשוד : (י) מורם הרים . הם סבבו שילכו העניים מרומם מבלי לבגס : ורעבים כאלו עומד . ושללו רעבים
 האלשים אשר שללו עומד . הללו שאל יתקום לחלוט מעני : (יא) בין שזותם יתהירו . ר"ל האלשים העושים השמן בין שזות בית הכרז אשר
 דברו בדיקרים לבגסות הוין ילמלו ולא יתקום כרעשים לבחוט מהשמן והיוין אכלו יגולו אותם מהם : (יב) מעיר מיום יתקו . מן העיר יתקו
 מצודת דוד

והכנול לבגס עניו יתמיד כן עזרם מגלי לבגס ואלן כי בגס לבסות
 עלמו בגס הקור : (ח) מורם הרים . עלי כי העשוקים מהם ילכו
 אל בין ההרים להסתגר שם מפני הרוח נפשו שכ רעושים הם זרם הים
 היורד מן ההרים : ומגלי מחסה . בעבור שאין להם לבגס להסות
 עלו מפני הרוח חנקו אל הלכו לשמן עילים מחסוק הקור : (ט) יגולו
 בישור יתום . הוא כמו הסוק משוד יגולו יתום . ר"ל מבוז השירים
 אשר כורגו כה יגולו גם את היתום : ועל עני . המלגס בגסל הפני
 יקחו למשוכן כי מעליהם עליו לומר שזוהי חוטם לנגס ערום מבלי
 (י) ערום הלכוי . גזילים את המלגס וסוברים חוטם לנגס ערום מבלי
 לבגס : ורעבים . עובס את מלת הלכו לומר העניים טשאי עומד
 (יא) בין שזרותם . טס כי נמשך הילרם בין שזות בית הכרז ועם
 מהה למחים כי כרעשי' הסס גזלו שגסם וייתם ואלים מולמים להסם : (יב) מן העיר יתקו . מן העיר יתקו

ע"פ פ"ר
 ע"פ פ"ר
 ע"פ פ"ר

(א) עזרע קל"יד ער ואין כסות בקרה אונ עם אין גי' פ"ר
 האנרין צוא דיא אריפע ל"יט אין קל"יד אין דער
 קעלט : (ח) מורם הרים ירעבו פון דעם שפראם פון
 קענין וואקער וואס ינרעקט אראפ פון דיא בערג
 ווערין דיא אקטשע גי'טיכט ויבלי פסחה קען יי'א
 האבין גי'ט קיין קל"יד וואס זיי זאלן זיך פאשציען
 אונ צו דעקן דער מיט מ'ק ציר דרוכ באהאלמי'ן
 זיי זיך אין די שפאלמי'ן פון די שמי'גר פכדי עם
 זאל זיי'א אפ הימזען פון קעלט : (ט) יגולו משוד יתום
 זיי זגלען אנועק דעם יתום פון זיין ברוקט וואס ער
 האט דארטין צו עקין זגל עני יחבולו אונ דם קל"יד
 וואס אויף דעם אריפאן איז מוען זיי'א משבגנן :

וּנְפַשְׁחֲלָלִים תִּשׁוּעַ וְאֵלֹהֵי לֹא־יִישִׁים
 תַּפְלָה: י הַמָּהוּ הָיוּ בְמַרְדֵי־אֹר לֹא־
 הִבִּירוּ דְרָכָיו וְלֹא יֵשְׁבוּ בְנִתְיֹבְתָיו:
 י לָאוֹר ו יָקוּם רוֹצֵחַ יִקְטֹל־עֵנִי וְאֲבִיוֹן
 וּבְלִילָה יִהְיֶה כְנֻב: מו וְעֵין נֹאֲפָה שְׁמֵרָה
 נִשְׁפָה לֵאמֹר לֹא־תִשׁוּרְנֵי עֵין וְסִתֵּר
 פְּנֵים יִישִׁים: מו חֲתֵר בַּחֲשֵׁךְ בְּתַיִם יוֹמֵם

נִשְׂאָה נִהְקִין וּנְפַשְׁתָּ
 קְמוּלִין בְּחִרְבָּא תַּעֲלֵי
 וְאֵלֹהֵי לֹא יִישׁוּ חֹבָא:
 י הַנִּין הֵן בְּמַרְדִּין
 בְּאֹר ו תֵּא לֹא
 אֶשְׁתַּמְדַּעוּן אֹרְחֵיהּ
 וְלֹא אֶתְנַהֲבוּ בְּשִׁבְלוֹי:
 י לָאוֹר תֵּא יָקוּם קְמוּלָא
 יִקְטֹל עֵנִיָּא וְחִשְׁבָּא
 וּבְלִילָא יִהְיֶה הֵךְ כְּנֻבָא:
 מו וְעֵינָא נֹאֲפָה שְׁמֵרָה
 נִשְׁפָה לְרֵיָא לְמִסְרָה לֹא
 תִסְפְּנֵי עֵינָא וְסִתֵּר
 אֶפְסָא יִישׁוּ כְלָפִי לְעֵיל:
 מו חֲתֵק בְּחֻשְׁפֵּר בְּתֵיָא

ה"א אור . פחמים כ : נשף , כוסה י : חתר . כסדרין קט (משפח כטו) : חתמו

רש"י

עיר יצאקו מהמת אותן האונסין : לא ישים תפלה .
 להקפיד עליהם ולקח נקמה : (יג) המה . הרשעי' האלה
 הם דור המבול שמרדו בצור . כשביל המערר שהיה
 שולח את הארץ ולא היו אריכים כלום : (יד) לאור יקום .
 אלה הם עומדים ביום היו הרוגים עובדי דרכים : ובלילה
 סגרת שי
 ערוס ילד ו תבלי : (יג) במרדו . הבי"ט נעביא : (יד) יקטל עני .
 בקמן חטף וכו' ויעין פ"ט כמשל"י על ימחק דכ"ד : (טו) לא
 (יג) במרדו אור . השם שהוא אור המאורות : (יד) לאור יקום הרוצח .
 כי כמותו ולילה אור בעדני . ואיננו כי אם אור ממנו . וכלילה יהי כנגב . יורה עליו . ודמה הנגב לנאוף
 שיעשה דבריו ועבירותיו כבתר כאלו יבוס הכר כפנים שלא יראו כאלו יתמחו היום שלא יראו בו . ומה שכתב
 רלב"ג

היה כנגב . להתור בתים : (טו) ועין נאף . והנאוף שבהם
 היה כומר ומנחין עד נשף לאמר וכו' : וסתר . וכסתר ישים
 פניו לעבור עבירה שכל כל אלה היו הסודין דור המבול על
 הגול שנאמר ותמלח הארץ חמם (בראשית ו') ועל העריות
 שנאמר כי השמית כל בשר (שם) : (טו) יובם דתמו
 אבן עזרא
 מהיום . תהא לא אדם יענקו מעיר : ואלזה לא
 ישים תפלה . לא יעשה זה חס וסוף . תפלה כמו תפל :
 (יג) במרדו אור . השם שהוא אור המאורות : (יד) לאור יקום הרוצח .
 כי כמותו ולילה אור בעדני . ואיננו כי אם אור ממנו . וכלילה יהי כנגב . יורה עליו . ודמה הנגב לנאוף
 שיעשה דבריו ועבירותיו כבתר כאלו יבוס הכר כפנים שלא יראו כאלו יתמחו היום שלא יראו בו . ומה שכתב
 רלב"ג

האנשים מפני החמם הגשמה להם : הללים . הרוגים : השוע . תלעק . תפלה . דבר בלא טעם : (יג) במרדו אור . שהיו מורדים בכו"ת
 שהוא אור העולם והשפך שהיה כנגדן כזה חיר היום וכו' וימר נכון לפי מה שיספר מעמיים : (יד) לאור יקום הרוצח . בעבור האור
 יקום הרוצח כבקר השכם קודם הניח אור היום להרוג הטיים והאביונים : כנגב . הכ"ף נוספה וכוונתו הוא שלא יבוס : (טו) סגרת
 כסף . המתיים השכם : תשובתי . החלטי : (טו) חתר . מעיין ממהות : יובם חתמו לנו . חשב חתמו להם חס :

האנשים מפני החמם הגשמה להם : הללים . הרוגים : השוע . תלעק . תפלה . דבר בלא טעם : (יג) במרדו אור . שהיו מורדים בכו"ת
 שהוא אור העולם והשפך שהיה כנגדן כזה חיר היום וכו' וימר נכון לפי מה שיספר מעמיים : (יד) לאור יקום הרוצח . בעבור האור
 יקום הרוצח כבקר השכם קודם הניח אור היום להרוג הטיים והאביונים : כנגב . הכ"ף נוספה וכוונתו הוא שלא יבוס : (טו) סגרת
 כסף . המתיים השכם : תשובתי . החלטי : (טו) חתר . מעיין ממהות : יובם חתמו לנו . חשב חתמו להם חס :

מצורת ציון
 ענינו דבר גרוע שאין בו טעם כמו אלה נחן תפלה (לעיל ט') :
 (יד) כנגב . ככ"ף כהא לתחת הענין וכן יהי כשע אויבי (לקמן
 ט"ז) : (טו) שטרה . תפלה כמו ודניו שמה לח הדבר (בראשית
 ל"ו) : נשף . השכת הלילה : תשובתי . החלטי : (טו) חתר . חסר

לכם והם האנשים אשר יתגבר כח חולי הכחודה אשר ימאסו לשבת במקום האור כ"א כהכף : שבו וכן כדשמים הלילה ימאסו בצור היום
 כי טוב להם השכת הלילה כי אז ישוע מעשיהם ולא ייראו מי : לא הבירו דרכיו . אינם עבדים דרכי האור ולא ישבו בנתיבותי כי לא
 יכלו לעשות אותהם בצור היום : (יד) לאור . בעבור אור היום הצינע שפניו יקום הרוצח שכס עד לא יאיר ויקטול עני ואפיון אשר
 ישימו ללאם למלחמתן : ובלילה . בעולם הלילה יהיה גנב לנגבו כחשבת הלילה : (טו) ועין נואף . והבי הוא כעין נואף אשר גס
 הוא המרדו בצור היום כי תשמור ותלפס את העשף כי תחשב טוב אלה החלטי עין אדם כי תשכת הלילה ישים לי הסמר פנים לכל
 יראתי עי : (טו) חתר . וכן הוא יעשה על הסף כי תשכת הלילה חותר הוא את כפתים לנמוס כפן דרך החסמים לנטב מה צבית
 פירוש ע"מ

אנשקענין דעם ליבם פון דעם סאג איז אויף
 גשטאנען דר רוצח יקטל עני ואביו אונ האם גיהרנת
 דעם אריסאן אינג דעם אביו וואס זענען גינאנגען
 אויף די ווענין ובלילה יהי כנגב אונ ביי נאכט איז ער
 גיווען אזוי וויין איין נגב צוא אונסער גראכען דיא
 הייזער : (טו) ועין נואף שטרה נשף אונ דאס אויג פון
 דעם נואף וויס צווישן זיי איז גיווען דאס גראכט
 אונ גוארמ ביו נאכט לאסר צו זאנען לא תשרני עין
 קיין אויג זאל סיד גיש זעהען וסתר פנים ישים אונ
 אין איין פאר גראכעניש האט ער זיין פנים גיטאן
 צו עובר זיין די עבירה פון זנות : (טו) אונ די וואס
 זענען שלאף גיווען פון צוגליקען ביי סאג חתי בחשך
 בתים

פון דער שטאט מווען שרייען מחמת דיא גולגים
 נשפח הללים השוע אונ דם נשפ פון די דר שלאגענע
 מיט שרייען פון ווענין דעם וויס די רשעים האפין
 ציאה דער שלאגן ואלה לא ישים תפלה אונ נאט מוט
 גימט אויף זייה קיין עפעס עורנג אונ עקמט גיט קיין
 נקמה פון זייה : (יג) השם היו במרדו אור די רשעים
 פון דור המבול האבין מורד גיווען אין נאט פון
 ווענין וואס זיי האבין גיהאט גינגו רענין וואס דם
 איז אקעכט אויף דער וועלט לא הבירו דרכיו ולא ישבו
 בנתיבותיו זיי האבין גיט גיוואל'ט קענען זיינע ווענין
 אונ זענן גיט גיזעסין אין זיינע שטענין : (יד) אונ
 אצוי איז זייטר שטיינער גיווען לאור יקום רוצח

תִּתְמוּרְלָמוּ לֹא־יִדְעוּ אֹרֶן: יי כִּי יַחֲדוּ |
בְּכֶךְ לָמוּ צִלְמוֹת כִּי יִכֹּר בַּלְהוֹת
צִלְמוֹת: יי קָל־הוּא | עַל־פְּנֵי־מַיִם
תִּקְלַל חֲלָקְתָם בְּאֶרֶץ לֹא־יִפְנֶה דָרָךְ
בְּרָמִים: יי צִיָּה גַם־הֵם יִגְזְלוּ מִיַּמֵּי־שֶׁלֶג

שאול

ר"א קל סוף . ספרות דת : בראשית י"ג . י"ג . סוף ל"ג

רש"י

בחרן לאמר לא יפנה דרך הטוב בדרכי הנדיקים הרמים וסוכנים ברוחו של עולם . כרמים הם הנדיקים ופרנסים הדור כמו ונחתי לה את כרמיה משם (הושע כ"ג) ת"י את פרנסהא . היו מקללים את חלקם בחרן לאמר לא יפנו דרך הטוב שבטישם שלא יפנו את דרכם . ל"א תקולל הלכת' מתקלקלת היתה חלקתם שהיו משהיהם זרעם לבטלה כמו כי השתית כל בשר את דרבי (בראשית ו') הקולל ל' לקולל כמו בעון אשר ידע כי מקללים להם בניו (שמואל ח' ב') . ל"א תקולל חלקתם הדורות שחמרתם מקללים בהם מי שפרע מדור המבול . כ"ט . ל"א תקולל חלקתם לא יפנה דרך כרמים . לא היו מקבלים תוכחה מן העובדי . לשון אחר היו קלים לשט בסמינות להרזו ולהמום ממון ודרך ישיב בני אדם ונעשית כרמים אין חושש לירך : (יש) ציה גם חום יגזלו . מפני רעתם גרמו להם שנה אחת להשתנית עולם משבש סדריו זרע וקציר וקור וחום וקין וחורף : מימי שלג . כמו ומימי שלג גם אותם גזלו מן העולם לכי

לכו . אותם שהיו חלשים מהם מעשות לבטות ביום היו חומרים כבדים בלילה וביום היו החומים ומוכונים בכתיסה : לא ידעו אור . לא היו מכירין את האור ולא היה עת מהלכס : (וי) כי יחדו בקר לבו צלמות . שבוים היו וסגרים ובלילה היו הולכים למחרתם ולא היו יראים מן המזיקים כלל : כי יכיר בלהות צלמות . מכיר היה כל אחד שר' המזהילים ולא היה ירא מהם . ורבותיו פראשו ויזם חתמו למו ביום היו עשויים סמינים היכן מרמפו של בית וזכין גניו של עשיר . שהיו מפקדין אפרסמון אל בעלי בתים עשירים ויודעים הם שיניחו בבת גניו ובלילה מריחין והולכים שם וחומרים שם : (יח) קל הוא על פני מים . כשהיו הנדיקים נח ומחשלת מוכיחים אותם וחומרים להם שפירי המבול לבא עליהם היו חומרים קלים אנו לשוט על המים ויש לנו גומא ודברים קלים לעשות מהם הניות ולשוט : הקולל חלקתם בארץ לא יפנה דרך כרמים . היו מקללים את חלקם

אבן עזרא

שהמקום ישיב להם הבקר כללמות כי יכיר עליהם בלהות וישים אותם כדבר שהוא קץ על פני מים כאשר יגזר הקנה : (יה) הקולל חלקתם . ולא יפנה אחד מהם דרך כרמים ויאבדו מהעולם הם וחלקתם וכרמיהם כמימי השלג שיגזלו

רלב"ג

יזעו אור . במקל מדויקים יי מקץ בין ידעו נלמת אור : (וי) בלהות בלמות . הוהל הל"ד . ששים :

מצודת דוד
 כעו אה במחשת ימלא הגבש (שמות כ"ג) : חתמו . סודו כמו כי חסות הוא ישיפיה כ"ט) : לבר . לנס : (וי) צלמות . משהת הקיב : בלהות . הוא סוף מן דבלות : (יח) חלקתם . כן תקולל הבהה כמו אלו חלקם יולב (שמואל ב' י"ד) : (יש) ציה . חולב ויובש :

לשנות ולשוט ע"פ המים כי ירא ללכת בחרן סן יפגמו בו הרוזנים ולה ישוט על מני המים מקום שאין אנשים הולכים שם : הקלל . סחלקה אשר ילכו עליה בחרן היא עקוללת עמד לפי שלא ילכו במקום אשר יעמד יורע כ"ה במקום ליה נעשה ספר אין כלבים מנויים שם אף לא ישא ללכת דרך כרמים כי ישמד מן האנשים העלויים בכרמיהם ונאומה וכנס יפחדו מעלבים ולה י"ח ס' : (יש) ציה גם הם . והכס בדבול פח פקודתם ישוהו בניהת קלה ומהכ כמו שכוונת עם לרוב סחוס גוהלים ומאבדים בקלות וצעה

פירוש ע"מ

בְּיָמֵי הָאֵם עַד יִהְיֶה אֲוִנְקָעַר גְּעַנְגְּרָאָעִין אֵין דְּעַר פִּינְקְסְטֶרְקֶעֶשׁ אֲוִנְקָעַר דִּי הַיִּינְעֶר וַיִּסַּם חֲתָמִי לְכוּ אֲוִן בִּי טָאָן וַעֲנֵן וַיִּיא גִּינְוֵעֵן פֶּאָר חֲתָמִית אֲוִן פֶּאָר שְׁלֵאָסִין אֵין וַיִּיעֶרְעֶה הַיִּינְעֶר לֹא יִדְעוּ אֹרֶן וַיִּיא הָאָבִין גִּיט גִּיקֶעֶנט דִּי לִיבִט פֿון דַּעַם טָאָן דַּעַן וַיִּיא זַעֲנֵן בִּי טָאָן גִּיט אַרִיִּים גִּינְאָנְגֶּען אֲוִיף דֶּר גָּאָט : (יז) בִּי יַחֲדִי בִּקְרָ לְכוּ צִלְמֵי דַּעַן אֲלֶע מִיט אַנְגְּדֶער דֶּר גַּב סִיט דַּעַם גִּוֶּאָף אֵין צוֹי דִּי לִיבִט פֿון פֶּאָמָאָן צו אֵיין פִּינְקְסְטֶרְקֶעֶשׁ בִּי יִבִּיר בִּלְהוֹת צִלְמֵי אֲוִן אֲזַעַם וַוֵּערט דַּערקֶעֶנט דִּי לִיבִט פֿון פֶּאָמָאָן חֲאָפֵט וַיִּיא אָן שְׁעַקְמִיט פִּינְקְסְטֶרְקֶעֶשׁ וַיִּייר פֶּאָר וַיִּיא אֵין פֶּעֶקֶר

שאול

בְּיָמֵי הָאֵם עַד יִהְיֶה אֲוִנְקָעַר גְּעַנְגְּרָאָעִין אֵין דְּעַר פִּינְקְסְטֶרְקֶעֶשׁ אֲוִנְקָעַר דִּי הַיִּינְעֶר וַיִּסַּם חֲתָמִי לְכוּ אֲוִן בִּי טָאָן וַעֲנֵן וַיִּיא גִּינְוֵעֵן פֶּאָר חֲתָמִית אֲוִן פֶּאָר שְׁלֵאָסִין אֵין וַיִּיעֶרְעֶה הַיִּינְעֶר לֹא יִדְעוּ אֹרֶן וַיִּיא הָאָבִין גִּיט גִּיקֶעֶנט דִּי לִיבִט פֿון דַּעַם טָאָן דַּעַן וַיִּיא זַעֲנֵן בִּי טָאָן גִּיט אַרִיִּים גִּינְאָנְגֶּען אֲוִיף דֶּר גָּאָט : (יז) בִּי יַחֲדִי בִּקְרָ לְכוּ צִלְמֵי דַּעַן אֲלֶע מִיט אַנְגְּדֶער דֶּר גַּב סִיט דַּעַם גִּוֶּאָף אֵין צוֹי דִּי לִיבִט פֿון פֶּאָמָאָן צו אֵיין פִּינְקְסְטֶרְקֶעֶשׁ בִּי יִבִּיר בִּלְהוֹת צִלְמֵי אֲוִן אֲזַעַם וַוֵּערט דַּערקֶעֶנט דִּי לִיבִט פֿון פֶּאָמָאָן חֲאָפֵט וַיִּיא אָן שְׁעַקְמִיט פִּינְקְסְטֶרְקֶעֶשׁ וַיִּייר פֶּאָר וַיִּיא אֵין פֶּעֶקֶר

שְׂאוֹל הַטָּאוּ: כִּי יִשְׁכַּחְתֶּהוּ רַחֲסוֹמֹתָיִךְ
רַמְהָ עוֹד לֹא יִזְכָּר וְתִשְׁבַּר פְּעֵי עֵוְלָה:
כִּי רַעַה עֶקְרָה לֹא תִלְדֵּי וְאַלְמָנָה לֹא
יֵיטִיב: כִּבּ וּמִשֶּׁךְ אַבִּירִים בָּכְחוּ יָקוּם
וְלֹא יֵאֱמִין בַּחַיִּין: כִּבּ יִתְּנֶלְוּ לְבַבְתָּ

חוקמת אנשין מימי
 תלנא וליתידון היכדן
 לשיור אתנשיאו
 דאתחבו: תא היך
 צחוקא וחוקא אנשין
 מימי תלנא וליתידון
 היכדן לשיור אתנשיאו
 דאתחבו: כ אכעראין
 דנשיאו דחוקא מסבגין
 אתבסימו דחוקא הוב
 לא דכר ותחבר היך
 ישען

קיסא עילתא: תא מטול דבטיורו אפרשותא אפרשותא בעדן חוקא דחוקא דחוקא אהמנעו
 מגדון מימי מסרא ותלנא לבית קבורתא אתחבו: כא דמרע עקרא דלא תילד ואתרמא
 לא יוטיב: כב ונגיד נברא בחיליה יקום ולא הימין פחיו: כג יהיב ליה היכדא דחוקא
 רש"י

ששאל חטאו יש תיבות חסירות וויין כמו (ירמיה י"ח) ואני ככבש אלוף והוא נפתר ככבש אלוף עוד הרבה כמחזרת מנחם בן סרוק: (ב) ישבחהו רחם. אמו. דרש ר' תנחום שהיו דור המבול נוטלים את בניהם ונותנים ההתיחס למסוח ארצות התיחום וחפ"י אמו לא היתה מרחמת עליו: מתקור רמה. למות ולאכול רמה בשרם: עוד לא יזכר. בשנה אחת נעקרו ועל ארכא בניית להם מתחילה היה איוב קובל בערבה מתו ולא ראו כפורענות זה: (בא) רועה עקרה לא תלד. כי קה המנהגם נושא סנחה שי

(כב) ולא יאמין. הוא"ו בענין: בחיין. בנין על הפסוק: אל שאל והם חוטאים: (כ) ישבחהו רחם. אמו. והמתק לו רמה יותר: (כא) רועה עקרה. מן תרועם עבדור שהיה רועה עקרה לא תלד וזכר העקרה בעבור שאין לה בנים שיעזרו וזלמנה שאין לה בעל. ועוד שמך אכזריות בעלי כה ככמו והוא שידע כאשר יקום ממעטו שיתכן שימות: (כג) יתן לו לבבטא. נתן לו המקום מה שגלה רלב"ג

שיראה כאלו נגזר: שאלו חטאו. וכן שיחת שאלו בקלות האשכנזים אשר חטאו: (כ) רחם. אויב תרנום אויב מרחם: מתקור רמס. רמס המלכה וימקלה: (בא) רועה עקרה. (כב) יקום ולא יאמין בחיין. יקום על א' מהכזריות ולא יאמין בחיין לאלהו מפסוק:

מצודה דוד
 חס העינים הנולדים מהשכל בן השאלו מחבר מהר אח לרשעים אשר חטאו ולא יוכלו למלוך בחילי: (ב) ישבחהו רחמי. מעט יתלה ויבטחו ישבחהו רחם אמו כ"ל חף אמו אשר נולד ברחמה משכח בו חסדו ומעט חלס ולא ידענה לבקרו ומעט נשאר בזכרונה: מתקור רמה. מתקור הוא לפי הדעה כי משען בערו לא ירוח כי ימות כדור ושמן ויפתק שבו לרעם: עוד לא יזכר. לא יסוד נזכר דם הכריות לזמן מתיבם כי הוהיל ולא סבל מלאכי. ההיל חן מה לשכר מעמו: ותשבר בעץ עולה. שהיא עולה נשבר עקרת. כב כמו שזכרנו שהן חסד עשה להשכר מן הסבל ודומה אשר ירע להשפסס הנה (כא) רועה עקרה. מס כי הדיב הוא להשיב עד כי היה מלך גם את העקרה עם כי לא ילד והין לה מי מחוץ בידה והף את החלמנה ילדן עם כי אין לו ייטיב גם וכשה היה מסר עב"ד לא המנ עליה והיה א"כ מן הסלוי שקבל גמלו משם: (כב) ומשך. חבל לא כן סוף כי המקום משך את כל אחד מן הסלויים הסס אל הקבר בעודו בכחו כי לא הלם בעמליו החולי: יקום. עזרו קם על רגליו כדור וחוק וספסוף לקבת נפשו נמוח עד כי לה יאמין בעלמו שיהא ייטב חי ולא סבל כלל מלאכי החולי: (כג) יתן לו לבבטא. וכל ימי חייו יתן לו ספקו כשח בעה והוא נשקן ממנו לכל ימות וכאלו ישינה בעיניו על דרכי הרשעים הסס לכל יתנו כללם ויבטחו בדרכי אהובו ומלכו פירוש ע"ב

שאל חסאי דם הגיהנם וועט אוף געה מאכן פארלירן דיא ונדריגע: (ב) ישכחתי רחם זינגע אויגני כומער וועט פאר געטין איר מראכט ווייל ער וועט געה שאארבן אונ וועט גיט זיין לאנג קראנק וועט דיא כומער אים אויף פאר געטין מתקור רמה אין דר דורך וועט ער זיין גיטיט צוא די ווערים ווארום אז ער וועט גישט לאנג שלאף זיין וועלדין די ווערים האבן אסאך צוא עטין עוד לא יזכר ער וועט שוין גישט ווערין געדענקט אין מענטש נם מאלער משער גען זייל אונ ער וועט ווערין צו בראכין אונ ווי אהאלץ דר פאר ק' לער מענטש אונ דם האט אלץ איוב

גאמט וועגין דם דור המבול (בא) רועה עקרה לא תלד די עקרה וואס זיא וועט גיט גיוועניק האט ער זיא גישפייזט מיט אלים גוטען ואלמנה לא ייטיב אונ דיא אלמנה וואס ער האט גהאט פון קינדער וועגן די האט ער גיט בגיטיגט: (כב) ומשך אבירים בכחו אונ דר סוף איז גווען דם גאט האט גיצוגן די שאארקע מיט זיין פח צום פורעניות פון דעם ווארשן וואס ער האט גווארט צוא שאראפין זיא יקום ולא יאמין בחיין ער איז איין פאג און גשאנען האט שוין דר מענטש גיט גיגלייבט דאס ער וועט בלייבען לעבן: (כג) יתן לו לבבטא יקום גאט האט געגעבן צום דור

**וְיִשְׁעַן וְעֵינֵיהוּ עַל דַּרְכֵיהֶם: כִּי רוֹמֵן
מַעֲטָו וְאֵינְנוּ וְהַמָּכוּ כַּבֵּל יִקְפְּצוּן
וְכֹרֵאשׁ שִׁבְלֵת יִמְלוֹ: כִּה וְאִם-לָא אִפוּ
מִי יִבְיַבְנִי וְיִשָּׁם לְאֵל מְלַתִּי: כְּהֵ" וְיַעַן**

הֵרַת עַקְר מִלַּתִּי: א וְאֶתִיב בְּכֶדֶד רָמֵן ת"א וְיָטוּ: כָּסֶיפֶה דְנוֹשׁ אַחַר תִּג בַּרְדָּד רָשִׁי

יוס חידס וגעטנו: (כד) רומו מעט. כשתלקו מן העולם כמעט רגע: והומבו. נדלכו ותמאכטו: ככל יקפצון. כשאר כל הקפלים וממלטים בעת קציר ובליר ומסקי סנקפלים יחד כן תמו כרנג: (כה) ואם לא אפיו. אפן עורא

ויעשן כי יוכל להקטס ממנו ועיניהו על דרכיהם: (כד) רומו מעט. אמר אם התרומוו מעט כלם יאכדו: והמכו, מן וימכו בעוטס: כבל. ככולס: (כה) דאל. ללג:

רבי"ג

רד: רומן מעט. סועל עבד ועיניו כספוסו אלן הכספים והתקיון מעט לל ימלא אה: הדעט עביר אלל יהיה עיניו אל דרכיהם להקטס: והכוחו. ויחל עביר מבניו והפועל והסער נקרי ויהיה מן ומקד שני פדשין בעין א' וסוף ועיניו וימאו בעוטס: ככל יקפצון. ככל א' מהלכים אשר לל לערו כרית מעטס יקפלו הדשנים פויס זלל' יעקרו ויכרו זאור: ימלו. וכרתו: וכלל זלל' ולדעו פלמי: ביאר דברי הספוקה עס לויב ומלך וס הויס שבמירתי וספלותי בעטמי להדרסו תדעוטת רב כדעס מבתי ויחד מוסחי וזהו אלל תחשבוני אס הגבלתי וסכספתי להקטס על מכאובי. יתן ידעתי הויס פסי' ומתלחו ופלא עד פקויהו שאל הויס אכדור זה סיימי' מוקד לעניו מפספס וסוימי' מחוככת ממנו טעויות חקיקת וליה לריעוד עז וסוימי' ולדעו עז יאכדו לי' ודעט בלחמת עולא סיקרדי לי' בלחמת לא ילל עמי כמלו אלל כסוכים אשר לחס כלום עד פלחה סתעולל ב' שכד' תלחתי בעלל הקפלים אשר ונתת טבש לתני' קיי' מהס לני' בלחמת הוול סלל ללוה לני' שריקו דבר ולל בעטפטס וסוימי' בעלל לל עמי כי כח לעמוד לעניו והסווחול סהי כוס סלל הויס תדעויות עמו אלל לעמול פסי' כעוטס לך אלק בעמק לרקבו ולמינו ואלך כעמכ'ר ולל אצלחלו ג' א' אלק לעניו אשר עס מושב מעטיו סקפלוס אשר בלעין לפי סעס סייבנו עס לל זה חולל לרקבו עס שפכס ררוס מעמי כי חון עס יישיבו והבסיס מקיפס כן ולל חולל לרקבו עס. כהס אה ידע סעס סוקד אשר דקתי כה ובעמי סיימי' וולל קיי בלג סייב כוכב לפי ספלמודו אהסו רבלי בעמיהו דרבו ולל אהס מענה רלל סיימיוס כולאטי אשר יתכנסו בו ול סעס. מעלות ספוקיו לל סוכיו' וסמירתי אמרתי סיו ייחד מעה סלמי וסוקר הסינסה אשר סיה חקי לעמוד סיי כמו המכלל והמסעה וסעס וסורס ללס כי סהכרתי ללסס כערוי' יקרל חק כמי כוסרתי. וסוקר הסינסה אשר סיה חקי לעמוד סיי כמו וכנס וכלל לל יתכנסו רלמו וקין עס יתכנסו עמו כריחורו על זה חלל סול סלעס כיהס סירלוס עד סלל עס סלחה רלמו עכס. הויס היטע מרוב ילחנו וסכענו סהסלים חקי כעריחתי ר' כל סהכרתי כי כל הסיכרים והכלס סחב ילצרו לעלמותי וכמו חלו סכולאטי סתלמיס רכות עמי כשאר כעריחו עס קן מעסינו חולל לעולס מעלנו ומילמונו חתפינו סכולאטי ודורס ממנו. וזה אשר לויב להכסינ על הסינ

מצודת דוד

לסוכ: (כד) רומו מעט. כמימד אס האנטס סקן רליו הויס שיכחו כמטלס וסכדור לעמן ויכד לעסס כלשך ימלו בשקל סהלב אלל כליי סיה סריחו קר ממע מן סוקן וילך לו הככר ולמינו ועד סייבו להיחם סקליס וגזיוס ו"כ פתמיס רכות וכמו כל דבר אשר ידלו ויקטן ספספס הויס למעלה בלואר וספס לנפש בלתי ומעט ומן יתכנס למעלה ויחד מזה יתח לעמש בלתי: וכרואש נרי' סכעולה סהכרן סלמי מעט מעט עד כי נשך סלל כן סיה רלוי להסיר' וען קלני עד כי ינחת מענה ומיכס על רלמיס אמרתי נמי' כן סיה רלוי אלל סדשנים חללס חולס סתפתרת סלעוב וקלות סחיתס כה ללס מלך מעכרת ספספס אכד ספסו כן בעת סהכרין וסכיהו ועדויו מעדי לא כלעטו בעמסיס לעל לא יכעל סורחאס אשר יורו סכספסיס סהס כעדי סוקפיו וגעולס מעלס: (כה) וואס יא' וזה סללמו חין סדבר כן סיה סס סהיט ומי סיה זה אכד וסכר חוטי' למ' פלל בעלל מרביח סוכיה וסכולס לכאטיס סלכלה וסויס סח אמרתי סלמי לחין וכוואר סלל א"ל לחס דכר סתמיסיס וסמלי' וסעולו מעמסיה סיה כי סוכר דכרי חיופו לונד סלמי' סלח כי חלח כדכרי סתקוס וכל ספספט סעה סח ספספס א' יתקעס על עמי יאכדן סתקוס סלו ולל' אכדו אס כרעמיס סמלגזיסיס סקפוט סוככה סיקרי' סייחוס סייחוס וכל סעס סתעולל עז ידעיס וסיה מלכס סהסלוק סויס לעמיס סתמיסיס סח יפדדס מהס כמותס כי יעמוס סס סקלנוס ומכר מעלי מעלוס חולי' וכו' כולל עמיהו כי קן סעט סכסרס בעת סהכרין וסלמיס וימקו סס כן מדעו לל יסדד המקוס סוכלח כמעכרס סלל סול סוכרס):

פירוש ע"מ

דוד המבול כס פיו דער צייט פון ויער פורענויות וענין וי' יגעןן צו זעקרה' ויגיניהו על דרכיהם אונ ויגיע אונ' ויען גוען אויף ויערי' ויען: (כד) רומו מעט וויאנו אונ אין איין קל' ויער צייט וענין זיי רר הויבן אונ אפ גויארן פון דער וועלט אונ זענען גים בגליבן והייאן אונ זיי וענין צו שמוען אונ פאר גויארין בכל יקפצון אזוי וויא אע זאכין וואס ווערין אונעק גשד' וונגען אונ אפ גמאן זכראש שבולת ימלו אונ אזוי ווי דר' שפיץ פון דר' זאנג

איוב כה

בשמי ברוםא :
 היא סוכאל סן ימונא
 והוא ראשא ונגריל
 מסקאליה והוא דמיא
 וברקתא קרי שיהא
 פתכין אשהא
 ופרא ובשלמנותיה
 ובדחתייה עבד שלמא
 בשמי שמיא דיליה
 גהאיה סכום לאוקרוסוי
 ועל מן לאיקום נהוריה
 דומה וזכי בר גש עם
 אלקה ומה יזכי ילד
 אנתקא : ה קא עד רפגמא סיהרא בקטר מדינחא לא ינהר שמשא וכוכביא לא
 אתקברו קרמוי : ואף פל דכן בר גש דבחי ריחשא ובר גש דבמותוי מורגי

ת"א לגדודי : מעיב"ס : חולסה : המורה לא : ויען
 אנהיהב
 ראשי

זהה מהס : עושה שלום במרומו. כשהמלות עולים
 כל אחד סוכר חני עולה ראשון ולפי שאינו רואה מה
 שלפניו לסיפק חני מתקא. כ"ש. ל"א עושה שלום במרומו
 אב ומים בגלגל ואין מים מכנין את האש. ל"ט : (ד) ומה
 יצדק. ילוד אשה. שאמרת בהני כוכב אלף (לשל
 אבן עזרא
 והרע הוא כמטה לחרץ ואלה הדברים ריכין פירוש :
 (ה) יאהיל. יב אומרים כי האל"ף טופס מן לא יהלו אורם :
 מהס עדי וניהורא דהן מילחא לא איתעדי לי שפיר ברס אשכחנא כתר זמנא מעורה תמיב יד דמסיר פל סדין פסקא ג'
 פסקא ולא :
 ר"ב"ג

מגין אמלה ובלטות : ופד. יקום. יעמוד : אורו. אורו : (ה) יאהיל. יאיר : ביאר דברי
 היענה ענה בלד הבחי ואמר בשולטתם ויראה ארע עם
 הכחות המוגבלות הם עד שיכלם מגלותם סעל השם בזה השולם השפל ולא ימו את הפקידים ליראה ממנו ולהוקח ממלתו עליהם
 והנה זה ממש טיורע על גודל הסם וגבורתו היב מספר לגדודי הסם ותיילוי ועל ימין ההמלחות לא קום אורו וחדו כנה סם כולל יושפיעי
 מהחו לא נפק אר : והנה הכתובין כן כשה"ל בזה הלחון מן בשלימות ח"ך ומין שילקד הארע עם אל ויראה כנה זה בתי אשפ"ר כי
 לבנות הסם השב נמדי מה שמינו מדי לפי מתשבת הארע. סן הירח יצא חסר אלל השם עד שלפניו ימו אורו כאלו יאמר צבת
 הנהו כלבד היב הירח כראש הכלי או בזבנו ויבד או הפעל המבין מהנה מזל אורו וכוסביס לא : וצנינו על שפמנו ומהו קלחם
 בעמוד חסותם קלת ויעדו או פטולותיהם בזה הטובס הארע. ואם חללו עם שלמותם מלא חסון צחק הס"ל כ"ש טיורע חסר חק
 הכס הירח חסר הוא רעה והולכה : והכל העלה פה הדברים הוא שחין כחוי שהקבו שיפיה השם עם מה שיראה בו השמנות
 והגבורה דבר עלה חלק אלה שרועו וטע דענות אשכ חמאלנה לארבי הארע שהשבו כנה שבה לדיקום וישימו רעוה אשכ לא
 יתכן שיאמר כסס כסס בעבור טוב הדיקום מעלות ומכילות אל מות והוא עם שביס מתערע עליו איוב לפי דמת בלד הוא מלך שהארע

מציור דוד
 עניו אש מילחא הכוממו' הס מפחד הטובס : (ג) היש מספר לגדודיו.
 יכי יב יספח לגדודיו סם מלאכי מרוס אשכ יורה על גודל ממלתו
 וזה ירלו וספח כרומנות : וכל בי גור. סל עני על גלע מערכות
 השמים לא יעמוד אור השפעתו וזה יפחדו לכל יענט עס השפעתו :
 (ד) ובה יצדק. כולמך וסם חסדי לוח : א"כ מדוע לא יסדר
 הערכה לבס נעוה חלוק כי מהו חסם ליתוס לדיק עם האל
 לבי אר"ה א"כ לדיקו : ומה ובה גור. סל הדכ בנות שנות : (ה) הן עד ירח. סכס סעביר וסכיר אור הירח לכל חסיר שגור
 הבורכ אשכ עם סה כשכללה והוא על אשכ קלח בשמש ואמרה א"ל לבי מלכיס וגו' ועס כי סכ מעש מן המרי ומעלה היה גלגל
 מ"ע כעוה כלן מול סמקום ואף הפעט סמכט לבי : וכביבים. כל הכוכבים כולם עם כוב והכס ארס : ויכס צנינו וכמוהו כלן
 מעול : (ו) אף כי. וכל סקן אהרס אשכ הרמס חמלנו סכוי מלא מול סמקום ח"ך לא יכנס ממנו מעש מן כמרי לבי אר"ה א"כ
 לדיקו : וכן ארם חולעה. סל הדכ במ"ש (העולה המעונה סהיו כי יאמר סן כלמה יכנס מלקום מערכות כשמיס אש מירלח
 הכומנות אש מעמד הטובס הכל ח"ך לארס גמול עם מול סמקום כי לגודל כומנות סמקום ושפלות הירח סף מעש מהמרי חכב
 לככ וסיה אש סן לדיקו) :
 פירוש ע"מ

כיט אים : (ג) מספר לגדודי איז דען דא איין
 צאל צו וייעך חילות ועל לי לא יקום אנהי אונ אויף
 ויעקען שמיים גים אויף גאמס לביט : (ד) ויהי יצדק
 יאיש עם אל אונ וויא קאן דען איין מענטש גירעכט
 זיין מיט גאט דאס דו איוב האקט יגאנאט אז גאט
 גאל זיך מיט מיר פאנויערין ועל יאיה גירעכט
 ופה ויכה ילוד אשה אונ וויא קאן דען ריין זיין אינ
 ווערם

לויפער זיין פאר גאט איין מענטש וים איז גבארן
 פון איין אשה : (ה) הן עד ירח ולא יאהיל נון גאט שומ
 אפ די לבנה אונ ויא לייכט גים וכוכבים לא יזכי בעיני
 אונ די שמייערין ועקען גים לויפער איין וייעך אגען :
 (ו) אף כי יאיש רעה סכ"ר יאיש סגן איין מענטש וים ביי
 זיין לעבן איז ער גלייך צווא ווערם וכן אשכ חילקה
 זיין איין מענטש ויאם נאך זיין שומ מעקען אים
 ווערם

כֹּוֹיִעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: כִּי מִהֶעֱזֹרֶת לֵלֵא
 כַּח הוֹשַׁעַת זְרוּעַ לֹא־עִזוֹ: גִּמְה־יַעֲצֵת
 לֵלֵא חֲכָמָה וְתִשָּׂה לְרֹב הוֹדַעַת:
 דִּאת־יִמֵי הַגְּדֹת מִלֵּין וְנִשְׁמַת־יִמֵי
 יִצְאָה מִמֶּךָ: הִהֲרַפְּאִים יְחוּלְלוּ מִתַּחַת
 מַיִם וְשִׁכְנֵיהֶם: וְעָרוֹם שְׂאוֹל נִגְדוּ וְאִין
 וְאֵטוּן מִלְרַע לְמֵיָא וּמִשְׁרִיתֵהוּן: וְעֲרִמְלָא מִפְּרָסִם שִׁיזֵר לְקוֹבְלֵיהּ וְלִית חוּפָאָה לְבֵיתֵהּ

א ואתיב איוב ואמר:
 ב מה סיבתא מדלית
 ג חילא פקקתא באדרע
 ד לא עשין: ה מה
 ו מדלית
 ז חכמתא ודמי קך
 ח דחוכמתא לסוגיעא
 ט אדרעקא: י דית מן
 יא הויקא מכתא ונשמתיא
 יב דמן גפקת מנה:
 יג הא פשר דגבריא
 יד דמתמוזין ודברין
 טו אכרנא

רש"י

(מענה איוב): כו (ד) ונשמת מיצאה ממך. מי שכן הרוח הזה שילא מפךך את כל ידע וזאת: עמקיס. וגם הוא: (ו) ערום שאלו נגדו. לדעת ולרואה (ה) הרפאים. גיהנם המרפה את הכריות יחוללו.

מנחה שי

כו (ג) ותשיב. במקלם ספרים חסר וכו' חסר מ"ו וכן דינו עמך כדרכת: (ה) הרפאים. חפילו הרפאים שהם ממים המקום יחוללם ור"ב"ג

לחסרונן לא ירגיש צמא שיחפא שהוא עזב חסר מ"ד שלישות כי האדם הוא חסר מ"ד חסר והוא מצויר שהוא חסרת חכמה כי אין רלווי שיענה האדם על מרי לו יוער בו ללדס בבה שהוא אדם ובה לא עניבו איוב על אס דבר גיב דבריו. וחסר חכמה שהלכו בחלן שאין רלווי שיונים לשם עם שלמותו מה שהוא עול וחסרון בתק האדם אשר הוא חסרת חסרון בתק הסי"ח ולזה רלווי ששפטו שהם בלתי עובד לאלים האדם ליהוסם בעלי ככל וסופו חוסר על כל מעשיהם ומה שנמלאו בלתי שומר המדור הלוי וסודות רובי האדם ורעםם כיתסבו אל סגולתו האדם שערטו במקרים ההם הכרה מה שנמשכו במקרים סיכוי רעים ויסו לשוב כמו שאמר בלתי בזה שקדם וכל הלשך איוב להשיב על דבריו לפי שהן בהם טענה וסופה על מה שקדם לו מהדברים ועבר קדמה תשובת איוב על כל הטענות וכן: ביאר בלתי הטענה (א) ויטען איוב (ו) וחסר: (ג) ותשיב. הכינעום וסכסכו הללתי הנמלה במלאת: (ד) ונמתח מי יללתי מתך. ונפש מי יללתי ונלון מהנמלה בני האדם במחמירן כי מי שלמד חכמו דבר דומם חלוני טופה נשטו בדבר המעיניה לנפש בנמלה הסיכוי הכסף תשלם ונכסו בנמלה המוכנות ותיהם היא ופנושלתי אשר תשיב דבר חסד וזה חסר וזה הכסף אשר עשו בחרן וזה האנשים אשר מבוסס אנכרסם ועלם לעבודת הכסף והלשגת האמת: (ה) הרפאים. הם גרעיו הרוע קרלסם רפאים ליהוסם קרסו כוירעו כמתים וימלא להם כח נפשי כבמרתו וזה פלא גדול ואמר זה בלתיים אשר ילמנו בקרקע הים וכהנה"כ כמו האלמנה והיחוס ומה שמה שישמה תחת הים וזה פלא שיגיע פועל הכסף בחלשות הגרמים המעמיים לכמו אלו הקנאות ואלו יעמוס הכסוי והאדם אשר ילביסם שיעיב שם פועל הכוכבים או יללתי הרפאים הדוממים והם המחלבים כמו המחכות ושאר הדברים הכסוי כבטן האלן המתחת הכים ותחת שוכניהם מלך הארצים אשר ימלאו הכסף הכוכבים כמו הכוכבים כבשכריות וקרלסם רפאים ליהוסם כמתים שאין בהם כח נפשי כלל והנה זה הביאור יחסר נאות מלך הלשון לפי הביאור הרשטון היה חלוני שילמד הרפאים ילמנו: יחוללו. ויחוללו. ונמתח שוכניהם: (ו) שאלו. הוא המענה בחוללם והוא מרבו האלן ואמר זה על ער ההסלנה וגומלה רלווי שאפילו בעקום שהוא גיב פועל כס"י

מצודה ציון

כו (ג) ותושיב. כן יקרא חכמה כי ישנה לעולם ולא תשוב לאין כישר דברים: (ד) את מי חל מי. ונשבת. מלשון כימה ונשיבת רוח כמו מנשמת אלוה יאכזו (לשיל ד') וענינו הדבור הנכסה כהסתה רוח וכאשר יאמר ויפת לקן (בקהל פ'): (ה) הרפאים. כן יקראו המתים עם שם שרבו וחלבו על ידי מים: יחוללו. מלבן חללו ונכבו: (ו) שאלו. הוא הביאור וכן באדרין:

יודעם מעלמו עד שילמד לדברך: ונשבת סי. נשיבת הכוה של מי (ה) הרפאים. כלומר ואם נחם לנפשו מן כוונתם האל כסו יחסר מה יעשה וסכסכו גם אלו ואלוהי הנה הגיהנם מקום המתים אשר יש בה חללים רבים והם שפתי גדוהי יביאם והוא מתחת המים והשוכנים בהם כי פתח אחד יש לגיהנם כים: (ו) ערום וגו' פירוש ע"מ

פירוש ע"מ

ויערים וויא קאן ער גרעקט זיין אנטקענין גאט:
 כו (א) וינן איוב ויאמר האם איוב יגענמפערטא אונ
 האם גאנאט: (ב) מה עזרת ללא כח הים האסמור
 בדרך גהאלפן מיט רייניע רייד צוא אועלפן וואס
 האט קיין גאן גיט הישעק זרוע לא עוז אונ וויס האסמור
 גהאלפן מיט רייניע רייד צו דעם ארום וואס האט
 קיין שפארקייט גיט אין זיך: (ג) מה יעצא ללא חכמה
 וואס האסמור פאר איין עצה גגעבן צו דעם וואס
 האט גיט קיין חכמה ותשיבה לרב הודעת אונ וואס
 איז די עצה וויס דוא האסט און פיל גלאזט וויסן:

אֲרַפֶּה לֹא־יִחַרְף לְבָבִי מִיָּמִי: זִיְהִי כְרִשְׁעַי אִיבִי וּמִתְקוֹמָמִי כְעוֹל: ח כִּי מִה־תִּקְוֶת חֲנָף כִּי יִבְצַעַי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי נַפְשׁוֹ: ה הצַעֲקוֹתוֹ יִשְׁמַע וְאַל כִּי־תִבּוֹא עָלָיו צָרָה: ו אִם־עַל־שָׂדֵי יִתְעַנֵּג יִקְרָא אֱלֹהֵי בְכָל־עֵת: ז אֲוֶרָה אֶתְכֶם בְּיַד־

לא יחמד לבבי מן ימי:
ו יהא הויף תיבא בעל
לבבי ויקאם עלי הויף
רשיעא: ח ארום פן
סבר דיקטור ארום
יכנוש ממון דשקר
ארום יתאר אלהא
בפשיה: ט אפשר
דקבלתיה יקבל אלהא
ארום ביתי עלוי עקא:
אין על שדי יתפרנק
יהונו קרי אלהא בכל
עין: יא אליף ותבון

ה"א יבש ב"ק קוב:

רשי

כרחו הוי כרשע אויבי: (ח) כי מיה הקוה חנף. כי למה היה רשע וגזלן מה כופו של רשע וגזלן ממין: כי ישל. כי יבליך המקום את נפשו מעליו לשון של בעליך (שמות ג') וכל הכרול (דברים י"ט): (י) אם על שדי יתענג. כפל התמיהה היא ככל התמיהות הכפולות כגון דרך הראשונה בה"א והשנייה בהם כמו הירחון כפלע

בזחא שי

בז (ג) הצעקות. כפסדי כפסדי יש געוה ביה בין הוא נעמו: הרפה: (ח) ישל. יש חומרים מן שלל והקרוב אלי שהוא מן של בעליך. כי ישל הנפש מעל הגוף:

(ו) יחסף. יש וגוה העין שפחה נחמפה לאיש ר"ל שהיא נוטה מלך עבודת לך מידות כמו שזכר הרב מורה נבוכ: (ח) יבש. יגזול: ישל. ישמור בשלום: (יא) אורה. לנמוך:

מצודת ציון
וכן ספחה נחמפה ויקרא י"ט) שלל נכסה מן העבודה לחיות: (ו) כרשע. כעול. הכפ"ן צהו לחמפת הדבר וכן וכלילה יהיה כנגד (לעיל כ"ד): (ח) חנף. רשע המתחייב לזלו לבנות פשוט: יבצע. יגזול כמו בזלע בלש (מקרא ג'): ישל. ענין הסכה ושלפה כמו של בעליך (שמות ג'): (י) אורה. לנמוך כמו יורס דעה (שע"י

נע בעיני עד שחמשה לקללה: (ח) כי כיה תקות. כלומר חף לדש"ו שכלל מסור ביד עבודת השמים והיה ללדוק כרשע עם כ"ו אין לנחור כרשע כי מה יהיה תקות רשע אשר יגזול הכסים כחש: חל מה יקוה: (ט) הצעקות. והם לתקות טעמו החנף וכי כשיבא עליו לרשע יבצע חל לעקור כל נאמנו ממנה כלומר וכי כפסדי רשע יבצע. חל חשע כהנה הבר. וי יבש חף כעשור הלקיח וכן: (י) אם על שדי יתענג. ובי יבש פה לעמנו בזכות וכי יבש לקרוא לה' צפת הלוך כלומר הלא חף הפלה הלקיח חיה כעשעת חף כי רשע ומסע: (יא) אורה אחכם. כלומר אין לבני הכסים לשים לבחור כרשע אך חני עמנו חכסם הבהנה חשך היא ביד

פרוש ע"ב

האלט איה מיה אונ איה וועל דיא זאך גיט שלאף מאכן אונ אוועק לאזין לא יחרף לבבי מימי עם שענמ מיה גיט מיין הארץ פון וועגן אלע מדות ווס איה האב מיה נוהג גיווען אין מייע מעג: (ו) יהי כרשע אויבי לאן מיין פייגט זיין אזו ווי איין רשע וסתקוסמי כעול אונ מיין פייגט וואס שמיים ארץ ארץ מיה זאל זיין אזוי ווי איין שלעכמער: (ח) רען ווארום זאל איה איוב זיין איין רשע אונ איין גל"ן) כי פה תבנת חנף כי יבצע רען ווס אים דם האפגט פון רעם חוגף אונ פון רעם רשע לאם ער טוט גל"נין. זיין סוף וועט פון רשע זיין כי ילש אלהא נפש דם גאט וועט אראפ ווארפן זיין לייב פון אפ אים: (ט) הצעקות ישמע אל

כי תבוא עליו צרה וועט רען גאט צו הערין זיין גישריי או עם וועט קומען ארץ אים איין צרה: (י) אם על שדי יתענג אדער וועט ער זיך רען קאנען פענגוים אן מאן אונ וועט זיך קעגן פר לאזין ארץ גאטם הילף יקרא אלהא בכל גת אונ וועט קעגן רופין צו גאט אין אלע צייטן דאם ער זאל אים העלפין דם אין דאך גוויים גיט גוא ווארום זאל ארץ איוב זיין איין רשע: (יא) אורה אחכם ביד אל איה וועל איה קערנן די מדה

אל אשר עם-שדי לא אבהד: יי הן-
 אתם כלכם חזיתם ולמה זה תבל
 תהבלו: יי זה חלק אדם רשע ועם אל
 ונחלת עריצים משדי יקחו: יי אם-
 ירבו בניו למו-חרב וצאצאיו לא
 ישבעו לחם: יי שרידיו במות יקברו
 ואלמנתיו לא תבכינה: יי אם יצבר
 כעפר כסף וכהמר יבין מלבוש: יי יבין

בנבואה אלה די עם
 שדי לא אכסי: יי די
 אהו פולכו חמיתו
 ולמא רין הבל לא
 תהבלו: יי רין חלק
 בר נש חבא מלות
 אלה וערב תקיפו
 משדי יקבלו
 פוענתו: יי די אין
 יסקעו בניו כמור
 דקמלן בחרבא ובני
 כגוילן יבעו לחמא:
 יי משוכו בומוטא יהו
 קבריו ואקמלתי לא
 תבכי: יי די יבנוש
 היך עפרא סימא ויהי
 סימא יתפין לבושא: יי יתקין וצדקא יהי

ת"א כלנס חיים, כ"ב טו טוטה כ', יבין, פסחים ט"ב ק"ט כ"ט ס"א

רש"י

דרך עמדי (לעיל כ"ג): (יב) כולכם חזיתם. שזה חלק
 אדם רשע: ולמה זה הבל תהבלו. להיות רשעים
 אבן עזרא
 (טו) שרידיו. הכנים הנשארים מהחרב:

הל"ף בחפ סגול: (טו) שרדיו. כגמה פסדים שרדיו חכוי שרדיו קרי
 רלכ"ג

(יג) ערלים. הס התקיים החומסים שר האשים להפעם על חקם וגזרם: (טו) שרדיו. הס בניו יס השלדים השלמים מן
 מצודה דוד

בגיל הדק והרשע כי הכל בה על המערה כל ע"כ כ"ז מהלכו
 לבחור בלדק כמור הטנו הנספי: (יב) חן אהב רוב. כלאמר
 כלל גם חזק הרשעים הוא מפרסם ומלי עד שחט כונס
 כליות שדור' לא פחית הוהאם ולמה זה ל"ב תכנו הכל בחס:
 נחשו עטור' אל רשע: (יג) זה חלק. ר"ל זה חלק הרשע
 עליו בתלמית המערה כלב שמוה לכי על הלק ועם כי
 אחר לו ולדק כי לא יכל גם הוא מכסים המערה: ונחלת.
 אכר יקח סע מברי האלמות המערה כלב יקח הלקים וכו'
 לא ישמח בכך כי יהיו נחשים אל הכר: וקף הם יתדו לאחיו
 מהכר הם למעמם יקרו גם הם בעת כוח עלו המות וזה
 לו מה אין עוקן לפניו כלל יבכר את לבו: (טו) אם יצבר.
 חף אם יצבר כסף רב כעפר יוכין מלבוש מצודה לחמא:
 (יז) יבין.

פירוש ע"מ

וים אין נאמם האמת איז אשר עם שדי לא אבהד דער
 וועג וים מיט נאמא איז וועל איה גיט פר מיידין פון
 צו זאגן צו אייך: (יב) חן אהב טולגס חיותם נון איר
 אלע האמ דאך גינען דעם סוף פון איין רשע אז
 ווי איה וועל דא ווייטער זאגן ולמה זה הבל תהבלו
 אונ ווארום ואלט איהר בארישקייט בארישען אונ
 ניידין פלוקר דאם איר חנפיה צו נאמא אונ זאמם
 ער איז גירעכט וואם ער האמ מיה גישמראפט): (יג) זה חלק אדם רשע עם אל דם איז דר חלק פון דעם
 מענטשן דעם רשע וים ער בקומט פון נאמא ונחלת
 רשעים וואם זייא נעמען פון נאמא: (יד) אם ירבו בניו ווען זייני קינדער פון דעם רשע ווערן שון
 גימערט. איז דר סוף דם זיי קומען למו חכך צו דר שווערד וצאצאיו לא ישיבו לחם אונ זייני קינדס קינדער
 ועסין זיה גיט אן מיט גרום: (טו) שרדיו במות יקברו זייני איבער פלייבונג ווערן באגראבן מיט אונלכי
 גרוסי יסורים וים פרענגין איין מענטשן צום טויט דרום ואלמנתיו לא תבכינה וויינין גיט נייטרי אלמנות
 איבער זיי ווען זייא שאראבין: (טז) אם יצבר כעפר כסף אונ ווען דער רשע זאמלט איין פיל זילבער אז
 וויא ערד ונחשו יבן פלייש אונ אזו פיהר וויא ליים פרייט ער אן קליידער פון דעם וועגין פלייבט עם
 גיט ביי אים: (יז) יבין וצדיק ילבש דען ער פרייט אן די קליידער אונ דער צדיק קליידט זייא אן וצדיק גמי
 יחלק

וויא נאר גישם. דאם מילגס קען משה אב אפרן גיס זיי האבן
 גינאמס ונחשו כה. וואס וועלן כיר. כיר ונחשו נאר גישם.
 רבי אלעזר זאגט די וועלס שפיים נאר וועלן דעם זכות פון דיא
 מענטשן וואס פאר מאבין דאם כויל איז קענען גיט זיא דיא
 ארץ. מענטשן וואס קריגען מיט זיי. ווי יבם שפיים און פסוק היתה
 ארץ. הקב"ה האט געפאכט הקנין די וועלט. זיל בייזקה אויף
 דעם זכות פון דיא מענטשן וואס פאר מאבין דאם כויל אונ
 קענען גיט צו די מענטשן וואס קריגען מיט זיי:

לְכִישׁ וְסִימָא וְזַבְיָאֵי־לִי:
 יח בְּנָא הִיךְ נִקְבִיבִיתָא
 בִּיתוּהָ וְהִיךְ מְסַלְלָא
 דְעֵבֵד נִמְרַ פְּרִי:
 יט עֲהִיר יִדְמוּךְ וְלָא
 יתְבַשׁ עֵינְוֵי פִקְחָ
 וְלִיתוּי: כ הַדְבַקְנִיהָ
 הִיךְ מִיָּא דְנִשְׁתָּא לִי־יָא
 מִלְּמִלְּגִיָּה וְיָא:
 כא וְיִשְׁלֵמִיה רֹחַ קְדוּמָא
 וְיִשְׁלֵמִיה וְיִשְׁלֵמִיה מִן
 אֲתֵרִיה: כב וְיִשְׁלֵמִיה עֲלוּ
 וְלָא יָחוּס מִן יִדְיָה
 מְעַרְק וְעֵרוּק: כג יִשְׁפֹק

וְצַדִּיק יִלְבַּשׁ וְכֹסֶף נִקְוֵ יַחְלֹק: יח בְּנֵה
 כְּעֵשׂ בֵּיתוֹ וְכֹסֶפֶה עֲשֵׂה נֶצֶר: יט עֲשִׂיר
 יִשְׁכַּב וְלֹא יֵאסֹף עֵינָיו פִּקְחָ וְאִינְנוּ:
 כ תִּשְׁיַגְהוּ בְּמִים בְּלָהוֹת לִיָּה גְנָבְתוּ
 סוּפָה: כא יִשְׁאֲהוּ קָדִים וְיִלְךְ וְיִשְׁעֲרֵהוּ
 מִמְקוֹ: כב וְיִשְׁלֹךְ עֲלוּ וְלֹא יַחְמוֹל
 מִיָּדוֹ בְּרוּחַ יִבְרַח: כג יִשְׁפֹק עֲלֵיהֶם

ה' א' ייבך, מנחת שי' רש'

סופה. ומשליכהו לרדואים: (כב) וישפך עליו. המשלך
 עליו רעה ולא יחמול: (כג) מידו ומכהו ממקומו:
 ברוח יברח. בן עלתו שהיה משיטתו מתהלל וזכה
 מעוזר ידו כשעת כשלונו כמו שפטה הרגילה להמן (מנלה
 ז'): (כג) ישפוק עליהם כפימו. הידשים (אהו) לפנים
 ועתה רואים כשברו:

סופה. ומשליכהו לרדואים: (כב) וישפך עליו. המשלך
 עליו רעה ולא יחמול: (כג) מידו ומכהו ממקומו:
 ברוח יברח. בן עלתו שהיה משיטתו מתהלל וזכה
 מעוזר ידו כשעת כשלונו כמו שפטה הרגילה להמן (מנלה
 ז'): (כג) ישפוק עליהם כפימו. הידשים (אהו) לפנים
 ועתה רואים כשברו:

מנחת שי

אבן עזרא
 (יח) בנה כעש ביהו. שהעמוד כעש מן עושה פס וסס
 נמר על ביתו כמו חומה שיטמרוו בלילה: (יט) עשיר
 ישכב ולא יאסף. אף על פי שלא ימות: (כ) כתיב.
 בפתח פתאים כי בן דרך הנהרות: (כא) קדים. רוח
 קדים: (כב) מידו ברוח יברח. הענין יברח הווי מידו:
 רלביג

מנחת שי
 חיצונית: (כא) ממקומו. במקום ספרים חסד ואלו וכן הלוי כפי
 המאמר דרים מורח: (כב) יבשק. כשי"ן שמאלית וחסד ואלו על
 פי המאמר ומלכים א' ב' ועיני עוד כשי"ן ל"ד: עליו ממקומו.
 חסד ואלו במקום ספרים וכן נכון כפי המאמר דרים מורח:

קדים: (כב) מידו ברוח יברח. הענין יברח הווי מידו:
 רלביג

קדים: (כב) מידו ברוח יברח. הענין יברח הווי מידו:
 רלביג

האדם: (יז) וכסף נקי ימלוק. האיש הנקי ימלוק כספו ויפארוו
 (כ) פשיגו כעש בלשות. פשיגו כעש בלשות כפי הפסוק
 מענין רוח ספרים: (כב) מידו. ממכהו: (כג) עליו כסיו.
 מנחת שי

האדם: (יז) וכסף נקי ימלוק. האיש הנקי ימלוק כספו ויפארוו
 (כ) פשיגו כעש בלשות. פשיגו כעש בלשות כפי הפסוק
 מענין רוח ספרים: (כב) מידו. ממכהו: (כג) עליו כסיו.
 מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי
 חיצונית: (כא) ממקומו. במקום ספרים חסד ואלו וכן הלוי כפי
 המאמר דרים מורח: (כב) יבשק. כשי"ן שמאלית וחסד ואלו על
 פי המאמר ומלכים א' ב' ועיני עוד כשי"ן ל"ד: עליו ממקומו.
 חסד ואלו במקום ספרים וכן נכון כפי המאמר דרים מורח:

מנחת שי
 חיצונית: (כא) ממקומו. במקום ספרים חסד ואלו וכן הלוי כפי
 המאמר דרים מורח: (כב) יבשק. כשי"ן שמאלית וחסד ואלו על
 פי המאמר ומלכים א' ב' ועיני עוד כשי"ן ל"ד: עליו ממקומו.
 חסד ואלו במקום ספרים וכן נכון כפי המאמר דרים מורח:

מנחת שי

האדם: (יז) וכסף נקי ימלוק. האיש הנקי ימלוק כספו ויפארוו
 (כ) פשיגו כעש בלשות. פשיגו כעש בלשות כפי הפסוק
 מענין רוח ספרים: (כב) מידו. ממכהו: (כג) עליו כסיו.
 מנחת שי

האדם: (יז) וכסף נקי ימלוק. האיש הנקי ימלוק כספו ויפארוו
 (כ) פשיגו כעש בלשות. פשיגו כעש בלשות כפי הפסוק
 מענין רוח ספרים: (כב) מידו. ממכהו: (כג) עליו כסיו.
 מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

מנחת שי

י' תהום אמר לא בייחיה וים אמר
 אין עמדי: מ' לא יתן סגור תחתיה ולא
 ישקל כסף מחירה: מ"א לא תסלה
 בכתם אופיר בשהם יקר וספיר: י"א
 יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי
 פז: י"ב ראמות וגביש לא יזכר ומשך

בחייהו: י' תהומא
 אמר לא נבי היא וימא
 אפר לית בהדי: מ' לא
 יתנהב ריבב סגין
 חלופתא ולא יתקל
 סימא פרוגא: מ"א לא
 השלחף בפסלון דמן
 אופיר בקירולין יקר
 ושכונא: י"א לא יעלינה
 דהבא אספקלרא
 ופרוגה מאני אוברוין:
 ת"א לא יסדרנה גבר

עמיר פדהב וזכוכיתא לא יתב חלופה מאני דדהבא סנינא: י"ב סגורלכין וברירולין לא דפר וגנדא
 דחוקמתא מן פרלגין: ת"א לית אפשר דתשפח בקירולא אלהין ביקרא הדי דהבא ופן
 דלא ינטרונה אולא וספירא הדי וגויתא ופרוג אגרה לעלמא דאמי בני פיוניא:

ת"א סוס . שנה ט"ז

רש"י

י"ד תהום אמר לא בי הוא . אם תשאלנה ליורדי תהום
 (היום) תהום אמר לא בי הוא . אם תשאלנה ליורדי תהום
 הארץ יאמרו לך לא בי הוא איני בקי בהוראה (ענת פט. ע"ג
 היטב ו"ע): וים אמר . ויורדי הים למהרה יאמרו לך
 לא עמדי חכמה למה לפי שאינם יכולים לקחתה כשאר
 פרקמטות למת מעושרם דמיה . ואלהה הוא אינור
 שבעת מות תורה בל בשטן לפי הקב"ה ואמר לו היכן
 תורה ח"ל אלל בן עמרם . בל לו אלל משה אמר לו היכן תורה
 אלל ים בל לו אלל ים אמר לו היכן תורה לא בי הוא לך אלל
 בן עמרם בל לו אלל בן עמרם אמר לו היכן תורה אלל

זאת ההכמה או למעמקי הים: (טו) הבולעה . תערך וכמוהו המסולאים פשו: בבתם אופיר . הוא הוסב: (יו) זכוכית .

מ"א סגור . זכב: (מז) הסולה . מתוך: בכחם אופיר . דהב אופיר: (יח) כלמות וגויתא . הם מרגליות יקרות: ומשך תכומה משפטיים ומשפטי

ענין השווי והשוואל: (מו) גורד . זכב טוב הנסגר בצדק הלוקף
 לספר הסין: פחירה . פנינו דבר המתון צעקן שוויה כמו יקחו
 מקוה נמחה (מלכים ח' א'): (מז) הסולה . משוכת כמו המסולאים
 פשו (איכה ד'): בכחם אופיר . מין זכב יקר הכח ממוצוי: בשרהם .
 וספיר . שמום חבני יקר: (יז) הזכוכית . היא זכוכית לבנה היקרה
 מושב כמ"ד ח"ל בזוגתא מורחה (חולין פ"ד): פו . זכב מנוקק:
 (יח) ראמות וגביש . שמום חבני יקר: פספטיים . הם המרגליות:

ישקל . כפל הדבר כמ"ט: (טז) לא הסלה . לא השוכה החכמה
 שבה להסלקום לומר עליה שהיא מנובחת כאלה כי כלמת השוכה עוד יותר ויותר: (יז) לא יערכנה . לא יחיה ערך הליים זכב
 וזכוכית: והבורחה . מלת לא משמטת בשנים כלומר לא תהיה מעורבת והולקס כלי פז כי רחוק שווים עשויים: (יח) לא יזכר .
 משיותם האכנים הםם לא יזכר מול השיות החכמה כי יהיהם כחין מול החכמה: ומשך הכמה . משיות החכמה ליל הבסלתות
 פירוש ע"ה

אין אפ גרינש פון ים נאך דרא תורה תהום אפר לא בי
 היא וועט דר תהום אים ענטפערין גיט אין מיר אין
 זי ים אפר אין עפדי אין דר ים וועט דיר ענטפערין
 גיט מיט מיר אינדי תורה . דס אין אלץ אפישל אז
 די תורה קומט גאר צו ארבעטן ווס אין פרים אין
 גאמט וועג: (מז) לא יתן סגור תחתיה עם קאן ביר
 גיגעבין ווערן קיין גוט גאלד אוף דעם ארם פון דר
 תורה דס מען נאל זי קאנין קופין דר מיט ולא ישקל
 כסף מחירה אונ עם קאן גיט גיוואגען ווערען קיין
 זילבער אוף דעם פר בייטונג פון דר תורה: (מז) לא
 הסולה בכחם אופיר דרא תורה קאן גיט גילובט ווערין
 מיט דר שטיק צירונג ווס קוקט ארום פון אופיר

יִסְרָאֵל יַעֲרִיבָה מִרְגָלָא
 יִרְקָא דְאִתִּי מִן פּוּשׁ
 קִפְסִי לִנְן דְבִי לָא
 תִּשְׁתַּלְמַף : כִּי הִוּוּבְקִמָתָא
 מִן קָאן מִיָּתִי וְהָאן דִּין
 אֲתֵר בְּיִנְהָא : כִּי וְכִסְיָא
 כְּמַחְמִיחִין דְּכָל מִי
 וּמַעֲרֹפָא דְשׁ מִיָּא
 מִשְׁמַרָא : כִּי בִי אֲבָדְנָא
 וּמִלְאָךְ מוֹתָא אֲמַרו
 פִּאֲתִיבָא לִישְׂרָאֵל
 כְּמִי יַעֲרִיבָה שְׁמַעְנָה
 שְׁבוּעָתָא : כִּי אֱלֹהָא
 אֲתִבְּנִי אֲרֻחָהּ וְהוּא יַדַּע
 יַת אֲתֵרָה : כִּי אֲרוּם

ר' א' יעריבה, חויבס מ: ונבלס: ח' אכרין: שבת פ: ח' הכין: שס: פסחים פ' גסין ח' זכר
 כאלסח וברח' אלסין:

רש"י

שנים הם: לא יוכר. אלה: (יט) פשרה בוש. אכן
 טובה היא כמו אדם פודה: בכתה. היא קבוצת
 עדי לתכשיטי ונקרחת הקבוצה כחס בלשון עברי
 ובלשון ערבי אלחלו והוא נוס וזכ ומלי כתם [משלי כ"ה]
 וכן ומעד נומה ומלייתה [רובע ב']. ויש פותרים כתם כתר
 ולא כוכב כי לא מלינו פעולה בלשון זה כאשר מלינו בל' כתר
 מכתר כותרות: (כא) ומרופ השמים. מלאכי המעופפי:
 וכב) אברון וכוח אמרו. המחבדן וממתיח עלמן עליה
 אמרו בלזינו שמענו שמעה שביגע בה מתקיימת זו. יו"ל

אבן עזרא

היא אכן יקרה זכה. או הדבר הידוע: ותמורתה. ולא
 תמורתה: (יע) בכתם שהור. בעבור שאמר עהור
 יורה שהוא וכב כי חילו היה אכן יקרה מה ענין עהור והנה הוא כמו זכ עהור: (כז) אברון וסורה. הם המתיס
 הקדמונים אמרו לנו כי גט הם שמעו מההרים כי לא יוכל האדם לדעת אלה הענינים וכי אם הגורל לבדו שזרה
 הארבעה המוסדות והס' החרץ השמים והרוח והמים והכס נזכרים בשני הפסוקים והוא יראה פלאים חדשים בדבר

רלב"ג

החכמה וההסתלות בהשגחה יוכר נבחר מטנינים: (יט) פסדס כמלאס בלזן כוש וסיה אכן יקרה: נכתם סהור.
 נזכר לרופ ונקי: מסלה. עתק:

מצורה רוד

בה וסטיין להוליס מהכח אל הפועל יקרה היא מטנינים:
 (יט) לא יערבה. לא יכיר נכר' חניה מן טורה לכר כל מאין
 כוש: לא תחלה. אין שנה לה לומר שהיא כהמס מזהב סהור
 (כ) והתכמה. כלומר סהול והתכמה שהוכה כ"כ נחקור. נל לדעת איזה דבר יכיר התחלה והלטה אל הנעת המכמה ותי זה
 המקום אשר מניע למ הכיסה מומ: (כא) ועלמה. אבל היא נעלמה מעיני כל מי וכתמה היא מעוף השמים עם כי סס ינביחו
 לעוף אל השמים מקור התכמה. והוא טנין מליה: (וכ) אברון וסורה. ר"ל הקדמונים אשר אברון וסורה ר"ל המתיס שזרה מתו הם
 אמרו הכס בלזינו שמענו נודל שמעה וסרוס שזרה ואין להשיג כתיבות כיתה לוקר מליהם: (כג) אלהים. אף אלהים הוא הבין
 את כדקן הסולן אלה וסור יודע את עקום התחמה: (כד) כי הוא גור. כי המקום יניס אל קלות סלמן וסולה כל עה לכר
 פירוש ע"ט

פון דער חכמה איז מיייערער פון פעריל: (יט) לא
 יערבנה פסדת כוש עם קאן זי נים שאצין דר מיייערער
 לשמין פסדה וס קומט ארום פון דעם לאנד פוש
 בכתם שהור לא חסילה מיט איין ריינער שטיק צירונג
 ווערט די הורף נים גילובט מען זאל זאגן די הורף
 איז אזו חשוב ווי דאס צירונג ווארום זי איז פיל
 געשעד: (כ) אונג נאך איין מעלה הט די חכמה דס
 איז די הורף והחכמה צאן תבוא ארום קאן נים וויסן
 פון וואגען די חכמה קומט ארום פון שטאנדיקייט
 אונ וועלכעס איז דס ארש וס דס פון שטאנדיקייט
 פון דר הורף קומט אוס פון דארטין: (כא) ונעלפה
 בשני כל מי אונ די חכמה איז פר הולין פון די אונגין
 וויא

מצורת ציון

(יט) פסדת. שס אכן יקר:

וכפל דיכר פעמיס כרות כדקן הבליזה ולודל החשיבות:
 (כ) והתכמה. כלומר סהול והתכמה שהוכה כ"כ נחקור. נל לדעת איזה דבר יכיר התחלה והלטה אל הנעת המכמה ותי זה
 המקום אשר מניע למ הכיסה מומ: (כא) ועלמה. אבל היא נעלמה מעיני כל מי וכתמה היא מעוף השמים עם כי סס ינביחו
 לעוף אל השמים מקור התכמה. והוא טנין מליה: (וכ) אברון וסורה. ר"ל הקדמונים אשר אברון וסורה ר"ל המתיס שזרה מתו הם
 אמרו הכס בלזינו שמענו נודל שמעה וסרוס שזרה ואין להשיג כתיבות כיתה לוקר מליהם: (כג) אלהים. אף אלהים הוא הבין
 את כדקן הסולן אלה וסור יודע את עקום התחמה: (כד) כי הוא גור. כי המקום יניס אל קלות סלמן וסולה כל עה לכר
 פירוש ע"ט

הוא לקצות הארץ יביט תחת כלי-
 השמים יראה: כה לעשות לרוח
 משקל ומים תבן במדה: כי בעשתו
 למטר חק ודרך לחייו קלות: כי אז
 ראה ויספרה הכינה וגם חקרה:

הוא לסיפוי ארעא
 יסתכל החותך כל שמיא
 יחבי: כה המעבר
 לרוחא מתקרא ומיא
 אתקון בכשתתא:
 כי כמעבדיה למטרא
 קומא זרתא ומהלה
 לחייו דרהטין בקליא:
 כי הדרין חמיה ואשעיה
 עם מלאכי שיריהא
 אתקנה לחוד שפשי

ת"א לקוח: וזה וידא:

ויאמר

יהה

רש"י

ומעיין ופגל להשקות כל ארץ וארץ בעשותו דרך לכל
 החיזים שלא ילאו שני קילות דרך נקב אחד פן יחריבו את
 העולם: (בז) או ראה. ראה איתה נסתכל בה ובענתה
 עשה הכל: ויספרה. ספר אמונתיה כפולות ופשוטות

(כה) לעשות. כה משקל לרוח. לכל ארץ לפי כחה
 וכן המים לפי המדה לפי מה שהיתה ארץ לרכיבה להשקותה
 יש ארץ גבוהה ולרכיבה הרבה גשמים ויש ארץ שכינה
 לאיכה כל כך: (כו) חוק. גזירה קצובה לפי כל הארצות

מנחה שי

המטר על כן אמר בעשותו למטר חק: (כו) לחייו. אומץ
 ותוקף הוא וכמוהו ה' עושה חיזים: (כז) או ראה
 ויספרה. אין ויספרה מן ויספר משה כי אם ממספר
 או מן וללמד ספר. והענין ספר לא כמותו אללו. וכמוהו ויספר
 שקיים בחכמה:

(כז) נעשה. בספרים מהוויקים חסר ואלו וכן
 במסורה ב' חסר וכיוון שמהלך נעשה לולי סימן כ"ג. נעשה
 למטר חק: לחייו קלות. בספרי ספרד כי כתיב חסר ואלו קדמחה
 וכן נמיה במסורה הבלים כ"ג עם ו' מלך דלתיבין כן: (כז) ראה.
 מטיק"ה וכן במסורה ג' ספרקים דכל מלתיבון מפקין ה"א וסימן
 מזוהי דשבת בהכנס. (ויבאורם) שארה כבוסה ועונתה. כל משעשה

לרבין

ובנה מוגבל ומסודר: לחייו קלות. לבדק אשר הוא סבה לקלות וברעמים. או יסיה לחייו קלות חסר וי"ו והלאו לחייו
 וקלות: (כו) ויספרה. כמה בספר וכתב חותה ל"ב ששם אוחה לחק ולמנום: ביאור דבריו הביענה לשלש לשא לויב שילוי אלה מרעיו
 טונה אליו דבר הוסיף לבחש שגלו על עיניו וחמר חי' השם אשר הסיר משפטי כסדרו טובות האדם ורעהו בזמ האופן אשר סדרם ל"ג
 מנד כרמיים ששמיים, או אמר חי' השם אשר הסיר משפטי' אם הענין דכדכיים שיצאו מאלו הטובות והרעות לבי: האדם נמשפט
 לפי מעשיות וחי' שדי אשר המר נפשי כי כל עוד בחיים חיימי לא הדרכנה שפתי עול ומרעה להודות לדכדכיים. מליה לא אם הודיק
 אתה לומר שאלתה אחרים כמה שאלתה מומרים עלי' שדכך מעלתי עד אמרת לא אשר תומתי ממתי לומר שאני רשע והוא כמו שאלת
 אומרים עלי' נדחקתי החוקתי לומר שאני לדיק לא ארסה ואל' יעה לכדי מימי מזה הדעת אשר אני בו ומה שאלתה מומרים עלי' שאני
 אפסיד לנשעים כמה שאני לומר שהשם טוב אח הארץ כי לפ"ה הדעת גם יועיל הלמד על הכשע וזה ממה שיונה שאני לא כשמימי
 מלמדי. מליה לא מזה. יחי' כשע אריתי ומתקומתי עול. ואפשר ששילין גם כן כמה שקדם לו מהדכדכיים זאלת הטונה בעיניו והיא כי

מנחה שי
 (כז) לחייו. כי יקלה הענין כי ה' עושה חיזים (וככיים י'): קילות.
 כמו וקילות ותחסר בו"ו וכמוהו לרבי: (כו) ויספרה. מל' ספר:

מזורה ציון

תחת השמים להשפיע על כולם ככלל כלאמצעות מערכות השמים:
 (כה) לעשות לרוח משקל. לשלוח את הרוח במשקל לכל מקום
 כפי הלוך: תבן בבהרה. לתת בכל מקום לפי רוח המים ויגשמות
 ע"מ פירושו

בדעת סכר'לה כשעשה לעשר חק קבוע
 כלום דרך יסגלו: (כו) או. כמת עשותו כל אלה או למה אם
 רבומי יקרים

ווי אזו ער: יאר בשאפין די עקין פון דר ערד תחת כל
 השמים יראה אונ אלץ וואס אונמער דעם הימעל אזו
 דאס פברעפיניש פון ארע בשעפיניש האט נאם
 גיזעהן דורך דר תורה ווי אזו ער יאר עם בשאפין:
 (כה) אונ מיט דר תורה האט נאם גיזעהן לעשות לרוח
 משקל צו סאכין איין וואג צו א מליכין לאנד פונדער
 נאך זיין פח נאך ויפס תבן בסדה אונ רעגין וואסער
 האט ער אן גברייט מיט איין מאס נאך דר ערד נאך:
 (כו) בעשלותו למטר חק אז נאם האט גמאכט צום רעגן
 איין גיזעץ ווי פיל ער זאל אן טרינגען אימלעכעס
 לאנד דורך לחייו קלות אונ איין וועג האט ער גמאכט
 צו די קולות פון די וואלקין דס צוויי דוגערין נאָלן
 גיט ארום גיין פון איין לאַך ווארום די וועלט וואלמ
 חרוב גיזען מן חקת דעם קול: (כו) או ראה דעם
 קול אז נאם האט דר אלץ בשאפין האט ער גיזעהן
 אין דר תורה אונ האט דר אלץ בשאפין ויספרה אונ
 יצירה שמיים הכינה יגם חקרה ער האט אן גיברייט די

וכה נעשות לרוח משקל ויפס תבן בסדה. הקב"ה הם גימאכט
 א וואג צו דעם וויגם. רבי יהושע בן הגנה נאם איינער
 דער וויגם גייט ארום אויף דר וועלט זאגט צו אים הקב"ה די
 זאקס דיק היסען די זאקס גיט שאדין סאכין אויף דר וועלט
 אונ הקב"ה מאכט שוואך דעם וויגם מיט דעם וואג צו פאר
 האקס אים ביי די זערג אונ ביי די הויכע קרסער. קען גר גיט
 היסין גלייך מיט איין שטורם. ווי עם שמיים אין פסוק הקב"ה
 האט גיזאקט פי רוח כלפני ענאפן. דער וויגם וואג גייט ארום
 פון קיר ווערט אש געשוואכט. ווייל ונשבות אפי' געזיית. איך
 האב גימאכט די נשבות אויף דער וועלט. דער וויגם זאל גיט
 סאן שאדין דיא נשבות דיא בשעפענישן דערבייט מאך איך
 אים שוואך. ויפס תבן בסדה. ויאסע האט הקב"ה אנגייעניש
 מיט א מאס. אפילו דער רעגן וואס גייט און דער וויגם גייט
 אויך מיט א מאס. נאך א שפיש איז פיס מיינס פיס דר תורה.
 אזוי וויא וואסערדין גיזען נאך צו א גימאכט יגען ארם. אזוי דיא
 תורה גייט אויך נאך צו דעם סענעס וואס איז ביי ויך גיך ערבי
 אונ דיא תורה קומט צו א זעקע פונעם וואס איז ביי אים
 איז נאך וואך צו קענין וואך נביאים כרמיים. איינער איז זוכה
 צו קענין משניות אויך. איינער איז זוכה צו קענין גמרא
 ער האט גיזיילט ארע אחריות אזו וויא אין ספר

הורה

איוב כח כט

תרגום

חֲכֵמָה וְסוֹד מַרְעַ בִּינָה: כֵּט"ו וַיִּסַּף
אִיּוֹב שְׂאֵת מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר: בִּמְיֵיהֶנּוּ
כִּירְחֵי־קֶדֶם פִּימִי אֱלֹהִים יִשְׁמְרֵנִי:
י בְהִלְוֵי נְרוֹ עָלַי רֵאשִׁי לְאוֹרוֹ אֶלְךָ
חֲשֵׁךְ: י כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי בִּימֵי חַרְפִּי

בִּישָׁתָא הִיא בִּישְׁתָּא :
 א וַאֲוִסְיָ אִיּוֹב לְכַפֵּל
 כַּתְּלִיָּה וַאֲמַר: ב פִּן
 כַּדְרַגְנֵי הַיָּד יִרְחֵן
 כַּדְרַגְנֵי יוֹמָא דִּי אֶלְקָא
 יִשְׁמְרֵנִי: ג בְּאֶנְהֶרְוֵתִיה
 יִשְׁרָגְוִיה עָלַי רֵשִׁי
 י כַּהֲוֵרִיה אִיּוֹב חֲשׂוֹבָא:
 י הַיִּקְבָּא דְהוֹרֵי בְּיָוִם
 יִרְפּוּתִי בְּזִמְן זְרוֹ

ה"א יתני י' כה"ג
 וז לריבה לזו וחזן חכמה יפה בלא יראה :
 (מענה איוב): כט (ב) בימי הנני כירחי קדם, כימים
 קדמונים שהייתי בגלותי: (ג) בהלו נרו. לשון אור
 מנחת שי

אלרא
 ושמחה: לאורו. הייתי הולך בכלהשך ונרם בהיתה כחם
 לעולם לי היה אור: (ד) בימי חרפי. כימי קדמוני לשון
 חרמי הוא חרפי ואפלי: בבורד אלוה עלי אהלי.
 אבן עזרא

ואחר כך הניחו ג' שם של הדמות וכן תבין בשם היול ה' דף ע"ג
 השם הוא כחב' ק"ל"ח וכן מלחמיו בשפרים ומרויקים ע"כ גם
 בשוכרה גדולה נמנה כמנין ק"ל"ח וזהו האחרון שבהם:
 כט (ג) כירחי קדם. ה' ק"ף דהם במרויקים:

כט (ג) לאורו אלך. כהנך: (ד) חרפי. גדולתי בלי
דומה כי אם לפי הענין ויש אומרים שהוא מן
חרפה בשלמים שערבו מלהמה ויש אומרים שהוא מן

ה'כ"ג
 הכינס שיקם האדם אותה משם ההה היא נעלמות מהאדם עד שנה ידע
 עשאוהו ולא נכחשו ולא בים אשכ הוא עשאל חלקי האלק. והולס חמר זה בלא יתחבו חובב ביהים במחשבו כי בהקבלת החכמה
 כי ידע המחד בשפר ההפם שאין כסס די' בתנין המושגלות שהוא שרין שיהיה גבולן של פועל כמו חלו המכשלות ומהק חותם לנו.
 ועם זה ידע נתבאר בפי' מנחמתו' א' שאין לנו כל במו להשיג זה הינוום והשיוורו חרף לנמלוח כפי' מה שז' עשו ומהו הפנין אשר היה
 זו זה הינוום והכבוד אחד וזוהת המדונה לא תמלא בשלמות זה הס' להשי' לבדו וזהו לא ידע עקר ההכמה בשלמותו כי אם השי'. והוא
 יתחלו מדונה הארשי' בחכמה לפי החקרים כל זה הינוום בשולב אשר יקם ספיר לא ישו' לא ידע וזכנת לבדו ולא תמירנו כל פו
 יתחן וזה תהיה ולא שקל כפי' מערכו. ולא תעברן כזה אופיר ולא בשוכים יקר וספיר לא ישו' לא ידע וזכנת לבדו ולא תמירנו כל פו
 ללמות וענין אשר הם הכינים יקרים מאלו לא יוכל אחד מהם לטני הכמה ועשיית ההקמה והשפלות בקריה וזה עבר וזה יקר
 מפניוים. לא יקום הכמה הפסדה הנמלוח בשום שיהי יקום מאלו וזכנת עמוד לא הפך. והולס חמר זה לבדו ולא ידע וזכנת לבדו ולא תמירנו
 מכל הקנינים החקרים וזהו לא ישו' ישו' הדרישה בחכמה ענין השפלות בקנין חלו ההלמות המדומים והוא קנין יוקם כפי' לפי
 שאין הם העריכות המניגז לנו בקנינים המדומים עסק העריכות המניגז לנו בהשדלותנו בחכמה. והכמה תחין הפוך כ"ל הוא דבר
 י' ההתלה והלכות אל גאוש המניגז לנו והדומים עסק המניגז לנו בעיקר ממנו. וזהו ה' עשאלת מעיניו כל כי ונאמר כהמים וכסוים
 עם הגיבור לעוף ויתן ויתן מרחוק. אבדון ומה אשר באינו שמועו שמע הכמה כ"ל כי עזר הכבוד והמה והמה: חלו הכינים
 ובכלל זה הכתורה הנמלוח בחומר הכשלו אשר להם שמועו שגבולן סבה רוח בל הקיה לו חלו הלויות. והאריך מפני זה אל הקיה
 דבעט המושכל אשר לנמלוח נמלוח חלו הנמלוח השפלים אשר היא ההכמה וזה נדע כי השי' הוא לבדו אשר חלו הידיעה בשלמות
 זוהי הינוום אשר לנמלוח כי הוא יפסיד כל המלא' ויביט לקלות האלק לעשות כם מעשהו והוא כל הפנינים יראה. נעשית ליה כשקל
 י' הקן כדמה ק"ל שהוא יכחול שיהיה שווי' וכן היסודות שיהיה החור' והמים כשעורו החלו וכן הפנינים שיהיו ח' ח' ח' ח'
 האנס ייהם כשם מפני שם דברים מפני השווי' אשר עיניהם בעלמם כעומם ועליותו ומפני השווי' כשם בשמות כפולות: חובב כסוים
 כי יבדו כי בזה יחמו שווי' אשר עיניהם בעלמם הפלה והקמה בשמותו למשך חק ויומום עד שלא היה ביהר המדומי
 כדי שלא יבדו היסוד המניגז יותר מהלואי. ובעשמו דרך ומכנה לחזיונים ולרעמים עד שלא יבדו חלם והמה יותר מהלואי. כנה כסוים
 פעולם על המניגז והקר רלה הכמה וכזה חותם כ"ל שם אומה לחק ולנינום וזה הקרה עד שיחשו חויה כהנון היסוד
 שם. ואשר ללמד כי וילמד ה' הוא דרך כל שיגיע החכמה לו וסוד מרע היא לטוב כל היתנה כש' ש'ל' אשר שיגיע חויה חובב
 עם הכרעה בחלומם המניגזים וזה מנולר כקסוף וזה הוא ענולר ש'ל' ישוכה חלו השפלות והשפלות לש' דעת חובב כי הוא מנולר חויה חובב
 הנם אשר הוא הפלחה האלושים: בהדרים הוא ש'לוי' הפלח ענולר חמורו לו ככפר' רכס מדעות ענין חובב
 שהוא משכח הרעש ומתחלל בו אחר שאינו מאמין שיגיע העונש לרעמים כסוים כשם חזו מה שיגיע הרעשים הקדומים כל שיתרגו
 כמכותה כרע כ"ל האמנה שהי' עוב חל האלק והוא שיחמר בחשוכה בזה ש'לוי' לו מרעש שיכרע מפני זה הדעת הרעש והענול זה
 שאינו ענולר שכבר שפחה לרעש ההלמה מה חין רלוי' מפני זה שיחשו ענינו זה הוא מוכן למקרי חזון לו המלט מהם כשום
 פנים כמו ענינו בלדק זה שאינו בים מאמין שהענין אחד בלדק ובכשם עשיות המדומות ככדבר ימלואו כרעם כרעם ענינו חס
 כעית נמלוח עד שמעט חלו ההלמות שיעמדו כסוף ככדבר ליהוים חמרותוכסוים הענין כ"ל ש'לוי' הקינים והרעשים הם כרעם ענינו חס
 כהלמה חוממה ויחיה ולקריים הפלחה לעיתים מרעם ויקרם מאלו וי'א' החכמה והכנים אשר הוא הלמח כהפם אשר לא תמוע חלו
 כילתם כסם ויחמור (מ'כ) גדולתו חלו ענולר ש'לוי' ככרמ מאלו לפי דעת שאינו בלוק מערכים: ביאר בלוח חסענה (א) וי'א' איוב חס
 משלו ויחמור (מ'כ) גדולתו חלו ענולר ש'לוי' ככרמ מאלו לפי דעת שאינו בלוק מערכים: ביאר בלוח חסענה (א) וי'א' איוב חס

מצודת דוד
כט (ב) ויחף. כדחוה כי עד כה אין מי עשה לו סופק עוד
לכרים קול כדכדי ענין: ומה ודכדי והשכל כדכדי
כזו וגו' ורכים כדחוה: (ב) כי יתנני. מ' אובי לביה עשה
(ג) ביהל נרו. כ' כדחוה אור השפעתו על רלמי ובכסוה הכן
(ד) מוכס על מ' יתני לומר מ' יתן אומי' לביה כלכש הייה ביני
זאל היינט ניין אין דר גדולה אוו ווי איך בין גיווען
אין די פרויעריגע דרשים פיי' אליה ישמרני אוו וויא
די טענה ווס נאמ האם מ'ך גיהיט: (ג) בהלו נרו ע'לי
ראשי אז ער האם גי'ייקט זיין לריכט אוף מ'ין קאפ
בלוקר אז עס איז מיר וואר גי'אנגיין לאורו אלק חושך
צוא זיין לעקט בין א'ך איוב גי'אנגיין אין דער
פי'נצטערניש בלוקר אוף אפילו אוף דר וועלט איז
גי'וקוב

כט (ג) בהלו. ענין הארה וירחה כמו עד ירח ולא יאחיל (עלי
כי): (ד) חרפי. קדמוני ובדורול חרפי' ואפלי (מהם סיה):
 כמו שביחי' בהכדשים הקדומים כמו הינוים אשר שמרי אלוה:
 בעולם הלכתי חלי לאור השפסע עלי מלח המקום: (ד) כאשר
פירוש ע"מ
הכמה וסוד מרע ביה אונ דם אפ קערונג פון בייז דם
אין דם פ'ר שטאנדיקייט פון דר הורר' בלוקר דורר'
דעם קאן קען ווכה זיין צוא פאר שטיין דיא פאר
בארגיגע זאכין וואס אין דר הורר' איז:
כט (א) ויחף איוב ש'א' קישלו ויאמר הם איוב גי'וקערט
אוף צו הייבין זיין משל אוה האם גי'אנט:
(ב) פי' יתני ביהר' קדם ווער וואלט הייה גי'עבין איה

מצודת דוד
כט (ב) ויחף. כדחוה כי עד כה אין מי עשה לו סופק עוד
לכרים קול כדכדי ענין: ומה ודכדי והשכל כדכדי
כזו וגו' ורכים כדחוה: (ב) כי יתנני. מ' אובי לביה עשה
(ג) ביהל נרו. כ' כדחוה אור השפעתו על רלמי ובכסוה הכן
(ד) מוכס על מ' יתני לומר מ' יתן אומי' לביה כלכש הייה ביני
זאל היינט ניין אין דר גדולה אוו ווי איך בין גיווען
אין די פרויעריגע דרשים פיי' אליה ישמרני אוו וויא
די טענה ווס נאמ האם מ'ך גיהיט: (ג) בהלו נרו ע'לי
ראשי אז ער האם גי'ייקט זיין לריכט אוף מ'ין קאפ
בלוקר אז עס איז מיר וואר גי'אנגיין לאורו אלק חושך
צוא זיין לעקט בין א'ך איוב גי'אנגיין אין דער
פי'נצטערניש בלוקר אוף אפילו אוף דר וועלט איז
גי'וקוב

איוב כט

בְּכֹד אֱלֹהִים עָלַי אֶהְיֶה: הַבְּעוֹד שְׂדֵי
 עִמָּדִי סְבִיבֹתַי נְעָרַי: וּפְרִחֵי הַלִּיכֵי
 בְּחֵמָה וְצוֹר יִצּוֹק עִמָּדִי פִלְגֵי־שָׁמֶן:
 וּבְצִאתִי שַׁעַר עֲלִי קָרַת בְּרָחוֹב אֲכִין
 מוֹשְׁבֵי: הַרְאוּנִי נְעָרִים וְנַחְבָּאוּ
 וַיִּשְׁיִשׂוּ קָמוּ עִמָּדִי: מִשָּׂרִים עֲצָרוּ
 בְּמַלְאִים וְכַף יִשְׁיִמוּ לְפִיהֶם: יְקוֹל־נְגִידִים

אלהא עלי משבני
 ה בעוד פרוו דהיה
 מימר שרי בפערי חוור
 חוור דירי עולמי:
 בכשווג אסתורי בלואי
 וטינרא זרף עמי מפי
 משח: וזמפקי הרעא
 על קרהא בפתאה
 ארקון מותבי: ה חבו
 יהי עולימאי ואמברו
 וקשישיא יקובון יקפו:
 ס נגידאי בנישו במליא
 וארדא ישוון לפומהון:
 י קל ארכונין אמברו

נחבאו

ת"א ונחבאו: ת"ק ס"ג

רש"י

כשהו כשרי הדור בלום להלוי להוסד בדברי הקב"ה
 חמורה ובגדר סיג לבעה: (ה) נערי: משרתי:
 (ו) הליכי: רגלי: בחמה: כמו בהמאה: וצור יצוק
 עמדי פלגי שמן: כלומר נהת רוח וכל האות לב הנחמה
 אבן עזרא
 חורף ששס יהל הזרע: (ו) בחמה: הסר אליף והוא
 בהמאה כמו בית שן ובמקום אחר בית שחן וזה על דמ': (ו) עלי קרת: שער הקריה:
 רלכ"ג

(ו) כהנה: בהמאה: יצוק: יהיו נטפים ממט: (ו) בער עלי קרת: בשער העיר על הקריה ר"ל על העיר: (ו) קול נגידים נחבאו: נטפידים שהקו לשפסם ממט:

מצורת דוד

קדמותי כפה החאספו נוכח אל הלהי לכוונתי קוד דבבר מלות
 הטוב: (ה) בעוד: כעה היה עוד שדי עמדי להספי לי ופעמי היו
 כצדוהי לבשח אחי: (ו) ברחק: כעת רחלו עקמות מהלכי
 כהמאה יהיה מלך גומא והפגה ולומר לכ"ג גלה השפע עד כי
 היה המהפא הפטר בלכן ואין מי מלספי כי כזו יכחו לו מרוב כל:
 וצור: הלוי אשכ היה עמדי היה יונק ושופר נחלי שגון והוא משל
 השבר אל העיר לשבח בחושב הקה"ס כדרכו לשבח כשער העיר כמ"ש אל זקני סטרי להשפיר (נדבים ל"ג): ברחוב: כעה הכנתי
 מושבי ברחוב העיר: (ח) אבוי: כאכבר רלו אחי הכנתיס אז נחבאו לבשחם להקמולת לפני: קמו עמדי: קמו עמדי והכירו
 טומדים ולא מלאה לבס לשבח עמדי: (ט) עצרו: מנעו נדבדריס ולא כהלגונו אמריכס כעכור בואי וקתמס סיהס כעסס ולא דכמו

מצורת ציון

בכוד: ענין עלה על כי נעשה כבוד: הו שהעלה למעשה היא כיסוד
 לבנין: עלי אהלי: אל אהלי: (ו) החביה: כמו בהמאה וכו' שמון
 סתל: (ו) עלי קרת: אלל הקריה והעיר: (ח) ונחבאו: סתפכו
 עלמס: (ט) עצרו: מנעו כמו ופלוז בעלני (לעיל ד'): וקפ: קפ

פירוש ע"מ

וענין און גוש גיווען ווי מייקין פון בוטיל: (ו) בצאתי
 שער על קרת אז איה בין ארום גינאנגען צום מוער
 פון דער שטאט אוף דעם הויכן פאלקין וואס אוף
 דעם מוער איז גיווען ווס ער איז אן גיברייט גיווען
 די יאקנים פון דר שטאט זאלין דארטין זיצען ברחוב
 אבין מושבי אז איה בין נאך גיווען אוף דר זאס האב
 איה מיר שוין דארטען אהן גיברייט פוין זיצונג:
 (ח) ראני נגרים ונחבאו יונגע לייט האבין מיה גינעהן
 און זענן פר בארגין גיווארין פר מיר דען זיי האבן
 זיך גישעקט צו גינעהן ווערין פאר מיר וישישים קט
 קטרו און ארמטע לייט זענען אוף גישטאנין פר מיר
 און זענן גיברליבן שמיין: (ט) שרים עצרו בפלים הארן
 האפען זיך אויף גיהאלטין מיט רייד און האפען
 גיהאפט און גיווארס איה זאל פריער אן הייבין צו
 ריידן זיך וישישו לשיח און זייערע הענט האבן זיזא
 גיפאן צו זייער פיילער צו צו האלטן זיי זאלן גיט
 ריידן: (י) קול נגידים נחבאו פון דר הארין
 זענען ווארין פר בארגין וישישים לחסם דבקה און עס

גיבוקמען איין פינאצערניש און איין צרה אז מיר
 ליכטיג גיווען: (ה) ווער וואלט מיר גינעבען איה
 זאל היינט זיין באשר הייתי בימי הקפי אזו ווי איה בין
 גיווען אין מייגע פריערדיגע טעג בכוד אלוט עלי אהלי
 אז דער סוד פון גאט איז גיווען אין מיין גינעלעט
 פלוקר אז די הליכריי חכמים פלעגן זיך איין זאמלן
 אין מיין גינעלעט צוא ברואטין זיך אין גאטס רייד
 און אין דר הורה און צו צייטן האבין זיי גימאכט
 זייע זאכין אפילו דער דין איז גיט אזו גיווען נאר
 ווייל זיי האבין גינעהן דאס קען דארף אזו האבין
 דר נאך דער צייט נאך: (ה) בעוד שדי קמדי אז גאט
 איז נאך גיווען מיט מיר צו גוטס מאן מיר סביבותי
 נגדי און ארום און ארום מיר זענען גיווען מייגע
 יונגען צו בארייען מיה: (ו) ברחוב הליכי בהמה אז די
 כריש פון מייני פים האבן זיך גיווארין אין פוטער
 וצור יצוק עמדי פלגי שמן און פון דעם שמיין קמו גרוגן
 צוא מיר מייקין פון בוטיל פלוקר איה האב גיהאט
 נמת רוח און אלע פאנות פון מיין בארצין ווס זיי

נחבאו ולשונם לחכם דבקה: י פי
 און שמעה ותאשרני ועין ראתה
 ותעידני: י פי אמלט עני משוע ויתום
 ולא עזר לו: י ברכת אובר עלי תבא
 ולב אלמנה ארנו: י צדק לבשתי
 וילבשני כמעיל וצניף משפטי: מו עינים
 הייתי לעור ורגלים לפסה אני: מז אב
 אנכי לאביונים וריב לא ידעתי

ולישנהון למורגיהון
 ארבת: י ארום
 אודנא שמעה אמרת
 קב לי ועינא דחבת
 נאסדת עלי: י ארום
 אשויב עניא דבני יתום
 ולא סעיד ליה:
 י ברכתא דאובדא עלי
 מייתי ולבא דארמולא
 אסלי תושבחהא:
 י זכותא דבישר
 נאלבשני תיך מעילא
 ומצנפא דיני: מו גהור
 עיני הויית לסקיא
 ומיור להגריא אנא:
 ת"א פיר הויית לסקיא
 אנא לחשיבא ותבא

דרמי לסקיא ומיר לקצור ערסא דמתיר להגרא אנא: מו אבא אנא לחשיבא ותבא

ר"א ארין: כ"ג ט: זק, עקוד ספר נ: רש"י

במלים. ומנפס שהפתח אני נחלה: (יא) כי און. אשר
 שמעה מלתי ותאשרני: ועין ראתה. ככל מקום
 גדולי וכומר מידתי: (יג) ברכת אובר. אדם מת
 בעונו ועטר: עלי תבא. כי הייתי זן את בני ואת
 אשתי. ורבותיו אמרו שהיה גזול שדה ויתומים ומשכחה
 ומחזירה להם ופסטיה דקרא אירו נראה כך שאין קרוי

מנחת שי

(יב) ולא עזר לו. הו"ל נגטיה בספרי ספרד וכס"ה כתיב ורין ושינוס הוא:

רדב"ג

(יא) ועין רחמה ופעונו. העין אשר רחמה סיחה מנגלת ומנשאת אוויה ויסיח ותעדיני מענין עד לאומים או יסיה פירוש בעינין אשר
 רחמה אוויה העינים על דקתי ומס לבני: (יג) ארין. לעמיד בשמחה ובכניסה:

מצודת ציון

סיד: (י) לחכם. מלשון חך: (יג) ותאשרני. עיין עמך והולו
 כמו תשרי היום (החל"ה'): (טו) לפסה. חגב דברגיל:

אשר רחמה מיטב דכתי סיחה מעינה על דקתי: (יב) כי אומלם. כי דכתי הו"ל אבא חמלו בעל עמ העני מלפניו אשר יעק מפני
 נוגשי וקף את היתום וקף את כל מי שחן לו עוור שהלפת פרחו מקושי העול את כולם הייתי מנוח: (יג) ברכת אובר. בלה עלי
 ברכת היום הלובר בעניי כי הכנתי וסוף כרך און: ארין. העמדתו ברתו ושמחה כי הטבתי מסדי עמם: (יד) צדק לבשתי.
 מנכס הייתי בלדק עד כי הייתי מעוטף במ: וילבשני. הלבק עלמה בלה אלי להביט אוחי ר"ל כ"ל הייתי גרול בלדק עד שבכל
 עמ בלו עלי עטיס מנודים להנכס לי כן דקך העינים להלוט פני ארס נתון: כבעיל. כמו המעינ שפוא לבוס העליון וכמו
 המלכה הכמוה על הכלש מעטל אשר בעבור זה מדרכה להיות זכה וקנייה כן סיחה משפטי זכה וקנייה מעלי היום עם:
 (טז) עינים וגו'. ר"ל מי סיה טור או פסח ולא סיה יכול לעשות רכבו בעבור זה הני הייתי עושה לו ודכי הו"ל חללו הייתי לו
 לעינים ורגלים: (טז) אב אבני. הייתי לבידונים כלכ להשיעם מקף חומסיהם: וריב וגו'. כאלש לא ידעתי מלימת דבר רדב"ג

פירוש ע"מ

איז גרייה ווי זייער צונג איז גיווארין בהעקם צום
 גומען אונ ווי האבין גיט גיקאנט היידין פאר מיר:
 (יא) פי און שמעה ותאשרני דען דס אויער וואס האט
 גהערט מייני רייד דס מיר גירלובט גען רחמי ותעידני
 אונ דס אונ ווס דס גינעקן מיין גרודקה אונ מיינע
 גומען מעשים האט ער מיר געדות גיוואנט און מיין
 גירעכטמקיים: (יב) פי אמלט עני משוע ויתום האב
 גימאכט אנטריען דעם ארימאן פון צוא שרייען
 יהוס ולא עזר לו אונ דעם גרום ווס קיין העלקער
 איז גיט דא צו אים האב איה און גמאכט אנטריען
 ער נאל גיט דארפין שרייען איפער די וואס טוען
 אים גיין: (יג) ברכת אובר עלי תבא דיא ברכתא פון

דעם מענטשין ווס איז פאר ארין גיווארין איפער
 זיין זינד נאל און מיר איוב קומען דען איוב האט
 גישפיינט זיין ווייב אונ זיינע קינדער וכל אפליה ארין
 אונ דס הארץ פון דער אלמנה האב איה גימאכט
 זינגען: (יד) צדק לבשתי וילבשני גירעכטמקיים האב
 איה און גיקלייד אונ עם דס מיר און גיקלייד גמלי
 זענען שפטי און וויא איין אויערשט גלייד אונ איין
 הויב שיינע צירונג איז מיין משפט גינען שיין:
 (טו) עינים הייתי לעור אונין בין איה גינען צוא איין
 בליגדין ורגלים לפסה אני אונ פיס צו איין הינקעדיגן:
 (טז) אב אבני לאביונים איין פאפער בין איה גינען צו
 די אביונים וריב לא ידעתי אחקרהו אונ איין קריג וואס

תִּטְּרֵנִי מִלִּי: כִּי וַיַּחֲלוּ כַמַּטֵּר לִי וּפְיָהֶם
פָּעְרוּ לְמַלְקוּשׁ: כִּי אֲשַׁחֵק אֱלֹהִים לֹא
יֵאֱמִינוּ וְאוֹר פְּנֵי לֹא יִפְלוּן: כִּה אֶבְחַר
דַּרְכָּם וְאֵשֶׁב רֹאשׁ וְאֵשְׁבֹן כַּמַּלְךְ:
בְּגִדוֹד כַּאֲשֶׁר אֲבֹלִים יִנְהֹם: לֹא יַעֲתֶהוּ
שָׁחֲקוּ עָלַי זַעֲדִירִים מִמְּנֵי לַיְמִים אֲשֶׁר־
מֵאִמְתִּי אֲבוֹתָם לִשְׂתַּעֲסֵם כִּלְבֵי צֹאנִי:
בְּגִסְיָה יִדְיָהֶם לָמָּה לִּי עֲלִימוֹ אֲבָד

מִלִּי: כִּי וַאֲדַרְבֵּנוּ הַיָּד
מִטָּרָא לְוִתִּי וְהִיָּה
אֲרִיבָא דְפֻמְהוֹן פְּתָחוּ
לְמַלְקוּשׁא: מִד אֲנִתְהָ
אֲמִטוּרָהוֹן וְלֹא יִתְנִינּוּ
וְקִלְסָהוֹר אֲפִי לֹא
אֲסַפְּלֹן: כִּה אֶבְחַר
אוֹר חַהוֹן וְאֵתִיב
כְּרִישִׁהוֹן הַיָּד חַתְנָא
וְאֲשִׁירִי כַמַּלְכָא בְּהִילָא
הַיָּד כְּפִן דְאֲבִילִין
כְּנַחֵם: אֲוֹכְרוֹן כְּנַחֵבִין
עֲדֵי דַעֲדָן מִנִּי לְיוֹמִין
דִּי רַחֲמִית אֶבְחָתְהוֹן
לְשׂוֹאָה עִם כְּלָבֵיא
נְבָרֵי עֲנִי: בְּאוּף הַיָּל
נִדְיָהוֹן לָמָּה לִּי עֲלִימוֹ
אֲתִקְרָא לְהוֹן לְהוֹקְרָא

ת"א אבחר, פ"ק כח במכות סז

הוגיד בוך: היא לחוד חיל גדיהון קמה לי קבלותיה שוהרא אין

כלומר כנבואה היה דברי: (בג) למלקוש. לזמן ארוך
היו מדברים כי רוב שעותיהם שתיקו שהיו מחזיקים לשמוע
דברי: (כד) לני ואיבנו. שחלו משחק עמהם מפני
השכיח: ואור פני לא יפולון. היו ירחקו מהתקרב אליו
ולזהים לנכס כי: (כה) אבחר דרבעם. כל דרכיהם ועלתם
מנחת שי

בסוק ויחלומכחון בע' ויחלו: (כז) כאשר אבליס יתחם. שילהי
מסכה ע"ה חמו רבי אבהו מנין לחבל שמשב
צרכם שחלחל אבחר דרבעם וגו' כאשר הצניס יתחם ופריעין יתחם
הצניס מנחה חמור ל' נתון בר' יתחם חזיב ללוגר קרי בים
ינתחם בתיקת הו"ד דים חס מנוסחת. והחבל הוא מנחתם כן
פירש יצחק יוסף ועיין גבון רש"י ותוספות והרשב"ה סוף
פרק מילתא השבש בע"ה. וביבטריה סימן מ"ב על שלחתי צבנה
הלכתי בענין זה עיין סג:

(כב) ופיהם פערו למלקוש. ופיהם פתחו לבחול עלתי כמו שיקום להם
למלקוש ויבטריה: (כד) לא יפולון. לא יחלו אור פני כ"ל שלא יקנו
מצודת ציון

שמו: המוף. ענין חלה והוא מושל לגבול וכן כל תפיון יעיוון
(מכס כ"ו): (כג) פצרו. פתחו כמו פצרו עלי ביהם (לעיל ט"ו):
למלקוש. ענין חיכוך וכן וכרם ששע יתקשו (לעיל כ"ד) וכן וקרא
גם הממוחר מלקוש: (כד) יפולון. ענין גרעון ומחילות כמו לא
נפל חכמי מוסס (לעיל י"ב):
ל (ה) שחקו. לענו: ענין מעשוע כמו ולא יעלבו (ירמ'י
ומהסתיין זוהר טו לגוים דתתם עמדו להקל בכבודי להסכות ממורכ פני:
ויבטריה כדלח כלם ובטתי ציניהם בתקום המעולה כאשר יבטון המון בתוך הגודו: כאשר אבליס יתחם. היתו להם לכאוב אשר
יתחם חס החכמים כ"ל כמו שכולם אהבו כל לשמוע דברי הנחתם להסיר מעליהם חס היתון כן כולם נתנו לב לשמוע אמרו וחווו להכאוב אמרו
לוגר בעבוד גורל הוקת סוד כום הכתה סוד כום ומתיבה יתירם כהם שפתיה. סכית התליף כצדו נתח לי כבוד חדש בכל פנים:
(ו) ויגה. כלומר חבל לא כן הוא כי שחק עוד הדבר כי שחקו עלי חף העמים לעירים ממני ליינוס ועבדו משפחות אשר
ממתייה חס הפותח לשום חותם עם הכנבדים שונגרי ללמי להיות גם הם לעומריעם עם הכלגים: (ז) גם כח ידיהם. לא כלכד על
פירוש ע"מ

אורף ויי הגמ יתיריפת מייגע רייר: (בג) ויחלו ככסר לי
אונ ויי האבין גיהאפט צו מייגע רייר ווי צום רעגן
ופיהם פצרו למלקוש אונ וייערע מייגער האבין וייא
גייעפינטם צום שפעטסטין פלומר ויי האבין גיווארם
אין לאנגע צייט: (כד) אשחק אליהם לא ואשינו אונ
וען איך האב גילאכט האבין ווי ניט גיגלייכט וואו
פני לא יפולון אונ די ליכט פון מיין פנים האבין וייא
גיט גימאכט פאלן פלומר ווי האבין מורא גיהאט
גיגעקען צו מיר: (כה) אבחר דרבעם איך האב אום

ל (א) ונתת שחקי עלי צעירים אונ היינט שפעטין אום
מיר אפילו דיא אינגעקע פון מיר אשר קאפתי
אבותם וום איך האב קמאם גיווען וייערע עלטערין

בְּכֹדֶךָ קִבַּרְתָּא :
 בְּחֹסְרֶיךָ וּבְאִלְפֵי־נָא :
 דָּלָא וְלֹא הֲוֵן עֲרֵבִין
 בְּשִׁינָא בְּאַרְעָא
 צִחְרָא חֲשׂוּבָא הִיךְ
 רִבְזִינָא אַחַר שׁוּחָא
 וְרַגְשִׁינָא : ר דַּתְלָשִׁין
 חֻבְרִי חֻבְרָה עֲסָבִי בִּיכְלָא
 וְשִׁקְרִין רַתְמִין מִיִּזְנֵיהֶון
 הִיא דְשִׁקְרִין שִׁתְּנִי
 אִירִיתָא מִן לִוּחַ לְבָהֶון

ת"א נספד . (עמית ד) : ה' קוֹסְפִים . חֲמוּסִי יֵה עֲלֵיִךְ ב' :
 מִטּוֹר מִכִּי דַעֲלָמָא עֲקָרִי רִוּתִי מִכִּי מִתְקַדְרִין וּמִתְעַבְרִין גּוֹמְרִין לְמוֹנֵיהֶון : ה' מִן שְׁלֵמִינָא סְתֵרְכִין
 מִבְּבִין עֲלִיהֶון הִיךְ נִגְבָּא : י בְּתַקּוּף בְּצִידֵי נַחֲלָיָא לְמִשְׁרֵי בְּנִקְרִיתָא דַעֲפָרָא וּבִנְיָא

רש"י

ידי : עלימו אבר בלח . זקנה : (ג) בחסר ובכפן .
 היו נלמוד העורקים ציה שמדמיקוחותן זימוי מקרב בני
 להם לילך בחוסך : אמש שואה ובשואה . (בראשית"ל)
 בלשון : (ד) הקופים מלוח עלי שיש . ביהושע
 במדברות ר"י קופים להם מלוחים על חילנות היערים
 ואוכלים . מלוח . שם עשב הוא ובלשון ארמי נקרא (קקול"א)

אבן עזרא

ל (ב) בלח . ימי הזרנה . והענין שהיו בתהילה בעיר עד
 שגם ליהם ולא יודע מתי יוקנו : (ג) בחסר
 ובכפן . תרגום רשב : גלמוד . מקום בלג יישוב :
 העורקים . הנסים אל ציה תרגום וינס וערק ובלילה הם
 נמקו שואה : (ד) הקופים . מן וקטפת מלילות : מלוח .
 מן להים : עלי שיה . הפילו עלי השיה שהוא האילן . וכמוהו לשון
 חוך וענינו מתוך בני אדם יגורבו בעבור הטרנס ויריעו בני

רלב"ג

בי משי שקריו הליהם ולא חסור ירלתי מעל פיהם : (ב) בלח . זמן : (ג) בחסר ובכפן גלמוד . בסנה הטרנס והכרב אשר הם יהיו יתדוים בלי
 הכרה : העורקים ליה אמש שואה ומשואה . הודפים לרץ ליה וצדיק הליה ורופים מקום הכפן והיה שקראו אמש ורופים התקופים
 הסונויים ל"למקום ויהם סקרהם שואה ומשואה : (ד) הקופים מלוח עלי שיה . מניח הסונוים הם ורופים עשב נקרא כמו מניח על האילן
 ללבו עשב כהוא חשי"ם שחין העשב כהוא נחום לחילה : (ו) שרש רחמיס ליהם . הוא מנוחם ולקחם לעבוד כהמון שם עיה עיה ויהם
 הרענים הוא עשב נקרא קך . או יהיה לקחם מקור ותיכיה הל"ד משמשת ויהם ענינו לקחם עולם כי ילעך להם מה שרממם בעבור
 עמדם במקומות הקרים כדון מחסר : (ה) מן גו יגורבו . מתוך העיר יגורשו : (ו) בערוץ מלחם . הוא הנקרא עמדם סביביו :

מצודות דוד

סריו פחותים במלש אפואים כי גם בעבור כי אמרתי להם לי
 כח ייחסי כי הוא מעט היה זמין סר די להליל הלון מהכח לערסם :
 עלימו אבר בלח . הזקנה שהיהם כחם היא היכה ארבעה כי מה
 עורמת היה כהזקנה הוואיל והיו פחותים במלש ומחוס : כח :
 (ג) בחסר . בסכת חסרון העושה ובסכת הענין ישנו גלמוד מעלי
 הכח האשים כי נלמונו כי לשכת פי אפואים : העורקים . היו
 נסים להרץ ליה ובשמה אמש ונו . מקום חלון אשתי מליים להסתר
 קלנס : (ד) הקופים . היו חובושים למחלום עשב מלוח ועלי חילן
 וקחם הרענים היה חובושים עמם כי הכריעם חללם אינם
 לאומים לנמון חללם : (ה) מן גו . מתוך העיר היו עגריים
 הסריות היו מרעישים עולם בקיל לנחם גלבו גלבו כלאר ירעו
 על סנה כעם יגורשו : (ו) בערוץ . לענין יוחסין מניח ללשון

פירוש ע"מ

צו הימין מייגע שאף גלייך מיט די הינט : (ב) גם
 כח ייחסי למה לי דען נאך ווס קמ סיר גישומט זייער
 כח עלימו אבר בלח אונ אוף זיי איז פר לארין גווארין
 זייער ערלמען : (ג) בחסר ובכפן גלמוד אין מיערערונג
 אונ אין הונגער זענען זיי גינען ובכפן גלמוד אין מיערערונג
 אמש אונ האבן גימומט אנטלופן אין וויספעעניש אונ
 אין פינספעען לאנד : (ד) הקופים מליח גל שיה אין

די מדריות האבין זיי גיריסין די גראוין מלוח אונ
 גיעעסין ושורש רחמים לחם אונ דר ווארציל פון די
 גיימער רחמים אין גינען זייער שפיוז : (ה) מן גו
 יגורשו פון מיטין דער שפאמט זענען זיי פאר מדיבין
 גינארין ריעי עלימו נגב כען הם גישרענען אויף זיי
 ווי אוף אין נגב : (ו) בערוץ מלחם לישון זיי נאקרונען
 אין די שפאליען פון דיא מאלרין חלוי עפר וכאם אין

זַבִּיּוֹן שִׁיחִים יִנְהָקוּ תַּחַת תְּרוֹל יִסְפְּחוּ :
 חֲבָנִי נִבְלָה גַם־בְּנֵי בְלִי־שֵׁם נִכְאוּ מִן־
 הָאָרֶץ : מִי־עַתָּה נִגְיַנְתֶּם הָיִיתִי וְאֵהוּ
 לָהֶם לְמַלְאָה : יִתְעַבּוּנִי רַחֲקוּ מִנִּי וּמִפְנֵי
 לֹא־חֲשַׁבּוּ לִקְ : יִכִּי־יִתְרוּ פֶתַח וַיַּעֲנֵנִי
 וְרָסָן מִפְּנֵי שִׁלְחוֹ : יִבְעֲלִימִן פָּרַחַח
 יִקְוִמוּ רִגְלֵי שִׁלְחוֹ וַיִּסְלוּ עָלַי אַרְחוֹת

ואבניא : זביון אינני
 נהקון תחת תרול היגי
 מתברין : חבניא
 דנבל עם בני בלישם
 ושמפון מן ארעא :
 וברון וברון גייתי
 וגייתי קהון לשווא :
 ורחקוני רחיקו מני
 וכן קדמי לא מנעו
 וקא : איהו שושלתי
 ונימי ואנוני שרא
 ובגני וקמא מן קדמי
 פמרו : יב על וקמא
 בחוצפא גייהון קמין
 רגלי שדרו ובקשו עלי
 ארסו

יהי קרי ארס

רש"י

שעשה הגחל כפיצותיו : (ז) חרול ויפחו . (אורשי"א"ם
 בלע"ז) היו נאספים כמו ונספחו על בית יעקב (ישעיה
 י"ג) : (ח) נכאו (בינוי) מן הארץ . שהייתי משפילם
 לשון נכה רוח : (יא) כי יתרי פרח . יתר קשתי פתח
 (שארתי למעלה וקשתי החליף) כלומר כתי התיש מי
 מנחה שי

(ה) בני נבל . הכי"ה גנוטי : (ו) ימו . יתקרי :
 הפראים : חרול . מן כסו פניו הרולים והוא רוח : ויפחו . מן
 ונספחו על בית יעקב . יתקבלו ויאספו : (ה) נכאו .
 יותר נכאים ושפלים מן הארץ או מלשני הארץ כמו וכל
 הארץ באו מלמריה : (יא) כי יתרי פרח . הפך קשתי
 בדיו : ורסן מפני שרדיו . בתחלה היה רסן כמו לכהמות
 מפני פהדי פהדי ועתה שלחו רסן מפני : ויש אומרים כי
 הסיס הזקן יסירו הרסן ממנו ועובדו וישחקו בני אדם
 והעגרים ממנו . וכן ורסן מפני שלחו . והוא החוק :
 (יג) פרחח . קטנים כאשר הם פרחים : רגלי שילחו . הם
 נתנו חומים בדרך : ויסולו . מן סלון ממלוא :

רלב"ג

חורי עפר וכיפס . מחילות עפר ונקרות הסלעים : (ז) צין
 שיחים יבאן . צין האילנות יעקו : תחת חבול יוספחו . תחת
 הקוליס יתגפלו להכנס הקוליס בשערם ויהיה יספחו מעינין
 ספחה . או יסיה ביאור יוספחו ויאספחו ויתקברו מנחה
 ספחי נא : (ח) נכאו . הוא מענין נכה רוח ומבנין כפעל
 והלזון שם שפלים ונכערים יותר מהארץ : (ט) נגניס
 סיימי . ללגנן סיימי להם כמו אני מניינים : נגלה
 של ידברו כי אם כי : (י) לא חשבנו רוק . לא נאנענו
 לרוק שפדנו אורח מרוב צווחם אוח : (יא) כי יתרי . מענין
 מתריס : ספח . הסיר : ורסן מפני שלחו . רסן הילס
 אשר היה להם ממני קודם שקרנו אלה הלוות שלחו
 והסירו מפני : (יג) על מנין ספחה יקומו . על
 ימינו יקומו שרדיו . והנה נקראים הילדים כן להמלא
 ספחה בתחלת חובייה

מצודת ציון

פתח (יש"ל"א) : וכפיס . תרגם של סלע הוא כיפא וכן
 וכפס עלו (ירמיה ד') : (ז) יבאן . הוא מושגל מלמכת
 הפרכ"ש היסעק פרה (לעיל') : חרול . מין קוליס וכן
 ממשק חבול (לפני ב') : על אש יקבלו בני נבל
 גם בני בלי שם על כי לא היה להם יספחו .
 והצברו ויאספחו כמו ספחי נא (ל"ב ב') : (ח) נבל .
 כן יקרא אדם פתוח ונזוף : נכאו . נדללו ונספחו
 כמו תהנו אך כלים (ישעיה ע"ז) : (יה) יתרי . הוא חבל
 הקשר כמו מנינו חלס על יתר (תלמוד י"א) : פרח . ענין
 הסתרה כמו ספחה וממני (שם קט"ז) : ורסן . הוא
 הסוכסוכ כפי הסוס להטותו כי חל הדק כמו
 שמתג (שם ל"ב) : (יג) פרחח . ענינו מי
 שמתחיל ללמוח

לפתוח פתח יתר קשתי וכל אובל לירות עוד
 מנחה ויהיה עיניה כתי כתי : ורסן . הפוקק
 סביב לי עליהם להטותם לכל אשר לחפון
 מפני חל הדקן ר"ל פקוק חל העול ויאלו
 מתחת ידי : (יג) על יבין

פירוש ע"מ
 די לעקער פון דר ערך און שפייגער : (ז) בון שיחים
 ינהקו צווישן בייטער האפין זיי גישריגין תחת תרול
 יספחו און אונטער דערקר האפין זיי זיך גימאן איין
 זאמלן : (ח) בני נבל די שלעכטע קינדער גב בני בלי
 שם אור די קינדער ווס האפין גיט גיהאם קרין שם
 גפא מן האפין די נענין צו פראקין גיטארין פון דעם
 פראנד : (ט) נגניס גייתים שפחי אונ
 גייתים פון פראנד זיי ער גימאן וואו
 להם למה און די ריידין גיטארען זיי ער
 גימאן וואו להם למה און די ריידין

אִידָם: יִנְתָּחוּ נְתִיבֹתַי לְהִיתִי יַעֲלוּ
לֹא עֶזְרָא לָמוֹ: יִכְפֹּרֵן רַחֵב יָאֲתִיו
תַּחַת שְׂאֵה הַתְּנַלְגָּלוֹ: מִן הַהֶפֶךְ עָלַי
בְּלִהוֹת תַּרְדֵּף כְּרוּחַ נְדִבְתִי וּכְעַב
עֲבָרָה יִשְׁעָתִי: מִן וְעַתָּה וְעָלַי תִּשְׁתַּפֵּךְ
נַפְשִׁי יֶאֱחֹזְנִי יַמִּירְעֵנִי: יִלְיָהּ עֲצָמִי

אִידָם: הַתְּנַלְגָּלוֹ: יִנְתָּחוּ נְתִיבֹתַי יַעֲלוּ לֹא עֶזְרָא לָמוֹ: יִכְפֹּרֵן רַחֵב יָאֲתִיו תַּחַת שְׂאֵה הַתְּנַלְגָּלוֹ: מִן הַהֶפֶךְ עָלַי בְּלִהוֹת תַּרְדֵּף כְּרוּחַ נְדִבְתִי וּכְעַב עֲבָרָה יִשְׁעָתִי: מִן וְעַתָּה וְעָלַי תִּשְׁתַּפֵּךְ נַפְשִׁי יֶאֱחֹזְנִי יַמִּירְעֵנִי: יִלְיָהּ עֲצָמִי

נקר

להותי קרי

להכלימוני: החת שואה התנלגלו. כלומר מתנלגלים וכוונן כסתר עד שמגיעין אללי להקניעני כדי שלא אשמוע מהם: (טו) ההפך עלי. וכפך עלי: בלהות. שדים: הרדוף כרוח. רעש: נדיבתו. רוח נדיבה שהיה שורה עלי מתחלה: (טז) ועתה. אל הגרה הוחת תשתפק מנחת שי

אידם. כל דרך נבלה שיש להם לעשות פושטם מסילתן לפני ואללי ולא ייראו: (יג) נהסו נהיבתי. הטובה ואין מושעין לה. נחסו כמו נתלו וסמך מתחלפת בלד"ק: להקניעני מוסיפין: (יד) כפרין רחב. שבגדר שהכל באים ועזברים אם כן יאחזו יחד עלי אבן עזרא

(יג) כפרין רחב יאחזו. התללות והס ארחות אידם והתנלגלו עלי כמקור שואה והקניען קניען עזר לי: (טו) ההפך עלי. יא אוריס כי בימים הקדמונים חס כאלו עלי בלהות תרדף נדיבתי פי' מולי. וענינו מולי תרדפס כרוח הבלהות וההפס ועזברו יאועתי לבוא אלי כעב מבהירות: (טז) וערה עלי תשהפך נפש. והקצוב אלי כי ההפך על כל בלהות וכל בלהות תרדף כרוח נדיבתי והוא נפשי כענין ורוח נדיבה תסמכני וכעב שעברה כך עברה יאועתי ועתה על כן תשתפק עלי נפשי כי יאחזוני ומי עוני: (יז) לילה עצמי נקר. ישוב אל עוני: ועורקי. בלאון

(יג) כפרין רחב יאחזו. התללות והס ארחות אידם והתנלגלו עלי כמקור שואה והקניען קניען עזר לי: (טו) ההפך עלי. יא אוריס כי בימים הקדמונים חס כאלו עלי בלהות תרדף נדיבתי פי' מולי. וענינו מולי תרדפס כרוח הבלהות וההפס ועזברו יאועתי לבוא אלי כעב מבהירות: (טז) וערה עלי תשהפך נפש. והקצוב אלי כי ההפך על כל בלהות וכל בלהות תרדף כרוח נדיבתי והוא נפשי כענין ורוח נדיבה תסמכני וכעב שעברה כך עברה יאועתי ועתה על כן תשתפק עלי נפשי כי יאחזוני ומי עוני: (יז) לילה עצמי נקר. ישוב אל עוני: ועורקי. בלאון

דח: ויסולו. וידרבו: (יג) להותי יועילו. לשבר יסורו: (יד) כפרין רחב יאחזו. כפרין רחב שיבואו בו המים בשפך יבואו עלי: (טז) נדיבתי. נפשי וכן יאועתי וקרא נפש נדיבה כי יגיע מנדיבותה עד שמגיעי חק כל אחד מהאזרים וקרא ג"כ יאועה לפי שהים מושעה הנוף ושומרם אוחזו מזה ומיני כמו שהכחלר בעצמות: (טז) תשתפק נפשי. יאספסו חיי: (יז) נקר. לקב. ועורקי לא יאעזבו. מצורת דוד

וגרשו רגלי להסם להלאה והוא דרך כיוון: ויסולו. הדרכים אשר ילכו בהם ללמד ולשבר אוחזי עשו אוחס עלי מנסיה ודרך כבושה לרוב התמרחם ללכת בהם: (יג) נחמו. הפסיק אשר אל אלק בה נתלו והסרו וכל מונעין חסתי לעשות חסתי: להותי יועילו. האם מופילם להנדיבתי חסתי ושכתי עם כי און להס כוח עזר ומעולת מה ע"ל יאעזבו משמחם חסתי: (יד) כפרין רחב. כמו פליטה רחבה אשר יבואו בה המים בשפך כך כן יאספסו רבים יחד לבוא אלי לעצמי ומקום חסך יקבו ויסכבו לבוא אלי שלא לרבים בהם להשמע מהם עד לא יבואו: (טו) ההפך עלי. קבולת כהלות והיפועה הרגילה לבוא עלי מאלו כוח סתם סתמה מהכ רעב סוג סממה לעבור מנקמו: (טז) וערה. הואיל ועברה היפועה תשתפק נפשי אשר עלי וחלה ללאת כי יעי הסוני יאחזו אוחזי ואין שיפועה באלה להוליאי עדים: (יז) לילה. בלילה מכבד חלי עד כי נקר ושכר עלמי מעלי ואף גריל לא יאעזבו כ"ל חף כעמ מכבד סתמה לא ימומו ממנועם כי הם דוקפים והולכים בעבור ההוס ע"מ

פירוש
אוף מין רעקבניש נייט שמייען יונגע קינדער גלייך
ווי ביי אנדערע קענענשין רען איה פון גיט חשוב
אין ווער אונגן בילי שלחי מיני פיס שיקן ווי אונזע
אונ שמוסין מיר אונזעק ווייטער יסולו עלי ארחות אידם
אונ ווי פארשן פון מיר דר ווען פון דער פארעקניש
בלומר ווי ייען טוען שלעקץ לעבן מיר אונ האבן
גיט מורא פאר מיר: (ג) נחמו נתיבתי ויזא האבן
צוא בראקען מין גומין שפעג להותי יועילו צוא מין
ברעקעניש העלפן ווי פלומר ווי מערין צוא דער
צערנין מיר) לא עזר למו עם און גיט דא קיין העלפן
וואס זאל מיר העלפן פון ווי: (יד) כפרין רחב יאחזו
אזו ווי דורך איין ברייט לאך קומט איין פר פלייצונג
פון פואער און נאקלען זך איין אסאך קענענשען

בְּקֶרְבִּי יַעֲדֵנִי וְעַדְרָן לֹא יִשְׁכָּבוּן: י' בְּרַב־
 כַּחַת־תַּחֲפֵשׁ לְבוּשֵׁי כְּפִי כַתְּנֵתִי יֵאָזְרֵנִי:
 י"ט הַרְנֵי לַחֲמֹר וְאֶת־מִשְׁלַל כְּעֶפֶר וְאֶפֶר:
 כ אֲשׁוּעַ אֶלְיָךְ וְלֹא תֵעַנֵּנִי עֲמֹדֹתֵי
 וְהַתְּבַנֵּן בִּי: כ"א תִּהְיֶה לְאֶבְרָר לִי בְּעֵצִים
 יַדְךָ תִּשְׁטַמְּנֵנִי: כ"ב תִּשְׁאֲנֵנִי אֶל־רוּחַ
 הַרְכִּיבֵנִי
 קְטִימָרִי: כ"א הַתְּהַפֵּךְ לְאֶבְרָאָה לִי בְּאֵימֹת אֵיךְ הַתְּנַמְּנֵנִי: כ"ב הַתְּלַנְּנֵנִי לְפוּחֵא
 הַתְּרַכְּבֵנִי

מִתְּהַפֵּקֶמְךָ מִנִּי וְדַמְעֶשְׁךָ
 יָתִי לֹא יִשְׁכָּבוּן:
 י"ח כְּסוּנְעֵי חִילָא וְהַבְּרִשׁ
 לְבוּשֵׁי אֲנֹכְךָ כְּתוּנֵי
 וְהַרְנֵנִי: י"ט אֲשׁוּר וְתִי
 לְמִינָא וְהַתְּהַלֵּל
 כְּעֶפֶר אֶלְיָךְ וְקִטְמֵס:
 כ"א אֶקְשׁוּ וְתִי לְאֶבְרָם
 וְהַתְּבַרָא מִן מִינָא
 וְהַתְּבַרָא לִי לְאֶבְרָהָם
 וְהַתְּבַרָא לְעֶפֶר וְקִטְמֵס:
 כ"ב אֶבְעֵי מִנְךָ וְלֹא תֵעַנֵּנִי
 יָתִי קָמֹת וְהַתְּבַנֵּן
 כ"ב הַתְּלַנְּנֵנִי לְפוּחֵא

השמים הזה יושב בחומר כמו שאמרנו למעלה (ב) והוא יושב
 בתוך האפר. ד"ח הורני לחומר פי' השליכני לשון ירה בים
 (שמות ט"ו): ואת המשל, כלומתי. ובמדרש רבי תנחומא
 אמר ר' ברכיה סרס את המקרא חיי נמשלתי לאברהם
 כדקמי שקרא עלמו עפר וזאפר (בראשית י"ח) והוא דני
 כרשמי דור הפלגה (שמדבר על בניני האגל) שגתתי בהם
 והחמר היה להם לחומר (סס י"ח): (ב) עמדתי. לרות
 לשחוק ולהסבין כמו וכשחמו עמדו כל העם ילח עני עוד
 (נחמיה ח'): והתבונן בי. תחשב עלי לשנות את נעמי:
 (כב) תשאני אל רוח. שדים: הרכיבני ותבוננני
 תושיה. חלשות ותשות כח היה ממונני: והתבוננני

עזרא
 כמחשבות כל הלילה תרכיב נפשני דברים והתושיה שהיא
 כעין החכמה תמונני כמו והגשמות תמוננה. ופי' אתה
 נשאתני ברוח והרכבתני ואדע באמת כי תמונני הפך

רלב"ג
 ועורקי הופקדם לא ינמו ר"ל שלל תקופת הנוטות כלל עם השינה לחוק המלאכות וזכר הכוס הנכדי אשר בי (יח) יתחפש. ישתנה
 כפי חלמתי וזכרתי. כעני מיוסוד פי' הכחוקה את הנוטל כן יבוננני חלי: (יח) הורני לחומר. כמחשבותי ודע באמת כי תמונני הפך
 השליכני ונמשלתי לעפר ואפר: (כב) תשאני אל רוח.

מצודת דוד
 סגכני אשר בהם נעזב חסלי: (יח) ברב כח. עשור רוב כח
 חסלי ישתנה לנפשי בכל עת כי משכתי לנפשי היצעה והלינה
 המנופשת הולה מן השמים יתקף המלאכות ובע"כ יתלפסן בההרת:
 כפי כתנתי. כשעור חלמתי השככתי כל גופי מסביב כי יחזירי
 חסלי בכל סביבי: (יט) הורני לחומר. חסלי חוס השליך. וזהו
 סל חסלי לנפשי כח חוס השמים ואני נמשל ודומה כעפר ואפר להיות
 מושלך אלבה כעוהס: (כ) אשיע. כן חס אלעך חלך ונה הענה
 לי או חס ענדתי וספקתי ולא תסתובן בי להליל חסתי מן הכענה

ומלת לא עשנשת ששים וכאלו אמר ולא תסתובן בי. או לכונו לומר
 וספקך להיות עלי למנוח: בעוצם. כמות ידך מלחם כי נטירת חיים: (כב) תשאני. נשאת חסתי למעלה סל מוקום חסתי יעלום
 ע"מ

פירוש ע"מ
 דו מוסקם מיר גיט ענפערין עפדתי איה גין גיבליבן
 שמיין צו ענהען אונ שווייגין ונתבוננני בי מוסקם דוא
 אקמונג געבין אין מיר אונ מראקטם אוף מיר צו
 משנה ויין מיינע שיעק: (כא) תהפך לאבד לי דוא
 ביקטם פאר קערט גיווארין צוא ויין איין אום דער
 בארמיגער אוף מיר בעיצם ידך השפטי מיט דיין
 ששאקע האנטם מוסקמו מיד האסין: (כב) תשאני אל
 ריח דו האקטמיד גמראגן אין דר הייה ניי דר ווינד
 גיוועלטיגטם מפרביגני אונ האקטם גימאקטם רייטיין אוף
 מיר ילראקייטם יתמונגני תושיה אונ דאם שלאפקייט

רש"י
 נפשי כאלם שתתפעם רוהו כי יאחוזני וכופין אותי להשתקף
 נפשי: ימי עוני. שאני בהם: (יז) ניקר. כמו העיני
 האנשים ההם הנקר (במדבר טז) (פוריו"ר בלע"ז) התולעים
 מנקרין בשרי מעל עמי: ועורקי. גידי אין להם מנוחה
 גיד בלשון ערבי עורק כך פי' דוהש. לטון אחר עורקי רודמי
 הנכדריין אותי: (יח) יהפוש לבושי. משתנה לבישי
 גלד אחר גלד כאלם פושט את בגדיו ולבש בגדים אחרים
 מנוטים מראשונים קורא אותם בגדי חופש כמו (מלכים
 א' כ"ב) התחפש וצוא במלחמה ומתורגם אישתי: כפי
 כתנתי יאזרני. שאזור ומעניק יאזירי כן יאזרני אותי
 לבושי כל סביבי: (יט) הורני לחומר. הורני ולמדתי

אבן
 קדר גידי: (יח) ברב כח. העונו והכאב: יהפוש לבושי.
 כלו' שלל אזכירנו בעבור שיצר עלי: (יט) הורני לחומר.
 השליכני ונמשלתי לעפר ואפר: (כב) תשאני אל רוח.

מצודת דוד
 ועורקי הופקדם לא ינמו ר"ל שלל תקופת הנוטות כלל עם השינה לחוק המלאכות וזכר הכוס הנכדי אשר בי (יח) יתחפש. ישתנה
 כפי חלמתי וזכרתי. כעני מיוסוד פי' הכחוקה את הנוטל כן יבוננני חלי: (יח) הורני לחומר. כמחשבותי ודע באמת כי תמונני הפך
 השליכני ונמשלתי לעפר ואפר: (כב) תשאני אל רוח.

מצודת דוד
 ועורקי הופקדם לא ינמו ר"ל שלל תקופת הנוטות כלל עם השינה לחוק המלאכות וזכר הכוס הנכדי אשר בי (יח) יתחפש. ישתנה
 כפי חלמתי וזכרתי. כעני מיוסוד פי' הכחוקה את הנוטל כן יבוננני חלי: (יח) הורני לחומר. כמחשבותי ודע באמת כי תמונני הפך
 השליכני ונמשלתי לעפר ואפר: (כב) תשאני אל רוח.

פירוש ע"מ
 דו מוסקם מיר גיט ענפערין עפדתי איה גין גיבליבן
 שמיין צו ענהען אונ שווייגין ונתבוננני בי מוסקם דוא
 אקמונג געבין אין מיר אונ מראקטם אוף מיר צו
 משנה ויין מיינע שיעק: (כא) תהפך לאבד לי דוא
 ביקטם פאר קערט גיווארין צוא ויין איין אום דער
 בארמיגער אוף מיר בעיצם ידך השפטי מיט דיין
 ששאקע האנטם מוסקמו מיד האסין: (כב) תשאני אל
 ריח דו האקטמיד גמראגן אין דר הייה ניי דר ווינד
 גיוועלטיגטם מפרביגני אונ האקטם גימאקטם רייטיין אוף
 מיר ילראקייטם יתמונגני תושיה אונ דאם שלאפקייט

בְּרַאכָן פּוֹן אַפּ מִיר וְעִבְדִּי לֹא יִשְׁכָּבוּן אֹנֶם מִיַּיְגִי אַדְעֶרְן
 מוּעָן גִּיט רֵעֵן: (יח) בְּרַב כַּחַת יַחֲפֵשׁ לְבוּשֵׁי פּוֹן וְעִנְעֶן
 דַּעַם גְּרוֹסִין לַח פּוֹן מִיַּיִן צָרֵת וְעֵרַמְת פּר עֲנֵדְעֵרְתִּם
 מִיַּיִן קָלִיר כִּי כַתְּנֵתִי יֵאָזְרֵנִי אֹנֶם וְיִ דָם מוֹל פּוֹן מִיַּיִן
 הַעֲמֵד מוֹט מִיר אַרוֹם רֵיגְגֵלִין מִיַּיִן גּוּף אֹנֶם רֵיגְגֵלִים
 מִיָּה אַרוֹם דֶּר צָרֵת: (יט) הַרְנֵי לַחֲמֹר לְחֹפֵךְ דֶּר דִּאֲוִיגֶר
 שְׁחִין הָאֵם מִךְ גִּילְעֵרִיגְט אֹנֶם גִּיווִינְטִם צו וִיצִין אִין
 לֵיַיִם צו קִילִין וְהַתְּשִׁיל כְּפֶשֶׁר נֹאֵר אֹנֶם אִיָּה בִּין גִּיגְלִיגֶן
 אֹנֶם גִּיווִאֲרִין צו דַּעַר עֶרֶךְ גְּלִייה וְיִ עֶפֶר נֹאֵפֶר:
 (כ) אֲשׁוּעַ אֶלְיָךְ וְלֹא תֵעַנֵּנִי אִיָּה שְׁרִיִּיא צו דִּיר נֹאֵם אֹנֶם

תִּרְפִּיבִנִי וְתִמְגְּנֵנִי תִשׁוּהָ: כִּי בִי יִדְעֵתִי
 בְּתִשְׁקִיחָא: כִּי אָרוֹם גְּלִי
 קִנְיִי דְלִמְוֹתָא תִּתִּיבֵי
 לִי וּבֵית קְבוּרָתָא מִזְמֵן
 לְכַל דְמִי: כִּי לְחֹדֶר לֹא
 בְּרַחְמָא יִשְׁדָּר מִחֲמִיָּה
 אִין בְּעָדָן צְעֵרִיָּה יִקְבֵּל
 צְלוֹתֵהוֹן: תִּיא בְרַם לֹא
 לְגִרְמִיָּה יִגְרַג מִחֲמִיָּה
 אִין בְּחֻמְסִי יִשׁוּי לְהוֹן
 אִסְפְּרֵיָּתָא: כִּי אִין לֹא
 בְּכִית לְקִשְׁי יוֹמָא עֲגַמְתָּ
 גַּפְשִׁי לְחֻשְׁבָּא: כִּי אָרוֹם
 מִבְּ סִבְרִית וְאֶתָּא בִישׁ
 וְאוֹרִיבִית לְגִתְוֹרָא וְנָתָא

ת"א נשי. כד ר' :

רש"י

ע: יוהא

תושיה ל' נקבה. ועל תושיה עומד ואין ח"ו זו כתי"ו של תשאי: (כג) כי ידעתי. כי יודע הייתי אשר למות תשיבי. מקום שהוא מועד לכל מי בקבר: (כד) אך לא בעי. ובהסתחה היה רגיל השופט לשלוח יד כמו לשי המדי: אם בפירו. זו היא שולח פיד שהוא שבר על דרימות: להן שוע. הם משעשעו מתחומים במקלת וכן פירשו רבותינו אין הקב"ה מכה אומה ומוטיבה לזו אל מציא פיד לזו ומשעשה בהחרתה שלקחה כבר ומתנמת

זה הביא פיד לשאר ושעשע במלרים בעלמך החיטבי מלא חמון (כחוס ג') הביא פיד למלרים ושעשע באשור שנא' הנה אשור בלבנון (יחזקאל ל"א) ושוד יפתח להן שוע חפלה ותחיתה מועלת בהם: (כה) אם לא בכרית לקשה יום. יודע ומכיר לא הייתי רחמי וזכנה על עינים קשי יום ועגמה נפשי לאכזוים כי על כל חלה בחתינת זאת: (כו) כי טוב קויתי וגו'. כלומר כי הממול הזה ראוי לי: (כז) ולא דבו. אין יכולים לידום ולהחריש:

אבן עזרא

תרכיבי: (כג) כי ידעתי מזה תשיבי ובית מועד. בית מנומן: (כד) בעי. כמו מעי מפלה והוא הקבר. והענין כי אין מי יגלה ידו לעזרו בקבר. ובשעת הפיד הוא השבר לא יועיל השוע לנפשות והוא הנדיבות והענין הממון. וכעל השוע יקרא שוע במולם כמו לא נכר שוע: (כה) לקשה יום. מי שהיה יומו קשה עליו:

רלב"ג

ומני הסוסיס והעינום אשר הייתי מתחבב בו: (כג) ובית מועד לכל חי. והוא הקבר: (כד) בעי. כמו מעי מפלה והוא הקבר. והענין כי אין מי יגלה ידו לעזרו בקבר. ובשעת הפיד הוא השבר לא יועיל השוע לנפשות והוא הנדיבות והענין הממון. וכעל השוע יקרא שוע במולם כמו לא נכר שוע: (כה) לקשה יום. מי שהיה יומו קשה עליו:

מצודת דוד

שם חזק כרוח וטובה הרכבתי שיטיני הענות חזקה וזכה מתוג אחי כהשוע כמו והוא למשל על סלי היסורים: (כג) כי ידעתי. אשר לפי גודל הכהשוע ידעתי כי חוש מהר תשיבי אל הענות לנזול אל הקבר מקום מועד לכל חי: (כד) אך לא בעי. אך תחמתי כי לא ילח ממני יד בקבר אשר בכבודי של הקבר חסיה וחסיה לסיסוכי כי לו ילכו להם אל כל לא אקוה עוד לחזור לקדמותי: (כה) אם לא בכרית. הסה לא בכרית בעבור נרות מי שיזנו קשה עליו שיש לו קושי המול הסה לא עגמה נפשי בעבור פני האליון להסח מעל כרסו: (כו) כי טוב קויתי. כי בא עלי עונש מר אשר קייתי לטוב ויטעו רע וגו' כללו סיה בידי טון וס': (כז) בעי

פירוש ע"מ

הט סיה גימאכט צו גיין: (כג) כי ידעתי מזה תשיבי דען איה נויים ווייל איה בין אזו אפ גישיאלאפט וועל איה מיה נעה אוסקערין צום טומ ובית מועד לכל חי צו רעם הוון וום דם איז איין איין זאמלונג צו אלע לעבעדיגע רעם איז דר קבר: (כד) אך לא בעי. ילח יד נייערט דאס איז מיין ספריסט אז אין קבר וועט ער שון גיט שמערקען צין האגד אין מיר אם בפירו אונ ווען ער וועט שקיין צין בראה (בלוקר דעם קבר) להן שוע וועט דם צין איין רפואה צו די יסורים: (כה) ונאט ווייסט דאך רעם אפאת אם לא בכיתי לקשה

י"ס אוב איה האב גיט גיוויינט אף די ארימע לייט וום ויי האבן ביינע טעג אף ווייטם גאט עגבה נפשי לאבין אוב עם האט גיט גיטווערט מיין לייב פון וועגין רעם אביון: (כו) כי טוב קויתי ונאט רע דם איה האב גיהאפט אף גרשם אונ עם איז גיקימען ביין וואללה לאר ונאט אפאל אונ איה האב גיהאפט צו ליבט אונ עם איה גיקומען פינצטערניש דאס האב איה גיט פד דינט גיט אף מיר זאל אזו איין עגש קיין: (כז) בעי רחמי ולא דבו סינגע גידערים געגן ווארן דר היצט אונ קעגן גיט שווייגן גיפטיני יפי עלוי האבן

כה קָדַר הַלִּבִּיתִי בְּלֹא חֲמָה קָמַתִּי
 בְּקֹהֵל אֲשׁוּעַ: כֵּשׁ אַח הָיִיתִי לְתַנִּים
 וְרַע לְבָנוֹת יַעֲנָה: לִּי עוֹרֵי שָׁחַר מֵעַלְי
 וְעִצְמֵי־חֶרֶה מִנִּי־חֶרֶב: לֹא יוֹדֵי לְאַבְלָר
 פְּנָרֵי וְעֵגְבֵי לְקוֹל בַּכִּים: לֹא אֶבְרִית
 פְּרָתִי לְעֵינַי וּמָה אֶתְבוֹנֵן עַל־בְּתוּלָה:
 י וּמָה הַחֶלֶק אֱלוֹהַּ מִמַּעַל וְנַחֲלַת שָׂדֵי

עֲנִיָּוָהָ: כִּי אֹבֵקֶם אִילִּית
 מְדַלִּית שִׁמְשָׁא קָמַת
 בְּקֹהֵל אֲבִיעַ: כִּי אֶחָא
 הָיִיתִי לִירִידִין וְחֶבְרָא
 לְכֶרֶת נַעֲמִיתָא: לִמְשָׁבֵי
 שַׁחַם מֵעַלְי וְגַרְמֵי חֶרֶף
 מִן טַנְבָא: לֹא יוֹדֵה
 לְאַבְלָר פְּנָרֵי וְאַבְבֵי
 אִמְתִּיל לְקַל בְּבִין:
 אֶקִּים גְּזָרִית לְעֵינַי וּמָה
 אֶסְבֵּל עַל בְּתוּלָהָ:
 כ וּמָה חֶלֶק טַב יְהוִיב
 אֱלֹהֵא מִלְּעֵלָא וְאַחֲסַנְתָּ
 שְׂדֵי מַשְׁבֵּי מְרוּמָא:

ממרומים

ת"א קוד: טעמים יב: ב"ים: ל"ב ט:

רש"י

לא (א) ברית כרתי לעיני. שלא להסתכל באשת איש:
 ומה אהבונן על בתולה. מה לי להתנות בה
 כך היתה חסדותי שלא לתת עין אפי' בעניה שמת'
 לאחר ימים תשאל ונמלאתי כרוך אחריה. כך מפורש באבות
 דרבי נתן: (ב) ומה חלק וגו'. שגמלתי כך:
 אבן עזרא

(כח) בלא חמה. לא שזפתני השמש והגני קודר:
 (כט) אח הייתי לתנים וגו'. תנים זבנות יענה עסוקים
 בזכי ללימים: (ל) חרה. לשון דבר הנחרה ומתייבש
 מפני חום האש כמו נחר מפיה (ירמיה ו') ותוכו נחר
 (יהוהקל ט"ו):
 מנחת שי

משולשונה הו"ו בענייה: (כח) קמתי בקהל. עמ"ש בפתיחת
 כתובים הכ"ה כפיה ונ"ש ב"ח סדר פוסקים ובל"ה ב"ח"ל
 קדמיל דמ"ה ד' ד' ד' ע"ן. ל"ה הקול נאמר: (א) שחר מעלי.
 ל"ה מלע: ועלמי חרה. ל"ה מלעלי: (ל) ועגבי.
 חסר ו"ו ח"ב. ע"ן והגמ"ל כפיה. ועיין מכלל יוסי:
 לא (ב) ומהל שדי. כספרי ספדר הו"ו ב"גמ"ל: מערמיס.
 בתקלה ספרים כ"ו חסר ו"ו ו"כ"ג ממסכות איוב ט"ז:

רלב"ג

השמש: (כט) לחיים. שיהיה קול נהי וכן קול כמות יענה: (ל) שחר.
 מה: נתייבש:

(כח) בלא חמה. בלא שמש. והרלון שדין היותי קודר מפני שזופתני
 מעינין שחרות:

מצודת ציון

הכתיבם ופכ"ו קדמוני יע' פוני: (כח) קדרוגו. ר"ל כמו הכשתי
 מצלמו גלל שזפתו השמש שזל הו"ו כשחמיו כי לא חלק
 השחרות בעמדו כלל כדכר השחרות כהלא מן השמש מן לא חקום
 שילבו הכו"רים מנאי כי בלא פלי בלא ע"ו ופסע' לשלשכט שחברק
 העו וילכו להם ולכן קמתי בקהל כב ואלעק הו"ו וכן קר ויבין
 כך לא ילכו הכו"רים: (כט) אח הייתי. אלי דוגה לחיים זבנות
 יענה כי המה ימועו וילעקו תמיד מעלי הפסק וי"ב גס ח"י:
 (ל) עורי שחר מעלי. ה"ס נשחר עורי שחר ממעל ועלמי נתייבש
 ע"מ

וידמו למו עולמי (לע"ל כ"ט): קדמוני. בלא לפני וכן מדוע קדמוני
 זכרים (לע"ל ג'): (כח) קודר. טעין שחרות כמו שמש ויזה קדרי
 (כט) לתנים. מין נחש: רע. זכר. לבנות יענה.
 מין טוף: (ל) חרה. טעין ויבש כמו נחר מוח (ירמיה'): חרב.
 טעין חמימות כמו זיזל אלעני חורב ובלש"ת (לד'): (ל) כנורו
 ועגבי. שמות עלי נגון:
 לא (א) אהבונן. מעיני הסתכלות ומר ימיה. וכן אהבונן אליו בבקר

מן חום החלי: (ל) יהי לאבל כנורי. מה שפורגלתי מאלו לשמוע
 לא (א) ברית כרתי וגו'. כאומר מדוע קדמתי כל אלה הלא כרתי ברית לעיני
 על בזולה הלא לא הסתכלתי בה כ"ו אמן עופט בעת אחשכ אולי אשאלה ח"י אז כ"י אבל לא יבדעתי להסתכן בה יוחל
 משיפור הכיה: (ב) ומה חלק. קובל ופמרטס לומר כלו נח מרוב החלק היתון לי מן אלוה ממעל להחטום נגזול מעשי. ונחלת וגו'.
 פירוש ע"מ
 מרודעקריש ועגבי לקול בוכים אונ מיינ פיריל איז
 פאר קערש גינורארין צו איין וויינעדיג קול:
 לא (א) ברית כרתי לעיני איין פריהות ברית האב איה
 בפרת גינורען צוא מייגע אוגין איה זאל גיט
 קיגין אויף איין אשת איש אונ איה בין אוז פרום
 דאס איה האב מיר גיטראקט ופה אהבונן על בהילה
 נאך וואס זאל איה אקטונג געבין אפילו אוף איין
 בתולה האמשע זיא איז דאך איין פנייה: (ב) נוא
 אז איה בין ויא אוז פרום גינורען זעהט ופה חלק אלוה
 מסגל אונ ווס פר איין חלק איז מיר גיגעבן גינורארן
 פון נאמטן אויפן פר איין שבר אוף מיינ פרוימקייט
 נחלת שדי מפרומים אונ די נחלה וואס איז גיגעבן
 גינורארין

מיון ארעמקייט:
 (כח) קודר הלכתי בלא חמה פשוט צער היית בין איה
 גינאנגין אן דר זון (פרומר די זון הט מיר גיט אפ
 גיברענג אונ איה בין דאך שווארץ פון וועגין
 צרות) קמתי בקהל אשבו איה שמי צווישן איין איין
 זאמלונג אונ מוא שרייען: (כט) אח הייתי לתנים איין
 ברודער בין איה צו די שלאנגין רע לבנות יענה אונ
 איין סבך בין איה צו די וינגע שמרויסין: (ל) עורי
 שחר מעלי מיינ הויט איז שווארץ גווארפון אפ מיר
 ועגמי חרה מני חירב אונ מיינ לייב איז פאר דארט
 גינורארן פון וועגן דר היץ פון דעם צרעת: (לא) יהי
 לאבל כנורי אונ מיינ הארפי איז פר קערט גינורארן צו

מַמְרָמִים: הַלֹּא־אִיד לְעוֹל וְנָכַר
 לְפַעְלֵי אֹן: הַלֹּא־הוּא יִרְאֶה דְרָכֵי
 וְכֹל־צַעְדֵי יִסְפּוֹר: הַאִם־הִלַּכְתִּי עִם־
 שׂוֹא וְתַח־שַׁעַל־מִרְמֵה רַגְלִי: וַיִּשְׁקַלְנִי
 בְּמֵאוֹנַי־צַדִּק וַיִּדַע אֱלֹהֵי תַמְתִּי: וְאִם
 תַּטְּהֵא אֲשֶׁר־יִמְנֵי הַדָּרָךְ וְאַחַר עֵינֵי הַדָּרָךְ
 לָבִי וּבְכַפֵּי־דַבְּק־מֵאוֹם: הַאֲזַרְעָה וְאַחַר

ג הלא צערא לידונא
 ותכירא לעבדי שקר:
 ד הלא הוא יחסי
 אורחתי וכר פסיעתי
 ימנה: ה אין הלכות עם
 שקרא ויריות על
 גבולות רגלי: ו התקדנני
 במישקהא דצוקא וידע
 אלקה שלימותי: ו אין
 תצלי אסתורי סן
 אורחא ובהר עיני הדך
 לבויובדי אדביק מרעם
 תבולא: ה אובע וחורן
 ייכול ולבבני נצרי

יאכל רשיי א' נחה

הוא מוס דבר שמן. ולפך זו כתובה ולא קריא במסורת הגדולה והוא מנורת לא תלסיפון אם זו עשיתי הייתי רלוי לנא עלי קללה זו: (ח) אזרעה ואחר יאכל וצאצאי ישורשו ויעקרו השרשן:

מנחת שי

(ד) וכל צעדי הו"ו בנעו"ל: (ה) ותחס. בפסוקי שלני התי"ו פסוקה ויסי' לוי"ו מלאתי לבון הזה ומלכת ותחס מלאתי בסכר' כתי"ו קמן שבו מתיי"ו ויהי"ו ועל ששמו חוש. ובתפלת ספרי התי"ו פסוקה ויסייה נתיי התי"ו ע"י ובמלכות דק"ל"ג יהיה עם נתיי סע"ו ויכתיב וכלם קמולים האמותיות האספות. מכל ותחס על צרמה רגלי פתח אלי הוא מנתי הלמ"ד חף על פי שאין הענין *) מורה עליו יהיה שני שרשים בענין אחד ובדף ר"ג כתב כתי"ו פסוקה ומשפטם להיות קמול: (ו) דבק מאום. הל"ף כמורה ולא קריא וככר הלכתי בענין זה במלכים ב' ס': (ז) ואלהי.

*) טובה תחבר הוא כעני הוללות הענין יהיה מתיי"ו שמו"ס שמו"ס על ענין היותו או חסן כמו פסוקה התעוררם בזה הפסוק ותחס. על מרמס. ומלאתי לו רמיון מה השרש מי ידוע מן מתיי (הנה ס') אלל השרשים במלאתי נתיי התי"ו כוללם לבון שמו"ס ה' א כמו לא תחס (ישיה ס'), ומלאתי הפסוק ותחס על מרמס לא טול נפש על זה הענין לבן צ"ל שיש שני שרשים בענין אחד כמו למעלה בשרש ידע. ע"ל הפסוק במלכות:

רלב"ג

(ג) ונכר. איד זכ ונכרי: (ה) ותחס. ומתער: (ו) מאום. כמו מוס בלא אל"ף. או יהיה כמו מלואם וכללן בזה אם דבק בכפי דבק מנול ותחס: (ח) ואלהי ישרשו. והנחמים אשר לי בקרקעות יעקרו משרשם. או יהיה בזה ויכתיב אשר אלי עתיד להוליד ימותו ויעקרו מן העולם. ובכלילור הכלואן יותר כען:

מצודת ציון

(מלכים א' ג'): (ד) צעדי. הפסוק: (ה) ותחס. והתעה כמו חסתי ולא התמנחתי (חפאים ק"ע): (ו) ישיקלני. מלבון משקל: בבאוני. דבק כמלואים: (ז) אורחי. רגלי שלי כוסע בה כמו תמוך אשכני (שם י"ז): סאום. כמו מוס או כוח מאכון מלואים (ו) ישיקלני. מתיי אשר ישיקלני במלואי לך ביום ימותי לשמות אש נפתח רגלי מהדוך הדלוי וכינון ואם לבי הכך אחרי מלואים עיני ואם בכפי לדבק מוס ממנתי הענינים: (ח) אזרעה. או יהיה כמנול אשר אזרע עלי חס עדי ואחר יאכל השרש: וצאצאי. או פירוש ע"ט

מצודת דוד

ככל הדבר במ"ב: (ג) הלא איד לעול. הלא לויש עול רלוי איד: ונכר. ר"ל איד: זכ ונכרי אשר לי כדריקה מעולם רלוי הוא לפועלי און ולא על איש כמנתי: (ד) הלא הוא. אמר כן לדעת רעיו לומר הם מנניה הוא כדריכים הלא רואה הוא דרבי ונז': (ה) אם הלכתי. מושב על מקדא שלפניו לומר הלא יראה אם הלכתי עם לחבי שוא הנהמות להם ואם רגלי מהכל לגמם על דבק מנמה: שמותי לויזע אלוה אם מומתי לוי הכויתו יכתיבו: (ו) אם תחס. אם נפתח רגלי מהדוך הדלוי וכינון ואם לבי הכך אחרי מלואים עיני ואם בכפי לדבק מוס ממנתי הענינים: (ח) אזרעה. או יהיה כמנול אשר אזרע עלי חס עדי ואחר יאכל השרש: וצאצאי. או פירוש ע"ט

פירוש ע"ט

גי'וארין צוא מיר פון נאמ פון די היקלען: (ג) הלא איד לעול פאר וואר איין בראך איז ראוי צו קומען צו איין שלעקמין מענמיש אבער ניש צו מיר איוב ונכר לפעילי יאן אונ איין איבר ענפערונג פון יסורים איז ראוי צו קומען צו די ווס וועקין אום רעקט: (ד) הלא היא יראה דרך פאר וואר נאמ ועהט מיינע וועגען וכל צעדי יספור אונ אלע מיינע מרים ציילט ער: (ה) אונ ער ווייסט אם הלכתי עם שוא אוב איד בין גינאנגען מיט פאלמשקיים ופחש על ספרה רגלי אונ אוב מין פום האט גי'אילט צוא גי'ין אין איין פאלמשין וועג: (ו) ישיקלני במלואי צדק לאו מיר נאמ וועגען אין גירעכטע וואג שאקלען וידע אלוה מתיי

יֹאכֵל וַיֵּאָצֵא יִשְׂרָאֵל: אִם־נִפְתָּה לְבִי עַל־אִשָּׁה וְעַל־פֶּתַח רְעִי אֲרַבְתִּי: יִתְמַחַן לְאַחַר אִשְׁתִּי וְעָלֶיהָ יִכְרַעַן אַחֲרָיו: יִכִּי־הוּא זָמָה וְהִיא עֵן פְּלִילִים: יִכִּי אִישׁ הוּא עַד־אֲבָדוֹן תֹּאכֵל וּבְכַל־תְּבוּאֹתַי תִּשְׂרַשׁ: יִכִּי אִם־אֲמַאֵם מִשִּׁפְּט עֲבָדֵי וְאֲמַתִּי בְרַבָּם עֲמָדֵי: יִכִּי זָמָה אַעֲשֶׂה כִּי־יִקְוֹם אֵל וְכִי

תִּשְׂרַשׁ: פִּי אֵין אֲשֶׁר־נִגְלַלְכִי עַל־אִמְתִּי נִגְדַלְכִי: תִּרְעַ חֲבָרֵי כִמְנִית: הַשֶּׁמֶשׁ עִם חֹרֶן אֲנִתְּחִי וְעֹלָה יִחַמְּסוּן חֹרְגִין: יִי אָרוֹם הוּא יִנְוֵהוּא סוֹרְחָן פְּרִישׁ: יִי אָרוֹם אֲשָׂא הוּא עַד כִּי אֲבָדְנָא הַגִּמְר וּבְכַל אֲנִכִּי תִלְשָׂא: יִי אֵין רַחֲמֵת דִּין עֲבָדֵי וְאַתְּחִי כַד אֵית לְהוֹן תִּגְרָא פְּהָרֵי: יִי זָמָה אַעֲבַד כַּד יִקְוֹם אֲרָהָא וְאָרוֹם יִסְעַר כִּה

ת"א פסוק . יוסף י"א

היא קרי והוא קרי רש"י

שמשפט יסורין ראיין לבא על ידו: (יב) ובכל הבואתי השרש. האם הזאת לכן נמנעתי מעשות. כשהוא מדבר בלבון עיקור אומר תשרש. וכל שורש אומר תשרש וכן יסורו לו עיקור ישרשו לשון שרש: (יר) זמה אעשה וגו'. זאת אבן עזרא

(ט) ועל פתח רעי ארבתו. לאשמו. ויבי לי גמולי: (י) התחן לאחר אשה. וכוונתי שפרוהו לשון תשמיש כמו ויהי עוקר זכתי האשירי (כזכורו ט"ז): (יא) כי היא זמה. וירא הייתי אם עשיתי. שהוא: עון פלילים. עון מנחת שי

סוף בנעיה בספרי ספרד: (י) אחריו. לית גוין ארין וכמוסות משיב ליה בלש"א ביה"א גוין ארביא בסוף חיבותא: (יב) כי הוא זמה. ה"א קרי: ויאל. והוא קרי: מון פלילים. בספרים שכתבו בהם פלילי משופטים ויש להטלה מזה מהם כי לא מאלו בן רק גם הוא כון פלילי שלמטה בהרבה ומכר עליו לית. ולענין עליו ומסור היודין רחמי' בבלול כמסוכת כי בהרבה משפטים נמכר על זה שהוא חסר דחסר וזין מסורה ה"א שיה עס שום אחת מהמסורות שכתבתי בהרבה הוליוו בשם הכונה י"ל. וכמסרים מעדיקים פלילים זה עלה למלא וזכו ג"כ דעת דל"ק ושיחשו שתיב והקבון כסולל וי"ד ה"אם ויחול עון פלילים כלומר שמשפטו היה פלילים בשני יודין כמר ג"ד מ"ד ה"יאל א' ל"ח וא' ל"ט וכו' כמ"ס פלילים כמו עבדיים מלכיים ודומים וזמן נפל וי"ד ה"אם ונשאלה וי"ד ה"יביו: (יד) כי יקום. מלעט:

רלב"ג

(י) תחנן לאחר אשה. הוא משנין עמיהו בנשים: (יא) זמה. דבר כסור: פלילים. כשפט נעלמו לחזק העון: (יב) משרש. פתקק:

מצורת ציון

ו"ל דבר מה מעון: (ח) ישרשו. יעקרו הכרמים וכן משפט פאלה (ישעיה י') ומשפטו יסור הכעיסים: (י) ויכרעון. מל כרעיה וענינו הכעיפה לנזות: אחריו. כמו אחרים בנ"ס: (יא) זמה. מחשבה רעה כמו זמה ה"א ויקרא י"ח): פלילים. ענין משפט בהיותה דרופה אחר פרכסותה ומלאו לה מאכילים ומפתים לנזות: (יא) כי היא זמה. כי מחשבת הנזות ה"א מחשבה רעה והוא עון פלילי להשפט עליו: (יב) כי איש היא. מחשבת הנזות דומה ה"א לזם הסוכות ויכרעט עד אלז הכל וזל משקוט עד חשכיה בכל חסותה לעקור הכל עס כהוש: (יג) אם אאם. האם מאלחט משפט עבדי ומלמל בעת כיה לזם ריב וזין ימדי וכי לא רכשת עמיהם למשפט אף כי יד משלה פלילים: (יד) זמה אישה. כי אעתי' אס' חן ביה הכה לעמוד גמדי הכל מה' השפה כשאר יקום הלל לגמדי וכשאר יפקוד עלי פירוש ע"מ

מצורת דוד

האלמים היואלים יעקרו עש השופים: (ט) אם נפ"ח. אם ה"א לבי נספה מן ה"א לבי על חלבת השם ולם ארבת' על פתח רעי לחזור אחר חלבת השםו לנזות ע"ה: (י) תחנן. י"ל כנמול שבעבור גדול העוון חסון אשת חבורה בנחיים של די לנזק אחר לחיות נפשה ויהיה חס"כיה הש"י יכרעון עליה אחרים זולתי כי (יא) כי היא זמה. כי מחשבת הנזות ה"א מחשבה רעה והוא עון פלילי להשפט עליו: (יב) כי איש היא. מחשבת הנזות דומה ה"א לזם הסוכות ויכרעט עד אלז הכל וזל משקוט עד חשכיה בכל חסותה לעקור הכל עס כהוש: (יג) אם אאם. האם מאלחט משפט עבדי ומלמל בעת כיה לזם ריב וזין ימדי וכי לא רכשת עמיהם למשפט אף כי יד משלה פלילים: (יד) זמה אישה. כי אעתי' אס' חן ביה הכה לעמוד גמדי הכל מה' השפה כשאר יקום הלל לגמדי וכשאר יפקוד עלי פירוש ע"מ

מיין הארץ איז אנדערש איבער גרעט גיווארין צו ליב האבין איין אשת איש וזל פתח רעי ארבתו אונ אויב אוף קר מיר פון מיין חבר האב איך אנדערש גילאקערט אוף זיין נוייב צוא מנה גיין מיט איר (זאל מיר דם אפ גינצאקט ווערין): (י) תחנן לאחר אשתי אז מיין נוייב זאל מאלין תבואה אין האגד מילין פר אנאנדערין פון וועגן זיך מפרנס צו זיין (אונ דאם וועט זיין איין סיבה) וזלתי יכרען אחריו אז אנדערע וועלען איר מאם זיין סחמה י וועט זיין גיניט נאך איר פרנסה: (יא) אונ דרום האב איך עס גיט גימאהן כי היא זמה דען דיא זאך איז איין שלעקמע סחשבה והוא עון פלילים אונ דאם דאזיגע

איז אזוי איין זיגד אוי סורים קומען דורך דעם: (יב) כי איש היא עד אבדון האכל דען די זיגד איז גלייף ווי איין פוייער אונ זי פר ברענט דעם מענטשן נוס שוט זי ביז ער ווערט פאר לארן ויכל תבואתי השרש אונ אין גאר מיין תבואה וואלט די זיגד גיווען אום גריסין די ווארצלן (דרום האב איך מיה פר מיטען פון צו טאהן זיי): (יג) גאם ווייסט אם אאם משפט עבדי נאסתי אויב איך האב אנדערש מאם גיווען דעם משפט פון מיין קנעכט אונ פון מיין ריגנט ברבים עבדי אז ויזא האבען עקערנט מיט מיר: (יד) (ווארום איך האב מיה גימראכט) וזה אעשה כי יקום זל אונ וועל איך טאן אז גאם וועט אוף שמיין

יפקד מה אשיבנו: הלא בבטן עשני
 עשהו ויכונונו ברחם אהר: מי אם
 אמנע מתפץ דלים ועיני אלמנה
 אכלה: וואכל פתי לבדי ולא אכל
 יתום ממנה: כי מנעורי גדלני כאב
 ובבטן אמי אנתנה: מי אם אראה
 אובד מבלי לבוש ואין כסות לאביון:
 הלא ברכוני חלצו ומנו כבשי

אתיבנה: מי הלא
 בכרסא עברני מן
 דעברתי ואתן ותא
 במעיא קר: מי אין
 את מנע פלשטא
 צבאות מספינא ועיני
 ארטהא אשיצו:
 יואכלית טרפי בקחורי
 ולא אכל יתום מכה:
 יה מטור דמטריתי
 אסגיני היה פאבא
 ומכרסא דאמי דברני
 בניחותא: מי אין אחסי
 צרטי מרלית פסותא
 ולית חופאה לחשיבא:
 כי אין לא בריוי יתי
 קרצוי ומקנא דאמרי

יתחמם

חלצו קרי

מחלוק בירושלם: י

בבטן

הרגום

הרגום

רש"י

(טו) הלא בבטן ספדו הלא געטיא: ויכונונו מן דל האשה
 רפס והשנים גרוטס והוא כמי ליער כסח על משקל ישרוכו
 1517: והקיסם מהרל"ג שרש וימין חותמו כ"ב בעל מלל יפי
 ונראה שלמד זה מהמלול שכתב דרף ק"ה י"ג ש"ו ויכונונו
 ילדוכו למדמסות (ההלים ק"מ). ויכונונו כדמס אהר ועד שהיה
 רל"ג" ים לחמיה על עלמו של רל"ג בלבד פירש כן הלא חף
 הכתום והשי" ונראה מהפירוש פירושיו לבון רבים למדעים בעת
 גונו והנחתו חנייה שתי מ"ש הרל"ג" שם וכן נגמרת ח"ך
 יכחל פיק חף על פי כתי וימין מכל מה דהיה חלי יחב לבעדי והוא קרי עליה הלא בבטן עשני עשני ויכונונו ברחם אהר. טוב מלח"י
 אהר וכן בספר התקופה מהקיסם כתי יונם המדקדק שכתב לטעון הו"ו ויכונונו ברחם אהר עיקרו ויכונונו בשתי גונוי הרל"גו" מהעיקר כמו
 הל"ס ויכונונו עד מול סלם וכללה הו"ו ככולל גו"ו" חשד הוא כתי הדב"ס המדבדבים בצדק ע"ל מסכים להם שחמטו: כדמס
 אהר. הרל"ג" פירש ויכונונו ברחם אל אהר וכן פירש רש"י הכינונו וילך אהר. והן פשט זה על סדר העצמים. חלל קחלות הכי"ם מוכיח
 כמותם ש"ס היתה מלת אהר כמותה למנת ברחם היתה ליעקב לזוהי הכי"ם ברו"ם: (כ) חללו. מלח"י קרי:

כתתי אל לבי וכי יפקוד את דרכי מה אשיבנו: (טו) ויכונונו
 ברחם. הני בעטן אמי והוא בעטן אמו הכינונו יולד אהר:
 אבן עזרא

(טז) ויכונונו ברחם. אל אהר: ועיני אלמנה אכלה.
 בגולתיה ויכלו עיניה לאותו שגולתי: (יה) מנעורי גדלני
 כאב. גדל היתום עמי. ואכילה שב אל האלמנה. וי"א כן
 מנעורי גדל עמי היתום ומנען אמי הנמנה לדקתי והרל"גון
 יותר כהן כעבור שהוא דקק עם הפסוקים למעלה ולמטה:

כי הדגם שבגו"ן הפניה מורה על חסרון מן האדם שהלואי ויכונונו גו"ו
 יכחל פיק חף על פי כתי וימין מכל מה דהיה חלי יחב לבעדי והוא קרי עליה הלא בבטן עשני עשני ויכונונו ברחם אהר. טוב מלח"י
 אהר וכן בספר התקופה מהקיסם כתי יונם המדקדק שכתב לטעון הו"ו ויכונונו ברחם אהר עיקרו ויכונונו בשתי גונוי הרל"גו" מהעיקר כמו
 הל"ס ויכונונו עד מול סלם וכללה הו"ו ככולל גו"ו" חשד הוא כתי הדב"ס המדבדבים בצדק ע"ל מסכים להם שחמטו: כדמס
 אהר. הרל"ג" פירש ויכונונו ברחם אל אהר וכן פירש רש"י הכינונו וילך אהר. והן פשט זה על סדר העצמים. חלל קחלות הכי"ם מוכיח
 כמותם ש"ס היתה מלת אהר כמותה למנת ברחם היתה ליעקב לזוהי הכי"ם ברו"ם: (כ) חללו. מלח"י קרי:

רמב"ן

(טז) ויכונונו ברחם אהר: ועיני אלמנה אכלה. שחמטו ע"ל מסכים להם שחמטו: כדמס אהר וכן פירש רש"י הכינונו וילך אהר. והן פשט זה על סדר העצמים. חלל קחלות הכי"ם מוכיח כמותם ש"ס היתה מלת אהר כמותה למנת ברחם היתה ליעקב לזוהי הכי"ם ברו"ם: (כ) חללו. מלח"י קרי:

מצורת דוד

הטען היה מה אשיב לו ועל הלא בבטן. וכי הוא נוסף ונדרש
 ממני הלא מי נעשה ליחיי בבטן אמי הלא הוא עשה אותי בבטן אמו
 והוא כולנו הבין ברחם אהר היה רחם אהר היספס אש כל ימי
 ואם כן הכתוב אהרס אהר: (טז) אם אינני. הלא נעשיתי מלח
 סתך הד"ס הלא כליתי עולי אליהם מעלי לנלוחם שאלת: (יז) ואכל. וכי אכלתי את פתי לבדי גו"ו: (יח) כי מנעורי. כמו
 שהם התגדלו בני מניני נעוריו מן מרת הנהיה גדלה לוחי מנעורי ולא זיה עמני ונעטתי לחתי פתני אמי חלכני המרה הלא ולא זיהי ממנה
 ומנע דרף העולם וכל עמד דברתי בה כלוחי הלא המרה אוחי ואני חוסה: (יט) אם אראה. אם כלוחי אמי אונד וכלה עמלי
 לבטם ואחם דכתיי שחן כמות לאביון: (כ) אם לא. הלא לא ברתי אוחי חללי חוסה הלא כי הלא הלכשתי ובלחמם ככרו אוחי הליוו
 פירוש ע"מ

שמיין צו משפטין מיה ובי יפקוד מה אשיבני אונ או
 ער ונעט גירענקין אויף מיר מיינע יוגד וואס וועל
 איך אים ענעקרען: (טו) (אויף האב איך מיר גטראקט)
 הלא בבטן עשני עשני פר וואר איך און אויך בוך ווס
 מיין בישעפר קט מיה בישאפני און מיין קנעקט
 אויף בישעפר געטו ברחם אהר אונ איין בישעפר קט
 אינען ביינע בישאפען איטלדיגען אינען זיין בושערס
 טראקט: (טז) גאט ווייסט אם אפניי געפן דלים אויב
 איך האב אנדערש פאר מינען פון צו טאקן דעם
 פאנער פון די ארטיקע לייט וועט אפגייה אפיה אונ אויב
 די אויגן פון די ארטיקע האב איך פר לענגט פון צו
 געבן איר איר פאר לאנג: (יז) ואכל פתי לבדי ולא

ישתחן : כא אין ארמית
 על ים ירי ארום אחמי
 ברתעא סיועי : כב פתפי
 מן שבמה תפול וארעי
 מן קנה תהבר : כג ארום
 דליח לותי תבר אלקה
 ומן מספיה לא אסובר :
 כד אין שויתי על דהב
 ספויי ופסלון אמרית
 רוחצני : כה אין אחדי
 ארום סנא עתרי וארום
 פסונעא אשפחת ידי :
 כו אין אחמי אסתהר
 ארום ינהר וסרהא ויותן
 מהלך
 ת"א יחד : עקרים מרג פלג 2

יתחמם : כא אסהניפותי עלייתום ידי
 כי אראה בשער עזרתי : כב כתפי
 משכמה תפול ואזרעי מקנה תשבר :
 כג כי פחד אלי איד אל ומשאתו לא
 אוכל : כד אם שמתי זהב כסלי ולפתם
 אמרתי מבטחי : כה אם אשמח כירב
 חילי וכי כביר מצאה ידי : כו אם
 אראה אור פי יהל וירח יקר הלך :

בלא ספיק ה' בלא ספיק ה' רש"י

הכשרון הזה כחב המגדלני והמלמדני כן למדתי וישר לבי
 מעשורי : ומבטן אמי אנהגה למדה זו : (כב) משכמה הוא
 רהב הכתף : מקנה הוא עלם העליון העגול כקנה ועל שהוא
 עגול כקנה קורא אותו כן : (כג) כי פחד אלי פחד היה
 בעיני אידו שהוא מביא על הרשעים ולכן חלתי מעשות :
 ומשאתו ומכודו : (כד) כסלי : כמו אשר יקוע כסלו
 מנחת שי

(כז) משפחה : ה"א נחה ומשפחה משפחה מסכות ומכלול ל"ב
 ורשעים ולכן מ"ו פסול רשעים : מקסה : ה"א נחה ומשפחה
 במסין מכלול שם ורשעים ולכן מ"ו תשבר רשעים :

רלב"ג

גדל עמי : (כז) ומשאתו : ומרוממותו : (כד) כסלי : מנפתו ולבטח : וטוב : (כו) אור כי יהל : שמש כי יאיר ומכונה לך ואור תהן כפריסיה :

מצודת ציון

מתניו : (כא) חניפותי : חניפותי כמו לא תיפ עליהם כדל (דברים
 ל"ו) : (כב) ואזרעי : ה"ל"ף נוספה : (כד) כסלי : עיני בטחון
 שמו הלא ירחק כסלך (לעיל ד') : ולבטח : הוא הריב העוב :
 (כז) כביר : הריב כמו מוסר לא כביר (ישעיה ע"ו) : (כו) יהל :
 יאיר וירח כמו כהלו נחו (לעיל כ"ט) : יקר : עיני האלה ובהירות

יד כי סיה אלי סחד מידך אל הבא לבטח נגמול אף לא אוכל לטעות
 עוד יבאם סיוממות : (כד) אם שמתי : האם שמתי אני בעשתי
 (כה) אם אשמח : האם שמחתי אשר הריב עשתי ואשר מלאה ידי מנצח סון ומכומר הלא קניתי עולם הזה לא היו נחשתי בעלי
 נמלומה לטעות בהם : (כו) אם אראה : האם כאשר ראייתו אור השמש אשר יוכיר עיוטר וסירח המליח והולך ומסוף אורו
 פירוש ע"מ

ציינע לענדען וסנו כפשי יתחמם אונ אויב פון דעם
 שערונג פון מייני שאף הט ויה דר ארימאן אנדערש
 דער וואריקט : (כא) אם הניפותי על יתום ידי אונ אויב
 איה האב אנדערש אוף גירונגן מיין האנט אוף איין
 יתום צוא שאן אים איין עולה כי אראה בשער עזרתי
 תאמשע איה האב גירעקן דאם אין מוער איז מיין
 הילף דהיינו די דיינים האלמין מיט מיר : (כב) אויב
 איה האב אנדערש אזו גיטאן זאל אויף מיר אויב
 מרמען די קללה פתפי משכמה תפול דאם מיין שופיל
 ביין זאל ארום פאלען פון דעם אקסיל ווארועי קנה
 תשבר אונ מיין ארים זאל אום גיבראכין ווערן פון
 דעם אקר קנה וום ויצט אין איר : (כג) כי פחד אלי
 איד אל דען עם איז גירען איין פארקט צו מיר גאטם
 גראק וואם ער ברענגט אוף די רשעים וספאחאו לא

כִּי וַיִּפֹּת בַּפֶּתַר לִבִּי וַתִּשְׁק יְדֵי לִפְיִי׃
 כַּחֲגִים הָיָה עֵוֹן פְּלִילִי כִּי־כַחֲשֵׁתִי לֹא־
 מִמַּעַל׃ כִּי אִם־אֲשַׁמַּח בַּפִּיד מִשְׁנָאִי
 וְהִתְעַרְרֹתִי כִּי־מֵצְאוֹ רַע׃ לֹא־נָתַתִּי
 לְחַטָּא חֲבִי לְשֵׂאל בְּאֵלֶּה נִפְשׁוֹ׃ לֹא־אִם־
 לֹא־אָמְרוּ מֵתִי אֵהְלִי מִיֵּיתָן מִבְּשָׂרוֹ
 לֹא־נִשְׁבַּע׃ לִבִּי בַּחוּץ לֹא־יָלִין גַּר דְּלֹתִי

לארח

רש"י

לכל אלה השמים: (ל) ולא נתתי לחטוא חביו. להקניע
 שוגיו ולתוכשו ממתיק האין לי עליו כדי להשביעו ולכחילו כאלה
 נפשו של אונאי: (לא) לא נשבע. מתוך טעלה שהיו כונני

הדורך. מגיה והולך כמו אור יקרות [זכירה יד] יקר
 כחיס [ההלים לז]: (כו) ויפת בסתר לבי. לשמש
 ולורה לאמר אלוהות הם כקלת עבומי והנהיגים (ועינים)

מנחה שי
 וכו' ויפת בסתר לבי. כפי נגללים במחשבותיו. ויפת בסתר
 מחשבו חלתי כי בסתר המים והד"ק כתב במגלה דף ק"ג שנתא
 בספרים המחזיקים ב"ה בסתר נמשך וקוילות נמשכים ב"ה
 בן דוד וכן וכן וכן וכן וכן וכן וכן וכן וכן וכן וכן וכן וכן
 בסתר ולא יולדת עם בן ולא יושב עם ממנו אלא נקרא בשמו
 ויפת בסתר המים והימים ויולדת עם בן ולא יושב עם ממנו
 נקראים ויפת וילדת המים ב"ה בסתר ויפת בן דוד וכן וכן
 מלמד שיש פסוק בין ויפת בן דוד וכן וכן וכן וכן וכן וכן
 פסוק א"ל חיה לקראים כלם שם בשוף המלה אלא לקראים בשוף
 כפי המלה שם כמו שם כל המלה המסק. וישן עוד

אבן עזרא
 (כו) ויפת בסתר. כמו פן יפנה לבבם: ותשק ידו
 לפי. מין ממנו עיניו כי רובו הקדמונים טעם בלו
 הכניאים היו עובדים בני המזרחית ע"כ אמר גם הוא
 עון פלילי כי כחשתו לאל ממעל והענין שהוא למעלה
 בממלכות: (כט) והתעוררתי. לשמות: (ל) לשאוף
 באחרי נפשו. לקבל אהו: (לז) כי יתן מבשרו לא
 נשבע. בעבור שלא היה גר לן בחון כי הם כאלה:

מ"ם נכנסת זה הלא ויפתמן הין: (ל) בשל

(כו) ויפת. משני פתיו והסתר: (כז) כפי. כבוד: והתעוררתי. ויפת
 (ל) כאלה. בקבלה: (לא) מתו. החלו. חבו. חלו: (לז) לחת. להקד. כדי
 במלכות האלוהים כדומה לכמה הכנים:

מצודות ציון

וכן חזק יקרות ונכסיו (ל): (כז) ותשק. עיני מחו ודוכו וסוף
 מושל ממשן שיקר שחוט דבור ששמים: (כח) לא. כל ואלה
 המ"ד במקום הש"ח וכן ומה חת לבן ישי (כ"ג) ונשפטו
 דבן ישי: ולשו בפר. עניו כמו איד וכן הם כדור לכן שוט (לעיל)
 (ל) ועינו כזו ויקרה כעם: והתעוררתי. מל. הערה והתעוררות:
 (ל) ולא נתתי. לא נשבעי כמו ולא נתן סיחון (במדבר כ"א):

(כו) ויפתו כי בעבור אורם הכבדים נמשך לבי בסתר המעטבה ואמר
 כפי כחם אלוהים וכן שפתי חת ידו לבי בסתמי לגבי היות הדבר
 כפי חזק מן הסתר והעין וכל וכו' כי חס המעים בלא עמו שלא
 דברתי כפי המעשה דע כי לא היה לבי כסתר במעטבה: (כח) גם
 הוא עון פלילי. כי המעשה גם המתעבה נכדו היה עון הפלילי
 להשבע עליו כי הוא היותו מנכסם ככל הידוע ממעל להלכות הלכות
 במעטבה ודיו: (כט) אם אשחר. אהתי בעבור פד שוחיו וכי
 התעוררתי לקום עליו לשם לו גמול כלהו מלכו דע בתשובי כלהו
 שלא שלמתי לו או גמול אלה הפיו חס היה לו עניו מה מתעבה ממתיק לא נשבעי
 למען יכעב לשקר ויחטא בשני: (לא) אם לא. הלא כל אחריו עלי חבו החלו ועשו
 עני יתן לנו נאסול מעשיו והללו ולא נשבע כי כל
 נאסול לחסוד עו כי נהפוך לחסוד עו כי לא יושביו כיו לי: (לז) בחון. והסתר
 חס כי בעקונו לא לן ממלס בחון סגרי חסל מאין נכרים ובכלתי

פרוש ע"ט

מיה דר נועקט אוף אים ווען עס קום אים גיפונען
 בייז (דס ווייסט נאט אז אויך האב דס גיט גיטאן: (5)
 ווא געט אנטאט חי' און אויך האב גיט גיטען
 צו וינדריגן מיין געטען דורניג אויך נאל מאגן מיין
 פייניג געלט ווע עס קומט מיר גיט פון אים) לשאל
 גאלה נפשו פרי צו פרגענין אין איין שבוועה ניין לייב
 דאס ער זאל שווערין אום נוסט דאס האב אויך גיט
 גיטאן: (לא) נאט ווייסט אס לא אקיר פתי אהלי אויב
 די מאגען פון מיין גיגעלט האבין גיט גיטאנט מיין
 ווער וואלט גיגענין דס מיר נאלן דעם אויב אויף
 עסן געשען לא נשבעי וואקטן מיר זך פון זיין פלויש
 גיט אן געטע: (לז) אונ דא סבת איז גינען ווייל

ווען זיך אים איינליכעס קאל ליכטיגע: (כו) ויפת
 בפתר לבי אונ מיין הארץ איז איבער גינען גינען
 און פרי בארן גיניש צו זאגן אוף דער זון אדער אויף
 דר לבנת דס זון ועגען געטער משמש גיט אונ אויך
 האב מיין האנט גילייגט און מיין מול פון צו איהר
 דאס זיי ועגן געטער: (כח) ווארום אויך האב מיר
 גיטראכט גס הייא זון פלילי דס איז דאך אויך אזו איין
 זינד ווע פורעניוה איז ראוי צו קומן דרום מי פחשתי
 לאל קפל דס אויך נאל לייקנען אין נאט וואס ליגט
 אובין: (כט) אויך ווייסט נאט אס אקטת פריד גיטא
 אויב אויך האב מיה גיפרייש אין דעם פראך פון
 מיין פייניג וועקענדי מי פציאל קי אונ אויב אויך האב

בבן

**לָאֲרַח אֶפְתַּח: לִי אִם־כִּפְסִיתִי כְאָדָם
פִּשְׁעֵי לְטָמוֹן בְּחִבִּי עֹנִי: לִי כִי אֶעְרוֹץ
הַמֶּזֶן רִבְּה וּבֹזֵז מִשְׁפָּחוֹת יַחְתָּנִי וְאֲדָם
לֹא־אֵצֵא פֶתַח: יֵה מִי יִתֵּן־לִי שִׁמְעֵ לִי
הֵן הָיוּ שְׂדֵי יַעֲנִנִי וְסֵפֶר כְּתָב אִישׁ
רִיבִי: יִו אִם־לֹא עַל־שִׁכְמִי אֲשֹׁאֲנוּ**

לֵאכֶסְנִי פֶתַחַת :
לִי אִין חִפְתִּי כְּאָדָם
קִדְמוּ מִרְדִּי לְכַמְסֵע
בְּעֵמְטִי מִרְחִיבִי לִי אָרוֹם
אֲתַגְבֵּר רִכְפַּת גִּוְרִינִי
וּבְסִיר גִּינִיתָא תִּבְרַנְנִי
וּשְׁתַּקִּית לֹא אֶפֶק
מִעֲקָנָא : לִי כִן יִגְוֹר
עֲלֵי דִקְבָל מִנִּי הָא
רְגִינִי דְשְׂדֵי עֲנִי יִתֵּי
וּפְסִיקָא דְכְתָב אִישׁ
תִּגְרִי: לִי אִם־לֹא עַל

ר' א' סמית. פקדים חזק פ' ע"א :

רש"י

ולומו שיעיד עלי המקום כדון כמ"ש עלי כי חזק כמוהו בארץ חסוישר וירא אלהים [לעיל ח'] גם משה שכתב ספרו וספרי יעיד עלי. (ד"א) כן היה איוב אומר תנה לתות אותי ואת כושרי: שדי יענני. לבקשה זאת: והספר כתב איש ריבוי. וכתוב גם הוא ספרו להתוכח עמי: (לו) אשאנו. לכותב את ספרי: אעננו. אהקרנו לכסר עטרות לי :

אבן עזרא

(ג) אם כסיתי באדם פשעי. כדרך בני אדם לכסות פשעם מכני אדם: בחבוי. כמו הכי כמעט רגע: (ד) כי אערוץ. אהמד: ובזו משפחות יחתני. והנכוה במשפחות יחתני ופחילדני. כי יחתני כמו חתת אלהים: (ה) הן הויו. יש אמרים שהוא חסר אל"ף והענין כי תחלוה שיענני שדי. והנכון שהוא כמו והתני תיו והענין אשך (סס). והד פלוגתא הן הויו שדי יענני עד כאן. ובמספר ד"ן הן הויו כפך ליתיה בהאי מנייה דהוא דל"כ"י: מני. לית רלב"ג

(ז) כהני. כמרי: (ח) אהרן המון כרב. הייתי יכול לשאר המון רבה מהאשים: וכן משפחות יחתני. האש הנוכה במשפחות יכיעני ויכני. או יכלה כוח האש שהוא המשפחות יחתני: כמות: יענני. יעיד לי

מצודת דוד

פחתני דלתי ביחי. להאשים הבה כי יל האמנתי למתי אהלי שם להנין לניס אה כל הבה. או ר"ל פתחתי להלכות אל מול הדוך להנין לכ אהים לבוא אל יחי וספרי: או הכו כמו כני אהים הולכי אהיה וסיה להם לטובת להשתקף וזה הויו לי לנאוי: (ג) אם כסיתי. האש כסתי פשעי כדרך שאר בני אדם אשך יכחו את פשעם ויכתבו בהם כי הלא אש קהל לי. מה מנדה פשע לא כתבתי בה: לשמון. שוכס על אש לומר אהים דכני לעמון עוני בעמולתו לבד יודע לתי וכוה: כל ענין אהים: (ד) כי אערוץ. ר"ל וכי פשיתי כולת עד שיכוח עלי הדכר הוא אש מלא הויו הכח דויר: נסדוד ילכד המון רב הן האלמות ועתה הכוון מן המשפחות משכר ומסדוד אותי ובע"כ אהשוק ואסבול: וכל אלה מן פתח ביחי ליהתי נאנו: (ז) מי יתן לי חיש אש ישמע אלי לעללות השוקתי כי השוקתי אש: שדי יענני לי לומר מה פשעי ובמ"ש למשלך אשך והשביני כמה לי טעות וכו' או אש שיש ריבוי השוכס עשדי יכתב בספר כל דכני ויכחו לעמן ויפחדו ויניס כרסם ויפחדו דוב אהמון סדון עס עי ובמ"ש למעלה עי יתן כספר ויהוקי: (ז) אם לא. אש אמלה אש אשכר ימלא השוקתי פלחם משתי אלה הנה כהת פירוש ע"ש

בחזק לא יתן גר אויף דר באם האב אויף גיט גילאומ איער געקטיגען קיין גר דלתי לאידי אהתח מייגע שירן האב אויף גיעפינט צום אורח אונ ווייל אויף האב זיי מטרים גינען מיט הנכנסת אורחים וענען זיי גינארקן מיר צו שונאים: (ג) אויף ווייסט גאט אם כסיתי כאים פשעי אוב אויף האב צו דעקטיב מייגע זינד און ווייס אויף אנדערער לשון בחבוי גיט צוא כהאלטין אין מיין בהעלטיגיש מיין זינד אונ ואל גיט מודה זיין ווס אויף האב גינענדיגט: (ד) ואגם אייב נוא געהט ווס פר איין שלעקטן סוף אויף האב גיהאט האמשע אויף בין און פרום גינען זי אהרין

אזתי על שהייתי מטריחם בהכנסת אורחים: (לב) לאורח. לא היה לתות ביתי פנימיים ומוקפי בית שער מבחון או מוכיבן בקרני ויית להשבות את האורחים מלכוד אלף פתוחין לאם הדרך לבוא אל הבא: (לג) בחבוי. במחבאי: (לד) כי אערוץ. מתחלה הייתי כמעט המון רבה של רשעים ועתה אף בין כסדיים זה העם לא היה [ישעיה כ"ג]: יחתני. מירחלי: (לה) הן הויו שדי יענני. מנחה שוי

(ג) אם כסיתי באדם פשעי. בדומם ויניילאה שנת רש"ת כחוב פשעני ואין לבכות פשע זה מלפני הטעמים כי ככל הפסוקי כחוב פשעני: (ד) לא אלא פתח. כ"כ לא אלא וכו' במחלה המלה: (ה) הן הויו. המסורה ה' הן בטעמו וכו' ממסר הכה מ"ג ובכוחו אהריי הויו דני וכו' בלא פלוגתא כהם כסופת עתוקא מדקוקא אשכחא הן מסרה בלשון אהרייה הן ה' פתח ויסתן או עס לבדד שכן. הן עס לבליה יקום. הן הוא משום דהויו לשלח הן הויו כפך (לג). הן ואלת לא לקח אשך (סס). והד פלוגתא הן הויו שדי יענני עד כאן. ובמספר ד"ן הן הויו כפך ליתיה בהאי מנייה דהוא דל"כ"י: מני. לית רלב"ג

(ז) כהני. כמרי: (ח) אהרן המון כרב. הייתי יכול לשאר המון רבה מהאשים: וכן משפחות יחתני. האש הנוכה במשפחות יכיעני ויכני. או יכלה כוח האש שהוא המשפחות יחתני: כמות: יענני. יעיד לי

מצודת ציון

(ג) לאורח. הוא עס מטרופן להאש בהם מהדוך ולהדוך עלמו: (ג) בחוי. כמו כחשלי בל"ף ויהו מלשון מהחלה: (ד) אערוץ. אשכוב כמו בעתון נהלים (לעיל א'). המון. עס רב ולתוספת ביאור אשך רכב: יחתני. מלשון חתת וסכר: וארום. ואלשונק כמו ודום הדין ויוקרה'): (לה) הויו. כמו תחלו ויהו מלשון תחום ותקסר כהלף וכן תרגם יונתן רעוגי וכו' ולא תחלוה (דכיים ה') ח"ה ולא תודג: יענני. מלשון עטרי ותשובה: וספר. הויו"ה הויו במקום הו: (לו) אם לא. הוא ענין כמותה כמו אם לא שוימי

דויר: נסדוד ילכד המון רב הן האלמות ועתה הכוון מן המשפחות משכר ומסדוד אותי ובע"כ אהשוק ואסבול: וכל אלה מן פתח ביחי ליהתי נאנו: (ז) מי יתן לי חיש אש ישמע אלי לעללות השוקתי כי השוקתי אש: שדי יענני לי לומר מה פשעי ובמ"ש למשלך אשך והשביני כמה לי טעות וכו' או אש שיש ריבוי השוכס עשדי יכתב בספר כל דכני ויכחו לעמן ויפחדו ויניס כרסם ויפחדו דוב אהמון סדון עס עי ובמ"ש למעלה עי יתן כספר ויהוקי: (ז) אם לא. אש אמלה אש אשכר ימלא השוקתי פלחם משתי אלה הנה כהת פירוש ע"ש

**בְּעֵינָיו: יוֹתֵר אֶף אֱלֹהֵי אֲבֹתָי
 הַבּוֹי מִמִּשְׁפַּחַת רֵם בְּאִיב חָרָה אִפּוֹ
 עַל־צִדְקוֹ נִפְשׁוּ מֵאֱלֹהִים: יוֹב שְׁלֹשֶׁת
 רָעָיו חָרָה אִפּוֹ עַל אֲשֶׁר לֹא־מָצְאוּ
 מַעֲנֶה וַיִּרְשִׁיעוּ אֶת־אִיֹּב: ד וְאֱלֹהֵי
 חֲכָה אֶת־אִיֹּב בַּדְּבָרִים כִּי זָקְנִים
 הָמָּה מִמֶּנּוּ לַיָּמִים: ה וַיֵּרָא אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר**

בְּעֵינָיו: וְהִתְקַף רוּחָא
 דְּאֱלֹהֵי הוּא בְּרַכְאֵל
 בִּינְזָה מִן נְגִיסַת
 אֲבָרְהָם בְּאִיֹּב תִּקְרַף
 רוּגְזָה מְטוּר וּבְאִתְּהִי
 נִפְשִׁיהָ מִן אֱלֹהֵי:
 וּבְתַלְתָּ חֲבָרֵי תִּקְרַף
 רוּגְזָה מְטוּר דְּלֹא
 אִשְׁבַּחוּ תְּיֹבְהָא וְחִיבוּ
 אִתְּ אִיֹּב: ד וְאֱלֹהֵי
 חֲכָמֵן נַת אִיֹּב בְּכִלְיָא
 אֲרוּם סְבִין הִנּוּן מְנִיה
 לְיוֹמָא: ה הִתְקַמָּא אֱלֹהֵי
 אֲרוּם לִית תְּיֹבְהָא

בכפום

וירשעו כלפי המקום בשמיותם היה לו לכתוב חלה שכניה
 הכתוב וכן ואל ארצה ברעתי (במדבר י"א) ברעתם היה לו
 לכתוב חלה שכניה הכתוב וכן הרבה מקומות בספרי
 ובמסורת הגדולה: (ד) חכה: המתין: כי זקנים המה
אכן עזרא

לב (ג) הבויו. מבט מחור חזי חכרהם ויתר כזו חזי
 ויתכן היותו כן ממשפחת האם כמו יאחז בן מנשה
 שהוא מבני יהודה כאשר משורש דבדרי הימני: **ממשפחת**
רם. והקרוצ שהוא חזי עמינדז והוא מבני ישראל: **חרה**
אפו. על איוב. על שזקק נכשו יותר מאלהים והרשיע המקום
 בדברו ברוב לערו: (ג) ובשלושת רעיו חרה
 אפו, על שהרשיע איוב וכן אמרו לו הלא רעתך רבה וירשעך
 פיד ולא חזי. האורה עולם תשומר. וכתבי כי הוא
 מתקין סופרים. האומרים כן ידעו מה שנעלם ממני: (ד)
כמו לכן חכו לו:

רש"י

[מענה אליהו]: **לב (ב)** ממשפחה רם. חכרהם
 שאלמר האדם הגדול בענקים [יהושע י"ז] זה חכרהם:
 כאלהים. יותר מן המקום: (ג) וירשעו את איוב.
 זה אחד מן המקראות שהקני סופרים את לשון הכתוב
 מנחת שי

לב (ג) וירשעו הם איוב. זה אחד מן י"ח מקראות שאמרו הקון
 סופרים בזה: זה הם המלהים היה לו נזכר חלה שכניה
 הכתוב בזה"ו ובראשית ד' למנו ומאזר איוב ומרשם וילמדנו
 פרשה כבלה ומסורה וסדתי כל כסמין בזכרם ב' וסם הכרתי
 כפי' הקון סופרים: (ד) כי זקנים. בצעויה הוי"ו כס"ם:
אפו. על איוב. על שזקק נכשו יותר מאלהים והרשיע
 המקום בדברו ברוב לערו: (ג) ובשלושת רעיו חרה
 אפו, על שהרשיע איוב וכן אמרו לו הלא רעתך רבה וירשעך
 פיד ולא חזי. האורה עולם תשומר. וכתבי כי הוא
 מתקין סופרים. האומרים כן ידעו מה שנעלם ממני: (ד)
כמו לכן חכו לו:

מצודת ציון

(ד) חכה. המתין כמו לכן חכו לו (לפניה ג):

מצודת דוד

הסופרים אשר בלו עליו: (ג) הבויו. מן בני נחור חזי חכרהם
 כמ"ש את מן כבדו וזה צו חזיו (בלשונות כ"ב): **ממשפחת רם.**
 כי רם היה מנצח כזו: באיוב. על איוב חרה על שהלדק את לעלו
 יותר מן הכל כי אמר שהוא עשה משפט וזקק וכתבי הוא
 לגמול טוב והמקום מכה הכל ביד המסכרס ונשק ממנו גמול לדקו: (ג)
 רעיו. של איוב: לא בצאר. לה השכינו לגמול משפט על דברי
 איוב: וירשעו את איוב. הוא חזקו סופרים וזהו אל המקום ור"ל
 כמה ססס לא מלאו מענה הכרשינו דין שמיים. וכלת תקון ואמר
 שזמה סלביזו גמול לרובו שרשע עור ויתקן להכנסו שתינוס כי ישכנז
 שטעיו נודו לו: (ד) ואליהו חכה. על כס המקון מלביזת את
 איוב בדברים השמורים בלבו מלא הוא ואלהו נלגלגו וימים ולא
 להשיב אמרים לפניהם וכלשר יאמר לנפס: (ה) וירא. כאשר ראה אשר
 לן מענה כפיסם לו חרה לפו על גלפסם ולא המתין עוד:

פירוש ע"מ

וענין די חברים וים אובין שמייען מענות את איוב פון
 צו ענמפערין דעם איוב ויירל זיי האבין גינעקן כי
 היא צדוק בגיני דם ער איז גרעקט אין זייקע אונין:
(ב) ויתר אף אליהוי כן בכאל חבתי אונ עס המ גינריקט
 דר צארין פון אליהוא דער זון פון ברכאל הבויו.
 ער איז גיווען ממשפחת רם פון דר משפחה פון רם
 באיוב חרה אפו אוף איוב המ גינריקט דר צארין פון
 אליהוא על צדקו נפשו מאלהים ויירל ער האט זיך
 גרעקטער גימאקט מער פון גאט: (ג) ובשלושת רעיו
 חרה אפו אונ אוף דיא דרייא חברים פון איוב האט
 גינריקט דר צארין פון אליהוא על אשר לא כפייא ביה
 ויירל זיי האבין גיט גינעקן קיין ענמפער צו איוב
 וירשעו את איוב אונ דורך דעם האבן זיי אום גרעקט
 גימאקט גאט דען ויירל זייא האבין גילאגט היירן
 דעם איוב רם ער איז גרעקט אין מישעם דם גאט
 בדרים אונ אליהוא האט גווארט אוף דעם איוב מיט
 הייר בוי אהער כי זקנים הים סמני לביים דען דיא דריי
 חברים וענין עקטער גיווען פון אים אין סעג
 דרום

רש"י

(א) וירשעו הם איוב. זה אחד מן י"ח מקראות שאמרו הקון
 סופרים בזה: זה הם המלהים היה לו נזכר חלה שכניה
 הכתוב בזה"ו ובראשית ד' למנו ומאזר איוב ומרשם וילמדנו
 פרשה כבלה ומסורה וסדתי כל כסמין בזכרם ב' וסם הכרתי
 כפי' הקון סופרים: (ד) כי זקנים. בצעויה הוי"ו כס"ם:
אפו. על איוב. על שזקק נכשו יותר מאלהים והרשיע
 המקום בדברו ברוב לערו: (ג) ובשלושת רעיו חרה
 אפו, על שהרשיע איוב וכן אמרו לו הלא רעתך רבה וירשעך
 פיד ולא חזי. האורה עולם תשומר. וכתבי כי הוא
 מתקין סופרים. האומרים כן ידעו מה שנעלם ממני: (ד)
כמו לכן חכו לו:

מצודת ציון

(ד) חכה. המתין כמו לכן חכו לו (לפניה ג):

כי רם היה מנצח כזו: באיוב. על איוב חרה על שהלדק את לעלו
 יותר מן הכל כי אמר שהוא עשה משפט וזקק וכתבי הוא
 לגמול טוב והמקום מכה הכל ביד המסכרס ונשק ממנו גמול לדקו:
 רעיו. של איוב: לא בצאר. לה השכינו לגמול משפט על דברי
 איוב: וירשעו את איוב. הוא חזקו סופרים וזהו אל המקום ור"ל
 כמה ססס לא מלאו מענה הכרשינו דין שמיים. וכלת תקון ואמר
 שזמה סלביזו גמול לרובו שרשע עור ויתקן להכנסו שתינוס כי ישכנז
 שטעיו נודו לו: (ד) ואליהו חכה. על כס המקון מלביזת את
 איוב בדברים השמורים בלבו מלא הוא ואלהו נלגלגו וימים ולא
 להשיב אמרים לפניהם וכלשר יאמר לנפס: (ה) וירא. כאשר ראה אשר
 לן מענה כפיסם לו חרה לפו על גלפסם ולא המתין עוד:

מצודת דוד

הסופרים אשר בלו עליו: (ג) הבויו. מן בני נחור חזי חכרהם
 כמ"ש את מן כבדו וזה צו חזיו (בלשונות כ"ב): **ממשפחת רם.**
 כי רם היה מנצח כזו: באיוב. על איוב חרה על שהלדק את לעלו
 יותר מן הכל כי אמר שהוא עשה משפט וזקק וכתבי הוא
 לגמול טוב והמקום מכה הכל ביד המסכרס ונשק ממנו גמול לדקו:
 רעיו. של איוב: לא בצאר. לה השכינו לגמול משפט על דברי
 איוב: וירשעו את איוב. הוא חזקו סופרים וזהו אל המקום ור"ל
 כמה ססס לא מלאו מענה הכרשינו דין שמיים. וכלת תקון ואמר
 שזמה סלביזו גמול לרובו שרשע עור ויתקן להכנסו שתינוס כי ישכנז
 שטעיו נודו לו: (ד) ואליהו חכה. על כס המקון מלביזת את
 איוב בדברים השמורים בלבו מלא הוא ואלהו נלגלגו וימים ולא
 להשיב אמרים לפניהם וכלשר יאמר לנפס: (ה) וירא. כאשר ראה אשר
 לן מענה כפיסם לו חרה לפו על גלפסם ולא המתין עוד:

פירוש ע"מ

משלי המכרים
 אונ איוב זיי נאם פאר דיר גיט דערשקאקן ויערין איז צויעקן
 אז דיא גינעם איז גיט דייען. אזוי האט הקב"ה גינאגט צוא
 איוב. איך זאג די גיך די איז פייגע. אונ דו זאנעסט דיא ערד איז
 דייען. ויעקן ביה זעקן פאר וועסן דיא ערד וועט דערשקאקן
 ויערין. וזיי אט פשוים אין סטוק פייגים קאקין ותרעד. הקב"ה
 האט גאר לא קוק גינאן אוף דיא גיך איז זייא פארציפערט
 גינארין. אונ איוב וועט ישריען צוא דיא ערד אייביג וועט זייא
 פון זיין ישריען גיט דערשקאקן ויערין. האט איוב גינאגט איך
 פון גיט דיא ערד איז פון איינעקטערס. איך פון גאר פון ערד
 וואס איך האב אין איר געניגט אונ אראם גינאקט פון איר דיא
 קבווצה. האט זייא גיט צוא שרייען אוף ביה. וזייל איך האב
 קניגים גינען אלע ביות וואס גינערין צו זייא ערד אונ צו דיא
 קבווצה וואס וואקסט אוף די ערד. איך האב גיט גענאקט די
 ערד מיט איין אקס אונ איין איינל צו זאקען. אונ האב גיט
 געניגט פלאצט. צווייא פייגים קבווצה צוואקען. איך האב
 גינעקן תרוקיה אונ מעשורת פון פייגע תבווצה וואס איך האב
 אראם גענוקען פון פייגע פערערע:

אזי פלכול גיט גינעקט: (ד) ואליהו חכה את איוב
 הייר בוי אהער כי זקנים הים סמני לביים דען דיא דריי
 חברים וענין עקטער גיווען פון אים אין סעג
 דרום

בפום הרת נבריא ותקוף רוגיה: ואתיב אליהו בר ברכאל בונה ואמר זיטר אנא לימניא ואתון קשישין כמול היבנא אסתפיתו ודחילית כחחואה מנדעא יהכון: ואמרית יומיא ומלון יסגיעי שניא יודיעון חוכמתא: ח בקושמא רוח בבואתא היא בכר נש ומימר שדי הבנינון: ח לא ברבני חפמין וסביא יבנינו דיקא: י בגין פן אמרית קבל מני אחוי מנדעי ברם אנא: יי הא אוריית לפתגמיכון אצית עד ביינהכון עד דפשפשו מלך:

אין מענה בפי שלשת האנשים ויחר אפו: וייען ואליהו בן ברכאל הבווי ויאמר צעיר אני לימים ואתם ישישים על כן וחלתי ואירא ומחות דעי אתכם: ואמרתי ימים ידברו ורב שנים ידעו חכמה: ואכן רוח היא באנו שונ שמת שדי תבנים: לא רבים יחכמו וזקנים יבינו משפט: לכן אמרתי שמעה לוי אחוה דעי אפיאני: הן הוחלתי לדבריהם אין עד תבונתיכם עד

ח"א מענה . עקרים ח"ד פ"ו : אליהו . מיתוין כג : זעיר . חס וזכר חסידים : רש"י

טמנו לימים . האהרים לכן חלל לו עד ששתקו הס : (ו) וחרתי . ירחתי : (ח) אכן רוח היא אבן עזרא

(ו) וחרתי פהתי וממנו וחלי עפר בעבור שיחדו ב"א מהס כענין הלימים לפניס . ויק אמרנים כי פוי וחלתי בתי לאחור וכן בלשון קדר . וזהו עפר נקראין כן בעבור הפך הלכוס מצני אלס : (ט) לא רבים יחכמו . יחמש לו ולחר וכן הוא ולא זקנים יבינו : (יא) אין . כמו חלואין :

ביאור מלות הטענה (ו) ויען אליהו בן ברכאל הבווי ויאמר : מהות דעי . מהות דעי : (יא) הוחלתי . הכחמתי : אין . כמו חלואין :

מצודת דוד
 (ו) צעיר אני . כלומר דעו מה סכסכה עדי הכס לה סיה סיה בעבור כי לא ידעתי מה להשיב וסחה למדתי . אכ מדביכס לה כן הוא כי ספסכיה כנוסח ספי מלא חבל על כי אולי לימים וחסם זקנים ע"כ יחלתי מלהגיד דעמי לכס : (ו) אברתי . כי המרתי כמו סערכית סינים יגמרו סדוכו להגיד היולד כן רוב הכנים יודיעו חכמה לכעלין כי מה ידעתי אשר לא ידעו סהס וכעבור זה חלתי לח אמרי כי יחלתי סן חסיה לנו : (ח) אכן . בלחתי לואה סיה עמה כי זיה סככלי אשר סיה בלבוס הוס סהמלדת חכמה אכ סככר סיה לו וקונ: וסחמתי . סכסכה סעדי סיה סעכיה לח סולס כעסר כוקן . וכ סל ענין כמי : (ט) לא רבים . ולכן לא ימלחו עשולה סחמיה ככס חף כי ככיס סהס אשר סוקדים . ענין סחמיה וספסלית סחקיה סיה סיה סדן סני כי סס כדום סככלי ומעט סהס אשר קנו סוסס : חקנים . מלח לה סמככה ככיס לומר לאל זקנים יבינו מפסמי סחמיה עס ס' ארמיו ימי סחמלוח סהקדת סהיזוס : (י) לכן . סוהיל סחמכה סחיה סיה סכר עכר לימים כי מולי סוכסו כוחי עוסר : (יא) הן הוחלתי . פירוש

דרום הט ער ניט גירעט ביו זיי וענן אנמשווינגען גיווארן : (ה) וירא אליהו אי איון מענה בפי שלשת האנשים אונדא הט אליהו גינען דקס קיין וענטפער איניגט פר האנדן אין דעם כול פון די רבני מענטשין ויחר אפו הט גיגריסט יוין צארין : (ו) ויען אליהו בן ברכאל הבווי הט גינענטפערט אליהו דער זון פון ברכאל הבווי ויאמר אונ הט גנאנט צעיר אני לימים ואתם ישישים איך ביו יונג אין מענע אונ איר זייט אלס על בן וחלתי ויאיר פחות דעי אהקס איבער דעם הויב איך כורא גיהאמ אונ האב מיר גיפארקט פון צו נאגען מיין וויסען שאפט צוא אייך : (ו) אמרתי ימים יבברו איך האב מיר גימראכט די טענע ריינדען נפלובר ווען איינער איז אלט קאן ער קלונען בייך רעדן ויזכ

תִּחְקְרוּן מַלְיָן : יב וְעַדִּיכֶם אֶתְבוֹנֶן
וְהִנֵּה אֵין לְאִיֹּב מוֹכִיחַ עֹנֶה אֶמְרֵי
מַכֶּם : יג פִּן־תֹּאמְרוּ מִצֵּאֵנוּ הַכְּמָה אֵל
יְדַפְּנוּ לֹא־אִישׁ : יד וְלֹא־עָרַךְ אֵלַי מַלְיָן
וּבְאֶמְרֵיכֶם לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ : טו הֲתָנוּ לֹא־
עָנּוּ עוֹד הֶעֱתִיקוּ מִדָּם מַלְיָם :
טז וְהוֹחַלְתִּי בִּי־לֹא־יִדְבְּרוּ כִּי עָמְדוּ לֹא־
עָנּוּ עוֹד : יז אֲעִנֶה אֶף־אֲנִי הֲלֹקִי אֶתְוֶה

יב וְיִבְחֹנוּ אֶתְבוֹנֶן וְהָא
לִית לְאִיֹּב מִכֶּסֶף מְתִיב
מִיִּמְרוּ מִנְכוֹן : יג דְּלִמָּא
תִּיִמְרוּן אֲשִׁבְתָּנָא
חוֹבְמָתָא אֱלֵקָא
יִשְׁקַנְתָּיָה לָא גְבַר :
יד וְלֹא סַדְר לְוִיתִי מַלְיָן
וּבְמִיִּמְרֵי כוֹן לָא
אֶתִּיבְתָּנִי : טו אֶתְבְּרוּ
לָא אֶתְבוּ הוֹב אֶסְתַּלְקוּ
סְנָהוֹן סְלִיָא :
טז וְאוֹרִיבִית אָרוֹם לָא
יִמְלְרוּן שְׁתַּקּוּ וְלֹא
אֶתְבוּ הוֹב : יז אֶתִּיב
לְחַד אֲנָא הוֹלְקִי אֲבוּ
מַנְדַּעִי

ה"א וסולמי, כוסם ל"ט

דע"י

רש"י

באנוש. ההכמה ולא ע"ו ימים וזקנה חלה רוח
המקום הוא: (יב) ועדיכם אתבונו. ההבונותי ככס
ורחמי כי אין מוכיח לחיוב: (ג) פן האמרו. אל תאמרו:
מצאנו חכמה. בחתיכותינו שלא להקטיט עוד: כי אל

מנחת שי

כן: (טו) הו. מלמד מכלול דף קט"ס הכל בספר פתח דברי דף
כ"א: נאמר עס אחרים שחס מלשלי: העתיקו מהם מלים. בדפוס וכן
גם בקדמוני כ"י חסו מלין כנ"ל ואלום נמשכות לויב ריש סימן
ט"ז נחשב עס 'ל' כשכלה מ"ס: (טז) וסולמי. כפי הנראה
בחינוכים סול"ל בנטיה לכן אשר ולא מלמתי כן בספרים: (יז) פתחה

רלב"ג

(טו) העתיקו מהם מלים. הסירו מהם הדבור ויבארו כמו אלונים: (טז) עמדי. שתקו:

מצודת דוד

וכאלו ערה (בשלישית ה'): און. חקטיב בלוי: (יב) ועדיכם. ואלוים
כמו תנע עדיקו עלי ד' (ויג) דפנו. ענין כתיבה ודחיה כמו פלה דף
(ויקרא ל"ו): (יד) ערך. סדר: (טז) כבוד. שתקו וכן עמדי
ככס נמש: (יג) פן האמרו. פן תחשבו לומר הנה מלמט השוכה
והיה יפטי ולא לויב כננוי ולא כ' כ' כ' כ' דעבד דינה בלה דיאל וכלומר
הנה בלמט לא בחכמה כדכתיב ב' פ' וכן זה שחזרה ככלוים לו
לחשוק חס העינים לבני הוהלו וה' יודע בעלמו אשר אין בידו טון
רב וכנה קלר בדבר המבוין מלמיו: (יד) ולא ערך אלי מלין. כלומר
ט"ז"ל ישיב לויב בסדרן עמדי כי כל העטמה אשר טכר למול
דכריכס מסיפור יוסר דכבו וסכרין בהבנתו הנה כל הנה לא ערך
לוי כ"ל פ' וכן מה לנהקת המרי כי לא סלוי לו כלמריכס לומר שבה
לו בעבור מניחם פשעו לשיוול לנחומס בסיפור יוסר דכבו:
(טז) הוה. בעבור ככלום השכוסה שכרו כי לויב סכר דכריכס ולא מלחו
עיד מעניס וסכו הדכריכס עפסיס ולא ידכבו עוד:
(טז) והוחלתי. כלומר הנה מתמלס כולחתי כי חשבתו וסכו
בככלס וסכו ככלוים כי לא מלחו חקמס כוחלתי עוד עד כי לא
ידכבו כלל עד כי כס בסקו ולא עמי כלל וכומו דכריכס מכל וכל:
(יז) אענה. פמה חלמס חף חלי חס חלקי כפי חלקק שטמו סס וספ

פירוש ע"מ

גון איה האב גינארט אוף אייערע הייד און זר
הבגותיכס איה האב פרו נאכען אייערי הייד בינאייער
פאר שטאנדקייט האב איה גיגרייכט אונ האב
גינארט עד פתקרון מלין ביו איר וועט אוספארשמיין
הייד: (יב) ויבדיקם איתבונן אונ היינט גיב איה אכטונג
צוא אייך אונ זעה והנה אין לאיוב מוכיח אונ גון צוא
איוב איז גיט דא קיין שטראפער ענה אריי פסם אונ
איינער פון אייך זאל איהם ענטפערען אויף זיינע
רייד: (יג) פן האמרו כדאנו הקכה פאמער וועט איר
זועלן נאמן מיר האפן גיפונן איין חקקה מיט אונזער
שוניגען אל יפני לא איש לאו איהם ל' פערשט נאמ
פר שטאונן אים גיט קיין מענטשני: (יד) נאמן אלהיהא

כַּנְדְּעֵי אוֹף אַנְאָ : רַעֵי אַפְרָיִם אֲנִי : יי כִּי מַלְתֵּי מַלְיָם
 יי אַרוֹם מַלְתֵּי מַלְיָא : הַצִּיִּקְתֵּנִי רוּחַ בְּטַנְי : יי הִנֵּה בְמַנְי כִּינֵן
 יי הָא קְרִיטֵי הוּךְ חַמְר : לֹא יִפְתַּח כְּאֲבוֹת חֲדָשִׁים יִבְקַע :
 יי חֲבַת דְּלֹא יִתְפַּח לְגִינֵן : כְּאֲמַרִּיל
 יי וְרוּחַ לְגַרְמֵי אֶפְתַּח : כְּאֲמַרִּיל
 יי סְפָרְתִּי וְאֲתִיב : כֹּא לֹא
 יי כְּדוֹן אֶבֶב אִפִּי נִבְר :
 יי וְכִבְרֵי נֶשְׁלָא אֶשְׁתַּמּוּדֵע : כֹּא אֲרוֹם לֹא יִדְעִית
 יי הָאֶשְׁתַּמּוּךְ א : וְעִיר פּוֹן
 יי יְסוּבֵר לִי אִפִּין רַעֲבִיד
 יי הָיִי : א וְבָרַם שְׁמַע בְּרוֹן

נא רש"י חסד א'

מלין: (יע) הנה במני. מלא רוח. דברים להשיב כהאזהו:
 כיון לא יפתח. כיון חדש שליט נפתח והוא נופח
 ויחך כחך אמות הדסים ומקצט: כאבות. נודות
 עשוין כקומת אדם נבוהים: (כא) לא אכנה. לא אשה
 אבן עזרא

(יע) הנה במני. על דרך תשל כענין בעק תחל ומעך
 תמלא: כאבות חדשים. יש אומרים שהוא כדברי רז"ל
 לא יכניס אלס רחב תחת אבן. ורובו המפרכים אומר שם
 נאדות וזה נכון. כי אל תפני אל האבות עיקר האומות כנאדות היא: (כב) כמעט ישאני. יסרפי כמו וישאם
 רלב"ג

(יח) הדיקתי. מגז' מוק ר"ל שהיה לר דומי בקרני לבז תחת
 ויבקע בקלות כמו הוחות המדשים שיבקשו בקלות כשישמו כסם היין: (כ) ויחזק לי. כמו ויחזק להלל: (כא) לא אכנה. לא אפליס
 שמו לנכותו כנינו אחר כדי שלא אומר דבר כעגול אלל חקדשו בשמו ואומר עליו כדכור מה שיחמלר לי מהאום כדעמוני
 וכדכרו: (כב) ישאני. יסרפי כמו וישאם וזר ארש"י:

מצודת דוד

אלי לנד דעתי: (יח) כי מלאתי מלים. ר"ל א"ל לי להחמק כי
 אלי מלא מן אמרים ואמר חלל כמני דמוק וזה לי בעצמו מעבית
 האמרים אשר בה והוא מלשון מליטה ופלטת: (יח) כיון. כנאד
 יין אשר לי ונחה ואל פו כעמו וזה סוף חוק ביתו עד אשר יבקע
 אל הכלד ויאל וכו' ולדות חדשים אשר יתקמו מהם מחוק כיון
 אשר כסם ויאל ח"כ היין מלאו כן הדברים השוארים כעשני כאלו
 יבקשו כיון ויאלו ומליס: (כ) אדברה. למה אדבר דברי ויליאל
 מלין ויבט לי כעשני כיוסח מן העלוי: אפתח. רק לפתח שפתי
 וזה אמרה כי הדברים ילא מלאים לגודל הדבר וגם זה ענין
 מליטה: (כא) אל נא אשא. הכעסה לא אשא פני אים להחמק
 גמי נכסית על קלוט חף לא הדבר אל אדם כעשני כאלו
 (כב) כי לא ידעתי. כאמה חף אם אלה לכות לא אוכל כי ר"ל
 הדבר אשר ישאני ה' אשר עשני בעצור עון הוסיח הכני. (העולה מן העמסה שהיא חסר הליהו יתן עום אשר שחן עד סוף כי כעשני
 אשר כפי ליוב היו וקיסם ממנו יצאה לא עוב לבו נשח לדבר הצדני כי חשב כדום בהחלפת יושב התכנס והוא הסדור
 בה הדבר מן הימים אבל אחר שכלה שלא כשילו כעשני וכסף עמדו ולא עמו עוד ע"כ לא היה לו עוד מהאפשר להחליף להשק
 אמריו ואמר אשר מחסה ישיב אמרים כסם מלה ואל יתקף חף לא ידע: ר"ל (ה) ואולם ששני נא. ר"ל אל תחטבו הויל ומחויבים סחמתי
 ע"מ

ותחטבו צו (לעיל ל:): (יח) מלתי. כמו ונלתי כחל"ץ: הציחקני
 ענין לי ודחוק כמו לא עניק תחתי (לעיל ל:): רוח במני. חלל
 במני (ואורי): (יח) כאבות. כנאדות וכן לו רוחם כנאדות:
 (כ) וירוח. מלשון הרוח וזה סוף הדק: (כא) אכנה. מלשון
 כעו שליט שם העלמי וכן וכסם יתהלל וזה (עשני ע"ה) והדק
 הוא שחלה לעלס שם מי עמי הפכה וכוונתו אל מוכרו כעני
 כאלו כהונתו על אחר: (כ) כעשני. חל קיבז הדבר ומתע
 ויכח' על לעמסת הדבר: ישאני. ענין כעשני ודריסה כמו ותבה
 חלשן כעשני (מסם ח):

איה וועל איה זאגן מיין וויסען שאפט: (יח) כי מלתי
 פליס רען איה דר פלעט גיטאן מיין רייד הציחקני
 רוח במני עם עננמ מיה דער רוח פון מיין בויה:
 (יח) הנה במני כיון לא יפתח טון מיין בויה איז פור מים
 רייד צו ענפערן דעם איהב גלייך ווי אקאגיל וויין
 וום איז גיט גיפערנט איז פיל מים גישמאק כאבות
 חדשים יבקע אונ אזו ווי גייע לאגלין ווערן צו פענקרש
 מחמת שמאקריט פון וויין אזוי ווערמט מיין בויה
 שיר צו שפרינגען פון וועגען די פיל רייד וום אין
 אים איז: (כ) אדברה וירוח לי דרום וועל איה ריידן
 דען וועט מיר גיךאקער ווערן אין בויה אפתח שפתי
 ואמתי איה וועל גיפגען מייעג לעפעצען אונ וועל
 מייעג

נָא אִיּוֹב מְלִי וְכֹל־דְּבָרֵי הָאֵינִיחָה׃
 הִנֵּה־נָא פִתְחֹתַי פִּי דְבָרָה לְשׁוֹנֵי
 בְּחִפִּי׃ יִשְׂרֵל־לְבִי אֲמַרְי וְדַעַת שִׁפְתֵי
 בְּרוּר מְלִלּוֹ׃ יְרוּח־אֵל עֲשֵׂתַנִּי וְנִשְׁמַת
 שְׂרֵי תַחֲיֵנִי׃ הֵא־תִּזְכֹּר הַשִּׁיבְנֵי
 עֲרֵכָה לְפָנַי הַתִּיצֵבָה׃ י הֵן־אֲנִי כַפִּיךָ
 לְאֵל מְחַמֵּר קַרְצָתִי גַם־אֲנִי׃ י הִנֵּה
 אֵימָתִי לֹא תִבְעֵתְךָ וְאֲכַפִּי עֲלֶיךָ לֹא־
 יִכְבֵּד׃ י אַךְ אֲמַרְתָּ בְּאָזְנִי וְקוֹל מְלִין

איוב מלי וכל דברי האינוחה׃
 אצות׃ ב הא קרון
 פתחות פומי פלילת
 לישני במורני׃
 ג תריצות לבבי מימרי
 ומנדע סקנתי ברור
 פלילי׃ ד רוח דאלהא
 עבדת ימי ומימר שרי
 תמן מנני׃ ה אין תוכל
 תתיבני שר קרמי
 אתשמד׃ ו הא אקא
 דקמקתה לאקאה מן
 מינא אפלשית לחור
 אקא׃ ז הא אימתי לא
 תבצתניך ושני ילקה
 לא יקר׃ ח ברם אמרת
 באזני נקל מינא

ת"א ודב"א פסוקים י

רש"י

מפניו [נחום א']׃ לג (ד) רוח אל עשתני . ואזי חזק יותר ממך׃ (ו) הן אני כפיך לאל . כמו ששאל פיך

מנחת שי

(ג) ישר לבי . כ"כ גמיול ובמקף׃ (ה) ערכה . חד מן י"א זוגין חד מפיס ס"א וחד לא מפיס׃ (ו) הן אני כפיך . הכ"ף רשויס כדכריך ומוחכותיך עם האל . והענין כפי איש ואיש . לפי מהללו . כאלו אמר אני כמוך׃ קורצתי . נחמתי . מן קרן מלפון׃ (ז) ואכפי . יש אזמרים כי פירושו דבר קשה . וכמוכו כי חקך עליו פיהו . ויש אזמרים שהם שתי מלות

רלב"ג

(ה) ערכה . ערוך דכריך׃ (ו) קולמתי . נכדלמתי ונולמתי׃ (ז) ואכפי . כמו ידי ומכתי והוא כנגד מה שאלמך איוב כפך מעלי הסתק ואינומך אל כעמתי׃

מצודת ציון

לג (ד) רוח . רלון כמו הכני נוסח בו רוח (שמיים ל')׃ ונשמתי . מלי טעינה וכביסה והוא ענין מלמך הכל כהסתחת כמות׃ (ו) קורצתי . חקך ונחשב ללני והוא מלשון קרן מלפון (רעמים מ')׃ (ז) תבצתני . מלשון בעתה ורעס׃ ומלשון כביסה ונמיסה

הסך אמרי המם ביומר הלב לא דברך שפתיס להטעות ולרעות׃ ודעת שפתי ברור מללו . סוף הפוך כמו ודעת כבוד שפתי מללו כ"ל שפתי יאמרו דעת ברור ונקי מעלי טעמיה וכפל הדבר צמ"ש׃ (ד) רוח אל . רלון סאל ברל אוסי ומלמך סיו חמייר ומיטל א"כ למולו כ"ל כל מה שחוכל להשיב אמור׃ (ו) הן אני כפיך לאל . הכס הני כעסע עמך כעבור סאל כמלמך סוך כמלמך לא חיש כעווי אעמו ככוא יהודי כמלמך (לעיל ט) טעה הכני איש כעוך כי כמחומר קולמתי גס אני כמו חסם׃ (ז) הנה אימתי . לא חסיה חסיה כדעוד מפהדי להסתח טעמומך׃ ואכפיס הכספיים והכניסה מעמי לא יכבד עליך כ"ל אין לי מחזק עליך כי כעווי כעוך׃ (ח) אך אמרת באזני כלעווי

פירוש ע"מ

אזו ווי דיין מול המ גיבעמין צו באנוערין זיה מיט אונזעלעקען וים נאל ריך גימ דר צערניגען איה בין לאל אויף גאקס ארמ צו באנוערין זיה מיט מיר סחוטר קורצתי גס אני פון ליים בין איה אויף אויס גישנימין גינוארין גלייה ווי דו׃ (ו) הנה אימתי וי תבצתני בין מין פארקם וועמ דיה גימ דער שרעקן ונאצי עליה לא יבד אויף מין גיימינגם וועמ גימ שווער זיין אויף דיר אזו ווי דו האקס אויגען גיבעמין׃ (ח) אך אמרת באזני גייערמ דו האקס גיזאגט אין מיינע אויערין וקל מלון אשפע אויף איין קול פון רייד האב איה גייערמ ווי דוא האקס גיזאגט׃ (ט) הן אני כפי שפע איה איוב בין לוטער אן פשעים חף אנכי ולא עון לי

א"ך

**אֲשַׁמְע׃ ט זך אֲנִי בְּלִי־פֶשַׁע תָּהָּ אֲנֹכִי
 וְלֹא עֵוֹן לִי׃ י הֵן תְּנוֹאוֹת עָלַי יִמְצֵא
 יחֲשַׁבְנִי לְאוֹיֵב לוֹ׃ יא יֵשֶׁם בְּסֵד רִגְלֵי
 יִשְׁמַר בְּלִי־אַרְחָתִי׃ יב הַקְּזֹאת לֹא־
 צְדָקָת אֶעֱנֶה כִּי־יִרְבֶּה אֱלֹהֵי מַאֲנוֹשׁ׃
 יג מִדַּוַּע אֲלֵיו רִיבוֹת פִּי כִּלְדִּבְרָיו לֹא
 יַעֲנֶה׃ יד כִּי־בִאתִי יִדְבַר־אֵל וּבְשֵׁמִים
 לֹא יִשׁוּרְנֶה׃ טו בַּחֲלוֹם חִזִּיז לִי־הָ**

אשמע : ט זכי אנכי
 מדלית מרד שזיג אנכי
 ולא סורחנא לי : י הא
 תרעומתא עלי ישבח
 יחשבנני לבעל דבבא
 ליה : יא ישוי בשוע
 רגלי ויטר פל שבילי :
 יב הא דא לא זכיתא
 אתי בנך ארום ותרברב
 אלקה מן פר נש : יג הא
 דין לותיה נציתא ארום
 פל פתקמו לא יתיב :
 יד ארום פתרא שהיא
 יפטר אלקה ובהניתא
 לא אצטרך למספיה :
 טו בפתקא מן חזונא

ה"א חלום : טקידס שמר מד : כחלום : פקידה שטר טט : ח' זעריא : בנפל

עליו פיהו [משלי ט"ו]: (ט) חף טהור ומשופק כמו נזיר
 לא יחוף חת ראשו. וכמו בכל חסין את הכלים: (י) תנואות.

אבן עזרא

כמו אכזר ותלכאוס: (ט) חף אכזרי. יש אומרים שהוא כמו
 כסוי חטאה והוא קרוב. ואחרים אומרים שהוא חסוף בלדק
 כענין לדק לבשתי ולבכשי. ורוביו המפרשים פירשוהו לפי
 הענין כמו זן: (י) הן תנואות. כמו יודעת את תנואתי:
 ימצא. המקום: (יא) בסדר. כמו וידעת אותם כשיר :
 (יב) ירבה. יגדל. והענין כי תאמר כי גדול האל מחלט. וענינו
 בעבור שלא נקת אתך שאתה לך גדולת המקום: (יד) לא

עלילות לשבו מן המקום כי זו חטאתה הוא מכבד [שופטים
 י"ד]: (יב) כי ירבה אלוה מאנוש. חף המקום לריך
 מנחת שי

כע"ש בחלקים קמ"ו: (ט) זך. בזמנא ספדיס כ"י בקאן. וד"ק
 כמד שהוא בסתם: בלי פשע. בגעשא: חף אכזרי. במסורה גדולה
 מחדשום וגם במסורת כ"י בבלג'א ביה"א מאוחיות קצית ח"ס
 חף אכזרי קפסול וגם בספר יצן ומוליטולא מאכר עליו לית ח"ס
 זעירא ועיין מ"ש בזה החכם אלקין בספר מנחת הלוי דף ל"ג ע"א
 אלל חזק כרסם: אכזרי. ח' כעטס מעליל וכל איוב והתנח ואוק פ'
 זוקף דכוותיה בז מן ח' מלכע בלאתה הוא זה. מבורח פ' בלמשיח
 ועללו דף רס"ב: (יב) לא נדקח. בלא ממריך בלמ"ד

(ט) זך. יקר וכן חף והוא מענין מה שאמרו הו"ל נזיר לא יחוף את ראשו
 שסכמי ממולתיו. חו ירכה בזה שהוא ינאל בעכו"ל מה שסיר אוחי
 ישמו בו רגלי האכזר: (יב) ירבה אלוה מאנוש. מנזרת רבים ונכבדים. הרעין שפס"י יומר נכדז מזה המלכס: (יג) ירבה. יכאכס:

מצודת דוד

אם לא נדברת עלי כ"ח לנפיק זך בלתיך בלתי שמשתי גם אטי וקול
 סבין. קול דכריס בעלמא מעלי בעל: (ט) חף אכזרי. מנזקס
 עשנו והוא כסול בע"ש: (י) הן תנואות. הנה מלא עלי עלילות
 דכריס ומכבד אוחי לו לאויבי והאלו יקוס בי: (יא) ישם בסדר.
 שם רגלי כבדלי עליס מנודים ועוד סוסף לעמוד כל ארחתי לכל
 אכרת עס כי ר"ל פגוריס וז"ל לי ללכה וכ"ל הכרע עלי מכלאובוס
 מד בלי די ורכס הדכריס הבלה שמשתי אוחך מדכרי: (יב) הן זאת
 זגרי. כ"ל הכס זחא אשכ למער אשכ לא חלקך בהרעומתך הוא
 עלי ירבה הלוס בעמלה מן האלפס ואם האלפס חזיו מנקה עלילות
 לך כמו בעש"ז: ערן שלא חלקך בעבור כי חלס מלא עון כי יחקן שחטת לדיק ועל"ז לא שחטת בלדק כי בודחי סדין עס ממאקוס וכאכסר
 יפכס אשחי למסך בעמעה. הולת שחנת למשפט זגרי: (יג) מדוע אליו ריבות. מדוע עמדת למולו על אשכ לא יענס ללמד על דכריו על כ"ל
 לא יגלה חזון חלודס כמו טחל ואשכ למען יחל ומס יושכר לשבו זכס עס שאמנו פשעי ומטאחי הדועיני לעל"ג: (יד) כי באחת.
 כוס לא קן הוא כי כול דיכרי בענין אחת ועוד בענין שני למי אשכ לא ירלסא חלס כרלשונס ולא יכין כס: (טו) בחלום. השפת הוא
 פירוש ע"מ

עלילות והכרות ממולתיו ר"ל שלא יעילל אוחי
 מענוקסיו עד שלא אוכל לעשות אחד מהם: (יא) כסר. הוא מאכס
 הרעין שפס"י יומר נכדז מזה המלכס: (יג) ירבה. יכאכס:

מצודת ציון

כמו כי אשכ עליו סיוס (משלי ט"ו): (ט) זך. מלי זכוס ודכרות:
 חף. נגדד ומנוקס ונדד רכבותיו ז"ל למשמן לחסופס סבי"ה וגם
 ס"ו: (י) תנואות. עלילות ודכריס המבועטיס וכן יודעתס את
 תנואתי (במדבר יד) ויחקן שחט הוא הסוד מן חטאתה הוא מכבד (שופטי
 יד): (יא) ישם בסדר. ססל ככללי לשבור כסר רגלי החסוס וכן
 ומסס כסר (שלי י"ג): (יב) ירבה. יגדל כמו ודכי סהלק (ירמיה
 מ"ב): (יג) ירבה. ירלסא כמו אשכנו ולא קרוב (במדבר כ"ד):

האסמו ייה גיקרנימ מיס גאמ אונ דוא נאקסמ גימ
 זאגן ווארום המ דיר גאמ גימ מודיע גיווען אז ער
 וועט ברענגען פון גענויות אוף דיר דען וואקסמ רו
 השוכה גמאן כי כל דבריו לא יגנה דען גאמס שטייגד
 איז דס ער ענטפערט גימ קיינים אוף נייע רייד:
 (יד) כי באחת יגבר אל דען מיט איין רייד מוט גאמ
 ריידין וכשתים לא ישדקה אונ מיט דעם אנדערן מאל
 מוט ער ריידין צו אזו איין מענטשין ווס האמ די
 ערשטע רייד גימ אן גיקרמ אונ פאר שטאגען:
 (טו) בחלום חזיון לילה אין דעם חלום פון דעם זעהנג
 פון בייא נאכט בנפול מרבה על אשמיס אז עם אפלט
 איין

בַּנְּפִל תִּרְדְּמָה עַל־אֲנָשִׁים בְּתַנּוּמוֹת
 עָלַי מִשָּׁכֵב: מִן אֲז יִגְלֶה אֲזֵן אֲנָשִׁים
 וּבְמִסְרֵם יִחַתֵּם: י' לְהִסִּיר אָדָם מֵעֵשֶׂה
 וְגוֹה מִגִּבֹר יִכְסֶה: י"י יַחֲשֶׂה נַפְשׁוֹ מִנִּי
 יִשְׁחַת וְחִיתוֹ מֵעֵבֵר בִּישְׁלַח: י"ג וְהוֹבַח
 בְּמִכְאוֹב עַל־מִשְׁכְּבוֹ וְרִיב עֲצָמוֹ
 אֶתֶן: י"ד וְהִמְתּוֹ חִיתוֹ לְחֶסֶם וּנְפִשׁוֹ מֵאֲכַל

דְּלִיָּא בְּד נְפִלַת
 שִׁינְתָּא עִמְקָתָא עַל בְּנֵי
 נְשָׂא בְּנִימְקָתָא עַל בְּנֵי
 מְדַמְכָּא: מִן הִיבְרִין וְגַלִּי
 אֹדְנָא בְּנֵי נְשָׂא
 וּבְמִסְרֵוֹתְהוֹן וְיַחַתֵּם:
 י' לְרִאשְׁתָּא בְּר נֶשׁ מִן
 עֹבְדָא בְּיָשָׂא
 וְנִיבְתִנְתָּא מִגִּבְרָא
 יִכְסִי: י"י יַחֲשֶׂה נַפְשׁוֹ
 מִן שׁוֹחֲתָא וְחִיתוֹ מִן
 לְמַעְבֵּר בִּישְׁלַח
 י"ג וְהִמְתּוֹ חִיתוֹ לְחֶסֶם
 בְּי מְדַמְכָּא וְנִיבְתִנְתָּא
 אִיבְרֵי מְקִיפִין:

ת"א יגלה . מקודה שער כט עקרים מ"ד פ"ו פ"א : רוב קרי האורה

כ ומהתנבא דנקיטא ליה מרחיקא נפשיה מונא ונפשיה מכללא רגניא :

ישהיז

רש"י

ממיתה גמורה: גוה . כמו גוה: (יח) וחירו מעבור בשלח . בשלח וחרבו של מלך המות כלומר לשובך הבא עליך יסורין: בשלח . כל זמן וכן [בשורף] [נחמיו] ד' ואתח מחוקת השלח: (יט) והובח . לשון תיכחה שישוב מעונו . ורוב עלמותיו שהוא חיתן מוכיחן במכאוב: (כ) והמתו חיתו לחם . מנאסתו נפשו וחיותו של הולה

כל כך לדקדק אחר האדם כי הרבה יש להקדוש ברוך הוא לזכות יותר מאנוש: (טז) אז יגלה אוזן אנשים . כמו שעה לאביעולך בחלום הלילה: ובמסורה יחלום . הותמן ואוסרן בסיורין על עוונם: (יז) והסיר אדם . בחלוי: מעשה . שהיה צדעתו לעשות: וגוה מגבר יכסה . ציוריו למען הכניטו ולהשילו לשוב כדי שיחשך נפשו

מנחת שי

(טז) ובמסרם . בחלום חסד שזכר וחסד: (יז) וגוה מגבר . הס"א נחה: (יט) והובח . בשוקק . נכשים: וריב . ורוב קרי:

אבן עזרא

רש"י

ישורנה . על הנפש: (טז) וענין ובמסרם יחלום . אחר שייסרם יחלום גזר דינם: (יז) וגוה . כמו ותאמר גוה והוא כמו גוה . ויכסה הפך יראה כי עיקר הגוה ראיית העין: (יח) וחירו . הגפש החיה: בשלח . נקב כמו ואין משלחת במלתמה: (יט) ורוב עצמו . במכאוב חיתן כי הראשון יחמש עלמנו ואחר עמו והענין כפול כמנהג:

(כ) והמתו . כענין יחמש לו כן הוא בלשון קדר ואין לו חדר במקרא:

רלב"ג

(טז) ובמסרם . במסרם וסיוריהם: (יז) וגוה . וגוף . או יכלה בו גוה: (יט) וריב עצמו חיתן . וכדוב עצמו מכאוב חיתן . והלחן

בו וכדוב ריבניו מכאוב חוק: (כ) והמתו . משנין מילום . והלחן שגפשו חתיהו לנלאום בלחם:

מצודת דוד

מצודת ציון

כי בחלום מגלות הלילה או בעת שחלם חרדוה על אנשים והוא שינה עמוקה או בעת ותנאם על המשכב והוא שינה קלה לכ"א לפר הכתי: (טז) אז יגלה . בחלום יגלה אוזן האדם כי מלאה לו בחלום דבר ודעה לשכר נגזר עליו שינה ערה צנורה לדבר אשר מעל ואדם: ובמסרם יחלום . ואם לא שפילו לדעת פ"ל החלום ולא יסובו לה' אז יגמור הסודעה בנה שובלה עינים יסורים הכרוים להם אשר דומים אל פשעיהם להשכיל מהם ולבשר אל ה' וללה הם החמינה לגבוה וכמ"ש תשב אנוש עוד דכל ותאמר שיבו בני אדם (שחלים ל'): (יז) לחסור . ר"ל מחתיהם יגלה אוזן בחלום להסיר את האדם מן מעשה הגזירה כחשר ישוב לה' ולמען יהיה נכסה בגוהם מן החלום ויהיו יגלה מן הסיוריהם: (יט) והובח במכאוב . ובאשר נפשו . וזה ימנע נפשו מן הקבר וגם חיוו ילול מעבור בחרב ר"ל גם דימי חיוו ילול מן הסיוריהם: (יט) והובח במכאוב . ובאשר סוכה במכאוב על כי לא השכיל בסודעה החלום ולא שב לה' וכל לו מחלום: (כ) והמתו . ואם עדיין לא השכיל או חסדד החלום על מחתיה עדיין רוב עלמיו חיתן וחסדד כי אלו יכיל בעצט מן המכאוב:

(טז) ובמסרם . מוסר וסיורים: יחלום . ענין נגמר והשלמה וכן ועל החסום (נחמיה י') וכד' רבותיו ו"ל כל חומתי ברכות (ס"ג): (יז) וגוה . כמו וגוה: (יט) בשלח . בחרב כמו יעש שלח לרוב (דברי הימים ב' ל"ב): (יט) והובח . ענין נגמול עונם וכן והוכחתיו עשבת אשמים (שמואל ב' י'): איתן . חזק כמו חיתן מושכר (במדבר כ"ד): (כ) והמתו . ענין מילום ותשוב וכד' רבותיו ו"ל

פירושי ע"ט

יחשיף נפשו מני שחת מוהמא נאמ פאר מיידין דעם מענקשנים לייב פון דם גרוב יתתי מעבור בשלח אונ זיין לעבין פר מייד ער פון צו איבער פארין דורף דר שווערד פון דעם מלאה הקנות: (יט) וידיח פאמכאוב על משכבו אונ דער מענקש ווערמ גייערמאפט מיט ווייא סאג אונ זיין גילעגער ריב געצוי און אונ דם רוב פון זייגע פייגער וום זעגען שפארק שפארקמ זיי נאמ מיט יסורים פבי ער זאל תשובה מוהן: (כ) והמתו חיתו לחם אונ דם נפש פון דעם חוה"ה איז קימאם אלע עקען שפייז ונפשו מאכל תפיה אונ זיין

איין שלקאף און די מענקשין בתנומות עלי משכב איין דעם דרעמלונג און דעם גילעגער: (טז) אז יגלה אוזן אנשים דענקם מאל מוש ער אנטפגעקין דעם אונער פון די מענקשין ובמסרם יחלום אונ איין יסורים מוש ער זיי פר חמיינען און זייער זינד: (יז) אונ דם מוש ער להקט אדם מענקש פרי יד מענקש זאל אפ פאן איין זיין קרעק די מעשה וום ער האט אין זין גיהאמ צו מאן ונהי נכר וכה אונ מיט די יסורים מוש נאמ צו דעקין דאם גאוה פון דעם מענקשין פרי ער זאל תשובה מאן: (יח) אונ דורף דר תשובה

תַּאֲוָה: כִּי יִכַּל בְּשָׂרוֹ מֵרֵאֵי וּשְׂפִי
 עֲצָמָתוֹ לֹא רָאוּ: כִּי וַתִּקְרַב לַשַּׁחַת
 נַפְשׁוֹ וַחַיָּתוֹ לַמָּמְתִים: כִּי אִם יִשְׁעָלִיו
 מִלֶּאֱךָ מִלֵּיץ אֶחָד מִנֵּי־אֶלְפָּה לַהֲגִיד
 לְאָדָם יִשְׂרוּ: כִּי וַיַּחֲנֶנּוּ וַיֹּאמְרוּ פִדְעָהּ
 מִרְדַּת יִשַׁח מִצְאָתִי כִפֹּר: כִּי רַמְפֵּשׁ

כא ישתעי בסריה מן ריו
 ו ש פין גרמוי לא
 אתחמו: כ כ וקריבת
 לשוחתא ג פ ש י ה
 ונשמתיה למיתותא:
 כג אין אית עליו זכותא:
 מורמו מלאכא חרא
 פרקליטא מן בני אלף
 קמיגוריא לתואה לכג
 גש פרוצותיה: כד וחס
 עליו ואמר פרוק יהיה
 מלמחת בשוחתא
 אשפחית פורקנא: כה

ת"א וספ, וזכר כחל: מליץ, זכר כהא קדושק סא, רספס, זכרים סא:
 אֶתְחַלֵּשׁ בְּסָרְיָה

רש"י

(בג) אחד בני אלף. במגידו פשעו והוא יליק וישרו:
 (כד) ויחוננו. המקום: פדעוהו. כמו פדחו אלף
 מהחלפה בע"ו והענין מוכיח מלאתי כופר וכו' פדיון:
 (כה) רמפוש בשרו מנוער. רופפס [אשקוס"ל בלע"ו]:
 מנוער. נתעורר בשרו מן הנוער שהוא מנוער ומנוסק

כל מהכל: ונפשו. נזכרת כל מהכל החיה: (כא) יבל
 בשרו מרואי. יהסך בשרו ממרהה כמו כלי דמעות
 עיני [איכה ב']. מבלות עינים [ויקרא כ"ג]: ושופו
 עצמותיו. מתהקין ממקומו. ובפי כמו דפך מדוכתיה
 [חולין מ"ג]: לא ראו. הין להם מראה ותואר:

אבן עזרא

(כא) יבל. כמו יבלה. כמא י. עד שלה יראה:
 ושפו. כמו ושכות הוחו עהין הרנוס ובפיה יתיה:
 (כב) לממיהים. למחלסו הממיהים: (כג) אם
 יש עליו מלאך וכו' להגיד לאדם. בעד חסד כמו
 אמרי לו התי הוה. מנה הפסוק הלמוד כי המלאכי הממיהי'
 המבקשים נפש האדם רבים ומלאך אחד הוא פקיד עליו
 לשמר והמזין סוד מערכות הנצלות וידע כן [כד] ויחוננו.
 המקום. ויהמר אל המליץ: פדעוהו. כמו פדחיה

מנחת שני

(כא) וספ. וספ קרי: רלו. זה אחד מלרבע מקומות שנדפסו הכל"ף
 וס'מן מסלמי כפי מקון כסות מ"ג ואין דגש כו"ש: (כב) נמחסי'
 בספרי מספר הו"ס רספ וכו'מ"ד עמדתו כענינו וכן במכלול דף
 ר"א: (כד) פדעוהו. בדל"מ כו"ס' במשני ר': (כה) רספס. במכלול
 דף קפ"ו ועס מזה לגויית חלדיק הפסוקה הקטנה וישתקף פתח
 טס כשוא. כמו ונמחסי ש ח ד ו כעדי ל"ב ו' וס'מנינו גס כלא לגויית
 חלדיק הפסוקה הקטנה וישתקף פתח עם כשוא כמו רספס בשני.
 עוד כתב בדף קפ"ח וס' ושתקף פתח עם טס השוא חלדיק קריאת

בענין ואין לו הכר במקרא: (כה) וכן רמפוש. ועיניו

רלכ"ג

(כא) בערוי. ממלכה: וספ. וזכרה: רלו. נלאו: (כד) פדעוהו. מנעין פדיון: (כה) רספס. החלמה. ורספ: פולעו. נפוליו:

מצודת דוד

כי נפשו הווינו תהום את תהום: מאכל האידו. תמלס חף ממכל
 טיכ אכר כל חסד פלסג לם: (כא) יבל בשרו. חו משען בשרו יתיה
 ויכס מן הדמיה ח"ג משהי נככות כהלו ויהס לעין כלין הסבר
 אף עלמאוו: וכתפו עם כי לא חלו עיני האדם כי מבקשים הם
 מ"מ כן היה בלחם: (כב) ותקרב. ובהס עיני לא מבקש קרב
 לטוה ע"י כהויה ע"ה הממיהים חס הדס: (כג) אם יש עליו. כבלש יסיה חס
 דו כ"ד של מעלס אס ונלא עניו מלאך ממזר ומות
 לענין טיכ לאגיד על הדס ויכר גיס השר עשה ויף חס המלאך הוה
 כוא אחד מן אלפי כי תפקי"ט מלאכים עליו מוכה והוה לבדו ממזר
 נסוח: (כד) ויחוננו. פ"ח וס'מן חומו כמקום ויח"ל להעלף העלין
 פדה אופו מלדס כסח כי כסכות והיושר כהי"ס מלאתי די פדיון
 נפשו עם כי כעו נעמדו הכו כי היושר כהוא נגוד וכ תכס ויכתי' את הכל:

פירוש ע"מ

לייב איז מומאם אַלע גרוסמייגע מאַכליים: (כא) יבל
 בשרו מרואי פֿרײַש ווערמ פֿר לענט אונ פֿר מיטן
 פֿון איין גישמאלט וישופו עצמותי אונ ויינע ביינער
 ווערין צו רוקם פֿון וייערע עקמל לא וואו זיי ווערן
 גיט אָן וישעקע אונ וייא האַבען גים קיין מַרְאֵה:
 (כב) וַתִּקְרַב לַשַּׁחַת נַפְשׁוֹ אונ זיין לייב גינעקענט צוא
 דעם גרוב ותייה לַפְּמִתִּים אונ זיין חיות גינעקענט צום
 טומ אז ער ווערמ שלאַף: (כג) אִם יִשְׁעָלִיו מִלֵּיץ
 אֶחָד מִנֵּי אֶלְפָּה אונ ווען עס איז דא אויף איהם איין
 מלאך וואס איז מליץ גוטס אוף אים איינער קיינין
 אונ דער מלאך איז אן גיברייט להניי לאדם ישרו צו
 ער האט גיטאן: (כד) וַיַּחֲנֶנּוּ וַיֹּאמְרוּ פִדְעָהּ שַׁחַת
 וּס אִיז מליץ גוטס אוף דעם מענטשין פֿדעוהו ברהת שַׁחַת לייז
 אום דעם מענטשין אונ וואָנט צוא דעם מלאך
 דעם גרוב קצאטי כופר האב איה גיפוען איין

מצודת ציון

ואין מעשירין הווראה (חולין ק"ז) וכל המאוס הלכלוך: (כא) ושפו.
 ענין כתיבה כמו הוא יוסף ראש (בבבא ג' א'): (כד) פדעוהו. כמו
 פדחו: (כה) רמפוש. הוא מלה מורכבת מן רמז ומן פש שהוא

לקוטי יקרים

(כג) אם יש עלי מלאך מליץ אחד בני אלף וגו'. דיא גמרא
 ואם אז פניו נהמה איין סניגוס איז קבאנב אונ ער איז
 נאהים צום שפארדין ואל פניו זאנין צו אים ער זאל זאנין וידי
 ווארוב אַלע מענטשין בארשין זאנין וידי פאר ייער שארדין.
 אמירו דיא סניגוסין וואס דאס בית דין האבין זיי נעהגת פאר
 וייערע עברות וואס פני זיי אויף נעהישין זיי זאלין זאנין וידי
 פאר וייער שארדין. דער פניגוש וואס גייט ארויס פון שטוב
 אין גאס זאל בייא אים זיין גליק ווי פניו פירט אים אין אסאנדי
 געששפס צו ווערן. ווייסט ער גיט אויב ער וועט ארויס קומען
 פרייא אדער ניין. אונ ווען דער מענטש גייט ארויס אין גאס

זיין הונדערט אונ ניין אונ ביינציג שלעכטי מלאכים
 זאנן אוף דעם מענטשין זיין רעכט פארטיקייט וואס
 ער האט גיטאן: (כד) וַיַּחֲנֶנּוּ וַיֹּאמְרוּ פִדְעָהּ שַׁחַת לייז
 אום דעם מענטשין אונ וואָנט צוא דעם מלאך
 דעם גרוב קצאטי כופר האב איה גיפוען איין

בְּשֵׁרוֹ מִנְעַד יָשׁוּב לִימֵי עֲלֹמָיו :
כּוּ יַעֲתֵר אֶל־אֱלֹהֵי וַיִּרְצֶהוּ וַיֵּרָא פָּנָיו
בְּתִרְוַעָה וַיֵּשֶׁב לֵאנֹשׁ צַדִּיקְתּוֹ : כּוּ יִשְׁרֹו
עַל־אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר חֲמָאתִי וַיִּשְׁרֹו
הָעֹוִיתִי וְלֹא־שׁוּה לִי : כֹּחַ פִּדְהָ נַפְשִׁי
מִעֵבֶר בַּשַּׁחַת וְחִיתִי בְּאֹר תִּרְאָה :

ת"א יבד : יחאס : (יחאס מ) : בפשו קרי ויהי קרי רש"י

[בייסור] חלו. וזמן לזיכה זו דמיון במקרא ולפי הענינים הולכנו לפרשו כמשמעות הענין והפיתרו בלש' רשע וחומר הט"ת מתוספת בו כמו [בראשית מ"ד] לנטק טועה הוא מאלו כי אין טו"ת מתוספת בחיבה כי אם בלשון מתפעל או מתפעל וזכיהו סימדה דל"ק ולא בשאר תיבות כמו

מנחת שי
 קטנון כמו רטסס בשור. ועיין מ"ש בשופטים ה' : (כח פדה נפשי . נפשו קרי . ועיין מה שכתבתי לגיל ס"ו ל"ג ובהקדים בנות לפדה עלי שור בעבור שהם סוככות המלדיה : ולא שורה לי . ולא עשיתי הסוה . והענין שמודה נגד אנשים צפרהסות :

רלכ"ג

(כו) בתרנוח . בשמחה או בתפלה ולעקב : (כו) ישור . הוא מענין הכטה והשגחה :

מצורת דוד

נעזרו כי דרך האדם להיות או רשע וממולא בנפש : ישור לימי עלומיו . בתוק ובכריחות : (כו) יעזר . וכחשי יעזר אל הלוה וילא חוהו בתפלה וירא פניו הלוהו נפשו בתרנוח על שגלל נפשו מן הפנים : וישב . וזו עוד ישיב לו המקום נגמול לרמול ולא יכח לו בעבור מה אשר גלל נפשו מן הפנים : (כו) ישר . וכחשי יעזר אל דרך הישר ולא לחוהו דרך כחש וכחשי בעבור זה גלל עלי נפשתי ולא על חס : (כח) פדה נפשי . כחשתי הלבב וכחשי חסתי מלאס בחור חסתי ל"ל סלח המוח ישכח על עפשה הירוי אכל לא יוכה מה מן דלקתו :

מצורת ציון

ענין רכוי כמו טסה חפסו (ויקרא י"ג) : עלומי . נעזרו כמו כן מי זה העלל (שמואל א' י"ד) : (כו) יעזר . ענין מהות התפלה כמו וישמר יתק (בראשית כ"ט) : (כו) ישור . יעזר ויך כמו ואשרו בדרך בינה (משלי ט') : חתייתי . העקמתי והוא מלשון פון ועיוט :

פירוש ע"ט

וְעָרַם דָּר וְעַקְמֵי צִוּיִן פְּלִיִּישׁ פּוֹן רַעַם אִים שְׂמַאֲרֻצוֹנָג
אוֹג פּוֹן דִּי יִסְרַיִם פּוֹן זִינן קַרְעֵנְק פְּלוֹמֶר עֶר וְעָרַם
גִּיּוֹנָג יִשׁוּב לִימֵי עֲלֹמָיו אוֹג עֶר קַרְעָם זִיךְ אוֹם צוֹא
רַעַם פֹּחַ פּוֹן זִינְעַ יוֹנְנַע יִאֲרִין : (כו) יַעֲזֵר אֵל אֱלֹהֵי
וַיִּרְצֶהוּ אוֹג דָּר מִעֲנַמְשׁ קַעַר עֲמִין צוֹ גֵּאֵם רַעַן וְעַמ
אִים גֵּאֵם בְּאוּוֹלִיגִין וַיֵּרָא פָּנָיו בְּתִרְוַעָה אוֹג עֶר קַעַר
זַעַרְן גֵּאֵמִם פְּנִים מִיִּם שְׂאֲלוֹנָג . (פְּלוֹמֶר מִיִּם הַפְּלָרָה
וַיֵּשֶׁב לֵאנֹשׁ צַדִּיקְתּוֹ רַעַן וְעַמ גֵּאֵם אוֹם קַעַרְעַן צוֹא
אִיִּמְלִיכִין מִעֲנַמְשִׁין אוֹז וּוִי זִינן גִּירַעַכְמִיקִיִּם אִין :
(כו) אוֹג אֵז דָּר מִעֲנַמְשׁ וְעָרַם גִּיּוֹנָג יִשׁוּר עַל אֲנָשִׁים
קַעַר עֶר מִאֲכִין שׁוֹרוֹת פּוֹן מִעֲנַמְשִׁין אוֹג נֹאֵל פֹּאֵר
זִי מְהַרְהֵה זִינן צוֹ גֵּאֵם וַיִּאֲסֵר אוֹג זֹאֵל זֹאֲנַעַן חֲסָאתִי
וַיִּשְׁרֹו הָעֹוִיתִי אִיךָ הֵאֵב גִּיּוֹנְדִּיגִם אֲנַמְקַעֲנִין גֵּאֵם אוֹג
רַעַכְמִ פֹּאֲרִמְטִיקִיִּם הֵאֵב אִיךָ פֶּר קִרְיָמֵם וְלֹא שׁוּה לִי
אוֹגֵי עָם אִין מִיר גֵּאֵר גִּיִּם אֶרוֹם גִּיקוֹמַעַן דָּעַר פּוֹן :
(כח) פִּדְהָ נַפְשׁוֹ מִבְּשַׁחַת אוֹג דוֹרְךָ רַעַם לִיּוֹמֵם

רקומי יקרים

תיקום עד גימ וויא עד וועם קיבט צוריק אהיים . וייל פיל אוימגליקען קענען דעם מענטש קרעפן אין גאס . אז איינער האט קאפ שפעצין זאל בייא אים זיין גליק וויא ער גייט אין קייסין . וויא איינער איז אין געפענקעניש אז איז אן גיטאן מיט קייסין . איז אצייקן אז ער האט גיטאן ארורקע זינד אוג פון היים אים שפארק ער זאל גיט אנשלוסין פון גיפענקעניש . דערער מענטש איז אויף דער וועלט א גיפאנגענער . וויא אהין וועם ער לויפן . הקב"ה איז דאך אויף דער גאנגע וועלט . אז אן אים איז דער קאפ מיט שפעצין אוג קען גיט גיין אין גאס איז ער וויא מיט קייסען געבונדן . אז אן ער ווערט קראנק אז או ליבן אויף דעם געם . איז גליק וויא פון מצות אים צום משפס אז אויב ער וועם גיט פרייא ווערן וועם פון אים ברנגן אויב ער האט נוסע פליצים וועם ער בעינד ווערן אז אויב גיט וועם ער שפארקין . ווער זענען זייען פליצים . דיא פלאכים וואס זענען בשאפן גיטארין פון זייען מצות אז מעשים מוכים . אטילע זיין הגערעם זיין אז גינציג פלאכים זאגן זיין זענען בשאפן גיטארין פון זייען עבירות . אז איין פליק קיפס אז זאגט איד בן בשאפן גיטארין פון זיין מצוה ווערס דער מענטש גערעכטם :

גאמא אוס זיין לייב פון צוא גירערין אין דעם גרוב פון דעם קבר נתיחו באור תהיה אוג זיין נשמה מוט זעהן

וְאֶלְמוֹנֶךָ חֹכְמָתָא : וְאֶתִּיב אֱלֹהִים וְאָמַר :
 ב שָׁמְעוּ חֲפִימָא מְלִי
 וַיִּדְעֵי אֲצִירוֹ לְמִימְרֵי :
 ג אִדּוּם אִוְרָנָא מְלִי
 כְּחֵנָא וּכְוִרְיָנָא מְעֵמָא
 לְמִיבֵל : ד רִין נִתְרַשִׁי
 לְנָא נִדַּע בִּינָנָא מִה
 מִכּ: ה אִרוּם אִפְרֵי אִיּוֹב
 זְכַאֲרִית וְאֶלְהָא אֲשֵׁרֵי
 דִּינִי : ו גַּל דִּינִי אִפְרֵי
 בַר גֵּשׁ דְּשִׁדִּי גִדְרִי
 מִדְּלִית סוּרְחָנָא : ז מִן
 וּבְרָא חֵדֵי אִיּוֹב דְּשִׁתִּי
 דוּחְכָא חֵדֵי מִיָּא :
 ח וְאִוִּרִי לְאֶתְחַבְרָא עִם
 עֲבָדֵי שְׂקָר וְלִבְרָאָא עִם
 אֲנִשִׁי

הַחֲרַשׁ וְאֶאֱלָפֶךָ חֲכָמָה: לַד * וַיַּעַן
אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר: ב שָׁמְעוּ חֲפִימִים מְלִי
וַיִּדְעִים הָאִוְרָנָא לִי: ג כִּי־אִוְרָנָא מְלִין תִּבְחֵן
וְחֵד יִשְׁעִים לְאִכְלֵ: ד מִשְׁפַּט נִבְחָרְהִי
לָנוּ נִדְעָה בִּינָנוּ מִה־יָּשׁוּב: ה כִּי־אָמַר
אִיּוֹב צְדָקָתִי וְאֵל הַסִּיר מִשְׁפָּטִי: ו עַל־
מִשְׁפָּטִי אִכּוֹב אֲנֹשׁ חֲצִי בְלִי־פֶשַׁע:
ז מִי־נָבַר כְּאִיּוֹב יִשְׁתַּחֲוֶלְעַג בְּמִים:
ח וְאִוְרָה לְחִבְרָה עִם־פְּעֻלֵי אֹן וּלְלִבַּת

ומן היתה שואמר ועל הרעצה לה השיבני [עמוס א']: ההוד יעטס האוכל: (ה) משפטי. הוכחת דברים: (מטעה אליהו): לַד (ג) כי און מלין תבחן. כאשר (1) אכוב. אכוב טופסי שלל דניי אמת: אנוש. חולה אבן עזרא

לַד (1) על משפטי. בעבור חזקת משפט ואלמו: כי אכוב: אנוש חצי. פירוש מהני כענין אנוש מכתח: בלי פשע. בלי עון. או הוא הלא חצי של יוסט כענין אל העטרה ולא יחטא. והוא דרך משל: (2) מי גבר באיוב. מי שהוא כאיוב ראו שיהיה לעג כמים. דרך ר"כ

וידבק בו על דרך ההשגחה לא אלה מפרקה לך ואלו הבריות לוי אלכה נכוח מזה וכבר יצארה החורס שבמקו הענין יסיה שגוע בהסתר פנים ל"ל עבור ההשגחה האלויה הכל לגיע הנינו רש ואלו לא היה הכון ללא עזר המצורח אלה המסתתרי פני מזה היה שהגות הבריות על דרך ההשגחה להוכיח להכריזם לא יסיה כולל אלוהים בזה המעשה: ביאור בליית המענה (א) ויען אליהו ואלמו: (2) אנוש חלי. המשפ מכתח:

מצודה דוד
 ידבר בו ויזכירו כמולכו וזו היא המצודה לנחם ויספר עוד הסדי כמקום ולפי יבטיחו להשיב עוד על ימי דכריו: (6) ויען. לפי שבמעט המלכות השיב לו כדבר כמולת הפשע אל הלאם ועסק בה להשיב כדבר גמול המכר והשוש לזו נהן ליות בין ענין לענין להכונן יוסט כלל דבר והפסקו מהלכותה וכתהיל צדיקה: (7) שמעו חכמים. חזר פניו כלפי הבריות ואלו הם חכמים ואלו הם חכמים שמו עלי ואלו יודעים האלוט אמרו כי מעטס הבריה לבסוף המצוי: (8) כי און. כמו שהיון חתון קולטו הדברים של מי המע ויבטו שהיון יעטס הכלוי לכולל לדעה כמר הוא לו שחוקן קן בעלי חמטת יבטו אמרו אמת ולתק: (9) משפט נבחרה. הני ואלוה נבחרה לנו משפט לכבר כחיה האלה ונדע ביטוי מה חיל לפסוקים כמנתי טרק מולדק: (10) צדקתי. הני לדון ואלו: הסיר משפטי. הסיר ממני משפט כמנול הלאו: (11) על משפטי אכוב. מנגד משפט גמולו אבר חלי הומד משפטה ממני חס מיד אנוש חלי על פשע ד"ל לא די שחומס גמולו על שפסלו מיסילימוד כהנס: (12) מי גבר באיוב. הגמול חס השופ כמנול כליזכר אשר ירבה ל"כ כדברי לעג כמו שהותה מוס אשר ירבה לשמות די סגוקו הכולל ופיך כדן לפע עמדו ממני: (13) ואמת. ויך לויה להחמיר עם פועלי און: וללכת וגו'. כפל הדבר בע"ש:

פירושי ע"מ
 וְאֶלְמוֹנֶךָ חֹכְמָתָא : וְאֶתִּיב אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר :
 ב שָׁמְעוּ חֲפִימָא מְלִי : וַיִּדְעֵי אֲצִירוֹ לְמִימְרֵי :
 ג אִדּוּם אִוְרָנָא מְלִי : כְּחֵנָא וּכְוִרְיָנָא מְעֵמָא
 לְמִיבֵל : ד רִין נִתְרַשִׁי : לְנָא נִדַּע בִּינָנָא מִה
 מִכּ: ה אִרוּם אִפְרֵי אִיּוֹב : זְכַאֲרִית וְאֶלְהָא אֲשֵׁרֵי
 דִּינִי : ו גַּל דִּינִי אִפְרֵי : בַר גֵּשׁ דְּשִׁדִּי גִדְרִי
 מִדְּלִית סוּרְחָנָא : ז מִן : וּבְרָא חֵדִּי אִיּוֹב דְּשִׁתִּי
 דוּחְכָא חֵדִּי מִיָּא : ח וְאִוִּרִי לְאֶתְחַבְרָא עִם
 עֲבָדֵי שְׂקָר וְלִבְרָאָא עִם אֲנִשִׁי

און גאמ חס אפ גימאן מיין משפט: (1) על משפטי אכוב און מיין משפט מוא איך לייקנין מיין שופט דס איז גאמ דאס ער האט מיר ניש אמת בין גייען איש חצי בלי פשע סייענע פארלין דאס יענין די גנגעס זעגען גישראפט און יוצר כלומר איך האב גיט גיזיריגט און בין דאך גישראפט גיזיראען מיט יסורים און חס איוב גינאמט: (2) נאנט אליהוא פי גבר כאיוב ווער איז נאך און איין מענטש וויא איוב ישהה לעג בנים וואס איז ראוי צו מייקנין גישעמט און וויא וואקער: (3) ואמת לחברה עם פועלי און און איוב איז גינאנגין אין דעם וועג צו בהעפטיין זיך מיט די קום טוען אום רעכט וללכת עם אנשי רשע און

עם אנשי רשע: כִּי אָמַר לֹא יִסְכַּךְ
 גִּבֹר בְּרַצְתּוֹ עִבְי־אֱלֹהִים: לָכֵן וְאֲנִישֵׁי
 לֵבָב שִׁמְעוּ-לִי הֲלֵלָה לְאֵל מִרְשָׁע
 וְיִשְׂדֵי מַעוֹל: יי כִּי פִעַל אָדָם יִשְׁקֶם-לוֹ
 וְכִאֲרַח אִישׁ יִמְצֵאנוּ: יי אִף-אֲמַנָּם אֶל
 לֹא-יִרְשִׁיעַ וְיִשְׂדֵי לֹא-יַעֲזֹב מִשִּׁפְטֵי:
 יי מִי-פָקֵד עָלָיו אֲרֻצָּה וּמִי שֵׁם תִּבְלָה
 בְּלָהָה: יי אִם-יִישָׁם אֱלֹוֹ לָבוֹ רוּחוֹ

אֲנִישֵׁי רְשָׁעָא: פ אַרוֹם
 אָמַר לֹא יִצְלַח נִבְרָא
 בְּמַעֲבָדָה עִם אֱלֹהָא:
 ה"א אַרוֹם אָמַר לֹא
 יִסְמְכֵן בְּר גִּישׁ
 בְּמַרְשָׁמִית עִם אֱלֹהָא:
 י פְגִיז בִּן אֲנִישֵׁי חֲפִיזֵי
 קִבְלִיזוּ מִיֵּי חַם לְאֱלֹהָא
 מִן רְשָׁעָא וְיִשְׂדֵי מִן
 שִׁקָּרָא: יי אַרוֹם וְעִבְרֵי
 בְר גִּישׁ יִשְׁלֵם לִיה
 וְכִאֲרַחָא דַּבְרָא
 יִשְׁרָעִיבָה: יי כִּי בְרָם
 בְּקוּשָׁמָא אֱלֹהָא לֹא
 יִתְבֵּן וְיִשְׂדֵי לֹא יִתְקַל
 דִּינָא: יי מִן פְּקֵד עָלָיו
 לְמַעַבְדַּר אֲרַעָא וּמִן שׁוּי
 יִד אִין יִשְׁוּי

ה"א אִישׁ לֵבָב . עֲקִידוֹס מִלֵּי מִי רֹב חֲסִיל וְזִכַּר מֵלָה
 לִד בְּרָא שְׂקִידוֹס חֲסִידוֹס לִלְלֵה . עֲקִידוֹס מִד מִי מִי

עיון מיש
 רשי"ג

עלוי
 אינו צריך להסבוכ דבר למוכח בו לאחר שבביל זאת הרעיותי
 לו: (יד) אם ישיש. לכו על חכם להשתחויה למה יבא
 בעולוה עליו הכי מוד יחסוף רליו: רוחו ונשבתו, ויא
 רוח וכמהו שלו שהוא נפהה בו ואין מוהה בדו ויגוע כל
 אבן עזרא
 מכל בעבור שאלה להכרה כחילו הוא עם הכרת הרשעים
 כדברו: (ט) לא יסכן גבר. לא ויעיל כמו הוהה דכבר
 לא יסכון: ברצותי. כאשר יעשה רלון חלקים: (יג) מי
 הוא פקד עליו בחרץ. או מי ברא תכל כוהה: (יד) אם
 ישיש. המקום אל בני אדם לבו כענין וכי תשית חלו

מכתי כמו ויחלם (שמואל ב' ז' יב): הצי. נעני: (מ) לא
 יסכן גבר. לא יבנה אדם אם מתמים רכיו: (יג) מי
 פקד עליו ארצה. מי מושל בו לאחר למה כן עשית ולא
 לזוהיך כן כי מי זוכו בממשלתו ולמה ימלא חלונות לבדיוחיו
 מנחת שי
 (י) אִישׁ לֵבָב . כֵּן הוּא בְּסִי' לִים בְּשֵׁי שְׂמַי' וְכִינֵא וְלִבֵּי חֲשִׁי בְּעַסִּים
 הַחַד לִכְדָּ שְׂרִיז כִּךְ מִלְחָמָה בְּחַד הַיָּם בְּחֶדֶד מַסִּים וְכֵן לִכְיִן לִגְוִיה
 כְּהַלְוִיסִים: (יג) חַם יָשִׁים חָלוֹ לָבוֹ . כְּהַלְוִיסִים שְׁלֵמוֹ מִהַדְוִס בֵּין
 מַעֲבָדָה לְמַעֲבָדָה יִשׁ בְּעַקֹּס הוּא בְּגִבּוֹל . וְהוּלָם בְּמַקְרָא שִׁכַח כִּי
 מִמַּחֲוֵי כְּמוֹ בְּחַד הַיָּם עַל פְּסוּקוֹס דְּלִמְעַבְדֵי יָשִׁים חָלוֹ חֲתִיב
 וְלִמְדִיעַתֵּי יָשִׁים חֲתִיב יָשִׁים קִי:

רלב"ג
 (פו) יסכן, ועיל: (יג) מי פקד עליו חרץ. מי שעליו גזר ויסדר חלו

העלויים הנמלאים בחלק אשר בולדתם מן השלמות והשלמה ההכמה
 מצודת דוד
 (ט) כי אמר. מוסב למעלה כמאמר מי גבר וגו' שואמת כדברי איוב
 שהנהגה יסכן וגו' ה"ל ה"ן הנהגה ויחוללה בה להדם במה שיראה לנחת
 עם הלאה' בדרכיו ובפירוי: (א) אֲנִישֵׁי לֵבָב ה"ל חֲשִׁי לֵבָב חֲסִידוֹס:
 חלילה לאח מושע. (מ) שוק נגזר הכוונה: וישדו מיעול. נגמול טוב
 (ל) שדוע לנדיק: (יג) כי פעל אדם. כפי פועל החכם כן יבנים
 אף אמתם. תחסר מהם כי וסללו חסר קף כי וס"ל כ"ט
 לא הדרשו ויהוה מקרא קלד וימנין מעליו: לא יעזב משפט. (מ)
 עליו לבוה מה החלץ' או מי בדת הוחס' מנעמדו והלא' ה"א בלחה
 חס חים משים על כל העולם לבקן הכל מים יסין חלה וכל הוא
 ע"מ

מצודת ציון
 אלוהה נבוכים (ועי' א'): (ט) יסכן. עליו חרץ וחוללה כמו הלל
 יסכן גבר (לעיל כ"ט): ברצותו. מלשון רליו רלון: (י) חלילה.
 מולין וגלוי: (יא) ויציאו. ענין חזונתם והושטת כמו וימלאו בני
 חלון ויקרה ט'): (יג) פקד. לזם מנן והוא פקד עלי (ועד' א')

פירוש
 פורענות: (יב) אף אמתם אל לא יקיים פאר וואר אין
 אמת מוט גאם קיין אום קעקט נשדו לא ינתה שישש
 אונ דר אלטעקטטיגער גאט מוט נים פאר קרדיפען
 דעם באפולין אוף גאט דם ער זאל ארצה ווער האט דען
 שם תבל כוללה אונ ווער האט בשאפין גאר די וועקט
 פר וואר ניהא דאם אלץ אלץין גישאן אונ נים
 קרדיער הט עם אים גיהייסין ער זאל ער מאן ווא
 ווארום זאל גאט בלבלים גיפנין אוף די מענטשין
 ווען ער וויל זיי שטרואפין דארף ער דאך זוף נים
 פר גייגעס פר ענטפערן צו זאגן דר פר האב איה
 דעם מענטשין גישטרואפט: (יד) אם ישיש אליו לכו
 אונ ווען גאט מוט זיין הארץ צום מענטשין צו פר
 דארבני

צו גיין מיט די שלאפטעמטאנין: (ט) כי אמר לא יסכן
 גבר דען איוב הט גיזאגט איין מאן הט קיין הקאה
 גיט ברצותו עם אלהים ווען ער ווערט מרוצה צוא
 מאכין גאנץ זייגע וועגען מיט גאט אונ אף פרום:
 (י) לכו אנשי לבב שקטו לי דרום איר לייט וואם איר
 הט קלוגע הערצער הערמ צו צו מיר עם איז נים
 אזו ווי איוב זאגט הללה לאל ברשע עם איז פר מיטען
 צוא גאט פון צוא מאן שלעקטין וישדו גיגל אונ צום
 אלטעקטטיגען גאט איז פאר מיטין פון צו מאן אום
 קעקט: (יא) כי פועל אדם ישיש לו זייערמ די ווערק
 פון דעם מענטשין בעאלט גאט צו דעם מענטשין
 וקארט איש קיצאנו אונ אזו וויא דער ווען פון דעם
 מענטשען איז אזו פאקט איהם גאט גרייכין איין

עליו לביה רחיה
ונשמתייה לגביה וכנושו
כי ותנגיד כל בקרא
כקרא ובר נש על
עפרא ותוב : כי ואין
התבון שפע דא אצית
לקל מלי : כי תברם בני
דינא וסתמר ואין צדיק
זכי ותוב : כי יה הקשר
למימר למלפא רשיעא
חבא לארכונין : כי דלא
גסוב אפון לברכגן
ולא אשתמוצע שונא
קדם לכפא ארום

**וְנִשְׁמַתוּ אֵלָיו יְאֹסֵף : מו יְגוּעַ כָּל־בֶּשֶׂר
יַחַד וְאָדָם עַל־עַפְרָא יָשׁוּב : מז וְאִם־בִּינָה
שָׁמְעָה זֹאת הָאֵזִנָּה לְקוֹל מִלֵּי : יח הָאֵף
שׁוֹנֵא מִשְׁפָּט יַחְבוֹשׁ וְאִם־צָדִיק כִּבְיֹד
תִּרְשָׁע : יט הָאֵמֶר לְמִלֶּךְ בְּלִיעַל רְשָׁע
אֶל־נְדִיבִים : יא אֲשֶׁר לֹא־נִשְׂא אֶפְנֵי
שָׂרִים וְלֹא נִבְרָשׁוּעַ לְפָנֶי־דָל כִּי־**

רש"י
 צב לז כדן עשה חסדך וחת מי שהוא לדיק מלך הרשע :
 כביר . לזון מלך : (יח) האמור למלך בליעל . וכי
 הגון וראוי לחמור למלך בליעל ולאמר רשע אל מדיבים :
 (יט) אשר לא נשא פני שרים . כלומר למלך עולם
 אשר אין מקוה פנים לפניו : שוע . מר כמו ולכלי לא
 מנחת שי
 (יט) ולא כדך שוע . במסורה בלגו כדך ב' א' מלעיל וסיון כי כד
 ארו אלהים (שמואל א' ב' 21) . ולא כדך שוע אל ע"י . וכן
 במקרא דפוסים ימינים יש עסם בניו נְבָר־שׁוּעַ חבל כספיים
 כי אין עסם בניו ונמסרה בלגו
 צב לז כדן עשה חסדך וחת מי שהוא לדיק מלך הרשע :
 כביר . לזון מלך : (יח) האמור למלך בליעל . וכי
 הגון וראוי לחמור למלך בליעל ולאמר רשע אל מדיבים :
 (יט) אשר לא נשא פני שרים . כלומר למלך עולם
 אשר אין מקוה פנים לפניו : שוע . מר כמו ולכלי לא
 מנחת שי
 (יט) ולא כדך שוע . במסורה בלגו כדך ב' א' מלעיל וסיון כי כד
 ארו אלהים (שמואל א' ב' 21) . ולא כדך שוע אל ע"י . וכן
 במקרא דפוסים ימינים יש עסם בניו נְבָר־שׁוּעַ חבל כספיים
 כי אין עסם בניו ונמסרה בלגו
 צב לז כדן עשה חסדך וחת מי שהוא לדיק מלך הרשע :
 כביר . לזון מלך : (יח) האמור למלך בליעל . וכי
 הגון וראוי לחמור למלך בליעל ולאמר רשע אל מדיבים :
 (יט) אשר לא נשא פני שרים . כלומר למלך עולם
 אשר אין מקוה פנים לפניו : שוע . מר כמו ולכלי לא
 מנחת שי
 (יט) ולא כדך שוע . במסורה בלגו כדך ב' א' מלעיל וסיון כי כד
 ארו אלהים (שמואל א' ב' 21) . ולא כדך שוע אל ע"י . וכן
 במקרא דפוסים ימינים יש עסם בניו נְבָר־שׁוּעַ חבל כספיים
 כי אין עסם בניו ונמסרה בלגו

מצודת ציון

למקום אליו מעולם היום והמקום הכתוב בו ממנו ירד הים וממנו
 מן השמים אל הכספים הנצבה ממנו והיתה שם לאין :
 (טז) יגוע . זהו הים גוע כל בשר מלך בליעל וקף מין האדם היה
 שם אל הכספים אשר נוקח נמנה וכלומר הם לא היו מנשין כספיהם
 כי לא מלוא השמים והשם לא יצא והקפו להלך כמסורה עד לו נהרבות
 שם יחד כי הכל שלו ופי א"י ימנה בידו : (יז) ואם בינה . אם יש לך
 עוד : (יח) האף . וכל קף הם זהו חמור הכספים הוא העשיל כי
 חמד לנדיק ולרשע כהן זבועים וכי נכון חמד בדברים טובים כאלה חרשים
 הנמנו למסור את הכל ביד הכספים : (יט) האמר . וכי כלוי נומר
 כחם על הכספים : (יט) אשר לא נשא . כאלו הוא חמד לא נשא
 פניו כמים נותר להם על מעשם ולא יכיר נמנו מי הוא השוע ועני
 פירושו ע"מ

רד"ק
 רד"ק יעקב אים נאמן וים דארף ער נאמן קומן מיט איין
 בלבו ארף דעם מענטשין אבנער רוחא נשפירו אליו
 יאמר ייין אייגענע רוח אונ ייין נשמה וים ער קמ
 גיגענין איין דעם מענטשין לאו ער תיפך איין מאן
 צו יוק אונ קיינער וועט דאן אים דאס ניט ווערין :
 (טז) יגוע כל בשר יחד דען וועלן אלע מענטשין פר
 גיין מיט אנגענער וואס אל גער נשיב אונ דר מענטש
 וועט נך אים קערין צוואדער ערד : (טז) ואם בינה
 שפיקה וזה אונ אונ דו איוב ווילקסט פר שמיין הער
 צו דם דאוונע וואס ארף וועל דיר נאמן האנייה לקול
 בלי פר געם צום קול פון מיינע רייד : (יז) מיינקסט
 איוב דען האף שונא כספיים נחיש דם אפילו דר וואס
 קם פיינט גאקס משפט דעם זאל ארף נאם היילין
 דאס איין דאך ניט אוי אונ ווי זאל נאם דך איוב
 היילין אז דו איוב האקסט פיינט ייין משפט אונ אונ

מעשה ידיו כלם: רגעו ימתו וחצות לילה יגעשו עם יעברו ויסירו אביר לא ביד: כא כרעיניו על דרכי איש וכרצעדיו יראה: כב אין חשך ואין צלמות להפטר שם פעלי און: כג כי לא על איש ישים עוד להלך אל אל במשפט: כד ירע פבירים לא חקר ויעמד אחרים תחתם: כה לכן יכיר חורונין בתריהו:

עובדי אדוי פולחין: כ בשעתא ימתו סדומאי ופלגת ליליא מתרגפין מצדאי ויעברו ויעדו דורגני לא בחיל דרא: כא מפור דעיניו על אורחי בני נשא וכולהו פסתי יחמי: כב לית חשך וית טולא דמותא לאמקרא מן עברי שקר: כג ארום לא על גבר ישוי עוד למיז לית אלקא בדנא: כד יתבר גללי וסא דסניעין בנו ברא וקאס חורונין בתריהו: כה בגין פן הודע

רשי

ואני משיבך לא ימים הקב"ה על כריותיו עליוות תופסת על פסעס. עוד ל' תוספת: להלך אל אל במשפט. כשהוא בא על כריותיו להנחות עמהם: (כד) ירוע. ירוג כמו רועה התרועע (אשעל' כל'): ויעמד אחרים במקומם: (כה) לכן יכיר מעבדיהם. לפי שהוא מכיר

אבן עזרא

פני שמים: ולא נכר, כמו יכיר: (כ) רגע ימותו וחצות לילה יגעשו. נחת המנוחה: יגעשו. יודעו כמו ויתגעשו כהן הולך בא והמת הולך ועברי: וימתו האביר: לא כשהוא אצל ה' ולא כחול: (כא) כי עיניו. על כן אין לאיש לשום עיר על לבו ופירים עוד לעולם להלך אל אל במשפט: (כד) ירוע. יתבר כמו תרועס בשפט כרול: (כה) מעבדיהם. מעשיהם כמו ועבדיהם ניד הלהים:

רלב"ג

(כ) יגעשו: יתגודו ויתגעשו: ויעברו. ויעברו מן העולם: אביר. חקר: (כד) ירע כבירים: יתבר כמו תרועס בשפט כרול: (כה) מעבדיהם. מעשיהם כמו ועבדיהם ניד הלהים:

מצורת ציון

(כ) יגעשו: ענין התעורר והתעורר המזקק כמו ונחמתי ויתגעשו (יקב"ה מ"ו): אביר. כה ואומץ: (כג) ירוע. ענין חוספה וכדו וכו' ויכר על גאוריו עור(ברשעים מ"ו): (כד) ירוע. ירוגן כמו תרועס בשפט כרול

יצורה דוד

הוא סגל להיות תלוקים כדבר ששפט בגמול כי כולם מעשה ידיו המכר ואין הפחד ביניהם מול האמנים: (כ) רגע ימותו. תחבר חבוא מיתא סחאומית כדבר ויכולה בעמור גמול עושה הלא מתיבס ישומו כנבוע אחת זה כזה הם דל וחס שוב: וחצות לילה. לפעמים מטלו לו והם פלמס הסירו את החוק אשר בהם לא ביד זולת כ"ל וגו' וכאשר יתעל לו עד שהיה יסלה דכחו לנבטם מן העולם אם דל אין החושך יתקן ממנו להיות למסחר לפעולו און לכל יתבה מעשיהם אל מול פני ה': (כג) כי לא וגו'. כי אין דרכו להסיר על אש עושה על אש כהאוי עד כהאוי עד אשר יתבר האדם חקר אל אל במשפט כי הרכס כעושה על הפשע וכעבר זה ישתי על פשעי מעשה האדם לשלם גמול ענקי המעשה: (כד) ירוע. הנה ירוגן חוקים אין חקר להם ומעמד אחרים במקומם על מעשהם: (כה) לכן יכיר פירוש ע"פ

וחצות לילה יגעשו עם יעברו און אין האלבע נאמט מוט נאר דאס פאלק שמורעמען אין איין רגע און פארין אוועק פון דר ועלמט אזו ווי ער האט גיפאן צו די מצרים דס זיי נעגען אין איין האלבע נאמט אין איין רגע אום גיקופן היסוד אביר לא ביד אונג זיעער פח וערמט אפ גיפאן אונג גלייבט גיט אין זייערע הענט: (כא) כי עיניו על דרכי איש דען נאמט אונגען זעגן און די וועגן פון דעם מעמל: וכל צעדיו יראה און אלע זייגע מריט מוט גאון זעגן: (כב) אין חשך ויין צלמות עם אין גיט דאן קיין פינגערעניש אונג קיין שאסין פון מוט להקטר שם וועלי און דס יין זאמן

מַעֲבִירֵיהֶם וְהִפֵּךְ לִיָּלֶה וַיִּדְבְּאוּ: וְתַחַת
 רִשְׁעִים סַפְּקָם בְּמִקְוֹם רְאִים: כִּי אֲשֶׁר
 עַל־בֶּן סָרוּ מֵאֲדָרְיוֹ וְכָל־דָּרְכָיו לֹא
 הִשְׁבִּילוּ: בַּח לָהִבִּיא עָלָיו זַעֲקַת־דָּל
 וְזַעֲקַת עֲנִיִּים יִשְׁמָע: כִּסּ וְהוּא יִשְׁקָטוּ
 וּמִי יִרְשָׁע וַיִּסְתַּר פָּנָיו וּמִי יִשׁוּרְנוּ וְעַל־
 גֹּי וְעַל־אָדָם יַחַד: מִמֶּלֶךְ אָדָם תִּהְיֶה

מעבדוהו והפך לילה וידבאו: ומתכנין: בחלף רשעי ספקו באהר דמיון: היא באהר רשעיא פור ענוהו הון בחר דחמיו צדקא וזכון בדניא: כי דמסור תיקא ורו ספקוהו וכל אורחיה לא אשבילו: בח לאתאה עליו בקלקא דספקא וזעקת הון דעניו ישמע: כס והוא ישקטו וכן מוב וסלק שבתא וכן וספקיה וספקו חוקא על צמא ועל פר נש פקרא: ל ספני מלכא בר נש דיקטור כמול קלקא די בעמא:

ממקשי חוקא על צמא ועל פר נש פקרא: ל ספני מלכא בר נש דיקטור כמול קלקא די בעמא: רש"י

מעבדוהו הטוב והרע ואין לך לו להחוכה: ורפק לילה: עת הך גרה להס ודכחו: (כו) תהו רשעים: במקום: ספקם: להבי כדום: במקום רואים: לעין כל: (כו) אשר על כן סרו מאדריו: כמו (במדבר י') על כן ידעת הנהייה עמדה כמו מפני אשר סרו מאדריו אבן עזרא

והפך לילה: יתפך חיים ללילה: (כו) תחת: במקום הרעועים הם: ספקם: כמו וספק את כפיו: במקום ורואים: כדי יתחטרו היום: (כח) להביא עליו זעקת דל: שגלו אהם רשעים: (כט) והוא ישקטו ובי ירשעו: יגיע כענין לוח וכמוהו וככל אשר יפנה אדם הגא הרהר יאמר והרשעים כים נגדם כי השקט לא יוכל: ויסתר פנים: הפך ויקפו או יתעוררו כל המלחמו: רלב"ג

(כד) מעבדוהו: משכיהם: (כו) ספקם: הכס לחסם: מצודת ציון

לעמוד להקים במקום והם נעלו ון הפקין וכי) תחת רשעים. צנור חיהם כענין לוח חכם וכלם במקום יתלה כס חלום לנען יתנו חיים: (כו) אשר על כן: אשר נעדרו על אשר סרו מאדריו: (כו) רשעיו: אף אהם נעלו רשעיו על הסבילו וכן על כל דבר פשע (שמואל ל"ג) ומכמו על אהם מכל דבר פשע: (כח) להביא עליו: לוח הלא יסיד ון סמנים נעבדו על כל אהר מהס נגמול זעקת כול אשר עשו: נגמול זעקת סעניים אהר חיהם אשר ישמע כי עשה ליהם וירגיה וזה לזעקת לפי המקום: (כט) והוא ישקטו: כלשכ וקפחו יסתו פנים מעי לכל יפניה די תהי לוי מהסורו ומי היב יתלו ליל מי יפניה פו נלחמה מהסורו כי ככל מיר הו וליי כח בעעלמה סעניים נח נלחמ ונה לקעט: וכל גוי: כין על אהם סעניים בין על פלם יסדיו כי יכול הוה אף כמול"ו (מנחם חק שבשמים: ס"ב) ס"ל

פירוש ע"מ זייערע קענישן דיא גוטע אונ די שלעקטע דרום דיארף גור זיה גים פווערין מיט זיי והפך לילה ודבאו אונ גור פו קערט צו זיי איין פרינצערניש אונ איין צרה אונ זיי ווערין צוא שייטן: (כו) פתח רשעים ספקא אונ דעם ארם פון די רשעים האם גאט צוא קלאפט די רשעים ראם מיניט ער די קדום לייט דיקום ראים און דעם ארם וואו אלע האבין גייעהן: (כו) אשר על כן סרו מאדריו דר וייר דם זיי האבין אפ גיקערט פון אינטער איהם וכל דרכיו לא השבילו אונ אלע וייע וועגין האבין זיי גים גיקלגט צוגיין אין ציי: (כח) זיי האבין גייעהן להביא עליו זעקת דל צוא ברענגען און אים קלומר פר אים דם גישטייא פון דעם ארימאן ונצחתי עניי: ישעי אונ דם גישריו פון

מִמְקָשֵׁי עִם: לֹא כִי אֶל־אֵל הָאָמַר
נִשְׁאֲתִי לֹא אַחְבֵּר: לִב בַּלְעֲדֵי אַחֻזָּה
אַתָּה הִרְנִי אִם־עוֹל פְּעַלְתִּי לֹא אֶסְיָף:
הַמַּעֲמֵךְ יִשְׁלַמְנָה | כִּי־מֵאֶסֶת כִּי־
אַתָּה תִּבְחָר וְלֹא־אֲנִי וְמִה־יָדַעַת דְּבַר:
יְד אַנְשֵׁי לִבְב יֹאמְרוּ לִי וְגִבֵּר הָכֶסֶם
שִׁמַּע לִי: לֹא אִיּוֹב לֹא־בִדַעַת יִדְבָּר

לֹא אֲרוּם לְאֵלֵהָ אֶפְשֶׁר
 דְּתֵאמֶר סוֹכְרֵי לֹא
 אַחְבּוּר: לֵב כִּר מִבְּה
 דְּחִמְיָה אַתָּה אֶלְפִּנֵי
 אִין שְׂקָרָא עֲבָדִית לֹא
 אוֹסִיף: לֵב אֶפְשֶׁר דִּי
 מַעֲבָךְ יִשְׁלַמְנָה אֲרוּם
 רַחֲמֵךְ אֲרוּם אַתָּה
 תִּבְחָרֵשִׁי וְלֹא אֲנִי וְמִה
 דִּיבַעַת מִלֵּךְ: לֹא אַנְשֵׁי
 חֲפִימֵי רִבָּא יִמְרוּן לִי
 וְגִבֵּרָא חֲפִימָא יִקְבֵּר
 מִנִּי: לֹא אִיּוֹב לֹא
 בְּמַנְדְּעָא יִמְלַךְ וּפְתָנְמוּי

ת"א המעמך (המנדין קד (מנדין נס): איוב: בד כט: רש"י

דליס שמלך ממוקשי עם שון, ולא לזה כזה לא היה לומר לך
 צליעל ורשע: (לא) כי אל אל האמר, להאמר אליו
 נכון וחתי מלאת כל סובלי יסורים להאמר נשאתי ומקבל
 וכוכל אלו משפטיך ולא אחבול בעלמי. ועוד נרדך הנידון
 לומר: (רב) בלעדי אחזה. לכך מה שאני יודע לראות
 ולהבין בדבריך אתה הורתי ואם און פעלתי לא אוסיף:
 מנחה שוי

הקריאה והפסוק וכוון שמואל. שמואל. חסד. מרעה. וכו' וכו' וכו'
 צ"ל: (לא) כי אל אל האמר נשאתי. אל הראשון מול והשני קדש
 מנחה וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'
 וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו' וכו'

רלב"ג
 (לא) נשאתי לא אחבול. נשאתי לא נשאתי: (לב) ישלמנה לעשות:

מצודה ציון

(לא) נשאתי, אשח ואחבול: אשח: (כז) בלעדי, הוא
 כמו מצוד וכן בלעדי רק אשח אשחו הכתובים (כ"ב: י"ד): אחזה:
 אהבה כמו ואתה מהוה (שמות "ח): הורתי: לגמתי:

שהרעה אני בעלמי להבטיל בדבריך לגמרי אתה חסד המעשה אשר
 כשאר תלמדתי לעשות דרך זו שלך וכחומר הכה דרך הנידון לומר כן
 מעמך נכבד ויבטל ההקדים גדלך הכנסת ממשפ' ה' וכי חסד נכדך
 פועלת בדבר ולא לבי כלה גם לי נכד כעמך ומר ידעת מן הדיקש
 ידעתי שהשני נכד ואלומו כ' ל' יודו למחמרי וכל נכד חסד יהיה שמוע
 פירושי צ"ח
 (לא) כי אל אל האמר דען צו גאט אינרראי איםל' גער
 ונס האם יסורים נאל זאגן צו אים נשאתי לא אחבול
 איה וועל ליידין די יסורים אונ וועל גיש פר דארבן
 אין מיר אליין איה נאל דערין אנטקעגען גאט:
 (כז) אונ גאך דארף דערין צו גאט דר בעל יסורים
 בלגדי אהיה חזיק די זאקען ונס איה נעהא אונ ווייס גיש
 צוא פאר שטיין אין ווייניגע רייד לערין מיה דו גאט
 ונס איה נאל מאן אים מיר בנתי לא אסיף אונ נען איה
 האב גיטאקן אים העכט וועל איה שוין מעד גיש
 מערין צו טאן: (לז) נאגט אליהוא צו איוב המפחד
 ישמעה דם דען גאט גיטאלט איין נעהה (עמען פון
 דיר אוף דעם בציאלוינג פון דייעע וינד די נאשק דם
 קליגטאשפ

וְדַבְּרוּ לֹא בְהִשְׁפִּילִי: לו אָבִי יִבְחַן אִיּוֹב:
עַד-נִצַּח עַל-תְּשׁוּבַת בְּאֲנָשֵׁי-אָוֶן:
זו כִּי יִסֹּף עַל-תְּשׁוּבַתוֹ פֶּשַׁע בִּינֵינוּ
יִסְפֹּק וַיִּרְבַּ אֲמָרוֹ לֵאמֹר: לֹה " וַיַּעַן

לֹה בְּשִׁכְרָא: לו צְבִינָא
 דִּיתְבַּחַר אִיּוֹב עַד
 עֲלִמִין מִצֹּר תִּיּוֹבְקָא
 בְּאֲנָשֵׁי שְׁקָרָא: לו אֲרוֹם
 יוֹסִיף עַל סוֹרְקִינְהָ מִרְד
 בִּינֵינוּ פֶּשַׁק וַיִּסְפֹּק
 מִיָּמָיו. קָדַם אֲלֵהָא:
 " וַאֲתִיב אֵלֵיהּ וַאֲמַר:

רש"י
 מנחם וכן פתרונו אבי יבחנו איוב עד נלח לנוי ומחוי שבחן
 איוב עד נלח (סא"ח): (לו) יספוק. ל' רוב דבריו והרמת
 קול: בינינו יספוק. הוא אומר מה לנו ולדבריו אף אמנם
 שניתה אחי תלין (לעיל י"ב) ואינו יודע שאנו נעש"י ומספיק
 מבהת ש"י

(לו) השכח. מתחללים הספרים כחצר יומי: (לו) בינינו יספוק.
 הספרות מתחללות כדבר בלק ומלכים א' ב' וכן וכל ספרים
 שלפני זה בסמ"י ומלכו ור"ק כדעש ספק ספוח חכום בסמ"ך
 ואחר כך אמר וזמקתה בספרים לרמיזו בש"י אבל כמפורש על
 אס יספוק עשר שמרן יספוק: ב' ספרין וכמוכין בש"י יספוק
 עשר שמרן. יספוק עלימו איוב כ"ז. וחד מלל וספוק ספ"ך
 בינינו יספוק פ"ב. ומסורה זו היא הנמלחת בספרים שלנו בעלמם
 א' ב' וכן ספ"ש כל העפרשים בסמ"ך וכן כדעש ביקרא רכע פרשה
 ר' אחת מפסיק בינינו את פנומוך ט"ן בפי' רש"י וכפירוש ספ"ן:

רלב"ג

(לו) אבי. מגו' אבה והלזן בו לזונו או יהיה קריאה אל השם: על תשובות כדעש: און. על שבו משיב להם תשובות בעין אנשי און:
 (לז) יספוק. יספוק כפי ויתרמם מהכ"י: ביאור דברי העונה השיב אליהם על קצת דברים וכן ספ"ש איוב וזמנ' משמו תמשים
 מילי וידעית האנינו ל' כי און מלש קתנן או ר"ק כזה ספ"ש וכן עשון על איוב מהרדב"ים כמפורשים
 לא שפיכר המושג מנו שבו עושים כפי איוב כדמרה לנו המעשה והאמה לא כדער דעש אחד על אחד לא מלד טעין
 והמשו בו מלד אחר מלל אבל כשחל לדעת אזי על המדעות הוא יותר טוב. ל' אחר איוב דקתי ואל השיב משפטי על משפטי
 ש"פסטי השם בללו המלכות האם אלוהי בלתי אלוהי על דרך האמת אומרי מבני מעלי בשם מי נגדך מלש ואלם כלויז
 יאמר דברי: לעג כללו. והנה כזה התמחר כליוה ה"ך להתחבר עם פועלי האון ואנשי רשע כי אומר שלל ועיל ללמד כדלותו
 דקדן שהוא עס אללים והנה הדין הישר. ואלום אמר זה כי לו שיק' בדרך הישרה יאמרו בו שיק' על האנשים האומרי לא יאמרו
 לכן דעש ש"י: כעש"י תליה לל: ממשות רשע ועול כי הוא יללם ללמד פעלו ל"ל גמול פענו ע"ך וכשכיר יקוה פעלו וימלא לל
 כדברי ר' ישימח כדעש וישמחם כדעש יס' עזרים לתקרה הזמן הכעש הינוני ללל עליהם מלד המעידה: אמנם שיה"י
 לא יעשה רשע ולא יעוה משפט הוא מבורר ממה שזומר מי הוא עליו וסדר כל לו המלכות הגמלות אשכ בלתי כזה ספ"ש
 הנפלה והישר: אריכות מה מלל תפן לללם ש"יג ממנו כי אם משע ומי שסדר ואלום ה' העולם כלו אשכ בלתי הוא נבדו וכסו ומד
 וכשר ממד: ולם היה חפן רשע לבדו רע כזה העולם ש"ל דין היה אשכש שפרו בקו' ימלא ש"מטענו עם אחר עיברו מן העולם ויאכדו
 מי ואלם על עשר ישוב ואלום זה אינו אבל נמלא הש"י מהגות זו השגחה נלללה והממדי ממד על מתכוונו ולזו קווייב שלל ויוחס
 לש"י ה"ש והעול ואם תליה להדין ש"מע אמרי. הגם שזוג משפט ימלא כזה העולם הנללה בו המעשה והחסד כדעש על השפסר
 כדעש ואלה המלכות ה"ר בו ובפסר בלתיים ובעלי חיים ואלן רלוי יללם רשע אל מי שהו חזק אלוהי כזה כדעש ואלם ספ"ש כדעש
 העולם מן הישר מלד יכיר כה ש"ים ואל יכיר כה דין כדעש ולו על ש"ה כולם מעש ד"ו. ולזו ממלל ספ"ש יומם וימחו כדעש
 וכדעש ישיור הפכה אשכ ית' רלילה לש"י חיי' חיי' ש"ענו כדעש ואלם אלוהי כדעש ש"מטענו עם אחר עיברו מן העולם ויאכדו
 ככל יומם ויסרו אלו המקרים אשר יעיתום האנשי אשר ימלאו כזה העם ממנה וכל אלו ימוחו ימד מולת ש"מולת עליהם ד"ים אבל כדעש
 השם והעול זה העם כל אשכ מלד כעשם להעדר המעשה האלהים מפני זו מעס וכדעש ימד מפני מהס סניו מהס יסיו מערה לתקרה והימין
 כמו שאמר אחר זה ויסחר פס"ם ומי יכורנה ועל גוי ועל אדם יחד וכל זה הוא לפי שעיני רשע על דרכי אשכ והוא דוחה כל לעדיו וימחין

מצודת דוד

ר"ל מקושי המכאוב אין דעשו שלמה רוד דבריו במה לא כדעשכל
 ולול זלח איב גם הוא מודה לדברי ו (לו) אבי. הנה חפ"י שער
 פנלם איוב כדעש ביסורים לללוח אס יתויר מדבריו ועס כל
 לעקרה לא ימדלו ממנו עד אשר ישוב לה: על תשובת. כעבור ש"מלאו תשובות כדעש: און כדעשם שלל הלכו ממנו היסורים כי
 אס תשובה: (לו) כי יוסף. כי זה החפס אשר יחשע בללו לקחש כדעשנה עוד יוסף אשכ בינינו כדעשם רב יתקור ד' ספוק
 וירכש ממנו על הכל וע"ז יללו אס היסורים יעול ללל ללל אשכ און ואל ישובו אל' כי יאמרו הכל כדעשם ביקרם דאס ר' כן
 הלכו. וכל מהלכה ה"ה אשכ ישיב לומר שהקוס משלם לכ"ה כדעשם וז"ה מולל הנוסות לחלל מעשה ד"ו מבלתי כה כי
 אס היה כן אס לא כדעשם תחבולות הלל כלל עלו וכידו לללד הכל כקלות ואלן מי ימחה כידו אכל עם ככל יעשה נעששם כדל
 י"ה או שוע המעש אס רב ואלן כה כדעשם ש"מלם לבטל וירחם המקום לללח מלשם לבד' ולל ללעסם ביסורים ח"ף אלוהי ללל
 יבו היסורים מליו עד כי ישוב לעפן הכרות תשובה):

פירוש ע"ט

קָוֶן שֶׁאֵפֶס: (לו) וְאָנֹכִי אֵלֵיהּ וְאֵלֵיהּ צֹא נָא אֲבִי מִיָּוִן
 פֶּאֲמַעֲרֵד דּוּ נָא אֲבִי וְאֵלֵיהּ צֹא נָא אֲמַעֲרֵד צֹד דְּעַר
 בְּאֲנָעֲרֵל וְיִבְחֵן אִיּוֹב עַד נִצַּח הַלְוִאי יָאֵל אִיּוֹב
 גְּפֹרְכֵךְ וְעֵרִיין מִיָּוִן וְסוֹרִים בְּיוֹ אֵיבִיגִי עַל תְּשׁוּבַת
 בְּאֲנָשֵׁי אָוֶן גְּדִי עִם זֶלֶל וְיִין אִיין תְּשׁוּבָה צֹד דִּי אֲמַנִין
 וְאֵם שׁוֹעֵן אֲוִם רַעֲכֵם (רַעֲכֵם וְיִי זֶלֶל וְיִךְ אֲרוֹם נַעֲמֵעֵן
 אִיין תְּשׁוּבָה פֹּון אִיּוֹב): (רֹא) כִּי יוֹסִיף עַל תְּשׁוּבַת שֶׁעַשׂ

הערת עם אג שווייגין:
 ריען

אליהו ויאמר הזאת חשבת למשפט אמרת צדקי מאל: כי תאמר מה יסכן לך מה אעיל מחטאתי: יאני אשיבך מלין ואת רעיד עמך: ה הבט שמים וראה וישור

ג הרא חשבתא לדינא מל לרא דביית מן אלקא: ג ארום מימר מה יהי לך מה צרוך אית מן סורחני: ד אגא אמתניך מלנא ויה חררוך עמך: ה אסתפל לשמיא ויחמי ואסתבי שחיקא

רשי

לנו עונות על שאלט שומעים כך מפורש בויקרא רבה: (א) כי האמר מה יסכן לך. דרכי יוסר ומה (מענה אליהו): (ב) הזאת חשבת למשפט. שהוא משפט הנריות כנגד יולרס אשר אמרת לדקי משל

אבן עזרא

לה (ג) הזאת חשבת למשפט אמרת. יותר הוא לדקי מלדק אל: (ג) מה יסכן לך. כמו מה יועיל כמו הוכח בדבר לא יסכן: (ה) וישור. ראה כמו

רלב"ג

נמאל כ"ש שלל ויגיהו לילוח ויקורו בנה שהוא למטה מזה הוא הכחח הטוב נפודים והכחח הרע לרעים וכ"ש שלל וילא להנעט עבדוה הארשם הקבו וים ולא יקור מהשגי אלס הנוח הוא נכחר מהחיים לכמו אלו האלסים אלס אל. והנה יבחר אליהו שמוסן שני שאלן שש"ח חסן נכשט והפול והוא יורה חמלה נכח דבריו כלילו הוא מוכרח בנוסח שאלן הכחח הטוב כלל משפט עול טלילו ואחר הכחח הטוב לרשעים המאסור כלל מלך המערכת לפי שהוא יראה שאלן בזה עול בו זה הבור בזה לטע על כל ההשגחה המוללה אשר הש"ח שבחח בלדס רלוני לומר מלך השדור אשר מהרגשיו וזו יהיה לסם מלחר הארס נולד בעת אשר היה בו מלך הכובדים זה המלכ לא מלך מה שסס אלו המלכים והוא מוכרח שאלן ראו שימוע הסם מהשגחו בזמן האלוש זה החופסן זה ההשגחה מלגי הרשעים אשר הכשר שיהיו בו. ואולם היה עול ורשע אלס היה מניע לסם עול מלך מה שסס רשעים או מניח הכשע הרשעי. ואחר שהחטיב זה הסם נכחר מדרכי אליהו שאלן הש"ח חסן רשע וזה שאלס היה חסן רשע כיה יחוייב לפי דעת איוב שיהיה שהדלתות הליבה עול בלא משפט חללו הנעלמות השלטים כלמנוטות המעלה וזו כי הכחח הטוב בלא משפט בזה החופסן בזה עול כמו שיקדם וסכס אלס חסן בכחח הרע היה שמחית זה המלואה השקט ברנע לפי מה שגמאל לש"ח מעלס הכח וסכיוולת. ועוד שמעיות זה הגמאל קיומו הוא כש"ח ולאכס לא יפכע כש"ח כמו אליו הכחחטס וההרעס והוא מקביל הנמשך מהחייב ממנו מקביל הקודם והתנייב ממנו מקביל הקודם וכווא שאלן הש"ח חסן רשע וזס על עקר ישוב שאלס היה דעת איוב שסס העול איינו נמאל כח בלדס ולא יחוייב חסן אליהו חסן אחר אלף זמנא אל לא יקשיע. ואחר מולר שאלס היה חסן הש"ח הכחח הרע בלא חסן היה מפסוד החין האלוש ברנע ולפי שלל ביהר אליהו בלדור הכחח הטוב בלא משפט לרשעים מלך המערכת אינו עול נלחר זה הסקט ללחוד אחר דברי אליהו ר"ל מדוע נמלאתס ההללחה לרשעים כמו שכתב בלסורו דעת איוב טס כש"ח. והנה הרע אשר יעיל אל הנעלמלס השלטים במקרה מהרגשם השעמיים ככר יאמר אליהו שאלן ראו בייחוס לש"ח לרשע ועול לפי שבו חומלת לעונס לרשעים על רשעם ויקבלו חסן נוחתס אשר הארשעים ויענוטו ר"ל הטובים מיד העינים בלדסם וזכר טס זה אליהו שככר יבא שאלס על לרשעים ללחוד הסכח לבד אלס לא היה מחוייב מלך המערכת להליב הלדקים לסם חמלס וזס כולו דקד ויבצר: ביאר מלות השמעה: (ב) לדקי מאל. שאלי לדקי יותר מאל: (ג) יסכן. יועיל: (ד) ושור. וראה:

מצודת דוד

לח נחו ריוח בין ענין לענין להכונן יפה בכל דבר. והסמיק מהשגיח והסמיל בשליטת: (ג) הווא. וכי המענה הוא חשבת למשפט לודק. ומאחר לדקי חני יותר מהכלל: (ד) חני עשיתי בלדק והוא יעשוה הגמול בנה שממר הכל ביד המערכת: (ה) מה יסכן לך. אלס הכל בלא מלך המערכת טס הנלס בלח לך מעודס סלל או מה לוועיל טס ההמנע מהחטאי ר"ל מן הכשא הנוטבע בלדס אשר נמנע טמנו ופוסט עלי וקסה לפדוס הימנה: (ו) ואת רעיד עמך. ר"ל כמו שאלי חולק עמך כן חני חולק עם רעידן כי סס שסטו שטיטורים כלו עליך נענינר מרכיט הענין ולבדי לא כן יחשוכ: (ז) רואה. טלכ תבליט שאלן לך ערך ויחס עמך: גבהו מסך.

פירוש ע"מ

לה (א) ויש אליהו ויאמר לה אליהו גיענפערתם אונ לה גזאנמ: (ב) הזאת חשבת למשפט רעיקנסמ איוב רען דם פר איין רעכט משפט אמרת צדקי מאל דאס וואס דו איוב זאגנסט איך בין גירעכטער פון גאט: (ג) כי תאמר מה יסכן לך רען דו איוב זאגנסט ווס פר איין הנאה קומט ביר ארום פון בייני גנושע ווענין אונ זאגנסט מה אעיל מחטאתי וואס ווער איך איוב גיהאקלס מיט מיין גירעכטקייט מער פון מייענע זינר: (ד) אני אשיבך מלין ואת רעיד עמך וועל איך אליהו גענפערתן כריד דו ויר אונ צו דייער חברים מיט ביר: (ה) הבט שמים וראה קוק באם היו המעל אונ ועה וישור שחקים נבדו מסך אונ קוק צו דו הימלן האבין איין צייכין פו מן מיר נעמס פארהאלטן וענין א בריך

מצודת ציון

לה (ג) יסכן. ענין הלחה ותועלת כמו הללל יסכן נכר לעיל (ל"ז): (ה) ושור. וראה כמו אשורק ולא קבוע (נמנכר כ"ז).

משלי חכמים

היה חבם שמים וראה ובר. ויהיו האים גיזאנמ צו איוב קוק גאר אין דער הייד צום היקפל. ועה גאר וויא פיל ריח היקלען וענין העכער פון דיר. דער גיגן איז לישל א קינד המ נעמוסם ארוק פארין פון זיין פאטער אין ארויפט מדינה. פר דעם פארין האמם צום קינד שוארק געוויינט אונ האמם גיזאנמ צום פאטער איך ווער איגם דער ווייניקערס פון דיר אין אפרעמד לאנד. פאטער נאמס מיר דאמם שלעכט זיין ווער וועם מיר געבין וואס מיר וועם פעלן. ווער וועם מיר פרייספון. האמ דער פאטער גיזאנמם צום קינד וועמסן געוויינט אונ האמם גיזאנמם מיר אונ איך ועל דיר ענפערין. האמ דאס קינד גיזאנמם צום פאטער פון דקסם טויגן בעס איך דיר מין פאטער דו זאלנס גיס נארוסן אויף טויגן בריך. ווארום סקן איז דאך גאר איין פענשעל. פאטער איז פנין אפאל גיס נעוונד אונ סקן גיס שרייבן א בריך. דערפיער זאלנסו גיס ווארשין אויף גייען בריך גאר דו זאלנסן שפענדיג צו מיר שרייבן בריך. וזאלנסו וועססו וויסען או איך בין גיס געוונד. דאס ועלדיגע איז בייא די

שְׁחָקוֹם וְנָתַתּוּ מִמֶּנּוּ: וְאִם-חֲטָאתָ מִהַ-
 תַּפְעַל-בּוֹ וּרְבוּ פִשְׁעֶיךָ מִהַ-תַּעֲשֶׂה
 לוֹ: וְאִם-צַדִּיקָתְךָ מִהַ-תִּתֵּן לּוֹ אוֹ-מִהַ-
 מִידָךְ יָקַח: הֲלֹא-יִשׁוּ כַּמּוֹךְ דַּעֲשֶׂךָ
 וּלְבַן-אָדָם צַדִּיקְתֶּךָ: מִרְוֵב עֲשׂוּקִים
 יִזְעִקוּ יִשְׁעוּ מִזְרוּעַ רַבִּים: וְלֹא-אָמַר

שְׁחָקָא דְאִתְגַּבְהוּ מִנֵּךְ:
 וְאִין חֲטָאתָ מִהַ תַּעֲפִיד
 בִּיה וְסִנְעִי כְּרוּדְךָ מִהַ
 תַּעֲפִיד לִיה: וְאִין וְנִבְתָּ
 מִה תִּיהֵב לִיה אוֹ מִה
 מִן אִדְךָ יִקַּבֵּל: הַ לְגַבְר
 דְרִשְׁעָא דְכַמּוֹךְ חִיבְךָ
 וְלְבַר נִשְׁ דְכִיָּא דְקַתְּנָה:
 = מִסּוּנְעִי מְלֻמִּין
 מְקַבְּלִין וְנִעֵין מְקַתְּנָה
 אִדְרַע דְרִבְנָנָא: וְלֹא
 אָמַר הֵן אִין אֲלֵהָא

ה'א אם חטאת : עזרה שפר מ' :

איה

רשי

זהה נמוך ואין לו תועלת ברשעך ולדקך למה תתפאר
 אליו בלדקך: (ח) ראשו אשר כבומר. יוכל ויעיל רשעך
 ולדקך, ראה רשעים רבים, אשר: (ט) מרוב עשוקים.
 מנחה שי

(ו) מה הפעל בו. י"ם שהי"ן בפתח וכו"ם בקמן חסוף
 ולפ' דר"ק כתב בברשים ובמכלול דף כ' כ"כ ל"ג שהוא
 בקמן חסף מקום החולם מפני המקף. והאסודי בסיק ט"ו
 כתב שטעם דר"ק לשום בגלל דומיא. והוא שדרכו לשום
 קמן חסף במקף מה התפעל-בו כי הברה החולם עלה על דמיון
 אפ"ש בפתח וכן
 טעם בזה כדף לו (לעיל י"ט)
 כי הוא שחזק. וכן העיד בעל המסורה נלפך ב' מד קמן

זהו פתח יבקש את כדף קהלא ג' קמן. מה נדקף לו פתח. ובעל מגן דוד סי' ל"ד השיב עליו שלא אמר כלום כי לפי הספרים המדויקים
 שזכרנו דר"ק וכן בזמן הזה מלת הפעל הוא בקמן חסוף ודר"ק הכריע מהמאמר אל הקודם כי ימחור שכל הגזרות שכן על דמיון הפעל לא
 שכלה בקמן חספי' עם אותם שם בחולם ש"ם מה הפעל בו שהיו בקמן חסוף אריה מן הפעל רק מן אפעול ואף ש"ן הפעל הוא נכונה
 הנה כמוה ומה חצוים ויהיה עליו. ועל פמכוה על סוף מה כדף לו מהמורה שהביא. אפשר לו כי דר"ק לא ראה זאת המורה אבל ראה
 מחירה להיות שחולפת מה כדף לו בקמן וידוע שדר"ק שקד הכריע בספרי המקרא ואל' שלא ראה מלאות הספרים שרבות מלת נדקף לו
 שפתח וע"ז אמר בלתייה מוחלטת שהיא בקמן כדללה שרשה מפורט שאומרת כי. והספרים שהיה להם לא ראה נדקף לו שפתח ששם
 שזכרנו ע"ל. גם בספר פתח דכ"י דם"ל ל'ן והוא והספריים עקף יבד החולם לקמן חסוף. מה הפעל בו. אריה הדקך ישכח אור: (י) ולא

רלב"ג

(ט) מרוב עשוקים יזעקו. מה ששנית שימלאו רוב עשוקים יזעקו אותם עשוקיהם. או יהיה מרוב מני ריב. (הלכות בו מזה שריבו
 בו עשקים אכר יזעקו אותם עשוקיהם: ישועו מרוב רבים. יזעקו מגדלות רבים וזוהקים אכר יעשקים:

מצורת ציוו

אכר נבטו מתך מלך ומתקן רב מתך אליהם: (י) אם חטאת.
 ר"ל וכן הספרי שטעמו על הויכח מצינו לו אכר אם חטאת עשו

פירוש ע"מ

ר' וי' זעגן העכר פון דיר אונג גאמט איו נאך העכר
 פון וי': (ו) אם חטאת מה הפעל בו אונג ווען דו זינד דיג'קט
 ו'ם מוסקט אין אים ורבו פשע'ך מה הפעלה לו אונג ווען
 בייגע זינד מערין זיך וואס מוסקט צו אים: (ז) אם
 צדקת מה תתן לו אונג ווען דו ביקסט גירעכט אונג פרום
 ו'ם גיטט צו אים או מה פירך יקח אג'ער ו'ם געמט
 ער פון דייין האנטט נוא אז גאמט איו יוא העכער פון
 דיר אויב אונג ער הט גאר גיט פון דייין גיין אונג פון
 דייין פאקטיים ווארום באריקסטו זיך אגעגען אים
 מיט דייין גירעכטקייט: (ח) לאש פמוך רשעך צו אזו
 איין מאן ווי דו ביקסט שאש דייין פיינ ו'ן אים צדק'ך
 אונג צו אזו איין מענטש'ן ווי דו ביקסט העלפט דייין

מרב עשוקים יזעקו ר'ם פון וועגין די פיל גירובטע וואס
 פר גאמט ישועו מרוב רבים אונג די ארימע לייט שרייען
 פון וועגין דעם ארום פון פיל רשעים ו'ם פארובין וי': (י) ולא אכר אונג דער רשע ו'קמט גיט מה חטאת עש'י

וויא

והנה נמוך ואין לו תועלת ברשעך ולדקך למה תתפאר
 אליו בלדקך: (ח) ראשו אשר כבומר. יוכל ויעיל רשעך
 ולדקך, ראה רשעים רבים, אשר: (ט) מרוב עשוקים.
 מנחה שי

(ו) מה הפעל בו. י"ם שהי"ן בפתח וכו"ם בקמן חסוף
 ולפ' דר"ק כתב בברשים ובמכלול דף כ' כ"כ ל"ג שהוא
 בקמן חסף מקום החולם מפני המקף. והאסודי בסיק ט"ו
 כתב שטעם דר"ק לשום בגלל דומיא. והוא שדרכו לשום
 קמן חסף במקף מה התפעל-בו כי הברה החולם עלה על דמיון
 אפ"ש בפתח וכן
 טעם בזה כדף לו (לעיל י"ט)
 כי הוא שחזק. וכן העיד בעל המסורה נלפך ב' מד קמן

זהו פתח יבקש את כדף קהלא ג' קמן. מה נדקף לו פתח. ובעל מגן דוד סי' ל"ד השיב עליו שלא אמר כלום כי לפי הספרים המדויקים
 שזכרנו דר"ק וכן בזמן הזה מלת הפעל הוא בקמן חסוף ודר"ק הכריע מהמאמר אל הקודם כי ימחור שכל הגזרות שכן על דמיון הפעל לא
 שכלה בקמן חספי' עם אותם שם בחולם ש"ם מה הפעל בו שהיו בקמן חסוף אריה מן הפעל רק מן אפעול ואף ש"ן הפעל הוא נכונה
 הנה כמוה ומה חצוים ויהיה עליו. ועל פמכוה על סוף מה כדף לו מהמורה שהביא. אפשר לו כי דר"ק לא ראה זאת המורה אבל ראה
 מחירה להיות שחולפת מה כדף לו בקמן וידוע שדר"ק שקד הכריע בספרי המקרא ואל' שלא ראה מלאות הספרים שרבות מלת נדקף לו
 שפתח וע"ז אמר בלתייה מוחלטת שהיא בקמן כדללה שרשה מפורט שאומרת כי. והספרים שהיה להם לא ראה נדקף לו שפתח ששם
 שזכרנו ע"ל. גם בספר פתח דכ"י דם"ל ל'ן והוא והספריים עקף יבד החולם לקמן חסוף. מה הפעל בו. אריה הדקך ישכח אור: (י) ולא

רלב"ג

(ט) מרוב עשוקים יזעקו. מה ששנית שימלאו רוב עשוקים יזעקו אותם עשוקיהם. או יהיה מרוב מני ריב. (הלכות בו מזה שריבו
 בו עשקים אכר יזעקו אותם עשוקיהם: ישועו מרוב רבים. יזעקו מגדלות רבים וזוהקים אכר יעשקים:

מצורת ציוו

אכר נבטו מתך מלך ומתקן רב מתך אליהם: (י) אם חטאת.
 ר"ל וכן הספרי שטעמו על הויכח מצינו לו אכר אם חטאת עשו

פירוש ע"מ

ר' וי' זעגן העכר פון דיר אונג גאמט איו נאך העכר
 פון וי': (ו) אם חטאת מה הפעל בו אונג ווען דו זינד דיג'קט
 ו'ם מוסקט אין אים ורבו פשע'ך מה הפעלה לו אונג ווען
 בייגע זינד מערין זיך וואס מוסקט צו אים: (ז) אם
 צדקת מה תתן לו אונג ווען דו ביקסט גירעכט אונג פרום
 ו'ם גיטט צו אים או מה פירך יקח אג'ער ו'ם געמט
 ער פון דייין האנטט נוא אז גאמט איו יוא העכער פון
 דיר אויב אונג ער הט גאר גיט פון דייין גיין אונג פון
 דייין פאקטיים ווארום באריקסטו זיך אגעגען אים
 מיט דייין גירעכטקייט: (ח) לאש פמוך רשעך צו אזו
 איין מאן ווי דו ביקסט שאש דייין פיינ ו'ן אים צדק'ך
 אונג צו אזו איין מענטש'ן ווי דו ביקסט העלפט דייין

מרב עשוקים יזעקו ר'ם פון וועגין די פיל גירובטע וואס
 פר גאמט ישועו מרוב רבים אונג די ארימע לייט שרייען
 פון וועגין דעם ארום פון פיל רשעים ו'ם פארובין וי': (י) ולא אכר אונג דער רשע ו'קמט גיט מה חטאת עש'י

וויא

וויא

אֵיִה אֱלֹהֵי עֲשֵׂי נִתְּן זְמֵרוֹת בְּפִלְיָהּ׃
יֵא מִלְּפָנָי מִבְּהֵמוֹת אֲרֶץ וּמֵעוֹף הַשָּׁמַיִם׃
יִחַבְּמֵנִי׃ יֵשׁ יִצְעָקוּ וְלֹא יַעֲנֶה מִפְּנֵי
גֵּאוֹן רָעִים׃ יֵא אֲךְ שׂוֹא לֹא־יִשְׁמַעוּ אֵל
וְשָׂרֵי לֹא יִשׁוֹרְנֶה׃ יֵא אִף בִּי־תֹאמַר
לֹא תִשׁוֹרְנֵנוּ דִּין לְפָנָיו וְתַחֲוֹלַל לוֹ׃

ת"א טוחן ומיזוס . פירוינין ית וזכר הנוכח ויקרא : מלפנו . עירובין ק' פקדים חז"ל ז"ל :

רש"י

ויקרא כ"ח] שמכרית את הרשע בלילה כגון אמרפל וחבריו ומזרים וסגחריב : (י"א) מלפניו . מלמדנו חכמה יותר מבהמות כלומר חשבנו וגדלנו מבהמות ומעוף : (י"ב) שם יצעקו . וראה אשר שם זועקים העניים מפני גאון העושקים אותם והוא אינו עונה . כי : (י"ג) אך שוא לא ישמע מיד : ושדי לא

אבן עזרא

וערב הרנין וכענין כי אראה שמין מעשה אלזעבותיך ירה וכוכבים . ורובי המפרשים אמרו שמלת לא תשמע הנמה ואחרת עמה וכן הוא ולא אמר אלה עשוי ולא היה נותן וזמירות בלילה : (א') מלפניו . הסר אל"ף והוא מן ואללך חכמה : (ב') שם יצעקו . ישוב על רבי' העושקים

רלב"ג

(ו) זמירות . דברי שבת . (יא) מלפנו . כמו מאלפנו והכלן זו מלמדנו : (יד) והחוללו . מענין זוחלת :

מצודת דוד

ר"ל הכריק אשר בסע הכותן פניו ומיזוס ל'י בלילה בסמסר ויחידו לא אמר לזולת אלה הכוסע אוחי' כ"ל מדוע שמתה כ'י ולא תשמור מלוותיו ותסמוק ריעיך : (א') מלפניו . סוף המקום למד אוחיו דפט יוסף מבהמות הלכן ויותר מעוף השמים ויחבמו ואם כסה און מי יעבוק מעל רעהו ל"ש הילוס שחמו ט' דעת שאין כחיו לו לעשות מעל רעהו : (ב') שם יצעקו . ר"ל ועל כי הלקיח מעשיל' דיום בנת הילוס ולא מיחה כדשבי הדור לזכר כס כדכרס סלסל לכן שם במקום כדשביס סלסלה יענה יענה גס כדקריס על מלמדוכס אלא יענה סלסלסן כי יסחרי פניו מעמי גלון וגלות הכעיס העושקיס י' כל הנעול כל מעל הכסד אכל כשריטו כשטיס וסלדוק לא ימחה בילס סו מסחרי פניו מכולל יחד ולא יעשה עוד חסד סף ללדוק וכלנו יאמר נלמוד שכלל כל לו על כלל מיחה ככאוי כדשבי הדור : (ג') אך שוא . ר"ל עס כי הכקוס מסחרי פניו לעפמיס זכו כשריטו הפשטיס והלקיח לזע מיחה כסס אך שוא דכרי האומר אשר בכל אלו לא ישמע אל וסדי לא יראה את המעשה אשר יעשה כי בלמט משנתה הוט בכלל : (ד') אף כי התאמר סף שתאמר חסס מול המקוס לא תראה את הדסס להשגיח בו כמ"ס מה אנוס וגו' ותפקדו וגו' (לעיל ז') וכמס' מהס שאין דין למעלה ואין מקוס להפלה ככה כל כן דין למעלה וזוס הפתסל לו כי הפתסלה מועלטי הויליל והוט מסגרי מעילה יס דין יוס מקוס להפלה :

פירוש ע"פ

וואו איז דר גאט ווס האט ס׳ך פּש׳אפּינן א׳ך זאל מורא האבין פר אים נותן זמרות בלילה דער גאט ווס ער גיט פאר שניידונג צו די רשעים בייא נאכט : (יא) ער איז דר גאט מלפניו מלפחות ארץ ווס לערינאט אונז האבן מער פון די בתמות פון דר ערד ומעוף השמים ותקטט אונ מער פון די פייגיל פון דעם הימל מאכט ער אונז קלוגי : (יב) אונז זעה דוא איוב שם יצעק ולא יענה מפני גאון רעים דם דארמן מועין שרייען די ארימע לייט צו גאט פון וועגן דאם גרוסקייט פון די שיעלעמע ווס רובין זיי אונ גאט ענטפערט זיי גיט באר' : (יג) דס איז א׳ך מער דעם א׳ך שוא לא ישמע אל ווארום איין פאלקישע זאך הערט גיט גאט באלד ושדי לא ישירקה אונ דער אקבעטיגער גאט גייערס ער דער לענגערט זיין צארין : (יד) אף כי גאט קוקט דוך גיט אן אין זאל זך מיט ריר בויערען וועט ער דין גייויס גיט ענטפערין . גייערס גוה ללפני

משלי החכמים
 תורה לערנען אונ גיט דאזיקען . דאס האט גיזאנט אלה הוא צו איוב . תבס שמיס ורצה . קוק נאר צריף אויף דעם היפעל אונ זעה וויא הויף דיא תיפלען זענען פון דיא זעך . אונ פון דיא היפלען איז צראס תיקופיען זיין זעקה . אונ אזוי לאנג וויא דער פנעמט שיקם ברוך אין היפעל . ער איז נותן זמירות בלילה . ער לערונט תורה סיס איין גיזאנג בייא נאכט . ולא אפר איה אלוהי עשׂי . ויעט ער גיט זאגני וויא איז דער גאט וואס האט ס׳ך פּש׳אפּינן . ווארום הקב"ה וועט זיין נאקדש צו אים . ער וועט אים עקבין אלץ וואס ער דארף . פאר דעם גוף אונ פאר דיא נשׂיח . אכער אז דער פנעמט וועט זיך דער גוייפערדין פון הקב"ה ער וועט זיין אן תורה אן תפלה . אונ נאך סיס זינד אויך . צו הקב"ה זעקסט גאר גיט סאקין . ביינע זינד סוקין אים גאר גיט . אונ זיין פרויפקייט סוקען אים אויך גאר גיט . גאר אקץ איז גאר פאר דיר אליין :

גי

מִן וְעַתָּה כִּי־אֵין פֶּקֶד אִפֹּי וְלֹא־יָדַע בְּפֶשַׁ מַאֲד: מִן וְאִיֹּב הִבֵּל יִפְצֵה־פִיהוּ בְּבִלְיָדָעַת מִקִּין יִכְבֵּר: לוֹא וְיִסַּף

לִיה: יו וְכִדֵּן אֲרוֹם
כִּאֲלוֹ לֹא הוּה אֲסַפֵּר
רְגִזִיה וְלֹא יָדַע לְאִפֹּשִׁי
לְחִדָּא: מִן וְאִיֹּב לָמָה
פָּצִי פְּמִיָּה מְדַלִּית
מְדַרְעָא מְלִיָּה יִסְי: א
וְאֹמִיף אֶלְיָהוּא וְאֶמַּר:

התחולל . וקוה לתנחומין : (מו) ועתה . דע לך כי אין
היא פקודת [אפן] זאת עליך אינה כלום לפי רוב עונותיך ;
ולא ידע בפש מאד . ברוב העוף ההנהג הנורא כאלו

רש"י

התחולל . וקוה לתנחומין : (מו) ועתה . דע לך כי אין
היא פקודת [אפן] זאת עליך אינה כלום לפי רוב עונותיך ;
ולא ידע בפש מאד . ברוב העוף ההנהג הנורא כאלו

מנחת שי

למך . נגעתי : (מו) צפ . כספיים מדויקים הפ"ל כפתח וכן
כפת הו"ק נגעתי פס :
כי כפש לטן מנוחה והוא הכר נ"ן מן ויפגשו והענין בשביל שאין לו דעת
יש אומרים בעבור שלא התחוללת לו פקד אפן עליך . ולא ידע כפש פירשנו שהוא מלשון פרה ורבה פשוט וסגנו . וכמוהו
וילצהם ופשהם . והענין שהחריש ולא פקד אפן בדיון וכלו לא ידע כרבויו דברוך :

רדב"ג

(מו) כפש . כרדיו : (מו) ופלה פיהו . יפתח פיהו : יכבד . יכבד : ביאר דברי ההנהג ענה אליהם על קלת דברים וכך
שלאמר איוב ואמר הלא שחבת שיהיה מאמר כיון למך שחתם יתר לדיק משה"כ בנה שיהיה עליך מהאבות והנגעים כי
הוא הכיבס לך על לא פש כי תאמר מה יופיל לך כי תחס לדריך ומה חועיל בעשתי לך לזכות חס ורשע הוא מלה והבחה לחיה
המחוש כהם שיהיה מוכרעושי בשמחו וזמלם אפי' שחן עין שאלו מלאו להחיות הספק היה . וזלם אלמך זה לפי שגליפו החל להחיות הספק בשחמ
שין רשע הרעע מוק"ל נ"ש ולא זרק הליק מוטיל לו . ולא יסכן שח"ק לכשע כמו שקדם כמנהג הלאל יסכן גכד ומכשע עין איוב על
זאת ההנהגה ששמן נמנעה גם היום מרי שיהי לא מלא מעתה חמד מהם על דבריו כי מה ששח"ב בלד לא יתחד בו הספק מלן ולא
הכיב חר"ה אחד מדעיו על דבריו אלה . וכל שמע וזכרה לך גבה ממך כמקום וכמדברך חף כי השי' כחוק מאד ממדברתו וכביות
ספקו כן מה יזיק לו חששו ושעניו ומה יופיל לו דקטו . הלא רשעיו ודקטותו היו לו נכד וינו הטועלת והכזב כהם והוא מנוחת
שמגלי' כוח ההנהג אל השלכות הרשע בעלמות והשמירה מהרעות הנוטות בזיות מלך ההשגחה הפלחית ויבוס הכרזה ויבוס בעלמות
לדבר כהנע והתפאר אל הכרות הנשיות בעקרה מלך העורר ההשגחה האלחית . ואלם מה שישבש מדוע הכידיד מן הגוף האלה רוב
עשוקים ויטקו אורח עשוקיהם וישוטו העשוקים מכה העשוקים אשר הם רבים . והוא מה ששענת צמננה גם ריבו משי' ע"י על לא
השחמך אשר זכרתי כאשר אמרו אליפו חדע בצמנת כי הכסבה כזה העדר ההשגחה האלחית מהעשוקים לפי שלא השתדל לדבקה בו
ולא חזר כהם מהם היה הנה עשורה וישתדל להקור בו ולהשכיל ולדעת אותו אשר הוא נוחן אלו השבחים הנפלאים כזה העולם השגל החשוק ל"ל
השגלי' כהם כעניים ונפלאים יכר וישונת כהם . הוא מנגמנו חכמה ובינה וזה הלימוד וההנהגה הוא לנו יתכון על שאר בעל חיים ולא
יגמו לו לא לבס' והוליה הכנתם זאת אל השופט עד שישיגו השי' כפי היכולת . הנה זה סבה שיעקו העשוקים אל כהם יתקו מפני גלות
הכעיים העשוקים אורח ולא יבוס השי' . לא כהשי' ישמע זה השוט והתחמם ויראה אותו ויבי' ויבי' מהוקד ממנו כי אינו משגת כלאו
הדברים הפדעיים מלך מה שהם פדעיים . ואלם ידע אותם כלם אינם לא נעדר כאלו אשר כהם שביארנו בספר מלחמות ה' ודכ"לכרנו
לכפר החוש והתנש חלל הקנו ככת זה החתם כבסבור מדרכי השי' ולא השתדל לנוו בדבריו והרשעיל אותו בדרך חסרה ההשגחה
האלחית בנו . ומה שחמך לא חתול ללחנות אל כהם כזאמך שגמלו בעשותו אלו חמו וגו' ידעו מעשך בידן לפניו וחסוים כי שישב
לחתיך . ועתה הנה אין מה שחקר אלו ידעו ידעו כדבריו הרע על ככר חפשי רע ויתר מהרע שחנע לו לאין שימך וזה היה
לו ידע שיוסוף לו רע בעתו . אל לא חזר וילך וילך ידע ככר ככר השי' ודבר דברים כנגדו . או יהיה הלימוד בלאומנו
ועתה כי אין פקד אפן ועתה מה שחטענו מהחמסים הנראה לפי הכוחש בעשעים תחה השמע הנה עם שאינם חמסי' כמו שזכר כי
ואחזו כסבת הנה על משג מחלו ולא ימלא ענה רביו וזה הוא מנוכר שכל היה ק"ל כשטוע ממני כי הענין שיהיה על המשג כיהם אל
היבו כהנלא כזה העולם שהיה שיהיה ש"ס וטשה על שכל ויעיל לאלם כדעות כי יסום דבריו אצל חמך הידע מה שחזר וחסעו
כנגד כהם בבלי דעת ; והכל העולה מהדברים הוא שחליהו ישי' על מה שהיה נשון איוב בעהללות ההללחת הרשע וזמן ארוך עם
ההלכיס שכל האלשים בכל מני ההלכות וההיקו שהרשע לא יזיק לשי' בעשותו הרשע והוא לא ימוי"ב שיטנעה כהם מרמות אלו אשר
אומר השי' לא ימלט מהטול שהארכו לכשע עד לא הפע אשר חטוע נרלו לפי המערכת מפני שהוא מוקד להפשים כהים חן והמו
כמו ששמן איוב הכי שיי' אליהו כי הלא האלשים לא יזיקו על יד הרשע חלל מפני שלא השתדלו לדבקה בשי' כפי היכולת כמו שקדם
ויבא להם על ידי אמת הרע המסודר אלו הרע הנה להם על יד ההשגחה לא וזלם או וזאת היה סבה שלא יקם
נחשי' עם מהרשעים כי אם על העשע עם היות כוונתם להרע והם מתפללים וזה כלל מועיל ההשתדלות כמו שגמול שאלו

רדב"ג

(מו) ועתה . ופק כי הוא צמנית חלל ענה חלש רכבו רשעיו ואין
מי יאמר אי לא למה פשו וגו' ישיב חמסי' כפיו ויחזירו ועשה עמנו
כלאו לא ידע ולא יתעו כלום הדור כהוא בעבור כי הנדבה מאד
הרשע שאין עמלים ופק הליק לא יקבל החסד של כי לא מיהא ;
(מו) ואיבו . אכל איוב יפתח ש"י בדבריו הכל לומר שחלו משגית
בשפלים בכל זמן ; בבלי דעת . בעבור שאין דעתו שלימה מנידל מחלוב הסודים אלו יכנס חמסי' צמנלא ולא כהשכל . (העונות
שחטענה היום להשיב על תלונת איוב אשר יתקעם על מלאותו עם כי טשה אלה הטוב כי ישיב חמסי' לומר חלל על התקום
לשם גמול לומר כי מה יופיל לו כדברך ומה יזיק לו כדעשו חלם אד החסד כל כמנול וזהו לשכר יבוס החששים והליק לא יממש
בידם לא יקבל עוד החסד ובעבור זה לא יקבל איוב גמול מפנה הטוב כי לא מיהא כדבריו (היום) ;

(טו) פקד . חסד כמו ויפקד מקום דוד (שמואל כ') : אפן . פניו
כמו כזאת חקר (בראשית י') : בפש . ענין כרני כמו פשה תפסה
ה' (י"ג) : (מו) ויפצה . יפתח כמו מלח"ת . (פוטעיים י"א) :
יכביר . יכבה כמו לא ככיר (ישעיה ט"ז) :

פירוש ע"מ
זיי בן אגם שזגנה בייגע רייד פאר אים וואו ער איז
יחללה לו אגם האף צו אים דם ער וועט דיר מרייסקן ;
(מו) ועתה פי אין פקד אפן אגם היינג וייים דו איוב דם
עם אין אנה נאר גימ דם גידענקן פון גאסם צארין
יום ער האט באפולין אהף דיר ולא ידע בפש מאד אונ

גאמ מאכט זיך נאר גימ ווייסיג דיג אין דעם מערונג
פון בייגע ויגד רען ער ששקראמט דיר גימ אוה נאר
דיין זינד : (מו) ואיבו הכל יפצה פיהו אינו איוב האמ
גייעפינגט ניין מול מיט נארישקייט בכלי ריב בת פלן וכבר
אן ישג' מוט ער סערען רייד :

פירוש ע"מ
זיי בן אגם שזגנה בייגע רייד פאר אים וואו ער איז
יחללה לו אגם האף צו אים דם ער וועט דיר מרייסקן ;
(מו) ועתה פי אין פקד אפן אגם היינג וייים דו איוב דם
עם אין אנה נאר גימ דם גידענקן פון גאסם צארין
יום ער האט באפולין אהף דיר ולא ידע בפש מאד אונ

אֵלֵיהוּא וַיֹּאמֶר: בְּפִתְרֵי זַעִיר וְאַחֲרָיָה
 בִּיעֹוד לְאֱלֹהֵי מַלְאִים: י אֵשׁא דַעִי
 לְמַרְהוֹק וְלַפְעֵלִי אֶתֶן צֶדֶק: י בְּיֵאֲמַנִם
 לֹא־שָׁקַר מִלִּי תָמִים דַּעוֹת עִמָּךְ: י הִיךְ
 אֶל כַּבִּיר וְלֹא יִמָּאֵם כַּבִּיר פֶּתַח לֵב:
 ו לֹא־יִתְיַהַר רִשְׁעִי וּמִשְׁפַּט עֲנִיִּים יִתֵּן:

ב אֶתְפֵּן לִי צֶדֶק
 וְאַחֲרָיָה אֶרְוֶם הַטֹּב
 לְאֱלֹהֵי מַלְאִי: ג אֶשְׂאֵל
 מִנְדַעִי מִן חֲקִיק וְלַעֲבָד
 יְהִי אִתּוֹ צֶדֶקְיָא:
 ד אֶרְוֶם בְּקוֹשְׁפָא לֹא
 שָׁקַר אִמְלִי שְׁלִים:
 ה מִנְדַעְתָּא עִמָּךְ: ה הָא
 אֶלְהָא רַבָּא לֹא יִרְחַק
 צֶדֶקְא מִטּוֹל הָדוּא רַב
 חֲקִיקָא וְחֲסִים לְבָא:
 ו לֹא יִתְיַי מִקְבָּא וְדִין

ת"א כביר . תנאים ח' עקרים ת"ד פ"א כל המעטות דרך כ"א
 רש"י

כאשר תירגם ונתון ולתורתו תיים ייהלו (ישעיה מ"ב)
 יכתרון: לאלוה. לכלים במקומו: (ד) הבנים דעות
 עמך. הנה אחיל עמך לדבר עמך שאתה סבור שדעתך
 שלימה: (ה) הן אל כביר. בדכמה וכרתמים: ולא
 מנחת שי

לו (א) ויוסף אליהוא. ראיתי בטעמי רבי משה הדרשן
 שליכך אמר ג' מעטות כנגד ג' ריעי איוב וזה
 ריעי לפיכך נקרא תוספת: (ב) בחר לי זעיר ואחור.
 כולו לי ארמי הוא הכול לי מעט ואחור. כהר לי הכול
 אבן עזרא

לו (ג) אהן נקד. לפי הכהנה בחיטופים לנ"ח התי"ו בסגול ולכ"י
 כל"ל: וכן רל"ח בדפוסים כ"כ"ס ובמקל"ט ספרים כ"י
 בסגול ככ"ל: (א) ואלה ימאם. בראו וצפיק קמה דברות מין שרין
 בקדוש ברוך הוא ואלה תפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר לא ימאם
 וכתב הרמ"ם ז"ל בנאמרי שברי לוחות כי וכו' דרך הגמרא כי הכה
 ידה כביר קמא דקדש שבחו של מקום הוא הודי כביר ולא ימאם
 כביר כה לב ש"י ש"י וכו' נאמתי וללא ונאמרה לאן כן כביר כהרם הוא
 שבתן של כבוד בשמים שהן כאלוהם אחת ככה לב שהיא התפלה
 והגמרה נקרא כביר כביר הרה זמנא צלמוד והשמיים הוה"ו שלא
 להפסיק לענין כאלו יאמר הן אל אחת הכביר לא ימאם ופשוט הוה.
 והנה ככל כביר כביר הוה כדפי' מלה יבך כדפי' ה' וכו' והנה זה
 שימארה ע"ב ס"ג מ"ה ב"ה כי בזמן שיכבול אגודת אחת
 הן הן שמו

לו (ב) בחר לי. רובי המספרים פירשו כי המתן לי
 מעט ואומרים. כי כמיהו בחרתי את בנימין ויתכן
 היות בחרו סבבו כי בחר ועשרה קרוצים בענין כמו עטרתי
 אל דוד. וכן מבחר את הלדקא וכן כי וכתירו לדקיא ויהיה
 פיר' בחר לי טיב לי כבוד מעט: (ג) למרחוק. הוא המקום
 שהוא העילה הרהוקה כי העילות הרהוקות רבות כענין
 הללוהי מקרוב וזו ולא חלתי מרחוק. וזה ואומרים שיהיה
 כמשמעו טיבה דעו יאמנה למרחוק: (ד) הבנים דעות
 עמך. הוא המקום. כענין מפלגות תמים דעים והענין הוא
 יעיד: (ה) ולא ימאם. הם: (ו) לא יתירה רשעי. כענין

רלב"ג

בנאם הם סבת הנעת הרע להם לא ההלכה שיתבך כש"י
 שבה חתומים כש"י פוקר החרם על מעשיו וייעץ לוחו: יב"ה כזה בלתי
 הספק כמו שהיה אליהם צוה החרם וזה שיהיה לו ייעץ כש"ב
 לא יאמרו ולא יאמרו ידעם כנס עמך הרה כמו שיהיה להם
 המעשיות הגדוהם הידועה כדלו הענינים הפיסיים פחד כוה"ס
 רבי הלהם וזכרם וזוהי מה שיהיה חכמות עמין הלוחים הרה
 הנאמר ממני הענין כהנלה כהרם על המעט שיה"ו עובד ריבי
 עובד לי חס לוחו ונאמרי מה שיהיה חכמות הפיסיים כהרם על
 המעשה: (ב) כהר לי מעט. המתן לי מעט: ואחור. ואחור:
 (ה) כביר. רב הסמכות: כביר כה לב. רב הכנת השכל להשיג

הכחלושים: (ב) בחר לי. לכך יתשוב איוב שכבר השלים כל מנהגיו
 ויפנה הוא להשיב מה לזה אחר מיד המתן לי מעט ומן אחר כך
 אמרים כי יש עוד עמדי מלים בעבור הלוה ובמקומו: (ג) אשא
 דע. הפא קול לבשמי דמתי למרחוק למען יתחשו רבים וכלומר
 כל הכולה לבשמי יצא וישב: ולפעלי אהן צדק. הדבר דק בעבור
 הקיפין כי הדעות הבה תעמיס. ואלמים יבדך כלומר הכל אוהבים
 דעו נאמרוהו ולא תירע ממני כי לא יעלה ממני: (ד) הן אל כביר.
 הכנה כשפלים ולא יעלה את הפה הם הוא חזק ככה מלב לכבוד
 פירוש ע"מ

מצודת דוד

לו (ב) בחר. ענין המתנה כי ולתורתו תיים ייהלו (ישעיה מ"ב) ח'
 יכתרון: זעיר. מעט כמו זעיר כס' (שס"ב): ואחור. דבר
 ואגוד לך כמו אחור מעט לי (ג'טול פ"ו): (ו) ומשפט. טעמו דבר
 מוטלי ויולתי: (ד) כי אמנב. כי בנחת אהן דברי אמרי זקן ומעטן
 לחמו ועה לי להקטיף כנאמי שקר הכלל המעט שרד לזה שם
 אל כביר. (ה) הן אל כביר. הן עם כי חזק עמך וזין י' וימים שרד עם מי ש'
 מול הילר כרע: (ו) א יתירה רשעי. היינו משגיח דרך כלל הכל

לו (א) ויוסף אליהוא ויאמר און אליהוא הם גי'ביעקרט
 צו ריידין אונ האמ ג'יאגמ: (ב) פת לי זעיר
 ואתה. ויאמר מיר נאה איין ווייניג צייט אונ איה
 וועל דיר זאגן רייד ב' עור ללילה פליס דען צו די וים
 קומען צו ריידן אוף דעם ארט פון גאמ און נאה
 פ'ר האגדן רייד צו ריידן: (ג) אשא דע לפרחוק איה
 וועל אוף הייפן פון וויסן שאפט עם נא' ג'ביעקרט
 ווערין פון ווייטן אדער איה וועל אוף הייפן פון
 וויסן שאפט צו ריידן פון ווייטע זאכן ואלס יעקבלי און

פירוש ע"מ

צדק און צוא מיינע פאשעפער וועל איה געבען
 ג'רעכטיקייט: (ד) ב' אמן לא שקר מלי דען פ'ר וואר
 מייני רייד זענן גי'ליגניגט כ'בים ג'עית ג'ק'ר דו ואלקט
 וויסן דאס היינט רעמ מיט דיר און איין מענגיש
 וואס איז גאנין מיט שכל: (ה) הן אל כביר נון גאמ
 איז ג'ביעקרט מיט חכמה און מיט רחמנות ולא יאמ
 און איז גי'ם סמאס איין ארימאן כביר פת לב און ער
 איז ג'ביעקרט מיט פת פון דעם הארצין צו נוקם ז'ך
 זיין: (ו) דרום לא ידעו דש'ע לאום ער גי'ם געבן דעם
 רשע

פירוש ע"מ
 צדק און צוא מיינע פאשעפער וועל איה געבען
 ג'רעכטיקייט: (ד) ב' אמן לא שקר מלי דען פ'ר וואר
 מייני רייד זענן גי'ליגניגט כ'בים ג'עית ג'ק'ר דו ואלקט
 וויסן דאס היינט רעמ מיט דיר און איין מענגיש
 וואס איז גאנין מיט שכל: (ה) הן אל כביר נון גאמ
 איז ג'ביעקרט מיט חכמה און מיט רחמנות ולא יאמ
 און איז גי'ם סמאס איין ארימאן כביר פת לב און ער
 איז ג'ביעקרט מיט פת פון דעם הארצין צו נוקם ז'ך
 זיין: (ו) דרום לא ידעו דש'ע לאום ער גי'ם געבן דעם
 רשע

י לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים
 לכסא וישיבם לנצה ויגבהו: י ואם--
 אסורים בזקים ילכהון בחבלי עני:
 ויגד להם פעלם ופשעיהם כי
 יתגברו: י ויגל אונם למוסר ויאמר כי
 ישובו מאון: יי אם ישמעו ויעברו
 יכלו ימיהם בטוב ושניהם בנעימים:
 י ואם לא ישמעו בשלח יעברו ויגועו

עני יתב: ו לא ימנע
 מצדיקא עיניה ועם
 מלכיא תקניא למיתב
 על פורסי מלכותא
 ויחיבגו: י ע ק מ א
 ומהגבהו: י ו אין
 אסירין רשיעיא
 בשושלון סתאחדון
 באשלי סנפא: י ויחוי
 להון עוקדיהון וקמדיהון
 ארום אתגברו: י ו ג ל
 משמעהון למרדוהא
 נאמר דיתובון סן
 עוקדיהון בישא דרסין
 ללמא: יי אין ישמעון
 ופלחין ליה ישלמון
 וימהון במוט ושניהון

ת"א לא יגרע, תגלה ויגבהים קמ ויגד ויגל: אסורים, נחמים קמ פקדים מ"ד י"א על יתלן עני:

במזמורין: יב ואין לא שמעין בגוי קרבא ועברון ויתגברון טרדית

ומאם. עני: ככיר כח לב. הוא להחמק לפיכך לא יתב רשע: (ז) לא יגרע מצדיק עיניו. עד אשר עם מלכים וישיבם: (ח) ואם. תראה לדיקים שהיו אסורים בזקים על יסורין והללים. או ילכדו בחבלי עוני. כל גורל ומיתרי קרע חבלי וכלבאן דלגה קרע חבלי ויולדה בחבלי עוני. (קידר"ם בנע"ו) חיו חלא בהמא לפניו וכל לפרע מנחת שי

פ"ד: (ז) לא יגרע מצדיק עיניו. בדפוס ויגלה שנת דר"ם כחוב עינו וכתב הפסוק עיניו. וגם פ"ק דמנילה וזכרתי פ' סבוב יום כתיב עינו וזכרתי חילת בוכה סוף פ' וילא דף קס"ד ויגל בשיה ע"א ויגלוקט רמז התק"ל אבל בכל בתי ספרים חדשים גם בימים חובב עינו וגם להמנע במסוכת עם מלך דהמקין וי"ד בלגלג תיבועה וקדקין וכן הוא כתיב פ' עניות וכן בלגלג בלגלג ב"ס סוף עינו הלא התחזקתה וכתב הניע עמוד בעיניו: (ח) ואם ישיבם:

המושללת: (ז) יגרע. יאמס: (ח) ישיבם. (יא) יגבהו. רלב"ג

הלאו והלוקך וכן וזה יתב המפס כהנים (דברים י"ח): (ז) יגרע. מלבן גרעון: לכסא. כמו בדשא למ"ד במקום הכי"ו וכן ישיבת לכסא והכרס י"ו: (ח) בזקים. כשכללות כמו בזקים ועברו (שערי מ"א): בחבלי. מלבן חבל ויתב: עני. מלבן עניים (יסודין): (א) בנעימים. עין המסוקה וכוסי: (ב) בשלח. בחרב חבלי עני: (ט) ויגד. ליל לא קרע להם כחלם בעבור שחן המקום ויגלה עיניהם יסורין וזכר כחלם: ויגד להם רוב פעלים ופשעיהם אשר הדרן כהמה מתגברים והולכים חף הם יגעה אליהם מעט קט: (י) ויגל. הוא קבלל מוסר וכחלי יאמר להם אשר ישובון מן החון אשר התחילו ללחוש בה ולמנוח פ"כ והתב לנס: (יא) אם ישמעו. אם יביטו ע"י הכי"ס אשר לא טוב שמו וישובו לעבוד את ה' כחלום: יכור. או ישימו יתב יתבס בעובד ושחמם בענעיים כי יגלה להתיבם: (יב) בשלח יעברו. יענכו מן העולם בחרב וישעו על כי לא היה בכח דעת להכין הורחם היסורים פירוש ע"ט

ישע וישפם עיניהם וכן און דאם בדרעפניש פון די ארימקע לייט גיבט ער: (ז) לא יגרע מצדיק עיניו נאמט מינערט גיבט פון דעם צדיק נינעט אויגן צוא גומפין ואת קלבים לכסא ב"ו ער נעצט אים מיט די מלכים און דער שמואל וישיבם לנצה ויגבהו און ער נעצט די צדיקים און אריבגן און כבוד און ער ווערין דער דרובין: (ח) ואם אסירים בוזבב אונ ווען די וועקסט דאס דיא צדיקים נעגען גיבנדיגן אין קייטין פון יסורים ולכדון בחבלי עני און ווערין פאצוואונגען מיט דיא שפיר ק פון פריין נאקלסטו גיט קלערין און דאס איז

בבלי דעת: י ותנפיל לב ישימו אף
לא ישועו פי אכרם: י תמת בנער
נפשם והיתם בקדשים: יו יחלץ עני
בענו ויגל בלחץ אונם: יי ואף הסיתך
מפי צר רחב לא מוצק תחתיה ונתת
שלחך מלא דשן: יי ודין רשע מלאת

כמדעא: י ויהוהי לבא
ישון רוגא לא יבעון
בדמיה ארום בפקדו:
יד תמות במחיות
בפשחו ויתקוהו הוה
קרו ונו: יו יפצי עניא
ב סגו פיה ויפרכם
בדוחקא משפטו:
יז ואף פצענה כפום
מעיקא אפתי ד לא
יתעק בארעה ויגים
פתורק מלא דיהנא:
י ודין רחבא אשלקתא

ת"א ותיב: יבועה מל: יכמות מל: י

רש"י

לאמר טוב אולי: (טז) ואף. זאת עוד טובה גדולה עשה
לך ביוסורין הללו הסיתך והדיקך מניבנס שפיה לך ותחתיה
רחב: לא מוצק. כדי שיהא עבנה לצור לתוכה ולא עוד
אלא שתוכה לעולם הנה ונחת. שלחך מלא דשן: (יז) ודין
רשע מלאת. והא תמלאת ניאורי הרשעי' הדין המכשע
הס היסורין הם יתמוכו לך לעמוד מניבנס ויש לך לקבלם

מנחת שי

השי"ן בחתף פתח: (יג) והנפי לב. הו"ו צנח"א כח"ס:

בנשק המות וימותו כמו ויעוהו עס ויעבורו: (יג) ישימו
אף. כמו יוכיפו אף והוא מן יכיס: (יד) בקדשים.
מענין הכפל תתברר זאת המלה: (טז) ואף הסיתך. כמו
רחב. אל רחב שאין מוצק תחתיה שאין בו מוצק והוא דרך
המקום: ונתת שלחך. ומה שתיה כבולחך וזה עשה לך
המקום: (יז) ודין רשע מלאת. ונתת שי' וימשפט
רלבי"ג

(יג) לא ישימו. לא יתפללו: (יד) ויתם בקדשים. ונפסס
בהיותם נכרים שאלו לוחים להיותם קדשים מפני רחמיה
השבע לו: (טז) ודין רשע מלאת. ומה שתיה כבולחך וזה עשה
לך המקום: (יז) ודין רשע מלאת. ונתת שי' וימשפט
רלבי"ג

מנחת שי

כמו מעבור כשלה (לעיל ל"ג): (יד) בקדשים. כס
כמוזמנים למשכז
הזכות כמו ולא יוכיפם אלא יוכיפם (כ"ג): (טז) ואף הסיתך.
כמו חלון כעל חס"ס): בלחץ. ענין כדחך כמו ונתת
התחת (עומם ו'): (טז) הסיתך. ממשכן הכסה ופסו': מוצק. אל
והחך

הנה בלחץ מוני כיוסורים לטובה תחשבו כי האשונה כיוסורים
הנה עשה עשור יתלנו המקום מדין ייבנס הקשה וזה להס: (טז) יחלץ.
הנה בלחץ מוני כיוסורים לטובה תחשבו כי האשונה כיוסורים
הנה עשה עשור יתלנו המקום מדין ייבנס הקשה וזה להס: (טז) יחלץ.
הנה בלחץ מוני כיוסורים לטובה תחשבו כי האשונה כיוסורים
הנה עשה עשור יתלנו המקום מדין ייבנס הקשה וזה להס: (טז) יחלץ.

פירושי ע"מ

ויערם ניצור פון גיהנם ויגל בלחץ אונם אונם כמיט פירם
בצווינגניש פון יסורים אנטפיעקט פער זייער אויער
אונ ווייניש זיי זאלין תשובה טאן: (טז) ואף אונ דרך
איוב האמ דרי גאלן גיטאן מיט די דאוועק יסורים
הסיתך שפי צר רחב לא מוצק תחתיה דם ער הים דרך פר
שמוסין אונ פר רוקט פון דעם גיהנם דם איר מול
איו פון אויבין שקאל אונ פון אונטין איז יא ברייט
כדי דר רוק ואל ניט קעגן ארום גיין (אונ דו וועסט
גאך וזכה ויין צו עולם הקא) ונתת שלחך מלא דשן
אונ דאס צוויינג פון דיין טיש וועט זיין פול מיט
פעמקייט: (יז) ודין רשע מלאת אונ ווען דו ביקט שון
פול גינארין מיט די יסורים ווס זעגן ראוי צו איין
רשע דו ויפסס ויבטו וועט דער דין אונ דר משפט
פון

מנחת שי

ולבש מלון: (יג) ותנפי לב. ללב הכשעים המהלים לילרס
למחלה שפלוו ופתחו המה מעלים אף ומה ולא יבעון אל ס'
לכא' אכרם כיוסורים כי חולים הכל במצבת כשמים וסעפים על
דע הסדור ומשכים שאין מקום לתלה: (יד) תמות בנער. ולכן
תמות נפסס זיוו נכשוסם: ותיבם. נפסס פמוני חלל עכס דין
הקדשים כ"ל בניתה מעולת כותסה וזה להס: (טז) יחלץ.
פשוט יתלנו המקום מדין ייבנס הקשה וזה להס: (טז) יחלץ.
הנה בלחץ מוני כיוסורים לטובה תחשבו כי האשונה כיוסורים
הנה עשה עשור יתלנו המקום מדין ייבנס הקשה וזה להס: (טז) יחלץ.

גוים אונ זייערע יארין אין יוסקייט: (יב) ואף לא
ישמינו אונ ווען זיי הערין גים צו צו גאמ בלחץ יעטרו
פארין זיי אוועק פון דער וועלט דורך דר שווערד
ויעש בגלי דעת אונ זיי פר גייען ווייל זיי האבן גיין
שקל גיין: (יג) ותנפי לב ישימו אף אונ די רשעים די
מועין אונ (צארין לא ישימו פי אכרם מיט דעם וואס זיי
שרייען גים פר גאמ מיט תנחומים אז ער פינט זיי
מיט יסורים אונ דרום הייליג זיי גאמ גיט: (יד) תמות
בנער נפסס עס שטארק מיט אום שטארצונג זייערי
לייבער ותיבם בשרשים אונ זייערי לייבער שטארבן
גליה מיט די ווס זעגן אן גיברייט צו נות: (טז) אונ
באקט יחלץ עני גיטו טום גאמ אום צוהען דעם
ארימאן דורך ריא יסורים פון זיין פיין פלאכר ער

דון והלמא קשרין :
 ית ארום רגנו דלמא
 אשענך בקמח מולא
 וסגי פורקנא דעתרא
 לא יצלנך : ים האפשר
 דמסדר בעתה וכל
 דמחלמין משכחין
 חילא : ת"א האפשר
 דמסדר צלותך לא
 בעתקא וכל מה
 דמקפין פח מדבקין
 חילא : כ לא תדחוק בגילוי לאסקא עממיא בתריהון : ת"א לא תגדר אמת חכרך
 בגילוי לאסקא עממיא חלופיהון : כא אסתמר לא תתפני לשרקא ארום על דא ברחקא

דין ומשפט יתמכו: יי כיי חמה פן
יסיתך בשפק ורב כפר אלייך:
ייערך שועך לא בצר וכל מאמצי
כה: אל תשאף הלילה לעלות עמים
תחתם: כא השמר אל תפן אלייך כי

ת"א יעמוד . סודרין (תמיט ט) : סאר . לז הט"ו :
 חילא : כ לא תדחוק בגילוי לאסקא עממיא בתריהון : ת"א לא תגדר אמת חכרך
 בגילוי לאסקא עממיא חלופיהון : כא אסתמר לא תתפני לשרקא ארום על דא ברחקא

סכומא

רש"י

ובטלם הכא לעלות . כמו אל תעלי בעלי ימי והלים
 ק"ב) כעלות נדום בעתה (לעיל ה') : (כא) השמתי אל תפן
 אל און . לדון ילומר היה לו לשפטני ביומרי עניות : כי
 על . הייסורין הללו יש לכחור יותר מעניות אדם שבהנו בו
 כבוד ולמוד בעושר כל ימיו וישמוד על המהק ואין לו דמים
 ובוש ושכ לביתו בפני נפש ואל"ת חייב עני היה עם הייסורין
 לא מלפני שאיבד אלא בהמותיו אבל לא כסף וזהב ואפי'
 איבד בהמותיו עם כסף וזהב טוב לו להיות עני וחזקה
 מהיות תמים והולך כשווקים ואין צידו כלום וכן מפרש

מחכה : (יח) כי המד . גדולה תהיה : פן יסיתך .
 ילך דברים : בשפק . זה אשר תשקף ותרכ אמריך לחל
 ומחר שתעלה התימה רב כופר רב ממון אל יעך ממנה :
 (יט) היערוך שועך לא בצר . וכו' בזהה לערוך לעקה
 שלא תבאך שום לרה וסוס תממי כה לאונסך אם כן כמה
 יבנה את הובו : (כ) אל תשאף הלילה . כלומר ואין
 לך לכחור בייסורים אחרים אל תשאף ותחמלה הלילה
 שבה לאתפרל למגרים ולסמריים שלקק עמים מן העולם
 כשהם תחתם במקומם בשלוה כי הם אבדו בעולם הזה

מנהח שי

(יח) בשפק . האסורה עליו ליה וכושי ט"ן וכמדת ילמדו
 נראה שהוא כשמ"ך ונכנס ספק כהנ והוא כהוב כמ"ך וכן
 כחכ"י וינה אכל רחמינו נמקלת הספדים כמ"ך ע"כ ועין
 צמקום חוב ל"ד : ורב כפר . הקמן חק : (יט) שועך לא בלה .
 צמקום ויט כו דכש כמסדורין סרק נמח דין וכו' ושלמי סרק
 י' דמנית ובמחנה רבה ע' כ"א : (כ) לעלות עמים תחתם . עין
 מה שכתבתי בשוואל א' ב' :

יחמכו הכל : (יח) כי . ים לך שחפד וחמה פויסודך
 בהכות . והכופר אם היה רב אל יעך : (יט) היערוך
 שועך . הוא ההון ובעל ההון קרע שוע כמו אם כפידו להם
 שוע והענין הויכע שועך : לא בצר . הענין כר לא
 יערוך לא השוע ולא כל תממי כה : (כ) והלא תרהיה כי
 לא תשאף לילה והתי' לטון נקבה כמו שמלכנו נמקום
 אחד לטון נקבה עד שזירור תממי כה יעלה עמים תחתם : (כא) השמר אל תפן אלייך כי ע"ה וק"ה . השמר

רלב"ג

יח) פן יסיתך בשפק . פן יסיתך מן העולם בשפק ונכמה : (יט) שועך . שועך והוא מענין ולא נכר שוע לעת ה' בלה . זהו המזרח
 והים עדי בלתיך : (כ) תשאף . תחיש והשתלה : לעלות . לכהו ונחה הענין כעלות נדום בעתה : תחתם . במקומם :

מצורת ציון

כמו וכוחז מיה צמול (לקמן ל"ח) (יח) בשפק . כמו בשפק כמ"ך
 וסנינו די הסקו והלודך . בופר . פדיון כמו אם כופר יבנה עליו
 (שמות כ"ח) : (יט) שועך . מלבון שוע אודי ובכרה . סאביצי .
 מלבון אומן וחוק : (כ) תשאף . ענין הוהו והתק כמו ענד
 ישפך אל (לעיל ז') : לעלות . ענין סתק כמו בעלות נדום בעתה

והמבטת הכליה עליך כי יעמוד אוקר להלל מדון יבנה ולהתעב
 בעושי' : (יח) כי חמה . כי חמה כי חכה עליך לסיק למען כי
 פן יסיתך יעך יכעש במקום בעבוד די סתק לסיק טעני כהמגר
 יכחן וכו' ויכעש (דברים ל"ב) וכמתיבה טעם לו וסנה : טעם
 בעתה אל אף רב כופר לא יעך מדון יבנה ר"ל קף כהמתי טעמים
 לא יכיה פדיון להללו ענין יבנה ור"ל חמה טעם לו וסנינו כי

ענה מהיה שממר מן הליה' : (יט) היעך . וכו' יהיה שדקך
 כי הלא אם תמניד הכיפה תכעש במקום מרוב כל ותחזק מדי עד : (כ) אל תשאף . אל תחמיה ליה טעמיס כליה חכר בלה על המעמיס
 להסתלק מן העולם במקומם אשר יפיו רבן וכן דוד המלך וסדו
 תמחוס לשבת בעולם בהמדה בכלי שבת אלוה כי מן תחזק כמו
 פון להכיע די עמיס י' עד עתה נחמה על זה הוהו יבנה מן הכיעס
 לנולל במקום לנולל שדקך עמו מעמס אל חוסף לעשות

פירוש ע"מ

צרה ואל גיט קומען אוף דיר וכל מאמצי כח אונ קיין
 שום שאקרייט פון פח פון יסודים . דאם גיטיקט
 זיך גיט : (כ) אל תשאף הלילה אונ די איוב נאלקט גיט
 גלוסקטען צו דיר כחאט ווס אזי גיקומען צו אמרפל
 אונ מצדדן אונ סכרתיך דס עס אזי נגור ויארך לעלות
 עמיס חקטי דס דו פעלקר ואלקפו פר יגטינו ויערן פון
 אונמער זייער ארמ דרום ואלקפו גיט גלוסקטען צו
 זיין בשלום ווארום מאמער וועט דיר אויך זיין ווי
 די פעלקער : (כא) השמר אל תפן אל און ווי גיהיט
 דו נאלקט זיך גיט קערין צוא קיין אום רעקט צוא

פון די יסודים אינטער לעהנען דיר קעולם הפא
 דרום קערסטו ווי מקבל זיין פאהקה : (יט) כי חמה
 פן יסיתך בשפק דען איין גריסער גרים צארין פון
 גאט וועט זיין ווען דר צר הרע וועט דיר אל רעדן
 דס דו נאלקט גינגו מערין אנטקעגן גאט אונ נאך
 דעם אז דר צאן פון גאט וועט אוף גיין אוף דיר
 דב כופר אל יפן וועט דיר שון קיין פיה אום לייזונג
 פון געלט גיט קעגן אונעק גייגין פון דעם צארין :
 (יט) נאגמ אליהו צו איוב היערוך שועך לא בצר וילקטו
 דען אן רעקטין ביין גישריי צו נאמ דאם קיין שום

על־יָהּ בְּתַרְתָּ מַעֲנֵי: כִּי הִקְיֵאל יִשְׁגִּיב
 בְּכַחוּ מִי כִמְהוּ מוֹדָה: כִּי מִי־פָקֵד עָלָיו
 דַּרְכּוֹ וּמִי־אָמַר פְּעֵלֶת עוֹלָה: כִּי זָכַר כִּי־
 תִשְׁנֵיא פַעֲלוֹ אֲשֶׁר שָׂרְרוּ אַנְשִׁים:
 כִּי בְלִי־אֲדָם חוֹזֵיבּוֹ אֲנוֹשׁ יִבִּיט מִרְחוֹק:
 כִּי הִקְיֵאל שְׁנֵיא וְלֹא נִדַע מִסֵּפֶר שְׁנוֹ
 וְלֹא־חִקֵּר: כִּי כִי יִגְרַע נִטְפֵי־מַיִם יִזְקֵן

מסנפא: יא: קא בלחורוי
 אלקהא הקור בתליה פון
 דקמיה סלף תריצותא:
 כג פון יסעד עלוי
 איך חיה ופון יומר
 יצדקהא עיליתא:
 כי ארפר ארום תפיש
 עובריה די שפחו
 גוברין צדיקין: כי כל
 בני גיטא חסון ביה
 אנש אספול מרחיק:
 כי הא אלקהא סגיא
 ולא נדע סבוט שנוי
 ולית סוף: כי ארום
 יכנע טויפי מניא יזלפון

ה"א חניאל, ברכות ה' (בבבא יב): יזקן, טעמא ל':

מכר

רש"י

כאם יתרה בו יתור ויעלל ממנו: (כג) מי פקד עליו דרכו.
 יזהו עליו מעולם את הדרך הזה הלך: (כד) זכור, דרכו
 ובהזכירו תגדיל מאלוהיך שבה פועל מדותיו: איש שוררו
 אנשים, אשר ראו אנשים כמו [במדרש כ"ד] אחרוני ולא
 הרוב: (כה) חזו בו, בפעלו: ברחוק, מלידת עינים
 עד עכשיו: (כו) מספר שני ולא חקר, לפיכך נדק
 לאגוד להביע מרחוק לשמו מה שארע בראשונים וילמד
 מהם: (כז) כי יגרע, כי ירעה כמו ותגרע סימה [לשיל
 עורא

במדרש רבי הנחומא עין המתקנה הזה כי טוחין היו יסוריו
 איוב מיסוריו עמיתו וכן בלגותה הנמרה: (כב) הן אל
 ישיגים בברוא, מתוך כערו גדול ואין להגלל ממנו, לפיכך:
 כי כבודו בורה, כשמורה לחוש לשוב אליו מתרה קודם
 מכה לפי שהוא יודע שחין יכול להסמר מנאבתו כמו שהיה
 מתרה בפרעה על כל מכה וזכה הגני מלכותו כן וגי' את
 הערוב [שמות ח'] והגני מכה הרבה (שמות י') יכן
 כולם, ומלך ב"ו כשרולה להקטן מאיזיבו בה עליו פתאים

עורא
 מן שניא: שוררו, ראו כמו אחרוני: (כה) כל אדם.
 מי שיש בו דעת יתרה בפעלו: אנוש יביט מרחוק,
 על דרך החכמה: (כו) ואין חקר לשניו, דברו הקדמוני
 על לבן בני אדם: (כז) כי יגרע, פעם יגרע נעשי

אבן
 יותר טוב לך בחכמה לחזו בימי העשוי, והמקום ישיג
 יחוק: (כג) בורה, כמו השכיח והחוק וכן אחרים מי
 יוכל לנמות כבודו ותנינו כבון בעשוי: (כד) זכור, כל
 מה שחזרו ותחשוב בפעלו יותר תראה גדולתו, ופי' תבנית
 רלב"ג

ויפלה עניו: (כו) יגרע, ינעם: כשפי מים, תגרם המים הם

(כד) כולו, הכינוי והכינוי: (כז) כבד, ברה סה, לו יביט טייה

מצודת ציון

(לשיל ה'): (כה) בענין ענין הכעשה כמו מלאת לעשות מעשי
 (בבבא י'): (כד) בורה, משליך כמו יזה עיב (כס פ"ו): (כג) דרכו,
 סהננתו: (כה) חשניא, תגדיל כמו לחזו בלתי יבטח ותהניס
 לבי: שוררו, ראו כמו וכולי טהקים [לשיל ליה]: (כז) חזו,
 ראו כמו עלצרו להזהו [לשיל ליד]: (כז) יגרע, מל' נכסון ותחסיק:

כוחה: (כג) הן אל וגי'. מדוע לא תביט עמך לשילי הלא ככה
 הדע יתחוק ויתקום את הכב יבט בעשוי קף לן מי מתיס: אשליך
 בשביל העלל לח מי שיהיה וסכל בידי להרס לו [לשיל: (כג) כי
 פקד, מי מלכ עניו דכדו נלמדו ומי יעבט ומי אמרו לו פסנת עניה
 על כללך כבד ודס שיש לו יעלס נלמדו מה יעבט ובכעוטה מה
 מלך וקרה לפסנתו אכר יאמרו לו פסנת ענה יא"כ סחול ולין
 לו עקר ודמתי מן זד זה תכניע נלמדו: (כד) זכור, קן דערק

ליכר חששו כי בעלמך תגדיל פעלו אכר לאו אכסיס ל"ל הידועות
 וכתנולח לכל אנדל השנחמו מלמד השנחמות והכרתיהו הכר לה נדע: (כה) כל אדם חזו בו, הנה כל בני אדם רואים כונה
 בשבתי כי הוא יולכ עין כל אדם וסכלה להקטן לפי פרטי יבט מחזיק ויך תחסיב טהנקום לה ידעה מה טעמיה פלמן וכענין סלמח
 היולד עין כלה יבט [הכילס י"ד]: (כו) הן אל שניא, הנה הלך גדול מלך וזה פועל גדלו ועכסר שניו כזי ולין חקר להס כי
 אין להס תהלה ומכלה וזה יבט א"כ כהתו לה מעלמותו ולה מאספר שניו: (כז) כי יגרע, אלוס מעט ויבט מלך פסונותיו כי
 פ"י ויש ע"מ

קן דערק
 וזכנולח לכל אנדל השנחמו מלמד השנחמות והכרתיהו הכר לה נדע: (כה) כל אדם חזו בו, הנה כל בני אדם רואים כונה
 בשבתי כי הוא יולכ עין כל אדם וסכלה להקטן לפי פרטי יבט מחזיק ויך תחסיב טהנקום לה ידעה מה טעמיה פלמן וכענין סלמח
 היולד עין כלה יבט [הכילס י"ד]: (כו) הן אל שניא, הנה הלך גדול מלך וזה פועל גדלו ועכסר שניו כזי ולין חקר להס כי
 אין להס תהלה ומכלה וזה יבט א"כ כהתו לה מעלמותו ולה מאספר שניו: (כז) כי יגרע, אלוס מעט ויבט מלך פסונותיו כי
 פ"י ויש ע"מ

ואנן דם גאט טוט נים מיט דיר קיין דין ליבערש
 וואלט מיה גאט גישראפט מיט ארויסקייט פי גל
 זה בחרה מעניו דען אויף דעם דאוויגן אום רעכט
 האסטו מער אום דר וויילט ווי פון צו זיין אינשער
 טעניג צו זאגן דס גאט איז גרעכט: (ככ) פאר ווס
 זאלסטו דיר נים אונשער טעניגין קיינן: (כג) הן אל
 ישיגים בברוא, מתוך כערו גדול ואין להגלל ממנו, לפיכך:
 כי כבודו בורה, כשמורה לחוש לשוב אליו מתרה קודם
 מכה לפי שהוא יודע שחין יכול להסמר מנאבתו כמו שהיה
 מתרה בפרעה על כל מכה וזכה הגני מלכותו כן וגי' את
 הערוב [שמות ח'] והגני מכה הרבה (שמות י') יכן
 כולם, ומלך ב"ו כשרולה להקטן מאיזיבו בה עליו פתאים

ואנן דם גאט טוט נים מיט דיר קיין דין ליבערש
 וואלט מיה גאט גישראפט מיט ארויסקייט פי גל
 זה בחרה מעניו דען אויף דעם דאוויגן אום רעכט
 האסטו מער אום דר וויילט ווי פון צו זיין אינשער
 טעניג צו זאגן דס גאט איז גרעכט: (ככ) פאר ווס
 זאלסטו דיר נים אונשער טעניגין קיינן: (כג) הן אל
 ישיגים בברוא, מתוך כערו גדול ואין להגלל ממנו, לפיכך:
 כי כבודו בורה, כשמורה לחוש לשוב אליו מתרה קודם
 מכה לפי שהוא יודע שחין יכול להסמר מנאבתו כמו שהיה
 מתרה בפרעה על כל מכה וזכה הגני מלכותו כן וגי' את
 הערוב [שמות ח'] והגני מכה הרבה (שמות י') יכן
 כולם, ומלך ב"ו כשרולה להקטן מאיזיבו בה עליו פתאים

כִּמְטָר לְאֵדוֹ: כִּי אִשְׁרֵי-יִזְלוּ שְׂתֻקִּים
יִדְעֻפוּ עָלָיו אֲדָם-רֹב: כִּסְ אֶף אִם-יִבִּין
מִפְרִשֵׁי עֵב תִּשְׁאוֹת סִכְתּוֹ: לִהְיוֹן פֶּרֶשׁ
עָלָיו אֲוֹרוֹ וְשָׂרְשֵׁי הַיָּם בְּסָה: לֹא כִּי-בָם
יִדְיִן עַמִּים יִתְּן אֶכְלָר לְמַכְבִּיר: לִב עַל-

מִטָּרָא לְשִׁנְיָה :
 כִּי דִלְחִין שְׂתֻקִּיא דְאִתִּי
 מִטָּוֵל צְלוֹתָא דְבֵר לִשׁ
 רֹב : כִּסְ לְחֹדוֹ אִין
 אֶתְרִין פְּרִישְׁתָּא דְשִׁבָּא
 רִכְפָּת עֲנִיָּה מְלָלִיה :
 ל הָא פֶּרֶס עָלָיו מִטָּרָא
 וְעִקְרֵי יָסָא חֶפָּא :
 לֹא אֲרוֹס בְּדוֹן דְּאִין
 עֲמִיָּא יִתְּב מִיכְרָא
 לְסוּגָנָא : לִב מִטָּוֵל חֲטוּף

ת"א יזלו . עמדים ע"א פ"ח : כפים

רש"י

ללאהו עם סיסרא [שופטים ה'] . יהו אובל למכביר . משם באים מונויה הני ממטיר לכס להם מן השמים (כמו' ט"ו) משל לנחמים העומד לפני הכבדן נכנס טויל הוזה גהלים וזרק בי נכנס איהבו מוילא פת המה יתן לו : למכביר . למי כשפלו מרוזים וכבירים למכביר עולים וזריך למונויה : (ל"ב) על כפים . על הענינים וכן נא לבכיו אל כפיה [איכה ג'] על סס עב קטנה ככף אים [מלכים א' י"ח] ורבותיו אמרו על (חמם) עון כפיה :

ט"ו) ויש פותרים יגרעם מן הכמים להורידם ארץ: ויזקו . ההקעים את המטר : לאדו . לענו: (כ"ט) אף אם יבין . או אם יבין חלם מה יש במפרשי עב. בתמיה: תישואות. לשון ערפל סוכחו: (ל) הן פרש . (על העב דין אורו) ושקרו הים כמה עו: (ל"א) כי בם . בעבדים ודין עמים ייסרם בעלירת נשמים ברעב וכל מה חטאו דור המבול וארבות השמים נפתחו (בראשית ז') ואבי סדום גפרית ומלה שריפה כל חרזה [דברים כ"ט] סיסרא כ"ע מן השמים

אבן

הן פרש עליו אורו כי הוא כשמשו כי יפרוש על העב האור : ושרשי הים בסה . כי כס ידיו עמים נאור ובמטר : (ל"א) יהו אובל למכביר . מן כביר שיתיק או למכביר מן ככברה. ורבי משה הכהן אמר כי זה הפסוק דבק עם על כפים וזה חינוך נכון כלל כאשר הוכרחו בכפר מאזני הלשון : (ל"ב) על כפים בסה אור . הפך הן פרש עליו אורו כאלו כפיהם כסה אור והכפיהם הן הענינים כמו וסכותו כפי עליך : ויצו עיניו . על השמש : במפניע .

מיס : יזקו מטור . כאלו יזקק המטר מן האד העולה שזה סכת המטר כמו ואל יעלה מן הארץ: (כ"ט) ופעם יבין מפרשי עב . ופאלו ידיו כניה למפרשי עב כמו הן הן הן את המראה והענין מפרשי עבזר סהם ערשים : תשואות סוכרתו . הענין כפול וענין סוכחו כמו ישא חשך סהרו סכיכותיו סכתו: (ל) הן פרש עליו אורו . על העב מעורו ויש אומרים כי נקרא המטר אור עבזור המאור הקטן כי בתנועתו יהיה המטר כזוו הבורא והנכון כעניו כי

רדב"ן

בספת היובש יזקו כשם נאור . יזלו מהם לחיות ברה כשם מטר ר"ל שישתרו מהם אר לך אבן הוא מוכן להיות ממנו מטר: (כ"ט) מפרשי עב . היובש כשם עבזר והלשון בו כי כביר יתחברו עבים מתחלפים זה מזה עד שיתחלף יהיה מטר ומקלחם יהיה דוח ומקלחם פעמים לחמים כמו שזכר חזקו זה : תשואות סוכרתו . הלשון כבדות ענינו והלשון ענינו והוא הענין ענינו והוא הענין : (ל) אורו . עשמו ומנה לר אורו : (ל"א) למכביר . לרוב :

בספת היובש יזקו כשם נאור . יזלו מהם לחיות ברה כשם מטר ר"ל שישתרו מהם אר לך אבן הוא מוכן להיות ממנו מטר: (כ"ט) מפרשי עב . היובש כשם עבזר והלשון בו כי כביר יתחברו עבים מתחלפים זה מזה עד שיתחלף יהיה מטר ומקלחם פעמים לחמים כמו שזכר חזקו זה : תשואות סוכרתו . הלשון כבדות ענינו והלשון ענינו והוא הענין ענינו והוא הענין : (ל) אורו . עשמו ומנה לר אורו : (ל"א) למכביר . לרוב :

מצורת דוד

לפעמים יחסר נפשי מי המצור כי הרבה מעט הים נשפך אל עמי מכל מקום כשפלו יכלה את המטר: (כ"ח) אשר יזלו . ונשפטים כהפוך אשר יזלו שמתקן מאלוה הים אשר נשפטים ממנו עם כי העבד לא יזכה לו על המטר מ"ע ירעפו מאלוה הטוב בעבור שלח את רכ ר"ל לדיק והסיד כדור כהול על המטר : (כ"ט) אף אם יבין . אף כאשר יבין המקום עת בוא בעצם שפית העב מתק השמים : תשואות . עת בוא העמים עליהם כשם אור וסוכיה על יבתי הלהט והוא ככל ענין בתיב: (ל) הן פרש . הים לשעמים יבתי חסדו ויספוט על העין את מצרו הכה מאלוה הטוב ואת שרשי הים ונעקס יכסה לכל היבול העין מהם כ"א כהם היה דן את אבני דוד המבול כהמים כהם עולין יהו אובל עד להכחוש ועובה של הפסים כניהם אחר פעם בלחם למחוח את כל ריבוקים כהם יתחפזו לעיניו נכנסו עוד יותר מצי מעבד הכה בעצם: (כ"ט) על כפיהם . ככר יקרה אשר יכסה במטר אשר על הפסים והמה כלואים כהם ולא ידקו על הלשון ומה' יזלו עליהם לזהר בעבור

נשפ . מלשון טיפין : יזקו . ענין יזקק כמו ומקום לזהר יזקו (לעיל כ"ח) : לאדו . לענו כמו ואל יעלה מן הארץ (בראשית ז') : (כ"ט) יזקו . יזקו כמו הול כול אמרתו (דברים ל"ב) : ידעפו . גם כוח ענין שפיה כמו יערפו כשם לקחי (ס"ט) : רב . גדול וקטוב כמו וכי שפך (יכניה מ"ח) : (כ"ט) תשואות . ענין המים רועם כמו תשואות הן מן לה (עברים ד') : (ל) אורו . ענין המטר וכן כל אור השמש בעליו והוא מל' יורה ומקום (דברים י"ט) : (ל"א) למכביר . להכרות כמו מטר לא כביר (ישעיה ע"ו) : (ל"ב) כפים . כך יקראו הענינים לפי כהנהלה והיא ככף הוד כענין כשאלמר עב קטנה ככף מאלוה הטוב : (ל"א) כי בם . כי המים כהלים מאלוה כהמים אשר יזקו פסם בלחם למחוח את כל ריבוקים כהם יתחפזו לעיניו נכנסו עוד יותר מצי מעבד הכה בעצם: (כ"ט) על כפיהם . ככר יקרה אשר יכסה במטר אשר על הפסים והמה כלואים כהם ולא ידקו על הלשון ומה' יזלו עליהם לזהר בעבור

פירוש ע"מ

והם ארום אים איו: (ל) הן פרש עליו אורו גון נאם פר שפרייט אוף דעם וואלקען יוין רעגן ושרשי הים ככה אונ די וואלקען פון דעם ים דעם נאם צו גידעקט מיט דעם וואלקען דס ער יאר יוף און טרענקען מיט דעם וואקער אונ יאר רעגן אוף דר ערד: (ל"א) כי כס דין עיני דען מיט די וואלקען מיט קאם מישפוט אונ שטרראפן דיא מענטשן מיט הונקער יהו און למכיר נאם גיט עסין צו דעם וואס קאם פיל קינד אונ דארף יו געבין עסין: (ל"ב) גלפנים קה אור אוף

צו קלערין נאם גאטס מדות: (כ"ח) כי יגרע נשפי הים רען נאם מאכטמ רעגן מראפין וואסר יזקו פטר לאדו אונ די הימלען מאכין רעגן דעם רעגן אין נאסם וואלקען אריין: (כ"ח) אשר יזלו שפטים מאלוה הטוב בעבור שלח את רכ ר"ל לדיק והסיד כדור כהול על המטר : (כ"ט) אף אם יבין . אף כאשר יבין המקום עת בוא בעצם שפית העב מתק השמים : תשואות . עת בוא העמים עליהם כשם אור וסוכיה על יבתי הלהט והוא ככל ענין בתיב: (ל) הן פרש . הים לשעמים יבתי חסדו ויספוט על העין את מצרו הכה מאלוה הטוב ואת שרשי הים ונעקס יכסה לכל היבול העין מהם כ"א כהם היה דן את אבני דוד המבול כהמים כהם עולין יהו אובל עד להכחוש ועובה של הפסים כניהם אחר פעם בלחם למחוח את כל ריבוקים כהם יתחפזו לעיניו נכנסו עוד יותר מצי מעבד הכה בעצם: (כ"ט) על כפיהם . ככר יקרה אשר יכסה במטר אשר על הפסים והמה כלואים כהם ולא ידקו על הלשון ומה' יזלו עליהם לזהר בעבור

כַּפַּיִם כָּסֶה אֹדוֹ וַיְצַו עָלֶיהָ בְּמַפְנִיעַ :
לֵן יַיִד עָלָיו רָעוּ מִקְנֵה אֶף עַל־עוֹלָה :
לו " אֶף לְזוֹת יַחַד לְבִי וַיִּתֵּר
מִמְקוֹמוֹ : שְׁמַעוּ שְׁמוֹעַ בְּרִנּוֹ קְלוֹ
וְהִגָּה מִפִּי יֵצֵא : תַּחַת כְּלֵה שְׁמוֹם
יִשְׂרָהוּ וְאוֹרוֹ עַל־כַּנְפוֹת הָאָרֶץ :

ידא מעט סמרא ופקיד
 עליו קמחת במל
 כצלי : ל ריחוי לישן
 הלית בחבריה קנאתא
 ורונא עלוי יפק :
 היא יחיון באובותא חד
 עם חכריה מסגין
 ברונא ומסקון ליה
 לעילא : ומא יחוי עלוה
 וכותא דחבריה קנאתא
 ורונא מעלוהי יסקל :
 א ברם לדא יתנה לבי
 ויהפו מן אתריה : היא

על גנוי דאחרן אהנבי ואמר לחוד לחדא לבי תנה ונשור מן אתריה : ש שמעו משמע ברונא קליה והגא היך אשא כפומיה נפק : תחתות כל שמיא תריוצותיה ונהוריה יקום על ספי

רשי

דעמו אבל הניקוד שנקד מקנה פתח לינו מוכיח שהוא דבוק לאף שאילו היה דבוק היה נקוד קמץ ולא היה בו פיסוק (הטעם) שהוא כמעט רביעי :
 לו (א) ויתר. ויקפס כמו לתר בהן על הארץ ויקרא י"א" וזו היא שלבו תוהה : (ב) שמעו שמעו ברונז קולו. ארעמים שהוא מרעיו ברקיע כהנה היואל מפיו : (ג) תחת כל השמים ישרהו. רחיתו. כמו אסורנו מנחת שי

במה אור. המער נער : ויצו עליה. לנב על ידי מפניע כתפלה. אוהבו של דור וגדול וחכם שבו יגיד עליו כפני הקביה לרת הדור ורכיו : (א) יגיד עליו רעו. ודרוש להם לדבוק להם כמעשיהם ולשוב אליו : מקנה. וזהו קין שנקיין בו הנשמים : אף על עולה. גם למעלה למעלה [פולה כדן] כמו ישונו לא על [הושע ז'] או הקס על [שמואל ז' כ"ג] ורכותיו פירושהו קיין אף וחימה על המנים אבן עזרא

(ב) עליה כמפניע. ה"מ"ח כפ"ש כ"ש" ע"כ על אלה ברזל : (ג) מקנה אף על עולה. סדק קמץ ומפניע א"ת א"ת כחטתו וינעה ויגריס דעתו עליו מביא אף לעולם שנחמד מקנה אף על עולה : כדא אמר ב' למגריה כמפניע שישכין פסיר אחת ולין נחין זה לזה כהלקס מתקנאין כדאף ומעלין אותו שנחמד מקנה אף על עולה ע"כ. לישוא אחיהו ומתין זה לזה וכו' עיין ס' כ"ש" ותוספות ולכל הפירושים אין המדרשים בפיסוק הטעמים שהטעם בנחת מקנה והיה ראוי להיות בנחת אף. ואין מביינין על הדגש ועיין גם כן בפירש"י כדן כפסוק ומה שבחז"ל במלאכי סימן ב' :

הוא הגשם של העצים כאלו פגעו בשמש בעבור מרות העצים : (ג) יגיד. על הגשם : רעו. כמו תרועתו והוא הרעם כמו וישמע יהושע את קול הפס כרעה. אפילו המהקנה והעולה כמו עלות עלי ירישוו בעת שיקרב זמן ביאת המטר וסימנים רבים ית לבני אדם בנקר וכלאן מאכזיבתם על כל ימיו וכשאר החיות :

רלב"ג

(ב) כפאי. ענינים ומנה הענין ושמותיו כפי : כסה אור. הוא האור הקיטורי שהוא מתלבב בקלות וכמעט סבה : כמפניע. כממשש וסוגס : (ג) רעו. הוא האור החם שהוא רעו ומכיו : מקנה אף על עולה. קיין אף על האור הקיטורי שמדבריו נמלחו לעולם : (א) ויתר. וישתק : (ב) ויגס. ענין מפניע הכינים. והלכו ויך קולו והוא הכינים : (ג) יעברו. כמו יעברו והטעם שהוא יתישר לרדם תחת כל מצודת ציון

תפלת הלדק השואל ענין : (ג) יגיד עליו רעו. וכבר יקרה אשר הרעם שלו יגיד על המטר ויורה עליה אשר קרבה לבוא ויכנה קיין כדאף אשר אכתי סאבין העניניו תחת ה' עולה היא ממעל על הולכס כרעס ומבטלת אותה ולא יבוא הגשם ומכל זה נראה גודל הכשנתה כי פסע הגשמים כלואים ויריקו מ"י המפניע ושעם מלך קרבו לבוא והטעם נעלמים כלשון יתפלו אשבי הארץ :
 לו (א) לזאת. אף לפלתי המקום אשר יעלם בעת יבדות המטר ע"כ כי היא הקמה שכסועותיו מ"מ אף עליה יחד לבי ויקפון מתקומו לגודל תשוקתו : (ב) שמעו שמעו. כי כמעט דנתו שמוע כשמוע קולו אשר יקום ברונז והוא קול הרעם : והגה. ככל עיני כמ"ש : (ג) תחת כל השמים ישרהו. והנה משלה את פירוש ע"ש

הדבור אשר ילא מפיו הוא הרעם שזכר היואל בנחת המקום וסוף הקול בדרך ישר תחת כל השמים ולא יסבך בדרך שקלטון ולא ישלח
 לו (א) (ואגמם אליהווא) אף לזאת יתברר לבי אויף אויף דעם דאויגן שוט זיך מיין הארץ דר שרעקן יתיר ספקומו און שפרינגט אוועק פון זיין ארש פון וועגין גרום פאר וואונדערניש ויום גאט שוט אף דר וועלט : (ב) אינ דם יעגן די וואונדערר שפע שמוע ברונז קולו הערין שוט דיא וועלט הערין און דעם שמורבען פון גאטס קול ונהה כפי יצא און רייד גייט ארום פון זיין מול דם יעגן די דרעקעין : (ג) תחת כל השמים ישרהו אונסער דר גאנצער וועלט שוט און

דיא וואלקינגס באדעקט גאט דעם רעגען ויצו עליה בכפניע אונ גאט שאפט אויף דעם רעגין ער זאל קומן אויף דר וועלט דורך דעם ויום פעט אויף רעגין פר גאט : (ב) יגיד עליו רעו דר ליב האקער פון דעם דור דר חכם זאל זאגן פר גאט די ברעפרעניש פון דור און זאל תפלה מאן אויף דר דעם דר דאם קויפונג זאל מען קופט דר פר דעם רעגין אף על עליה און דורך דער תפלה פון דעם חכם גייט אף דער דור למעלה למעלה :

אֲנִישָׁא וְיָרְשׁוּב לְמִידַע
 כֹּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֹבְדוּי:
 וְהָיְתָה מִיָּקָא בְּקִנְיָא
 וּבְמִדְוָרָקָא תִּשְׁרִי:
 מִן אֲדָרְוּן עֵילְקָא הָיְתָה
 זִנְיָא וַיִּמְבֹּת מְזִרִים
 קֹרָא: יִמְבֹּת אֶלְקָא
 וְתִיבָה קֶרְחָא וּפְלִטְוִית
 מִיָּא בְּאֶתְחֹתָא: יִי בְרַם
 בְּבִרְוִיָּקָא מְטָרָה עֵיקָא
 כִּכְרָד עֲנַן מְטָרִיה:
 יִי הוּא הוֹסֵק־פְקָא

ת"א יחזקאל השני אל נבחר עד מן החסד יבין כס: אף ברי (תענית סז): יציר (תענית ז): רש"י

לפניו האדם עלתו חותם כהן ידו ביום מותו על עבירות שטעב הכתובות לפיו: לדעה כל אנשי מעשהו. לקדיש על מה הוא ידון: (ח) ותבוא חיה במו ארב. כלומר ועוד בלוחם הרבה יש למקום לפרט פורענהיו בילוח היות רעות וקרה: (ט) ובמזורים חונר אבן עזרא

והארים אמרו כי המקום יחזום ביד כל אדם המעשים שיטעו והוכיר זה הענין בפסוק הזה כי בעבור המטר כענין הם תעשוהו וזהו מטר הלחם. והקרוז אליו כי על הורע ידבר כי אחרי ירידת הגשם יורעו בני אדם והמקו' והחום גדול כל אחד ואחד מה שיביא מהרוע: (ח) ותבוא חיה במו ארב. געת המטר: (ט) מן החרד תבוא סופה. יתכן שהוא כמו חרדי חיומן מפאת דרום כאשר פירשתי: ובמזורים. י"א שהוא שאת לשון. וי"א ממזלות. ויש אומרים רלב"ג

שלא יוכל אדם ללא לחון מזרח העשב: (ט) מן ההדר תבוא סופה. מהדר הענין תכלה הכוח וזה יהיה כאשר היה נעלה עד אל הפני לו כי יקרה לזה הפך המורכב שיהיה ממנו כוחו כאשר התבאר בספר הארזות: וממזורים קרה. ל"ל כעבר יהיה קוד חזק מן הכוחות המזורים והמזורים הארים והם הכוחות הארזיות כמו שכתב בספר הארזות. או יהיה משמרים מענין זכר ויהיה מזרים כמו מזרם כמו הענין והמזון וזולו שהוא כמו חזון. או יהיה מורכב משפלת הדגש והפסיל כי כבר נעלמו כדים מורכבים מצבי בלעים: (י) כמחמת אל. מרזון הל: בנולק. מנגזת מולק וזה יהיה כאשר יקשה העני ויהיה ממנו הכפוש: (יא) כרי. מענין כירור ושכחו בזה וזה במשקל

מצודת דוד

כל בני אדם מלהיות להם קדימות ירישם מהם בואם למען דעת כל אנשי מעשה מיאמרו ל"ל בדר להודיע כל בני מעשה לבנות מעשהו שיהיה נהגש לכל ימנעוהו כדולו: (ח) וחבוא חיה. עם כי היות חסות ירישם כמטר ענה זולו ותקדים לבוא בנמקס חבר השם והתבוא לשרוף כסף ותשכון בעשונותיה ולא תלה הן כחולה וקלה ה"ל סגת האדם אף בדבר אשר תשיב הסיב: (ט) מן החרד. יפסר שיה עשאלות התקין והזה בה כוח סופה מעלה מן ההדר חבר יהיה לשי היות וזה הדרי הנין כע"ש מוכח עם כסיל וכינסו (הדרי הנין לשי מ'): (ט) ובמזורים קרה. מן העולות שהוא הקור והוא מול כיונה: (י) כמשפט אל. מנשיבה כוח האל ל"ל במחמת וזה יהיה כהנה וזה מוכח בהים בענין ל"ל והדוק עם ל"ל יעלה להשלות גלו כי הקרה עולים ממעל: (יא) אף ברי. אף בעם יהיה היות כדור וזהו מ"ק לבוא המטר מ"ל כעכב עמנו ימריה וזו"ל הצרו בעצמותם על המטר שמו אף קרה: (יב) ויהוא. כעב הוא הנה נמנחם כיום מתקין הנה והנה כדור חתובות

פירוש ע"ט

מענינשם לזהת כל אנשי מעשהו קדי ער נאל מאקען וייסין אישיריבין פנינשטין יניגע מעשים וום ער הט גיטאן ער נאל וייסין איבער וום מען איז אים בן: (ח) אונ נאך פיל שלוחים הט גאט צו שיקין דורך זוי פורעניות אוף דער וועלט דהיינו תבוא חיה כמו ארב איין חיה דעה שוט קומען אוף דר וועלט אין איין קאקערונג ובפעולותיה השמן אונ אין איר וואונגג שוט זי רוען צו לאקערן פון דארטן אוף די פנינשטין אונ הקריה יי: (ט) מן ההדר תבוא סופה אונ פון דעים

איוב לו

מו הַתָּדַע עַל־מַפְלְשֵׁי־עַב מַפְלְאוֹת
 תַּמִּים רַעִים: ^י "אֲשֶׁר־בַּגְּדֵיךָ חַמִּים
 בַּהֲשָׁקֵט אֶרֶץ־מִדְרֹם: ^{יב} "תִּרְקִיעַ עִמּוֹ
 לִשְׁחֵקִים חֲזָקִים כִּרְאוֹ מוֹצֵק:
 יג הוֹדִיעַנּוּ מַה־נְּאֻמַּר לֹא לֹא נִעְרָךְ
 מִפְּנֵי־הַשֶּׁן: יד הַיּוֹסֵפֶר־לוֹ כִּי אִדְבַּר אִישׁ

מו הַיִּדְעָה עַל
 ט בַּשָּׁקֵט עֲבָא
 פ ר שׁוֹתָא דְשָׁמַיָא
 כ גִּדְעָא: י י דִּי לְבוֹשֶׁיךָ
 ט שִׁשְׁטֵין פִּדְ קִישֵׁרִיךָ
 א רַעְיָא מִן דְרֹמָא:
 יג הַתָּדַע עַל־מַפְלְשֵׁי־עַב
 הַקָּרִיפִין דִּסְוֹנֵת־הַגּוֹן
 פ אֲשֶׁר־הִרְיָא סְנֵינָא:
 יד אִדְבַּר יְהִנָּא מַה־נִּימַר
 לִיה לֹא נִעְרָךְ קִשְׁמֵי
 קֻדָּם דְהַשָּׁקֵט: כ כִּי אִפְשַׁר
 יד הַיּוֹשֶׁפֶט לִיה אֶרְוּם

ת"א נגיד. געטויל: יד קישש. יד (פיהט כ'): יד סיפור. עמלק יד (ברכות י):

רש"י

עליהם היך חלום מהאמרו: (טו) מפלשי עב. גילווי
 עב לשון מבו משולש כלומר לחרכן ולהחנן של עבדים:
 הרהיע. עליהם מפלאות תמים לרע (יז) אשר בגדיך
 חמים. כמה נגדך תמים שהשקיעו פרך מרות דרוויית שמינה
 הזנות את השלים בקרה שרות מורחית מהממתה כלומר
 זה קדים חרשית (ונה ד') משתתקת כל הרוחות מפניה:

עליהם היך חלום מהאמרו: (טו) מפלשי עב. גילווי
 עב לשון מבו משולש כלומר לחרכן ולהחנן של עבדים:
 הרהיע. עליהם מפלאות תמים לרע (יז) אשר בגדיך
 חמים. כמה נגדך תמים שהשקיעו פרך מרות דרוויית שמינה
 הזנות את השלים בקרה שרות מורחית מהממתה כלומר
 זה קדים חרשית (ונה ד') משתתקת כל הרוחות מפניה:

אבן עזרא

הנך כאלו הם שקלים בעלם: (יז) אשר בגדיך חמים.
 העניו ימי הקץ כי רובי הרוחות הם כחמליים בעבור היות
 השמש נכחת שמאל, ורובי המפסחים חמרו כי בהשקיע
 כהניע היום השק שקט ויאמרו כי כמחר חרץ ירחא ושקא.
 וזה רחוק להיות חמה אחת מתפספת לפירוט והפכו ולא
 טיאלמו התוכל להתחמם אם לא יהיה רוח דרוומית: (יח)
 תרקיע עמו. בהפיקו ה"ה החימה והשתקו הם
 על העניס ויקראו כן בעבור היותם חוויר דק והוא מן
 הגלגלים. והענין היתה תעור לחות להרקיע השחקים ולשים
 (יט) הודיענו מזה באמר לו. מה דעת יש לנו שנאמר לו
 נמה כן. וכן לא נכל לערוך אליו משיי השך כי חנהמו
 נהבך: (כ) הוסיפער לו. ענינו חין לריך שיספר לו חסם:
 אם אמר איש. כלבו. כי יחסר ממנו לא יושלנו ורב

הנך כאלו הם שקלים בעלם: (יז) אשר בגדיך חמים.
 העניו ימי הקץ כי רובי הרוחות הם כחמליים בעבור היות
 השמש נכחת שמאל, ורובי המפסחים חמרו כי בהשקיע
 כהניע היום השק שקט ויאמרו כי כמחר חרץ ירחא ושקא.
 וזה רחוק להיות חמה אחת מתפספת לפירוט והפכו ולא
 טיאלמו התוכל להתחמם אם לא יהיה רוח דרוומית: (יח)
 תרקיע עמו. בהפיקו ה"ה החימה והשתקו הם
 על העניס ויקראו כן בעבור היותם חוויר דק והוא מן
 הגלגלים. והענין היתה תעור לחות להרקיע השחקים ולשים
 (יט) הודיענו מזה באמר לו. מה דעת יש לנו שנאמר לו
 נמה כן. וכן לא נכל לערוך אליו משיי השך כי חנהמו
 נהבך: (כ) הוסיפער לו. ענינו חין לריך שיספר לו חסם:
 אם אמר איש. כלבו. כי יחסר ממנו לא יושלנו ורב

רלב"ג

הלה קושימי: (טו) מפלשי עב. כמו מפלשי וכבר קדם טיאווי: (יח) כללי חלק. עתהם הנהן והוא כחלום של זכוכות כסיה

ספייתו וינה הגור על השחקים כהם חוקים וכבר גם כן ספיריים כללי מולק: (יט) לא נכללעסר דחסינו ולשפוך

מציורת דוד

מציורת דוד
 הוכיח והוא מובא על הכלות החשב והאלמוני: (טו) מפלשי עב. כמו
 מפלשי עב. והוא מוליח מוחית: (יז) תרקיע עמו. והוא
 ענין קושימי והוא כהן כחלקו הפקדון הכללי קלין ומשכחו השחקים
 כה"ה החימה וקלי גבעה המינין ולשון קלים. לישחקים. ענה
 כלומר שחקים הם וכן העני ולשון מנעול פי' כראוי מלבן

עשה המטר מן הענן כי לא נודע חסם עד אלה לעין ולא נחלו.
 ומה לוק פליני חר וגם על כהניע התקרה: (טו) התרגיע. חסם
 קוד מנעולות ה' החמים כדעתו אזהר יבשה על מפסחי הכר מעט
 להם יכלמו יוצר כעשה בעטים לא ידעת חסם הדג עם מנעול
 להם: (יז) אשר. מזה הוא על מות הדעת המפור נהגרה כלפינו
 ליזה חסם הדג הכהן אזהר נגדך תמים בעת שיקטו הארץ כמות
 הדגים כל ככל כל חלום מנעול רוח לשון קשרה נחל ועמה
 והעין כל חסם השקימות להחמם וכאומר והם היום הכל כל על
 (יח) תרקיע. וכו עכש עמו את כשהקים חקוקים כמראה השמים
 כעשה חקוקים כליליק בסוף חק וזה חקול נשכה בשקת חקוקים או
 כעשה חקוקים נהגה הכפירות נהגה דבר כהן בעת יחיו אוחו
 משכחי הים סודת למ. מה נחמר כעשה חקוקים גם
 הלא לא יכל לסדר משפט נעולו מפני חשכה נעול חסם נעול
 הכמה חקוקים: (כ) הוסיפער לו. כל מה למ לערוך עמו משפט

פרוש ע"ט

חוקים כראי חקוקים הם ויי נתענין ששאק אוי ויי איין
 גינאסקערר שפייעריל נוא וירלכטוו איוב וך פוערין
 מיט און איין שפייערין: (יז) הודיענו מה נאמר לו ירי
 אוניו מודיע וסווערין מיר יאנן ין קאטאו מודיעוין
 וך פוערין מיט אים לא ישריך נצטי חשק פאר יאנר
 מיר נעלן דאך גימקען אן אירשקען אונערן הייר
 אקענין אים פון נענין דאס פיקשערניש וום ארום
 אים איין: ב. יאנן ויריערן כסופר יו פיאנר דאך
 הען בער ציילט נעקין צו אים דיא הייר קאט אוין

וואלקינם ווי לאנג אונ קרייט ווי ענין ששאק אוי ויי איין
 גינאסקערר שפייעריל נוא וירלכטוו איוב וך פוערין
 מיט און איין שפייערין: (יז) הודיענו מה נאמר לו ירי
 אוניו מודיע וסווערין מיר יאנן ין קאטאו מודיעוין
 וך פוערין מיט אים לא ישריך נצטי חשק פאר יאנר
 מיר נעלן דאך גימקען אן אירשקען אונערן הייר
 אקענין אים פון נענין דאס פיקשערניש וום ארום
 אים איין: ב. יאנן ויריערן כסופר יו פיאנר דאך
 הען בער ציילט נעקין צו אים דיא הייר קאט אוין

יְדַעַתְּ בִּינָה: הַמִּיִּשִׁים כְּמִדְיָה בְּיַתְדַע
אוּ מִיִּנְמָה עָלֶיהָ קוֹ: עַל־מָה אֲדַנְיָה
הַטְּבַעוּ אוּ מִיִּירָה אֲבָן פְּנֵתָה: אַ בְּרֶךְ
יַחַד בּוֹכְבֵי בְּקָר וַיִּרְעוּ כָּל־בְּנֵי אֱלֹהִים:
הַיִּוִּסְךְ בְּדַלְתֵימָם יִסְ בְּגִיחוֹ מִרְחֵם יִצְא:
מִבְּשׂוּמֵי עֲנַן לְבִישׁוֹ וְעַרְפָּל חֲתָקְתּוֹ:

ה"א הטעם : יתא דר טקילי טער יג כל הטעם : בן , חולין נא וזכר ויקהל שמי :

רש"י

נא כגבר הלציק . רמו לו שיתעורר מן חליו ויכוריו :
 (ד) איהא לי פה : (ה) במדיה . מדותיה : (ו) ירה אבן
 פנתה . בזמלע היס ומשם נכתת כל העולם ארפה היית :

מנחת שי

ילמדנו פרשה כי תשא אמר ל' יכושע בן נוי ארפה כמיב ל'ל סיקן
 סיהם ארפה שלך בלחם הכלבו תלויס בלחשו בשערו בלחשו בעיניו
 בלחשו לכר וכו' ולחשו מוי בשמות רבס פרסו מ' ועיניו בפי' מלכ
 חיוט לטכחשה דף פ"א : (א) נסה עליה קו . 'הקו"ף נגושה כמו
 כשמוט בזמלע דף ק"ו : (ח) יס . בקמץ :

בקר הס השכעה מברתיס ויקראו כוכבי אור . ובני אלהים
 (ח) יוסך . כמו הגני טך והעיני סגד : בגיחו . בלחשו כמו מניה
 ממקומו כחילו מרחם יאל : (ט) החולתו . מלבוש

רלב"ג

(ה) מי שם נמדיה . מי גזר וסדר מדת הלחן שתיס בזם הלוחן
 מדותיו וקלות גבוליס : או מי נסה עליה קו . ר"ל בלכות ונלדשה
 בלוחן אשר היל פליו . וזויס אמר זה כי מנהג הבוליס לגלות קו על
 עינים : (ו) אלהים . עמודיה : (ז) צד יחד . טעיני כנה : (ח) יוסך

מצודת ציון

איה ספ : (א) קו . חבל המדס : (ו) ארניה . הס הדכריס
 אשר יעמידו עליסם הסנודיס כמו חלטי החלר (שמות ל"ח) :
 חשבשו . מלשון מניעה ומחבטיה בשומן : ירה . השניך
 כמו ירה זיס (ש"ו) : פנתה . מלשון פנה וויס : (ז) ברך . מלשון
 רננס : כוכבי בוקר . הוא כמו כוכבי אור כי בקר וזכר חלד הוא
 והזכנה הוא על כוכבי לכת הסאריריס ויזכר וכן הללוה כל כוכבי
 אור (הסלים קפ"א) : וירשו . מלשון ירשוה : בני אלהים . הס
 המלחמיס וכן ויצאו בני אלהים (לעיל א') : (ח) יוסך . עיני
 מהיאה וגזר כמו יוסך חלוט בעיני (לעיל ג') : בגיחו . עיני המשכה
 כמו כי יגחו ידון (לקמן מ') : (ט) החולתו . עיני כריכה ועטיפה כמו

איה סיה עתה יסדי אה החרן הסס רחית הס סוכות על מס
 עומדת וכלומר סנה שחביל לנעת שחמיה במחמיה כלנו כיה בעת
 הכריחה וכלחיה כי יך הוא : החד . חצור סה יס ס סוכות ועל
 מה מלויה סס יך כיה להשכיל חמחת סכרד : (א) מי שם .
 מוסב על כגד שנתקלה שלפניו נוצר כגד מוי שם מודת החרן
 בזלכה ורכבהס כמו שיה עתה : כי תדע . אס ידעת שס מוי
 זולתי וכלומר וכו חמטוב שפעס פי' מערכות השעים : או מי
 נפשו גוי' . נמודו לרכס ורכסה ולחז בעל מדרך הנכחי והוא ככל
 עיניו בפי' : (ז) על מה . הגד על דבר מה שנתקפו חלטי עמודי
 החרן וכלומר סלס און לס לא עמודים ולא חלטים ואין להס על מס
 לנפשו כי חלויי מקיפס : או מי ירה . מי השניך הלכנ החלשן

פירוש ע"מ

(ד) איהא היית ביסדי אהן וואו ביקסמו איוב גיווען או
 איך נאמ האב גיגרונד פעקס די ערד תגד אס ידעת
 בינה זגא אוב דו ווייסקט פר שטאנד'יקייט : (ה) מי שם
 פמדיה פי' תדע זגא אוב דו ווייסקט ווער קמ גיטאן די
 קאס פון דר ערד או מי נסה עליה קו אדער ווער קמ
 גיגיינט אוף איר איין קאס שגור : (ו) על פה ארניה
 הפבשו אויף וואס זעגן אירע זיילין אריין גישטעקט
 גיווארין או מי ירה און פנתה אדער ווער קמ גיווארין
 איר ווייקלי שטיין אין מי'ין ים אונ פון דארטין או
 די נאנצע וועלמ גיגרונד פעקס גיווארין : (ח) וואו

וְאִשְׁבֵּר עָלָיו חֶקַךְ וְאֲשִׁים בְּרִית וְדַלְתֵימִים: 11 וְאָמַר עַד-רִפָּה תְּבוֹא וְלֹא תִסָּף וּפֹא יִשִׁית בְּגִּזְאוֹן גְּלִיךָ: 12 יִהְיֶימָךְ צִוִּית בְּקֶרֶךְ יִדְעַתָּה לְשַׁחַר מְקוֹמוֹ: 13 לְאֶחָזוּ בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וַיִּנְעֲרוּ

פְּרִיפִיָּה: 10 וּפְסָקִית עָלָיו גְּרִיפֵי וְשִׁוִּיתִי פְּרִיפִיָּה: 11 הִיךְ נִגְרִין וְדָשִׁין: 12 יֵא וְאִמְרִית עַד כָּא הִתִּי וְלֹא תוֹסִיף וְכָא תִשְׁנוּ בְּגִזְיֹתֵיגוֹת גְּלִיךָ: 13 יֵהְיֶימָךְ יוֹמָךְ פְּקֻדָּא צַפֵּר יִדְעַתָּה לְקַרְצַתָּא אֶתְרִיה: 14 תֵּיא תְּבִיבִי בְּרֵאשִׁית הַרְיָתָא וּפְקֻדָּא לְהִיָּוִי צַפֵּר

ת"א עד ספ . (סלים ג) : המימד . (כנפיו יב) : רעם . (כנפיו סלה) : לחמו . (שחר חזק) :

יִדְעַתָּה קְרִיין הָאין אֶתְרִיה: 14 יֵהְיֶימָךְ בְּנִדְפֵי אֶרְצָא וַיִּמְלְמְלוּן תִּבְיֹא מְנָה: 15 הֵיא לְמִיתָר בְּסִמְרָא דְאֶרְצָא דְיִשְׂרָאֵל וְאִשְׁמְלוּ דְרָא דְרִשְׁעִיא

א' במקום ה' ידעת השחר קרי רש"י

העולם ועננים סובבים לו כלבוש . החולצה . תכריכו כמו והתחל לא התחל (יהוקאל ע"ז) : (י) ואשבור . עשיתי לי זכרים סביב לעדכו בזמכם והם לו חוק אשר לא יעברם כמו וירדפוס לפני השער עד השברים (יהושע ז') והם

אבן אורא

וכמוהו והתחל לא התחל לא השמח כרוכה בצנד (י) ואשבר . שברתי כמו בחקי . (יא) ופא ישית . עד שה ישית כקד : (יב) המימד . המימד שברכת אתה לית להיות בקר וודעתה השחר מקומו : (יג) ותוכל לאחוז בכנפות הארץ . והגוף כי על השחר ידבר שיאחזו בכנפי הארץ וימותו ככל יום הרשעים כמו כענין יתמו השמים מן הארץ חף על פי שהלדיק ימות הסד ה' על יראו ולדקתו

רלב"ג

החולצו . וענין לנפשו והשמש כשול והוא הענין והתחל לא התחל גיך . ל"ל ואלו הסמיכות ענהגון ישיב גיך מי שהוא פועל חיות והוא הכוח כאלו אשר שגובנה בגלים שיפור יכלה אליו לפיכך לא יוספם שיפורו וזה לא יגבשו הגלים יתב צעת אחת משת אחר לחופפת הגלים הם וכן כעלמם יג"ח מוגבלים כשיפור של של ילאו מוגבלים אשר הגבול יב"ל למה יגבשו יתב צעת אחת משת אחר לחופפת הגלים הם וכן כעלמם יג"ח מוגבלים כשיפור של של ילאו זה וכל זה המקום ישיב הכוח בלחן ונבנה גיך ואלו יעבור הכל ארוה המקום אבל יסדו וישוב לדקוהו כהתמועצו חלל שפת הים וכוה יתב כשפת זה הפעולות אשר בתהי הגולה מלחן . ואפשר שיהיה הכוונ עד מקום מוגבל לא יעבור ארוה כמו בקד : (יב) ידעת השחר מקומו . ידעת מקומו כל שחר והוא המקום שזורה המנו ששמו והוא החל זה לפי שהשמש לא יורח חמד מקום אחד אבל יתחף מקום וזהו דרך משל אל כל הדומים ר"ל שיתקרב אליו חמד מההטעמו מנאש שרשן עד רלש גרי ונבנה גיך על רלש סרען הדבד האופן יתחשו השקופות החדצטס ובהם תועלות להמלא לו כהמלאות השלטות לשמור מליאותם המנו האששי כמו שיתבאר בטעמיות . והנה זכר השמש מנין שחר הכוכבים להלכות פועלו ויתר דללו המלאות אשר אללו : (יג) ויעברו . ויטורו ויעברו להכחל

מצודת דוד

אדפה היית בזמני לים מנגבש עננין ומתקדן מערשן ור"ל אללו כשימו עננין וערפל לכל יורחל ללש מן הגבול ולחון ונאומר הלא תשכיל לדעת שאני טעוש כל אלל כאלו היית סם : (י) ואשבר . חוק גרתי וכלו כאלו עשיתי עליו ומכדי שברים ומחילים וכללו שמו עננין ודלהים פגורים כחבר שבוני בחקני עול מלכר : (יא) ואיבר . גרמתי עליו עד מקום הסול סהול לו לבדית ודלתים עד שם הכול ואלו סופן לללל ונמקומו ישיב גלו כהרעה ונאון ולא הולל לו : (יב) המימד . הלהם לית מעיך להם השמש המבטך כילולו להכיר הכקר טרס יגלה הוא ט"פ הארץ האל ליתו מטיילם ללכר וכלו יתח ונאומר הלא מעלמו יתמועצ כלל עס ולא יתב יו ואלו יתח ואלו לא היה ככע לו לקיים גרמתי ה"ח ר"ל לו לית כען מן המימד : (יג) ויעברו . ידעת את השמש שברית ששחר היה מקומו אכז יטעון סם ונאומר הלא מן לו מקום לית והוא ככל לית והוא ככל לית והוא ככל לית והוא ככל לית ויתר לית לית לחמו בקלות הארץ ולעברו ויעברו הרשעים ממנה והלדיק נבאר כל ועל המבול יתב אשר הכל נלכדו וישחר ק"ח ודי לין פירוש ע"מ

בגאון גליך און דא ואלקסמו מאן מיט דעם גרוסקייט פון דייגע אינדין וואו ביסמו איוב גיווען אז איך קאב דס אלץ גיטאן : (יב) זאג מיר המסיה צוית בוקר האקסמו דען זינד דו לעבסט גישאפט דעם מארגין ער זאל שייגען ידעת השחר כקומו אדער ווייסמו דען דאם ארם פון דעם מארגין שפערוין : (יג) אדער האקסמו דען זינד דו לעבסט גיבאמין לאחוז בגיטת הארץ וינתי רשעים ספנה צוא אן נעמען אין די עקין פון

רְשָׁעִים מִמֶּנּוּ : יִתְהַפֵּךְ כַּחֲמֹר
 חוֹתֶם וַיִּתְיַצְבוּ כָמוֹ לְבוּשׁ : מִן וַיִּמְנַע
 מִרְשָׁעִים אֹרֶם וַיִּזְרַע רִמָּה תִשְׁבֵּר :
 מִן הַבָּאֵת עַד־נִבְכִיִּים וּבַחֲקֵר תִּהְיוּ
 הַתְּהַלְכֹת : יִהְיֶה הַגְּגֵלוֹ לָךְ שְׁעָרֵי־מוֹת
 וְשַׁעְרֵי צְלָמוֹת תִּרְאֶה : יִהְיֶה הַתְּבַנְנֹת
 עַד־רַחֲבֵי־אֶרֶץ הַגֵּד אִם־יִדְעַתְּ כִּלְהִי :
 יִשׁ אֵיזֶה הַדֶּרֶךְ יִשְׁכֵּן־אֹרֶךְ וְהַשֵּׁךְ אֵי־

ת"א פתחך . מסבדין לה (בלאים גב) : וימנע . מניעו כי מסבדין לה קט : וחזק . מסבדין מה יזכיר ע"כ פ"ס
 ויכר לך : הגגלו . עקר ויאל :

מנה : יי סתתפכא תיך
 מינא חותמא דילתון
 ואתעמדון תיך פסו
 ויהם : תא אתהפכת
 תיך מינא חותמא
 דלתון ולא אתבראו
 פסו נושמתון בלא
 נשמתהון תיך פסו
 סריק : מי ואתפכו מן
 רשיעא נהורתי
 ואדרע מרומא תשבר :
 מן אפשר דעתא עד
 שערכי סגור מא
 וכפשוש הרומא
 הלכה : יי אפשר
 דאתגליאו לך מעלני
 מותא ומעלני מולא
 מותא דגהנם תחמי :

יה אתבנת עד פתי ארעא דגנתא דערן חיי אין דעתא כולא : יי אידן ארמא ישרי

נהורא

רשיי

ע' תלויה ע' תלויה

וה' יטה ידו וכשל עוור (ישעיה ל"ה) כלדם האוחז בידו
 דבר ומטה ידו והוא נופל : (יד) תההפך . גליונין :
 כחומר חותם . משכע לורת חלדם כמותן ובחתימת המתים
 מנחת שי

כי לא לעולם חסן : (זו) וימנע מרשעים . ע"ן מרשעים תלויה
 ובפסוק חלק מפני מה ע"ן כל רשעים תלויה כ"ן נשעיה ארם רשע
 למנעו נשעיה רשע מנשעיה ע"כ . דבר אחר למה ע"ן תלויה לפי
 שטע"ן מחורו של אדם וד"ן הוא שיהא נופל עיניו של רשע שהוא
 מורו בדמיוני וימנע מרשעים אורס וקרב לוה כמב על מנחת

(יד) תההפך כחומר חותם . כ"ל כמו החומר והטעם אשר ישעיה בו החותם אשר ילכו שהוא מוכן בקלות לקבל החותם הוא כן תההפך
 פטולת העשם להמך ממנו פטולת מתהלפות מלך חלוף מלכו : (כו) נכדי ים . מעמקי ים : (יח) נכדי לרן . היה נכד הלרן הוא
 ממחקה מסקו שהוא והוא המסקו אשר יהו בו הלילה והיום שמים לעולם והוא יכיל ללרן שמי רחבים האחד מסקו שהוא עד הלילת הלרן
 והשני מסקו שהוא עד הלילת הסדום :

מצודת ציון

כעו גם חלני נכשתי (נחמיה ס"ד) : (יד) חותם . לורה כמו חותם
 חכנית ויחזקאל ל"ח : (זו) רמה . נבוכה ועלמה : (זח) נכבי .
 עומק הים כמו עבדי סכרות (נעיל כ"ח) : (יז) שערי מות ושערי
 צלמות . על הקבר יאמר וכפל הכרב בגלות סמוס : (יט) אי זה .

הוא נמנע אלל הסכנו ולה אמר לו המקום אם אהננס שלמי מבנה : שוכ חין להסליח על תחיה : (עז) וימנע . והו עס כי תהיה הלחקה
 על הלתיקוס לא יוכלו לו הרשעים כי פהם ימנע אור הלחקה והו חשבר זכות הרמה של בעלי הרועם וכלמי שיב ביה על חלונתה
 כשכור הגמול והעונש למר או יקבל כ"ל כמשעלו : (זח) הבאת . לחומר חין עוללך לך להכיר לחמו וכי הכרה סמכה מלאת האם
 ששלט עד נכדי עיניו כן וכי הסבלת בעיניך כהקיות סכסום : (זח) הגגלו . סחם גגלו לך שעריו צות עד שמשפוט סלח
 יחיו המתים כא"ס של כלה מעין כן וכד שאלו לא ישעיה (נעיל ז') : ושערי וכו' . כאל הדבר כתיב : (יח) התבוננת . וכי חתין הדברים
 הכנשעים עד סוף רוחם חלק וכל חתמך ידעת הכל סד הד ידעת וכחומר הלא לא ידעת מה הכנשה עתה חין ושך תתקין לדעת
 כהנשעים : (יט) אי זה . חזק על מלת הסכונת סמלור כמקלם סלפניו וימנע סלס סתין אנה זח סדק אל מקום אשר יבטון עס

פירוש ע"מ

פון דער ערך און די רשעים נאלין אום גישאקילט
 ווערין פון אר : (יד) תההפך כחומר חותם ווערמך דען
 דורך דיין גיקאם פר קערט און ווי ליים דר חותם
 און דם גישמאלט פון די מענשטין אז זיי שאמארן
 ויתיצבו פסו לבוש אונג פשעת החיית המתים וועלין
 זיי אוף שטיין אן גיקאם אונג וועלין לעבדיג ווערן :
 (מו) אונג דעקסט מאל וימנע מרשעים ארם וועמ פאר
 מימין ווערין פון די רשעים ויער ליכט חיות רפה
 תשבר אונג די האקערדיגע ארם וועמ צו פראכין
 ווערן : (מז) תבנת עד נכדי ים גיקאם איוב דען גיקאם

זֶה מִקְמוֹ: כִּי בִי תִקְחֵנוּ אֶל־גְּבוּלוֹ וְכִי
 תִּבְּרֵן נְתִיבוֹת בֵּיתוֹ: כִּי יִדְעַת פִּי־אֲנִי
 תּוֹלַד וּמִסְפַּר יְמֵי רַבִּים: כִּי הִבֵּאת
 אֶל־אֲצֵרוֹת שְׁלֹג וְאֲצֵרוֹת בְּרָד
 תִּרְאֶה: כִּי אֲשֶׁר חֲשַׁבְתִּי לַעֲתֹצַר לְיוֹם
 קָרָב וּמִלְחָמָה: כִּי אֵיזֶה הַדְּרָךְ יִחְלַק
 אֹרֶץ יַפִּינְקָדִים עַל־יַאֲרִץ: כִּי מִי־פִלְג

נהורא ותישוקא הדין
 אתריה: כארום
 תרברגיה לתרומיה
 נארום תהבון שבילי
 ביתיה: כא הירעמא
 ארום בכן תתיליד ומנין
 יוסף סניעין: כב אפשר
 דעלקמא לקורטורי תגני
 נא פו תיגי דברקא
 תחמי: כג די נגזית
 פלגא לעדן עקמא
 בגהם וברקא ליום
 קרבא דפרעה ואנחמא
 דמירא: כד הדין
 אורחא ותפליג נהורא
 יברר רוח קדומא על
 ארעא: כה מן סוף
 לשמשא קובחא
 ואסריא לעגני קליא: כז
 מן סוף לשמשא קובחא
 ואסריא לעגני קליא

ואסריא לעגני קליא: כה מן סוף לשמשא קובחא
 ואסריא לעגני קליא: כה מן סוף לשמשא קובחא
 ואסריא לעגני קליא: כה מן סוף לשמשא קובחא

(כא) ידעת. כל זאת: כי אז תולד. כשנראתי: (כג) אשר חשכתי. המנעתי. לעת צר. להאשת
 מלכים נכשען: ליום קרב. מלהמת גוג ומגוג:
 אבן עזרא

ארץ. היא הארץ הגדולה המיושבת. והכנון כי יאמר התדע
 כמה רחבי ארץ: (כ) כי הקחנו. להוליכו אל גבולו על
 האור ידבר: (כא) ידעת. אז. קודם שחולד כמה מספר
 ימי היד: (כג) ליום קרב. כמו השליך אבנים גדולות וברד
 יבטן אור על מקום עש בלחץ שהוא אור כלו הימ מיום אחד.
 והפך הדבר ומקום שהיה שם האור חלי שיה. אף על
 פי שדרכו נכונים אינם מעיין הפסוקים. וכן פי' זה הדרך
 יחלק אור י"א שיה האור הוא נשם: (כד) קדים.

לרב"ג
 (כב) חשכתי לפי כר. מנעתי אותם לי ולאיתי אותם להשתחב כהם בעת לר' כל להגיע הרע לראו לו: (כד) איזה דרך יחלק אור. הלחן בן
 לא זה דרך יחלק השמש עד שילך פסח בחוטמו הימנית בדרך חמה וכיום חמה בדרך אחר ויסור מקום זריחתו עלי לחן כמו שהבאר לנו
 ששנין משש בהמתת התמימה ומשפר שהיה הלחן בחור הולך הקטועי אשר יחאו ממנו להבנות כהלות ויהיה קדים כוח קדים והוא יוסר
 נכון לר' לפי הכיחור הראשון יהיה בשלחן ככל דכתיב לפי שכבר נזכר זה הענין בענינו כמו שאמר לויב המצריך לויב בקר וגו' (כב) ויהי

מצורת דוד

האור והאם זה עקום הסתך: (כ) כי חקתה. אשר תוכל לקחה
 את האור והאור אל גבול הסתך להאיר שם: נתיבות ביהו.
 של הסתך להבין שם את האור והוא מדרך הפנה ומליל לומר מה
 חרט עד שנתקן לכך להביא תחתי: (כא) ידעת. כידעת ע"ס
 שנגלה אשר תולד אז כמות כוללת ופחה כידעת אם יבית מספר
 בשכרן מלכות כדל לעת מזה כהם: (כג) אשר חשכתי. אשר מנעתי מלדות כנולדים כגו' ויתקלו וגו' לא יתן חלה (במות ט')

מצורת ציון

אל זה: (כג) קרב. גם הוא ענין מלחמה כמו המלמד ידי קרב
 (כד) תהלים ע"ז: (כד) יפן. יפול כמו ויפן הסם (שמות כ')
 (כה) פלג. ענין מלקחיה כמו נפלגה הדרך (בדלשים י'): לשפף.

האור והאם זה עקום הסתך: (כ) כי חקתה. אשר תוכל לקחה
 את האור והאור אל גבול הסתך להאיר שם: נתיבות ביהו.
 של הסתך להבין שם את האור והוא מדרך הפנה ומליל לומר מה
 חרט עד שנתקן לכך להביא תחתי: (כא) ידעת. כידעת ע"ס
 שנגלה אשר תולד אז כמות כוללת ופחה כידעת אם יבית מספר
 בשכרן מלכות כדל לעת מזה כהם: (כג) אשר חשכתי. אשר מנעתי מלדות כנולדים כגו' ויתקלו וגו' לא יתן חלה (במות ט')

וּס גֵּיט צו דְּרָעִים אוּם די לִיבִית רוּחַמָּא דְּאֲרָמִין
 וְחֲשַׁד יֵא נַח מְקִיבֵא אֲנִי וְעֵלְעִיעִים אִיז דָּם אֲרָם פּוֹן דָּעִים
 פּוֹינְצֵמְעֵרְנִישׁ: (כ) בִּי תִקְחֵנוּ אֶל גְּבוּלוֹ דָּם דְּרוּ אֲלֵקְטָם
 קַעְנִין עֵמְעֵן דִּי לִיבִית אֲנִי פִירִין צוּם גְּבוּל פּוֹן דָּעִים
 פּוֹינְצֵמְעֵרְנִישׁ וְכִי תִבְּרֵן נְתִיבוֹת בֵּיהוּ אֲדַעֵר פּוֹן שְׁמִי־קְמוּ
 דָּעִין דִּי שְׁמַעְנִין פּוֹן דָּעִים פּוֹינְצֵמְעֵרְנִישׁ דָּם דְּרוּ אֲלֵקְטָם
 קַעְנִין פִירִין אֲהִין דִּיא לֵעֲקֵם צוּא לֵעֲבָטִין מֵאֲבִין
 דְּאֲרָמִין: (כא) יִדְעַת וּויִיקְטֵמוּ דָּעִין דָּם אֲלֵךְ בִּי אִי תִּלְדִּי
 בִּיסְמוּ דָּעִין דְּעִנְסֵם קֵאל גִּבְאֲרִין וְיִוֹאֲרִין אִז אִיךָ
 הֵאֵב דָּם אֲלֵךְ בְּשֵׁאֲפִין וְהִפְשֵׁר וְיִפֵּה רַבִּים אֲנִי דִי צֵאל
 פּוֹן דִּיעֵנֵעַ טַעֵנִי יַעְנֵן דָּעִין אִז פִּירִי דָּם דְּרוּ אֲלֵקְטָם דָּם
 אֲלֵךְ וּויִיבִין: (כב) הִבֵּאת אֶל אֲצֵרוֹת שְׁלֹג בִּיקְטָם דְּרוּ דָּעִין
 רַעְנִין

לְשֹׁטֵף תַּעֲלֶה וְדָרַךְ לַחֲזוֹן קָלוֹת :
 בַּלְמַטֵּר עַל־אֶרֶץ לֹא־אִישׁ מְדַבֵּר
 לֹא־אָדָם בּוֹ יִלְהַשְׁבִּיעַ שְׂאֵהוּמִשׂוּאָה
 וְלֹהֲצִמִּית מִצֵּא דָשָׂא : כִּי הִישׁ לַמַּטֵּר
 אֲבֹמִי־הוֹלִיד אֲנִי־טַל : כִּסּ מִבְּטָן מִי
 יֵצֵא הַקֶּרֶחַ וּכְפָר שָׁמַיִם מִי יִלְדוּ :
 כַּאֲבָן מִמֶּם יִתְחַבְּאוּ וּפְנֵי תְהוֹם

ה"א לשפ, לזכרם, למטור, להיח, למטה, עקרים מ"ד פ"ח : מבטן, ויבר יחזו :
 כס מבריקא דמן נפק קרחא וגידא דשמאן מן ילדו יתיה : ל הוך אבנא מן קרישין

שבראש פלגתי לו תעלה גומא ליקמ ממנה שאלו שנים
 ויזקות מגומא אחת המשיכות מאור עיניו של חכם והס לא
 נתחלפו לי בין איוב לחכם נחלק לי וזה מן הכערה, ד"ח
 לשקף טיפת גשם שוקף פינגתי לכל טיפה גומא בעבים
 שאילו וירדות מגומא א' מעטטכות את הארץ וכעט טיט :
 ודרך לחזו קולות, מי כל קול וקול וי ש שכול ואס
 שנים הולכים בשביל אחד אין הכריות כובלות את הקול :
 מבנה שי

דרש מורה אולם מוטיהו : (כו) בלא ונשאה, כבוד ספרים מרזיקים
 שמי המלות הכרים וח"ו פחר ש"ן ונקלת מהם שתיים מהם :
 וחזוק כמו ה' עושה הוויים קולות תפיים : (כח) אנלי טל.
 האלף עוסף : (ל) כאבן, יתחבאו המים עד שיתקשו כאבן והענין שלא יראו שם מים : לפני תהום יהלכרו.

לשקף תעלה ונ' : מי חלק לכסף המים מקום שיופלו בו וקרא לנקום
 בזה המקום ולא במקום אחר עד שילימו בזה האופן הנצמים בהענין פסח במקום אחד ופעם במקום אחר וזה שאם היה המטר כולו
 במקום אחד תמיד לא ימלט למת לא במקום אחד מעד רבוי הלחות ולא בזולתו מזר היבש וה מנואר נשבר ופי שם חק ומזהו נזכר
 ולהשפיע ויהיה מורמו למרזו קולות כאילו חזו וקולות, ואי ימלא בזה מי שם דרך לחזו אשר יתחבו ממנו הרעשים שירד למטה לארץ הפך
 מוטטו הכעבים : (כז) כאבן ומנואר, מדבר ומקומות מרזים : (כח) אולי טל טיפה : (ל) יתחבאו, וילך שם יתקשו ויהיה ענין השיעור אשר
 מצודת ציון

מדות המים כמו וכוחו כהשל שוקף (ישעיהו ל') : העלה, הפיפה
 כמו וישע הפנה (מלכים א' י"ח) : לחזו, כן יקרא הענין כמו ה'
 עושה מוויים (זכריה י') : קולות, כמו וקולות : (כו) שואה ובישואה,
 חקך וזמנמה וכן אמש שואה ונשאה (לעיל ל') : (כח) אנלי, ענין
 מבין וכמו גלות מים (יהושע ט"ו) והאלף עוספת כמו האלף מן
 והחתי בשבועים (לעיל י"ג) : (כט) הקרח, הוא הגלד שע"פ המים
 הכקס מן הקוב וכן ענין הקרח הטובל (יהקאל ח') : וכפור, הוא
 הטובל במי הקור בבת השחר וכן כפור כאשר יסור (תהלים קמ"ז) :
 (ל) יתחבאו, מלשון מהכזאה ומסתור :

רענין דם עם זאל האבין איין בזינדער גריביל אונ
 עם זאל גינדערין אוף די ערד איינציג וואס בכדי
 עם אונ גיט צוא ווייקט ווערין שטאריק וירד לחזו
 קולות אונ ווער דם גיטיילט און וועג צו די קולות
 פון די דונערער און איפלעכעם קייל פון איין דונער
 האט איין פאונדערס וועג ארום צו גיין דורך אים
 (וען ווען צוויי דונערין וואלפן ארום גינאנגן פון
 איין וועג וואלפין די מענטשין גיט גינענט סובל
 זיין דם קול) : (כו) אונ איך גיב דעם וואלקן להפסיר
 על ארץ לא איש צו פאכין רענינען דורך אים אוף אזו
 איין לאנד גיט איין מענטש איין דארטין גיט פאר
 גינאונען

גיוואונען

איוב רח

וּמְסַכְרִין וְאִפִּי הַדּוּמָא
 מִן קוּרָא מְתַאֲחִירִין:
 לֹא הִתְקַבֵּר שְׂרִי
 כִּי יָמָא אוֹ אִשְׁרֵי
 דְגִנְדִין נִפְלָא הַשְּׂרִי:
 לִי הַמֶּכֶךְ שְׂמֵרֵי מוֹרָא
 בְּזַמְנֵיהּ וְגַתָּא עַל
 אֶפְרָחָא תִּדְבַּרְנִין:
 לִי הַדְּעָתָא גְּזֵרְתָּא
 דְשִׁמְיָא אִין הַשְּׂרִי שְׂמֵרֵי
 גְּרָגְרֵי הַ בְּאַרְעָא: לִי אֶפְשֵׁר דְתֵרִים לְעָבָא

ושפעת

ת"א התקשר, נכנסים:

רשי

תמנה לפתוח חרובות המבול ונבקמו במול טלה ועהיד
 הקציה להחורס לה. תמוחה: (29) בשמרו. כשירת
 המזלות הממונים להביא על הארץ קור וחס קין והורק:
 (לד) הדרים רעב קולך. לנוח עליו להתקשר בחשכת
 מים להיות שפעת מים מכסך והוא קדירת העצים כמו
 או הפך לא הרהל (לעיל כ"ג): או שפעת מים. על

עזרא

הוא חיד והוא כוכב גדול יקרא עין השור השמאלי וכסיל
 כוכב גדול הוא לב מול עקרב כי בעלות אלה שניהם במזרח
 ירחו המעשים הנזכרים וה כנגד זה צבית ומעלה ובהלך:
 (לג) בזורה. וכוכבי הס, ויש אומרים כי הרי"ש תמורת
 למ"ד והמרו כי כמוהו ודע אלמנתיו והוא רמוק: ועיש.
 כבר הזכרתי: (לג) הידעת חקות שמים. ששמי והוא
 האמר המסורר חק נתן ולא יפסוד: משמרו. שג אל

הקרה דמגלה טיפה של פניהם: ופני הרום והלכדו.
 זו ויהאחו חלד: (דא) מעדנות בימה. קשור כימה
 טלה הוא כל קריתו ויחריב את העולם בניה: או
 מושבות כסיל הפחה. להביח חמה והפני לניה של
 כימה: (לב) בזורה. כל שאר מזלות: ועיש. כוכב גדול
 שצביחה והרבה כוכבים קבועים זו וטל זו וכוכב
 אבן

הענין כפול מאלה שהיו מומי תהום והלכדו עד שיחברו.
 ויש חומרים כי עיניו שיתלכדו על פני תהום והוא קרוב:
 (לא) ההקשר מעדנות בימה. וכוכבי הס בשפת נפון
 וכסיל בשפת דרום וצומה הקשר הפירוש בהם מעדנות
 וכסיל הפך הדבר. והענין האלה לניה לכוכבים האלה
 לקבר ולפחה. והקדמונים אמרו כימה הס בשפה כוכבים
 קענים והם בסוף מול טלה והנראים הס ו'. והנכון שעיני

רלכ"ג

בהם ויהיו מים בכה לא כפועל: (לא) מעדנות. שם מיני חטונות
 כאלוהו ויהיו פרוס והם לניה היה לניה אלה בעל טלה:
 כשגם במול שהוא זו ויענו כהעלות ממתינה כחם לרוב הקור:
 נלמות עבדן אשר היה זה היזב כי אם זמן מועט: ועיש. כיה
 חנה: הרגום: (לג) משמרו. מענין שומר ומשל. והלזן אם תשים
 מעמלה בשמים בלך:

כאן הנופל נעים אשר יוכיח מעין הסרס: ופני הרום. הים
 שגם פתחו נכסיהם המה ללכדים מן: כרחם ומה יללו הוזה ולא
 ידעו וגם כחלו וכוונתו ובי מי הנושם הם כל אלה כלה מי ה'
 ועם זה לא תורה מלככה הקרי: (לג) ההקשר. האם אלה
 תקשר קצרי מול כימה בלא יוליא כל נטחו למחריב בעולם. או הכס
 תפתח קצרי לנעויות מול כסיל הכוליא חמו לספ נלח מול כימה:
 (לג) התוציא. הכס מיליא את המזלות כ"ל נעתי: ולא יעזר
 המועד ובי אלה חכב מול: פ"ש עם ניה ובה קבוצה כוכבים קענים
 שטנו אשר לא יתסכרו זה מזה: (גג) הידעת. הכס חלף גרומ
 מי יעשול על מהני לחכמי לרעב מי נלחם וכונמה: (לד) התרים.

מצודת דוד

מצודת ציון
 (לא) מעדנות. ענין קשורים וכן ויך אליו חג מעדנות (שמואל א'
 ט"ו) ויכרה: היה לניה רחמי מעדנים (כסיל פ"ג) מושכות. המ דרך
 משל מן הכים העשוי מן רלנו' ועי' משתה רלנו' ויפתחה ויפתחה:
 (לב) בזורה. כמו מזלוח הרי"ש צמקום הלג"ד וכן ויחזיקים קדם
 (לעיל ל"ו): על בניה. עם ניה וסמך נחם וכן ויבואו הלהבים
 על השמים ובמהו ל"ה): הנחם. מהניסם כמו ולא נחם אלהים ויש
 (ל"ד): (לג) בשמרו. משלם שומר והוא ענין מעמלה מה:

לכל השמים אשר יפסוד בלזן האם אלה תשים מעמלה כ"ל בלזן
 האם תרים לעב קיך נזכיר כשטר והוא ישמע נך ויכך בשפת
 ע"מ

אין ויין צייט ועיש על בניה תנחם אדער קאנאמבו פירין
 דם מול עיש מים אירע שטערין דאם עם זאל ויך
 גים צו שירין איינס פון דעם אגדערין: (לג) נאנט
 גאט צוא איוב הידעת חקות שמים וייסמו דען דיא
 גיועץ פון דעם הימלע אם תשים משפרי גזרין אדער
 קאנאמבו דען טאן דם גיבאט פון אימליכן מול אוף
 דר ערד אוף ווס יעדער מול גיצט: (לד) הדרים לגב
 קילד קאנאמבו דען אוף הייבין דיין קול צוא דעם
 וואלקין צו שאפין אוף אים עד זאל אראפ גידעין
 הענין ישפעת מים תכפך אונ דם מערונג פון וואקער
 פון רעגן זאל צו רעקין די ערד: (לד) השלח ברגים
 וילא ויאבדו קד שיקאמו דען פליצין אונ זיי נאלין
 גיין אוף נייערי ערשער אונ נאלן צדיק קומן צו רח

גיוואונען דעם פראקט פון דעם הימלע: (ל) כאבן
 מים יתחבאו אונ אזו ווי איין שטיין וום פאלט אריין
 אין וואקער ווערש עד פר בארגין אזוי ווערין דיא
 וואקערין פר בארגין אונאער דעם איין וום אוף זיי
 אין ופני הרום ותלכדו אונ דם פנים פון דעם אפ גרונם
 ווערש באצוואונגין דורך דעם פראקט אונ האלמ
 זיך אין אייגעם: (לא) התקשר בעדנות כימה קאנאמבו
 איוב דען גינדען דם קניפונג פון דעם מול פימה
 דם עם זאל גיט ארום גיין גאר ניין קעלמ או מושכות
 כסיל הפחה אדער דאם צירונג פון דעם מול כסיל
 קאנאמבו דען עפינען עם זאל ארום גיין ויין היץ צו
 אום וועפין די קעלמ פון פימה: (לב) התוציא מרות
 בעתי קאנאמבו דען ארום ציהען אלי מולות אימליכן

לְלִבִּי טָרַף וַחֲתִית פְּפִירִים תִּמְלֵא :
 כִּי־יֵשְׁחוּ בַמַּעֲזוֹנוֹת יֵשְׁבוּ בַסֶּפֶה לְמוֹר־
 אָרֶב : מֵא מִי יִכּוֹן לְעֹרֵב צִידוֹ כִּי יִלְדוּ
 אֶל־אֵל יֵשׁוּעוּ וַיִּתְּעוּ לְבַלְי־אֵבֶל :
 לֹמֵא הַיְדֻעַת עַת לְדַת יַעֲלֵי־סַלַע חֲלֹל
 אֵילֹת תִּשְׁמֹר : בַּתִּסְפּוֹר יִרְחִים
 תִּמְלֵאנָה וַיְדַעַת עַת לְדַתָּנָה :

וּפְרִי־סוּתָא דִּארְוֹתָא
 תִּסְפְּק : מֵא אַרְוֵם שְׁחִין
 כִּי מִדְרֹךְ תֵּא יִתְבוֹן
 בַּמַּטְלָה תֵּא מִטְוֹל
 לְקִנְיָא : מֵא מִן יִתְמוֹן
 לְיִרְבָּא מוֹנִיָּה אַרְוֵם
 כְּנֵי תִּיִרְבָּא יִתְעוּ
 פִּעֻן מִדְרִית מִיִּרְבָּא :
 אֵא אִפְשֵׁר דִּירְבָּא עֲדוּ
 מִיִּרְבָּהוֹן דִּירְבָּא מִיִּרְבָּא
 כִּד מִיִּרְבָּהוֹן אִתְרָא
 תִּמְטוֹר : מֵא תִּמְטוֹר יִרְחִים
 דִּשְׁמֹר : מֵא תִּמְטוֹר יִרְחִים
 הִיא הַיְדֻעַת : מֵא מִן יִתְעוּ
 הַיְדֻעַת : (מא)

חכרענה

רש"י ילדיו קרי

למ (א) יעלי סלע (אשכנזי"ק) וסגולה את ולדה ועגלה לראש סלע גבוה כשכורעת לילד כדי שיפול לרצן וימות והקב"ה מומן לו נסר ומקבלו בכנפיו: חודל אילות השמור. לשון חיל כיוולדה (ירמיהו ו') האילה רחמה נר ואין הוולד יכול ללדת ובשעת לידתה אני מומן לה דרקון מבחנת שי
 בשאר פסוקים: לשתי בנים: הכי"ט רס"ג: (מא) ילדו. וילדיו קרי: כל מל. מין מערין בעגלה מל הרמזונה:

ירבוקו. סביבותיו ללדניו עד כי נתמלא אחריו ורחבו: (ב) ישורו. עומדים כפופים לארוב: למ ארב. כן דרך הארבי לטות ולכפף עימיו שלט יכירו בהס: (מא) יהעו רבלי אובל. אהרבים שואם והקב"ה מומן להם ויתמון הנבראים מה' אמן ונכנסין לתוך פיהם:
 אבן עזרא
 והמטר: (לט) וחיתת כפיריים המלא. כי הוא נפשו ריקה: (יז) ישורו. מן יסח כי כן מנהג הכפיר וכמוהו

רלב"ג

למ (א) ותיב פירוש המלה. ובשם האריות חמלה המלאה להם ערק כי נפסס ריקה כהעדר טרנס: (ב) ישורו. יספלו: (מא) ישורו. יספלו: (א) יעלי סלע. שיי"ק בוק בלתי" והוא טולה בראש סלעו בשטם שכורעת לילד וכו' מומן לה כדי שמקבל אוסם הולדות כהנפיו וחיל ימות בלא פיולו כן ומנו כבוחינו ז"ל ואם הטנין אמה הכה פירוש הפסוק כן, ואם לא כנה יהיה הסלון בזה לפי מה שחשוב בזה הכי"ט חיו טולר כי הם בקושי גדול וזה יהיה נולד בהכחית הסכה לולי השגחת השי" למליה הולדות בלאופן מהחוקק שלט ימותו צמח הלידה: חולל אילות. הוא זענין חיל וחבלי יולדה ומנו כבוחינו ז"ל כי האילה רחמה נר ולא חיל אם לא הכישה נחש כרחמה (מא) סבב שי"ה אלים נחש צמח כלידה להשיש בהרמזה ומל ואם לא ימלא הענין כן יהיה ברלון בזה לפי מה שחשוב שזה הכי"ט חיו טולר כי הם בקושי גדול לה יהיה הטנין צו כמו הענין ביעלי סלע ולמח סכנה יהיה הולד במלחם הסכה ועם כל זה יגלה להשגחת

מיוצרת דוד
 נהגס הכוונת והמחאה: (מ) כי ישורו. כמורה בלא אני נחשו
 המה בראש למחל טולר ע"כ וכן קומחם צמדוקם נלל ירישו
 בזה הכי"ט ויבדחו ויודעים המה בכוונה לארוב על הכיות לטרקף
 טרף: (מא) מן יכין. מן הוא הענין מוון לעורב ונחמי כי ילדי
 העורב חולל אילות. והמה קומים וליים יודעים מה לעשות על
 חילן ארוב ולמחלוה הכי"ט וכן ואמרנו ז"ל על בני העורב
 המה נלמס וצלוהם וציוהם וציוהם שחור והמה נלמס חושב
 שהם בני זמנים טעין חלח בל על חמס לוח ימאם בהם וממאן
 לוחם והמאם מומין להם יחושים מלואחם ונכנסין לתוך פיהם
 למ (א) הירדעה. אה"ל חיש סכך היה חכונה על בניה ובשעה
 והמאם מומין לה נכר ומקבל את הולד על כנפיו וזהו אמר
 חולל אילות ו' להמה לל ובשעה שכורעת ללדח מומין לה הכקוים דרקון ומכרסם ויולדת בקלות וזהו אמר האם חמס
 השמור המה פכר יבואו לה חיל וחבלי לידה להמוין לה דרקון: (ב) תספור. וכי תספור לה יכתי לידה מתי תמלאנה וכי ידעת עם פירוש ע"מ

מצודת ציון

ורבבים. הם חמיות עמר כמו רבני נחל (עליל כ"א): (מ) ישורו. יספלו קומחם כמו קורל שחיותו (חלילס ל"ב): במעונות. מלשון מעון ומחל: למ ארב. לארוב וכן למו פי (לקמן מ'): (מא) צידו. ענין מוון נחש כמו לידס (יבואש ע"'): למ (א) יעלי סלע. הוא חיש סכך: חולל. חיל וחבלי לידה וכן וכן חלנו כמו ילדנו (שעיהו כ"ו): תשפור. ענין השגחה על דבר מה שלא יעבור המועד. וכן שממרות כהונה וליים יקבלו

הם חמיות עמר כמו רבני נחל (עליל כ"א): (מ) ישורו. יספלו קומחם כמו קורל שחיותו (חלילס ל"ב): במעונות. מלשון מעון ומחל: למ ארב. לארוב וכן למו פי (לקמן מ'): (מא) צידו. ענין מוון נחש כמו לידס (יבואש ע"'): למ (א) יעלי סלע. הוא חיש סכך: חולל. חיל וחבלי לידה וכן וכן חלנו כמו ילדנו (שעיהו כ"ו): תשפור. ענין השגחה על דבר מה שלא יעבור המועד. וכן שממרות כהונה וליים יקבלו

למ (א) הירדעה עת לידת יעלי סלע ווייטמו איוב דען די צייט פון דעם גיוויגען פון דיא שפיינן בעק דם ניא גייט ארוף אוף אהייך צו גיוויגען דו וואלסט אין דר רנע שיקין איין אדרער צו מקבל עין דאס קינד אוף וייע פליגלין אזו ווי איה נאמט טוא חולל אילות תשפור אדרער מוספור דען דויטען דם ווייטגישי פון די אינדין דם דו וואלסט שיקין איין שלאנג ער זאל איהר איין בים געפיין און זאל עפינין איהר טראכט בכרי זיא זאל קענין גיוויגען אזו ווי איה נאמט טוא: (ב) תספור ירחים הפלגנה מוספור איוב דען ציילין די יחדשים פון וייער פראגין ווען ווי טענין

אן ברייטין זיי עסין:

למ (א) הירדעה עת לידת יעלי סלע ווייטמו איוב דען די צייט פון דעם גיוויגען פון דיא שפיינן בעק דם ניא גייט ארוף אוף אהייך צו גיוויגען דו וואלסט אין דר רנע שיקין איין אדרער צו מקבל עין דאס קינד אוף וייע פליגלין אזו ווי איה נאמט טוא חולל אילות תשפור אדרער מוספור דען דויטען דם ווייטגישי פון די אינדין דם דו וואלסט שיקין איין שלאנג ער זאל איהר איין בים געפיין און זאל עפינין איהר טראכט בכרי זיא זאל קענין גיוויגען אזו ווי איה נאמט טוא: (ב) תספור ירחים הפלגנה מוספור איוב דען ציילין די יחדשים פון וייער פראגין ווען ווי טענין

יהות קפידים הפלא אנו דם באך ערפיניש פון די וויגי לייבין קאנספוד דען דר פילין: (מ) כי ישורו במעונות ויען זיי טענין זיה ציין בייגין אין דיא וואהנונג צו ליגין אוף בהמות אונ חיות ושבו בבוכה לפי ארב זיי ויצין אין די ביינלעך צוא לאקערין קאנספוד איוב דען מוספוד זיין דענסט קאל עסין צו זיי אזו וויא איה נאמט אנו וויא אזו וויטקסוד זיה דיה מיש מיר בווערין): (מא) זאג נאר פי זיין לעורב צידו ווער קאן אן ברייטין צום ראב זיין שפיינן כי ילדו זא אל ישורו ווען וייע קינדער שרייען צוא מיר נאמט יעני לכלי איה זיי זענן פרא ארשט ווייל זיי האבין ניש קיין עסין דען וייערע פטמער וויילן זייא גימ געפיין סוה איה

תִּכְרַעְנָה יְלֵדֵיהֶן תִּפְלְחָנָה חֲבִלֵיהֶם
 תִּשְׁלַחנָה: י יחַלְמוּ בְּנֵיהֶם יִרְבוּ בְּבֵר
 יֵצְאוּ וְלֹא יֵשְׁבוּ לָמוֹ: ה מִי־שִׁלַּח פְּרֹא
 חֲפִשֵׁי וּמִסְרוֹת עָרוֹד מִי פֶתַח: ו אֲשֶׁר
 שָׁמְתִי עֲרֵבָה בֵּיתוֹ וּמִשְׁכְּנֹתָיו
 מִלְּחָה: ז יִשְׁחַק לְהִמּוֹן קָרִיָּה תִּשְׁאוֹת
 נוֹגֵשׁ לֹא יִשְׁמַע: ח יִתּוֹר הָרִים מֵרַעְהוּ
 וְאַחַר פְּלִיירוֹק יִדְרוּשׁ: ט הַיֹּאבֵּה רִים

מִלְּרֵחוֹ: י חֲסִידוֹ
 בְּנֵיהֶן סֶתְפֵלְחוּ
 צַעֲרֵיהֶן מִשְׁרָרִין:
 ה סֶתְחִילִין בְּנֵיהֶן וְסִגְוּ
 בְּעִבּוּרָא יִפְקוּ וְיֵצְאוּ
 תְּבוּיֵן לָהֶן: ה מִן פְּרֹא
 מִרְדָּא בֵּר חוֹרֵי וְשׁוֹשְׁלֵי
 צִדּוּדָא מִן שְׂרִי: י דִּר
 שׁוֹרֵי מִיִּשְׂרָא בֵּיתָהּ
 וּבִשְׁבָנוֹ אֲרַעֲא צִדָּא:
 ז יִסְחַף רֵגְוֵשׁ קְרִיָּה
 אֲחֵרְנִישְׁתָּא דְרִדְדִי לֹא
 יִשְׁמַע: ח יֵצְאוּ מִרְדָּא
 מִרְעִיהוּ וּבְבֵר פֶּל יִרְקָא
 יִדְעִי: ט אֲפִשֶׁר לְרֵעִי
 רִיבְנָא לְפִלְחָה אִין

רש"י

ומכסה ברחמה ופתח ואם מקדים ומאחר רגע מיד מנה: ובין אותם רגעים איני מחליף ובין איוב לאיוב כחלף לי: (ג) הפלחנה, מתקע רחם שלהם ומוליא הוולדות וחבלי לידה שלהם: תשלחנה, מעליהם בלדתן לרגע שאני מומין להם: (ד) יחלמו, יחזקו: ולא ישבו למו.

עורא אבן

ידכה יסוח: למ (ג) הברענה, ותפלחנה ילדיהן כלי שלא יזיוו ממקומם: חבליהם תשלחנה, פי' תשלחנה חבלים ומכאובות על ידיה וזחר כך יתרפאו: (ד) יחלמו

רש"י

הש"י כנמלאת: (ג) תפלחנה, תפצנה ותחמכה: חבלים, לירכס: (ד) יחלמו, מעיין בריאות והוא מעיין ותחלמי וכתבינו: בכר, כמון: (ה) פרא, חיה הנמלאת במדבר והיא אולגה עשב כנבחה: ערוד, חמור הכר: (ו) ערבה, מדבר: (ז) מלחה, אבן מלחה יסוח מדבר ג' (ז) תשואות, ענין יסור, מן יסורו לה האבן והוא שם בשקל יבול: (ט) רים, דגם: הנוסף, הוא אבן

מצודת ציון

קן על שם זה: (ג) הברענה, מלשון כריס על הצדדים: תפ' יתנה, מין קטנים כמו יפלה כליות (לעיל ט"ו) וכו' ולא דרך הכתיבה, ודוגמה מקבה בור נקמם (ישעי' נ"א) ומשפטו ילחם לך קמה: חבלים, חבלי הלידה: (ד) יחלמו, ענין בריאות כמו בכר חלמות (לעיל ז'): בכר, יפולא חיותו הטובה (למשל ט"ו) ת"ל כנלח: (ה) פרא, הוא חמור הכר: חפשי, נכחיות: ומסחרת, קשרי לרעות הטוב כמו מוסדות ומעוות (ירמיהו כ"ז): ערוד, פרא לעמד מדבר (שם ב') חלגונו מערודל: (ו) ערבה מלחה, עטיינם כמו מדבר וכן בלתי טרבה וזמה (שם) וכמו חין מלחה (שם י"ז): (ז) תשואות, ענין המיס ודעם כמו תשואות חן (לכיים ד'): נוגש, הוא הכופה על המלחכה: (ח) יתור, ירגל כמו מתור החרן (במדבר י"ג): (ט) היאבה, הירכס כמו ללח אדם (דברים כ"ה): רים, פירוש

זיה דער פילין יתדע עת לתתנה אונ ווייסטו דען דר צייט פון זייער גיווינקען: (ג) הברענה ילדיהן תפלחנה זייא שיען קניען אונ זייערע קינדער ווערין אויס גישפאלטן (פלוקר) זייערע קינדער גייען ארום פון זיי חבליהם תשלחנה אונ זייערע ווייטיגן שיקין זיי אונעק און דער רגע ווס איך גאם שיק צו זיי דעם ישראנג דם ער זאל זיי איין בית טאן: (ד) תשלחנה יתב בך אונ זיי זייערע קינדער ווערין גישפאלקט ווערין זיי גיצונין צווישן דר תבואה יצאו ולא שבו למי זיי גייען ארום פון דעם ארמ ווס זייער פאטער אונ מופער זעגן דארטן אונ קערין זיה גיט אום צו זיי: (ה) זאגט גאם מי שלח פרא חפשי ווער הט גישיקט דעם מול איינל פריי פון קעגנטיין דם קרין קעגנטיין ווענין

מכרבו קלת יגדלו בכר בזרעים ובדשאים ואינם לריכס לגידול רכבים וחמס: (ה) חפשי, שאין חלם יכול לגדל פרא ללמדו עבודת כהמות: ערוד, חמור הכר: מי פתח, מוסרותיו שאין עליו עול חלם: (ח) יתור הרים מרעהו, הוא עממו תר לו מקום מרעה: (ט) רים, כמו ראס:

עורא

בניהם, כענין ותחלמי: ירבו, יגדלו בזריות כמו כרור, וי"ל שהוא תכרס מון: (ז) תשואות, קולות, מן שאון: (ח) ירוק, הענין אחר כל מקום ירוק:

מצודת דוד

לדען לעשות לה לא כדך העליות: (ג) הברענה, הוא כשכר הכרעה לגדל מעטנין ילאו ילדיהן דרך בקופ פוחת פי' הקמס וסוגח מעלמה פון חבליה כי ילכו להם מיד אחר הלידה עבלי לוקח אל העלדת: (ד) יחלמו, וסודותו מחזקו מעלמן ויכו כבליה וכל מתרסקו מן הלידה והמס גלדים כמין להכריז ביום הקמס בגילה והמס וילחם מלח סלי תמוסם כמין לויס כמין לויס כמין כיוסם משלחן: (ה) מי שלח נגר, מלכיהו לטורו כטוב ענדזה: מי פתח, לכל יהיה קשור בלעמו העיל: (ו) ערבה ביהו, לבוס מדוכו בערכם ומשכנו בלחן מלחה: (ז) ישחק, ילעג יקול חמיה השמע בעיר כולחי ואינו כם ולא ישמע העליו מונג לנגסו כנלחל: (ח) יתור, ירגל הכיס לו למרעהו ונעמלו דרום וחספס אחר כל עשב ירוק: (ט) היאבה, האס ילחם הכרס לע דך וכי יתמיד

עירוש

זאל גיט קאנן ארביטין מיט זיי אזווי מיט אןדערער בהמות ומסרות ערוד מי פתח אונ ווער קמ גיעפניט דעם בינד רימען פון דעם וויירין מול איינל דאם ער האט גיט אופ זיה קיין ואך פון קיין קעגנטיין: (ו) אשר שפתי ערבה ביהו דאם איך האב גיטאן דיא מדבר זיין הויז גיט אין הייקער וישפנתו כלחה אונ זיין רואונג איז אין איין גיוואצין לאנד (פלוקר אין איין וויסט אנטד): (ז) ישחק להיין קרה ער שפאט צוא דעם ברומונג פון דיא לייט פון איין שפאט (פלוקר) ער הט פון זיי קיין מורא גיט) תשואות נוגש לא ישק דם ברומונג פון איין פאצוונג דער קערט ער גיט אונ קמ קיין מורא גיט פרא אים: (ח) יתור הרים קרעהו ער מוט נדראים שפעקן פערקן פון זיין פאשע

יבית על ארובה : יאפשר התקבור רימא בתקמא באשליה אין ישדר גתמא בתרף : יאפשר דתתרחין ביה ארום סגו חיהיה ותשבוק לתיה לעתקה : יב אפשר דתימין ביה ארום יתיב ירעה וארדה יבגוש : יג גרפא

עבדך : אמ יליון על אבוסך : י התקשר רים בתלם עכתו אמ יישדר עמקים אחריה : י התבטחו בו פירב פחו ותעזב אליו יגיעך : י התאמין בו פי ישוב זרעך וגרנדך יאסף : י פנף דננים

עבדך, לעצדך : (י) בהרם עבותו. (ואו הקרת רחס בעבור תלסל שורך). עבות. הכל בקשרין (שוורים) לתלמי המחרשה : ישדר. יתקן השדה : (יא) התבטח בו.

אבן עזרא
 (י) התקשר רים בהלם. כמו תלמיה הוה, והענין התקשר רים תלם עבותו. (יא) התבטח בו. כי רכ חילך בעבור רוב כחו : ותעזוב אליו יגיעך. ענינו זרע השדה שכתה ירחו וישדר כמעשה השור, ויש אומרים כי תעזוב תשים על גבו כענין עזוב תעזוב עמו. והוא רחוק מאד : (יג) התאמין בו כי ישוב זרעך. כי כחשך ירחו רגננים. שם עוף אולי נקרא כן בעבור ונעם קולו : בעלמה. כמו נפרשה וכן תעלמה בלשון האהבה ונתת לרגננים כקף. ונתת לזכרה היא כקף. וכן יאשהו על זכרתו.

שולמה כי נבכמה : (י) התקשר רים תלם עבותו. הלזון כי האם בענות תקבור רים תלם לתרום בהלמי שדה כמו הענין בשור ובהמור ונולם מעצמי הים שחורבו בהם : ישדר. נגזרת שדה והוא המרישה כמו ישפת וישדר ארמון : (יג) כקף רגננים. שם עוף

מצורת דוד
 לעמוד על לטובך ללמד משך : (י) התקשר. האם תקבור את כחלם ככלי המחרשה בענות עבות הלזון כי המוס תלמי שדה וכן יבחה רגני בעמקים אחר חכר מוצע האדמה לענין יבכמה בעפר ממשל : (יא) התבטח. וכי חשבת כי עלי כחו וכן ומעוזו אליו יגיעך השך כבדס השואב יבכמה : (יג) התאמין. וכי האמין כי הבר ישיב לביתך גדולי ויבכך גרנך כיהנה והוא ענין מיללה ונמר האם פין להאמינו כי את כלל וכלל נמנעו מי הוא כמחזיק מעלם כלה לאי ואלך חמרה שחלטי נמנעו בשלמים : (יג) כקף רגננים. הוא שם עוף ונודע כי קולו כווח ונקלס רגננים ע"ש השמחה והלזון קוטר כדפיה ואמר הנה כמין רגננים השמחה בכל עם אל עין בעל כקף השירה אל עין טלס סידעת מעמסם : פירוש ע"מ

ויענין ואתה כל ירוק ירוש אוני קאה אלע גרין גראו שרם ער פארשמיין : (ט) ואנמם נאמם היאכה רים עבדך וועט גרן וועלן איין ווייל מיר דיה דנין אס ילן על אביך אדער וועט מיר דען אפער נעכמי אורף בייין קארטע : (י) התקשר רים בתלם עבותו קאנטמו צו ביינדין דעם ווייל מיר מיט אים צו די אקסין צו דעם אקיר ווס מען בינמם מיט אים צו די אקסין צו דעם אקיר צוא אקערין מיט זיי אס ישדר גתמא אחריה וועט ער דען פר רעכטין אונ גלייך פאכין די מיפניש קאה דיר : (יא) התבטח בו קאנטמו דען זיה פאר ויבערין אין דעם ווייל מיר ער זאל דיר איין ואמלען בייין תבואה כי רב כחו ווייל זיין פח אין פיל ותעזב אליו יגיעך אונדו ואלקט פר לאוין אורף אים בייין מירדיקיים דס אין די קבואה ער זאל וי איין ואמלען אין בייין הוו אררין : (יב) התאמין בו כי ישיב ירעה קאנטמו דען גלייבין אין איהם דאם ער וועט אום קערין בייגע ואמען גרנדך יאסף אונ בייין שיייער וועט ער איין ואמלען אין בייין הוו אררין דאם אין גיוויס גיט : (יג) ואנמם נאמם גרן רגננים ימלסה דער וינגעדיר פוגיר

נַעֲלָסָה אִם־אָבְרָה חֲסִידָהּ וְנִצְחָה: ייִ כִּי־
 תַעֲזֹב לְאָרֶץ בִּיצִיָּה וְעַל־עַפְר תַּחֲמֹם:
 וְתִשְׁכַּח כִּי־רָגַל תְּזוּרָה וְחִית הַשָּׂדֶה
 תִּדְוֶשָׁה: מִן־הַקְּשִׁיּוֹת בְּנִיָּה לְלֹא־לֶהָ
 לְרִיק יִגְיַעַה בְּלִי־פֶחָד: ייִ כִּי־הִשָּׂה אֱלֹהֶיךָ
 חֲכָמָה וְלֹא־חָלַק לָהּ בְּבִינָה: ייִ בַּעֲת
 בְּמָרוֹם תִּמְרִיא תִשְׁתַּק לְסוֹס וּלְרֶכֶבּוֹ:
 תִּרְאֶנּוּסָה מִמַּחֲסוֹת סוֹ כְּבוֹדוֹת מוֹ:

וּכְנִי: אַבְרָה. כָּל עוֹף קָרוֹי אֲבָרָה עַל שֵׁם שְׁמוֹת כְּלוֹמֵר
 אוֹ עוֹף שְׁמוֹ חֲסִידָהּ וְעוֹף שְׁמוֹ נִילָה. רָאָה מִה מְנַהֵגָה:
 (יִד) הָעוֹבֵב לְאָרֶץ בִּיצִיָּה. וְהוֹלַחַת וּמַחֲמַמַת לְמַרְהוֹק
 עַל עַמֵּר תַּחֲמֹם: (מִי) וְתִשְׁכַּח כִּי־רָגַל תְּזוּרָה. לְבִינָתָהּ.
 מִנַּחַת שׁוֹי

(יג) אֲבָרָה חֲסִידָהּ וְנִצְחָה: הַהֵבִי"ן רִסְיִן: (יד) וְעַל עַפְר. הוֹאִ"ו
 בְּנִעוּשׁ כְּסָפִי סָפֵד: (טו) וְחִית הַשָּׂדֶה. תְּדוּשָׁה: בְּרֹב
 סָפִידִים לִ"י הַחַי"ו דְּגוּשָׁה וְעִינִן מִה שְׂמַחְמִי בְּכַסֶּפֶת וְלֹא־לָב
 חֶסֶד תִּדְבַּר:

לְהַם שְׁלוֹשׁ בְּמִקְרָא: יִגְיַעַה בְּלִי פֶחָד. אִין לַהּ פֶּחָד עַל הַבְּיָלִים
 כִּי נִשְׂאֵי אֱלֹהִים: וְלֹא. נִתַּן לַהּ חֵלֶק בְּכִנְיָהּ: (יח) תִּמְרִיא. חֲנֻכָּה.
 וְאִין לוֹ חֲכַר. וְיֵשׁ חוֹמְרִים כִּי שׁוֹר וּמְרִיא כְּמֵהָ. וְעַסֵּם
 רַב"ט

אוֹ אִפְשָׁר שִׁיהִי עַם הַעוֹף כִּינִים וְיִדְבַר כִּדְבַק הַעוֹף הַהוּא: עַל־כֵּן.
 ל"י נִוֹלַת הַעוֹף הַהוּא: (טו) חוֹרָה. הַדְּבִכָה וְלִמְחִיבָה וְהוּא
 נִעוּבָה וְיִזַּר לַהּ בְּנִיָּהּ: (טז) הַקְּשִׁיּוֹת בְּנִיָּהּ. הַסִּידִים
 וְנִמְנוּנִים: (יז) תַּחֲמֹם לְבָשׂוּת
 לְבָשִׁי בְּשִׂמְחָה וְרוּחַס: (יח) סָסֵה. שִׂחַח הוֹרָה וְהַעֲלִים מַעֲנָה: (יח) תְּזוּרָה. מַעֲנִין
 מִצֹּרֶת דּוֹר

מִצֹּרֶת דּוֹר (יח) כִּי תַעֲזֹב. אֲבָרָה כִּי"א עִינִן עוֹזָבָה בִּילָהּ עַל הַכָּתוּב וְלֹא תִשָּׁב
 עֲלֵיכֶם לְחַמְסָה כִּי תַחֲמֹם חוֹסֵם עַל עַפְר הַאֲרֶץ לֹא עוֹלָם מְחַלְּסֵה
 יִמְחַמְמִי בְּכַבֵּק הַדְּבִכָּים: (טו) וְהִשְׁכַּח. וְהוּא סוֹכֵמַת מִסָּס וְתַחֲמֹם
 חֶסֶד רָגַל עוֹלָם לִיחָה תַעֲזֹב חוֹסֵם וְרַגְלֵי יוֹהֵה יוֹהֵה חוֹסֵם מוֹחֵם:
 (טו) הַקְּשִׁיּוֹת. תַּחֲמֹמַת וְתַקִּיפָה נִכְסָה כְּלוֹן כְּמֵהָ לִיחָה כִּי הוּא
 בְּלִי פֶחָד אִם יוֹהֵה יַעֲרֵם לִיחָה חֲשִׁבָה לְבָדֵן הַבְּיָלִים
 חֶסֶד יַעֲרֵם: כְּעַלֵּם וְכִינִיָּהּ: (י"ג) כִּי הִשָּׂה. וְהוּא עַל הַבְּכִינִים
 חֲלוּסֵה אִתּוֹ כְּחִמְסָה וְלֹא נִתַּן לַהּ חֵלֶק בְּכִנְיָהּ לְמַעַד בְּכַדֵּךְ שֶׁכָּךְ
 סוֹפּוֹת: (יח) כַּעֲת. כְּלִשָׁר חֲבוּל הַעַת אֲשֶׁר תַּחֲסוּן לְעוֹף בְּעִסְמֵם
 לְקוּטֵי יִקְרִים

דְּבִי כִּי־ל. דִּיא הַאֲרֶקְוִי וְיִזַּע אִין אִירֵךְ לְאַנְגְּ דְּבִיִּיא כִּי־ל. דִּיא
 בְּרִיִּים פּוֹן וְיִין קָאֵם אִין אִירֵךְ אִוִּיא לְאַנְגְּ אִין כִּי־ל מִיִּם
 אִין הַאֲרֶקְוִי כִּי־ל. אוֹ אִין־נֶעֱדֵר וְיִוּוֹל אִין אִוִּי גְרִידִים וְיִיא אִוִּי
 הָאֵם עַד גְּעִיָּקִים אֲרִיִן קוֹפֵטִין אִין דִּיא מִיָּבָה. אִפְשִׁי דִיא קָאֵם
 יִזַּע אֲרִיִן הָאֵם אִירֵךְ גִּים גְּעִיָּקִים אֲרִיִן קוֹפֵטִין אִין דִּיא מִיָּבָה:
 וְאֵם דִּיא נִקְרָא דְעַר וְיִוּוֹל אִין גְּעִיָּקִים צוֹ גְּעִיָּקִים צוֹ דִיא מִיָּבָה
 אִין עַד גְּעִיָּקִים מִיִּם דִּיא מִיָּבָה. אוֹן וְיִזַּע עַד הָאֵם גְּעִיָּקִים
 עִינִן הָאֵם עַד אֲרִיִן גְּעִיָּקִים דִּיא כִּי־ל מִיִּם דִּיא נָאֵה אִין דְעַר
 מִיָּבָה אוֹן הָאֵם גְּעִיָּקִים:

אִירֵךְ אִירֵעַר וְיָחַת הַשָּׂדֶה תִּדְוֶשָׁה אוֹן דִּיא חִיּוֹת פּוֹן דְעַם פְּעֻלָּה וְעִיס וְיִי צוּא מְרַעֲטִין: (טו) תַּחֲשִׁיב בְּנִיָּה
 לֹא לָהּ יִיא מוֹחֵם הָאֲרֶקְוִי מֵאֲכִין אִירֵה הָאֲרֶקְוִי פּוֹן אִירֵךְ קוֹנְדֵר גְּלִיִּיךְ וְיִי וְיִי גְעִיָּקִים יִיא אִירֵךְ קוֹנְדֵר לְרִיב
 יִגְיַעַה צוֹ לְעֶרְקִיִים וְעִירַט אִיר מִדְּקוּיִם דְּסֵם נַעֲגֵן דִּיא קוֹנְדֵר וְיִי הָאֵם גְּעִיָּקִים לְרִיב אוֹן וְיִי הָאֵם קִיִּין
 מוֹקֵרָה גִּים דְּסֵם יִי וְעִיס וְיִי אֵן וְעִירִי: (יז) כִּי הִשָּׂה אֱלֹהֶיךָ. חֲכָמָה הוּא אִירֵךְ הָאֵם וְיִיא גְּעִיָּקִים פֶּר גְּעִיָּקִין דִּיא
 חֲקִיבָה וְלֹא חֵלֶק לָהּ בְּכִנְיָהּ אוֹן הָאֵם אִירֵה גִּים אֵם גְּעִיָּקִים קִיִּין חֲחֵק אִין פֶּחָד שְׂמַחְמִיִים: (יח) כַּעֲת
 בְּמָרוֹם תִּמְרִיא אוֹן אִין דְעַר צִיִּים וְיִיא מוֹחֵם וְיִירְדֵר שְׂפַעֲנִיָּין צוֹ פְּלִיִּינִין אוֹן־מְרַעֲרִין הִיִּיִם גִּים אִין אִיר
 לְאַנְד

י' התתן לסוס גבורה התלביש צנארו
רעמה: **י' התרעישנו פארבה הוד**
נחרו אימה: **כ"י יחפרו בעמק וישיש**
בכת יצא לקראת הנשק: **כב ישחק**
לפחד ולא יחת ולא ישוב מפני הרב:
כג עליו הרנה אשפה להב חנית
וכידון: **כד ברעש ורגז יגמא ארץ ולא**

ולרובבה: י' האפשר
 דמתן לכוסא גבורהא
 אפשר דתלביש צנארו
 הרננה: כ' התרעישנו
 הוד גובי שג הוד
 לשושהא דגבורה
 אימה: כ"י יחפרו
 בגרמא וחדוי בחילא
 יפוק לקרמות קרבא
 כב יחדי לרלוחא ולא
 יחפר ולא יחת מן קדם
 ספא: כג עליו משרי
 ויגא חרמא שגמא
 מורגתא ורומחא
 כד ברעש ורגז יעבר

יאמן

רש"י

ולנסות לי מדות אחרות וכן בן סורר ומורה (דברים כ"ח).
 ובלשון גמרא חמרמי. כלתיה דרב זכור אמרמי ויפקח
 (כתובות ט"ז) (וסע איהא חמרמה ועיין ברש"י בחולין ל"ה
 ומניחא ט"ו) ו' ו' (ר"ב) רעמה. כלן רעס
 יבשתה כמו רעמו פנים: (כ) כארבה. מדלג ומקפץ
 כארבה ומרעס סביביו: נחרו. כשהוא נוטה בתחילו
 כקול אימה הוא: (כא) יחפרו בעמק. כמו ויחפרו לנו
 אבן עזרא

מריח שמן משולה מלשון רכבן: השחק לסוס. העבור רוב
 מרחתו: (יט) רעמה. כעטם עוות מן רעמו פנים. או מנורה רעס: (ז) התרעישנו כארבה. שנתמעי לו רעס כמרוחו
 כאשר יבמע לחרבה: הוד נחרו. כמו נחרת כוסיו קול לבלת הסוס: (ח) יחפרו. רגליו בעמק: וישיש בכח. כ"ס: צי:
 נשק. ידוע: (כג) ישחק. לדבר שופך אדם ממנו: ולא יחת. כמו הלתערין ולא תחת: ולא ישוב. קהיר מפני הרב:
 (כד) הרנה. קול ההויס הוילא מהאשפה כמו ותעבר הרנה: להב חנית ובידון. שפה מרוקס כללו להב וילא יתס:
 (כז) יגמא ארץ. יפסע ארץ וקרוב ממנו מגמת פניהם והעטס נוכח פניהם. כל כך יבחק ללכת אל מקי' המלחמה
 רל"ג

(יט) בעטת הוק ועון הקול והנבחה וההלה הוילא ממנו: (ז) התרעישנו כארבה. התעורר לו הרעס והעטס אשר הוא דוש כארבה: הוד
 נחרו אימה. טולס עיטוריו הוילא ממחירו הוא חוטה לבושיו: (כא) יחפרו בעמק. יתעורר רגליו בעמק מרמת סוסים: יבך. קול מלחמה:
 (כב) הרנה. מוזק מגודל העבור הרנה כשהיא: הלסס. הוא עלי שיטתו עו ההליס: מימ יתעורר. הם כלי ידיו: (כד) ברעש ורגז יגמא

מצודת דוד
 אינה הושכת אם יעבור עליהם סוס ורובו יודע אולם וכדומה
 ומי הוא הסימך אותה הלא חלי ויח' חמרת שפניו אשנית בעינים:
 (יט) התתן. הלא חמק נחה לסוס גבורה לפיות לו חופץ הלב
 מכל יחד עינים: ה' הולביש. האם חמק הלבשת לו ארו כקול מלויים
 כרעס: (ז) התרעישנו. כאשה מרעישו בקולו ודלוג כלדנה
 סוד הדלוג ממקום למקום והוד קולו הוילא ממחירו הוא קול אימה:
 (כא) יחפרו. לרוב מורגתו רגליו עו הפרשים בעמק שהוא מקום
 מן נחמד ובעבור רוב כחו עיב כשכ' ילא לקרחת נשק כי יבשת
 בכחו יתעורר מול נשק וזו עולה: (כב) ישחק. יתג
 אימה הוד: (כג) עליו הרנה. כאשר חרמט האשפה אש עליו ר"ל
 קול רינה וכשכר ישעמו עליו להב מימ ולבס כידון: (כד) ברעש
 ע"מ

פירוש
לאנד. דענקטס קאל תשחק לסוס ולרובו שפעט זיא
 אום איין פערד אונ אויס זיין רייטער דען ער קאן
 זי גיט חאפין ווארום זי פליהט פיל העקער פון אים
 גוא האסטו איוב גיגעבין צו איר פליגעל אונ וויא
 און ווילסטו דין מיט קיר בווערין: (יט) התתן לסוס
 גבורה קאנטו איוב דען געבן צום פערד שטארקייט
 התלביש צנארו רממה אדר קאנטו דען אן קליידן זיין
 האלז מיט שטורקס אונ צימערניש: (כ) התרעישנו
 פארבה ארער קאנטו דען אים מאכין שטורקעבן
 אונ שפרינגען און ווי דר היישערק הוד גיח איה

מיט

**יֵאֱמֹן כִּי־קוֹל שׁוֹפָר: כִּי בְדֵי־שֹפָר וַיֹּאמֶר
הָאֵח וּמְרָחוֹק יִרְיֶה מִלְחָמָה רַעֲסֵ שָׂרִים
וּתְרוּעָה: יִי הַמְבִינֶתְךָ יֵאֱבָרְנֵי יְיָ וּפְרֵשׁ
בְּנַפְוֹ לְתִימֹן: כִּי אִם־עַל־פִּיךָ יִגְבִּיחַ נִשְׂר
וְכִי־יָרִים קִנּוּ: כִּי סִלְעֵי־שִׁבְנִי וַיִּתְלַנְּנֵי עַל־
שַׁן־סִלְעֵי וּמִצֹּדָה: כִּי מִשֵּׁם חֶפְרֵי אֹבֵל**

גומתה בארשא ולא
יהי מין ארום קל
שופרא: כה בפיסת
שופרא יימר חדוא ופן
רחוק ידים קרבא
אבריותא דדברבי
ובבא: בו אפשר
דמבינתך ותאבר בר
נצא פריש נדפא
קדומוא: בו אין על
מיקרד ותבנה נשרא
וארום ירום שרפפיה:
ה"א המנוחה: נפול לא כ"ס: כה פירא ישרי ויבית על פירך מינך וקצדקתא: כה מהפן חפר מוכלא

לברחיק רש"י כנפיו קרו

(כו) אם על פיך יגביה נשר. השכינה טלמח כנשר
יער קינו (דברים ל"ג) היה מסלק פמליה שלו שלא יזיקו
להרין כנאלו אל הקדש ביום הכפורים: (כח) סלע ישכון
ויהלוקן. בטוה היה אהרן כמחמת הקטורת כשמתה על
אזן שהיה: (כט) משם חפר אובל. מחפלו על זרכי כל
השנה ואחר כל הכבוד הזה ראה כמיתה שני אפרוחיו נכב

ולא יאמון. מרוב שמחה שהוא מתאווה למלחמה: כי קול
שופר. של מלחמה: (כה) כדי שופר. לטק דוי הכיב
לו בהרבה כופר: יאמר האח. לטק שהומרים (העובדים)
כשהן שמחים כמו שהומרים אלה מחמת לבר: (כו) יאבר
בין יגלל הכן כפף ומלךד הוא דומה לדמות קן ומעמית קושי
הרוח דרומית כפריכות כנפיו בלא מהריב את העינים:
מנחה שי

טלח יאמון כי קול השופר הוא חמת: (כה) בדי שופר.
כשמעו הסופר יאמר האח מרוב שמחהו כמו האח האח
והוא מלה האמר על השמחה כבוא לאדם חפלו. בדי שופר
כמו בדי ריק והוא קרוב מעטס אין די כער: יריה מלחמה. כמסעו כי כן הוא: רעם שרים. ישמע רעם
שרים והרועה מרחוק: (כו) יאבר בין. יעוסף לחימו כי יבקש מקום הם: (כז) יגביה נשר. קין עוף שיגבה
יותר ממנו: (כח) סלע ישכון. כן תילדתי: (כט) חפר אובל. יבקש כמו לחפור את כל הארץ וקרוב מנחת הופר
גינתן והטעה שהוא במקום גבוה ויקבש מונו כעסם כהופר מטמון:

(טו) המניחה. ה"א נגשה בספרי כספר: כנפו. כנפיו קרו
ויכוי כנפו למנך כשכפופים כפף אהו מכה לגלל הוא קד מלחמה
כמדת הסוים ויתרה וטין גיטין פוק כל העו ויתקנה רכה פ'
כמו בדי ריק והוא קרוב מעטס אין די כער: יריה מלחמה. כמסעו כי כן הוא: רעם שרים. ישמע רעם
שרים והרועה מרחוק: (כו) יאבר בין. יעוסף לחימו כי יבקש מקום הם: (כז) יגביה נשר. קין עוף שיגבה
יותר ממנו: (כח) סלע ישכון. כן תילדתי: (כט) חפר אובל. יבקש כמו לחפור את כל הארץ וקרוב מנחת הופר
גינתן והטעה שהוא במקום גבוה ויקבש מונו כעסם כהופר מטמון:

אין. כעסם והטעה חוקה וכחם ורון פד כדומה ליליו הוא מנחה (ח) הארץ ויולעה לחוק המדויק: (כח) הארץ. מעטין במחה: (כו) יאבר.
יעוף וזכי כשפופות הוא כפף והכין קן. כספ טוף: (כח) ונגלוהו. סע חוק נגופו: (כט) חפר אובל. יבקש ויחם האוכל שיחיה כוון מעטין

מִצֹּדָה דוּד
הָרָחַן וְאִינֶנָּה בִּי הִישׁ קָל מִכֵּר יַעֲבוֹר מִחֶקְךָ רָב: וְלֹא יֵאֱמֹן. ר"ל
לֹא יִהְיֶה לְקוֹל שׁוֹפֵר אֲשֶׁר יִיטֹו בְּמִתְנַשֵּׁה וְלֹא יִחַד עֲמֵנוּ:
(כג) בדי שופר. ועוד אשילו יאמר אחת ויבטח כעס וכעס הכיבה
כופר: ומרחוק. ומטולטלו שער מחתק יריה ומחמה לכל למד
מנחתק יבנה קול אהו מלחמה ורעם שרי החיל ומחמת סעוטה
עד יבית אכזי הארץ מתעטות הסום אשר החיל כל עליהם:
(כד) הבבינתך. וכי מפכינה ככל מעתין יעוף הכן ויפרוש כנפיו
לעוף לסלח הירוב כי כס יחס לו בזמן ההוא: (כו) אם על פיך.
וכי פ' מלאמך יגביה הנבר לעוף השמים יאמר מלאכל כל העוטות

מירוחו ההומס: יגבה. עטין בלעש וסחים כמו הנמיטלו נא
ונעלשית ל"ו: (כה) בדי. בהרבה כמו כדי אש (יבניה ל"ח):
האח. הוא לבין במחה כמו החת נכסתי (החלים ל"ה): יריה.
מנחן רוח וז"ל יעס: רעם. כמו רעם: (כו) יאבר. על אכזה
וכפף וז"ל יעוף כנפיו: בין. כס טוף: (כז) ונפו. על קן ומורה:
(כח) שן סלע. כן יקנה החמד יצולו מן הכפף כמו שן הסלע
מהטכר מזה (שמואל א' י"ד) והוא מושלל משן כפה העולט:
ויצודתה. מגלל נגוה כמו מנדות מלטים (ישעיה ל"ג): (כט) חפר.

וזי על ידי מלאמך יבנה מדווי ונעלם טן הכל: (כח) סלע ישכון.
הכסה הטלח הרוח לא יקרה לו: על שן. בזמן הוא על הדודי הפוע העולט כפן אף ישכון על טן מעלה הוא הוא סילול מצנדל
נגוה והוא כפל עטין במחה כופת: (כט) טעם. ל"ג הכי יבחר לבכה כנפיק גבוה כי משס יחשב למלא אוכל כי משס למרחוק

פִּירוּשׁ
מיים פליהין ווייל זיי קלאפין איינס אין אנדערין לכה
היה: יכירן און די קלינגען פון די שווערדין און די
שפייזן קלאפין אוף איינס אין אנדערין און מאכין
הערען אין קול: (כד) ברעש ויהו יגבא אהן מיט
יטארעס און צארין פאכט דס פערד גריבער אין
דר ערד ולא יצייג און מחמת גרום שקחה גלייבט
ער מיט קול שופר אוב דס קול שופר אזי פון איין
טלחקה און דט גיטקין מורא: (כה) בדי שופר אין
ווען קען בלאזט מיט פיל שופרות יאבר מוט דאס
פערד זאגן דס לשון האה איין פרייד אזי ופרחקה הים
מלחקה און פון ווייטן מוט דס פערד דר שמעקן
די מלחמה ברש שרים יתרוה דער שמוערעס פון דיא

מירחוק

למרחוק עיניו יביטו: לואפרוהו יעלעו

למרחוק עיניו יעלעו: לואפרוהו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו: לואפרוהו יעלעו

ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו

רשיי: ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו

אבן עזרא

לואפרוהו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו

ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו: ד'א אפארוהו יעלעו

רלב"ג

מגמת ויבטלו: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו

מזודרת דוד

מרגל ומחפש: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו

פרוש ע"ט

ד'א אפארוהו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו: למרחוק עיניו יעלעו

וַיַּעַן יְהוָה אֶת-אִיּוֹב מִנְסַעְרָה וַיֹּאמֶר:
 אִיֹּדֶינָא כְּגַבְרַהּ הַלְצִיךְ אֲשַׁלְּחֶךָ
 וְהוֹדִיעַנִי: הַאֵף תִּפְרַח מִשִּׁפְטֵי
 תִּרְשִׁיעַנִי לְמַעַן תִּצְדַּק: וְאִם-וְרוּעַ
 כָּאֵל וְלֹךְ וּבְקוֹל כְּמַהוּ תִרְעַם: יַעֲדָה
 נָא גָאוֹן וּגְבִיּוֹת וְהוֹד וְהִדְר תִּלְבַּשׁ:
 הַפִּיץ עֲבָרוֹת אַפְּךָ וּרְאֵה כְלִי-גֵּאֹה

וואתיב יי נת איוב
 מן עלעוליתא דצערא
 ואמר: זרזו גדוון הוף
 גברא חרצוף אשאלך
 ותהודיעני: ה האף
 השני דיני החיוביני מן
 בגלל דתופי: ה ואין
 אדרע הוף אלדא לך
 ובקר דקבתיח תפרי:
 י אפקין גדוון גוהנתא
 וגובהא ויוא ושבהורא
 תל' ב'ש: יי ב'ב'ר
 רונתא דנחירוף דתפי
 קד גוהן ובפגניה:

ת"א ספר. עקרים פ"ד פ"א י"א: מן סערה קרי רש"י והשפילהו

עמדי לא אוסיף: (ומענה ה' מן הכערה): (ח) האף הפר משפטי. האף הוכיח בדברך להפר משפטי ולהראות שהוא מעוקל: (י) עדה. לטן עדי ומכשט:

אבן עזרא

מנחת ש"י

מ (ו) מכו סערה. מן סערה קרי וטיין מה שכתבי לטיל סימן ל"ח:
 (ז) לזכ לא נגבר. בספרי ספרד כ"ף רפה וטיין מה שכתבי
 צ"חוקל סימן י"ז: (ח) עברות. בדפוס להסולי ובדפוס קושטא לדינה
 עם פירוש הכהן ובדפוס וינ"ל"ה עם פ"י הנחמ"י ואזהב משפט
 שאינה הגונה ואמר לא אביב אז אמר לו השם אחר שלא תודה האמת ותחשוב בלךך כי אמה חכם אשאלך והודיעני
 וזה שמתקת התרלה להפר משפטי החכמה שמתני בעולם חרשעני למען תלדק: (ט) ואם ורוע כאלך לך. גכס.
 ותרעם. בקול כאשר ירעם אל קול הרעם: (י) עדה נא. מגזרת הורד עדיך: (יא) עברות אפך. כי בלף ידעה
 רל"ב

בדברתי וסוף מה ששענתי מהרע שימלא נוסף ללדיקם כני מניח ועוזב אותו ולא אמנה לך דבר עליו לפי שכבר התבאר לי היסוד הספק
 צו ממה שזכר אליהם צבאוור רחב לא וזכרו פש"י בזה המענה להיות כוונן על מה שכבר ביאורו חליהם לחיוב וחלוט הסענה הכינת
 לא סוחר עדיין הספק בה צבאוור לא בדברי אליהם ולא בדברי פש"י וליני מוסף לפעון לך דבר: ולתי הטענה הריחז"ה הבלגמה
 המנלחת לרבעים זמן חרוך אשר הוא עול אם היו השמות והכחות מעשות להכש"י או לירות וקולור אם היו מעצבים אל הכ"זור
 אשר מהגדמים השמימיים אשר סודו בזה האופן ולא היה יכולת לסדרו באופן אשר מתוקן להגיע לתיט כמעטיו וככרי מעללו: ביאור
 מלות הכענה: (ו) ויטן ס"ח איוב מן סערה וינ"ל"ה: (ח) תרעם. תרעם קול חזונו ומכשט כמאור: (י) עדה לא גאוון וגובה. לבוט ולעדי
 וגאוס כמו שאני עושה להיות הגבוה כמוחלע: (יא) הפך. פור:

מצודת ציון

מצודת דוד

אל סי כמו למו עמתי (לעיל ב"ח): (ו) אור. חסור: כבבר.
 לאיש נבוכ: חלצוך. מחתיך: (ח) חפר. מלבון הכפר ונטול:
 (ט) ורוע. עיין כח כי הוא נהון בזכות: תרעם. מלבון רעס ורעם:
 (י) עדה. מלבון עדי וקשום: גאוון. גאוון: פור כמו
 קשה מהרשטונה כי החשוב שמספטי בטל על כי לא אביב לתיט גמולו: ר"ל חרשעני. ר"ל חרשעני משפטי צעבור כי תהשכ חרוך
 ללדיק כי על רעט ועובד לו יתן מקום להמיה כ"כ כי מי יודע משמונו של חזירו ללדיק הוא לא רעט הלל טיך תמיהה היה על
 לדיק ורע על ועצבור עלמו יתמה כי השב עלמו ללדיק ויהי מעטיה מאלד זמנו וכי בעצבור משהכחן חרשעני משפטי:
 (ט) וואם ורוע. כי הנה האדם פשוט הוא כללם אליהם ובלכך ימלא בלם זמנו בלם יתעם עווייה מה מדק"ה הנה כחו רכ מאלד
 וישמאל ככל דבר ולף כללם הכמים ויכטיין שאלמר שטעם בנעמון דוס וגוי ירוסם בשלם וגוי וכלם כיהם וגוי לשמוע"ה בקול הו"ט
 (ויחבטם יי) ויהא אמר לו איך תחזיק עלמך ללדיק וכי יט לך כח הירוט כמו השל למשול בכל דבר וכי חרעם כמוכו בקול לגוור מה
 על זכא הכמים כאשר ירוט ללדיק בלם ואמתי: (י) עדה נא. כלומר ככה משה נכהון דרכו וקשום עלמך בנפולן ובגובה ויכבטם
 עלמך כסוד והדר לפשות משפטי נטלתי: (יא) הפך. פור עכרית הפך ונטל על שטעם עם לעגטם ברוח שפתיך: וראה כל גאה
 פירוש ע"מ

ביידין נאך: (ו) ויטן ה' את איוב כן ספרה יואבר האם
 נאמו ויידער גיענפערט דעם איוב פון דעם שמורעם
 ווינט אונ האמ גיזאנט: (ז) אור נא כבבר חלצוך גורם
 גון אן און ווי איין גבור דייני לעבדין אשאלך ויודיעני
 איך וועל דיע פרענין אונ וויי איר מיר מודיע איין
 תשובה אוף דעם וועל דיע פרענין: (ח) האף
 ה"פ משפטי ויילסטו דעם אוף פון כשפטם פר שמוערן
 דם מיין כשפטם איז גיט רעכט מרשיעני לבטן הצדק דו
 באכטם מיה אום גירעכט פדי דו ואלסטם גירעכט

והשפילתהו: י' ראה כל גאה הכניעתהו
והדך רשעים תחתם: י" טמנם בעפר
יחד פניהם חבוש בפמון: י" וגם אני
אודה ביותשיע לך ימנך: טו הנה
נא בהמות אשר עשיתי עמך חציר
בבקר יאכל: טז הנה נא כחו במתניו
ואונו בשרירי בטנו: י"יחפץ ונבו כמו

יב חמי דל גינתו
ומתנהו ורשך מתבא
באתריו: י" מקיענו
בעפרא פדא אפיהו
פבוש בטומעא:
יד ולחוד אנא אודינה
ארום תפרוק לך ומיך:
טו הא כדון בעריא די
עבדית עמך עבא תיך
תורי יוכל: טז הא כדון
לגינת דחליה פחצוי
יתוק פיה בפרת
דכרסיה: י"י פפר דוגניה
היך פארוז ותניא

ת"א פדריי. י"ב ע"ד: רש"י

(יב) ודדך ל' דכו במדוכה (במדבר ע"ו): (טו) בהמות. מוכן לעתיד: (טז) כדו במתניו. בליו מעוכים וכסהרים ולא נתקו לגמרי בשירירי. כמו שדרך ("ה"כ"ז): (יז) יחפץ. אבן עזרא

הכעס: (יז) ודדך. אין לו חכר כמו רמוס. והעש אס יש לך גבורה הדוק על גאה, והוכר מהגאים שנים האחד בהמות שהוא ביבשה והשני ליתן שהוא בים: (טו) חבוש. כמו ולא תיבשו: בטמון. כמו עשירי העשעש (יב) אודך. כמו ביישוב גדולה ממנה. וטעם עמך לפי שהיה ביבשה כי בחארי' יחזר הליתן שהוא בים. ויש אומרים כי טעם עמך שהבהמות נולדו ביום אחד עם אדם הראשון, וזה דרך דרש: חציר בבקר יאכל. ענבור זה אמרו המפרשים שהוא הפיל. וחינה רחיה גמורה: חציר. עשב כמו מלמיה הרים חציר: (טז) ואונו. כמו כחי ורחשית אוני: בשירירי בטנו. כמו לא כרת שך: (יז) יחפץ יעמיד ואין לו ריעועמיה במקרה. והמפרשים הוללוהו מגורת חפץ. ואין לו ביו חפץ: רלב"ג

(יב) ודדך רשעים תחתם. שזכר וכתה רשעים בתקופם: (יג) חבוש בטמון. חכשם בעמאר ובצמחה. לו ירלה שמימה ויחלחא בעפר וכוה ממחה הקבר: (טז) בהמות. הוא בעל חיים שמו כן: (טז) ואונו. וכחו בשירירי. הוא הטבור: (יז) יחפץ ונבו. יעו זכנו מצוה דוד

השפילתו. ר"ל תן עיניו בו וספילתו כלבד דלמי וילום ללדיק
זכס: (יב) ראה גור'. הוא ככל עיני בל'א: ודדך. במאמר סוף
כדוך לח השעשים במקומם: (יג) טמנם. אה כולס יחד טמנם
עמך וחבוש לח פניכס בתקופ עמון ויבחר ל'ל גזור עניכס
שבלות ויכנעס וכתיס ומרחס לח מתקיים גזמך: (יד) ובה אני
אודך. כלבד חיהס כמעמלה ה'א' אשך כמות עיניך חוביב לך
לכית לך כה ה'ארוס כולס חכס גס ח'י אודך לומר על'ך שלדיק
גמול ח'ה חבל עמס כוילי ולל כן הוא עס לי עמס שח'ה לנדך
השכט עמך ללדיק: (טו) הנה נא בהמות. כחומר י' הם חיה
ד'יך גמול כחמס לח חיהס קל'ה י'י מלכ'ל גמול ח'ס חמסס עמ'תי
ב'יתם כפלאוח ח'ל'ל אשך ח'ין י'י יעמוד ונמלס ח'י
למולי לכהיס ח'ל'ל ומלסס גמול ויכס פ'חה ח'ל סכ'המס אשך
עס י'י ח'יה ימ'י לח כל כ'פוי כשכ טריפ'ה תמולס כי י'אכל עשב השדה כ'קך: (טז) הנה נא בהמות גור'. כלומר עס כי י'ל למך
לנדוך עמך ולא נודע ח'ס כן כמו כפוטל מכל עוקוס הכוח שמור ח'לו כמתינו ויהו ח'ל כה בעמס: ואנו גור'. וכמו כולס כ'טט
והוא ככל עיני בעלות שמוס: (יז) יחפץ. ימ'ה ח'לעס וכו' אשך הוא כמו ח'לין ח'רו בגדול וכעוכי: גידי פחדיו. גידי בליו המס

פרוש ע"מ

אנו נעה אימליכין האפערדיגין יאנו אי אים משפיל
אנו ווי איך גאט מאד: (יב) ראה כל גאה הכניעהו אנו
נעה אימליכין האפערדיגין אנו מאה אים אונמער
מעניג הודוך רשעים תחתם אנו צוא שמוס די רשעים
אנו צייער ארמט וואו זיי זענן אוו ווי איך גאט מאד:
(יג) טמנם בעפר יחד באהאלט דיא זייא אלע מיס
אנאדער אין דער ערד פניהם חבש בטמון אנו זייער
פנים פרעס איין אנו בהאלט אין איין בהלמיניש:
(יד) וגם אני אודה כי תושיע לך ומיך אנו איך וועל דרך
אוק לזיבין ווען זיין רעכעמט האנט וועט דיר העלפן
אפער דך אקת איי דס דוקענטס דיר גיט העלפן:
(טו) הנה נא בהמות אשר עשיתי עמך גזן די בהמות וזס
איך גאט האב בשאפין מיס דיר דאס זיי זענן אן
גיברייט לעתיד לבוא קס אינדר שור הבר' חציר
בבקר יאכל ער עקמ גראו אוו ווי איין רינד אונפאר
יעקמ גיט קיין חיות: (טז) הנה נא כחו במתניו גזן זיין
כח איז אין זיינע לעגדין ואונו בשירירי בטנו אנו זיין
כח איז אין רעס נאפיל פון זיין בוח: (יז) יחפץ ונבו
כמו אנו זיין זכב איז האקמ אוו ווי איין טענין ב'ים
גידי פחדיו ישרדנו אנו דיא אדערנין פון זיינע ביצים
זענן

פחדיו משבשין :
 יח אבריו תקיפין היך
 פצצדי נחשא נרמיו היך
 ממקנא דפרזלא : יח הוא
 שרוא אורחתיה
 דארהא דעבדיה יקרב
 ספיה : כ ארום ערר
 מוריא יסוכרון ליה ובר
 חיות ברא יתקבון עמין :
 כא תחות מרליא יגני
 בטמור קניא ועקא :
 כב יטרלוגיה מרליא
 גנוגיה יתורוגיה ערבין
 דגחל : כג הא ישלום
 גהרא ורא אתתהל
 יתחמץ ארום גניר

ארו גידי פחדו ישרגו : יח עצמו אפיקו
 נחוישה גרמיו כמטיל ברזל : יח הוא
 ראשית דרכיאל העשו יגש חרבו :
 כ כירבול הרים ישאלו וכלחית
 השדה ישחקו שם : כא תחת צאלים
 ישכב בסתר קנה ובצה : כב יסכהו
 צאלים צללו יסכהו ערבי נחר :
 כג הן יעשקנהר ולא יתפוז יבטהו פי

פחדיו קרו עין מ"ש רש"י

ירגא
 חת כולס . [עד כאן] יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

לסון גדיל : (יח) אפיקו . חוק : גרמיו . עלמיו : כמטיל .
 כמחשו של ברזל : (יח) ראשית דרכי אל . מברשת
 נכרא ראש לכהמות העושו . הקב"ה בעלמו יסחטנו :
 (כ) כי בור הרים ישאו לו . ובספר תהלים כתוב
 בהמות כהריו חלק . חלק הרים נשאלו יבול וכלל יום רועה
 מבחנה שו

פחדיו ישרגו : יח
 דפוס יסן : (כ) וכל חית . הוא"ו כגפיה : (כא) וכל
 יחסו . בנקלת מדויקים מלא ופי' חמר ב"ח : (כג) ולא
 יתפוז . בויקרא כהן סוף פרשה כ"ב ומדגש כהן פ' כ"א בענין
 ראשית דרכי אל . כנריות החיות וכל הבהמות כי
 להעלה מכולס הוא : העושו . הטעם כי אשנה ויכל
 להרגו : (כ) כי בור הרים . כמו יבולה העפס שההרים ישאלו
 יבול : יעשוק שם . עמו כי אינו דורס :
 (כא) צאלים . כמו לללים והחל"ף תחת אות כפול כמו
 הנהרים : ובצה . כמו בלחמו ונחזיו מקום הטיט : (כג)
 יסכהו צאלים . להיות ללו : (כג) יעשוק נהר .

פחדיו ישרגו יחסו יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

פחדיו ישרגו יחסו יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

פחדיו ישרגו יחסו יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

פחדיו ישרגו יחסו יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

פחדיו ישרגו יחסו יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

פחדיו ישרגו יחסו יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

פחדיו ישרגו יחסו יסד רש"י מכאן ואילך אינו לטון
 רש"י] : (כא) צאלים . לא חילנות : (כב) יסוכרון
 צאלים צללו . אחוה כל של סתר קנה וציה מסיבך
 ומסוכך . חילילות [הרבה] : (כג) הן יעשוק נהר ורא
 יתפוז . פרת שמיזו פריס ורבים הוא נכר גדול עשוקו
 אבן עזרא

יִרְדָּגָא לְפִוּמִיהָ : יָנִיחַ יִרְדֵּן אֶל־פִּיהוּ : כִּד בְּעֵינָיו יִקְחֵנוּ
 כִּד בְּעֵינָיו יִסְבְּגִיהָ : בְּמוֹקְשִׁים יִנְקֵב־אָרְפָּא : כִּה תִמְשֹׁךְ לְוִיתָן
 בְּתוֹקֵרְיָא יִנְקֹב וְחִירִיהָ : בְּחַכְבֵּל לְוִיתָן בְּחַפְתָּא
 כִּה תִנְגִּיד לְוִיתָן בְּחַפְתָּא : וּבְאֵשׁ אֶל־תִּקְדַּח
 לְיִשְׁגִּיהָ : כִּי אֶפְשֵׁר דְּתִשְׁוִי אוּנְקָרְא
 בְּחִירִיהָ וּבִסְלָרְא הַנְּקֹב : לְיִסְתִּיהָ : כִּי אֶפְשֵׁר
 דְּיִסְגִי לְהִתְּרָה פְּעוּתִין אִין

ידבר

רש"י

תחנונים, כלומר לא תוכל [להתקרב אליו] בכלי מלודים :
 השקיע לשוננו, חורדי שקיעת הכל (בלטו) להוליו
 מחיקונו : (כו) אגבון, הוא כפוף, כמו כיפה ואגמון
 (י"ג) ועניו כל ברזל לזרז בו דגים : התשים
 אש תשים אגמון באפו להוליו מן הים : ובחוח, כלי של
 יידי דגים : הקוב, כמו מקוב : (כו) הירבה אליך
 תחנונים, הם ירבה לך תחנונים ויבקע על נפשו שתתהוה :

מנחה שי

נדלת בשמות בהרבי חף המרין ליהיה דמאן כל מה שהירדן עושה
 לשבט חלשים ומכניס הוא עושה גמיעה מהם במלחם סן יושב, וזה
 ולא יפחו וכתב בשל חלשים כחכום ו"ל דהרים וז"ל ולא חצי

ממקומו כעבור מיליאה, וכן אשת גומי מכתן : (כד) בעיניו יקח : כלומר יקח הירדן בעיניו כי יחשוב
 שישתהו וטעו וכלוהו במוקשים יקוב אפו שפחה חמירו לשלוח : (כה) המשוך לוייתן : הכר ה"א החימה :
 בחכה, ברשת : השקיע, קרוב מגורת תשקע האש : (כו) אגבון ידוע כמו גומא כמנהג ילדי הדגים : (כז) רבות,

וגזלו מן הכריות בשמותו : ולא יחפזו, [ולא מתקשה
 בטנו על שהייתו כמויפחו ונכח] : י ריח כי ינח ירדן,
 בטוח הוא למשוך כל הירדן לפיהו אלו היה שותה גם כמי
 נוהי מכתן [תהיה כ"ג] : (כד) בעיניו יקח, המוקש
 יקחתי בעיניו זו וירעד מאימתו : בבוקשים, כלי לומות
 של ילדים שגולים בהם דגים : (כה) המשוך לוייתן וגו',
 כאשר תמשכו בהכה ותשים אגמון באפו הידבר אליך

אבן עזרא

כל כך הוא גדול שאם ישתה עו הנהר יראה בהסרו היום
 על כן אמר מלת יעשוק : ולא יחפזו, לא ישתה בהפזון
 כי לא יפחד מהיה ואלס, וכן יבטחו, כי ינח, כמו מניח
 ממקומו כעבור מיליאה, וכן אשת גומי מכתן : (כד) בעיניו יקח : כלומר יקח הירדן בעיניו כי יחשוב
 שישתהו וטעו וכלוהו במוקשים יקוב אפו שפחה חמירו לשלוח : (כה) המשוך לוייתן : הכר ה"א החימה :
 בחכה, ברשת : השקיע, קרוב מגורת תשקע האש : (כו) אגבון ידוע כמו גומא כמנהג ילדי הדגים : (כז) רבות,

רלב"ג

אל סיחו, יולא מי הירדן ויכניסם אל סיחו וכוה מגורם בעיניו מרהם : (כד) בעיניו יקח : המוקשים יקב אף, והמה בעיניו יקח כל
 סכר וישתה אותו עד שיפיל אפו בשמותו ויניח לחמית הנהר ויקח אפו במוקשים המגולסם עליו ישוב על לותן ואמר האם יראה בעיני
 האדם שיוכל לקחת אותו כמו שקח את הדגים ויקוב אפם במוקשים ללכוד : (כה) בחכה, היא הרשת שלדן : (כו) חיינינו : והחל תקבץ
 לשונו, האם במכל שחבקע בים תוכל לקחת אותם וללוד אותם כשיסתכן החוה אשר בלחם החבל בלשונו : (כז) אגבון, הוא החוה החד
 שלדן בו דגים : הקוב, מקבץ :

מצודת דוד

משכי כולו אל סיו כללנו עסקו : ולא יחפזו, עס כי לא ינחר לשחזק
 בחסונו וז"ל נמשך עוד כמים במשך זמן כשהים מ"ע שותה את
 כולו וז"ל נמשך בזמן כשהים יבטח, בוחם הוא בעצמו אשר
 יוכל למשוך אל סיו כל מי הירדן : (כד) בעיניו, את כל הירדן יקח
 אל סיו כל המעיות עוקם נביעות שהוא טבב מתערת פמיום :
 במוקשים, כדרי לחמת הכל יפיל סיו כל הקמיעים הירדן ויקוב
 אפו במוקשים אשר בירדן כלכנים וכדומה כי יבטח בהם כלאו
 והוא מדרך הסלטה ונחמל ועניו מילה : (כה) תמשך, כהלו אמר
 כממשך ותהסר ה"א כתיבה כדבר המובן וזה שיה לספר מעללות גבורת הלויתן ואמר לו וכי תמשך את הלויתן מן המים בהכה
 כאשר ימשכו ימר הדגים : ובחבל השקיע לשונו, הוא הפך וכללו אמר והכח תקבץ בלשונו וכן ותחם בפוך עיניה (מ"ט) ומכפשו
 ומשם יעטרים וז"ל וכי תשים את החבל מוק עומק לבשו למשוך אותו החריך : (כו) התשים, וכי תשים אגמון באפו וכי
 תנקוב למי בחוח כדך אשר יעשו ליהם הדגים לנודם כי לרב כמו לא ייטיל תחנונם אף ידוע פס גבורה : (כז) הירבה, וכי ירבה
 פירוש ע"מ

מצודת ציון

אשר ישתה ממנו : יחפזו, מלכות קטון ומכירות : יניח, ענין
 שמשכס כמו גמרוו מרמס ילא (לפיל ל"ח) : (כד) בעיניו, הירדן
 בטוח במשך עד כמו בשמים חסדן (מחלים ל"ח) ומכפשו עד
 השמים ועיניו הוא סיון מנין מים כמו עין הים (כדלמית ט"ז)
 (כה) בחכה, הוא הנה הלידה כמו מעלתי בלוח הכה (עשרים
 ו"ט) : (כו) השקיע, ענין שימת חדרב בעומק כמו ככה השקיע כל
 (ירמיהו ל"ח) : (כז) אגבון וחוח, גם הם מעלי הים, המגולס הוא

הממשך ותהסר ה"א כתיבה כדבר המובן וזה שיה לספר מעללות גבורת הלויתן ואמר לו וכי תמשך את הלויתן מן המים בהכה
 כאשר ימשכו ימר הדגים : ובחבל השקיע לשונו, הוא הפך וכללו אמר והכח תקבץ בלשונו וכן ותחם בפוך עיניה (מ"ט) ומכפשו
 ומשם יעטרים וז"ל וכי תשים את החבל מוק עומק לבשו למשוך אותו החריך : (כו) התשים, וכי תשים אגמון באפו וכי
 תנקוב למי בחוח כדך אשר יעשו ליהם הדגים לנודם כי לרב כמו לא ייטיל תחנונם אף ידוע פס גבורה : (כז) הירבה, וכי ירבה
 פירוש ע"מ

פון וואקער : (כב) יסבחהו צאלים צללו דיא שאפניס
 פון אנדערין בוימער פֿרעקין ניין שאמין ווס ער המ
 פון דעם משערעט און גימוועקין יסבחהו ערבי נחל
 דיא ווערבעס פון דעם טייך רינגלען אים ארום :
 (כג) הו יעשע נהר ולא יחפו גון ער רויבט און גילית
 אוועק פון דיא מענטשען דאס וואקער מיט ניין
 טרינקען דעם טייך פֿרת און ניין בויף ווערט אים
 גיט הארץ איבער דעם טרינקען יפח כי גיט יתו
 אל פיהו ער אינ פאר זיבערט דאס ער וואלט גקענט
 אום ציהען גאר דעם ירדן אין ניין מול ווען ער זאל
 דארטן טרינקען : (כד) און אפילו ער איז גרום
 פון דעסט וועגן גאָיני תקחי וועט אים גאט אז געמן
 פון דער וועלט מיט אקוב פון וינגע אויגין בוקשים

תחנונים

ימלך יתקן ריבון :
 כח אפשר דיגוד קום
 עמך תזכרנה לעבד
 פלח לעלם : כח אפשר
 דמנחך ביה הוך צפרא
 ותקבורנה לפתחה :
 ל יעבדון עלוי חסימא
 שירותא ופאגניה בין
 תנבא : כח אפשר
 דתסלא בטמלקהא
 משביה ובגונא דגויא
 רישיה : לב שני ערוי
 אידך אדפר קרב לא

ידבר אליך רבות: כה היכרת ברית עמך תקחנו לעבד עולם: כח התשחקו בו בצפור ותקשרנו לנערוותיה: ליכרו עליו חברים יחצוהו בין פנענים: לא התמלא בשבות עורו ובצלצל דגים ראשו: לב שים עליו כפך זכר מלחמה

רש"י

אם ידבר . כפל מלה: רבות . דברים של מתנעים: (כה) היכרות ברית עמך . אם יכרות ברית לעבדך שתקחנו להיות לך עבד עולם: (כט) התשחקו . אם תשחק ותחילל בו כחילו הוא לצור קטן . ואם תקשרנו לאוראי [ס"ח ללודך] נעריך הקטני עשוינו בו כלפנים קטני ומותנין למותיקות לטיל ולפייסו: (ל) יכרו עליו חברים . אם יכרו ויחמו עליו חברים ויכשפים לזה אותו להוציאו מן היס ע"י מנשפות שיהאבו ויהלקוהו בין תגרים כענין שעתים יזירו היס שלדן דגים גלמים כחממה וכאים התגרים וקוים מהם: יכרו . לשן כורה אומה [ימימה מנחה שי

שמאלתו כחב לא יספח בלא ואלו יכרו ע"ש ואלם בטוס דקטון משליפולה כתיב ולא בוא"ו וחיזיו דהוק ליה פלגה להמי ואלו ומתלה הוב כחוב לא בוא"ו [לע בלא ואלו] וכן הוא בדפוס שולין ואלפולו וינילאה שכת ע"ש גם כפיכ"י וכלב"ן ון עזרה וכתגום גסיסין ולא בוא"ו וכן הביאור ל"ד"ק ובעל הלבוש ומלך כתיב שגם חסו: (כט) התשחקו בו . ה"ל במלךך במתיקום וכן הוא הדגים שיקוב בו הראש: (לב) שים עליו כפך . אם תוכל ואילו עשית זה לא תוסיף עוד להלחם בו כי לא תחיה . והחושב ששים עליו כפך:

דלכ"ג

(ל) יכרו . יספדו תגרים כרה גדולה: חברים . הם הסוחרים המתהדרים בית: והלכו . יקחו: כנענים . סוחרים: (לא) התמלא . התמלח: בשטת . הוא המרד שמתקין בו עזרות הדגים הגדולים: וכללל . הוא המרד שמתקין בו רכשי הדגים הגדולים:

מצורת ציון

דעין מחס ספוף כגומה שפל פני המים . והחוט נוקב את הלמי כחוט וקין: (ז) יכרו . ענין סעודה כמו כרה גדולה [מלכים ב' ז'] : חברים . ענין הקטנים כמו חובב חבר [דברים י"ח] : יחצוהו . ענין הלוקם כמו ותחן לרכש רוחות [דניאל ה'] : כנענים . סוחרים: וכתיה כמו ימולל ויכס [תהלים ז'] : בשוכרה . מלשון סכין ועם ס"ח ש"ן וכן נומח כתיב בלשון [מטל כ"ג] : ובצלצלו . הוא שם עלי מעלי הדרים אשר בו ואלל ויחשק רלש הדג הוא מלשון לללו כעופרת [שמות ט"ו] שרל נשקבו בטומק:

(לא) התמלא . ואף אם הלודו וחי חכמות כפיכום את פודו ובצלצלו . וכי חשקו את רלשו כדלי להשקיע בו רלש הדג וולודו כוס: (לב) שים עליו כפך . כחון לא שים עליו כפך ללחוט פרוש ע"מ

תקבורנה כדרי דו ואלקם אים אפ לאוין אם ידבר אליך רבות אדער וועט ער דען ריידן צו דיר וויינע רייד: (כה) היכרות ברית עמך וועט ער דען פורת ברית זיין מיט דיר ער זאל דיר דיגען עקמע לגבד עולם דם דו ואלקם אים געמען ער זאל דיר זיין איין אייביגער קנעכט: (כט) התשחקו בו בצפור וועקטו דען קענען שפילין זיך מיט אים גלייך ווי מיט איין קליינעם פוגיל ותקשרנו לנערוותיה אונ וועקט דו אים קענען אן

אֶל־תוֹסֵף: מֵאָה הִקְדִּימְנִי וְחַלְתֵנִי נְכוּבָה
הִגַּם אֶל־מְרֵאיו יִטֵּל: יֵלֵא אֲבוֹר בִּי
יְעוּרֵנִי וּמִי הוּא לְפָנַי יִתְיַצֵּב: יִמִּי
הִקְדִּימְנִי וְאֲשֶׁלֶם תַּחַת פְּלֵי־הַשָּׁמַיִם
לִי־הוּא: יֵלֵא־אֲחֵרִישׁ בְּדִוִּי וְדָבַר

הוסיף: הא אוריכוניה
ככרבא הפרם לפחמי
יטלוק: ב לא אבוראה
ארום ועירגיה וכן הוא
קדמוי יתעפר: י מן
אקרימני בעובדי
בראשתי ואשלים הלא
כף החותמי שמיא דלי
הוא: ד לא אשתוק
פר בוביה ופימר

רש"י ולפדנחאי כתיב יעירו לו קרי גבורות

משתחו ויעורנו ממקומו להקמו: וכיו הוא. אשר יתלב
ויעמוד לפני אשר אני עושה לה כל אלה: (ג) ביקדרימני
ומי הוא אשר הקדים כפי בהקבלתו לעבדתי ולסמירי מלואו
ואשלים על ספרו: היתה כלי השמים כי הוא. לא אשר
בשמים לי הוא וכידי לפרוע לו סכרו ופועלתו ומעבדו:
(ד) לא אחריש בדיו. לא אחריש על כדיו של זקיק שהלך
לפני בתמים ולכניו ויחלמו סכר טוב איהם וימלאו טובה
בזכותו: ודבר גבורות וחין ערכו. ודבר גבורותיו אשר
תגבר לעשות הטוב והישר והחיות סדורו של זקיק אשלים
בנהת ישי

אל הוסף מן יסף כמו ולא יסף עוד לדעתה (ובלע"ז
בקרימני) [בראשית ל"ה]. אל תוסף. כמ"ד נפתחה
לפני ספרו פסוק כמו אל תהיה [בראשית מ"ט] ותתור
[רות ג'] וכן הרבה נוסחיות

מא (א) הן תוחלתני נכובה. הן אם תוחלתני נכובה
שלא יהא בו כח הלהט ולזון מקומי: הגם
אל מראיו יוטל. אם כס אל מראית פניו ועל ויושך
אלם לעמוד לפניו להסתכל בו מפני אמתו: (ב) לא
אבור כפי יעורני. הן אבור גבור וערין אשר יעירנו
אבו עורא

מא (ג) הן תוחלתני נכובה. כי ממראיו לבדו יפול
האדם: ויטל. מנורה ויטילו את הכלים:
(ג) לא אבור. הן אבור שתמורר עמו: (ג) מי
הקדימני ואשלים. הקדימני כשעם שנים מכהמים
זה את זה והזכרים אם יתלחני הן לך כך וכך וכן
הקדימני כי אני אשלים אם יתלחני כי כל שיש תחת השמים
לו הוא: (ד) לא אחריש בדיו. לא אחריש לספר. כדיו

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב
לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

לכ"א והס"ן פתח כלל הספרים וכן ל"ב בחילופים: (לכ) אל תוסף.
פתח כמו וחלל והבטע ותתק רוח ב' מלול דף ק"ו:
מא (ג) ויעורנו. ע"מ כתיב בל"ח בפתח וזה שיש מור אך
(ב) ממהות בין הספרים. כי בעקבות יעירנו כתיב ב"ב
וקרין יעורנו ב"א"ו. ובעקבות ספרים חסיד וקרי יעורנו ב"א"ו ויש
לקיים גרסה זו מלל חסיד ליה בעל המסורה עם סלון דהתיק
י"ד בלמעל היותה וקרין ו"ו"ו. אחר כך מלחמי ע"מ מלחמה
בין מדינתו לעשרתו מלחמתו יעירנו כתיב ב"ד"ו ויעירנו.
יעורנו ב"א"ו ויעורנו הן כמגדלו: (ד) לא אחריש. לו קרי.
ויש נוסחיהו כי כל העשרים יתקנו לא אחריש בל"ף והמנוה ב"ב

גבורתא ובעיקרא
 דעלוייה: ה מן גלי אפי
 רבו שיה ג' כפלא
 דפרוקביה מן יעור:
 ו דשי אפוי מן שרי
 חרנות פכוי אימא:
 ונתנת פצידוי תרוסין
 ליה אחיד בחותם צר:
 ח מד עם חר פקרבין
 ניבוי ורות לא ועל
 פמזעהון: ה חר עז
 סקביה מ' ת א ד ק'
 בהתאחדן

גבורות וחין ערבו: מייגלה פני
 לבושו בכפל רסנו מיבוא: דלתי פניו
 מי פתח סביבות שניו אימה: וגאה
 אפיקו מגנים סגור חותם צר: האחד
 באחד יגשו ורוח לא ייבא ביניהם:
 איש באחיהו ידבקו יתלכדו ולא

רש"י

מפני פחדו ואימתו הן כרים וכולהו התקרב לכינוי.
 (ז) גאה אפיקו מגנים: גאה גדולה ים לו כחוק
 מנינו הן קסקים שעליו מנינו עזי כמון: סגור: הוא
 חותם כרינו סגור לר וסגור ועלם ככל קסקת קסקת
 דבוקה זו ודבוקה החרתה שתי כרים וכולהו להכותו כות
 הדבקים וזהו שתי אחד כחמד יבוא סגור מיוגשות ומכוסות
 זו זו: (ח) יתלכדו ורא יתפרדו: עדיין כופל לשון
 שכללות וכלהדות כל אחת ואחת והחרתה שלח תשיגה
 אבן עזרא

לו סגור גם לכינוי אחריו: בדיו: עפשו והם בניו כמו
 (יחזקאל י"ג) ותעב כדים ותכלה פחרות: (ה) מוי גלה
 פניו לבושו: חוזר על הראשונות לדבר על לוחיו. מי ויכל
 נגלות קשקות סגור: בכפל רסנו: בכפל שפתיו כמון
 פתוחות מי הוא אשר יכנס עם: בכפל הן הקפתים סגור
 בשלות אחת למעלה ואחת למטה שאין כרים רחבה לייכנס
 עם נפטי לימותו: (ז) דלתי פניו: הן השפתים כשהוא
 סגור פיו מי יוכל לפתוחן: סביבות שניו אימה: אשר
 מנחת ש"י

כמו כדלח שפסוקי המדויקים לא יחסיב בל"ף וקרי בל"ף וע"כ
 פורטו גם כן בל"ף עיי' עליו. ובמדת המוחמה הולך ביקורו אלכ
 הקוקס כדור הוא לו חרתי בדיו להכנסם בלחם שמתקו למה סתור
 סתור וכו' ובדלחיות רחם פתח מ"ש לו חרתי בדיו לך חתי
 מחלים ולבנים וזולתם מנק' וכו'. ועפי גרסת התחומה יחסיב פ"י
 הכתוב בניחוחה. אבל לע"כ פ"י יחסיב פ"י הכתוב בתחומה וכו' קר
 ולבנים וזולתם מנק' לו חרתי כן פורטו ככל מנחת כדונה ועל
 יפה חלחלה וכו' על פי שמוני כדור להכנס עליו בין הסתים הכני
 מוחק' כום הסתים דתי גרסותי בל"ף לו חרתי שתי"ו ינחם מפי
 שתי"ו פ"י הסתים והאמתה עניהוחה ודלח וכלהו אית לכו למכוסת
 וגרסת בל"ף וכל פלגי אחריו: (ח) כחמד יבוא: כחמדת פסוקים
 רלב"ג

שכ חל המקדים כמו דביו. ומס ינחמו לו חרתי לספר
 גבורתו: וחין ערבו: מגורת מלא חן. ויאל כדיו שכ חל
 לוחין מגורת כתיס לבדים והרסותן קרוב לל"י: (ה) מוי גלה
 פניו לבושו: שידע מקימו כי הים הוא מלכות לו. מי וכופל
 רכטי להוליוו ומקומו כלכר עטוס לכהמות: (ו) דלתי
 פניו: פיו: (ז) אפיקו: חוקים הם שניו כמנינים וי"ל
 על קסקותיו: סגור חותם צר: סגורים כמותם לר שאין

מדויקים הני"מ קמלה כמא"כ בהספק ודל"ק כמד במלמד דף כ"ג
 על הספק ומלחן כמפיק חוקים והמג גלוח לחרות על גבהם ועבים: סגור חותם לר: למג דהקסקים מדויקים וסגורים וחסומים

מצורת ציון

כ"ס: ו חין: כמו וכן ביה חוד כ"ל ומלכ"ס א' (ל"ו) הוא כמו
 כ"ל: ירבו: נחשין עקר ובוחל: (ח) פני ברושו: הלכות הנחלה
 לעין וקרא פני וכן אל מול פניו ושמת כ"ל: רסנו: הוא הדבר
 הכוסב כפי הכוס למחות הדבר על ידו כמו כמנת וכן תכלס
 ל"כ: (ז) אפיקו: עין חוק קרוב אפיקו נחוש (נפלי מ'): חותם:
 ענין טתיה כמו על החוס כום (שערי כ"ש): צר: דמוק: (ח) ורות:
 כן יקרא חלתי וכן שפסוק חום (יחסיב ב'): (ט) איש באחיהו: כן

(ה) מוי גלה: מי יערכו לבו לנשח חלו לעלות מלכותו הנחלה לעין והוא
 לבוס הקסקי' אשר הוא מעצלו ללבוש העיור: בכפל רסנו ר"ל כמפיקו
 הסגור' ויה על זה מקום שישנו ספק: סגור: סגור: חותם על סגור
 ועלילס: (ו) דלתי פניו: מי יפתח דלתי פניו כ"ס כמפיקו העינים סגור
 ולפתח דלתי פתח ותפתח על סגורו מ' פתח: שפתי סגור כסן
 כחש ישימו כסום כי חלה סביבו שניו יס' ומי יקח חלו: (ז) גאה:
 כ"ל יוכל להפתוח על חוק המני' אשר עליו הס הקסקים שפסוק לו
 למנן: סגור: כמקסקת סגור ודבוקי כצולו כחומה ודוקר שאין לזוז
 עינים: (ט) איש: כ"ל דבוק כחיתו והם: למוס ועלחום: ה סגור וכל

פירוש ע"ט

אונ ד"א ואך פון זיין שטארקייט אונ דעם חן פון
 זיין שאצינג (אונ דס דר צייל איה א"ץ דיר פכדי
 דו ואלסט קלינגן צוא פאר שטיין טיין גרוסקייט):
 (ה) מי גלה פני ברושו: ווער דס אנטפלעקט דס פנים
 פון זיין קלייד דס זענען די שיפין בבל רסנו מי יבוא
 אין זיין גיטאפליטער צאם דריינגן אין זיין מול וום
 צווישן די צוויי לעפעצן אינווער קאן אריין קוקען
 אהין אונ דורך דעם זעט פיר גיט קוקען פוטייל
 מען האט פאר אים מורא: (ו) דלתי פניו פ"י פתח די
 טירן פון זיין פנים דס זענען די לעפעצן ווער קאן
 זיי פגייען ווען ער שליסט זיי צוא פסחת שניו איה

ארם זיין ציין איז פארקייט אונ פון וועגן זיין
 גרויס סורא קען קיין ברה' גיט גינע העיין צו זיינע
 ציין: (ז) גאה אפיקו מגנים גרום גאה האט ער מיט
 דעם שטארקייט פון זיינע פאנצירן דס זענען די
 שיפין וום זענען אוף אים סגור חיתם צר דר חותם פון
 זיין פאנציער איז ענג צו גישראסן דס אימליקער
 שיפ איז שטארק בהעפט איינער צום אנדערן דס
 קיין ברה' קאן אים גיט שלאנגן צווישן די שיפין:
 (ה) אפך בחדר קשו אין שוף איז גינע הנטם צוא דער
 אנדערער אונ איז בהעפט צו אים יתח לא יבא בעינים
 אונ איין ווייניג קאן גיט קוקען צווישן זיי: (ט) איש
 באחיהו

יִתְפַּדְרוּ: יַעֲשִׂישׁוּהוּ תִהְלֵ אֹר וְעִינָיו
כַּעֲפַעֲפֵי־שָׁחַר: יִי מִפּוֹ לְפִידִים יִהְלְכוּ
כִּידוּרֵי אֵשׁ יִתְמַלְטוּ: יִי מְנַחֲרֵיו יֵצֵא
עֵשֶׂן כְּדוּד נְפוּחַ וְאַנְמוֹן: יִי נִפְשׁוּ גַחְלִים
תִּלְהָט וְלֶהֱב מִפּוֹ יֵצֵא: יִי בְצוּאָרוֹ יִלָּן
עוֹ וְלִפְנֵי תְרוּץ דָּאֲבָה: מוּ מִפְּלִי בִשְׂרוֹ

ת"א כפפפפ. כ"ג ע"ד :

מ'ה א' ה' י' ו' א'
 מתפדרו: י' ז' ו' י'
 תנהר הדורא ועיניו
 כתמרו קרצתא:
 י' מפופיה בעבריא
 והלכו גוצין דנור
 משתקבין: י' מאפופיה
 ופוק קרא ה'ך דורא
 נפיש דעבד גיפא:
 י' נפשיה נומרין הצלה
 ושלחוביקא מפופיה
 נפק: י' בצורה ובית
 עושנא ולקמוי הדין דאבנא : י' ש' ש' ב' ה' ה' מ' ת' א' ד' ק' י' נ' ש' י'

עשן: ואנמו, פתרונו לפי עניינו לשון כלי הרם הוא כמו דוד נפוח כענין שחרר (ירמיה א') סיר נפוח אזי רואה: (יג) נפשו נחלים תלהט, גמלים בערות ולואפות: ולהב, ולהכות ולוקות יולאות מפיו: (יד) בצוארו ילין עזו, גבורה: ולפניו הדין דאבה, שאין לראות ועליון לפניו שאינו מתירא משום בריה, תדון לשון דליה יסמחה: (טו) מפלי בשרו דבקו, נדבקות ותכופות או בזו שהגדים כן נעשין התוכות חתוכות כבשרו ומדובקות זו בזו נחנת ישי

מתפדרות זו מזו: (י) עשישוהו תהל אור, ככל עשישה ועשישה שהוא מתעטש יהל ותזרח אור: תהל, כמו זהלו נרו (לעיל כ"ט): ועיניו כעפעפי שחר, עיניו זורחות ומאירות כמדומי תמה כמו לעת בקר שהמשם מתאדמת: (יא) מפיו, מלהכת היולאת ממנו: מפיו לפידיים יהלכו, לפידיים יולאות מפיו: כידורי אש, כמו לפידיים: יתמלטו, פתרונו לפי עניינו (סני"ע איקומניא בע"ז): (יב) מנחירו יצא עשן, כסיר נפוח על האש שמעלה אבק עזרא

שהיא פתוחה וכן מלאה ב' כ"י שנמשך עליו לט: (י) ש' ש' ש' . הגעיה בעי"ן בשסרי ספד: (יא) מפיו לפידיים, ככל ספדים מדויקין מלא זמלא וכן הדין כפי השפחה שבהכתי בשבוע סבוף פקשה יתרו: (יד) בלוארו, הכ"ה געיה בשפרי ספד:

(ד) תרוץ, חזן ריע לו, והעטס חזן דלכה לפניו רק עזו וגאוה: (טו) מפלי בשרו, מקומות השומן שהם תלויים

בבשר זה הדג חומס לר' דרך שלא יבא רוח בנייהס: (י) עשישוהו, הוא מעינין עשית, כפפפס שחך הוא המקום מ' זאופך שזרז ממנו השמש שהוא מאיר עס זכות השמש כמו שמה ותומס עטס: (יא) לפידיים, לפידי אש: כידורי אש, יטולו אש: יתמלטו, יאלו וילדו ממנו מנזרה והעליטה זכר: (יב) כידוד נפוח, כסיר נפוח: ואנמון, היא דוד גדולה: (יג) נפשו, שיעמו: תלהט, כפפפס ותלהט מנזרת ויהא אחסה: (יד) חזן, מענין שנחה: דלכה, כמו דלחה: (טו) מפלי בשו, הס חלקי הבשר הנפולים ונפרדים מקרסה מהקלס שאל הדגים ואחר

מצודת ציון

יאמר בדכדים השומים וכן מקבילות הללוות אשה כל חסותה (שמות כ"ו): (י) יתפדרו, לשון פתוח פוד והפסדס: (י) עשישוהו, לשון עטוש ידוע עדי' רבוקיו וכן אמרסו מתעטס בתפלתו (כדנ"ד): תהל, תזרח כמו בהלו נרו (לעיל כ"ט): כפפפס, הוא אישון השין והסוף ללקיפות אור השחר וכן כפפפס שחר (לעיל ג'): (יא) לפידיים, הוא השין שמקבדים בו האש וף הוא יבער מן האש וכן לפידי יבער (ישעיה ס"ב): כידורי, ענינו יטולות ואין לו דומה: יתמלטו, יטולו כמו אל מרחו יוטל: (יג) מנחירו, הס נקבי החך כמו סוד נחשו חומס (לעיל כ"ט): כידוד, כקורה כמו כסירות וכדורים (ד"ס כ' ל"ה): נפוח, מטלה רחמה כמו סיר נפוח אזי רואה (ירמ' א') ויקרא כן כי מטלה נוקמים וזכעונוות: ואנמון, שס עלי מעלי והכסול: (יג) נפשו, על השמימה יאמר נדק מטלה: נחלים, נחלים נחמסין כ"ף הדמיון ויכיס נמלסין כן: תלהט, כפעל ותפרק מנו חלפס כ"ס (תהלים ט"ג): ולהב, שפלהט: (יד) ילין, פנין הסמדה: תרוץ, תגיל ותשמח כי ש' אהה משום (ישעיה טו) מפלי, פנין הסקוע והסכדל וכד' כדומיו ז' ל' ח' ס' ס' פ' ל' ע"ח

יפתדו ופכל הדבר העצמי ובלג לגודל הדמיון ולהשלמת המליצה: (יא) תפדרו, הסכל היולא ממנו בעת העשום חזית אור וכ"ל כ"כ נרה בו חוס הכעני כלנו היה מלא אש וכלנו יריקת יולא בעת היולא הסכל ועס כי טבע הדגים הוא קר: ועיניו, בקיפות עיניו דמיה כדומה וכמהירס כבקיעת השחר: (יא) לפידיים יהלכו, מנזח חוס הכעני ותומס הבג פז כלט לפידי אש וולכים מפיו וכלט יולאות נכליס ממנו ופכל הדבר להפלת הענין: (יב) מנחירו, הסכל היולא מנחירו הוא רכ ונראה עשן לגודל החום ודומה הוא על הסכל היולא מן הדוד והאנמון שהוא טפס והמליצה משמלת או הדל ככ: (יג) נפשו, כשמיסה חלסה כנמלי אש ומלאו לטכ יולא מפיו: (יד) בצוארו, עס כי הלואר הוא המקום היורח תלס ככל נ"ח אכל בלוארו תמיד העזו והסוק: ולפניו, החוס אשר הוא לפני ה' אל סה שמחה אח הכענין כ"ל כ"ג היא חוקה ומסומחה עד לה טעלכ מן דבר מכלוכ כי אין דכר יוקיס: (טו) מפלי

פירוש

ס"ה (ה) הרנוסו דלוי: דאבה, מלכטן כמו ולחטן נפש (דברים כ"ה): פירוש באחיהו וידבקו איין שיפ איז בהעפמ צו דר אנדערך יתלבו ולא יתפרדו וי' וענן בציווינגען אונ אן גינגען איינע אין דר אנדערע אונ ווערין ניס אפ גישייד: (י) עשישוהו תהל אור פון זיין ניסין טומש שאנען איין ל' כפפפס כפוייל עם גיים ארום ווי אפלאס פיינער יעניו כעפעפי שחר אונ יינע אויגין לייכטן אוז וויי דאס שיינען פון דעם קארנין שפעען: (יא) מפלי לפידיים יהלכו, פון זיין נפשו גייען ארויס קיילען בידויה אש יתמלטו פלאס פיינער ווערען אנטרונגען פון זיין מול:

מורעקריט

וְתִסַּד עָלָיו דְּלֵא תוֹשֵׁב
 מִן לְבֵייתָ מְתִיבֵד הִיךְ
 אֲבָנָא וְאִתִּיהָ הִיךְ פְּלִחָא
 אֲרַעֲתָא : יי מִסְפָּרָה
 וְדִחִין מְקִיפֵא בִין
 מְבָרֵא יָדוֹן עֲלֵיהוֹן :
 יי וְדִבְרֵיהֶן חֲרָבָא וְלֵא
 הָקוּם מוֹרְבִיתָא וְקִלְעָא

דְּבִקוּ יִצּוֹק עָלָיו בְּלִימוֹם : מִן לְבִי יִצּוֹק
כְּמוֹ אֲבִן וְיִצּוֹק בְּפִלַח תַּחְתִּית :
יִמְשְׁתוּ יַגְדוּוּ אֱלִים מִשְׁבָּרִים יִתְחַטְּאוּ :
יִי מִשִּׁיגְהוּ חֲרַב בְּלִי תְקוּם חֲנִית מִסַּע

חֲסֵר א' רִשְׁי

וכג גדול כשהוא מבוטל נראות התיבות כשהן שוככות זו על זו וזו אל זו וכן הולך סדור המלה תחל' דבר בקשקותיו של לוי'ת ואחר כך בהתיכות כשרו ומוחו לבו : מפלי' לטון כפילות החיכות וי"ל כמו פלאי פלויי שכלטון גמרה (גידה כ"א) לשון ביוקטי ביוקטי חתיכותיו : דבוקן ב"ית קמוזה בקצן קטן כמו וטשום לבק דבקה לו הדבה כלהחמח' וסוף פסוק : יצוק עליו . כל מפל ומפל יצוק זה על זה אשר לא יעשו ולא יתפרד זה מעל זה . יצוק לשון מוזק והוא לשון עשוי כמו ירוד מן ירד יצוק מן יצק ירוע מן ידע : (שו' ל"ב) יצוק כמו אבן . לבו בקרבו הו' ומויחד כלבן הקטועה ונתונה ביסוד הכנין כחוק : יצוק כפלח החרתית . כופל מלתו שמויחד לבו יקבוע כפלה של ריחיים נחתון כחתחתיו של פלח רכב שפלח רכב שלמעלה גדול טוב ומתגלגל וזחון כל מטה רכב זו ממקומו כי קבוע הוא במקומו אשר לא יעשו ולא יקרא פלח שח' (שופטים

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

מְצוֹרֵת דוֹר
 בשרו . חתיכות חסות טסע דבוקים זו בזו כלהו היה נשק עליו בליקס אחת ולא יעשו זה עמו מלפני ומרובו החתיכות נשק' הניס כי לך גבר דגים להיות חתיכות חתיות זה על זה ועת להסיר אותם זה מזה : (טז) לבו יצוק . לבו הוא בליקס אחת כמו הכן מבלי חלל כלו כמו ביהר בע"ח : כפלה חתית . היא בליקס אחת כמו אבן כחיים אשר מתחם שבו בו חלל כלל פשה"כ העליון שיש בו חלל מה כמקום הכק שיוחד החסול לךך כב : (יח) ששאר . מרוממותו יפחדו אף סמקום : משברים יתחמח' . כשהוא שט בים יחסרו הגלים כי הוא מכלכל את הגלים ומקבלם : (יח) בשיגרה . סלומתם עמו להשיגו כחכר לא תקום בידם זאת העלמה כי לא פרוש ע"מ

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

עורא
 ומהשכרים שניע בים יתחמח' הנמלחים (יח) ואם אדם שיהיה חרוב לא תקום עליו והעפעף לא תעמוד : חנית טסע . שחנה האדם להסיע חנית עמו כשחל' : ושריה מין ממניי הנשק . ודעת רכיס כמו שריון והוא רחוק בעיני רל"ב

איוב מא

דַּמְטָא אַבְנָא וּשְׂרִינָא :
 יִשְׁיָבִיב רַתְּבַנְתָּ פְּרוּלָא
 לְקִיָּא בּוֹלְטִיָּא
 כְּרִיבְנִיָּא : כִּי לֹא יִשְׂרָקְנִיה
 גְּרָא קִשְׁמָא לְגִיבִי
 אֶתְחַשְׁבוּ לִיה אַבְנֵי
 קִרְעָא : כִּי הִיךְ גְּלִי
 אֶתְחַשְׁבוּ לִיה גְּרָא
 וְהָךְ רַגְוֹשׁ רוּמְחָא
 כִּי תַחֲרִיב פְּרִירִין
 דְּחַדְרֵין הִיךְ חִסְפָּא
 וְיִפֹּד דְּהַבָּא סְגִינָא שְׂרִי
 קָאן : כִּי פְּרַחֵת הִיךְ רוּחָא מְצוּלָא יִקָּא

(וט) וישוב לתבן ברזל. כלי זיין כל ברזל הטובים לפני כתבן וכלי זיין כל הכוסה הם לפניו כרקבית עץ : (כ) לא יברחונו בן קשת. לא יכרה מפני בעל קשת והלוי והבני גלסטרחות הרי כן לפניו כקש : (ובא) הוזהר. הוא כלי זיין ופתחונו לפי עניינו : וישחק לרעש בידון. לרעש מהמות בעניו מלהמות נוטלי כידון הוא מסתק ומטיל באינו מהיירא מפניס : (כב) תחרונו חרודי חרש. במקום הניחו ים וחרודי שמש ים משפירס שלו חצר תחרונו בעטנו מהירות ומוריקות כשמש : חרודי. כמו חרד שהיא שונה להם ומלכנה וכל שם כך קורא לחרודי חרודי : חרש. שמש כמו האומר לחרם ולא יורה וגו' (לעיל ע')

לא עזרא
 רש"י
 נטרס הבא החרסה (שופטים י"ד) : ירפד חרוץ ערי טיט. מלה כפולה ירפד חרוץ מוסב על הדודי חרם. עלי טיט מוסב על התחיתי במקום שהיא שם על החול זה טיט רופדיו מוריה כוזה חרוץ כענין שנאמר רפדיתו וזכ (שיר השירים ג') חרוץ מין זה כענין שנאמר מחרוץ תבואתה (משלי ג') טיב פריה מחרוץ ומשו (ס"ה) ירפד ל' מנע למככב כמו רפדיתו וזכ (ש"ג ג') : (כב) ירתיה בסוד מצודה. כסיר קטן נפוח שמעלה ויכרה רתיקיה הכפות ולופות כן הוא מרתיה את המורה והיא גדולה ועמיקה : ים ישים במרחקה. במרחק ויקוח בשמים מהא מעורה ומשרכת כמו כן ישים וערב את הים כשהוא זו מנחת שי

(כא)ספשו. כבוא"ה ספ"ה והגם ספ"ה מלול דמ"ב וספ"ה : (כא)ספשו כמו רקב : (כ) בן קשת. הוא המן : (כא) הוזהר. אין ריע לי והטעם כמו נשק : לרעש בידון. כי מנהג האלוחו איתו לרעישט : (כב) חרודי חרש. הטעם תחרונו חרשים הדים ולא ירננס בהם : ירפד. יפרוס כמו רפדיתו וזכ והענין ילע. חרוץ. דבר כרות כמו אם חרוזים ומיו והטעם כעול : עלי טיט. שים תחת התהים : (כג) ים רלכ"ג

שם יכחו עליו זה שיהיה מזה לא יקריס החרס ולא יוקרי : (יש) נחמה. הוא המלול המון א"י"ב עליו : (ב) בן קשת. הוא המן : קש. הוא כלי כמו המורה שבאליטין בו הצנים פרו"ה ע"כ : (ובא) מוחה. אמרו בו כחול לוי בעל תודות ממודות בידון כי הרים יעל סבלי תחד מלה חצר חצר אחר נחשבו. והענין שחמה הוא המלול במעלינו זו אכנים מגולות נחשו תחומות והענין המקום ויחם הענין כזה שבה נחשבו לא חנו חוקה : לרעש בידון. הוא קול תנועה המורה כשמעמטין אותו לכהו כי : (כב) חרודי חרש. כלומר חרשים חומים חרשים לירבם והגם ירפד פליח ולא חרשים בהם : ירפד. ילע ויכב עניו : חרוץ. הוא דבר חד ומוכח : (כג) מלולה. מן המלולות : כמקחם. כמיר שיטבו כי המקחם שהוא מוחה : מצודת דוד

יגלוהו כהריב וכן הלוחמים בהים או בעמם או בעריה לא יגלוהו עמם : (יש) נחמה. כי כלי ברזל נחשב לנחשו לנחשו וכלי הנחש עלן דבר כי לא יוקחו בלש : (ב) בן קשת. כתבן לא יכרום איתו כי לא יפקד ממנו : נחמה. למיניו נחשו פכני קטע נשק כי לא יוקרו לו כמי שחן הקש מיק כחש קולט אוהם על מי : (כא) הוזהר. אנו חוקה לרעש בידון. לכעית חול בעלי הדין : (כב) תחרונו חרודי חרש. כלומר חרשים חומים חרשים הדים כהם לו מחמה וזכ שוכ עינים ולא ירננס בהם : ירפד. ילע לנחשו דבר חד מלה חרשים ויכב עליו כעל טיט וזכ כעל ענין ע"כ : (כג) ירתיה. כשהים הולא עטבל פני ירתיה טיטק הים כסיר הפומה אלל הטש : במרחקה. כמו שהלולים שמים פירוש ע"כ

המרחקות מציי הכשמים מעוררים יחד יק יערבכל אבר בים טש
 אונ פיליט עם גאר גימ ירפד חרוץ גלי טיט ער טוהמ
 אום בעמין אום ישימשערב טע בליים אופ זיין ליים
 זוי ער ליגמ אין עם שאנא אום גימ : (כג) ירתיה כסיר
 מצולה מיט דר הדין פון זיין מין בל מאכט ער זיידן די
 מיפניגיש פון דר רעם ים ים ישים במרחקה אונ או דער
 לוינתן דררט יך פון זיין ארט מישט ער אום רעם ים
 און ווי איין איין גיפאמך דם פון מישט עם אום
 גיט אלערלייא בשמים : (כד) אהדי יאיר גיב נאך
 זיין שוויפון מיט דער לוינטן ועירין לפי שעה דער
 שטעט

במִרְקָחָהּ: כִּי אַחֲרָיו יֵאִיר נְתִיב יְהִשָּׁב
תְּהוּם לְשִׁיבָה: כִּי אֵין עַל-עַפְר מִשְׁלוֹ
הָעֵשׂו לְבִלְיִיחַת: כִּי אֵת-כְּלִי-נְבִי
יִרְאֶה הוּא מִלֶּךְ עַל-כְּלִי-בְנֵי-שַׁחֲן:

ממקומו: (כד) אחריו יאיר נתיב. כשהוא פורח ושט בים אחריו מאיר נתיב תהום שלפי טעם שהוא פורח אין כס מים מתחת מרווח פריחתו: וחשוב הרום לשיבה. תהום האוב לפניו בחלשות ומשות: לשיבה. לחלשות של זקנה וריבה: (כה) אין על עפר משלו. מ"ס חסף קמץ ופתרונו ממחלתו שאין בריו מעולת עליו והוא שם דבר מושל ושלטון ועל כל המ"ס מנוקדת בחסף קמץ: העשו. כמו העשו ולא ידעתה לו ריע ופתרונו העשו בלי פחד ומחיתה שאינו מתירא מן הכריות כמו שגומר בסוס ישהק

מנחת שי
 סוּחָה. הסוּחָה כֹּסֶה: (כו) אֵת כֵּל גְּבוּרָה. כל אֵת וְאֵת חֲקוּסָה. בשֵׁלָה קְדוּמָיו חֲקָה. חוֹן הַסִּפְסוּפִים שֵׁלָה וְגו' קְדוּמָה בְּהֵם חֲרוּסָה. וְסִי' בְּלוּתוֹ אֵת הַיָּם נִכְרָסָה. סוּחָה גַּם יִשְׁקָה. כִּי אֵת אִשְׁתִּי יִסְבֶּה. וְכֵן אֵת וְאֵת כֵּס בְּשֵׁמֶשׁוֹ. בְּשֵׁם קְדוּמָה רְפוּתוֹ. חוֹן מַחֲדֵה הַלְלוּב מִיּוֹמָד אֵת כֵּל גְּבוּרָה ע"כ. וְהַסִּפְסוּפִים לַעֲמִידוֹת: עַל אֵלֶּה הַכְּלָלִים יִדְוֹשׁ בְּמַגְלָל רִיעַ שֶׁכֵּן דְּקוּדוֹת הַמֵּיִם וּבְמַסְכֵּי סִימָן ג' מַסְפֵּר הַמַּגְלָלִים אִו בְּמַסְכֵּי מִי' מַסְפֵּר הַמֵּיִם:

(כו) אֵת כֵּל גְּבוּרָה יִרְאֶה. מרוז ארבו כאשר יגביה ראשו על המים: בני שחן. מלה מפורדת והפירוש כל מולד במים: רל"ב

(כד) יחשוב תהום לשיבה. והגה הרוחה יחשוב תהום לרוח שיבה מתוקו הלבון למישוט המים הגשמיים שם כי רדוי המים ישומו אותם קודמיה: (כה) נשלו. מענין משל ודמיון. או יהיה מענין ממשלה: היצבו. אשר עשו: לכלי חמ. לכלי חמט ומורח ליל שלא ירח מצוה דבר: (כו) שחן. גובה וחזון: ביאר דברי העצנה טבה השם את ארוב כניוזהו כאשר ראה שהוא עמויק עדין בדעתו ואמר חזון כל גבדך חלדך והסתובן להשיב על דברי השלך הדומי. הלך ספר המשפט אשר נדרתי אותו בחלילי יושר ותשיעני וחסל לי לילוחו לו שול לפניך חלדך ותאמר שברך נעמשת על לא חמט בכפיך. וכל כח חלל לך ונקול חזק כמותו חוקל להצעים עד שחולל להשיב עיניו כחו ותחזיק שיש לו לילוח וקולו הלא הכח נאמר בשיתוף השם לבד כי נבטת יהי וזהו לא חוקל להשיב את השם ונבטתו. כל לך כח דומה לכה וכל לבש גאה גחון וגובהו כמו הענין בים ים שהוא הניסו כמותה לפי שאין גבוה כמותו אבל כל שרר הנמלחות שפלות מעט וקטן חלל ומחו ולוח לא יהיה יחס בין כח השם הנמלחים וכן הכ"י לפי שכתב הכ"י הוא לו מעלמותו וכן שאל הנמלחים הוא להם מולתם ולבש סוד והדר שיהיה בפסוקות תלית היסוד וההדר כמו הענין בשפלות הפ"י וזה כי לתתיו כמו לא קר ממלתי כי המלאך בורח שיש שפלות. סוף המלאך אפר ופזר ומוסר בדרך שמשליל כל גאה כמו שאני עושה. ואולם אמר זה כי לא תהיך כמותם שפלות עינשה עליו ועליו זה סודי אשר התחייב ממנו רש מה בחקרה לא היה מניע המוסר להשי' הגאון והכבש בעיניו הטובים אשר בו מוטלת כפלה לומר האשמים והליללם נעמשת הכשפים כ"ל שלא יזיקו וכבר יחס זה השונם למהשי הדשע והגאון לבד כי כבד התחבר בשם שקרם שאין הלקיחם טיזוקם בדעות

מצודות ציון
 ענין ערבוה כמו דוקת מרקחת (שמות ל'): (כד) נתיב. שדיל והדך: תהום. טיזוק הים: (כה) העשו. כמו העשו ביו"ד וכל אשר עשו וזמנחתו הבלה ללב תחת (בראשית מ"ו) ומשפטו אשר בזה: חת. ענין פחד כמו ללב תחת יריבוטע א": (כו) בני שחן. אנשי גאון כמו ולא הירבוה בני שחן (עליו כ"ה)

את התהום בעיני הרוחה לרוח שיבה כי התהום ספוח הים לבן כי כשהמים עמוקים נדלה נתיב ויחם המים ומתחייב תהום בעיני סדוהה לרוח שיבה כשמה נתיב: (כה) אין על עפר משלו. אין מי על עפר המים נהיח נמשל ודומה לו אשר היה עשוי לכל יסחר ויחם תהום דרכו כשול חסר. הוא סוף יתם: (כו) את כל גבוה. אש כשול המים נהיח נמשל ודומה לו אשר היה עשוי לכל יסחר ויחם תהום דרכו כשול חסר. הוא סוף יתם: (כו) את כל גבוה. יחם מ"י והוא מלך ודש על כל אשוי נתיבין כי הוא מתנאה על כל הולאומה הים שהמשפוק פלאו ילי: כפי ומצטו ששילי גודלו רוממותו: (סג) המעטם הרים לשיבוי על גבוהו מדרש מנחם ונוטה והוא את המים עשוי כי מ"י המים הים נוגד לכל דרוק אמיתי: כי כח הארז כמו הלא נמשל במים ובמעל ובחון כל אש חוקל לעמט החוטפים לחמיי פי או אודך לך גס אתי שדריק נגמר חסר אבל כפי שדק שיהיה משכח עליו ואם לאו כל ה"א היית לרוק חמיתי הנה לא קליתי ידו מלגלג נגול חן אין מי ימחה בידו. ויספיק מפניו שור הכר והפנאלי העולין להכיר מהם גודלות המפוקס שאין מי יוכל להחיות בידו מפנים נגול יסם כי אין חוקיך מוטל לבלש נגמל כי ככר נגל הסונה טרס עשה כמותה מ"ע מוד יסלם נגמול כחסדו וכ"כ הים נגמל עוב ארוב אש היה לרוק בחלילת ובעלימות (כז):

פירוש ע"מ
שִׁמְעֵג פוֹן דְּעַם תְּהוּם יִחְשׁוּב תְּהוּם לְשִׁיבָה עַר עֵבֶר יִכְתֹּב
דְּעַם תְּהוּם פֶּר אֲלֵמְטִיקִיט דָּם דָּר תְּהוּם אִיו שְׁלֵאָף
אֶקְעֵגִין אִים נְלִיךָ וְוִיא אִיוֹן אֲלֵמְטֵר מֵאֵן: (כה) אִיו
עַל עֶפֶר יִחְשׁוּב עִם אִיו גֵּיט פֶּר הַאֲבָדִין אוֹף דְּעַר עַרְד
וְיִין גִּיּוּעֲלֵמְטֵר דָּם עַר זֶאֶל גִּיּוּעֲלֵמְטֵרִין אִיבְעַר
אִים קִשְׁיוֹ לְבִי תֵּה עַר אִיו גִּימֵאָבָט עַר זֶאֶל פֶּר קִינִים

ק"יין מורא גיט האבין: (כו) את כל גבוה יראה אלע הוכע וום אין דר וועלש אין זעהת דר ליתין אונטר ויה הוא מלך על כל בני שחן ער או אין מלך איבער אלי האפערדיגע קינדן וום איך גאט האב פשאפן אויף דר וועלש גוא אז איך האב יוא די אלי וויינדן גיטאן נוי אזו ווילקטמו אויב זיה פווערין מיט מיר: ויען

ישו היך מתפלא:
 כד פתרוי יגהר שבילא
 יחשוב יחשוב
 לשיבוהתא: כה אין על
 עפר א שור טגיה
 דעבדיה דלא יתבר:
 טות כל גובהא ויחמי
 הוא מלך על כפ בני
 כורי

מב * וַיַּעַן אִיּוֹב אֶת־יְהוָה וַיֹּאמֶר :
 בַּיַּדַּעַת כִּי־חָלַל תּוֹכַל וְלֹא־יִבְצֵר מִמֶּנָּה
 מִזְמִנָּה : יְמֵי זְהוּ מַעֲלִים עֲצָה בְּלִידַעַת
 לָכֵן הִגְדַּתִּי וְלֹא אָבִין נִפְלְאוֹת מִמֶּנִּי
 וְלֹא אֲדַע : י שָׁמַעְנָא וְאַנְכִי אֲדַבֵּר
 אֲשַׁאֲלֶךָ וְהוֹדִיעֵנִי : ה לִשְׁמַע אֵין
 שְׁמַעְתִּיךָ וְעָתָה עֵינֵי רְאִיתֶךָ : ו עַל־כֵּן

כְּבָרִי : * וְאִיּוֹב אִיּוֹב יָת
 יוֹאָמֶר : ב יַדַּעִית אֲרוּם
 כֹּלֵא תַסּוּבֵר וְלֹא
 יִתְבַּע מִנֶּךָ מִכֹּחַ שְׂבָתָא :
 מִן דִּין דְּכִסֵּי מִקְפָּתָא
 בְּלֵא מְבַדְעָא מִטּוֹל
 דְּהִיבָא תוֹרִיתִי וְלֵא
 אֲתִבְנִין פְּרִישָׁן מִנִּי וְלֵא
 אֲנִדַּע : ד שְׁמַע פְּרִדָן
 וְאֵנָא אֲמַלְל אֲשַׁאֲלֶךָ
 וְתִהוֹדַעֵנִי : ה לְשִׁמְע
 אֲרָנָא שְׁמַעִית יִתֶךָ
 וּכְרִדָן עֵינֵי תִסְמִית יִתֶךָ :
 ו מִטּוֹל דְּהִיבָא מִאֲפָתָא

ה"א כל חובל... עקרים מהלכו וכו' : ידעתי קרי רש"י
 חת כל הנפלאות האלה: (מענה איוב): מב (ב) ידעתי כי
 כל הוכל כולל לעשות כאשר יצר בעיניך: ולא
 יבצר בוכך מזמנה. כופל מלתו שאין זמנה ומחשבה
 נבחרת ונסתרת מנך אשר כל מקסבותיך תוכל לגמור
 ולמלאות כי בידך כח וגבורה ובידך לעשות כל הטוב בעיניך
 ומקראי זה דומת ועתה לא יבצר מהם כל אשר זמנו לעשות
 (בראשית י"א): (ג) מי זה: ה אשר העלים וכסה עלתו
 מנחת שי

מב (ב) ידעת. ידעתי קרי ויעין מ"ש בהללים סוף נמוזר ק"מ:
 (ג) עלי דעת. ה"כ"ה בנשים בספרי: פסד: (ד) שש
 מנך כל זמנה. כי כל הראשון מושך עלמו ואחר עמו: (ג) ואחר שהגבורה וההכמה שלך היא מי זה שיוכל להסתיר
 עתך אז יהיה עלי דעת. והעטם כי עלי דעת הייתי שריתי להסתיר עתך בעולם: רבן הגדול: ילא דבר משי שלא
 כהנין וכנסתי בפלאות ממני ולא ידעתי. והאמת שלא אוכל לדעת רק מה שתודיעני תהי. וזה עטם אשאלך: (ה) ועתה
 עיני ראהך. מזה הפסוק נלמד כי איוב לא נתבאר קודם זה רק ששם שהיו נכריים בשלם לאברהם ויחזק: (ו) על

ולזה הוא מבורך שש"פ שדעת איוב היה כוזב הנה הוא היה יודע קרוב אל הדעת האמתית מדעת אליפו: ולכך ודאי כי הוא היה בניו
 של שמיים ודוקים ומה שישנו איוב הוא לודק לפי האמת בכל האנשים אשר לא חידק כסם הסגולה האלוהית וחס הכינים וזה לא חלק
 עמו אלוהים כי אם נבחרים אשר חידק כסם הסגולה כמו שביארנו וזה אמר שש"פ לאליפו שלא ידעו אליו נכונה הוא והולד ויפטר
 כאיוב. או יראה שחברו כי לא דברתם לו כי כונן שלא דברתם בעצמו להיותו מהתללות מבוט סמיודו כהנאל בעצמות והענות נכונה
 כאיוב. כי הוא לא היה שמי שמי האמת הוא השלימות היה מסור ודוקת האופן של אלוהים ובלדד ודבר
 כאלו. או מנגלים ששי מוטול בעצמות כוזבות וזה מבורך כמה שזכרנו מדבריהם. וספר אחר זה שכל התלל איוב לש"פ בעד ריעו ואחר זה
 הטיב ה"י לחיבת איוב מלאשיון ואוכר יעם גמול ונבי ונבי עד לחיבתו דורות. הנה זה שכל מה שכתב לנו בדבר זה הספר
 ונעמט שלא חסר ממנו דבר מוכרחיו הכוללת והמשוט שלא נתן אל התקיות ג"כ ואם היה מוטול ובלתי מובלג הכונה הכוללת:

מב (ב) כל. כמו יכול והוא מלשון יוכל והפלה ס"ה הפעל וכן בזל
 הרים (לעיל מ'): יבצר. ימנע וימנע ולא יבצר מהם
 (בראשית י"א): מזמנה. מתחשבה או הכננה כי הקמנה היא
 בעתה: (ג) נפלאות. מופכות מנור. מן המן דבר (דברים

הוא זה אשר מלאו לנו לתשוב שנעלמה ממני עלה נכונה והסתהכה היות היא מוכני דעת כי יחשוב שסגרתו הכל ביד המעטכה:
 לכן. כ"ל ש"פ אשכ לבן בעבור הדבר ההוא בעלמו על שהייתי עלי דעת לזה הגדול אל המעלות והוא ולא הייתי מנין אל המעטכה
 הנפלאה כי הדברים אשר ספרת מוגדל הסגרתו היו נפלאות ומפכות ממני ולזה ידעתי ממני מלאו ומלומד כלמה מעלי דעת אהרתי
 היה שסגרתו אולי עמה אחר שספרתי לי מהסגרתך אורח לן שסגרתם הוא: (ד) שבע נא. הוה ואמר לך ששע לא אלי ואולי הדבר
 להשיב לזה שסגרת הדבר בעצמך כשהייתי: אשאלך והודיעני. כ"ל אשאלך מן מהסון נפלאותו ויכסי אלם אלהתם כן: (ה) לשמע
 און. כ"ל מ"ו אשכ כסם מלאו ששעתי ששעך וכאומר וכן היה כדבר דבר הסגרת ששעך וימנע לשלם לי גמול כ"ה בעבור שפדתי
 לךשך ומנך ילאו מדברים ולזה הכי כסם מקוים בלבי ומלאתי לם כן השוכה שלא מקוים יד מנעם לשלם לי גמול כ"ה בעבור שפדתי
 לא הגעתי אל תכלית הדרך בעלעומת כח וטין לי גמול מה לבקש מידך: (ו) על כן. בעבור שהכח הסגרת אשר שסגרתו מעלי אשר
 פירוש ע"ה

מב (א) ויען איוב את ה' ויאמר הו איוב גיענכך עקמך
 צו נאם אונ המ גינאנמ: (ב) דעתי כי כל חובל
 איך האב גינאנמ דם דו קאנמך סאן אלץ נואם
 דיר וואל גינעלמ ולא יבצר מנך מוקה אונ עם נוערם
 גים גינאנמ פון דיר גיין מוקשה דו ואקמך נא
 גים קענען מוקה: (ג) גי נה מעלים. עצה בלי דעת אונ
 נוער עם פר הולך: האם עצה אונ נאנמ גים נייגע
 וואקער דר טוט אן שאלך (אונ ניייל איך נויים דם

אֲלֵץ לָבוּ הִגְדַּתִּי דְרוּם הָאֵב אֵיךְ גִּינְאָנְמ אִיּוֹב מִיַּיִר הוּן
 בִּיַּיַעַנְג גְּבוּרוֹת אֲזוּ וַי אֵיךְ אֵיךְ גִּינְאָנְמ אִיּוֹב אֵיךְ הָאֵב
 וַי גִּים גִּינְאָנְמ גִּינְוַעַן וְלֹא אָבִין אֵיךְ הָאֵב אֲקַעֵר גִּים
 פֵּר שְׂמַאֲרִין אֵיךְ פִּיר אֲזוּ וַי דר האקמך מיר דא מודיע
 גינען נפלאות ממני ולא אדע דען פיר נאנך גענן פאר
 הולין גינען פון מיר נום איך האב ויי גים גינאנמ:
 (ד) ששע נא ואנכי אבדך הער נון אינ איך נוער ביידין
 אשאלך והודיעני איך האב דרך גיטאן פּרעענין אונ דר
 האמט

אמאם ונחמתי על עפר ואפר: ויהי
 אחר דבר יהוה את הדברים האלה
 אל-איוב ויאמר יהוה אל-אליפו
 התימני הרה אפי בך ובשני רעיק פי
 לא דברתם אלי נבונה בעבדי איוב:
 ועתה קהו-לכם שבעה-פרים
 ושבעה אילים ולכו אל-עבדי איוב
 והעליתם עולה בעדכם ואיוב עבדי
 יתפלל עליכם ביום ואם-פניו אשא

עתי ואתחנניה לפני
 דהנון עפרא וקטם:
 ויהוה בחר דמפל ית
 פהגמא ואלפי עם איוב
 ואמר יי אלפי דמן
 תימן הקוף רעיק בך
 ובחר ונחמתי ארום לא
 סללתי לנתי פוקא
 פעברי איוב: הוכרתי
 סיבו לכון שבעא תרוין
 ושבעא דכרין ואולי
 לית עבדי איוב ותסקין
 עקא אמטורכוון ועבדי
 איוב יצלו עליכון ארום
 אלהן אפוי אסק מן
 בגלל דלא רעבד
 עסקון קלהא ארום לא

ת"א ע"ב. ג"כ ע"ב.

הרעעתם אותו לומר (לע"ד) הלא ירחיק כסלתך והחוקקם
 אותו בחוקק רעע ולכסף הייתם משתקים ומגלחים לפניו
 ויהוה לבס ליהמו כאשר עשה אליהו ולא די לאיוב בחרו
 ויטוריו כי גם הוספתם על השתאים פסע להקיעו:
 (ח) והעליתם עולה בעדכם. למען שתחרו ותחפיוסו
 לפני ולאכר אשר עבדי איוב יתפלל עליכם אשר אסלת
 להשתאים ולכשישכם לא אוסור עוד: כי אם פניו אשא.
 סהרי פניו אשא לקבל תפלתו (הרי אם כמו אשר מהר"ו)

ונחמתי. ואהיה מתנחם: על עפר. חלו הייתי טוכן
 בקר לבוט לעפר ואחר אשר לוקחתי מכם: (ו) ובשני
 רעיק. בלדד הטורף וזכר הנעמתי: כי לא דברתם.
 סהרי לא דברתם אלי עשה נכונה כעבדי איוב סהרי הוא
 לא פסע כי אם כל אשר אמר (לעיל ע"ב) וישע הוא
 מכלה וע"י השטן הוקטנו את השולם כלאמר [שם] אם
 שט ימות פחאס וגו' ואם הוכף לדבר. מפני קישי יסורין
 אשר כבדו וחוקי עליו דיבר אלל אתם פשעתם על אשר

מנחת שני
 לא. בעשיל: (ה) ובעשיל אילים. בעקלה מוויקוס מלא דגלא וכן
 דלוי כפי מה שזכרם לעיל סימן מ"א בעקלה גדולה וגם
 בעקלה

אבן עזרא
 כן אמאם. ככל דכרי: ונחמתי על עפר ואפר, כי אכתי
 נכחה כעתי ואכתי עפר ואפר: ואהיה אחר, כי לא דברתם

אולי נכונה. העשם שהודה על עפרו ונחמתי: (ה) כי אם פניו אשא. הכס יבא פני הלדקים כע"ל: רק בעש"כ אינו כן.
 והלל' שיש' השם נבלה רק אמר שהיו הכרי איוב מלדיקי השם אם השם יבוא עליהם ויאמרו תעירוה הנהוה דכר נבלה.
 ודכרי איוב והכרי איוב עוד אפרם וכמה שטוראוי השם שילכו לאיוב בעבור שהרעישו אתם והנה הכרי כי איוב לדיק גמור

מזורת דוד
 טיני חסרן האמם בכל הקליים הניפנים כי כמאם כלן מול יקר
 הכנסו הרה: ונחמתי. עתה כי לי מנחמת ככ על הלע
 רעייתו על נכחה דתון עפר ואפר כמ"ס הוא יבש דתון האש (לעיל ע"ב) כי הנהג הוא סיה סכה להנהג האמם: (ו) ובשני
 רעיק. השם בלדד וזכר: כי לא דברתם. על אשכ לא דברתם בעבורי חסובה כנוס ותחמתי כנוס האמם ככלו לו היסורים בעש"כ רוב
 פשעו ולא כן הוא כי לא הרע נכשיו. אולם לא היעש עדין לחסיה הבעושה ועמל חסובה היא מול חסוד וכל דלוי הוא לקבל
 חסוד: כעבדי איוב. כמו סלוב לא דבר נכיה סלמר כהכל כל חסלת חסובה כן חסם לא דברתם כנוס חסם כמאמם ככל
 לו בעבור רוב פשעו (ועם כנס איוב לא דבר נכיה פ"ת קלה אומה סכדי ואמרו מול מלא: כלן חסם כנסם על לעמו כי בעש"כ רובי
 היסורין דכר מה שבדכר): (ה) והעליתם עולה. לרעם חסכה אלי ואיוב יתפלל עליכם ע"י כי יבשר פניו אשא ואקבל את תפלתו ללפני
 עשום עמכם שונם כטור ומנחם על אשר לא דברתם בעבורי חסובה כנוס כלאכר לא דכר איוב כנוס (ועם ע"ב) יבא פני איוב כמ"ס

פירוש ע"מ
 קרה אפי בך רעיקו ויבדע עם גרומם מין צארין אין דיר
 אונ אין דו צווייא חברים בלדד השותי אונ צופר
 הנעמתי כי לא דברתם אלי וע"י דען איר קט ניש גרעם
 צו מיר קיין רעכעטע טענה אצו ווי מין קעלעכט איוב:
 (ט) ויקח וילי אונ היינט געמט איה נען רינדער אונ
 ויבין ויודער ולכו אל עבדי איוב אונ גייט צוא מין
 קעלעכט איוב ויבאקם יליה בדיקם אונ איהר נאלט
 אופ ברענגין אין קרבן עולה פון איירטם ווענגין
 פרי איר נאלט פרוצה ווערען פאר מיר ויאוב עבדי
 יתפלל עליכם אונ מין קעלעכט איוב נאל געמט אופ
 אייך כי אם פניו אשא וע"י דען פאר וואר גיין פנים
 ועל איה גאט פד טראגין דאם איה נאל גיט קאן

הקאסמ מיר כודיע גינען דינע וואנקר: (ה) געביע
 און שפטידי צוא דעם הערונג פון רעם אויער האב
 איך דיר גאט פיר קאל יוהערט וקח מי קאדע אונ
 היינט האפען מיינע אויגן גינען דינע שבינה:
 (ו) על כל אפאם דרום ויילי איה האב וזכה גינען צו
 ועקען דיין שבינה בין איה קאס אין מין לעבין
 ונחמתי על עפר ואפר אונ מיר סהריסטן אפילו
 ווען איה נאל שוין פאלד שטארבן אונ נאל מיר
 אום קערין צו דר ערד נוס איד בין גינען וינארין
 פון דארטען: (ו) ויקח אחר דבר ה' וע"י אונ עם איו
 גינען נאך רעם אן גאט קט גרעט די דאזיג רייד
 צו איוב ויבשר ה' קט גאט גינאנט צו אלפי הסריטי

לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת עִמָּכֶם נְבִלָה לִּי לֹא
 דַּבַּרְתֶּם אֵלַי נְכוֹנָה כַּעֲבָדֵי אִיּוֹב :
 וַיִּלְכְּזוּ אֲלֵיפוֹ הַתִּימָנִי וּבִלְדָד הַשׁוּחִי
 צִפֹּר הַנַּעֲמָתִי וַיַּעֲשׂוּ בְּאִשֶׁר דִּבֶּר
 אֱלֹהִים יְהוָה וַיִּשְׂא יְהוָה אֶת־פְּנֵי אִיּוֹב :
 וַיְהוֶה־שֶׁב אֶת־יִשְׁבִּית אִיּוֹב בְּהַתְּפַלְּלוֹ
 בְּעַד רַעְהוֹ וַיִּסַּף יְהוָה אֶת־כָּל־אֲשֶׁר
 לְאִיּוֹב לְמִשְׁנָה : י וַיָּבֹאוּ אֵלָיו כָּל־אֲחָיו
 וְכָל־אֲחֵי־תוֹ וְכָל־יָדָעִיו לִפְנֵים וַיֵּאבְלוּ
 עִמּוֹ לֶחֶם בְּבֵיתוֹ וַיִּנְדְּדוּ לוֹ וַיִּנְחֲמוּ אֹתוֹ
 עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־הֵבִיא יְהוָה עָלָיו
 וַיִּתְּנוּ־לוֹ אִישׁ קְשִׁיטָה אַחַת וְאִישׁ נֹחַם

פִּלְלֵהוּן לֹתִי כִּינָא
 כַּעֲבָדֵי אִיּוֹב : ׀ וַאֲלֵרו
 אֲלֵיפוֹ דְמִן מִיָּסָן וּבִלְדָד
 דְמִן שׁוּחַ צִפֹּר דְמִן
 נַעֲמָה וַעֲבָדוּ הִוּךְ דְּמַלְל
 לְהוֹם מִיִּמְרָא דְרֵי וְנִסִּיב
 מִיִּמְרָא דְרֵי יַת אִפִּי
 אִיּוֹב : י וּמִיִּמְרָא דְרֵי
 אֲתִיב יַת גְּלוּת אִיּוֹב
 בְּצִל אֹרְתֵיהָ מְטוּר
 דְּחִבְרֵי וְאוֹסִיף מִיִּמְרָא
 דְרֵי יַת כָּל דֵּי לְאִיּוֹב
 בְּכוּפְלָא : יי וְאֵתוּ
 לְוִתִּיהָ כָּל אֲחָיו וְכָל
 אֲחֵיהָ וְכָל בְּרִיָּוִי מִן
 קְדָמָת דְּגָא וְנָא בְּצִל
 עֲמִיהָ לְחִמָּא בְּבִיתֵיהָ
 וְנִדְדוּ לֵיהָ וַיִּנְחֲמוּ יַתֵּיהָ
 עַל כָּל בִּישְׁתָּא דְרֵיתֵיהָ
 וַיַּעֲלוּ וַיִּהְיוּ לֵיהָ גְבֵר
 חֹרְפָא חֹרָא וְנִגְשׁ
 קְדָשָׁא דְדִהֲבָא קֹד :
 וּמִיִּמְרָא
 ת"א כהנאו. כ"ה פ: 8

שבות חווב כהתפללו: בעד רעהו. נזכות שהתפלל על
 כל ריע וריע שלו: למשנה, על אחד שנים (נראה דקאי
 גם על מ"ש למעלה שהיה לו לומר להשיב מהה"ו) ולא דקדק
 המקרא במלתו: (וא) לפנים. כל אשר היו אוהביו ומכיריו
 בקרם הגיעו אליו ויחזרו: וינדדו לו. לשון (ק) קפליטע
 בלע"י: קשיטה. מעה: ואיש. וכל אחד ואחד.
 אבן עזרא

היה: (י) שב את שבות איוב, שהיה נשבע ביד השטן הוליאוו
 מרשותו: (יא) וינדדו לו. כמו לנדד לו ולנחמו: קשיטה.
 כיבוש שיען ו' וכפרכת בשלל אחת ו' זקופין פתחין וכוונתו גם
 מצודת דוד
 למעלה כי הוא דבר מקושי הסופין ודן אדם נהפס על לעזבו:
 (ט) וישא ה' וגו'. כ"ל קבל תפלתו ומתנ לים העין: (י) בהתפללו
 בעד רעהו. כעבוד כי התפלל בעד כל דיע ודיע שלו לזה שב ס'
 את שבוה להיות כמאלו כי התפלל על חזירו על נכסח תמלס:
 וייספ. אה"ו סוסף ה' על כל המישר אה"ו על אה"ו הניע אל
 מנכס עמה שיהי לו מלוא: (יא) וכל יודעיו לפנים. מוהיבו ומכיריו
 חזרו ממנו ויחזרו כמ"ש ויודעי אר' זכו ממני וגו' (שלי"ט):
 וינדדו לו. ינדדו לו. היו מנדדו עליו כלאש כדכר שאמתיין
 את הלאס אה"ו שילל מלמלו: וינחמו אה"ו. בדברי התחומין: איש. כל א"ו ואיש נתן לו לזכות קשיטס וגו' וכו' ענין כהה"ס
 פירוש ע"ט

אום קערין דס אום קערונג פון איוב בהתפללו בעד
 רעהו פון וועגן דעם זכות ווס ער הט גיבעטין פר
 זייני חברים יוסף ה' וגו' אונ גאט הט גימערט אלץ
 וואס איז פריער גיווען צוא איוב למשנה צוא איין
 מאפעלונג (דהיינו צווייא מאל אזוי וויא פריער):
 (יא) נבוא אליו וגו' אונ זיי זענין גיקומן צו אים אלע
 זיינע ברודער אונ אלע זיינע שוועקמער אונ אלע
 דיא וואס האבין אים ליב גיהאט אונ גיקענט פון
 פריער ויאקלו עמי ללם בביתו אונ זיין האבין גיקעסין
 מיט

שבות קרי
 וכן עד אם כלו לשחות (בראשית כ"ד) אם כיפר
 יוסת עליו (שמות כ"ח) וכן הרבה: כי לא. שהרי
 לא: (ט) וישא ה' את פני איוב. וישא כמו
 נשאתי פניך גם לדבר הזה (בראשית י"ט) שקבל תפלתו
 והספיק לו פנים: (י) שב את שבות איוב ברהפלקו.
 אין שב נופל לומר בענין זה והרי הוא כללו כחזו והשיב את
 מנחת ש"י

גדולה טכ"ו א': (ט) ובלדד השוחי לוסר הענפת. כן הוא בספרים
 מוהיב: (י) את שבות חווב. שבות קרי: (יא) קשיטה תחת. בקלח
 ספרים כחזו אחת טלו פתח אלל כהרבה מוהיב: כ"ו ודפיס
 יענים האל"ף כמלו וכה"ס קיולל והמסוכס מכלתס כמותס שנגמס:
 מצודת ציון
 פאכס: נבלה. דבר כחור וגנות וכן שס זה יקרא פתוח העולה
 חוש נבל: (י) שבות. למשן שבה: למשנה. לכפל כמו וכסף
 משנה ובראשית מו: (יא) לפנים. צוים הקדמני' כמו וזהו לפניס
 ע"שכלל (רות ד'): קשיטה. כס משבצ מעה וכן מנכס קשיטה
 (בראשית ל"ג): נבז. עדי סוף כמו ומוני סוף (יעשה ג')

היה ס' לו לפנים טרם בוא עליו הסופין כי בשבט שביע עיפס
 וכו' לבצוח עמו בשבט שב שבוה: לחם. כל סעודה קבויה ט' כלס:
 את הלאס אה"ו שילל מלמלו: וינחמו אה"ו. בדברי התחומין: איש. כל א"ו ואיש נתן לו לזכות קשיטס וגו' וכו' ענין כהה"ס
 פירוש ע"ט
 מיט אייך קיין שאנד כי לא דברתם אלי נכונה כעבדי
 איוב ווארום איר האט דאך ניט גירעט פון מיניט
 וועגן איין רעכעט טענה אזו ווי מיין קנעכט איוב
 הט גירעט: (ט) וילכו אליפו התימני וגו' זענין גינאנגין
 אליפו התימני אונ בלדד השוחי אונ צופר הנעמתי
 אונ האבין גימאן אזו ווי גאט האט גירעט צו זיי
 וישא ה' את פני איוב האט גאט פר טראגין דס פנים
 אונ די תפלה פון איוב אונ הט מוחל גיווען זיינע
 חברים: (י) ויה' שב את שבות איוב אונ גאט הט נמאכט

וְהָב אֶחָד: י וַיְהוֹה בְּרָךְ אֶת־אֲחֵרִית
אִיּוֹב מֵרֵאשִׁיתוֹ וַיְהִי־לּוֹ אַרְבַּעַה עָשָׂר
אֲלָף צֹאן וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים גְּמָלִים וְאֲלָף
צֶמֶד בָּקָר וְאֲלָף אֲתוֹנוֹת: י וַיְהִי־לּוֹ
שִׁבְעֵנָה בָּנִים וְשִׁלֹּשׁ בָּנוֹת: י וַיִּקְרָא
שְׁמֵי־הָאֲחֹת יְמִימָה וְשֵׁם הַשְּׁנִית
קַצִּיעָה וְשֵׁם הַשְּׁלִישִׁית קָרְן הַפּוֹךְ:
טו וְלֹא נִמְצָא נָשִׁים יָפוֹת כְּבָנוֹת אִיּוֹב
בְּכָל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן לָהֶם אֲבִיהֶם נַחֲלָה
בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם: טז וַיְהִי אִיּוֹב אַחֲרֵי־זֹאת

אֲשֶׁהֲכַח נִשְׂאֵי שְׂפִירָתָא הֵיךְ בְּתָא דְאִיּוֹב בְּכָל אַרְעָא וַיְהִי בְּהוֹם אַחְסָנָא בְּמַצַּע אַחְרוּהוּ: טו וַיְהִי

ר"ל שלח תחמר הכנסה שיש שנתנו לו קציעה ויש שנתנו לו נזק לכך כתב רש"י ואז פירושו כל לחמד ולחמד מכה"י: (יב) מראשיתו. יותר מראשית עושרו: (יג) שבענה. הם פעמים שבע שתי שבעיות כמו (ויקרא י"ב) שבעים גסה שתי שבעות: (יד) ויקרא שם האחת ימימה. אבן עזרא

כבשה קטנה: (יג) ויהי לו ארבעה עשר אקף. פירוש משה. ואין כן הכניס לפי שזינן ברשותו. וז"ל שבענה כו"ל בשם הפרסי יקא: (יד) ימימה. מגורת ימים שהיה גלולתו: קציעה. מגורת מור והלכות קציעות: קרן הפוך. פירוש בן העולם ועליו אמר שלי"ח בחכמתו טוב שם משמן טוב וגו' מצורת דוד

חינה יתירה: (יג) מראשיתו. יותר מכבשה שברכו מאלו בראשית ימיו: ארבעה עשר וגו'. ככל מנה שהיה לו מאלו וכמו שאלו למטלה ויזכר לו וגו' למטה: (יג) שבענה. שני פעמים שבעה כפי מנה שהיו בראשיתו: (יד) ויקרא. כלומר וכוונת הכה כפלו שבעה היום וקראו בשמות על שם יוסף: ימימה. מלכיה כימה כלור חממה: קציעה. כימה היה יודע בקציעה של נושא: קרן הפוך. זוכר היה גם כלכן סוף: (טו) ולא נמצא וגו' פירוש ע"מ

מיים אים ברוט אין זיין הוז גינדו לו אונ ויאי האקען אים בקלאגט אוף דעם ביזי ווס ער הט גייהאט ביי אהער גינחפו אוהו וגו' אונ האקן אים גיטרייבט אוף גאר דעם ביזי וואס גאט האט גיבראכט אוף אים זיחנו לו איש קשפה אחת אונ זיי האקען אים גינעבין אמיליקער מאן איין מנה פקף אונ אימיליקער מאן איין גינדרנים גאו באנד: (יב) ויהי בך את אחרית איוב בראשיתו אונ גאט האט גינענמשט דעם סוף פון איוב מער פון זיין ערשט בייקייט זיהי לו וגו' אונ עם איז גיווען צוא אים פערציין מווינטיט שאף אונ זעקס מווינטיט קעמלען. אונ מווינטיט פאר רינדער. אונ מווינטיט איילין: (יג) ויהי לו שבענה בניו ושלוש בנות אונ עם איז גיווען צו אים צוויי קאל: זיבין זין

ברך על שם ויפתח קראו שמותיהן: ימימה. לחה ומלוכנה כיום: קציעה. רימה נודף ערב ומנוחם בקציעה כל נושא: קרן הפוך. על שם הקרן שנתנינו כחול וכוונת שחומר ומקריע כפוך עיניך (ירמיה ד'): (טו) ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב וגו'. ולא נמצא מעשה של נשים יפות מנחה שי

בעמלול דף כ"ח ואין זה נבנייכס: (טו) ויאל חם בניו. ויאלה קרי: בפרק היה קרא אמר רבי יוחנן כי תחת כסיהם רבי מאיר סיפרא דאיוב הזה אמר הכי סוף אדם למה וסוף בהמה לשחיפה והכל לשיחה הן עומדין אשרי מי שנדל בתורה ועמלו בתורה. ויששה נחת רוח ליוצרו גדל בשם ובגופו בשם: תם ונשלם ספר איוב. שבח לרופא לכל מכאוב: מצורת ציון

אחיות. סוף הימים: צמד. זול כמו ויקח צמד בקר (שמואל א' י"א): (יד) ימימה. הסנה תקרא לו כמ"ש ליוח היום (בראשית ג'): קציעה. מין נושא וכן מול וסלכות קליעות (תהלים מ"ט): קרן. ענין זוכר והלכה כמו קרן טור פניו (שמות לד'): הפוך. שם חזק יקח כמו אכני פוך ודקמה (דברי הימים א' כ"ט):

לא היה נמצא בכל סלרין נשים יפות דומות צופי כבנות איוב: ויתן. פירוש ע"מ

אונ דרייט מעקמער: (יד) ויקרא שם האחת ימימה אונ ער הט גרופן דעם נאמן פון איינר ימימה ושם השנית קציעה אונ דעם נאמן פון דער אנדערער הט ער גירופן קציעה ושם השלישית קרן היסוד אונ דעם נאמן פון דר דרי יטר הט ער גירופן קרן הפוך: (טו) ולא נמצא נשים יפות כבנות איוב אונ עם איז גיט גינענען גינדרנים דיא מעשה פון נשים יפות אונ ויאי דיא שיינע מעשים פון דיא מעקמער פון איוב אין גאנצין לאנד אונ ווייל ויאי זענן אזוי שיינ גינענען דרום זימל להם אביהם נחלה בתוך אחיהם האט זייער פאמער גינעבין צו זיי איין נחלה צווישען זייערע ברודער: (טו) ויחי איוב וגו' אונ איוב האט גילעבט נאך דעם דאן גיין הנגערט אונ פערציין יאר ויקרא

את

מֵאֵה וְאַרְבַּעִים שָׁנָה וַיֵּרָא אֶת־בְּנָיו וְאֶת־בְּנֵי בָנוּי אַרְבַּעַה דְרוֹת: יוֹיֵמַת אִיּוֹב זָקֵן וְשִׁבְעַ יָמִים: חֶזֶק

אִיּוֹב פָּתַר דָּבָר מֵאֵה
וְאַרְבָּעִין שָׁנָי וַחֲמָא יָת
בְּנָיו וַיֵּת בְּנֵי בְנָיו
אַרְבַּעַה דְרוֹת: יוֹיֵמַת
אִיּוֹב קִיב וְשִׁבְעַ יוֹמָי:

סכום פסוקי איוב אלה ושבעים ושי גלותי לתם ערבת שלום. ופרקו פ' יו"ט ה' בם הני בקדיש. ובדורו הו"י וי"א ח"ב ה' ג' ו' י' ויפיון נתן להם נחלה עם האלים: (י) ושבע ימים.

מן וחסם בפוך: (טו) ארבעה דורות. ככלן טעה ויקח המהביל שאמר שכל דור חמש ושלשים שנה והנה מאלם ועד נה עשרה דורות ועוד היה הימן בימי דוד והוד הוא עשתי עשר ליעקב אבינו וימיו כפלים וימנו: (יז) ושבע ימים. שריו ימיו ככבוד וחסמה: נשלכו פירוש סלות ספר איוב ויתח אפרש הפסוקים:

אמר איוב ואשר גירתי יבאל לי הנה חשב אליפו שלא יגור רק בעבור חטא שעשה והנה אומר כלל כאשר ראו חבירי איוב מות כל בניו פתאום ורדת אש מן השמים ובינות ארצויו ושהין גופו החבירו אלס כי מכמות האלה לא יעשה השם כ"ל בחטאים ובפושעים כלאשי דור המבול ע"כ אמר ויבאר ויקח יסודם ואבאי סרוס ויתרם אכלה אש על כן אמרו לו זכר נא מי הוא נקי אבד כן ארצו כל סוכה אל ואמר נופר ישחית הדעת ע"כ אמר אם בניך תעלו לו וישלח ביד פשעם ואמרו ישעיה תשובה והשם יסלה לו איוב היה יודע בעצמו שהי' לדיק ע"כ אמר תם אני ולא אדע נפשי על לא המס כפמי והיה לועק פ"א הלה המכות שהכני השם אינם על עקב רון קר חנם ע"כ אמר והרכה פלגי חנם. ענו על זה חביריו כי השם לדיק הוא בכל דרכיו לא ישעה עליה ענה איוב ואמר הנה יש בעולם לדיקים ורשעים ובמלאכותם את ורשע הוא מכלה ויש רשעים בנשמים והעטם אלה האלים נלדיים ענו חביריו כי טובת הרשעים איננה עומדת אם יעלה לשמים שיאלו כגללו לנלח יאבד והנה ענה איוב מדוע רשעי' יחיו עתקו גם גברו חלי יבלו וימינם בטוב וברע שאלו יתחו והנה הם בטובה עד יום מותם. אז לא ידע כלדם מה ישיבי והנה שב לשבח השם היחס שאלו עמו ולא ענה איוב מה עזרת ללך כה גם הוא שבה השם והעטם הנה אין לך תשובה כי אם לשבח השם אני יודע לשבחתי יותר. אז החריש נופר ושב איוב ויסיף לדב' בעבו שלל ענהו אחד מהכבדיו. ועטם ארץ ממנה יאל להם והתהיה נהפך כמו אז ואחר כך וההמה ארץ מאלה כי השם יעשה רצונו יענה רשע גם לדיק גם יש לדיקים גם רשעי' שיתן להם כל טוב שימלאו והנה ישעה כן בלרץ ובנהלים שאין דעת להם ולדעת ולא ידעו להם חכמ' למה אם נשכנה מדעת האדם והנה העטם כאשר לא ידעו חס' חס' מחשבתו השם וחרותיו שהם עמוקות אולי אלה הנזירות שגור עלי הוא יודע למה גורם ואינם בעבו' התפאחי לפניו ויוסף איוב אחת משלו בשני יספר שם לקותיו ומעשי כי חבירי אמרו לו אלמנותי שאלת ריקם וזה אות כי שופט היה ע"כ אמר אב אחני לאבנותי ולא אלמני ארנין וישבתו חביריו מענותו כי הוא לדיק בעיניו כי לא היה כן בעיני חביריו רק הסימיה דעתם שהיה רשע ע"כ באו אליו הגרות הקשות פתחו' ואליהו חרה אפו על איוב שהאריך לבנו

מֵאֵה וְאַרְבַּעִים שָׁנָה וַיֵּרָא אֶת־בְּנָיו
וְאֶת־בְּנֵי בָנוּי אַרְבַּעַה דְרוֹת: יוֹיֵמַת
אִיּוֹב זָקֵן וְשִׁבְעַ יָמִים: חֶזֶק

בגבור חסיונות ויפיון חן לכה לביה יבוסת נחלה בגוף אחיה: (טו) אחרי זאת. אלהי שלבנו ממנו היסורין: ויראה וגו'. בלה בעיניו ארכמה דורות מבניו ולא ממ מי מהם בחיו: (יז) ושבע ימים פירוש

את בניו ואת בני בניו ארבעה דורות אונ ער המ גייע הען ייגע קינדער אונ קינדס קינדער פיהר דורות:

תם ונשלם ספר איוב